మహాకవి బమ్మెర పోతనామాత్య ప్రణీత

శ్రీమహాభాగవతము

నాల్గవ సంపుటము

(దశమ, ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు)

బహు పాఠాంతర పరిష్కార విపుల పీఠికా సహితము

ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడమి
హైదరాబాదు.
1964.

ప్రథమ ముద్రణము 2000 ప్రతులు.

మూల్యము : అయిదు రూపాయలు

సంపాదక వర్గము

ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావు - (అధ్యక్షులు)

డాక్టర్ దివాకర్ల వేంకటావధాని

డాక్టర్ బి. రామరాజు - (సమావేశకర్త)

శ్రీ తాపి ధర్మారావు

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి

ఓం

యద్భక్తిం న వినా ముక్తిః
య స్సేవ్యః సర్వయోగినామ్
తం వందే పరమానంద
ఘనం శ్రీనందనందనమ్.

సప్తమాధ్యాయారంభము.

పరాకృత నమ ద్బంధం
పరం బ్రహ్మ నరాకృతి
సౌందర్య సార సర్వస్వం
వందే నందాత్మజం మహః.

గుణత్రయ విభాగ యోగము
గూఢార్థదీపిక - మధుసూదన సరస్వతి

శ్రీ

లలిత స్కంధము, కృష్ణమూలము, శుకా
లాపాభిరామంబు, మం
జులతా శోభితమున్, సువర్ణసుమన
స్సుజ్ఞేయమున్, సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు, మహాఫలంబు, విమల
వ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్య కల్పతరు వు
ర్విన్ సద్ద్విజ శ్రేయమై.

విషయ సూచిక

దశమస్కంధము (పూర్వభాగము)

దశమ స్కంధము (ఉత్తర భాగము)

ఏకాదశ స్కంధము

ద్వాదశ స్కంధము

ఓమ్

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

→•←

ద శ మ స్కం ధ ము

పూ ర్వ భా గ ము

అధ్యాయము – ౧

—: పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగీంద్రుని నడిగెడు ప్రశ్న :—

క. శ్రీకంఠచాప ఖండన !, పాకారిప్రముఖ వినుతభండన ! విలసత్
కాకుత్స్థవంశ మండన !, రాకేందుయశోవిశాల ! రామనృపాలా ! 1

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు, నిఖిల పురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డైన సూతుం డిట్లనియె. అట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగిం గనుంగొని. 2

క. తెలిపితివి సోమసూర్యుల, కులవిస్తారంబు వారికులము ధరిత్రీ
శుల నడవళ్లును వింటిమి, కల రూపములెల్ల మాకుఁ గడు వెలుఁగులుగన్. 3

క. శీలము గల యదుకులమున, నేలా పుట్టెను మహాత్ముఁ డీశుఁడు విష్ణుం
డేలీల మెలఁగె నెయ్యే, వేళల నే మేమి చేసె వివరింపు తగన్. 4

క. భవములకు మందు చిత్త, శ్రవణానందము ముముక్షుజన పదము, హరి
స్తవము పశుఘ్నుఁడు దక్కను, జెవులకుఁ దనివయ్యె ననెడి చెనఁటియుఁ గలఁడే.

క. మా పెద్దలు మును వేల్పులు, నోపని భీష్మాది కురుకులోత్తమ సేనా
కూపారము నే కోలము, ప్రాపున లంఘించి రొక్క బాలపదనుగాన్. 6

క. మాయమ్మకుక్షి గురుసుత, సాయక పీడితుఁడ నైన జడు నన్నుం గొం
తేయ కురుకులము [1]మొదలుగ, నా యుత్తముఁ డాత్తచక్రుఁ డై రక్షించెన్. 7

---

1. నిలువగ (క.)

ఆ. [1]కలసి పురుషమూర్తి కాలరూపములను
లోకజనుల వెలిని లోన నుండి
జన్మ మృత్యువులను సంసారముక్తుల
నిచ్చు నతని చరితమెల్లఁ జెపుము. 8

సీ. ఊహించి రాముఁడు రోహిణికొడు కంచు నప్పుడు యోగీంద్ర! చెప్పి తీవు
[2]దేవకికడుపున నే వెరవున నాతఁ డుండెను దేహంబు నొండు లేక
తన తండ్రి యిలు వాసి వనజాక్షుఁ డే రీతి మందకుఁ బోయె నే మందిరమున
నుండి యెయ్యది సేయుచుండెను దనమేనమామ కంసుని నేల నామ మణఁచె

ఆ. నెన్నియేండ్లు మనియె నిలమీఁద మనుజుఁ డై
యెంద ఱైరి భార్య లెట్లు మెలఁగె
మఱియు నేమి చేసె మాధవు[3]చారిత్ర
మెంత గలదు నాకు నేర్పరింపు. 9

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 10

ఆ. నీ ముఖాంబుజాత నిర్ముక్త హరికథా
మృతముఁ ద్రావఁ ద్రావ మేను [4]వొదలె
వంత మానె నీరువట్టు నాఁకలియును
దూర మయ్యె మనము తొంగలించె. 11

వ. అని పలుకుచున్న రాజు మాటలు విని, వైయాసి యి ట్లనియె. 12

క. విష్ణు కథా రతుఁ డగు నరు, విష్ణుకథల్ చెప్పు మనుచు వినుచుండు నరున్
విష్ణుకథా సంప్రశ్నము, విష్ణుపదీ జలముభంగి విమలులఁ జేయున్. 13

సీ. రాజేంద్ర! విను తొల్లి రాజలాంఛనముల, వేలసంఖ్యల దైత్యవిభులు తన్ను
నాక్రమించిన భార మోఁగఁజాలక భూమి గోరూప యై బ్రహ్మఁ జేరఁ బోయి
కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనము సేయఁ గరుణతో భావించి కమలభవుఁడు
ధరణి నూఱడఁ బల్కి ధాత్రియు వేల్పులుఁ గదలిరా విష్ణునిఁ గాన నేఁగి

తే. పురుషసూక్తంబుఁ జదివి యద్భుతసమాధి
నుండ నొకమాట విని వారిజోద్భవుండు
వినుఁడు వేల్పులు ధరయు నే విన్నయట్టి
పలుకు వివరింతు నని ప్రీతిఁ బలికెఁ దెలియ. 14

1. కదిసి (త.) 2. దేవకి కడుపున దివిజులకై పూనియుండు నం దేహంబు నొండులేక (క.)
3. సంచార (హ.) 4. వదలు (హ.)

క. యాదవకులమున నమరులు, మేదినిపైఁ బుట్టఁ జనుఁడు మీ యంశములన్
శ్రీదయితుఁడు వసుదేవున, కాదరమునఁ బుట్టి భార మంతయుఁ బాపున్. 15

క. హరిపూజార్థము బుట్టుఁడు, సురకన్యలు భూమియందు సుందరతను లై
హరి కగ్రజుఁ డై శేషుఁడు, హరికళతోఁ బుట్టుఁ [1]దత్ప్రియారంభుం డై. 16

ఆ. ఈ ప్రపంచ మెల్ల నే మాయచే మోహి
తాత్మ మగుచునుండు నట్టి మాయ
కమలనాభు నాజ్ఞఁ గార్యార్థ మై నిజాం
శంబుతోడఁ బుట్టు జగతియందు. 17

వ. అని యిట్లు వేల్పుల నియ్యకొలిపి, పుడమిముద్దియ నోడంబఱిచి, తమ్మిచూలి తన మొదలినెలవునకుం జనియె. అంత యదువిభుం డైన శూరసేనుం డనువాఁడు మధురాపురంబు తనకు రాజధానిగా, మాధురంబులు, శూరసేనంబు లనియెడు దేశంబు లేలె. పూర్వకాలంబున. 18

క. ఏ మధురయందుఁ బ్రియమున, శ్రీమన్నారాయణుండు చెలఁగును నిత్యం
బా మధుర సకలయాదవ, భూమీశుల కెల్ల మొదలిపురి యయ్యె నృపా! 19

సీ. ఆ శూరసేనున కాత్మజుం డగు వసు దేవుఁ డా పురి నొక్కదినమునందు
దేవకిఁ బెండ్లి యై దేవకియును దానుఁ గడు వేడ్క రథమెక్కి కదలువేళ
నుగ్రసేనుని సుతుం డుల్లాసి కంసుఁడు చెల్లెలు మఱఁదియు నుల్లసిల్ల
హరులఁ బగ్గములు చే నంది రొప్పఁదొణంగె ముందర భేరులు మురజములును

ఆ. శంఖ పటహములును జడిగొని మ్రోయంగఁ
గూఁతుతోడి వేడ్క కొనలుసాఁగ
దేవకుండు సుతకు దేవకీదేవికి
నరణ మీఁదలంచి యాదరించి. 20

వ. సార్థంబు లయిన రథంబుల [2]వేయు నెనమన్నూటిని, కనకదామ సముత్తుంగంబు లైన మాతంగంబుల నన్నూటినిఁ, బదివేల తురంగంబులను, విలాసవతు లైన దాసీజనంబుల నిన్నూటి నిచ్చి, యనిచినం గదలి, వర వధూ యుగళంబు తెరువునం జను సమయంబున. 21

క. పగ్గములు వదలి వేగిర, మగ్గలముగ రథముఁ గడపు నా కంసుఁడు లో
బెగ్గిలి యెగ్గని తలఁపఁగ, దిగ్గన నశరీరవాణి దివి ని ట్లనియెన్. 22

---

1. దత్క్రియారంభు డై (చ.) 2. వెయ్యిన్నెనబన్నూటిని (హ).

క. తుష్ట యగు భగిని మెచ్చఁగ, నిష్టుఁడ వై రథము గడపె దెఱుఁగవు మీఁదన్
శిష్ట యగు నీ తలోదరి, యష్టమ గర్భంబు నిన్ను హరియించుఁ జుమీ. 23

వ. అని యి ట్లాకాశవాణి పలికిన, నులికిపడి, [1]భోజకుల నాయకుం డైన కంసుండు సంచల దంసుం డై, యడిదంబు బెడిదంబుగఁ బెఱికి, ఝళిపించి, దెప్పరంబుగ ననుజ కొప్పుఁ బట్టి, [2]కప్పరపాటున నొ ప్పఱం దిగిచి, యొడిసిపట్టి, తోఁబుట్టు వని తలంపక, తెంపుచేసి తెగ వ్రేయ గమకించు సమయంబున, వసుదేవుండు డగ్గఱి. 24

క. ఆ పాపచిత్తు మత్తుం, గోపాగ్ని శిఖానువృత్తుఁ గొనకొని తన స
ల్లాపామృత ధారా వి, క్షేపణమునఁ గొంత శాంతుఁ జేయుచుఁ బలికెన్. 25

ఉ. అన్నవు నీవు చెల్లెలికి నక్కట! మాడలు చీర లిచ్చుటో
మన్నన సేయుటో మధుర మంజుల భాషల నాదరించుటో
మిన్నుల మ్రోఁతలే నిజము మే లని చంపకు మన్న! మాని రా
వన్న! సహింపు మన్న! తగ దన్న! వధింపకు మన్న! వేఁడెదన్. 26

వ. అదియునుం గాక. 27

మ. చెలియల్ కన్నియ ముద్దరా లబల నీ సేమంబె చింతించు ని
ర్మల దీనిన్ బయ లాడు మాటలకు నై మర్యాద వోఁగొట్టి స
త్కుల జాతుండవు పుణ్యమూర్తి వకటా! కోపంబు పాపంబు నె
చ్చెలి నోహో తెగ వ్రేయఁ బాడి యగునే చింతించు భోజేశ్వరా! 28

సీ. మేనితోడనె పుట్టు మృత్యువు జనులకు నెల్లి నేఁ డైన నూఱేండ్ల కైనఁ
దెల్లంబు మృత్యువు దేహంబు పంచత నందఁ గర్మానుగుం డై శరీరి
మాఱుదేహము [3]నూఁది మఱి తొంటిదేహంబుఁ బాయును దన పూర్వభోగ మెత్తి
వేఱొంటిపైఁ బెట్టి వెనుక భోగం బెత్తి గమనించు తృణజలూకయునుబోలె

ఆ. వెంట వచ్చు కర్మవిసరంబు మును మేలు
కన్నవేళ నరుఁడు గన్న విన్న
తలఁపఁబడిన కార్యతంత్రంబు కలలోనఁ
బాడితోడఁ గానఁబడినయట్లు. 29

క. తన తొంటి కర్మరాశికి, ననుచర మై బహువికార మై మనము వడిం
జను నింద్రియముల తెరువులఁ, దనువులు పెక్కయినఁ జెడవు తనకర్మంబుల్. 30

1. భోజకుల నాయకుం డైన పాపుండు (తం) భోజకుల పాంసనుం డైన (వా). 2. యప్పార పాటున (హ). 3. ఁజొచ్చి (హ).

ఆ. జల ఘటాదులందుఁ జంద్ర సూర్యాదులు
గానఁబడుచు గాలిఁ గదలుభంగి
నాత్మ కర్మనిర్మితాంగంబులను బ్రాణి
గదలుచుండు రాగకలితుఁ డగుచు. 31

క. కర్మములు మేలు నిచ్చును, గర్మంబులు కీడు నిచ్చు కర్తలు దనకుఁన్
గర్మములు బ్రహ్మకైనను, గర్మగుఁడై పరులఁ దడవఁగా నేమిటికిన్. 32

క. కావున పరులకు హింసలు, గావింపఁగ వలదు తనకుఁ గల్యాణముగా
భావించి పరుల నొంచినఁ, బోవునె తత్ఫలము పిదపఁ బొందకయున్నే. 33

మత్తకోకిల. వావిఁ జెల్లెలు గాని కూఁతురువంటి దుత్తమురాలు సం
భావనీయచరిత్ర భీరువు బాల నూత్నవివాహ సు
శ్రీవిలాసిని దీన కంపితచిత్త నీ కిదె మ్రొక్కెదన్
గావవే కరుణామయాత్మక ! కంస ! మానవవల్లభా ! 34

వ. అని మఱియు, [1]సామ భేదంబు లగు పలుకులు పలికిన, వినియు, వాఁడు, వేఁడి చూపుల రాలు నిప్పులు కుప్పలుగొన, ననుకంపలేక, తెంపుసేసి, చంపకగంధిం జంపఁజూచుటయు నెఱింగి, మొఱంగెడి తెఱంగు విచారించి, తనలో ని ట్లనియె. 35

క. ఎందును గాలము నిజ మని, పందతనంబునను బుద్ధిఁ బాయక ఘనులై
యెందాఁక బుద్ధి నెగడెడి, నందాఁకఁ జరింపవలయు నాత్మబలమునన్. 36

వ. అని నిశ్చయించి. 37

సీ. ఆపన్నురాలైన యంగన రక్షించి సుతుల నిచ్చెద [2]నంట శుభము నేఁడు
మీఁ దెవ్వఁ డెఱుగును మెలఁత ప్రాణముతోడ నిలిచిన మఱునాఁడు నేరరాదె
సుతులు పుట్టిరయేని సుతులకు మృత్యువు వాలాయమై వెంట వచ్చెనేని
బ్రహ్మచేతను వీఁడు పా పేమియును లేక యుండునే సదుపాయ మొకటి లేదె

తే. పొంత మ్రాఁకులఁ గాల్చక పోయి వహ్ని
యెగసి దవ్వులవాని దహించుభంగిఁ
గర్మవశమున భవ మృతి కారణంబు
దూరగతిఁ బొందు నిదియేల త్రొట్టుపడఁగ. 38

---

1. సామరూపంబులగు (వా). 2. నన్న (హ).

క. కొడుకుల నిచ్చెద నని సతి, విడిపించుట నీతి వీఁడు విడిచిన మీఁదన్
కొడుకులు పుట్టిన గార్యము, దడఁబడదే నాఁటి కొక్కదైవము లేదే. 39

క. ఎనిమిదవ చూలు వీనిన్, దునుమాడెడి ననుచు మింటఁ దోరపుఁ బలుకుల్
వినఁబడియె నేల తప్పును, వనితను విడిపించు టొప్పు వైశం బనుచున్. 40

క. తిన్నని పలుకులు వలుకుచుఁ, గ్రన్ననఁ దగఁ బూజచేసి కంసు నృశంసున్
మన్నించి చిత్త మెరియఁ బ్ర, సన్నాననుఁ డగుచుఁ బలికె శౌరి నయమునన్.41

క. లలనకుఁ బుట్టిన కొమరుని, వలనం దెగె దనుచు గగనవాణి పలికె నం
చలిగెదవేని మృగాక్షికిఁ, గల కొడుకులఁ జంప నిత్తుఁ గ్రమమున నీకున్. 42

వ. అని యిట్లు పలికిన విని, కంసుండు కంపితావతంసుం డై, సంతసించి, గుణగ్రాహిత్వంబు గైకొని, కొందలమందు చెలియలి ముందల విడిచి చనియె. వసుదేవుండును, బ్రతుకుమందల గంటి ననుచు, సుందరియుం, దానును మందిరంబునకుం బోయి, డెందంబున నానందంబు నొందియుండె. అంతఁ గొంతకాలంబు చనిన సమయంబున. 43

క. విడువక కంసుని యెగ్గులఁ, బడి దేవకి నిఖిల దేవభావము తన కే
ర్పడ నేఁట నొకని లెక్కను, గొడుకుల నెనమండ్ర నొక్క కూఁతుం గనియెన్.

వ. అందు. 45

గీ. సుదతి మున్ను గన్న సుతుఁ గీర్తిమంతునిఁ
బుట్టు దడవఁ గంసభూవరునకు
దెచ్చి యిచ్చెఁ జాల ధృతి గల్గి వసుదేవుఁ
డాసపడక సత్యమందు నిలిచి. 46

క. పలికిన పలుకులు తిరుగక, సొలయక వంచనము లేక సుతుల రిపునకున్
గలఁగక యిచ్చిన ధీరుం, డిల వసుదేవుండు దక్క నితరుఁడు గలడే. 47

ఆ. మానవేంద్ర ! సత్యమతికి దుష్కర మెయ్య
దెఱుఁగనేర్చు వాని కిష్ట మెయ్య
దీశభక్తిరతున కీరాని దెయ్యది
[1]యెఱుక లేనివాని కేది కీడు. 48

---

1. యెఱుఁగ లేని (హ.) కిం దుస్సహం న్ను సాధూనాం విదుషాం కి మపేక్షితమ్, కి మకార్యం కదర్యాణాం దుస్త్యజం కిం ధృతాత్మనామ్ (1-58).

వ. ఇట్లు సత్యంబు దప్పక కొడుకు నొప్పించిన వసుదేవుని పలుకు నిలుకడకు
మెచ్చి, కంసుం డిట్లనియె. 49

ఆ. కొడుకు నీవు మరలఁ గొనిపొమ్ము వసుదేవ!
వెఱపులేదు నాకు వీనివలన
నల్గ వీనికి భవ దష్టమపుత్రుండు
మృత్యు వఁట వధింతు మీఁద నతని. 50

వ. అనిన నానకదుందుభి నందనుం గొని చనియు, నానందంబు నొందక, దుష్ట
భావుం డగు బావపలుకులు వినియు, నులుకుచుండె. అంత. 51

సీ. ఒకనాఁడు నారదుం డొయ్యన కంసుని యింటికిఁ జనుదెంచి యేకతమున
మందలోపల నున్న నందాదులును వారి భార్యలుఁ బుత్రులు బాంధవులును
దేవకి మొదలగు తెఱవలు వసుదేవుఁ డాదిగాఁ గల సర్వయాదవులును
సురలు గాని నిజంబునరులు గా రని చెప్పి కంసుండ! నీవు రక్కసుఁడ వనియు

ఆ. దేవమయుఁడు చక్రి దేవకీదేవికి
పుత్రుఁ డై జనించు భూతలంబు
చెఱుపఁ బుట్టినట్టి చెనఁటి దైత్యుల నెల్లఁ
జంపు ననుచుఁ జెప్పి చనియె దివికి. 52

క. నారదుమాటలు విని పె, ల్లారాటముఁ బొంది యదువు లనిమిషు లనియుఁ
నారాయణ కరఖడ్గ వి, దారితుఁ డగు కాలనేమి దా ననియు మదిఁ. 53

మ. కలఁగంబాఱి మఱందిఁ జెల్లెలి నుదగ్రక్రోధుఁ డై పట్టి బ
ద్ధులఁ గావించి హరిం దలంచి [1]వెఱఁ దోడ్తో వారు గన్నట్టి పు
త్రులఁ జంపెన్ గురు నుగ్రసేను[2] యదుఁ దద్భోజాంధకాధీశు ని
ర్మలుఁ బట్టెన్ గడు వాలి యేలెఁ జలమారన్ శూరసేనంబులన్. 54

ఆ. తల్లిఁ దండ్రి నైనఁ దమ్ముల [3]నన్నల
సఖుల నైన బంధుజనుల నైన
రాజ్యకాంక్షఁజేసి రాజులు చంపుదు
రవనిఁ దలఁచు జీవితార్థు లగుచు. 55

---

1. వెనఁ (తం. వా.) 2. ఉగ్రసేను డచలత్ భోజాంధకాధీశు. (క. చ. ట. త. వ.)
3. బిడ్డల (ట. త.).

అధ్యాయము - ౨

వ. మఱియు, బాణ భౌమ మాగధ మహాశన కేశి ధేనుక బక ప్రలంబ తృణావర్త చాణూర ముష్టి కారిష్ట ద్వివిద పూతనాది సహాయ సమేతుం డై, కంసుండు కదనంబున మదంబు లణంచిన, వదనంబులు వంచికొని, సదనంబులు విడిచి, యదవ[1] లై, యదువులు [2]పదువులు వదలి, నిషధ కురు కోసల విదేహ విదర్భ కేకయ పాంచాల [3]సాల్వదేశంబులు సొచ్చిరి. మచ్చరంబులు విడిచి, కొందఱు కంసునిం గొలిచిరి. అంత. 56

క. తొడిఁదొడిఁ గంసుఁడు దేవకి, కొడుకుల నార్వుర వధింప గురు శేషాఖ్యం
బొడ వగు హరిరుచి యా సతి, కడుపున నేడవది యైన గర్భం బయ్యెన్. 57

వ. అ య్యవసరంబున విశ్వరూపుం డగు హరి, తన్ను నమ్మిన యదువులకుఁ, గంసుని వలన భయంబు గలుగు నని యెఱింగి, యోగమాయాదేవి కి ట్లనియె. 58

సీ. గోపికాజనములు గోపాలకులు నున్న పసులమందకుఁ బొమ్ము భద్ర! నీవు
వసుదేవు భార్యలు వరుసఁ గంసునిచేత [4]నాఁకలఁ బడియుండ నందుఁ జొరక
తలఁగి రోహిణి యను తరళాక్షి నందగోకులమందు నున్నది గుణగణాఢ్య
దేవకికడుపున దీపించు శేషాఖ్య మైన నా తేజ మీ వమరఁ బుచ్చి

ఆ. నేర్పు మెఱసి రోహిణీదేవి కడుపునఁ
జొనుపు దేవకికిని సుతుఁడ నగుదు
నంశభాగ యుతుఁడ నై యశోదకు నందు
పొలఁతి [5]కంతమీఁదఁ బుట్టె దీవు. 59

క. నానావిధ సంపదలకుఁ, దానక మై సర్వ కామదాయిని వగు నిన్
మానవులు భక్తిఁ గొలుతురు, కానుకలును బలులు నిచ్చి కల్యాణమయీ! 60

వ. వఱియు, నిన్ను మానవులు దుర్గ భద్రకాళి విజయ వైష్ణవి కుముద చండిక కృష్ణ మాధవి కన్యక మాయ నారాయణి ఈశాన శారద అంబిక యను పదు నాలుగు నామంబులం గొనియాడుదురు. ఆ యా స్థానంబులయందు నెఱిం గించి, సర్వేశ్వరుం డగు హరి పొమ్మని యానతిచ్చిన, మహాప్రసాదం బని, య య్యోగనిద్ర యియ్యకొని, మ్రొక్కి, చయ్యన న య్యాల కయ్యెడ వాసి వచ్చి. 61

---

1. యనదలై (ఙ). 2. పదువులు (క). 3. సాల్వరాజులకా గొల్చిరి (క).
4. ఆకులబడి (హ). 5. పొలఁతి కడుపునందు (హ).

తే. దేవకీదేవి కడుపులోఁ దేజరిల్లు
దీప్తగర్భంబు మెల్లనఁ [1]దిగిచి యోగ
నిద్ర రోహిణికడుపున నిలిపి చనియె
కడుపు దిగె నంచుఁ బౌరులు గలఁగఁబడఁగ. 62

వ. అంత. 63

ఆ. బలము మిగులఁ గలుగ బలభద్రుఁ డన లోక
రమణుఁ డగుటఁ జేసి రాముఁ డనఁగ
సతికిఁ బుట్టె గర్భసంకర్షణమున సం
కర్షణుం డనంగ ఘనుఁడు సుతుఁడు. 64

వ. తదనంతరంబ. 65

క. ఆనకదుందుభి మనమున, శ్రీనాథుం డంశభాగ శిష్టతఁ జొరఁగన్
భానురుచి నతఁడు వెలిఁగెను, గానఁగఁ బట్టయ్యె భూతగణములకు నృపా! 66

ఉ. ఆ వసుదేవుఁ డంతఁ దనయం దఖిలాత్మక మాత్మభూతమున్
బావనరేఖయున్ భువనభద్రము నై వెలుఁగొందుచున్న ల
క్ష్మీవిభు తేజ మచ్చుపడఁ జేర్చినఁ దాల్చి నవీనకాంతితో
దేవకి యొప్పె పూర్వ యగు దిక్సతి చంద్రునిఁ దాల్చు కైవడిన్. 67

వ. అనిన విని, తరువాతి వృత్తాంతం బెట్లయ్యె నని రా జడిగిన, శుకుం డి ట్లనియె.

క. గురుతరముగఁ దన కడుపున, సరసిజగర్భాండ భాండచయములు గల యా
హరి దేవకికడుపున భూ, భరణార్థము వృద్ధిఁ బొందె బాలార్కుక్రియన్. 69

వ. అంత. 70

సీ. విమతుల మొగములు వెలవెలఁబాఱంగ విమలాస్య మోము వెల్వెలుకఁ బాఱె
మలయు వైరుల కీర్తి మాసి నల్లన గాఁగ నాతి చూచుకములు నల్లనయ్యె
దుష్టాలయంబుల ధూమరేఖలు వుట్ట లేమ యారున రోమరేఖ మెఱసె.
నరిమానసముల నాహారవాంఛలు దప్ప వనజాక్షి కాహారవాంఛ దప్పె.

తే. శ్రమము సంధిల్లె రిపులకు శ్రమము గదుర
జడత వాటిల్లె శత్రులు జడను వడఁగ
మన్ను రుచి యయ్యెఁ బగతురు మన్ను చొరఁగ
వెలఁది యుదరంబులో హరి వృద్ధిఁ బొంద. 71

1. తిరిగి (తం).

వ. మఱియును. 72

సీ. సలిల మా యెలనాఁగ జఠరార్భకునిఁ గానఁ జనిన కై వడి ఘర్మసలిల మొప్పె
నొగిఁ దేజ మా యింతి యుదరడింభకుఁ గొల్వఁ గదిసిన క్రియ దేహకాంతి మెఱసెఁ
బవనుఁ డా కొమ్మ గర్భస్థుని సేవింప నుదయించెనో యన నూర్పు లమరెఁ
గుంభిని యా లేమ కుక్షిగు నర్చింపఁ జొచ్చుభంగిని మంటిచొరవ దనరె

ఆ. గగన మిందువదన కడుపులో బాలు సే
వలకు రూపుమెఱసి వచ్చినట్లు
బయలువంటి నడుము బహుళ మయ్యెను బంచ
భూతమయుఁడు లోనఁ బొదల సతికి. 73

వ. తదనంతరంబ. 74

సీ. అతివ కాంచీగుణం బల్లన బిగియంగ వైరివధూ గుణవ్రజము వదలె
మెల్లన తన్వంగి మెయిదీఁగె మెఱుఁగెక్క దుష్టాంగనా తనుద్యుతు లణంగె
నాతి కల్లన భూషణములు పల్వలుకగాఁ బరసతీ భూషణపంక్తు లెడలెఁ
గలకంఠి కొయ్యన గర్భంబు దొడ్డుగాఁ బరిపంథి దారగర్భములు పగిలెఁ.

తే. బొలఁతి కంతంత నీళ్లాడు ప్రొద్దు లెదుగ
నహితవల్లభ లైదువ లై తనర్చు
ప్రొద్దు లన్నియుఁ గ్రమమునఁ బోవఁ దొణఁగె
నువిదకడుపున నసురారి యుంటఁజేసి. 75

వ. ఇవ్విధంబున. 76

ఆ. జ్ఞానఖలునిలోని శారదయును బోలె
ఘటములోని దీపకళికవోలె
భ్రాతయింట నాఁకఁ బడియుండె దేవకీ
కాంత విశ్వగర్భ గర్భ యగుచు. 77

వ. అంత న క్కాంతాతిలకంబు నెమ్మొగంబు తెలివియును, మేనిమెఱుంగును, మెలంగెడి సొబగునుం జూచి, వెఱఁగుపడి, తఱచు వెఱచుచుఁ గంసుండు తనలో ని ట్లనియె. 78

క. కన్నులకుఁ జూడ బరు వై, యున్నది యెలనాఁగ గర్భ ముల్లము గలఁగ
ము న్నెన్నఁడు ని ట్లుండదు, వెన్నుఁడు [1]చొరఁబోలు గర్భవివరములోనన్. 79

1. సొరనోపు (క.)

ఉ. ఏమి తలంచువాఁడ నిఁక నెయ్యది కార్యము నాఁడునాఁటికిన్
గామినిచూలు పెంపెసఁగె గర్భిణి చెల్లెలి నాఁడుపేద నే
నేమని చంపువాఁడఁ దగ వే లని చంపితి నేని శ్రీయు ను
ద్దామయశంబు నాయువును ధర్మమునుం జెడిపోవకుండునే. 80

క. వావి నెఱుంగని క్రూరుని, జీవన్మృతుఁ డనుచు నిందసేయుదు రతఁడున్
బోవును నరకమునకు దు, ర్భావముతోఁ బ్రతుకు టొక్క బ్రతుకే తలఁపన్. 81

వ. అని నిశ్చయించి, క్రౌర్యంబు విడిచి, ధైర్యంబు నొంది, గాంభీర్యంబు వాటించి, శౌర్యంబు ప్రకటించుకొనుచు, దిగ్గనం జెలియలిం జంపు నగ్గలిక యొగ్గని [1]యుగ్గడించి, మాని, మౌనియుం బోలె నూరకుండియు. 82

ఆ. పాపరాని దొడ్డ [2]పగ పుట్టె నిఁక నెట్టు
విందుముఖికిఁ జక్రి యెపుడు పుట్టుఁ
బుట్టి నపుడె పట్టి పురుటింటిలోఁ దెగఁ
జూతు ననుచు నెదురు చూచుచుండె. 83

వ. మఱియు, వైరానుబంధంబున నన్యానుసంధానంబుల మఱచి, యతండు. 84

క. తిరుగుచుఁ గుడుచుచుఁ ద్రావుచు, నరుగుచుఁ గూర్చుండి లేచు చనవరతంబున్
హరిఁ దలఁచి తలఁచి జగ మా, హరిమయ మని [3]తలఁచెఁ గంసుఁ డాఱని యలుకన్.

వ. వెండియు. 86

సీ. శ్రవణరంధ్రముల నే శబ్దంబు వినఁబడు నది హరిపలు కని యాలకించు
నక్షిమార్గమున నెయ్యది చూడఁబడు నది హరిమూర్తి గానోపు నంచుఁ జూచు
దిరుగుచో దేహంబుఁ దృణ మైన సోఁకిన హరి కరాఘాతమో యనుచుఁ గలఁగు
గంధంబు లేమైన ఘ్రాణంబు సోఁకిన హరి మాలికాగంధ మనుచు నదరుఁ

ఆ. బలుకు లెవ్వి యైనఁ బలుకుచో హరిపేరు
పలుకఁబడియె ననుచు భ్రమసి పలుకుఁ
దలఁపు లెట్టి వైనఁ దలఁచి యా తలఁపులు
హరితలంపు లనుచు నలుగఁ దలఁచు. 87

వ. అ య్యవసరంబున, ననుచరసమేత లైన దేవతలును, నారదాది మునులును గూడి నడవ, నలువయును, ముక్కంటియు నక్కడికి వచ్చి, దేవకీదేవి గర్భార్భకుం డగు పురుషోత్తము ని ట్లని స్తుతియించిరి. 88

1. యుగ్గళించి (హ.) 2. పనిపుట్టె (హ.) 3. చూచె (హ.తం.ఖా.)

—: బ్రహ్మాది దేవతలు దేవకీగర్భస్థుఁ డగు స్వామిని స్తుతించుట :—

సీ. సత్యవ్రతుని నిత్య సంప్రాప్తిసాధనుఁ గాలత్రయమునందుఁ గలుగువాని
భూతంబు లైదును పుట్టు చోటగువాని నైదుభూతంబులం దమరువాని
నైదుభూతంబులు నణఁగిన పిమ్మటఁ బరఁగువానిని సత్యభాషణంబు
సమదర్శనంబును జరిపెడువానిని ని న్నాశ్రయింతుము నీ యధీన

ఆ. మాయచేత నెఱుక మాలినవారలు
పెక్కుగతుల నిన్నుఁ బేరుకొందు
రెఱుఁగనేర్చు విబుధు లేకచిత్తంబున
నిఖలమూర్తు లెల్ల నీవ యండ్రు. 89

వ. అదియునుం గాక. 90

సీ. ప్రకృతి యొక్కటి పాదు ఫలములు సుఖదుఃఖములు రెండు గుణములు మూఁడు వేళ్లు
తగు రసంబులు నాల్గు ధర్మార్థ ముఖరంబు లెఱిఁగెడి విధము లై దింద్రియంబు
లాఱు స్వభావంబు [1]లా శోక మోహాదు లూర్ములు ధాతువు లొక్కయేడు
పై పొర లెనిమిది ప్రంగలు భూతంబు లైదు బుద్ధియు మనోఽహంకృతులును

తే. రంధ్రములు తొమ్మిదియుఁ గోటరములు ప్రాణ
పత్రదశకంబు జీవేశ పక్షియుగము
గలుగు సంసారవృక్షంబుఁ గలుగఁ జేయఁ
గావ నణఁగింప రాజ వొక్కరుఁడ వీవ. 91

క. నీదెసఁ దమచిత్తము లిడి, యే దెసలం బోక కడతు రెఱుక గలుగువా
రాదూడయడుగు క్రియ నీ, పాదం బను నావకతన భవసాగరముల్. 92

ఆ. మంచివారి కెల్ల మంగళప్రద మయ్యుఁ
గల్లరులకు మేలు గానియట్టి
తనువు లెన్నియైనఁ దాల్చి లోకములకు
సేమ మెల్లప్రొద్దు సేయు దీవు. 93

క. ఎఱిఁగినవారలమనుచును, గొఱమాలిన యెఱుక లెఱిఁగి కొందఱు నీపై
రెఱిఁగియుఁ దలఁపఁగ నొల్లరు, పఱతు రథోగతుల జాడఁ బద్మదళాక్షా! 94

---

1. లాకాళ (హ.)

క. నీవా రై నీదెసఁ దమ, భావంబులు నిలిపి [1]ఘనులు భయవిరహితు లై
యే విఘ్నంబులఁ జెందక, నీ వరయఁగ మేటిచోట నెగడుదు రీశా! 95

క. నిను నాలు గాశ్రమంబుల, జనములు సేవింప నఖిలజగముల సత్వం
బును శుద్ధంబును శ్రేయం, బును నగు గాత్రంబు నీవు పొందుదువు హరీ! 96

సీ. నళినాక్ష! సత్త్వగుణంబు నీ గాత్రంబు గాదేని విజ్ఞానకలిత మగుచు
నజ్ఞాన భేదకం బగు టెట్లు [2]గుణముల యందుల వెలుఁగ నీ వనుమతింపఁ
బడుదువు సత్త్వరూపంబు సేవింపంగ సాక్షాత్కరింతువు సాక్షి వగుచు
వాఙ్మనంబులకు నవ్వల యైన మార్గంబు గలుగు నీ గుణజన్మ కర్మరహిత

తే. మైన రూపును పేరు నత్యనఘబుద్ధు
లెఱుఁగుదురు నిన్నుఁ గొల్వ నూహించుకొనుచు
వినుచుఁ దలఁచుచుఁ బొగడుచు వెలయువాఁడు
భవము నొందఁడు నీ పాదభక్తుఁ డగుచు. 97

క. ధరణీభారము వాసెను, బురుషోత్తమ! యీశ! నీదు పుట్టువున భవ
చ్చరణాంబుజముల ప్రాపున, ధరణియు నాకసముఁ గాంచెదము నీ కరుణన్.

ఉ. పుట్టువులేని నీ కభవ! పుట్టుట క్రీడయె కాక పుట్టుచే
యె ట్టనుడున్ భవాది [3]దశ లెల్లను జీవులయం దవిద్య తాఁ
బుట్టుచు నుండుఁ గాని నినుఁ బుట్టినదిం బలెఁ బొంత నుండియుం
బుట్టఁగలేమిఁ దత్క్రియలఁ బొక్కని యొక్కటి వౌదు వీశ్వరా! 99

మ. గురు పాఠీనమ వై జలగ్రహమ వై కోలంబ వై శ్రీనృకే
సరి వై భిక్షుఁడ వై హయాననుఁడ వై క్ష్మాదేవతా భర్త వై
ధరణీనాథుఁడ వై దయాగుణ గణోదారుండ వై లోకముల్
పరిరక్షించిన నీకు మ్రొక్కెద మిలాభారంబు వారింపవే!. 100

క. [4]ముచ్చిరి యున్నది లోకము, నిచ్చలుఁ గంసాదిఖలులు నిర్దయు లేచన్
మచ్చికఁ గావఁగవలయును, విచ్చేయుము తల్లికడుపు వెడలి ముకుందా! 101

---

1. మునులు (క.); ఘనుల భయవిరహితులై (తం.) 2. గుణముల, యందును వెలుఁగు నీవనుమతింపఁ బడుదువు. (హా.తం.వా.) 3. దిశ లెల్లను జీవమునం దవిద్యఁదా బుట్టుచునుండుఁగాని నినుఁ బుట్టినదిం బలెఁ బొంతనుండియుం, బుట్టఁగలేని తత్క్రియలఁ బొక్కని యొక్కటి వౌదు వీశ్వరా. (హా.) 4. ముచ్చిలి (హా).

వ. అని మఱియు దేవకీదేవిం గనుంగొని. 102

మత్తకోకిల. *తల్లి ! నీ యుదరంబులోనఁ బ్రధానపూరుషుఁ డున్నవాఁ
డెల్లి పుట్టెడిఁ గంసుచే భయ మింత లేదు నిజంబు మా
కెల్లవారికి భద్ర మయ్యెడు నింక నీ కడు పెప్పుడుం
జల్ల గావలె యాదవావళి సంతసంబును బొందఁగన్. 103

వ. అని, యి వ్విధంబున హరిం బొగడి, దేవకీదేవిని దీవించి, దేవత లీశాన బ్రహ్మల
ముందట నిడుకొని, చనిరి. అంత. 104

అధ్యాయము – ౩

—: శ్రీ కృష్ణావతార ఘట్టము :—

క. పంకజముఖి నీళ్లాడను, సంకటపడ ఖలుల మానసంబుల నెల్లన్
సంకటము దోఁచె మెల్లన, సంకటములు లేమి దోఁచె సత్పురుషులకున్. 105

సీ. స్వచ్ఛంబు లై పొంగె జలరాసు లేడును గలఘోషణముల మేఘంబు లుఱిమె
గ్రహతారకలతోడ గగనంబు రాజిల్లె దిక్కులు మిక్కిలి తెలివిఁ దాల్చెఁ
గమ్మని చల్లని గాలి మెల్లన వీచె హోమానలంబు చెన్నొంది వెలిఁగెఁ
గొలఁకులు కమలాళి కులము లై సిరి నొప్పెఁ బ్రవిమల తోయ లై పాఱె నదులు

తే. వర పుర గ్రామ ఘోష యై వసుధ యొప్పె
విహగరవ పుష్ప ఫలముల వెలసె వనము
లలరు సోనలు గురిసి ర య్యమరవరులు
దేవదేవుని దేవకీదేవి కనఁగ. 106

క. పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి రంభాది కాంత లానందమునన్
గూడిరి సిద్ధులు భయములు, వీడిరి చారణులు మొరసె వేల్పుల భేరుల్. 107

క. సుతుఁ గనె దేవకి నడురే, యతి శుభగతిఁ దారలును గ్రహంబులు నుండన్
దితిసుత నిరాకరిష్ణున్, శ్రిత వదనాలంకరిష్ణు జిష్ణున్ విష్ణున్. 108

క. వెన్నుని నతి ప్రసన్నునిఁ, గన్ననఁ గని మెఱుఁగుఁబోణి కడు నొప్పారెన్
బున్నమనాఁడు కళానిధిఁ, గన్న మహేంద్రాశ చెలువుఁ గలిగి నరేంద్రా! 109

*"క" ప్రతిలో ఈ క్రింది "తరళ" యున్నది.
అలర శ్రావణ బహుళ నష్టమి విశ్వసృడ్ విధితారకో
చెలువమగు చంద్రోదయంబున శ్రీవిభుండు జనించినన్
అలరగా వసుదేవదేవకి ఆత్మ సంతస మందినన్
చెలగి చేతులు మోడ్చి మ్రొక్కియు సంతసించిరి యంతటన్.

వ. అప్పుడు. 110

సీ. జలధరదేహు నాజాను చతుర్బాహు సరసీరుహాక్షు విశాలవక్షుఁ
జారు గదా శంఖ చక్ర పద్మ విలాసుఁ గంఠ కౌస్తుభమణి కాంతిభాసుఁ
గమనీయ కటిసూత్ర కంకణ కేయూరు శ్రీవత్సలాంఛ నాంచితవిహారు
నురుకుండల ప్రభాయుత కుంతల లలాటు వైడూర్య మణిగణ వరకిరీటు

తే. బాలుఁ బూర్ణేందు రుచిజాలు భక్తలోక
పాలు సుగుణాలవాలుఁ గృపావిశాలుఁ
జూచి తిలకించి పులకించి చోద్య మంది
యుబ్బి చెలరేఁగి వసుదేవుఁ డుత్సహించె. 111

క. స్నానము సేయఁగరామిని, నానంద రసాబ్ధి మగ్నుఁ డై విప్రులకుఁ
ధేనువులం బదివేలను, మానసమున ధారవోసె మఱి యిచ్చుటకుఁ. 112

వ. మఱియును వసుదేవుండు. 113

క. ఈ పురుటి యింటి కుడ్య, ద్దీపంబును బోలి చాల దీపించు నిజం
బీ పాపఁడు నలుమొగముల, యా పాపని గనినమేటి యగు నని భక్తిఁ. 114

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి లేచి సరగున నొసలిపై
గేలుఁదమ్మిదోయిఁ గీలుకొలిపి
పాపఁ డనక వెఱక పాపని మొదలింటి
పోకలెల్లఁ దలఁచి పొగడఁదొణఁగె. 115

క. ఏ నిన్ను నఖిలదర్శను, జ్ఞానానంద స్వరూపు సంతతు నపరా
ధీనుని మాయాదూరుని, సూనునిఁగాఁ గంటి నిట్టి చోద్యము గలదే !. 116

క. అచ్చుగ నీ మాయల మును, చెచ్చెరఁ ద్రిగుణాత్మకముగఁ జేసిన జగముం
జొచ్చిన క్రియఁ జొరకుందువు, చొచ్చుటయును లేదు లేదు చొరకుండుటయుఁ.

సీ. అదియు నెట్లన మహదాదులఁ బోలెడి వై వేఱువేఱ లై యన్నివిధము
లగు సూక్ష్మభూతంబు లమర షోడశ వికారములతోఁ గూడి విరాట్టనంగఁ
బరమాత్మునకు నీకు బఱపైన మేను సం పాదించి యందులోఁ బడియుఁ బడక
యుండు [1]సృష్టికి మున్న యున్నకారణమున వానికి లోని భవంబు గలుగ

1. సృష్టికి లోననున్న (హ.) సృష్టికి మ్రోలనున్న (వ్రాఁతప్రతులన్నిట)

ఆ. దట్లు బుద్ధి నెఱుఁగ నను వైన లాగునఁ
గలుగు నింద్రియముల కడల నుండి
వాని పట్టు లేక వరుస జగంబులఁ
గలసియుండి యైనఁ గలయ వెపుడు. 118

క. సర్వము నీ లోనిదిగా, సర్వాత్ముఁడ [1]వాదివస్తు సంపన్నుఁడ వై
సర్వమయుఁడ వగు నీకును, సర్వేశ్వర ! లేవు లోను సంధులు వెలియున్. 119

ఆ. ఆత్మవలనఁ గలిగి యమరు దేహాదుల
నాత్మకంటె వేఱు లవి యటంచు
దలఁచువాఁడు మూఢతముఁడు గావున నీశ !
విశ్వమెల్ల నీవ వేఱు లేదు. 120

వ. అదియునుం గాక. 121

సీ. గుణము వికారంబుఁ గోరికయును లేని నీవల్ల జగములు నెఱి జనించుఁ
బ్రబ్బు లే దగు నంచుఁ బలుకుట తప్పుగా దీశుండ వై బ్రహ్మ మీవ యైన
నినుఁ గొల్చు గుణములు నీ యానతులు సేయ భటుల శౌర్యంబులు పతికి వచ్చు
పగిది నీ గుణముల భాగులు నీవని తోఁచును నీ మాయతోడఁ గూడి

ఆ. నీవు రక్త ధవళ నీల వర్ణంబుల
జగము సేయఁ గావ సమయఁ జూడఁ
దనరు దట్లు నేఁడు దైత్యుల దండింపఁ
బృథివిఁ గావ నవతరించి తీశ ! 122

శా. మింటన్ మ్రోసిన మ్రోఁత తాలిమిని లో మేంట్రింప ము న్నీవు నా
యింటం బుట్టెద వంచుఁ గంసుఁడు దొడిన్ హింసించె నీ యన్నలం
గంటం గూరుకుఁ డేఁడు నీ యుదయ మీ కారాజనుల్ సెప్పఁగాఁ
బంటింపం జెదు రేఁగుదెంచు వడి నీపై నేఁడు సన్నద్ధుఁ డై. 123

వ. అనుచుండ దేవకీదేవి మహాపురుష లక్షణుండును, విచక్షణుండును, సుకుమా
రుండును నైన కుమారునిం గని, కంసునివలని వెఱపున శుచిస్మిత యై యి
ట్లనియె. 124

---

1. వాత్మవస్తు (చ. త. వ. జ. డ.).

—: దేవకీదేవి స్వామిని స్తుతించుట :—

సీ. అట్టిట్టి దనరాని దై మొద లై నిండుకొన్న దై వెలుఁగుచు గుణము లేని
దై యొక్కచందంబు దై కల దై నిర్విశేష మై క్రియ లేక చెప్పరాని
దీ రూప మని శ్రుతు లెప్పుడు నొడివెడి యా రూప మగుచు నధ్యాత్మదీప
మై బ్రహ్మ రెండవ యర్ధంబు తుది జగంబులు నశింపఁగఁ బెద్ద భూత గణము
ఆ. సూక్ష్మభూతమందుఁ జొరఁగ నా భూతంబు
ప్రకృతిలోనఁ జొరఁగఁ బ్రకృతి వోయి
వ్యక్తమందుఁ జొరఁగ వ్యక్త మణంగను
శేషసంజ్ఞ నీవు చెలువ మగుదు. 125

ఉ. విశ్వము లీలఁ ద్రిప్పుచు నవిద్యకుఁ జుట్టమ వైన నీకు నా
శాశ్వత మైన కాల మిది సర్వము వేడబ మందు రట్టి వి
శ్వేశ్వర ! మేలుకుప్ప ! నిను నెప్పుడుఁ గోరి భజించువాఁడె పో
శాశ్వతలక్ష్మి మృత్యుజయ సౌఖ్యయుతుం డభయుండు మాధవా ! 126

మత్తకోకిల. ఒంటి నిల్చి పురాణయోగులు యోగమార్గ నిరూఢు లై
కంటి మందురు గాని నిక్కము గాన రీ భవదాకృతిం
గంటి భద్రముఁ గంటి మాంసపుఁ గన్నులం [1]గనఁబోల దీ
తొంటి రూపుఁ దొలంగఁబెట్టుము తోయజేక్షణ ! మ్రొక్కెదన్. 127

ఆ. విలయకాలమందు విశ్వంబు నీ పెద్ద
కడుపులోనఁ దాఁచు కడిమి మేటి
నటుఁడ వీవు నేఁడు నా గర్భజుఁడ వౌట
పరమపురుష ! వేడబంబు గాదె. 128

తరల. నళినలోచన ! నీవు నిక్కము నాకుఁ బుట్టెద వంచు నీ
ఖలుఁడు కంసుఁడు పెద్దకాలము కారయింట నడంచె దు
ర్మలినచిత్తుని నాజ్ఞ సేయుము మమ్ముఁ గావుము భీతులన్
నులుసు లేక ఫలించె నోచిన నోము లెల్లను నీవ యై. 129

వ. అని యిట్లు దేవకీదేవి విన్నవించిన, నీశ్వరుం డి ట్లనియె. అవ్వా ! నీవు తొల్లి స్వాయంభువ మన్వంతరంబున పృశ్ని యను పరమపతివ్రతవు. వసుదేవుండును సుతపుం డను ప్రజాపతి. మీ రిరువురును సృష్టికాలంబున బ్రహ్మపంపునం బెంపున నింద్రియంబులం జయించి, తెంపున వాన గాలి యెండ మంచు లకు సైరించి,

1. గనఁబోలనీ (హ.)

యేకలంబులై, యా కలంబులు దిని, యే కలంకంబును లేక, వేండ్రంబునఁ బండ్రెండువేల దివ్యవర్షంబులు తపంబుల నెపంబుల మీ రూపంబులు మెఱయు నోజ, నా జపంబులు సేసి, డాసి, పేర్చి, యర్చింప, మీకు నాకుఁ గలరూపుఁ జూపి, యేను తిరంబు లగు వరంబులు వేఁడు మనిన, మీరు నా మాయం బాయని మోహంబున, బిడ్డలు లేని దొడ్డ యడ్డంబున, దుర్గమం బగు నపవర్గంబుఁ గోరక, నా యీడు కొడుకు నడిగిన మెచ్చి, యట్ల వరం బిచ్చి, మీ కేను పృశ్ని గర్భుం డను నర్భకుండ నైతి. మఱియును. 130

క. అదితియుఁ గశ్యపుఁ డనఁగా, విదితుల రగు మీకుఁ గుఱుచవేషంబున నే
నుదయించితి వామనుఁ డనఁ, ద్రిదశేంద్రానుజుఁడ నై ద్వితీయభవమునన్. 131

క. ఇప్పుడు మూఁడవ [1]బామునఁ, దప్పక మీ కిరువురకునుఁ దనయుఁడ నైతిం
జెప్పితిఁ బూర్వము మీయం, దెప్పటికిని లేదు జన్మ మిటపై నాకున్. 132

క. నందనుఁ డనియుం బరమా, నందం బగు బ్రహ్మ మనియు ననుఁ దలఁచుచు నా
పెం దెరువు నొందెదరు నా, యందుల ప్రేమమున భవము నందరు మీరున్. 133

వ. అని యిట్లు పలికి, యీశ్వరుం డా రూపంబు విడిచి. 134

క. ఱెప్ప లిడక తలి దండ్రులు, తప్పకఁ దనుఁజూడ మాయఁ దనరి లలితుఁ డై
యప్పు డటు గన్న పాపని, యొప్పున వేడుకలు సేసె నొకకొన్ని నృపా ! 135

వ. అంత వసుదేవుండు తనకుం జేయవలసిన పను లీశ్వరుం డైన హరివలన నెఱింగిన వాఁడుఁ గావున. 136

క. ఆ పురిటి యిల్లు వెలువడి, పాపనిఁ దరలించుకొనుచుఁ బఱచెద ననుచున్
[2]రూపింప నందుభార్యకుఁ, బాప యగుచు యోగమాయ ప్రభవించె నృపా !

వ. అ య్యవసరంబున. 138

క. బిడ్డనిఁ గరముల ఱొమ్మున, నడ్డంబుగఁ బట్టి పదము లల్లన యిడుచున్
జడ్డనఁ గావలివారల, యొడ్డు గడచి పురిటిసాల యొయ్యన వెడలెన్. 139

వ. అంత నట. 140

క. నందుని సతికి యశోదకుఁ, బొందుగ హరియోగమాయ పుట్టిన మాయా
స్పందమున నొక్క యెఱుఁగమి, క్రందుకొనియె నూరివారిఁ గావలివారిన్. 141

1. భవమున (క. చ. ట. త. వ. తం.) 2. రూపించి (హ.)

వ. అప్పుడు చప్పుడుకాకుండఁ దప్పటడుగు లిడుచు, నినుపగొలుసుల [1]మెలుసులు వీడినఁ దాలంబులు మహోత్తాలుం డైన బిడ్డనికి నడ్డంబు గాక కీ లూడి వీడిపడ, యరళంబులు విరళంబు లై సరళంబు లగు మొగసాలలం గడచి, పాఁపఱేఁడు వాకిళ్లు మరల మూయుచుఁ, బడగ లెడగలుగ విప్పి, కప్పి, యేచి, కాచికొని వెంటనంటిరాఁగ గడంగి నడచునెడ. 142

క. ఆ శౌరికి దెరు వొసఁగెఁ బ్ర, కాశోద్ధత తుంగ భంగ కలిత ధరాశా
కాశ యగు యమున మును సీ, తేశునకుఁ బయోధి త్రోవ యిచ్చిన భంగిన్. 143

వ. ఇట్లు యమున దాఁటి, దూఁటిచని, నందుని మందం జేరి, యం దమందనిద్రం బొంది, యెుడ లెఱుంగని గొల్లలం దెలుప నొల్లక, నిత్యప్రసాద యగు యశోద శయ్య నొయ్యన చిన్ని నల్లనయ్య నునిచి, చయ్యన న య్యవ్వకూఁతు నెత్తుకొని, మరల నింటికి [2]బంటింపక వచ్చి, య చ్చిఱుతపాపను దేవకి ప్రక్కం జక్కనిడి. 144

క. పదముల సంకెల లిడుకొని, మదిఁ దలఁకుచు శూరసుతుఁడు మందుఁడు వోలెన్
బెదరు గల రీతి దేహము, గదలించుచు నొదిఁగియుండె గఱువతనమునన్. 145

క. వనజాతునిఁ దెచ్చుటయును, దనసుతఁ గొనిపోవుటయును దా నెఱుఁగక మూఁ
గిననిద్రఁ జొక్కుచుండెను, వనజాక్షి యశోద రేయి వసుధాధీశా! 146

అధ్యాయము - ౪

సీ. అంత బాలిక యావు రని యేడ్చు చిఱుచప్పు డాలించి వేకన నాఁకయింటి
కావలివారు మేల్కని చూచి తలుపుల తాళముల్ తొంటివిధమున నుండఁ
దెలిసి చక్కన వచ్చి దేవకి నీళ్లాడె రమ్ము ర మ్మని భోజరాజుతోడఁ
జెప్పిన నాతఁడు చిడిముడిపాటుతోఁ దల్పంబుపై లేచి త త్తఱమున

తే. [3]వెంద్రుకలు వీడఁ బై చీర [4]వ్రేలి యాడ
తాల్మి కీలూడ రోషాగ్ని దర్పమాడ
భూరి వైరంబుతోఁ గూడ పురిటియింటి
జాడఁ జనుదెంచి యా పాపఁ జంపఁ గదియ. 147

వ. అంత దేవకి యడ్డంబు వచ్చి యి ట్లనియె. 148

---

1. మెలుసులువడిన (తం.) 2. శంకింపక (క. త. డ.) 3. వెంట్రుకలు (హ) 4. వ్రేలిజీర (హ.)

ఉ. అన్న! శమింపు మన్న! తగ దల్లుఁడు గాఁ డిది! మేనగోడ లా
మన్నన సేయు మన్న! విను మానినిఁ జంపుట రాచపాడి గా
దన్న! సుకీర్తి వై మనఁగ దన్న! మహాత్ములు వోవు త్రోవఁ బో
వన్న! భవత్సహోదరిఁ గదన్న! నినుఁ శరణంబు వేఁడెదన్. 149

క. కట్టా! యార్గురు కొడుకులఁ, బట్టి వధించితివి యాఁడుఁబడు చిది కోడల్
నెట్టన చంపఁగవలెనే, కట్టిఁడివి గ దన్న! యన్న! కరుణింపఁగదే. 150

క. పుత్రుఁడు నీ బ్రతుకునకును, శత్రుం డని వింటి గాన సమయింపఁ దగున్
పుత్రులకు [1]నోమ నైతిని, పుత్రీదానంబు సేసి పుణ్యముఁ గనవే! 151

వ. అని పయ్యెదఁ జక్కఁగ సవరించుకొనుచుఁ, బలవరింపుచు, భ్రాంతిపడి, కూఁతుం
గ్రక్కున నక్కునం జక్క హత్తుకొని, చెక్కు చెక్కున మోపి, చక్కన నుత్తరీ
యాంచలంబున సంచలతం గప్పి, చప్పుడు గాఁ గుయ్యిడ, న య్యెడం గ్రయ్యం
బడి, వాఁడు పోఁడిమి చెడఁ, దోఁబుట్టువుం దిట్టి, చిట్టిపట్టి యావు రని వాపోవఁ,
గావరంబున నడుగు లొడిసి, తిగిచి, వడిం బెడిసిపడం బుడమి పయిం బడ వ్రేసిన,
న బ్బాలయు నేలం బడక, లీల నెగసి, నవ్య దివ్యమాలికా గంధబంధుర మణిహా
రాంబరా ద్యలంకార మనోహారిణియు, గదా శర శంఖ చక్ర చర్మ చాపాసి
శూలంబు లెనిమిది కరంబులం గరం బొప్ప నొప్పుచు, సిద్ధ చారణ కిన్నర గరుడ
గంధర్వాది వైమానికులు కానుక లిచ్చి పొగడ, నెగడుచు, నచ్చరల యాటపాట
లకు మెచ్చుచు, మింటనుండి, కంటఁబడి, కంటుపడఁ, గంసుని కి ట్లనియె. 152

ఉ. తెంపరి వై పొరింబొరిని దేవకిబిడ్డలఁ జిన్నికుఱ్ఱలం
జంపితి వింక నైన నుపశాంతి వహింపక రాలమీఁద [2]న
న్నొంపితి విస్సిరో యిదియు బీరమె నా సరసన్ జనించి నిన్
జంపెడు వీరుఁ డొక్కఁ డెస సత్కృతి నొందెడువాఁడు దుర్మతీ! 153

వ. అని పలికి. 154

క. మహనీయ గుణాస్పద యై, మహిలో నా దేవి [3]జనము మన్నింపంగా
బహు నామ నివాసంబులఁ, బహు నామములం జరించె భద్రాత్మిక యై. 155

వ. అంత నా బోటి పలికిన కలికిపలుకులు ములుకు లై, చెవులఁ జిలికిన నులికిపడి,
[4]జళుకు గదిరిన మనంబున ఘనంబుగ వెఱఁగంది, కంది, కుందెడు దేవకీవసుదేవుల
రావించి, యాదరంబున గారవించి, చేరి, వారితో ని ట్లనియె. 156

1. నోమనేనియు (క. చ. ట. త. తం.) 2. నొప్పించితి విస్సిరో. (తం) ‹ నొప్పింపఁగ (వా.)
3. జగము (ట) 4. ఝళుకు (వా.) జుళుకు (తం.)

ఉ. పాపుఁడ బాల [1]ఘాతకుఁడ బంధువిరక్తుఁడ దుష్టచిత్తుఁడన్
గోపనుఁడం జరన్మృతుఁడఁ గ్రూరుఁడ బ్రాహ్మణహంత భంగి మీ
పాపలఁ జంపితిన్ బయలిపల్కుల నమ్మితి సాధులార! నా
పాపము లుగ్గడింపక కృపాపరు లై కనరే శమింపరే!. 157

ఉ. ఒక్కెడఁ బ్రాణు లందఱు నిజోచితకర్మము లోలిఁ ద్రిప్పఁగా
నొక్కొక [2]మేనితోఁ బొడమి యొక్కొక [3]త్రోవను రాకపోకలం
జిక్కులఁ [4]బొందుచుం దుదలు [5]చేరరు సంసృతితోడఁ బాయ రే
నెక్కడివాంత మీ శిశువు లెక్కడి హన్యులు దూఱ నేటికిన్. 158

క. పగతురఁ జెఱిచితి ననియును, బగతురచేఁ జెడితి ననియు బాలుఁడు దలఁచున్
బగ చెలుములు లే వాత్మకుఁ, బగచెలుముల కీలు కర్మబంధము సుండీ. 159

వ. అని పలికి, కన్నీరు నించి, వగచి, వెగచుచు, దేవకీవసుదేవుల పాదంబులఁ బట్టు
కొని, సంకెలలు విప్పించి, మిక్కిలి యక్కఱగల వాక్యంబుల నైక్యంబులు
నెఱపిన, వారును, బరితప్తుం డైన కంసునిఁ జూచి, రోషంబును బాసిరి. అంత
నా వసుదేవుండు బావ కిట్లనియె. 160

శా. బావా! నీ వచనంబు నిక్కము సుమీ ప్రాణుల్ గతజ్ఞాను లై
నీ వే నంచును లోభ మోహ మద భీ నిర్మిత్రతా మోద శో
కావేశంబుల నొండొరుం బొడుతు రేకాకారుఁ డై సర్వ రూ
పావిష్టుం డగు నీశ్వరుం దెలియలే రన్యోన్య విభ్రాంతు లై. 161

వ. అని యిట్లు ప్రసన్ను లైన దేవకీవసుదేవుల యనుజ్ఞ వడసి, కంసుం డింటికిం జని,
యా రేయి గడపి, మఱునాఁడు గద్దనం బొద్దునం దనకుం బరతంత్రు లగు
మంత్రుల రావించి, యోగనిద్రవలనం దా వినిన వృత్తాంతం బంతయు మంత
నంబున నెఱింగించిన, నపుడు వార లతని కిట్లనిరి. 162

క. ఇట్టైనఁ దడయ నేటికి, పట్టణముల మందలందుఁ బల్లెల నెల్లన్
బుట్టెడి పెరిఁగెడి శిశువులఁ, బట్టి వధించెదము మమ్ముఁ బంపు మధీశా! 163

మ. భవదీ యోజ్జ్వల బాహు చాప విలస ద్బాణావళీ భగ్ను లై
దివిజాధీశ్వరు లేక్రియం బడిరొ యే దేశంబులం డాఁగిరో
శివునిం జొచ్చిరొ బ్రహ్మఁ జెందిరొ హరిన్ సేవించిరో మౌనివృ
త్తి వనాంతంబుల నిల్చిరో మనకు శోధింపందగున్ వల్లభా! 164

1. ఘాతుకుఁడ (తం.) 2. మేనులంబొడమి (హ.); యోనులంబొడమి (తం.)
3. త్రోవలరాక (హ. తం.) 4. పొందుచుండుదురు. (హ.) 5. చెల్మిని సంసృతితోడ (వా.)

కం. నోచ్చిరి శాత్రవు లనుచును, విచ్చలవిడిఁ దిరుగవలదు వివిధాకృతులన్
ప్రముచ్చిలి వత్తురు వారలు, సచ్చినయందాఁక మఱవఁ జన దధిపునకున్. 165

క. ఒత్తికొనుచు రానీఁ జనఁ, డెత్తిన రోగముల రిపుల నింద్రియముల ను
త్పత్తిసమయములఁ జెఱుపక, మెత్తన గారాదు రాదు మీఁద [1]జయింపన్. 166

మ. అమరశ్రేణికి నెల్లఁ జక్రి ముఖరుం డా చక్రి ధర్మంబునం
దమరున్ గోవులు భూమిదేవులుఁ దితిక్షామ్నాయ కారుణ్య స
త్యములున్ యాగ తపో దమంబులును శ్రద్ధా శాంతులున్ విష్ణుదే
హము లిన్నింటిని సంహరించిన నతం డంతంబునుం బొందెడిన్. 167

వ. కావున. 168

ఉ. చంపుదుమే నిలింపులను జంకెల అంకెలఁ దాపసావలిం
బంపుదుమే కృతాంతకునిపాలికిఁ గ్రేపులతోడ గోవులన్
ద్రుంపుదుమే ధరామరులఁ దోలుదుమే నిగమంబులన్ విదా
రింపుదుమే వసుంధర హరింపుదుమే జననాథ ! పంపుమా. 169

వ. అని పలుకు మంత్రుల మంత్రంబుల నిమంత్రితుం డై, బ్రాహ్మణ నిరోధంబు నిషేధం బని తలంపక, కాలపాశబద్ధుం డై, విప్రాది సాధుమానవులఁ జంపన్ దానవులం బంపి, యంతిపురంబునకుం జనియె. అనంతరంబ యా రక్కసులు వెక్కసంబు లగు మొక్కలంబుల సజ్జనుల పజ్జలం బడి, తర్జన గర్జన భర్జనాది దుర్జనత్వంబుల నిర్జించి, పాపంబు లార్జించిరి. 170

ఆ. వెదకి వెదకి దైత్యవీరులు సాధుల
నణఁప వారిబలము లణఁగిపోయె
యశము సిరియు ధర్మ మాయువు భద్రంబు
నార్యహింస సేయ నణఁగుఁ గాదె! 171

అధ్యాయము - ౫

వ. అంత మందలో నందుండు, నందనుండు పుట్టుట యెఱింగి, మహానందంబున నెఱవాదు లగు వేదవిదులం బిలిపించి, జలంబు లాడి, శుచి యై, శృంగారించుకొని, స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంబులు చదివించి, జాతకర్మంబులు సేయించి, పితృదేవతల నర్చించి, క్రేపులతోడఁగూడఁ గై సేసిన పాఁడి మొదవుల రెండు లక్షలను, గనకకలశ మణి వసన విశాలంబు లైన తిలశైలంబు లేడింటిని భూదేవతల కిచ్చిన. 172

1. జయంబున (హ.)

క. ఈ యాభీరకుమారుఁడు, శ్రీయుతుఁ డై వీరవై రి జేతయు నై దీ
ర్ఘాయుష్మంతుం డగు నని, పాయక దీవించి రపుడు బ్రాహ్మణజనముల్. 173

క. దుందుభులు మొరసె గాయక, సందోహము పాడె సూతసముదాయముతో
వందిజనులు కీర్తించిరి, క్రందుగ వీతెంచె భద్రకాహళ రవముల్. 174

క. పల్లవ తోరణ [1]రాజిత, వల్లీ [2]ధ్వజరాజ ధూప వాసనములతో
సల్లలితము లై యొప్పెను, వల్లవవల్లభుల యిండ్ల వాకిం డ్లెల్లన్. 175

క. పసుపులు నూనెలు నలఁదిన, పసఁ దనరి సువర్ణ బర్హిబర్హ ప్రభతోఁ
బసిమి గలిగి వెలుఁగొందుచుఁ, బసు లన్నియు మందలందుఁ [3]బ్రసరించె నృపా!

క. క్రేళ్ళుఱికి మసలె లేఁగలు, మల్లడి గొని ఱంకె లిడియె మదవృషభంబుల్
పెల్లుగ మొదవుల పొదుఁగుల, జల్లించెం బాలు బాలు సంభవవేళన్. 177

క. అరఁగఁ జదివెడి పొగడెడి, వారికి విద్యలను బ్రతుకువారికి లేమిం
జేరినవారికి నెల్లను, గోరక మును నందుఁ డిచ్చె గో ధనచయముల్. 178

వ. ఆ సమయంబున. 179

క. కంచుకములు [4]తల చుట్లును, గాంచన భూషాంబరములుఁ గడు మెఱయఁగ నే
తెంచిరి గోపకు లందఱు, మంచిపదార్థములు గొనుచు మాధవుఁ జూడన్. 180

క. ఏతెంచి చూచి చెలఁగుచు, నేతులఁ బెరుఁగులను బాల నీళ్ళను వెన్నం
బ్రీతి వసంతము లాడిరి, [5]యాతురు లై సరసభాష లాడుచు గొల్లల్. 181

వ. తదనంతరంబ. 182

ఆ. ఏమి నోముఫలమొ యింతప్రొ ద్దొకవార్త
వింటి మబలలార! వీను లలర
మనయశోద చిన్ని మగవానిఁ గనెనఁట
చూచి వత్తమమ్మ! సుదతులార! 183

వ. అని యొండొరుల లేపి, గోపిక లోపికలు లేని చిత్తంబుల నెత్తిన తత్తఱంబు
లొత్తుకొన, నుదారంబు లగు శృంగారంబుల నిండ్లు వెలువడి. 184

క. జడగతులును బలు పిఱుఁదులుఁ, బిడికెడు నడుములును వలుఁద బిగి చనుఁగవలున్
వెడఁద నయనములు సిరి దడఁబడు మోములు భ్రమరచికుర భరములు నమరన్

---

1. సురుచిర (హ. వా.) రాంగిక (తం.) 2. లాజ (చ.ట.త.జ.) 3. ప్రభవించె (హ.)
4. తలచుట్టులు (హ.) 5. యేతదులై....తెనఁగన్ (తం. వా.)

ఉ. వేడుకతోడఁ గ్రొమ్ముడులు వీడఁ గుచోపరి [1]హారరేఖ ల
ల్లాడఁ గపోలపాలికల హాటకపత్ర రుచుల్ వినోదనం
బాడఁ బటాంచలంబు లసియాడఁగఁ జేరి యశోదయింటికిన్
జేడియ లేఁగి చూచి రొగి జిష్ణుని విష్ణునిఁ జిన్ని కృష్ణునిన్. 186

వ. చూచి సంతసించి తెచ్చిన కానుక లిచ్చి. 187

తే. పాపనికి నూనెఁ దలయంటి పసుపుఁ బూసి
బోరుకాడించి హరిరక్ష బొమ్మటుంచు
జలము లోకకొన్ని చుట్టి [2]రాఁజల్లి తొట్ల
నునిచి దీవించి పాడి ర య్యువిద లెల్ల. 188

క. జోజో కమలదళేక్షణ !, జోజో మృగరాజమధ్య! జోజో కృష్ణా!
జోజో పల్లవకరపద !, జోజో పూర్ణేందు వదన జోజో యనుచున్. 189

వ. ఇవ్విధంబున. 190

క. పలు తోయంబుల జగములఁ, బలు తోయములందు ముంచి భాసిల్లెడి యా
పలుతోయగాఁడు వల్లవ. లలనా కరతోయములఁ జెలంగుచుఁ దడియున్. 191

క. లోకములు నిదుర వోవను, జోకొట్టుచు నిదురవోని సుభగుఁడు రమణుల్
జోకొట్టి పాడ నిదురం, గైకొను క్రియ నూరకుండెఁ గను దెఱవకయున్. 192

సీ. ఏబాము లెఱుఁగక యేపారు [3]గట్టికిఁ బసుల కాపరి యింటఁ బాము గలిగె;
నే కర్మములు లేక యెనయు [4]నెక్కటికిని జాతకర్మంబులు సంభవించె
నే తల్లి చనుఁబాలు నెఱుఁగని ప్రోఢ యశోద చన్నుల పాలచొరవ యెఱిఁగె
నే హానివృద్ధులు నెఱుఁగని బ్రహ్మంబు పొదిఁగిటిలో వృద్ధిఁ బొందఁ జొచ్చె
ఆ. నేతపముల నైన నెలమిఁ బండని పంట
వల్లవీజనముల వాడఁ బండె
నే చదువుల నైన నిట్టిట్టి దనరాని
యర్థ మవయవముల నంద మొందె. 193

మ. చెయువుల్ సేయుతఱిన్ విధాతకరణిం జెన్నొందు సంతోష దృ
ష్టియుతుం డై నగుచున్ జనార్దనుని మాడ్కిన్ బొల్చు రోషించి యు
న్న యెడన్ రుద్రునిభంగి నొప్పును సుఖానందంబునుం బొంది త
న్మయుఁ డై బ్రహ్మము భాతి బాలుఁ డమరున్ బాహుళ్య బాల్యంబునన్. 194

1. వల్లు (ద.) 2. రాజిలెడు (హా.) 3. మేటికి (వా.) 4. చక్కటికిని (హా. తం.)

వ. అ య్యవసరంబున. 195

ఆ. కొడుకుఁ గన్న వేడ్క కొనసాగ రోహిణిఁ
జీరఁ బంచి చిత్ర చేలములను
మండనముల నిచ్చి మన్నించె నందుఁ డా
యంబుజాక్షి ప్రీత యై చరింప. 196

వ. అది మొదలు మొదవుల కదుపులు పొదువులు గలిగియుండె. అంత నందుండు గోపకుల ననేకుల గోకుల రక్షకుం దక్షు లైనవారిని నియమించి, మధురకుం జని, కంసునికి నేఁటేఁటం బెట్టెడి యరిం బెట్టి, వీడ్కొని, వసుదేవుని కడకుం జని, యథోచితంబుగ దర్శించిన. 197

క. నందునిఁ బొడగని ప్రాణముఁ, బొందిన బొందియునుఁ బోలెఁ బొలుపారుచు నా నందాశ్రులు గడకన్నులఁ, గ్రందుకొనం గేలుసాఁచి కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 198

వ. మఱియుం గౌఁగిలించుకొని, సుఖాసీనునిం జేసి, వసుదేవుండు తన కొడుకు వలని మోహంబు దీపింప నందున కి ట్లనియె. 199

క. సంతతి లే దనియెడి ఘన, చింతనముల మునిఁగి ముదిసి చిక్కిన నీకున్ సంతతి గలిగెను భాగ్యము, సంతతిహీనునికి సౌఖ్యసంతతి గలదే. 200

క. పొడగంటి నిన్ను బ్రతికితిఁ, గడచితి నాపదల నింకఁ గార్యములం దే [1]యెడమడుగు లేని నెచ్చెలిఁ, బొడగాంచుట చచ్చి మరలఁ బుట్టుటగాదే. 201

క. పలుపాటులఁ బడు జనులకు, నిల నొకచో నుండఁగలదె యేఱుల వెంటన్ గలసి చను ప్రాఁకు లన్నియుఁ, బలువెంటలఁ బోవుఁగాక పాయకయున్నే. 202

మ. బలురోగంబుల నొందకున్న వె పసుల్ పా లిచ్చునే ధేనువుల్
కొలఁకుల్ వాఁగులు వారిపూరితములే గోష్ఠ ప్రదేశంబులం
బులులున్ [2]దుప్పులు సంచరింపవు గదా పొల్పారునే ఘోషముల్
కలవే పచ్చని పూరిజొంపములు తత్కాంతార భాగంబులన్. 203

క. తన పుత్ర మిత్ర ముఖరులఁ, దనుపక చూడకయు వారు దఱిఁగి నశింపన్ మనుచు గృహమేధియాశ్రమ,మున నుండెడువాని కొక్క మోదము గలదే. 204

క. నీ కాంతయొద్ద నీవును, నీకాంతయు గారవింప నినుఁ దండ్రిఁ గ నా లోకింపుచు నీ మందను, నా కొడు కున్నాఁడె నంద! నందాన్వితుఁ డై. 205

వ. అనిన నందుం డి ట్లనియె. 206

1. యెడమరుగు (వ్రా.) 2. దుప్పులు (వ్రా.)

శా. నీకుం దేవకికిం జనించిన సుతానీకంబుఁ దోడ్తోడ ము
న్నీ కంసుండు వధించె మీసుతఁ దుదిన్ హింసింపఁ జేతప్పి తా
నాకాశంబున కేఁగె బాల యిది దైవాధీన మాపద్దశన్
శోకం బందు నె తజ్జ్ఞుఁ డూఱడిలు నా సూనుండు నీ సూనుఁడే. 207

వ. అనిన వసుదేవుండు నందునకు మఱియు ని ట్లనియె. 208

క. జనపతి కరి యిడితివి మముఁ, గనుఁగొంటివి మేము నిన్నుఁ గంటిమి మేల
య్యెను బో మ్మింకను గోకులమున నుత్పాతములు దోఁచు మునుకొనవలయున్.

అధ్యాయము - ౬

వ. అని పలికి, వసుదేవుండు నందాదు లైన వల్లవులను వీడ్కొలిపిన, వారలు గొబ్బున వడిగల గిబ్బలం [1]బూన్చిన శకటంబులు ప్రకటంబులుగ నెక్కి, తమతమ పల్లెల త్రోవలం బట్టి చనిరి. ఆ నందుండు ప్రతీతంబు లైన యుత్పాతంబులు ముందరఁ బొడగని, శౌరి తనతోఁ బలికిన పలుకులు దప్ప వనుచుఁ దలంచుచుండె. అంత.

సీ. కంసుపంపున బాలఘాతిని పూతన పల్లెల మందలఁ బట్టణముల
నిల నెల్లచో బాలహింసఁ గావించుచుఁ జనుచు నెవ్వని పేరు శ్రవణవీథిఁ
బడినయంతన సర్వ భయనివారణ మగు నట్టి దైత్యాంతకుం డవతరించి
యున్న నందునిపల్లె కొకనాఁడు ఖేచరి యై వచ్చి యందు మాయాప్రయుక్తిఁ
తే. గామరూపిణి యై చొచ్చి కానకుండ
నరిగి యిల్లిల్లుఁ దప్పక యరసికొనుచు
నందగృహమున బాలుని నాద మొకటి
విని ప్రమోదించి సుందరీవేష యగుచు. 211

మత్తకోకిల. క్రాలు కన్నులు గుబ్బచన్నులు గందు వొందని చందురుం
బోలు మోమును కల్గు లేదన బుద్ధి [2]దూఱని కౌను పే
రాశ మైన పిఱుందు పల్లవరాగ పాదకరంబులున్
జాల దొడ్డగు కొప్పు నొప్పఁగ సర్వమోహన మూర్తితోన్. 212

మానినీవృత్తము. కాంచనకుండల కాంతులు గండయుగంబునఁ గ్రేళ్లుఱుకన్ జడపై
మించిన మల్లెల మేలిమితావులు మెచ్చి మదాళులు మిన్నున రా
నంచిత కంకణ హార రుచుల్ చెలువారఁగ బైవలు వంచల [3]మిం
చించుక జాఱఁగ నిందునిభానన యేఁగెఁ గుమారుని యింటికి నై.

---

1. బూనిన (హ. తం. వా.) 2. మూనని (హ) 3. నించుక (తం.)

వ. ఆ సమయంబున. 214

మ. సిరి మమ్మిం బ్రతుకంగఁ జూచుటకు నై శృంగారవేషంబుతో
నరుదే నోపు నటంచు గోపికలు జిహ్వాల్ రాక మోహించి వ
త్వర లై చూడ లతాంగి పోయి కనియెం బర్యంకమధ్యంబునన్
బరు భస్మానలతేజు దుర్జనవధ ప్రారంభకున్ డింభకున్. 215

వ. కని కదియవచ్చు సమయంబున. 216

శా. ఆ లోకేశ్వరుఁ డా చరాచరవిభుం డా బాలగోపాలుఁ డా
బాలధ్వంసిని [1]గొంటి గంటిడి వెసన్ బాలెంతచందంబునన్
బాలిండ్లన్ విషమూని వచ్చుట మదిన్ భావించి లో నవ్వుచున్
కాలుం గేలు నెఱుంగకున్న కరణిన్ గన్మోడ్చి [2]గుర్వెట్టఁగన్ 217

క. ఆ పాపజాతి సుందరి, యా పాపనిపాన్పుఁ జేర నరిగి కరములన్
లేపి చనుంగవ శిశువున్, మోపుచు ముద్దాడి శిరము మూర్కొని పలికెన్. 218

క. చను నీకుఁ గుడుపఁజాలెడి, చనువారలు లేరు నీవు చనవలె ననుచున్
చనుగుడిపి మీఁద [3]నిలుకడఁ, జనుదాన ననంగ వేడ్కఁ జనుఁ జను గుడుపన్. 219

క. నా చనుఁబా లొకగ్రుక్కెఁడు, నో చిన్నికుమార! త్రావు మొయ్యన పిదపన్
నీ చెలువ మెఱుఁగవచ్చును, నాచెలువము సఫల మగును నళినదళాక్షా! 220

వ. అని బాలు నుద్దేశించి ముద్దాడెడిభంగి మాటలాడెడి చేడియం జూచి. 221

మ. వనితా! ముట్టకు మమ్మ చన్ను గుడుపన్ వ ల్దమ్మ! నీ చన్ను మా
తనయుం డొల్లఁడు వాసి పో మ్మని యశోదారోహిణుల్ సీరఁ గై
కొన కీక్షింపుచు మాయఁబన్ని పెలుచన్ [4]కోశంబులో వాలు మె
ల్పున రాజిల్లుచు మాటమెత్తఁదనమున్ లో వాఁడియు న్నేర్పడన్. 222

వ. కదిసి కలికిపలుకులు పలుకుచు, నులుకు చెడి, జళుకు సొరక, యెదుర నిదురం గదిరిన ఫణి యని యెఱుంగక, గుణమతిం దిగుచు జడమతితెఱంగున నరిది జలథితెఱవ (నెరపునం జనుదెంచి) పఱపు నడుమ నొఱపుగలిగి మెఱయుచు, కనుంగవం దెఱవక, వెఱపు మఱపు నెఱుంగక, కొమరుమిగులు చిఱుతకొమరునిం దిగిచి, తొడలనడుమ నిడుకొని, యొడలు నివురుచు, నెడనెడ మమతం గడలు కొలుపుచు, "నాఁకొన్న చిన్నయన్న! చన్నుగుడువు"మని చన్నిచ్చు సమయంబున. 223

1. గొంటు (తం. వా.); గొట్టుకట్టిడి (ద. డ.) 2. గుర్వెట్టుచున్ (హ. తం.) 3. నికడ(హ)
4. కోశంబులోఁబాలుమెల్పున (హ.)

సీ. మేల్కొన్న తెఱఁగున మెల్లన గనువిచ్చి క్రేగంటఁ జూచుచుఁ గిదికి నీల్గి
యావులింపుచుఁ జేతు [1]లాకసంబునఁ జాచి యొదిఁగిలి యాఁకొన్న యోజ నూఁది
బిగి చన్నుఁగవఁ గేలఁ బీడించి కబళించి గ్రుక్కగ్రుక్కకు గుటుగుటుకు మనుచు
నొకరెండు గ్రుక్కల నువిదప్రాణంబులు సయితము మేనిలో సత్త్వ మెల్లఁ

తే. ద్రావె నదియును గుండెలు దల్లడిల్ల
[2]జిమ్మ దిరుగుచు నిలువక శిరము వ్రాల
నితరబాలుర క్రియవాఁడ వీవు గావు
చన్నువిడువుము విడువుము చాలు ననుచు. 224

క. నిబ్బరపు దప్పి మంటలు, ప్రబ్బిన ధృతిలేక నేత్ర పద హస్తంబుల్
గొబ్బున [3]వివృతములుగ నా, గుబ్బగుచున్నట్టి కూఁతఁ గూలెన్ నేలన్ 225

మ. అదరెన్ గొండలతోడ భూమి గ్రహ తారానీకముల్ మింటిపై
బెదరెన్ దిక్కుల మాఱుమ్రోఁత లెసఁగెన్ భీతిల్లి లోకంబులున్
గదలం బాఱెను వజ్రభిన్న గిరిరేఖం బూర్వదేహంబుతోఁ
ద్రిదశధ్వంసిని గూలి [4]కుయ్యిడఁగఁ దద్దీర్ఘోరు ఘోషంబునన్. 226

క. అప్పుడు దెప్పర మగు నా, చప్పుడు హృదయములఁ జొచ్చి సందడివెట్టన్
ముప్పిరిగొని పడి రెఱుకలు, దప్పి ధరం గొల్లలెల్లఁ దల్లడపడుచున్. 227

క. ఆ జఱభిరండ రక్కసి, నైజశరీరంబు నేల నలియంబడినన్
యోజనమున్నర మేర ధ, రాజంబులు నుగ్గు లయ్యె రాజవరేణ్యా! 228

సీ. దారుణలాంగూల దండదంతంబులు నగగహ్వరముఁ బోలు నాసికయును
గండశైలాకృతి గల కుచయుగమును విరిసి తూలెడు పల్లవెంద్రుకలును
జీఁకటినూతులఁ బెనయు నేత్రంబులుఁ బెనుదిబ్బఁ బోలెడి పెద్దపిఱుఁదుఁ
జాఁగుకట్టలఁ బోలు చరణోరుహస్తంబు లింకిన [4]చెఱువుతో నెనయు కడుపుఁ

తే. గలిగి పటోక్రోశదీర్ఘమై కదిసి చూడ
భయద మగు దాని ఘనకళేబరముఁ జూచి
గోప గోపీజనంబులు గుంపు గూడి
బెగడుచుండిరి మనమున బెదరు గదిరి. 229

---

1. లాదరంబునఁజూచి (తం.) ఁజాఁచి (వా.) 2. ఁజిమ్మఁదిరుగుచు (తం. వా.) 3. వివృతములుగనా, గుబ్బాగుబ్బయిన కూఁతఁ (తం.); గుబ్బాగుబ్బైనపూత (క. చ. ట. త.); వివృతము లగుచును, గుబ్బనుచున్నట్టి కూఁత (హ.) 4. కుయ్యిడిన (తం. వా.) 5. మడువు (హ.)

వ. ఇ వ్విధంబున. 230

క. ఆ తఱిఁ గుడువంగ నడిచెను, నూతన ఫుల్లాబ్జలోచనుఁడు హరి మృత్యు
ద్యోతనఁ గృతమునిసముదయ, యాతనఁ బూతన నెఱింగి యాతనలీలన్. 231

క. విషధరరిపు గమనునికిని, విషగళ సఖునికిని విమల విష శయనునికిన్
విషభవభవ జనకునికిని, విషకుచ చనువిషముఁ గొనుట విషమే తలఁపన్. 232

వ. అంత నా గోప గోపీజనంబులు దెలిసి, రోహిణీ యశోదలం గూడుకొని,
బెగ్గడిలక డగ్గఱి. 233

శా. నేలం గూలిన మేటి పెన్నురముపై నిర్భీతిఁ గ్రీడింప నో
బాలా! రమ్మని [1]మూఁపుఁ జేర్చుకొని సంస్పర్శించి యూరార్చుచున్
గోలాంగూలముఁ ద్రిప్పి గోవురజమున్ గోమూత్రమున్ జల్లి త
ద్బాలాంగంబుల గోమయం బలఁది రా పంద్రెండునామంబులన్. 234

రక్షావచనము. మఱియు, నంతటం దనియక, గోపిక లాచమనంబులు చేసి, దక్షులై, మును తమకు రక్షాకరం బగు, బీజన్యాసంబు చేసికొని, చిన్నియన్న! నీ యడుగు లజుండును, [2]జానువు లణిమయును, దొడలు యజ్ఞుండును, గటితలం బచ్యుతుండును, గడుపు హయాస్యుండును, హృదయంబు కేశవుండును, నుర మీశుండును, గంఠం బినుండును, భుజంబులు చతుర్భుజుండును, ముఖం బురుక్రముండును, శిరం బీశ్వరుండును, రక్షింతురు. ముందు చక్రియు, వెనుక గదాధరుం డైన హరియుఁ, బార్శ్వంబుల ధనుర్ధరుం డైన మధువైరియు, నసిధరుం డగు నజనుండును, గోణంబుల శంఖ చక్ర ధరుం డైన [3]యురుగాయుండును, మీఁదు నుపేంద్రుండును, గ్రిందు తార్క్ష్యుండును, నంతటను హలధరుం డగు పురుషుండును గాతురు. ఇంద్రియంబుల హృషీకేశుండును, ప్రాణంబుల నారాయణుండును, జిత్తంబును శ్వేతద్వీపపతియును, మనంబును [4]యోగేశ్వరుండును, బుద్ధిని బృశ్నిగర్భుండును, నహంకారంబును భగవంతుం డైన పరుండును, బాలనంబు సేయుదురు. నీవు క్రీడించు నెడ గోవిందుండును, శయనించుతఱిని మాధవుండును, నడచువేళ వైకుంఠుండును, గూర్చున్నసమయంబున శ్రీపతియును, గుడుచుకాలంబున సర్వభక్షకుం డైన యజ్ఞభుజుండును, నేమఱి

1. మూఁపుఁజిమ్ముకొని (తం.) 2. జానువు లనిలుండును (తం. వా.); "అణిమాతవజాను" (6-28) 3. యురగశయనుండును (వా.) యురుకాయుండును (వా.) 4. యోగీశ్వరుండైన కపిలుండును (తం. వా.); "మనో యోగేశ్వరో౽వతు" అని మూలము (6-25)

కుండుదురు. నిన్నుఁ బేర్కొనిన, దుస్స్వప్న వృద్ధ బాల గ్రహంబులును, గూశ్మాండ డాకినీ యాతుధానులును, భూత ప్రేత యక్ష రాక్షస పిశాచ వినాయకులును, [1]కోటరా రేవతీ జ్యేష్ఠలును, బూతనా మాతృకాది గణంబులును నశియించుదురు. నీయందుఁ బ్రాణేంద్రియ శరీరనిరోధంబు లైన యున్మాదంబులును, నపస్మారంబును, మహోత్పాతంబులును, బొందకుండుం[2]గావుత నని రక్షచేసి, దీవించిరి. అంత. 235

క. ఆ పెద్దవేడబంబుల, పాపనికినిఁ జన్నుఁగుడిపి పానుపు [3]పై సం
స్థాపించి కప్పి కూరుకు, మో పాపఁడ ! యని యశోద యొయ్యన పాడెన్. 236

వ. అంత నందుండు మొదలైన గోపకులు మథురనుండి వచ్చి, రక్కసిమేనుఁ గని వెఱఁగుపడి, మున్ను వసుదేవుం డుత్పాతంబు లెఱింగి చెప్పె. అతండు మహాయోగి యని పొగడి, కఠోరం బగు పూతనయొడలు కుఠారంబుల నఱికి, తమ కుటీరంబులకుం [4]దవ్వగు ప్రదేశంబున పటీరంబుల దహనంబు సంగ్రహించి దహించిరి. 237

ఆ. పొగిలి పొగిలి కాలు మగువదేహంబున
నగరుపరిమళముల పొగలు వెడలె
దేహకల్మషములు శ్రీహరిముఖమునఁ
ద్రావఁబడుటఁ జేసి భూవరేణ్య ! 238

క. హరి దనమీఁదం బదములు, గరములు నిడి చన్నుఁగుడిచి కదిసినమాత్రన్
హరిజననిపగిదిఁ బరగతి, కరిగెను [5]దురితములు వాసి యసురాంగనయున్. 239

క. వెన్నుని కొంకమఱి విష మగు, చన్నిచ్చిన బాలహంత్రి చనె నఁట దివికిన్
[6]వెన్నునిఁ గని పెంచుచుఁ దన, చన్నిచ్చిన సతికి మఱియు జన్మముఁ గలదే. 240

క. హరిఁ గని చన్నులు గుడిపెడు, తరుణులు ప్రాపించు పదము దలఁపన్ వశమే
హరి యారగించుటకుఁ బా, ల్గురిసిన ధేనువులు ముక్తికొనల్లఁ జరించున్. 241

క. ఆ పూతన మెయిగంధము, గోపాలు రెఱింగి యిట్టి కువనిత యొడలం
దీపాటి స్వాదుగంధము, ప్రాపించునె యనుచుఁ జనిరి [7]పల్లెల కధిపా ! 242

1. కోటరాదులును జ్యేష్ఠాధి భూతనాథులును (హ.) 2. గావుతమని (తం. వా.) 3. పైనం బ్రాపించి (హ.) 4. దవ్వగువటారంబున దహనంబు (తం.) 5. దురితములఁ బాసి (తం. వా.) 6. వెన్నుఁగని పెంచి భక్తిం జన్నిచ్చిన (తం.) 7. పల్లెకు నధిపా (తం.)

వ. అంత నందుండును, బరమానందంబున నింటికిఁ జని, వ్రేతలచేత రక్కసి సేఁత లన్నియు నెఱింగి, వెఱఁగుపడి, పాపని లేపి, శిరంబు మూర్కొని, ముద్దాడి, ముదంబున నుండె. అని చెప్పిన, పరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 243

క. ఏ యే యవతారంబుల, నే యే కర్మములు సేసె నీశుఁడు హరి భ
ద్రాయతనము లన్నియు వినఁ, బాయదు చిత్తంబు సెవులపండువు లయ్యెన్.

క. ఉరు సంసారపయోనిధి, తరణంబులు పాపపుంజ దళనంబులు శ్రీ
కరణంబులు ముక్తిసమా, చరణంబులు బాలకృష్ణు సంస్మరణంబుల్. 245

అధ్యాయము – ౭

వ. అని తరువాత బాలకృష్ణుం డేమిచేసె. నాయందుం గృప గలదేనిం జెప్పవే యని యడిగిన, రాజునకు శుకుం డి ట్లనియె. 246

—: బాలుం డగు కృష్ణుండు చెంతనున్న శకటమును గూలఁదన్నుట :—

సీ. బాలకుం [1]డొదిఁగిలఁ బడనేర్చె నని జన్మ నక్షత్రమం దొకనాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుక [2]బోర్కవోయ వ్రేతలఁ జీరి వాదిత్ర గీతారవంబు చెలఁగ
విప్రులతోఁగూడ వేదమంత్రంబుల నభిషేచనాదిక మాచరించి
వారి [3]దీవెనఁ బొంది వారికి మొదవులు నన్నంబు చీరలు నడిగినట్టు

ఆ. లిచ్చి బాలుఁ దియ్యమెసఁగఁ బానుపు సేర్చి
నిదుర పుచ్చి గోపనివహమ్మునకు
గోపికలకుఁ బూజ గోమరారఁ జేయుచు
జనని కొడుకు మఱచె సంభ్రమమున. 247

వ. ఆ సమయంబున. 248

క. నిదురించిన శిశు వాఁకొని, కిదుకుచుఁ జనుఁ గోరి కెరలి కిసలయ విలస
న్మృదు చక్ర చాప రేఖా, స్పద పదమునఁ దన్నె నొక్క బండిన్ దండిన్. 249

క. శకటము హరి తన్నిన దివిఁ, బ్రకటం బై యెగసి యురుసు భరమున గండ్లన్
వికటంబుగ నేలంబడె, నకటా! యని గోపబృంద మాశ్చర్యపడన్. 250

వ. అప్పు డందున్న సరసపదార్థంబులు వ్యర్థంబు లై నేలం గూలుటం జూచి, యశోదా నందముఖ్యు లయిన గోప గోపికాజనంబులు పనులు మఱచి, పబ్బంబులు మాని, యుబ్బు చెడి, వెఱపులు ఘనంబులుగ మనంబులందు. 251

---

1. డొదికిల(తం.) 2. తోడఁబొరుగువ్రేతల(హా.) 3. దీవనలొంది(తం.వా.)

క. మిన్నున నూరక యెగయదు, దన్న సమర్థుండు గాఁడు తల్పగతుం డీ
చిన్నికుమారుఁడు తేరే, విన్ననువుగ నెగసె దీనివిధ [1]మెట్టిదియో. 252

వ. అని వితర్కించు సమయంబున. 253

క. బాలకుఁ డాఁకొని యేడ్చుచుఁ, గా లెత్తినఁ దాఁకి యెగసెఁ గాని శకట మే
మూలమున నెగయ దని త, ద్బాలునికడ నాడుచుండి పలికిరి శిశువుల్. 254

వ. ఇట్లు శిశువులు పలికిన పలుకులు విని. 255

శా. బాలుం డెక్కడ బండి యెక్కడ నభోభాగంబు పైఁ [2]జేడ్పడం
గాలం [3]దన్నుట యెక్క డాటపడుచుల్ గల్లాడి రీ జడ్డుఁబ
ల్కేలోకంబున నైనఁ జెప్పఁబడునే యేచందమో కాక యం
చాలాపించుచు ద్రేలు ద్రేతలు ప్రఘూతాశ్చర్యలై రంతటన్. 256

వ. అప్పు డా బాలుని రోదనంబు విని, యశోద పఱతెంచి. 257

ఆ. అలసితివి గదన్న! యాఁకొంటివి గదన్న!
మంచి యన్న! యేడ్పు మానుమన్న!
చన్నుగుడువు మన్న! సంతసపడు మన్న!
యనుచుఁ జన్ను గుడిపె నర్భకునకు. 258

వ. అంత న ద్బాలుని మేన బాలగ్రహంబు సోకునుగదా యని శంకించి, గోపకు లనేకు లనేక బలివిధానంబులు చేసిరి. బ్రాహ్మణులు దధి కుశాక్షతంబుల హోమంబు లాచరించిరి. ఋ గ్యజు స్సామ మంత్రంబుల నభిషేచనంబులు సేయించి, స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంబులు చదివించి, కొడుకున కభ్యుదయార్థంబు నందుం డలంకరించిన పాఁడిమొదవుల విద్వజ్జనంబుల కిచ్చి, వారల యాశీర్వా దంబులు గైకొని, ప్రమోదించె. అని చెప్పి, శుకుం డి ట్లనియె. 259

—: తృణావర్త సంహారము :—

క. కొడుకు నొకనాఁడు తొడపై, నిడుకొని ముద్దాడి తల్లి యెలమి నివురుచోఁ
గడు దొడ్డ కొండశిఖరము, వడువున వ్రేఁగయ్యె నతఁడు వసుధాధీశా! 260

క. బరువైన కొడుకు మోఁతను, వెరవిఁడి యిలమీఁదఁ బెట్టి వెఱచి జనని దా
ధరగావఁ బుట్టిన మహా, పురుషుఁడు గాఁబోలు ననుచు బుద్ధిఁ దలంచెన్. 261

వ. అప్పుడు. 262

---

1. మెట్టిదయో (హా.) 2. బెంపఱన్ (తం.) 3. దన్నుట యెక్కడేల పడుచున్ (హా.)

క. [1]ఖరుఁడగు కంసుని పంపున, నరిగి తృణావర్తుఁ డవని [2]కవచాటముగా
[3]సురకరువలి యై బిసబిస, నరుదరు దన మునరి విసరి హరిఁ గొనిపోయెన్. 263

క. సుడి యెఱుఁగని హరి [4]సుడిపడ, సుడిగాలితెఱంగు రక్కసుఁడు విసరెడి యా
సుడిగాలి ధూళి కన్నుల, సుడిసిన గోపకులు బెగడి సుడివడి రధిపా! 264

వ. మఱియు, [5]నవ్వలయ పవనదనుజుండు విలయపవనుని తెఱంగునఁ గసిమసంగి, మునరిన మసరు కవిసి విసరెడి సురగరువలిం బొడమిన పుడమిరజంబు వడి నెగసి, గగనము మెఱసి, తరణికిరణములు మరుగువడిన, నిబిడ మగు బెడిదంపుఁ దిమిరమున దశదిశ లెఱుంగఁబడక, గోకులం బాకులంబు నొంద, నొండొరుల నెఱుంగక, బెండువడుచున్న జనంబుల మనంబుల ఘనం బగు భయంబు రయంబునం జెంద, నదభ్ర పరిభ్రమణ శబ్దంబున దిగంతంబులు చెవుడుపడి, పరిభ్రాంతంబులుగ నొక్కముహూర్త మాత్రంబున భువనభయంకరత్వంబుఁ దోఁచె. ఆ సమయంబున. 265

ఉ. పాపనిఁ జూడఁగానక విపద్దశ నొంది కలంగి తల్లి యో
పాపఁడ! బాలసూర్యనిభ! బాలశిరోమణి! నేఁడు గాలికిన్
జేపడిపోయితే యనుచుఁ జీరుచు దైవముఁ జాల దూఱుచున్
దాపమునొంది నెవ్వగల దయ్యుచుఁ గుందుచు బిట్టుఁ [6]గూయుచున్. 266

క. సుడిగాలి వచ్చి నిన్నున్, సుడిగొని కొనిపోవ మింట [7]సుడిసుడి గొనుచున్
బెడఁ గడరెడి నా ముద్దుల, కొడుకా! యేమంటి వనుచు ఘోరం బనుచున్. 267

ఉ. ఇక్కడఁ బెట్టితిం దనయుఁ డిక్కడ నాడుచునుండె గాలి దా
నెక్కడనుండి వచ్చె శిశు వెక్కడిమార్గము వట్టిపోయె నే
నెక్కడఁ జొత్తు నంచుఁ గమలేక్షణ గ్రేవుఁ దొఱంగి ఖిన్న యై
పొక్కుచు వ్రాలు గోవుక్రియ భూస్థలి వ్రాలె దురంతచింత యై. 268

క. [8]పాపనికై యిటు పొగిలెడి, యా పాపనితల్లిఁ జూచి యారట పడుచున్
గోపాలసతులు బాష్పజ, లాపూరిత [9]నయన లైరి యార్తిం బడుచున్. 269

1. ఖరమతి (హ.) 2. కతిచోద్యముగా (హ.) 3. సురగరువలి (తం.) 4. సుడిగొన (తం.) 5. మలయు పవన (హ.) 6. గుయ్యుచున్ (హ) 7. సుడివడిగొనుచున్ (హ) 8. ఆ పావనికై పొగులుచు (తం.) 9. వదనలేడ్చి రార్తిం (క. చ.) నయనలేడ్చి....(తం.)

శా. ఆలోఁ జక్రసమీర దైత్యుఁడు మహాహంకారుఁడై మింటికిన్
బాలుం దోకొని పోయి, పోయి తుదిఁ దద్భారంబు మోవం బల
శ్రీ లేమిన్ బరిశాంత వేగుఁ డగుచున్ జేష్టింపఁగా లేక ము
న్నీలా గర్భకుఁ జూడ నంచు నిటమీఁ దెట్లంచుఁ జింతింపుచున్. 270

వ. (అట్లు దనుజుండు చింతింపుచున్న సమయంబున.) 271

క. బాలద్విరద కరంబులఁ, బోలెడి కరములను దనుజు [1]బొండుగ బిగియం
గీలించి వ్రేలఁబడియెను, బాలకుఁ డొక కొండభంగి బరువై యధిపా! 272

క. మెడ బిగియఁ బట్టుకొని డిగఁ, బడియెడు బాలకునిచేతఁ బర్వతనిభుచే
విడివడఁ జాలక వాఁ డురిఁ, బడి బెగడెడు ఖగముభంగి భయముం బొందెన్.

క. హరి కరతల పీడనమునఁ, బరవశుఁడై రాలమీఁద భగ్నాంగకుఁడై
సురవైరిభటుఁడు గూలెను, పురభంజను కోలఁ గూలు పురముం బోలెన్. 274

వ. అంత గోపకాంత లంతయుం గని, రోదనంబులు మాని, సమ్మోదంబున వికక్క
విరిసి, రక్కసుని [2]యురమున మురువుగలిగి, బరువులేక వ్రేలు బాలుం గొనివచ్చి,
ముచ్చిరుచున్న తల్లి కిచ్చిరి. అప్పుడు, గోపగోపికాజనంబు లందఱుఁ దమలో
ని ట్లనిరి. 275

క. రక్షణము లేక సాధుఁడు, రక్షితుఁ డగు సమతఁ జేసి రాయిడులందున్
[3]రక్షణములు వెయి గలిగిన, శిక్షితుఁ డగు ఖలుఁడు పాపచిత్తుం డగుటన్. 276

మ. గతజన్మంబుల [4]నేమి నోఁచితిమొ యాగశ్రేణు లేమేమి సే
సితిమో యెవ్వరి కేమి పెట్టితిమొ యే చింతారతిం బొద్దుఁ బు
చ్చితిమో సత్యము లేమి వల్కితిమొ యే సిద్ధప్రదేశంబు ద్రొ
క్కితిమో యిప్పుడు చూడఁగంటి మిచటం గృష్ణార్భకున్ నిర్భయున్. 277

వ. అని పలికిరి. అంత, నందుండు మున్ను దనకు వసుదేవుండు సెప్పిన మాటలకు
వెఱఁగుపడుచుండె. మఱియును. 278

సీ. జననాథ! యొకనాఁడు చన్నుచేఁపినఁ దల్లి చిన్ని ముద్దులకృష్ణుఁ జేరఁదిగిచి
యెత్తి పెం దొడలపై నిడికొని ముద్దాడి చన్నిచ్చి నెమ్మోము చక్క నివిరి
యల్లని నగవుతో నాపులించిన బాలు వదనగహ్వరమున వారినిధులు
దిశలు భూమియు నవద్వీప శైలంబులు నేఱులు గాలియు నినుఁడు శశియు

---

1. (బొడిగి బిగియఁగా (హ.) "గళేగృహీత ఉత్స్రష్టుం నాశక్నోదద్భుతార్భకమ్" (7-27.)
2. యురువున (తం.) 3. రక్షణము వేయుగలిగిన (హ.) 4. నెందుబుట్టితిమొ (హ.)

ఆ. దహనుఁ డాకసంబుఁ దారలు గ్రహములు
నఖిలలోకములుఁ జరాచరంబు
లైన భూతగణము లన్నియు నుండుటఁ
జూచి కన్ను మోడ్చి చోద్యపడియె. 279

అధ్యాయము - ౮

వ. అంత నొక్కనాఁడు వసుదేవుపంపున యాదవపురోహితుం డైన గర్గుండు, మందకుం జనుదెంచిన, నందుం డతనిఁ గనుంగొని, లేచి నిలిచి, కృతాంజలి యై.

క. కోరి భజించెను నందుఁడు, సార గుణాచారమార్గు సత్సంసర్గు
న్నారాధిత భర్గున్ మతి, దూరిత షడ్వర్గుఁ గుజనదుర్గున్ గర్గున్ 281

వ. మఱియుఁ దగిన సత్కారంబులు సేసి, యి ట్లనియె. 282

క. ఊరక రారు మహాత్ములు, [1]వారధముల యిండ్లకడకు వచ్చుట లెల్లన్
గారణము మంగళములకు, నీ రాక శుభంబు మాకు నిజము మహాత్మా! 283

శా. [2]జ్యోతిశ్శాస్త్రము కెల్ల మేటరివి తేజోమూర్తి వాశాంత వి
ఖ్యాతస్ఫూర్తివి బ్రహ్మబోధనుఁడ వాకర్ణింపు నాపల్కు ని
ర్ణీతుం డైన గురుండు మానవులకున్ విప్రోత్తముం డండ్రు నీ
చాతుర్యంబున నీ కుమారులకు సంస్కారంబుఁ [3]గావింపవే. 284

వ. అని రామకృష్ణులం జూపిన, గర్గుండు మున్ను కంసునిచేత వ్రేటువడి, దివి కెగసి పోయిన తెఱవ చెప్పిన తెఱంగు తేటపఱిచి, దేవకీదేవి కొడుకని కృష్ణునిఁ గంసుండు దలంచుం గావున రహస్యంబున సంస్కారంబు సేయుట కార్యం బని నందానుమతంబున రోహిణీకుమారు నుద్దేశించి. 285

క. జనులు రమియింపఁ దిరిగెడి, యనువు కలిమి రాముఁ డనియు యదుసంకర్షం
బున సంకర్షణుఁ డనియును, ఘనబలమున బలుఁడు ననియు గణుతించె నృపా!

వ. మఱియుం, గృష్ణు నుద్దేశించి, తొల్లి యీ శిశువు, ధవళారుణ పీతవర్ణుం డై, యిప్పుడు నల్లనైనకతంబునఁ గృష్ణుం డయ్యె. వసుదేవునకు నొక్కెడ జన్మించిన కారణంబున వాసుదేవుం డయ్యె. ఈ పాపనికి గుణ రూప కర్మంబు లనేకంబులు గలుగుటం జేసి, నామంబు లనేకంబులు గలవు. ఈ బాలకునివలన మీరు

---

1. వారైమా యిండ్లకడకు (చ.) 2. శాస్త్రులకెల్ల మేటరివి (తం.వా.) 3. సేయంగదే (తం.)

దుఃఖంబులఁ దరియించుదురు. ఈ యర్భకునిచేత దుర్జనశిక్షణంబు నగు. ఈ కుమారుండు నారాయణసమానుం డని చెప్పి, తనగృహంబున క మ్మునీశ్వరుండు సనియె. నందుండును పరమానందంబున నుండె. అంత 287

—: శ్రీకృష్ణబలరాముల బాలక్రీడాభివర్ణనము :—

సీ. జానుభాగముల [1]హస్తమ్ములు వీడ్వడ నిడుచు దిగ్గనఁ బోదు రింత నంత
నవ్వుల పయ్యెద లంది జవ్వాడుదు రాలక్రేపుల తోఁక లలమి పట్టి
విడువనేరక వాని వెనువెంట [2]జరుగుచు సొరిది పంకములందుఁ జొత్తు రెలమి
నెత్తి చన్నిచ్చుచో నిరుదెసఁ బాలిండ్లు చేతులఁ బుణుకుచుఁ జేఁపుఁగలుగ

తే. దూటుదురు గ్రుక్క గ్రుక్కకుఁ దోర మగుచు
నాడుదురు ముద్దుపలుకు లవ్యక్తముగను
గరము లల్లార్చి కోరిక గడలుకొలుప
రామకృష్ణులు శైశవరతులఁ దగిలి. 288

క. తడ వాడిరి బలకృష్ణులు, దడ వాడిరి వారిఁ జూచి తగ రంభాదుల్
దడ వాడి రరులు భయమునఁ, దడ వాడిరి మంతనములఁ దపసులు వేడ్కన్.

సీ. తలలెత్తి మెల్లనఁ దడవి యాడెడువేళ పన్నగాధీశుల పగిదిఁ దాల్తు
రంగసంమృష్ట పంకాంగరాగంబుల నేనుఁగుగున్నల యొత్తు వత్తు
రసమంబులైన జవాతిరేకంబుల సింగంపుఁ గొదమల సిరి వహింతు
రాననంబుల కాంతు లంతంత కెక్కంగ బాలార్కచంద్రుల పగిదిఁ దోఁతు

తే. రెలమి తల్లుల చన్నుఁబా లెల్లఁ ద్రావి
పరమ యోగోద్భవామృత పానలీల
సోలి యోగులవిధమున సొంపుగందు
రా కుమారులు జనమనోహారు లగుచు. 290

క. చూడనివారల నెప్పుడుఁ, జూడక లోకములు మూఁడు చూపులఁ దిరుగం
జూడఁగనేర్చిన బాలక, చూడామణి జనుల నెఱిఁగి చూడఁగ నేర్చెన్. 291

క. [3]నగవుల విద్యల పోఁడిమి, నగుఁబాటుగఁ జేయనేర్చు నగవరి యంతన్
నగుమొగముతోడ మెల్లన, నగుమొగముల సతులఁ జూచి నగనేర్చె నృపా! 292

---

1. హస్తములు వీడ్వడఁ జేసి(హా.) 2. జరుగుదు రప్పంకముల దుడుకడరఁ జొత్తు, రెత్తి(తం.వా.) "దుడుకడువ" అని "తం" ప్రతిలో పాఠాంతరము. 3. నగవుల నవిద్యపోఁడిమి (తం. వా.)

క. అవ్వల నెఱుఁగక మువ్వురి, కవ్వల వెలుఁగొందు బరముఁ డర్భకుఁ డై యా
యవ్వలకు సంతసంబుగ, నవ్వా! యవ్వా! యనంగ నల్లన నేర్చెన్. 293

క. అడుగులు వేయు గలిగి రెం, డడుగులనే మన్ను మిన్ను నలమిన బాలుం
డడుగిడఁ దొడఁగెను శాత్రవు, లడుగులు [1]సడుగులును వదలి యడు గవనిఁ బడన్.

వ. మఱియును. 295

సీ. తనువున నంటిన ధరణీపరాగంబు పూసిన నెఱి భూతిపూఁత గాఁగ
ముందట వెలుఁగొందు ముక్తాలలామంబు తొగలసంగడికాని తునుక గాఁగ
ఫాలభాగంబుపైఁ బరఁగు [2]గావలిబొట్టు కాముని గెల్చిన కన్ను గాఁగ
కంఠమాలికలోని ఘన నీలరత్నంబు కమనీయ మగు మెడకప్పు గాఁగ

ఆ. హారవల్లు లురగహారవల్లులు గాఁగ
బాలులీల ప్రౌఢబాలకుండు
శివునిపగిది నొప్పె శివునికిం దనకును
వేఱులేమిఁ దెలుప వెలయునట్లు. 296

క. ఆ పాపల విహరణములు, తీపులు వుట్టింప మరఁగి తేఁకువలే కా
గోపాలసతులు మక్కువ, నే పనులును మఱచియుండి రీక్షణపర లై. 297

వ. ఆ సమయంబునఁ బాలకుల తల్లులు గోఱ గోరు కొమ్ములు గల జంతువులవలన నేమఱక, జల దహన కంటకాదులయెడ మోసపోక, బాలసంరక్షణంబు సేయుచు నుల్లంబుల మొల్లంబు లైన ప్రేమంబు లభిరామంబులుగా విహరింపుచుండి. 298

క. తనయీడు గోపబాలురు, తనుఁ గొలువఁగ రాముఁ గూడి [3]తనువు గలుగుచున్
దను గమనంబులఁ గృష్ణుఁడు, తనుమధ్యలు మెచ్చ నీల తనురుచి నమరెన్. 299

వ. మఱియు నా కుమారుండు దినదినంబునకు సంచార సంభాషణ దక్షుం డై 300

ఉ. చప్పుడు సేయకుండు మని జంకె యొనర్చిన నల్గి పోవఁగా
నప్పుడు బార సాచి తన [4]నవ్వుల విందులు వచ్చి రంచు న
వ్వొప్పఁగఁ జీరు తల్లిదెస కొత్తిలి కృష్ణుఁడు రంతు సేయుచు
న్నప్పుడు వచ్చి చన్గుడుచు నవ్వొలయన్ మొలగంట మ్రోయఁగన్. 301

క. వల్లవగృహ నవనీతము, లెల్లను భక్షించి వచ్చి యెఱుఁగనిభంగిన్
దల్లిఁ గదిసి చిట్టాడుచు, నల్లన చను బువ్వపెట్టు మవ్వా! యనుచున్. 302

1. నుడుగులు (తం. F. N.) 2. కావిరిబొట్టు (తం. వా.) 3. తనువు (హ.)
4. యఱ్ఱులి (వా.); యవ్వలు (తం.)

వ. మఱియు గోపకుమారులం గూడికొని కృష్ణుండు. 303

సీ. గోవల్లభుఁడ నేను గోవులు మీరని వడి అంకె వైచుచు వంగి యాడు
రాజనే భటులు మీరలు రండు రం డని ప్రాభవంబునఁ బెక్కుపనులు పనుచు
నేఁ దస్కరుండ మీ రింటివా రని నిద్ర పుచ్చి సొమ్ములు గొనిపోయి డాఁగు
నే సూత్రధారి మీ రందఱు బహురూపు లని చెలంగుచు నాటలాడఁ బెట్టు

తే. మూల లుఱుకును డాఁగిలిమూఁత లాడు
నుయ్యాలల నూఁగుఁ జేబంతు లొనర వైచు
[1]జారచోరుల జాడలఁ జాల నిగుడు
శౌరి బాలురతో నాడు సమయమందు. 304

వ. మఱియు, నా కుమారశేఖరుండు, కపటశైశవంబున దొంగజాడలం గ్రీడింప
గోపిక లోపికలు లేక, యశోదకడకు వచ్చి యి ట్లనిరి. 305

—: గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుఁ జేఁతలు యశోదాదేవికిఁ దెల్పుట :—

క. బాలురకుఁ బాలు లేవని, [2]బాలింతలు మొఱలు వెట్టఁ బకపక నగి యీ
బాలుం డాలము సేయుచు, నాలకుఁ గ్రేపులను విడిచె నంభోజాక్షీ! 306

క. పడఁతీ! నీ బిడ్డఁడు మా, కడవలలో నున్న మంచి కాఁగిన పాలా
పడుచులకుఁ బోసి చిక్కన, కడవలఁ బోనడిచె నాజ్ఞ కలదో లేదో. 307

క. మీ పాపఁడు మా గృహమున, నాపోవఁగఁ బాలుఁ [3]ద్రావ నగపడ కున్నన్
గోపించి చిన్నపడుచుల, వాపోవఁగఁ జిమ్ముకొనుచు వచ్చెం దల్లీ! 308

మత్తకోకిల. పుట్టి పుట్టఁడు నేఁడు దొంగిలఁబోయి మా యిలు సొచ్చి తా
నుట్టి యందక ఱోలుఁ బీఁటలు నొక్కప్రోవిడి యెక్కి చే
వెట్టఁజాలక కుండ క్రిం దొక పెద్దతూఁ టొనరించి మీ
పట్టి మీఁగడ పాలు చేరలఁ బట్టి త్రావెఁ దలోదరీ! 309

క. ఆడం జని [3]మీఁగడ పెరుఁ, గోడక నీ సుతుఁడు త్రావి యొకయించుక తాఁ
గోడలి మూఁతిం [4]జరిమినఁ, గోడలు ముచ్చనుచు నత్త కొట్టె లతాంగీ! 310

క. వా రిల్లు సొచ్చి కడవలఁ, [5]దోరంబుగ నెయ్యి త్రావి తుది నా కడవల్
వీ రింటను నీ సుతుఁ డిడ, వారికి వీరికిని దొడ్డ వా దయ్యె సతీ! 311

1. జాఱ జీరలఁ జిఱుతలసాటినిగుడు (చ. త. గ. తం.) 2. బాలెంతలు (తం. వా.)
3. ద్రావి యగపడకున్నన్ గోపింపఁ జిన్నపడుచుల (తం. వా.) 4. వీరల 5. తుడిచిన (క. తం.) 5. దోరంబగు (తం. వా.)

క. వేలుపు లఱె నాకంబెను, వేలుపు మఱి యెవ్వఁ డనుచు వికవిక నగి మా
వేలుపుల గోడపై నో, హేలావతి! నీ తనూజుఁ డెంగిలి చేసెన్. 312

క. వెన్నఁ దినఁగ బొడగని మా, పిన్నది యడ్డంబు వచ్చి పిఱిఁదికిఁ దీయన్
జ న్నొడిసి పట్టి చీరెను, జిన్నికుమారుండె యితఁడు శీతాంశుముఖీ! 313

క. ఇ మ్మగువ తన్ను వాకిటఁ, గ్రుమ్మఱుచోఁ జేరి నిలుపుకొని పే రడుగన్
గెమ్మోవిఁ గఱచి వడిఁ జనె, నమ్మా! యీ ముద్దుఁగుఱ్ఱఁ డల్పుఁడె చెపుమా!. 314

క. చేబంతి తప్పిపడె నని, ప్రాబల్యముతోడ వచ్చి భవనము వెనుకన్
మా బిడ్డ జలకమాడఁగ, నీ బిడ్డఁడు వలువఁ దెచ్చె నెలఁతుక! తగునే. 315

క. ఇ చ్చెలువఁ జూచి మ్రుచ్చిలి, యచ్చుగ నుఱికించుకొనుచు నరిగెద నాతో
వచ్చెదవా యని యన్నాఁ, డి చ్చిఱుతఁడు సుదతి! చిత్ర మిట్టిది గలదే. 316

క. కొడుకులు లేరని యొకసతి, కడు వగవఁగఁ దన్ను మగనిఁగాఁ గైకొనినన్
గొడుకులు గలిగెద రని పైఁ, [1]బడినాఁ డిది వినుము శిశువు పనులే తల్లీ! 317

క. తలఁగినదానం [2]దల మనఁ, దలఁగక [3]నేఁ దలఁగ నంచుఁ దగఁ బల్కుచు నీ
తలఁగినచో నెయ్యది యని, తల యూఁచెన్ నీ సుతుండు తగవె మృగాక్షీ!

క. వ్రాలఁగ వచ్చిన నీ సతి, చూలాలం దలఁగు మనినఁ జూ లగుటకు నే
మూలంబు చెప్పు మనె నీ, బాలుఁడు చెప్పుదురె సతులు పర్వేందుముఖీ! 319

క. మగువా! నీ కొమరుఁడు మా, మగవా రటు వోవఁ జూచి మంతనమునకున్
దగఁ జీరి పొందు నడిగెను, జగముల ము న్నిట్టి శిశువు చదువంబడెనే. 320

ఆ. నమ్మి నిదురవోవ నా పట్టిచుంచు మా
లేఁగ తోఁకతోడ లీలఁ గట్టి
వీథులందుఁ దోలె వెలఁది! నీ కొమరుండు
రాచబిడ్డఁ డయిన అవ్వ మేలె? 321

క. నా పట్టి పొట్టనిండఁగఁ, బైపడి నీ పట్టి వెన్న బానెం డిడినాఁ
డూపిరి వెడలదు వానిం, జూపెద నేమైన నీవ సుమ్ము లతాంగీ! 322

క. తెఱవ యొకతె నిద్రింపఁగ, నెఱఁ గట్టిన వలువ [4]వీడ్చి [5]నేటగు తేలుం
గఱపించె నీ కుమారుఁడు, వెఱచుచు నది [6]పఱవ [7]నగియె విహితమె సాధ్వీ! 323

---

1. పడినాడోయమ్మ (చ.); పైపడినాఁడదిరవ్వ (తం.) 2. దలఁగన (హ. గ. జ.)
3. యాచెలికినాన తలయెత్తఁగ (గ. జ. తం. వా.) 4. విడిచి (హ.) 5. నేఁడొక (హ.)
6. యఱవ (తం.) 7. నగుట (హ.)

క. నా కొడుకును నా కోడలు, నేకతమునఁ బెనఁగఁ బాము నీతఁడు వైవం
గొక తెఱుంగక పాఱినఁ, గూఁక లిడె నీ సుతుండు గుణమె గుణాఢ్యా! 324

ఆ. తరుణి యొకతె పెరుఁగుఁ దఱచుచుఁ దుది వంగి
వెన్నఁ దియ్య నొదిఁగి వెనుకఁ గదిసి
మగువ! నీ సుతుండు మగపోఁడుములు సేయ
సాఁగినాఁడు తగదె చక్కఁజేయ. 325

సీ. కలకంఠి! మా వాడ గరితల మెల్ల నీ పట్టి రాఁగలఁ డని పాలు పెరుఁగు
లిండ్లలోపల నిడి యే మెల్లఁ దన త్రోవ చూచుచో నెప్పుడు చొచ్చినాఁడొ
తలుపులు ముద్రలు తాళంబులును పెట్టి యున్నచందంబున నున్న వరయ
నొక యింటిలోఁ బాడు నొక యింటిలో నాడు నొక యింటిలో నవ్వు నొకటఁ దిట్టు

తే. నొకట వెక్కిరించు నొక్కొకచో మృగ
పక్షి ఘోషణములు పరఁగఁ జేయు
నిట్లు చేసి వెనుక నెక్కడఁ బోవునో
కానరాఁడు రిత్తకడవ లుండు. 326

క. కడు లచ్చి గలిగెనేనియుఁ, గుడుతురు గట్టుదురు గాక కొడుకుల నగుచుం
బడుగుల వాడలపైఁ బడ, విడుతురె రాకాంత లెందు విమలేందుముఖీ! 327

క. ఓ యమ్మ! నీ కుమారుఁడు, మా యిండ్లను బాలు పెరుఁగు మననీఁ డమ్మా!
పోయెద మెక్కడి కైనను, మా యన్నల సురభు లాన మంజులవాణీ! 328

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబు లైన బాలకృష్ణుఁడు సేయు వినోదంబులు దమ యందుఁ జేయు మహాప్రసాదంబు లని యెఱుంగక, దూఱుచున్నయట్టి గోపికలకు యశోద యి ట్లనియె. 329

క. చన్ను విడిచి చనఁ [1]డిట్టటు, నెన్నఁడుఁ బొరుగిండ్ల త్రోవ లెఱుఁగఁడు నేఁడుం
గన్నులు తెఱవని మా యీ, చిన్ని కుమారకుని దవ్వసేయం దగునే. 330

తే. అన్య మెఱుఁగడు తనయంత నాడుచుండు
మంచివాఁ డితఁ డెగ్గులు మానరమ్మ!
రామలార! త్రిలోకాభిరామలార!
తల్లులార! గుణవతీ మతల్లులార! 331

---

1. డొకపరి (హ.)

వ. అని యశోద వారల నొడంబఱిచి పంపి, కొడుకుం గోపింపంజాలక యుండె. ఇట్లు. 332

ఉ. కాంతలు తల్లితోఁ దన వికారము లెల్ల గణింప భీతుఁ డై
శాంతుని సొంపునన్ బరమసాధుని పెంపున గోల మాడ్కి వి
భ్రాంతుని కై వడిన్ జడుని భంగిఁ గుమారకుఁ డూరకుండె నే
వింతయు లేక తల్లి కుచవేదిక నొదల మోపి యాడుచున్. 333

వ. అంత నొక్కనాఁడు బలభద్రప్రముఖు లయిన గోపకుమారులు వెన్నుండు మన్ను దినె నని చెప్పిన, యశోద బాలుని కేలు వట్టికొని, యి ట్లనియె. 334

—: మృద్భక్షణ విశ్వరూప ప్రదర్శనా ద్యభివర్ణనము :—

క. మ న్నేటికి భక్షించెదు, మ న్నియ మము లేల నీవు మన్నింపవు నీ
యన్నయు సఖులును జెప్పెద, ర న్నా ! మ న్నేల మఱి పదార్థము లేదే. 335

వ. అని పలికిన ముగుద తల్లికి [1]వెఱదంట యైన కొడు కి ట్లనియె. 336

శా. అమ్మా ! మన్ను దినంగ నే శిశువునో యాఁకొంటినో వెట్టినో
నమ్మంజూడకు వీరి మాటలు మది న్న న్నీవు కొట్టంగ వీ
రి మ్మార్గమ్ము ఘటించి చెప్పెదరు కాదేనిన్ మదీ [2]యాస్యగం
ధ మ్మాఘ్రాణము సేసి నా వచనముల్ దప్పైన దండింపవే. 337

వ. అని పలికి, నెయ్యంబున న య్యవ్వ నియ్యకొలిపి, క్రీడామనుజబాలకుం డైన యీశ్వరుండు తన నోరు దెఱచి, ముఖంబుఁ జూపిన. 338

క. ఆ లలితాంగి కనుంగొనె, బాలుని ముఖమందు జలధి పర్వత వన భూ
గోళ శిఖి తరణి శశి ది, క్పాలాది [3]కరండ మైన బ్రహ్మాండంబున్. 339

వ. కనుంగొని. 340

మ. కలయో [4]వైష్ణవ మాయయో యితర సంకల్పార్థమో సత్యమో
తలప న్నేరక యున్నదాననొ యశోదాదేవిఁ గానో పర
స్థలమో బాలకుఁ డెంత యీతని ముఖస్థం బై యజాండంబు ప్ర
జ్వల మై యుండుట కేమి హేతువొ మహాశ్చర్యంబు చింతింపఁగన్. 341

1. వెఱవాది దంట (తం.) 2. రంధ్ర మ్మాఘ్రాణము (హ.) 3. చండమైన (క.)
4. మోహమొ (హ.)

ఆ. బాలమాత్రుఁ[1] డగు సలీలుని ముఖమందు
విశ్వ మెల్ల నెట్లు వెలసి యుండు
బాలుభంగి నితఁడు భాసిల్లుఁ గాని స
ర్వాత్ముఁ డాదివిష్ణుఁ డగుట నిజము. 342

వ. అని నిశ్చయించి. 343

ఆ. ఏ మహాత్మువలన నీ విశ్వరూపంబు
గానఁబడిన బుద్ధి కంప మయ్యె
నా మహాత్ము విష్ణు నఖిల లోకాధారు
నార్తు లెల్లఁ బాయ నాశ్రయింతు. 344

క. నా మగఁడు నేను గోవులు, నీ మందలు [2]గోపజనులు ని బ్బాలుని నె
మ్మోమం దున్నవిధముఁ గని, యేమఱితిమి గాని యీశుఁ డితఁ డే మాకున్.

వ. అని తన్ను పరమేశ్వరుం డని తలంపుచున్న యశోదయందు నా కృష్ణుండు
వైష్ణవమాయం బొందించిన. 346

క. జడను వడి [3]మోహమున నా, పడఁతుక సర్వాత్ముఁ డనుచుఁ బలుకక యతనిం
గొడుకని తొడపై నిడుకొని, కడు వేడుకతోడ మమత గావించె నృపా ! 347

వ. అనిన విని, రా జి ట్లనియె. 348

ఆ. జగ దధీశ్వరునకుఁ జన్నిచ్చు తల్లిగా
నేమినోము నోఁచె నీ యశోద
పుత్రుఁ డనుచు నతనిఁ బోషించు తండ్రిగా
నందుఁ డేమి చేసె నందితాత్మ ! 349

క. ప్రబ్బిన భక్తిని హరిపైఁ, గబ్బంబులు సెప్పి కవులు కైవల్య శ్రీ
కబ్బుదు రఁట హరిపోషణ, మబ్బిన తలిదండ్రు లెచటి కబ్బుదురొ తుదిన్. 350

వ. అనిన విని, రాజయోగికి శుకయోగీంద్రుఁ డి ట్లనియె. 351

—: యశోదానందుల పూర్వజన్మ వృత్తాంతము :—

సీ. అవనీశ! విను ద్రోణుఁ డనువాఁడు వసువుల యందు ముఖ్యుఁడు ధర యతని భార్య
వారి నిద్దఱి బ్రహ్మ వసుధపై జన్మించుఁ డంచుఁ బంపిన వార లతనిఁ జూచి
విశ్వేశ్వరుం డైన విష్ణు సేవారతి మా కిచ్చితేనియు మహి జనింతు
మనవుడు నట్లకా కనియె వేల్పులపెద్ద యా ద్రోణుఁ డీ నందుఁ డై జనించె

1. డైనబాలుని (తం.) 2. సుతులుఁ బతులు నీభవనంబుల్ (హ.) 3. యెఱుకసెడియా
పడఁతుక (తం. వా.)

ఆ. 'ధర' యశోద యయ్యె దనుజేంద్రవైరియుఁ
గమలగర్భు మాట గారవించి
తల్లిదండ్రు లనుచుఁ దగ వారి మన్నించె
నధిక[1]భక్తితోడ నలరి రిట్లు. 352

అధ్యాయము — ౯

—: కృష్ణుఁడు దధిభాండ వికలనాదులు చేసిన యశోద యతని వెంటఁ దిరిగి పట్టుకొనుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు, దన యింటి పాప లందఱు న య్యె పనులందుఁ బంపువడి పోయిన, నందసుందరి, సంరంభంబునం దరిగంబంబుకడఁ గుదురున నొక్క కుంభంబు వెట్టి, మిసిమి గల మీఁగడ పెరుఁగులు కూడంబోసి, వీఁక నాఁక త్రాడు కవ్వంబున నలవరించి. 353

సీ. కరకమ లారుణకాంతిఁ గవ్వపుఁ ద్రాడు పవడంబు నునుఁదీఁగెపగిది మెఱయఁ
గ్రమముతో రజ్జు వాకర్షింపఁ బాలిండ్లు వీడ్వడి యొండొంటి వీఁక నొత్తఁ
గుచకుంభములమీఁది కొంగు జాఱఁగ జిక్కువడుచు హారావళుల్ బయలు పడఁగఁ
బొడమిన చెమటతోఁ బొల్పారు నెమ్మోము మంచుపైఁ బడిన పద్మంబుఁ దెగడ
తే. కౌను నులియంగఁ గంకణక్వణన మెసఁగఁ
దుఱుము బిగివీడఁ గర్ణికాద్యుతులు మెఱయ
బాలు నంకించి [2]పాడెడు పాటవలనఁ
దరువు లిగురొత్తఁ బెరుఁ గింతి దరువఁజొచ్చె. 354

వ. ఆ సమయంబున. 355

క. సుడియుచు వ్రాలుచుఁ గిదుకుచు, నడిగొట్టుచు "నమ్మ ! రమ్మ" చన్నిమ్మనుచున్
వెడవెడ గంతులు వైచుచుఁ, గడవఁ గదిసి బాలకుండు కవ్వముఁ బట్టెన్. 356

క. కవ్వముఁ బట్టిన ప్రియసుతు, న వ్వనరుహనేత్రి దిగిచి యంకతలమునన్
నవ్వుచు నిడుకొని కూఁకటి, దువ్వుచుఁ జన్నిచ్చె నతఁడు దూఁటుచుఁ గుడిచెన్.

మ. కడుపారం జనుఁబాలు ద్రావని సుతున్ గంజాక్షి పీఠంబుపై
నిడి పొంగారెడు పాలు డించుటకు [3]నై యేఁగంగఁ దద్బాలుఁ డె
క్కుడు కోపంబున వాఁడిఱాత దధిమ త్కుంభంబు వోఁగొట్టి తెం
పడరం గుంభములోని వెన్న దినె మిథ్యా సంకుల ధ్యాపుఁడై. 358

1. వారు (తం.) 2. యప్పుడు పాటవాడ (హ.) 3. బోవఁజూచి (హ.)

వ. అంత నా లోలలోచన, పాలు డించివచ్చి, వికలంబు లైన దధికుంభ శకలంబులం
బొడగని, తుంటకొడుకు వెన్నఁ దింట యెఱింగి, నగుచు, నా కలభగామిని
యతనిఁ గానక, చనిచని. 359

ఆ. వికచకమలనయన వేఱొక యింటిలో
వెలయ ఱోలు దిరుగవేసి యెక్కి
యుట్టిమీఁది వెన్న నులుకుచు నొకకోఁతి
పాలు సేయుచున్న బాలుఁ గనియె. 360

మ. కని చేతన్ సెలగోల వట్టికొనుచున్ గానిమ్ము కానిమ్ము రా
తనయా! యెవ్వరియందుఁ జిక్కువడ వే దండంబునుం గాన వే
వినివారంబును బొంద వే వెఱపు నే విభ్రాంతియుం జెంద వు
న్ననియో నీ విటు నన్నుఁ గైకొనవు నేఁ డారీతి సిద్ధించునే. 361

వ. అని యదలించుచుఁ, గొడుకు నడవడిం దలంచి తనుమధ్య తన మనంబున. 362

సీ. బాలుఁ డీతం డని భావింతు నందునా యే పెద్దలును నేర రీ క్రమంబు
వెఱ పెఱుంగుటకు నై వెఱపింతు నందునా కలిగి లే కొక్కఁడు గాని లేఁడు
వెఱపుతో నాబుద్ధి వినిపింతు నందునా తనుదాన యై బుద్ధి తప్పకుండు
నొం డెఱుంగక యింట నుండెడి నందునా చొచ్చి చూడని దొకచోటు లేదు

ఆ. తన్ను నెవ్వ రైనఁ దలపోయఁ బాలుడు
నోజ లేదు భీతి యొక యెఱుంగఁ
డెలమి నూరకుండఁ డెకసక్కెముల నాడుఁ
బట్టి శాస్తి చేయు భంగి యెట్లు? 363

వ. అని వితర్కించి. 364

క. లాలనమున బహుదోషము, లోలిం బ్రాపించుఁ దాడనోపాయములం
జాల గుణంబులు గలుగును, బాలురకును దాడనంబ పథ్యం బరయన్. 365

వ. అని నిశ్చయించి, కేల నున్న కోల జళిపించి, బాలా! నిలు నిలు మని బగ్గు
బగ్గున నదల్చి, తల్లి డగ్గఱిన, బెగ్గడిలిన చందంబున నగ్గలిక చెడి, ఱోలు
డిగ్గ నుఱికి. 366

క. గజ్జెలు ఘల్లని మ్రోయఁగ, నజ్జులు ద్రొక్కుటలు మాని యతిజవమున యో
షిజ్జనములు నగఁ దల్లియుఁ, బజ్జం జనుదేర నతఁడు పరువిడె నధిపా! 367

వ. అప్పుడు, 368

మ. స్తనభారంబున డస్సి క్రుస్సి యసదై జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనితస్వేదముతోఁ జలత్కబరితో స్రస్తోత్తరీయంబుతో
వనజాతేక్షణ [1]కూడఁబాఱి తిరిగెన్ వారించుచున్ వాకిటన్
ఘన యోగీంద్రమనంబులున్ వెనుకొనంగా లేని లీలారతున్. 369

వ. ఇట్లు గూడంజని. 370

సీ. స్తంభాదికంబులు దనకు నడ్డం బైన నిట్టట్టు చని పట్టనీనివాని
నీ తప్పు సైరింపు మింక దొంగిలఁబోవ నేనని మునుముట్ట నేడ్చువానిఁ
గాటుక నెఱయంగఁ గన్నులు నులుముచు వెడలు కన్నీటితో వెగచువాని
నేదెస వచ్చునో యిది యని పలుమాఱు సురుఁగుచుఁ గ్రేఁగంటఁ జూచువాని

ఆ. గూడఁబాఱి పట్టుకొని వెఱపించుచుఁ
జిన్ని వెన్నదొంగ చిక్కె ననుచు
నలిగి కొట్టఁ జేతు లాడక పూఁబోణి
కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁ దలఁచి. 371

క. వీ రెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు, గారా! యెన్నఁడును వెన్న గానరఁట కదా
చోరత్వం బించుకయును, నేరరఁట, ధరిత్రి నిట్టి నియతులుఁ గలరే. 372

క. పట్టినఁ [2]బట్టువడని నినుఁ, బట్టెద మని చలము కొనినఁ బట్టుట బెట్టే
పట్టువడ వంద్రు పట్టీ, పట్టుకొనన్ నాకుఁ గాక పరులకు వశమే. 373

క. ఎక్కడ నైనను దిరిగెద, వొక్కయెడన్ గుణము గలిగి యుండవు నియమం
బెక్కడిది నీకు మఱచినఁ, జక్కనఁ బోయెదవు పెక్కుజాడలఁ బుత్రా! 374

సీ. తోయంబు లివి యని తొలఁగక చొచ్చెదు తలఁచెదు [3]గట్టైనఁ దరల నెత్త
మంటితో నాటలు మానవు కోరాడె దున్నత స్తంభంబు లూపఁబోయె
దన్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాఱెదు రాచవేఁటలఁ జాల అవ్వ దెచ్చె
దలయవు నీళ్ళకు నడ్డంబు గట్టెదు [4]ముసలి వై హారివృత్తి మొనయఁ జూచె

ఆ. దంబరంబు మొలకు నడుగవు తిరిగెద
వింకఁ గలికిచేఁత లేల పుత్ర!
నిన్ను వంప వ్రాల్ప నే నేర ననియొ నీ
విట్టు క్రింద మీఁదు నెఱుఁగ కునికి. 375

---

1. పాఱి కూడఁ దిరిగెన్ (హా.); కూడఁబాఱి యొయిదెన్ (తం.) 2. పట్టడకని (వా); పట్టానపడక నిన్నున్ (తం.) 3. తలఁచెద వెట్టైనఁ దరలనొత్తి (హా.) 4. ముసలిపై హారివృత్తి (హా. తం. వా.)

వ. అని మర్మంబు లెత్తి పలికి. 376

—: ఉలూఖలబంధన యమళార్జున భంజనా ద్యభివర్ణనము :—

క. ఆ లలన గట్టె ఱోలన్, లీలన్ నవనీత చౌర్యలీలుం బ్రియవా
గ్జాలున్ బరివిస్మిత గో, పాలున్ ముక్తాలలామ ఫాలున్ బాలున్. 377

క. ఱోలను గట్టఁబడియు న, బ్బాలుఁడు విలసిల్లె భక్తపరతంత్రుం డై
యాలాన సన్నిబద్ధ వి, శాల మదేభేంద్రకలభ సమరుచి నధిపా! 378

క. వెలి లోను మొదలు తుద నడు, ములు లేక జగంబు తుదియు మొదలున్ నడుమున్
వెలియున్ లోనగు నీశ్వరు, నలవడునే కట్టఁ బ్రణతురాల్ గాకున్నన్ 379

ఆ. పట్టి [1]యలరుఁబోఁడి పట్టి యీతం డని
గట్టితలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టి కడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు
టెఱిఁగెనేని తల్లి యేలకట్టు. 380

క. చిక్కఁడు సిరికౌఁగిటిలోఁ, జిక్కఁడు సనకాది యోగి చిత్తాబ్జములన్
జిక్కఁడు శ్రుతిలతికావళిఁ, జిక్కె నతఁడు లీలఁ దల్లిచేతన్ ఱోలన్. 381

వ. ఇట్లు గ్రద్దన నా ముద్దియ [2]ముద్దుల కొడుకని యుదరంబుఁ గట్ట నడరుచుఁ,
[3]జదరంబుగఁ జక్క నొక్క త్రాడుం జుట్టిన, నది రెండంగుళంబులు గడమ
పడియె. మఱియు నొక్క బంధంబు సంధించి వలగొనిన, నంతియ కొఱంత
యయ్యె. వెండియు నొక్కపాశంబు గూర్చి పరివేష్టించిన, వెత్తి సూపె. ఇట్లు.

క. తజ్జనని లోఁగిటం గల, రజ్జుపరంపరలఁ గ్రమ్మఱన్ సుతుఁ గట్టన్
బొజ్జ దిరిగి రాదయ్యె జ, గజ్జాలము లున్న బొజ్జఁ గట్టన్ వశమే. 383

వ. అప్పు డా యవ్వయు, గోపికలున్ వెఱుగుపడిరి. తదనంతరంబ. 384

ఆ. ఒడలఁ జెమట లెగయ నుత్తరీయము జాఱ
వీడియున్న తుఱుమువిరులు రాలఁ
గట్టరాని తన్నుఁ గట్టెద నని చింతఁ
గట్టుకొన్న తల్లిఁ గరుణఁ జూచి. 385

1. యెల్లబోఁటి(తం.వా.) 2. ముద్దుకొడుకని(వా.) 3. చదురంబని(తం.); చతురంబుగ(వా)

క. బంధవిమోచనుఁ డీశుఁడు, బంధింపఁ బెనంగు [1]జనని పా టోర్చి సుహృ
ద్బంధుఁడు గావున జననీ, బంధంబునఁ గట్టువడియెఁ [2]జాటించి నృపా! 386

క. సంగడిఁ దిరిగెడు శంభుఁడు, నంగాశ్రయ యైన సిరియు నాత్మజుఁ డై యు
ప్పొంగెడు పద్మజుఁడును, గోపాంగనక్రియఁ గరుణవడయ రఖిలేశ్వరుచేన్. 387

క. జ్ఞానులచే మౌనులచే, దానులచే యోగ సంవిధానులచేతన్
బూని నిబద్ధుం డగునే, శ్రీనాథుఁడు భక్తియుతులచేతం బోలెన్. 388

వ. అంత న య్యశోద యింటికడం బనులవెంటం దిరుగఁ, గృష్ణుండు, తొల్లి నారదు శాపంబున నిరుమద్దు లై యున్న నలకూబర మణిగ్రీవు లను గుహ్యకుల నిద్దఱం గని, ఱో లీడ్చుకొని చనియె. అని చెప్పిన శుకయోగివరునకు భూవరుం డి ట్లనియె. 389

అధ్యాయము - ౧౦

క. నారదుఁ డేల శపించెను, వా రా వృక్షత్వమునకు వచ్చిన పనికిం
గారణ మెయ్యది యోగికు, లారాధ్య! యెఱుంగఁ జెప్పుమయ్య! వినియెదన్.

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. మున్ను కుబేరుని కొడుకు లిరువురు శంకరకింకరు లై, యహంకరించి, వెండికొండ మీఁద విరులతోఁటలం బాడెడి చేడియలం గూడికొని, కరేణుసంగతంబు లైన యేనుంగులభంగి సురగంబు లైన మందాకినీ తరంగం బులఁ గ్రీడింప, నారదుండు వచ్చిన, న చ్చెలువలు చెచ్చెర వలువలు ధరియించిరి. మదిరాపాన పరవశులు గావున వార లిరువురు వివస్త్రు లై మెలంగుచున్న, నా మునీశ్వరుండు చూచి, శపియించువాఁ డై, [3]ప్రతీతంబుగ గీతంబు పాడె. వినుము.

శా. సంపన్నుం డొరుఁ గానలేఁడు తనువున్ సంసారమున్ నమ్మి హిం
సింపం జూచు దరిద్రుఁ డెత్తువడి శుష్కీభూతుఁ డై చిక్కి హిం
సింపం డన్యుల నాత్మకున్ సములుగాఁ జింతించు నక్లొటఁ ద
త్సంపన్నాంధున కంజనంబు వినుమీ దారిద్ర్య మూహింపఁగన్. 392

వ. అని గీతంబు పాడి తన మనంబున. 393

క. కలవాని సుతుల మనుచును, గలకంఠులతోడఁ గూడి కానరు పరులన్
గలలో నై నను వీరికిఁ, గలక్రొ వ్వడఁగించి బుధులఁ గలుపుట యొప్పున్. 394

1. జననిఁ జాలార్చి (తం.) 2. ఁజాటింప (తం.) 3. ప్రతీతం బగు (వా.)

వ. అని చింతించి, విజ్ఞానవిశారదుం డగు నారదుండు, నళకూబర మణిగ్రీవులం జూచి, మీరలు స్త్రీమదాంధులరు గావున, భూలోకంబున నర్జునతరువు లై, నూఱు దివ్యవర్షంబు లుండుండు. అటమీఁద గోవింద చరణారవింద పరిస్పందంబున. 395

క. ముక్తుల రై నారాయణ, భక్తుల రై పరమ సాధు భావ శ్రీసం
సక్తుల రై సురలోక, వ్యక్తుల రయ్యెదరు నాదు వాక్యము కతనన్. 396

వ. అని యిట్లు పలికి, నారదుండు నారాయణాశ్రమంబునకుం జనియె. వా రిరువురు సంగడిమద్దు లై రి. పరమభాగవతుం డైన నారదు మాటలు వీటిం బుచ్చక, పాటించి. 397

క. ముద్దుల తక్కరిబిడ్డఁడు, మద్దులఁ గూల్పంగఁ దలఁచి మసలక దా నా
మద్దికవ యున్నచోటికి, గ్రద్దన ఱో లీడ్చుకొనుచుఁ గడఁకన్ జనియెన్. 398

వ. చని యా యూర్జిత మహాబలుండు, నిజోదరదామ సమాకృష్యమాణ తిర్యగ్భవ దులూఖలుం డై, యా రెండుమ్రాఁకుల నడుమం జొచ్చి, ముందటికి నిగుడుచు.

క. బాలుఁడు ఱో లడ్డము దివ, మూలంబులు పెకలి విటపములు విఱిగి మహా
భీలధ్వనిఁ గూలెను శా, పాలస్య వివర్జనములు యమళార్జునముల్. 400

వ. ఇట్లు నిర్మూలంబు లై పడిన సాలంబులలోనుండి, కీలికీలలు వెల్వడు పోలికె, నెక్కుడు తేజంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లం, బ్రసిద్ధు లైన సిద్ధు లిద్దరు వెడలివచ్చి, ప్రబుద్ధు లై, భక్తలోకపాలకుం డైన బాలకునకు మ్రొక్కి, లేచి, కరకమ లంబులు మొగిచి, యి ట్లనిరి. 401

క. బాలుఁడవె నీవు పరుఁడ వ, నాలంబుఁడ వధికయోగి వాద్యుఁడవు తను
స్థూలాకృతి యగు విశ్వము, నీ లీలారూపమండ్రు నిపుణులు కృష్ణా! 402

సీ. ఎల్ల భూతంబుల కింద్రియాహంకృతి ప్రాణంబులకు నధిపతివి నీవ
ప్రకృతియుం బ్రకృతిసంభవ మహత్తును నీవ వీని కన్నిటికిని విభుఁడ వీవ
ప్రాకృత గుణవికారములఁ బొందక పూర్వ సిద్ధుఁడ వగు నిన్నుఁ జింతసేయ
గుణవృతుం డోపునే గుణహీన! నీయందు కల గుణంబుల నీవ కప్పఁబడుదు

తే. మొదల నెవ్వని యవతారములు శరీరు
లందు సరి దొడ్డు లేని వీర్యములఁ దనువు
లడర జన్మించి వారలయందుఁ జిక్క
వట్టి పరమేశ! మ్రొక్కెద మయ్య! నీకు. 403

క. భువనములు సేయఁ గావఁగ, నవతీర్ణుఁడ వైతి గాదె యఖిలేశ్వర ! యో
గివరేణ్య ! విశ్వమంగళ !, కవిసన్నుత ! వాసుదేవ ! కల్యాణనిధీ ! 404

ఉపేంద్రవజ్రము. తపస్వి వాక్యంబులు దప్పవయ్యెన్
జెపంబునం గంటిమి నిన్నుఁ జూడన్
దపంబు లొప్పెన్ మముఁ దావకీయ
ప్రపన్నులం జేయుము భక్తమిత్రా !. 405

శా. నీ పద్యావళు లాలకించు చెవులున్ నిన్నాడు వాక్యంబులున్
నీపేరం బనిసేయు హస్తయుగముల్ నీ మూర్తిపైఁ జూపులున్
నీ పాదంబులపొంత మ్రొక్కు శిరముల్ నీ సేవపైఁ జిత్తముల్
నీపై బుద్ధులు మాకు నిమ్ము కరుణన్ నీరేజపత్రేక్షణా !. 406

వ. అని యిట్లు కీర్తించిన, గుహ్యకులం జూచి, నగుచు నులూఖలబద్ధుం డైన హరి
యి ట్లనియె. 407

క. తమతమ ధర్మము తప్పక, సము లై నను సమ్మి తిరుగు సభ్యులకును బం
ధము ననుఁ జూచిన విరియును, గమలాప్తుఁడు వొడమ విరియు ఘన తమము
క్రియన్. 408

క. కారుణ్యమానసుం డగు, నారదు వచనమునఁ జేసి ననుఁ బొడగనుటన్
మీరు ప్రబుద్ధుల రై తిరి, చేరెన్ నామీఁదఁ దలఁపు సిద్ధము మీకున్. 409

వ. అని యీశ్వరుండు మీరు మీనెలవులకుం బొండు. అని యానతిచ్చిన,[1]మహాప్రసా
దం బని, వల గొని, పెక్కు మ్రొక్కులిడి, నలకూబర మణిగ్రీవు లుత్తర
భాగంబున కరిగిరి.

అధ్యాయము - ౧౧

అంత నందాదు లైన గోపాలకులు, నిర్మూలంబు లై పడిన సాలంబుల చప్పుడు
పిడుగుచప్పు డని శంకించి, వచ్చి చూచి. 410

క. ఈ పాదపములు గూలఁగ, నీ పాపఁ డులూఖలమున నిటు బద్ధుం డై
యే పగిది బ్రతికెఁ గంటిరె, వాపోవఁడు వెఱవఁ డెట్టివాఁడో యితఁడున్. 411

ఆ. పిడుగు [1]వడదుగాక పెనుగాలి విసరదు
ఖండితంబు లగుట గానరాదు
బాలుఁ డితఁడు పట్టి వడఁద్రోయఁ జాలఁడు
తరువు లేలఁ గూలె ధరణిమీఁద. 412

1. వడుట (తం.)

వ. అని పెక్కండ్రు పెక్కువిధంబుల నుత్పాతంబులు గావలయు నని శంకించిన, నక్కడ నున్న బాలకు లి ట్లనిరి. 413

క. నందుని కొమరుఁడు వినుఁ డీ, సందున మును దూటి ఱోలు సరి నడ్డముగా
ముందటి కీడ్చిన మద్దులు, గ్రందుకొనం గూలె జనులఁ గంటి మిరువురన్. 414

వ. అని యిట్లు పలికిన బాలకాలాపంబులు విని, మిథ్యారూపంబు లని కొంద ఱనిరి. కొందఱు నానావిధంబుల సందేహించిరి. అంత నందుఁడు వికసిత వదనార విందుం డగుచుఁ, బట్టి కట్టు విడిచె. అట్టియెడఁ దన తెఱం గెవ్వరు నెఱుంగ కుండవలె నని కపటకుమారుండు. 415

శా. పాడున్ మందునిభంగి గోపవనితల్ పాణిధ్వనుల్ సేయఁగా
నాడున్ జంత్రముకై వడిన్ బరవశుం డై హస్తముల్ ద్రిప్పుచున్
జూడన్ నేరని వానిభంగిఁ [1]జనులం జూచున్ నగున్ బాలురన్
గూడున్ బెద్దలపంపు సేయఁ జను డాఁగున్ [2]దూఁగుఁ జిట్టాడుచున్. 416

క. చుం[3]చెదుగుఁ బాలు ద్రావు ము, దంచితముగ ననుడు పాలు ద్రావి జననితోఁ
జుం చెదుగ దంచు లీలా, చుంచుం డై యతఁడు చుంచుఁ జూపె నరేంద్రా! 417

క. సెలగోల పట్టుకొని జల, కలశములో నీడఁ జూచి కలశ[1]గతుం డై
సెలగోలఁ బాపఁ డొకఁ డిదె, తలచెన్ ననుఁ గొట్ట ననుచుఁ దల్లికిఁ జెప్పెన్.

క. భిక్షులు వచ్చెద రేడ్చిన, భిక్షాపాత్రమున వేసి బెగడించి నినున్
శిక్షించెద రని చెప్పిన, భిక్షులఁ గని తల్లి [4]నొదిఁగి భీతిల్లు నృపా! 419

—: నందాదులు బృందావనంబునకు నరుగుట :—

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బహువిధంబులఁ గపటబాలలీలల వినోదింప, బృహద్వనంబున నందాదు లైన గోపవృద్ధులు మహోత్పాతంబు లగుటయు, వానివలన బాలుం డుత్తరించుటయుం జూచి, యేకాంతంబున నొక్కనాఁడు విచారింప, నుపనందుం డను వృద్ధగోపకుండు తన యెఱుక మెఱసి యి ట్లనియె. 420

ఉ. ఇక్కడ నుందురే మనుజు లీ మన కృష్ణున కెగ్గుసేయఁగా
రక్కసురాలు చన్నొసఁగె రాలపయిన్ సుడిగాలి [5]వైచెఁ బైఁ
గ్రిక్కిఱియం దరుల్ వడియెఁ గేశవు సత్కృపఁ దప్పెఁ జాలు నేఁ
డెక్కడి కైనఁ బోవలయు నిం కిట గోపకులార! వింటిరే. 421

1. తలయూఁచున్ విన్నగున్ (హ.) 2. మట్టిఁ (తం.) 3. చుంచొదవు (హ) 4. గనియు (హ.)
5. వీచె (హ.)

క. [1]కసవు గల దిరవు పసులకు, లస దద్రి నదీ మహీజ లతి కావళిఁ బెం
పెసఁగును గాఁపురమునకును, బొసఁగును బృందావనంబు పోదఁ డచ్చటికిన్. 422

వ. అను నుపనందుని పలుకుల కార్యు లైన గోపకు లిదియ కార్యంబు మందల. అని కొందల మందక, యాలమందల సమందగమనంబున ముందఱ నడవం బంచి, పిఱుందం గ్రందుకొన (కుండ) బాల వృద్ధ నారు లెక్కిన తేరులు సాఁగించి, తనుత్రాణ తూణీర బాణధరు లై, విండ్లు పట్టుకొని నడవ, బండ్ల వెనుకం గొమ్ము లిమ్ములఁ బూరింపుచు, సవార్యంబు లగు తూర్యరవంబుల నార్య పురోహిత సమేతు లై, వేడుకలు కొనలునిగుడ మొన లేర్పఱుచుకొని పావనం బగు బృందావనంబునకుం జనిరి. అప్పుడు. 423

తరల. పసుపు లాడి యురోజ కుంకుమ పంక శోభిత లై లస
ద్వసన లై కచభార చంపకదామ లై [2]సులలామ లై
పసిఁడిమాడల కాంతు లట్టులఁ బర్వఁ దేరులమీఁదఁ బెం
పెసఁగఁ బాడిరి వ్రేత లా హరి పేల లింపగు నేలలన్. 424

వ. అప్పుడు రోహిణీయశోద లేకరథంబునఁ బరిపూర్ణ మనోరథ లై, రామకృష్ణుల ముందట నిడుకొని, వారల వినోదంబులకుఁ బ్రమోదంబు నొందుచుండిరి. ఇట్లు గోపకులు బృందావనంబు సొచ్చి, యం దర్ధచంద్రాకారంబుగ శకటసందోహంబు నిలిపి, మందలు విడియించి, వసియించిరి. 425

క. చెందిరి బలమాధవు లఖి, నందించుచుఁ బరమపావనము నంచిత కా
ళిందీ సంజీవనమున్, బృందావనమున్ మునీంద్ర బృందావనమున్. 426

వ. ఇట్లు బృందావనంబు చేరి, కొంతకాలంబునకు రామకృష్ణులు సమానవయస్కు లైన గోపబాలకులం గూడుకొని, వేడుక [3]లూఁదుకొన దూడలఁ గాచుచు. 427

సీ. వేణువు లూఁదుచు వివిధ రూపములతో గంతులు వైతురు కౌతుకమున
గురు కంబళాదుల గో వృషంబులఁ బన్ని పరవృషభము లని [4]ప్రతిభటింతు
రల్లులు ధట్టించి యంఘ్రుల గజ్జెలు మొరయఁ దన్నుదు రోలి ముమ్మరముగఁ
బన్నిదంబులు వైచి ఫలమంజరులఁ గూల్చి వ్రేటు లాడుదురు ప్రావీణ్య మొప్ప

తే. వన్య జంతుచయంబుల వాని వాని
పదురు పదురుచు వంచించి పట్టఁబోదు
రంబుజాకరములఁ జల్లులాడఁ జనుదు
రా కుమారులు బాల్యవిహారు లగుచు. 428

1. కసువు (హా.) 2. సులలాటలై (ట.) 3. లూఁదుకొన (హా.); లాడుకొన (చ.)
4. ప్రతిఘటింతు (తం.)

క. పోరుదురు గికురు వొడుచుచు, దూఱుదురు భయంబులేక తోరపు టిరువుల్
జాఱుదురు ఘన శిలాతటి, మీఱుదు రెన్నంగరాని మెలఁకువల నృపా! 429

—: వత్సాసుర బకాసురుల వధ :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు యమునాతీరంబున నా కుమారులు, గోపకుమారులుం, దారును గ్రేపుల మేప, నొక్క రక్కసుండు క్రేపురూపంబున వచ్చి, వారల హింసింపం దలంచి. 430

క. క్రేపుల యట్టుల నాకుచుఁ, గ్రేపులలో నిదియు మంచి క్రేపనఁగఁ గడున్
జూపట్టె భక్తిసంగతిఁ, గ్రేపై [1]చనువాని మ్రోలఁ గ్రేపై తిరిగెన్. 431

వ. వాని నెఱిఁగి, కృష్ణుండు రామునకుం జెప్పి. 432

చ. ఇది యొక మంచిలేఁగ వినుఁ డెంతయు నొప్పెడి నంచు [2]డాసి త
త్పదములుఁ దోఁకయున్ బిగియఁ బట్టి చెలంగి వెలంగ మ్రానితోఁ
జదియఁగ నొక్కపెట్టు గొని చంపెఁ గుమారుఁడు లేఁగరక్కసున్
గుదులుకొనంగ బాలకులు కో యని యార్వ నఖర్వలీలతోన్. 433

వ. ఇట్లు రక్కసుండు వ్రేటువడి, విశాలం బగు సాలంబుతో నేలం గూలె. అప్పుడు.

క. గొంగడు లెగురఁగ వైచుచుఁ, జంగున దాఁటుచును జెలఁగి చప్పటు లిడుచున్
బొంగుచుఁ గృష్ణునిఁ బొగడుచుఁ, ద్రుంగిన రక్కసునిఁ జూచి త్రుళ్ళిరి కొమరుల్.

వ. ఆ సమయంబున వేలుపులు విరులవానలు గురియించిరి. అప్పుడు. 436

క. వత్సములపగిది జగముల, వత్సలతన్ మనుపఁ జూచువాఁ డై యుండన్
వత్సముల మేపుచుండియు, వత్సాసురుఁ జంపె భక్తవత్సలుఁ డధిపా! 437

వ. మఱియు నొక్కనాఁడు, రేపకడ గోపకుమారులు క్రేపులం గొనుచు, నడవికిం జని, యెండం బడి, మ్మొండుకొనిన దప్పిం బెండువడిన, తమ తమ లేఁగకదుపుల నేర్పఱించి, నిలువరించుకొని, కలంకంబు లేని యొక్కకొలంకున నీరుం ద్రావించి, తారును నీరు పానంబుచేసి, వచ్చునెడ నందు. 438

క. అకలంకులు బాలురు గని, రకుటిల దంభోళిహత సితాద్రిశిఖర రూ
పకమున్ హరి హింసారం, భకమున్ బకమున్ విశాల భయదాంబకమున్. 439

వ. కని దాని యొడలి పొడవునకు వెఱఁగుపడి చూచుచుండ. 440

---

1. చనుమ్రోలవాఁడు (వా.) 2. డాసె (వా.)

ఆ. ఎల్లపనులు మాని యేకాగ్రచిత్తుఁ డై
మౌనివృత్తి నితర [1]మమత విడిచి
వనములోన నిలిచి వనజాతుపై దృష్టిఁ
జేర్చి బకుఁడు తపసిచెలువు దాల్చె 441

వ. ఇవ్విధంబున నొదుఁగు వెట్టుకొని యుండి. 442

ఉ. చంచువు దీటి పక్షములు జల్లున విచ్చి పదంబు లెత్తి కు
ప్పించి నభంబుపై కెగసి భీషణఘోషణ వక్త్రుఁ డై విజృం
భించి గరుత్సమీరమున భిన్నము లై తరు లోలిఁ గూలఁగా
మించి బకాసురుం డొడిసి మ్రింగె సహిష్ణునిఁ జిన్నికృష్ణునిన్. 443

క. సంగడిలోకము లన్నియు, మ్రింగుచుఁ గ్రక్కుచును బయల మెలఁగించుచు ను
ప్పొంగెడు వేడుక కాఁ డటు, మ్రింగుడువడె బకునిచేత మీఁ దెఱిఁగి నృపా!

క. దనుజుఁడు మ్రింగిన కృష్ణునిఁ, గనలేక బలాది బాలక ప్రముఖు లచే
తను లై వెఱఁ గందిరి చ, య్యన ప్రాణములేని యింద్రియంబుల భంగిన్. 445

వ. ఇట్లు మ్రింగుడువడి లోనికిం జనక. 446

శా. కంఠోపాంతము దౌడలున్ [2]మెఱముచున్ గాలాగ్నిచందంబునన్
గుంఠీభూతుఁడు గాక వేంద్ర మగు నా గోపాలబాలున్ జయో
త్కంఠున్ బ్రహ్మగురున్ మహామహిముఁ జక్కన్ మ్రింగరా దంచు సో
ల్లుంఠం బాడుచు వాఁడు గ్రక్కె వెడలన్ లోకం బశోకంబుగన్. 447

క. క్రక్కి మహాఘోషముతోఁ, జక్కఁగఁ దనుఁ బొడవరాఁగఁ జంచులు రెండున్
స్రుక్కఁగఁబట్టి తృణముక్రియ, గ్రక్కున హరి చీరె బకునిఁ గలహోత్సుకునిన్.

వ. అప్పు డా నందనందను మీఁద వేలుపులు చాలుపులుగా నందన మల్లికాది కుసువవర్షంబులు హర్షంబునఁ గురిసిరి. దేవవాద్యంబులు మొరసె. రామాది గోపకుమారులు, ప్రాణములతోఁ గూడిన యింద్రియంబులుం బోలెఁ గ్రమ్మఱఁ గృష్ణునిం గని, రమ్మని, కౌఁగిలించుకొని, కృష్ణసహితు లై, లేఁగదాటుల మరల దాఁటించుకొని, మందగమనంబున మంద కరిగిన, వారలచేత వృత్తాంతం బంతయు విని, వెఱంగుపడి, గోప గోపికాజనంబులు. 449

క. ఆపదలమీఁద నాపద, లీ పాపనిఁ జెంది తలఁగె నీ యర్భకునిం
బై పడిన ఖలులు దహానుని, పైపడు శలభములపగిదిఁ బడిరి ధరిత్రిన్. 450

---

1. మతము (హ.) 2. నెరయులుం (హ.)

వ. అని పలికిరి. మఱియు, నా రామకృష్ణులు క్రేపులం గాచుతఱిని. 451

సీ. కపుల మై జలరాశి కట్టుదమా యని కట్టుదు రడ్డంబు కాలువలకు
మునుల మై తపములు మొనయుదమా యని మౌను లై యుందురు మాటలేక
గంధర్వవరుల మై గానవిద్యలు మీఱఁ బాడుదమా యని పాడఁజొత్తు
రప్సరోజనుల మై యాడుదమా యని యాఁడురూపులు దాల్చి యాడఁజనుదు

ఆ. రమర దైత్యవరుల మై యబ్ధిఁ ద్రత్తమా
యని సరోవరములయందు హస్త
దండచయముఁ ద్రిప్పి తరుతురు తమ యీడు
కొమరు లనుసరింపఁ గొమరు మిగుల. 452

అధ్యాయము - ౧౨

—: శ్రీకృష్ణుండు గోపకులతో బంతిచల్దులు కుడువ నేఁగుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు [1]కృష్ణుండు కాంతారంబున బంతిచల్దులు గుడువ నుద్యోగించి, ప్రొద్దున లేచి, గ్రద్దన తనయింటి లేఁగకదుపులం గదలించి, సురంగం బగు శృంగంబు పూరించిన, విని, మేలుకొని, సంరంభంబున గోపడింభకులు చల్ది కావళ్లు మూపుల వహించి, సజ్జంబు లగు కజ్జంబులు గట్టుకొని, పదత్రాణ వేత్ర దండ ధరు లై, లెక్కలకు వెక్కసం బైన తమతమ క్రేపుకదుపులం జప్పుడించి రొప్పుకొనుచుఁ, గాననంబులు సొచ్చి, కాంచన మణిపుంజ గుంజాది భూషణభూషితు లయ్యును, ఫల కుసుమ కోరక పల్లవ వల్లరులు తొడవులుగా నిడుకొని, కొమ్ము లిమ్ముగఁ బూరింపుచు, వేణువు లూఁదుచుఁ, దుమ్మెదలం గూడి పాడుచు, మయూరంబులతోడం గూడి యాడుచుఁ, బికంబులం గలసి కూయుచు, శుకంబులఁ జేరి రొదలు సేయుచుఁ, బులుఁగుల నీడలం బాఱుచుఁ, బొదరిండ్లు దూఱుచు, సరాళంబు లగు వాఁగులు గడచుచు, మరాళంబులచెంత నడచుచు, బకమ్ములం గని నిలుచుచు, [2]సారసంబులం జోపి యలంచుచు, నదీ జలంబులం దోఁగుచు, తీఁగెయుయ్యాల లూఁగుచుఁ, బల్లంబులం డాఁగుచుఁ, గపుల సంగడిఁ దరువు లెక్కుచు, ఫలంబులు మెక్కుచు, రసంబులకుం జొక్కుచు, నింగికి న్నిక్కుచు, నీడలుచూచి నవ్వుచుఁ, గయ్యంబులకుం గాలు ద్రవ్వుచుఁ, జెలంగుచు, మెలంగుచు, వ్రాలుచు, సోలుచు, బహుప్రకారంబుల శరీరవికారం బులు సేయుచు, మఱియును. 453

1. రామకృష్ణులు (తం. వా.); "వినిర్గతోవత్సపురస్సరోహరిః" (12-1) 2. సారసంబులం జొచ్చి మెలుచుచు (హ.)

క. ఒక నొకని చల్దికావడి, నొకఁ డొకఁ డడకించి దాఁచు నొకఁ డొకఁ డది వే
ఱొక రొకరి మొఱఁగి కొని చన, నొకఁ డొకఁ డది తెచ్చి యిచ్చు నుర్వీనాథా!

క. ఒక్కఁడు ము[1]న్నే మఱిచిన, నొక్కఁడు బలు బొబ్బవెట్టు నులికిపడఁగ వే
ఱొక్కఁడు మీఱి తటాలున, నొక్కని కనుదోయి మూయు నొక్కఁడు నగఁగన్.

క [2]తీపిగల కజ్జ మున్న్యఁడు, కోపింపఁగ నొడిసి పుచ్చుకొని పో వాఁడున్
బై పడి యడుగఁగ నొక్కఁడు, క్రేపులలో నట్లు నిట్లుఁ గికురించె నృపా! 456

క. వనజాతుఁడు ము న్నరిగిన, మునుపడఁగా నతని మేము ముట్టెద మనుచున్
జని మును ముట్టనివానిన్, మును ముట్టినవాఁడు నవ్వు మొనసి నరేంద్రా! 457

వ. ఇ వ్విధంబున. 358

ఉ. ఎన్నఁడు నైన యోగివిభు లెవ్వని పాదపరాగ మింతయున్
గన్నులఁ గాన రట్టిహరిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచున్
దన్నుచు గ్రుద్దుచు న్నగుచుఁ దద్దయుఁ బై పడి కూడి యాడుచున్
మన్ననసేయు వల్లవకుమారుల భాగ్యము లింత యొప్పునే. 459

క. విందులకును బ్రహ్మసుఖా, నందం బై భక్తగణమునకు దైవత మై
నందునికి బాలుఁ డగు హరి, పొందు గనిరి గొల్ల లిట్టి పుణ్యులుఁ గలరే. 460

— అఘాసుర వృత్తాంతము —

వ. అని పలికి, శుకయోగీంద్రుఁడు మఱియు ని ట్లనియె. 461

క. అమరు లమృతపానంబున, నమరినవా రయ్యు నే నిశాటుని వంచ
త్వమునకు నెదుళ్ల సూతురు, తము నమ్మక యట్టి యఘుఁడు దర్పోద్ధతుఁ డై.

క. బకునికిఁ దమ్ముఁడు గావున, బకమరణము తెలిసి కంసుపంపున గోపా
లకబాలురతోఁ గూడన్, బకవైరినిఁ ద్రుంతు ననుచుఁ బటురోషమునన్. 463

క. బాలురు ప్రాణంబులు గో, పాలురకు మదగ్రజాతు ప్రాణము మాఱీ
బాలురఁ జంపిన నంతియ, చాలును గోపాలు రెల్ల సమసినవారల్. 464

వ. అని నిశ్చయించి, యోజనంబు నిడుపును, మహాపర్వతంబు పొడువును, గొండ
తుదల మీఱిన కోఱలును, మిన్ను దన్ని పన్నిన నల్లమొగుళ్ల పెల్లుగల పెదవు
లును, బిలంబులకు నగ్గలం బైన యిగుళ్ల సందులును, అంధకారబంధురం బైన
వదనాంతరాళంబును, దావానల జ్వాలాభీలం బైన దృష్టిజాలంబును, వేఁడిమికి

1. ఏమఱి చన (తం. వా.); 2. తీపులగు (హ.)

నివాసంబు లైన యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబులును మెఱయ, నేల నాలుకలు పఱచు
కొని, ఘోరం బగు నజగరాకారంబున. 465

క. [1]జాపిరము లేక యిప్పుడు, [2]గ్రేపుల గోపాలసుతులఁ గృష్ణునితోడన్
గీపెట్టఁగ మ్రింగెద నని, పాపపురక్కసుఁడు [3]త్రోవఁ బడియుండె నృపా!. 466

వ. ఆ సమయంబున. 467

మ. ఒక వన్యాజగరేంద్ర మల్లదె గిరీంద్రోత్సేధ మై దావపా
వక కీలా పరుష ప్రచండతర నిశ్వాసంబుతో ఘోర వ
హ్నికరా ళాతత జిహ్వతోడ మనలన్ హింసింప నీక్షింపుచున్
వికటం బై పడి సాఁగియున్నది పురోవీథిన్ గనుంగొంటిరే. 468

వ. అని యొండొరులకుం జూపుచు. 469

మ. బకునిం జంపిన కృష్ణుఁ డుండ మనకుం బాముంచుఁ జింతింప నే
టికి రా పోదము దాఁటి కాక యిది కౌటిల్యంబుతో మ్రింగుడున్
బకువెంటం జనుఁ గృష్ణుచేత ననుచున్ బద్మాక్షు నీక్షించి యు
త్సుకు లై చేతులు వ్రేసికొంచు నగుచున్ దుర్వారు లై పోవఁగన్ 470

వ. వారలం జూచి, హరి తన మనంబున. 471

ఉ. అర్భకు లెల్లఁ బాము దివిజాంతకుఁ డౌట యెఱుంగ రక్కటా!
నిర్భయు లై యెదుర్కొనిరి నేఁ గల నంచు విమూఢు లంచు నా
విర్భవ దాగ్రహాత్మమున వెందగులం దమ లేఁగపిండుతో
దుర్భర ఘోర సర్ప ఘన తుండబి లాంతముఁ జొచ్చి రందఱున్. 472

వ. అ య్యవసరంబున. 473

శా. వేల్పుల్ చూచి భయంబు నొంద గ్రసనావేశంబుతో నుజ్జ్వల
త్కల్పాం తోజ్జ్వలమాన జిహ్వ దహనాకారంబుతో మ్రింగె న
స్వల్పాహీంద్రను మాధవార్పిత మనోవ్యాపార సంచారుల
న్నల్పాకారుల శిక్యభారులఁ గుమారాభీరులన్ ధీరులన్. 474

వ. ఇట్లు పెనుఁబాముచేత మ్రింగుడుపడు [4]సంగడికాండ్ర గమిఁ జూచి, కృష్ణుండు.

---

1. జాపెరము (హ.) 2. క్రేపులతో గొల్లసుతుల (హ.) 3. నేలఁబడియుండె (హ.)
4. సంగడికానిగమి (హ.)

చ. "పడుచులు లేఁగలుం గలసి పైకొని వత్తురు తొల్లి కృష్ణ! మా
కొడుకు లదేల రా" రనుచు గోపిక లెల్లను బల్క నేక్రియన్
నొడివెద నేఁడు పన్నగమునోరికి వీరికి నొక్క లంకెగా
నొడఁబడ నేల చేసె విధి యోడక సేయుఁ గదయ్య! క్రౌర్యముల్. 476

వ. అని తలపోసి, నిఖిల లోచనుండును, నిజాశ్రిత నిగ్రహ మోచనుండు నైన తమ్మికంటి, మింటి తెరువరులు మొఱలిడ, రక్కసు లుక్కుమిగుల, వెక్కసం బగు నజగరంబు కుత్తుకకుం బోత్తుగాని మొత్తంబు వెంటనంటం జని, తమ్ము నందఱ చిందఱవందఱఁ జేసి, మ్రింగ నగలించు నజగరంబు కంఠద్వారంబున సమీరంబు వెడలకుండ తనశరీరంబు పెంచి, గ్రద్దన మిద్దె సఱచి న ట్లుండ. 477

క. ఊపిరి వెడలక కడుపున, వా పొదవినఁ బాము ప్రాణవాతంబులు సం
తాపించి శిరము [1]వ్రక్కలు, వాపికొనుచు వెడలి చనియెఁ బటు ఘోషముతోన్.

శా. క్రూరవ్యాళ విశాల కుక్షిగతులన్ గోవత్స సంఘంబుతోఁ
గారుణ్యామృత దృష్టితోడ బ్రతుకంగాఁ జూచి వత్సంబులున్
వారుం దానుఁ దదాస్యవీథి [2]మగుడన్ వచ్చెన్ ఘనోన్మత్తుఁడై
తారానీకముతోడ నొప్పెసఁగు నా తారేశు చందంబునన్. 479

ఆ. అమరవరులకొఱకుఁ గమలజాండం బెల్ల
బలిఁ దిరస్కరించి బలియు వడుగు
గోపసుతులకొఱకుఁ బాపపు పెనుఁబాము
గళము దూఁటుగట్టె బలియకున్నె. 480

ఉ. ఆ పెనుఁబాము మేన నొక యద్భుత మైన వెలుంగు దిక్తటో
ద్దీపక మై వడిన్ వెడలి దేవపథంబునఁ దేజరిల్లుచున్
గ్రేపులు బాలురున్ బెదరఁ గృష్ణుని దేహము వచ్చి చొచ్చె నా
పాపఁడు చొచ్చి ప్రాణములఁ [3]బాపిన యంతనె శుద్ధసత్త్వ మై 481

క. తన రూపు పాకమా హైనను, మనమున నిడికొనినఁ బాప [4]మంతయుఁ దనలోఁ
గొని చను హరి తను మ్రింగిన, దనుజునిఁ గొనిపోవ కున్నె తన లోపలికిన్. 482

వ. తదవసరంబున, సురలు కుసుమవర్షంబులు గురియించిరి. రంభాదు లాడిరి. మేఘంబులు మృదంగంబులభంగి ఘోషించె. సిద్ధ గంధర్వులు 'జయ, జయ' భాషణంబుల భాషించిరి. అంత. 483

---

1. వ్రక్కలు బాపికొనుచు (హ.); వ్రక్కలు వాపికొనుచు (వా.) 2. దిరుగన్ (హ.)
3. బాసిన (తం.) 4. మయుఁ దనగతికిన్ (తం.); మయునై నసులో (వా.)

శా. ఆ వాద్యంబులు నా మహా జయరవం బా పాట లా యాటలుఁ
దేవజ్యేష్ఠుఁడు పద్మజుండు విని ప్రీతిం భూమి కేతెంచి నేఁ
డీ వత్సార్భకులఁ భుజంగపతి హింసింపంగ నీ బాలకుం
డే వెంటఁ బ్రతికించె మే లనుచు నూహించెఁ గడుఁ నివ్వెఱఁ. 484

వ. అంత న య్యాజగరచర్మంబు కొన్నిదివసంబుల కెండి, పెద్దగాలంబు గోపాలురకుం గేళిబిలం బై యుండె. ఇట్లు కౌమారవిహారంబున నైదవయేఁటఁ గృష్ణుం డఘాసురునిం దెగఁజూచుటయుఁ, దమ్ముం గాచుటయు, నాఱవయేఁటిదై న పౌగండ వృత్తాంతం బని చిత్తంబులం గోపకుమారులు దలంపుచుందురు. అని చెప్పిన, న ప్పుడమిఱేఁ డ ప్పరమయోగీంద్రున కి ట్లనియె. 485

సీ. ఐదేండ్లు కౌమార మటమీఁద నైదేండ్లు పౌగండ మనియెడు ప్రాయ మందు
నైదేండ్లవాఁ డై న యజ్జాతుచరితంబు "పౌగండ మని" గోపబాలు రెల్లఁ
దలఁతు రంటివి యెట్లు తలఁతురు వారలు నిరుడు చేసిన పని నేఁటి దనఁగ
వచ్చునే యిది నాకు వరుసతో నెఱిఁగింపు మనవుడు యతిచంద్రుఁ డై న శుకుఁడు

ఆ. యోగదృష్టిఁ జూచి యొక్కింత భావించి
వినుము రాజవర్య! వినయధుర్య!
పరమగుహ్య మనుచుఁ బల్కుదు రార్యులు
శిష్యజనుల కీవు సేయు తలఁపు. 486

అధ్యాయము – ౧౩

క. *ప్రియురాలివలని వార్తలు, ప్రియజనులకు నెల్లప్రొద్దుఁ బ్రియ మగు భంగిఁ
బ్రియుఁ డగు హరిచరితంబులు, ప్రియభక్తుల కెల్లయెడలఁ బ్రియములు గావే.

వ. అని పలికి, య య్యోగీంద్రుఁడు రాజేంద్రున కి ట్లనియె. అ ట్లఘాసురు మొగంబు వలనం గడచి, [1]లేఁగలఁ గోపకుమారులం బ్రతికించి, వారునుం దానునుం జని చని. 488

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము మహాగంభీరముం బద్మ కో
కనద స్వాదు వినోద మోద మద భృంగ ద్వంద్వ ఝుంకారముఁ
ఘన కల్లోల లతావితాన విహార త్కాదంబ కోలాహల
స్వన విస్ఫారము మందవాయుజ కణాసారంబుఁ గాసారముఁ. 489

---

* "స్త్రియావిటానామివ సాధువార్తా" (మూ.)
1. లేఁగల గోపవరులం (హ.) లేఁగకాపరులం (తం.)

—: గోపాలబాలురు కృష్ణునితోఁ గూడి చల్దు లారగించుట :—

వ. కని తమ్మికంటి తమ్మిలయింటి సొబగునకు నిచ్చ మెచ్చుచుఁ, జెచ్చెర గాలిం గదలెడు కరళ్ల తుంపురుల జల్లుపెల్లున నొడళ్లు గగురుపొడువఁ, గొలంకు కెలంకులఁ గాయ పండుల గొలల ప్రేఁగున వీఁగి, పట్టుగల చెట్టుతుటుము నీడల నొప్పుచున్న యిసుకతిప్పల విప్పు చూచి, వేడుక పిచ్చలింప, నెచ్చెలుల కిట్లనియె. 490

శా. ఎండన్ బ్రమ్మగిత్తి రాఁకటం బడితి రింకేలా విలంబింపఁ గా
రండో బాలకులార! చల్ది గుడువన్ రమ్యస్థలం బిక్కడీ
దండన్ లేఁగలు నీరు ద్రావి యిర వందం బచ్చికల్ మేయుచుం
దండం బై విహరించుచుండఁగ నమంద ప్రీతి [1]భక్షింతమే. 491

వ. అనిన నగుఁగాక యని, వత్సంబుల నుత్సాహంబుల నిర్మలంబు లగు జలంబులు ద్రావించి, పచ్చికల మొల్లంబులు గల పల్లంబుల నిలిపి, సొక్కంబు లగు చల్దుల చిక్కంబులు సక్కడించి. 492

మ. జలజాంతస్థిత కర్ణికం దిరిగిరా సంఘంబు లై యున్న రే
కులచందంబునఁ గృష్ణునిం దిరిగిరాఁ గూర్చుండి వీక్షింపుచున్
శిలలుం బల్లవముల్ దృణంబులు లతల్ చిక్కంబులున్ బువ్వు లా
కులు కంచంబులుగా భుజించి రచటన్ గోపార్భకుల్ భూవరా!. 493

సీ. మాటిమాటికి వ్రేలు మడిచి యూరించుచు నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్కఁ
డొకని కంచములోని దొడిసి చయ్యన మ్రింగి చూడు లే దని నోరు సూపు నొక్క
డేగు రార్గుర చల్దు లెలమిఁ బన్నిద మాడి కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ
డిన్నియుఁ [2]దగఁ బంచియిడుట నెచ్చెలితన మనుచు బంతెనగుండు లాడు నొకఁడు

ఆ. కృష్ణుఁ జూడు మనుచుఁ గికురించి [3]పరు మ్రోలి
మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొకఁడు
నవ్వు నొకఁడు సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు
ముచ్చటాడు నొకఁడు మురియు నొకఁడు. 494

వ. అ య్యవసరంబున. 495

---

1. భుంజింతమే (వ్రా. ప్ర. అన్నిట.) 2. ఁబోరుచు లిడుచు నెచ్చెలితనమనుచు బంతిన గుండ్లునాఁడు నొకఁడు (హ.); డిన్నియుండఁగఁ బంచియిడుట (వా.) 3. వడి (హ.)

సీ. కడుపున దిండుగాఁ గట్టిన వలువలో లాలిత వంశనాళంబుఁ జొనిపి
విమల శృంగంబును వేత్రదండంబును జాఱిరానీక డాచంక నిఱికి
మీఁగడపెరుఁగుతో మేళవించిన చల్దిముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూరుఁగాయలు వ్రేళ్లసందులను దా వెలయ నిఱికి

ఆ. సంగడీల నడుమఁ జక్కనఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద
శైశవంబు మెఱసి చల్ది గుడిచె. 496

వ. ఇట్లు కృష్ణసహితు లైన గోపకుమారులు చల్దులు గుడుచునెడఁ, గ్రేపులు మేపు లకుం జొచ్చి, పచ్చని గఱికిజొంపంబుల గుంపుల కుఱికి, లంపులు మేయుచు, ఘోరం బగు వనంబునడుమఁ దోరం బగు దూరంబు సనిన, వానిం గానక, వెఱచుచున్న గోపడింభకులకు నంభోజనయనుం డి ట్లనియె. 497

—: బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపాలకులతోఁగూడ నంతర్ధానము చేయుట :—

మ. వినుఁడో బాలకులార! క్రేపు లటవీవీథిన్ మహాదూరముం
జనియెం గోమల ఘాసఖాదన రతోత్సాహంబుతో నెందుఁ బో
యెనొ యే మయ్యెనొ క్రూరజంతువులచే నే యాపదం బొందెనో
కని తెత్తుం గుడువుండు చల్ది గొఱఁతల్ గాకుండ మీ రందఱున్. 498

వ. అని చెప్పి. 499

శా. కర్ణాలంబిత కాకపక్షములతో గ్రైవేయ హారాళితో
[1]స్వర్ణభ్రాజిత వేత్ర[2]దండకముతో సత్పింఛ దామంబుతోఁ
బూర్ణోత్సాహముతో ధృతాన్న కబళోత్ఫుల్లాబ్జ హస్తంబుతోఁ
దూర్ణత్వంబున నేఁగె లేఁగలకు నై దూరాటవీవీథికిన్. 500

వ. ఇ ట్లేగుచు. 501

క. ఇచ్చోఁ బచ్చిక మేసిన, విచ్చోఁ ద్రావినవి తోయ మేఁగిన విచ్చో
నిచ్చోట మందగొన్నవి, యిచ్చోఁ బాసినవి జాడ యిదె యిదె యనుచున్. 502

క. కంజదళాక్షుఁడు వెదకెను, గొంజక లేఁగల నపార గురు తృణవనికా
పుంజంబుల భీకర మృగ, కుంజంబులఁ దరుల గిరులఁ గొలఁకుల నదులన్. 503

వ. అంత. 504

1. స్వర్ణాభాసిత (హ. తం. వా.) 2. దండములతో (హ.)

శా. బాలుం [1]డయ్యు బకాసురానుజుఁడు ద్రుంపన్ బాలురన్ గ్రేపుల
న్నేలీలన్ బ్రతికించెనొక్కొ భువి నూహింపం గడుం జోద్య మం
చాలో నంబుజసంభవుండు చని మాయాబాలు శుంభద్బలం
బాలోకింపఁ దలంచి డాఁచె నొకచో నా లేఁగలన్ బాలురన్. 505

వ. ఆ సమయంబున, దూడలు పోయిన జాడ లెఱుంగక తప్పి, య ప్పద్మలోచనుం డెప్పటి కొలంకు కడకు వచ్చి, య చ్చోట నెచ్చెలులం గానక, వారిం జీరి, లేకుండుట నిశ్చయించి, గోవిందుండు విశ్వవిదుండు గావున, నిది విరించి మొఱం గని యెఱింగి, తిరిగి పోవుచు. 506

శా. వంచింపం బనిలేదు బ్రహ్మ కిచటన్ వత్సంబులన్ బాలురన్
వంచించెన్ గనుఁగ్రామి తన్ను మరలన్ వంచించు టాశ్చర్యమే
వంచింపన్ దన కేల [2]తెచ్చుటకు నై వర్ధించు బ్రహ్మాండముల్
వంచింపన్ మరలింప నేర్చు హరి లీలన్ మందహాసాస్యుఁ డై. 507

క. గోపాలసుతులు లే రని, గోపికలకుఁ జెప్ప నేల గోపాలకులన్
గోపికలు నలర బాలుర, గ్రేపుల రూపముల నేఁ జరించెద ననుచున్. 508

మ. కరముల్ పాదములున్ శిరంబు లవలగ్నంబుల్ ముఖంబుల్ భుజాం
తరముల్ ముక్కులుఁ గన్నులున్ శ్రవణముల్ దంతాదులున్ దండకాం
బర స్రగ్వేణు విషాణ భూషణ వయో భాషా గుణాఖ్యాన త
త్పరతల్ వీడ్వడకుండఁ దాల్చె విభుఁ డా వత్సార్భకాకారముల్. 509

క. రూపంబు లెల్ల నగు బహు, రూపకుఁ డిట బాల వత్స రూపంబులతో
నేపారు టేమి చోద్యము, రూపింపఁగ నతని కితర రూపము గలదే. 510

క. మరలుపు మని యెడు క ర్తయు, మరలించు కుమారకులును మరలెడి క్రేపుల్
పరికింపఁ దాన యై హరి, మరలం జనె లీలతోడ మందకు నధిపా! 511

వ. ఇట్లు బాల వత్స రూపంబులతో విహరించుచు, మందకు వచ్చి, వారి వారి దొడ్ల న య్యై వత్సంబుల ముందటి కందువల నిలిపి, త త్త ద్బాలరూపంబుల నందటి గృహంబులఁ బ్రవేశించి, వేణునాదంబులు చేసిన. 512

చ. కొడుకుల వేణునాదములు గొబ్బున వీనులకుం బ్రియంబు లై
ముడివడ లేచి యెత్తుకొని మూర్కొని తల్లులు గౌఁగిలించుచుం
జడిఁగొనఁ జేఁపు వచ్చి తమ చన్నులయందు సుధాసమంబు లై
వెడలెడు పాలు నిండుకొను వేడుక నిచ్చిరి తత్సుతాళికిన్. 513

---

1. బాలుం డై యితండా యఘాసురుని ద్రుంపన్ (తం.); బాలుండయ్యునితండఘా....(వా.)
2. తెచ్చుట యగున్ (హ.)

వ. మఱియుఁ దల్లు లుల్లంబులఁ బెల్లుగ వెల్లిగొను వేడుకలం దమ నందనులకు నలుంగు లిడి, మజ్జనంబులు గావించి, గంధంబు లలంది, తొడవులు దొడిగి, నిటలతటంబుల రక్షా తిలకంబులు వెట్టి, సకలపదార్థ సంపన్నంబు లైన యన్నంబు లొసంగి, సన్నములు గాని మన్ననలు సేసిరి. 514

క. ఏ తల్లుల కే బాలకు, లే తెఱఁగున దిరిగి ప్రీతి నెసఁగింతురు ము
న్నా తల్లుల కా బాలకు, లా తెఱఁగునఁ బ్రీతి సేసి రవనీనాథా! 515

వ. ఆ సమయంబున. 516

ఉ. పాయని వేడ్కతో నునికి పట్టులకుం జని గోవు లెల్ల [1]నం
భా యని చీరి హుమ్మనుచుఁ బై పడి మూర్కొని [2]బంచితిల్లి పె
ల్లై యతిరేక మై పొదువులం దెడలేక స్రవించుచున్న పా
లా యెడ నాకుచున్ సుముఖ లై యొసఁగెన్ నిజ వత్సకోటికిన్. 517

క. వ్రేతలకును గోవులకును, మాతృత్వము చాలఁ గలిగె మఱి మాధవు పై
మాత లని హరియు నిర్మల, కౌతూహల మొప్పఁ దిరిగెఁ గడు బాల్యమునన్.

ఆ. ఘోషజనుల కెల్లఁ గుఱ్ఱలపై వేడ్క
పూఁట పూఁట కెలమిఁ బొటమరించె
నిచ్చ క్రొత్త లగుచు నీరజాక్షుని మీఁద
వేడ్కఁ దమకుఁ దొల్లి వెలసినట్లు. 519

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బాలవత్సరూపంబులు దాల్చి, తన్నుఁ దాన రక్షించుకొనుచు [3]నుండి మందను వనంబుల నమంద మహిమంబున నొక్కయేఁడు క్రీడించె. ఆ యేఁటికి నయిదాఱు దినంబులు కడమ వడియుండ, నం దొక్కనాఁడు బలభద్రుండునుం, దానును వనంబునకుం జని, మందచేరువ లేఁగల మేప, నతిదూరంబునం గోవర్ధన శైలశిఖరంబున ఘాసంబులు గ్రాసంబులు గొనుచున్న గోవు లా లేఁగలం గని. 520

చ. ముదమున హుంకరింపుచును మూఁపులపై మెడ లెత్తి చాఁపుచున్
బదములు నాల్గు రెం డయిన భాగునఁ గూడఁగఁ బెట్టి దాఁటుచున్
వదనములన్ విశాలతర వాలములన్ వడి నెత్తి పాఱి యా
మొదవులు చన్నులం గుడిపె మూతుల క్రిం గెడిభంగి నాకుచున్. 521

వ. అంత గోపకులు గోవుల నివారింప నలవిగాక, దిగ్గన నలుకతోడి సిగ్గు లగ్గలంబుగ దుర్గమమార్గంబున వాని వెంటనంటి వచ్చి, లేఁగల మేపుచున్న కొడుకులం గని.

1. అంబేయని .... బేరిచి (వా.) 2. పంచటిల్లె (హ.) 3. నుండెను వనంబుల (హ.)

ఉ. అయ్యలఁ గంటి మంచుఁ బలకాంకురముల్ వెలయంగఁ గుఱ్ఱలన్
జయ్యన డాసి యెత్తుకొని సంతస మందుచుఁ గౌఁగిలించి తా
ర య్యెడ నౌదలల్ మనములారఁగ మూర్కొని ముద్దుసేయుచున్
దయ్య మెఱుంగు గోపకులు తద్దయు నుబ్బిరి నిబ్బరంబుగన్. 523

వ. ఇట్లు బాలకాలింగనంబుల నానందబాష్ప పూరితనయను లై, గోపకులు గోవుల మరలించుకొని, తలఁగి చన, వారలం జూచి, బలభద్రుం డి ట్లని, తనలోఁ దలంచె. 524

సీ. చన్ను మానిన యట్టి శాబక శ్రేణిపై గోగణంబులకును గోపకులకు
ని బ్బంగి వాత్సల్య మెటువలె నుదయించె హరిఁ దొల్లి మన్నించునట్లు వీరు
మన్నించుచున్నారు మమతసేయుచుఁ బ్రీతి నంబుజాతునిఁ గన్న యట్ల నాకుఁ
బ్రేమ మయ్యెడి డింభబృందంబుఁ గనుఁగొన్న నిది మహాద్భుత మెందు
నెఱుఁగరాదు

తే. మనుజ దైవత దానవ మాయయొక్కొ
కాక నా భర్త యగుచున్న కమలనయను
మాయయో గాక యితరుల మాయ నన్నుఁ
గలఁపనోపదు విభుమాయ గాఁగ నోపు. 525

క. అని మున్ను ముగ్ధుఁ డయ్యును, దనయందుల దివ్యదృష్టిఁ దప్పక బుద్ధిన్
దన చెలికాండ్రను గ్రేపుల, వనజాతుం డనుచుఁ జూచె వసుధాధీశా! 526

వ. ఇట్లు విజ్ఞానదృష్టిఁ జూచి, యెఱింగియు నమ్మక కృష్ణుం జూచి మహాత్మా! తొల్లి యెల్ల క్రేపులును ఋషుల యంశం బనియును, గోపాలకులు వేల్పుల యంశం బనియును, దోఁచుచుండు. ఇప్పుడు వత్స బాలక సందోహంబు సందేహంబు లేక నీవే యని తోఁచుచున్నది. ఇది యేమి యని యడిగిన, నన్నకు నున్నరూపంబు వెన్నుండు మన్నన సేసి, క్రన్నన యెఱింగించె. అతండును నెఱింగె. ఇవ్విధంబున హరి బాలవత్సంబులు దాన యై సంచరించిన యేఁడు విరించికి తనమానంబున నొక్క త్రుటిమాత్రం బైన, విరించి చనుదెంచి, వత్స బాలకుం డైన కృష్ణ బాలకుం జూచి, వెఱంగుపడి, యి ట్లని వితర్కించె. 527

శా. మందం గల్గిన వత్స బాలకులు నా మాయా గుహా సుప్తు లై
యెందుం బోవరు లేవ రిప్పుడును [1]లేరే చేయ నా కన్యు లొం
డెందున్ లేరు [2]విధాతలుం బరులు వీ రెవ్వార లె ట్లైరొకో
యెం దేతెంచిరొ కృష్ణుతో మెలఁగు [3]వా రేఁ డయ్యెడిన్ నేఁటికిన్. 528

1. వేఱేచేయ (తం. వా.) 2. విధాతనేఁబరులు (తం.) 3. వారెంద య్యెడిన్నేటికిన్ (హ)

మత్తకోకిల. బ్రహ్మపంపునఁ గాని పుట్టదు ప్రాణిసంతతి యెప్పుడున్
బ్రహ్మ నొక్కఁడఁ గాని వేఱొక బ్రహ్మ లేఁడు సృజింపఁగా
బ్రహ్మ నేను సృజింప [1]నొండొక బాల వత్స కదంబ మే
బ్రహ్మమందు జనించె [2]నొక్కట బ్రహ్మ మైనది చూడఁగన్. 529

వ. అని యిట్లు సకలంబును సుకరంబుగ వెఱ వెఱింగెడి నెఱవాది ముదుక యెఱుకగల [3]ప్రోడ వెఱంగుపడి, గ్రద్దన పెద్దప్రొద్దు తద్దయుం దలపోసి, కర్జంబుమందల యెఱుంగక, కొందలపడుచు, నాందోళనంబున. 530

క. మోహము లేక జగంబుల, మోహింపఁగ జేయ నేర్పు మొనసిన విష్ణున్
[4]మోహింపించెద ననియెడి, మోహమున విధాత తానె మోహితుఁ డయ్యెన్.

తే. పగలు ఖద్యోతరుచి చెడుపగిది రాత్రి
మంచు చీఁకటి లీన మై మాయుమాడ్కి
విష్ణుపై నన్యమాయలు విశద మగునె
చెడి నిజేశుల గరిమంబుఁ జెఱుచుఁ గాక. 532

వ. మఱియును. 533

క. పుట్టితి బుద్ధి యెఱింగితిఁ, బుట్టించితి జగము సగము పోయెను బ్రాయం
[5]బిట్టివి నూతన సృష్టులు, పుట్టుటలే దౌర యిట్టి బూమెలు భూమిన్. 534

వ. అని యిట్లు తలవాకిట వాఁడిమిగల వాణి పోఁడిమిచే వాఁడి కెక్కిన నలుమొగంబుల తక్కరిగొంటు పెనుదంట పలువెంటలఁ దన మనంబున వితర్కించి, విచారించు నెడ, నతండు గనుఁగొనుచుండ, న బ్బాలకులు మేఘశ్యాములును, హార కుండల కిరీట వనమాలికాభిరాములును, శ్రీవత్స మంగళాంగద నూపుర కనకకటక కంకణ కటిఘటిత కాంచీగు ణోద్దాములును, నాపాదమస్తక తులసీ నవదాములును, విలస దంగుళీయక స్తోములును, శంఖ చక్ర గదా కమల హస్తులును, జతుర్భుజ ప్రశస్తులును, బీత కౌశేయవాసులును, జంద్రికా ధవళ హాసులును, నరుణకరుణా కటాక్షవీక్షణ విలాసులును, ననంత సచ్చిదానందరూప మహితులును, విజాతీయ భేదరహితులు నయి తమకుఁ బరతంత్రంబు లగుచు నృత్తగీతాది సేవా విశేషంబులకుఁ జొచ్చి మెలంగు(చు) మూర్తిమంతంబు లైన బ్రహ్మాది చరాచరంబులును, నణిమ మహిమాది సిద్ధులును, మాయాప్రముఖంబు లైన శక్తు

1. నుండక (హ.) 2. నొక్కడ (హ.) 3. ప్రోగు (హ.) 4. మోహించెద నేనని యెడు (హ.) 5. ఇట్టివి తనసృష్టులలో (ట.) 6. తలవాకిట వాణిగల పోఁడిమి వాఁడిమి కెక్కిన (తం. వా.)

లును, మహదాది చతుర్వింశతి తత్త్వంబులును, గుణక్షోభ కాలపరిమాణ హేతు సంస్కార కామ కర్మ గుణంబులును సేవింప, వేదాంతవిదుల కైన నెఱుంగరాని తెఱంగున మెఱయుచుఁ, గానంబడిన వారలం గనుంగొని. 535

ఉ. బాలురఁ గంటి నా [1]మదికిఁ బాసిన వారిని మున్ను వారి నేఁ
బోలఁగఁ జూచునంతటన భూరి నిరర్గళ దుర్గమ ప్రభా
జాలముతోడఁ జూపులకుఁ జాలమిఁ దెచ్చుచు నున్నవార లే
మూలమొ మార్గ మెయ్యదియొ మోసము వచ్చెఁ గదే విధాతకున్. 536

వ. అని సకలేంద్రియంబులకు వెక్కసంబు లైన స్రుక్కి. 537

ఉ. ఏ పరమేశు తేజమున నీ సచరాచర మైన లోక ము
ద్దీపిత మయ్యె నట్టి విభు తేజముఁ గన్నులఁ జక్కఁ జూడఁగా
నోపక పారవశ్యమును నొందుచు సంస్తిమితాఖిలేంద్రియుం
డై పరమేష్ఠి మైమఱచె నప్పుడు చిత్రపు రూపు కైవడిన్. 538

వ. ఇట్లు మాయాతీతుండును, వేదాంత విజ్ఞాన దుర్లభుండును, స్వప్రకాశానందుండును నైన తన బాహుళ్యంబుఁ జూచి, నివ్వెఱపడిన బ్రహ్మం గని, యీశ్వరుండు.

శా. బాలుం డై చతురాననుండు [2]తన యా బ్రహ్మాభిమానంబునన్
లోలుం డై మతిఁ దప్పి నా మహిమ [3]మాలోకింప నేతెంచెఁ దా
నాలోకింపఁగ నెంతవాఁ డనుచు మాయాజాలమున్ విప్పి త
ల్లీలారూపము లెల్ల దాఁచె నటఁ గేళీచాతురీ ధుర్యుఁ డై. 540

వ. అంతలోన నిర్జీవుండు సజీవుం డయిన తెఱంగున, నెనిమిది కన్నులుగల వేల్పుగమికాఁడు, లేచి, తెప్పిఱిలి, కాలుఁ గేలుఁ గదలించి, చెచ్చెరం గన్నుఁ దెఱచిచూడ సమర్థుం డై, ముందఱఁ గని, వెనుకఁ జూచి, దివి విలోకించి, దిక్కులు వీక్షించి, యెల్లయెడలన్ గలయ దర్శించి, తన పురోభాగంబున హరి సంచరించుటం జేసి జాతివైరంబు లేని నర పక్షి మృగాదులకు నాటపట్టయి, సిరిగలిగి, కామ క్రోధాది రహితులకు జీవనం బైన బృందావనంబు పొడగాంచి యందు. 541

సీ. తన కన్యములు లేక తనరారి ముమ్మూర్తుల విభుఁ డయ్యెఁ గ్రేపుల వెదకువాని
నఖిలజ్ఞుఁ డై యొక్కఁ డయ్యు నజ్ఞాకృతిఁ జెలికాండ్రఁ బెక్కండ్రఁ జీరువాని
బహి రంత రాద్యంత భావశూన్యుం డయ్యు నంతంత నడుగుచొప్పరయువాని
గురు గభీరుం డయ్యు [4]గురువులు వాఱుచు [5]నట్టిట్టు పాతర లాడువాని

1. చెయిదిఁ (వా.) 2. తనయా (తం. వా.) 3. యాలోకింప (తం. వా.)
4. ఁబరువులు వారుచు (వా.) 5. నట్టిట్టుఁబాతర (తం. వా.)

ఆ. జాతిరహితుఁ డయ్యుఁ జతుర గోపార్భక
భావ మెల్ల నచ్చు పడిన [1]మేని
చెలువువాని హస్త శీతాన్న కబళంబు
వానిఁ గాంచె నపుడు వాణిమగఁడు. 542

వ. కని, సంభ్రమించి, విరించి రాయంచ డిగ్గనుఱికి, కనకదండ సుకుమారం బయిన శరీరంబుతోడ నేలం జాగిలంబడి, మణిగణ సుప్రకాశంబు లయిన తన కిరీట శిఖరప్రదేశంబు లా కుమారుని పాదంబులు మోవ మ్రొక్కి, తోరంబు లగు నానందబాష్ప జలపూరంబుల నడుగులు గడిగి, మఱియును. 543

క. అడుగులపైఁ బడు లేచుఁ, బడుఁ గ్రమ్మఱ లేచు నిట్లు భక్తిన్ మును దాఁ
బొడగనిన పెంపుఁ దలఁపుచు, [2]దుడుకని మహిమాబ్ధి నఱఁడు దుడుకడిచె నృపా!

వ. అంత నల్లనల్లన లేచి, నిలుచుండి, నయనారవిందంబులు దెఱచి, గోవిందుని సందర్శించి, చతుర్ముఖుండు ముఖంబు వంచి, కృతాంజలి యై, డిగ్గన డగ్గుత్తిక యిడుకొనుచు, నేకచిత్తంబునఁ జతుర్ముఖంబుల నిట్లని స్తుతియించె. 545

అధ్యాయము – ౧౪

సీ. శంపాలతికతోడి జలదంబు కైవడి మెఱుఁగు టొల్లియతోడి మేనివానిఁ
గమనీయ మృదులాన్నకబళ వేత్ర విషాణ వేణుచిహ్నంబుల వెలయువానిఁ
గుంజావినిర్మిత కుండలంబులవాని శిఖిపింఛ వేష్టిత శిరమువాని
వనపుష్ప మాలికావ్రాత కంఠమువాని నళిన కోమల చరణములవానిఁ

ఆ. గరుణ గడలుకొనిన కడకంటివాని గో
పాలబాలు భంగిఁ బరఁగువాని
నగుమొగంబువాని ననుఁ గన్నతండ్రిని
నిను భజింతు మ్రొక్కి నీరజాక్ష! 546

మ. నను మన్నించి భవజ్జనంబులకు నానందంబు నిండించు నీ
తను రూపం బిదె నా మనంబున కచింత్యం బయ్యె నీ యుల్లస
ద్ఘన విశ్వాకృతి నెవ్వఁ డోపు నెఱుఁగన్ గైవల్య మై యొప్పు నా
త్మ నివేద్యం బగు నీదు వైభవము చందం బెట్టిదో యీశ్వరా! 547

క. విజ్ఞాన విధము తెలియఁగక, [3]తజ్ఞులు నీ వార్తఁ జెప్పఁ దను వాఙ్మనముల్
యజ్ఞేశ! నీకు నిచ్చిన, యజ్ఞులు నినుఁ బట్టి [4]గెలుతు రజితుఁడ వైనన్. 548

1. మేటి (క.ట.తం.) 2. నుడుగని....దుడుకడఁచె(హ.) 3. తద్జ్ఞులు(హ.) 4.కొలుతు(హ.)

క. శ్రేయములు గురియు భక్తినిఁ, జేయక కేవలము బోధసిద్ధికిఁ దపముం
జేయుట విఫలము పొల్లం, దాయము చేకుఱునె తలఁప నధికం బైనన్. 149

క. నిజముగ [1]నిన్నెఱుఁగరు మును, నిజవాంఛలు నిన్నుఁ జేర్చి నీ కథ వినుచున్
నిజకర్మ లబ్ధ భక్తిన్, సుజనులు నీ మొదలిటెంకిఁ జొచ్చి రధీశా! 550

సీ. విక్రియా శూన్య మై విషయత్వమును లేని దగుచు నాత్మాకార మై తనర్చు
నంతఃకరణ మొక్క యధికసాక్షాత్కార విజ్ఞానమునఁ బట్టి వే ఱొరులకు
నెఱుఁగంగ రాని దై యేపారి యుండుటఁ జేసి నీ నిర్గుణ [2]శ్రీ విభూతి
బహిరంగ వీథులఁ బాఱక తిరము లై యమలంబు లగు నింద్రియములచేత

ఆ. నెట్టకేల కైన నెఱుఁగంగ వగుఁ గాని
గుణవిలాసి వగుచుఁ గొమరుమిగులు
నీగుణ వ్రజంబు నేరరా దెఱుఁగంగ
నొక్క మితము లేక యుంట నీశ! 551

క. తారాతుషార శీకర, భూరజముల కైన లెక్క బుధు లిడుదురు భూ
భారావతీర్ణ! వారును, నీ రమ్య గుణంబు లెన్న నేర రగణ్యా! 552

శా. ఏవేళం గృపఁ జూచు నెన్నఁడు హరిన్ వీక్షింతు నంచాఢ్యుఁ డై
నీ వెంటంబడి తొంటి కర్మచయమున్ నిర్మూలమున్ జేయుచున్
నీవాఁ డై తను వా జ్మనోగతుల నిన్ సేవించు విన్నాణి వో
కైవల్యాధిప లక్ష్మి నుద్దవడిఁ దాఁ గైకొన్న వాఁ డీశ్వరా! 553

ఉ. మాయలు గల్గువారలను మాయలఁ బెట్టెడి ప్రోడ! నిన్ను నా
మాయఁ గలంచి నీ మహిమమానముఁ జూచెద నంచు నేరమిన్
జేయఁగ బూనితిన్ గరుణ సేయుము కావుము యోగిరాజ వా
గ్గేయ! దవాగ్నిఁ దజ్జనితకీలము గెల్చి వెలుంగ నేర్చునే. 554

సీ. సర్వేశ! నే రజోజనితుండ మూఢుండ ప్రభుఁడ [3]నేనని వెట్టిప్రల్లదమున
గర్వించినాఁడను గర్వాంధకారాంధ నయనుండఁ గృపఁ జూడు ననుఁ బ్రధాన
మహదహంకృతి నభో మరు దగ్ని జల భూమి పరివేష్టి తాండ కుంభంబులోన
నేడు [4]జేనల మేన [5]నెనయ నే నెక్కడ నీదృగ్వి ధాండంబు [6]లేరి కైన

1. నిన్నెఱుఁగఁగ (తం. వా.) 2. శ్రీవిభాతి (హ.) 3. నోయని (హ.)
4. జానల (హ.) 5. నెనయు నొక్కండనే (హ.) 6. నేరికైన (హ.)

తే. సంఖ్య సేయంగరానివి సంతతంబు
నోలిఁ బరమాణువులభంగి నొడలి రోమ
వివరములయందు వర్తించు విపులభాతి
నెనయుచున్న నీవెక్కడ నెంత కెంత. 555

తరల. కడుపులోపల నున్న పాపఁడు కాలఁ దన్నినఁ గిన్కతో
నడువఁ బోలునె కాఁగి తల్లికి [1]నాథ! సన్నము దొడ్డు నై
యడఁగి కారణకార్య రూపము నైన యీ సకలంబు నీ
కడుపులోనిది గాదె పాపఁడఁ గాక నే మఱి యెవ్వఁడన్. 556

క. భూరి లయజలధి నిద్రిత, నారాయణ నాభికమల నాళమున నజుం
డారయఁ బుట్టె ననుట నిజ, మో [2]రాజీవాక్ష! పుట్ట నోటు తలంపన్. 557

సీ. నళినాక్ష! నీ వాదినారాయణుండవు జలము నారము జీవచయము నార
మందు నీ వుంట నీయం దది యుంటను నారాయణుం డను నామ మయ్యె
సకలభూతములకు సాక్షి వధీశుండ వబ్ధి నిద్రించు నారాయణుఁడవు
నీమూర్తి యిది నీకు నిజమూర్తి యనరాదు నళిననాళముత్రోవ నడచి మున్ను

తే. కడఁగి నూఱేండ్లు వెదకి నేఁ గాన నైతి
నేకదేశస్థుఁడవు గావ నేకరుచివి
జగములో నుందు నీలోన జగము లుండు
నరుఁడు నీమాయ నెల్లైన నగుచు నుండు. 558

మ. వినుమా యీశ్వర! వెల్పల న్వెలుఁగు నీ విశ్వంబు నీ మాయ గా
క నిజం బైన యశోద యెట్లు కనియెన్ గన్నార నీ కుక్షిలోఁ
గనెఁ బో క్రమ్మఱఁ గాంచెనే భవదపాంగ శ్రీఁ బ్రపంచంబు [3]చ
క్కన లో నా వెలి యాను లోను వెలియుం గాదేఁ దదన్యం బగున్. 559

మ. ఒకఁ డై యుంటివి బాలవత్సములతో నొప్పారి నీ వంతటన్
సకలోపాసితులా చతుర్భుజులు నై సంప్రీతి నేఁ గొల్వఁగాఁ
బ్రకట శ్రీ గలవాఁడ వైతి విపుడున్ బ్రహ్మాండముల్ సూపి యొ
ల్లక యి ట్లొక్కఁడ వైతి నీ వివిధలీలత్వంబు గంటిం గదే. 560

క. [4]ఎఱుఁగనివారికిఁ దోతువు, నెఱిఁ బ్రకృతిన్ జేరి జగము నిర్మింపఁగ నా
తెఱఁగున రక్షింపఁగ నీ, తెఱఁగునఁ బ్రహరింప రుద్రు తెఱఁగున నీశా! 561

---

1. నాది సన్నము(తం.) 2. రాజీవదలాక్ష(హా.) 3. చక్కనలో నా వెలి నుండులోను వెలియా వీక్షింప ధన్యంబగున్ (హా.) 4. ఎఱుఁగని వారికిఁ దోఁచవు (హా.); ఎఱిఁగిన వారికిఁదోఁతువు (తం.వా.)

క. జలచర మృగ [1]సుర మునినర, కులముల జన్మించి తీవు కుజనులఁ జెఱుపన్
జెలిమిని సుజనుల మనుపను, దలపోయఁగ [2]రాదు నీ విధంబు లనంతా! 562

ఆ. [3]మంపు గొలిపి యోగమాయ నిద్రించిన
యో పరాత్మ భూమ! యోగిరాజ!
యే తెఱంగు లెన్ని [3]యెప్పు డెచ్చోట నీ
పేల లెవ్వఁ డెఱుఁగు నీశ్వరేశ! 563

సీ. అదిగాన నిజరూప మనరాదు కలవంటి దై బహువిధ దుఃఖ మై విహీన
సంజ్ఞాన మై యున్న జగము సత్సుఖ బోధ తనుఁడ వై తుది లేక [4]తనరు నీదు
మాయచేఁ బుట్టుచు మనుచు లే కుండుచు నున్న చందంబున నుండుచుండు
వొకఁడ వాత్ముఁడ వితరోపాధి శూన్యుండ వాద్యుండ వమృతుండ వక్షరుండ

ఆ. వద్వయుండవును స్వయంజ్యోతి వాపూర్ణుఁ
డవు పురాణపురుషుఁడవు నితాంత
సౌఖ్యనిధివి నిత్య సత్యమూర్తివి నిరం
జనుఁడ వీవు తలఁపఁ జనునె నిన్ను. 564

వ. దేవా! యిటువంటి నీవు జీవాత్మ స్వరూపకుండవును, సకలాత్మలకు నాత్మ యైన పరమాత్మ స్వరూపకుండవును నని యెవ్వ రెఱుంగుదురు, వారుగదా గురు వనియెడు దినకరుని వలనఁ బ్రాప్తం బైన యుపనిష దర్థజ్ఞానం బను సునేత్రం బునం జేసి, సంసార మిథ్యాసాగరంబుఁ దరించిన చందంబున నుండుదురు. రజ్జు వందు రజ్జు వని యెఱింగెడి యెఱుక లేకుండ న య్యెఱుంగమి నది సర్పరూపం బై తోఁచిన పిదప నెఱింగినవారి వలన రజ్జు వని [5]తెలియుచుండ, సర్పరూపంబు లేకుండు కై వడి, నాత్మ య ప్పరమాత్మ యని యెవ్వ రెఱుంగరు. వారి క య్యెఱు గమివలన సకల ప్రపంచంబు గలిగి, తోఁచు. ఆత్మ య ప్పరమాత్మ యని యెవ్వ రెఱుంగుదురు, వారి క య్యెఱుక వలన ప్రపంచంబు లేకుండు. అజ్ఞాన సంభావిత నామకంబు లైన సంసార బంధ మోక్షంబులు, జ్ఞానవిజ్ఞానంబుల లోనివి గావు. కావునఁ గమల మిత్రున కహోరాత్రంబులు లేని తెఱంగునఁ, బరిపూర్ణ జ్ఞానమూర్తి యగు నాత్మయందు నజ్ఞానంబు లేమిని బంధంబును, జ్ఞానంబు లేమిని మోక్షంబును లేదు. ఆత్మవైన నిన్ను దేహాదికం బని తలంచియు,

1. భూసురనర (హ.) "సురేష్వృషిష్వీశతథై వ నృష్వపి తిర్యక్షుయాదస్స్వపి" (14-20)
2. రావు (హ.) 3. మ్రప్పు (హ.) 4. యెంతనిపోల్పనీ (హ.) 5. తనరుదీవు (హ.)
6. తెలుపుచుండ (హ.); రజ్జుపురజ్జువని యెఱుంగుచుండ (తం. వా.)

దేహాదికంబు నిన్నుఁగా దలంచియు, నాత్మ వెలి నుండు నంచు మూఢులు మూఢత్వంబున వెదకుచుందురు. వారి మూఢత్వంబు చెప్పనేల? బుద్ధిమంతులై పరతత్త్వంబుగాని జడంబును నిషేధింపుచున్న సత్పురుషులు తమతమ శరీరంబుల యందని న్నరయుచుందురు. అది గావున. 565

శా. దేవా! నీ చరణప్రసాద కణలబ్ధిం గాక లేకున్న నొం
డే వెంటన్ జను నీ మహామహిమ నూహింపంగ నెవ్వారికిన్
నీవారై చనువారిలో నొకఁడనై నిన్ గొల్చు భాగ్యంబు నా
కీవే [1]యిప్పటి జన్మ మందయిన నొం డెందైన [2]నో యీశ్వరా! 566

తరల. క్రతుశతంబునఁ బూర్ణకుక్షివి గాని నీ విటు క్రేపులున్
సుతులునై చనుఁబాలుఁ ద్రావుచుఁ జొక్కి యాడుచుఁ గౌతుక
స్థితిఁ జరింపఁగఁ దల్లులై విలసిల్లు గోవుల గోపికా
సతుల ధన్యత లెట్లు చెప్పఁగఁ జాలువాఁడఁ గృపానిధీ! 567

క. పరిపూర్ణంబుఁ బురాణముఁ, బరమానందంబు నైన బ్రహ్మమె చెలికాఁ
డరు దరుదు నందఘోష, స్థిర జనముల భాగ్యరేఖ చింతింపంగన్. 568

సీ. ఏకాద శేంద్రియాధీశులు చంద్రాదు లేను ఫాలాక్షుండు నిట్టు గూడఁ
బదుమువ్వురము నెడపడక యింద్రియపాత్రముల నీ పదాంభోజముల మరంద
మమృతంబుగాఁ ద్రావి యమర నేకైకేంద్రియాభిమానుల మయ్యు నతికృతార్థ
భావుల మైతిమి పరఁగ సర్వేంద్రియ వ్యాప్తులు నీమీఁద వ్రాల్చి తిరుగు

తే. [3]గోప గోపికా జనముల గురు విశిష్ట
భాగ్యసంపదఁ దలపోసి ప్రస్తుతింప
నలవికా దెవ్వరికినైన నంబుజాక్ష!
భక్తవత్సల! సర్వేశ! పరమపురుష! 569

శా. ఏలా బ్రహ్మపదంబు? వేదములకున్ వీక్షింపఁగా రాని ని
న్నీ లోకంబున నీ వనాంతరమునం దీ మందలోఁ గృష్ణ యం
చాలాపాది సమస్తభావములు నీయందే [4]సమర్పించు నీ
వ్రేలం ద్రొక్కని పాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే. 570

మ. నిను హింసించిన పూతనాదులకు మున్నీ మేటి సంకేత మి
చ్చిన నీకున్ బర దార పుత్ర గృహ గో స్త్రీ ప్రాణ దేహాదు లె
ల్లను వంచింపక యిచ్చు గోపకులకున్ లక్షింప నే మిచ్చెదో
యని సందేహము దోఁచుచున్నది ప్రపన్నానీక రక్షామణీ! 571

1. యెప్పటి(హ.) 2.నున్నీశ్వరా(హ.) 3.గోపిగోపక జనముల(హ) 4.సమర్పించినీవ్రేలంద్రొక్కిన(హ)

క. దేహము కారాగేహము, మోహము నిగళంబు రాగ ముఖరములు రిపు
వ్యూహములు భక్తితో ని, న్నూహింపని యంత తడవు నో కమలాక్షా! 572

ఆ. ఆశ్రయించు జనుల కానందసందోహ
మీఁ దలంచి వివిధ హేలతోడ
నప్రపంచకుండ వయ్యుఁ బ్రపంచంబు
వెలయఁ జేయు దీవు విశ్వమూర్తి! 573

క. [1]ఎఱిఁగినవార లెఱుంగుదు, రెఱుఁగఁగ బహుభాష లేల యీశ్వర! నీ పెం
పెఱుఁగ మనో వాక్కులకుఁ, గుఱిసేయం గొలఁది గాదు గుణరత్ననిధీ! 574

క. సర్వము నీవ యెఱుంగుదు, సర్వవిలోకనుఁడ వీవ జగదధిపతివిఁ
[2]సర్వాపరాధు నన్నుఁ, సర్వేశ! యనుగ్రహించు చనియెద నింకన్. 575

క. జిష్ణు! నిశాట విపాటన!. వృష్ణికులాంభోజసూర్య! విప్రామర గో
వైష్ణవసాగర హిమకర!, [3]కృష్ణా! పాషండ ధర్మ గృహదావాగ్నీ! 576

వ. దేవా! నీకుఁ గల్పపర్యంతంబు నమస్కరించెద. అని యి వ్విధంబున సంస్తుతించి, ముమ్మాఱు వలగొని, పాదంబులపైఁ బడి వీడ్కొని, బ్రహ్మ తన నెలవునకుం జనియె. అతని మన్నించి, భగవంతుం డైన హరి, తొల్లి చెడి తిరిగివచ్చిన వత్స బాలకులఁ గ్రమ్మఱం గైకొని, పులినంబుకడఁ జేర్చె. ఇట్లు. 577

క. క్రీంచుఁదనంబున విధి దము, వంచించినయేఁడు గోపవర నందను లొ
క్కించుక కాలంబుగ నీక్షించిరి రాజేంద్ర! బాలకృష్ణుని మాయన్. 578

ఆ. ఏ మహాత్ము మాయ నీ విశ్వమంతయు
మోహితాత్మక మయి మునిఁగియుండు
నట్టి విష్ణుమాయ నర్భకు లొక్కయేఁ
డెఱుఁగకుండి రనుట యేమి [4]దొడ్డు? 579

వ. అప్పుడు. 580

మ. చెలికాఁడా! యరుదెంచితే యిచటికిన్ సేమంబునన్ గ్రేపులున్
నెలవు ల్సేరె నరణ్యభూమివలనన్ నీ వచ్చునందాఁకఁ జ
ల్దులు వీ రించుక యెవ్వరున్ గుడువ రాలోకింపు ర మ్మంచు నా
జలజాతుండు నగన్ భుజించి రచటన్ సంభాషలన్ డింభకుల్. 581

1. ఎఱిఁగిన వారి యెఱుంగమి, యెఱుఁగమె (తం. వా.); యెఱుఁగని వార మెఱింగియు నెఱుఁగని బహుభాష లేల (గ) 2. సర్వాపరాధి (హ) 3. తృష్ణా(తం) 4. వెఱఁగు (తం.వా)

వ. ఇట్లు బాలకులతోడఁ జల్ది గుడిచి, వారలకు నజగర చర్మంబుఁ జూపుచు వనం
బున నుండి తిరిగి. 582

పంచచామరము. [1]ప్రసన్న పింఛమాలికా ప్రభా [2]విభాసి తాంగుఁడున్
బ్రసిద్ధ శృంగ వేణునాద పాశబద్ధ [3]లోకుఁడున్
బ్రసన్న గోపబాల గీత బాహువీర్యుఁ డయ్యు న
ల్లసించి యేఁగె గోపకుల్ సెలంగి చూడ మందకున్. 583

వ. ఆ సమయంబున. 584

క. పెనుఁబాము దమ్ము మ్రింగిన, మన నందసుతుండు పాము మర్దించి మమున్
మనిచె నరణ్యము లోపల, నని ఘోషించిరి కుమారు లా ఘోషములోన్. 585

వ. అనిన విని నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 586

క. కని మనిచి యెత్తి పెంచిన, తనుజన్ములకంటె నందతనయుం డా ఘో
ష నివాసులకు మనోరంజనుఁ డెట్లయ్యెను బుధేంద్ర! చను నెఱిఁగింపన్. 587

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 588

సీ. అఖిల జంతువులకు [4]నాత్మ వల్లభ మైన భంగి బిడ్డలు నిండ్లు పసిఁడి మొదలు
వస్తువు లెవ్వియు వల్లభంబులు గావు సకలాత్మకుం డైన జలజనేత్రుఁ
డఖిలజంతువులకు నాత్మ గావున ఘోషవాసుల కెల్లను వల్లభత్వ
[5]మున మిక్కి లొప్పెను మూఁడు లోకములకు హితము సేయఁగ జలజేక్షణుండు

ఆ. మాయతోడ మూర్తిమంతుఁ డై యొప్పారుఁ
గలఁ డతండు నిఖిల గణములందు
[6]భవతి ధాతు వెట్లు భావార్థ మై సర్వ
ధాతు గణమునందు దనరు నట్లు. 589

క. శ్రీపతి పద మను నావను, బ్రాపించి భవాబ్ధి వత్సపదముగ ధీరుల్
రూపించి దాఁటి చేరుదు, రాప త్పదరహితు లగుచు నమృతపదంబున్. 590

ఆ. అఘునిఁ జంపి కృష్ణుఁ డాప్తులుఁ దానును
చల్ది గుడిచి జలజసంభవునకుఁ
జిద్విలాస మైన చెలువుఁ జూపిన కథఁ
జదువ వినినఁ గోర్కె [7]సఫల మగును. 591

వ. అని చెప్పి మఱియు, వ్యాసనందనుం డి ట్లనియె. 592

---

1. ప్రసూన (తం. వా. క.) 2. విచిత్రితాంగుఁడున్ (తం. వా.) 3. లోలుఁడున్ (హ) 4. వల్లభుఁడైన (హ. తం. వా.); 5. మునను మిక్కిలియొప్పె (వా) 6. భవవిధాతలెట్లు భావార్థమై సత్వ (హ); సర్వేషామపి భూతానాం భావార్థో భవతి స్మృతః (14-57) 7. సంభవించు (తం.వా.)

అధ్యాయము – ౧౫

క. రాగంబుల బలకృష్ణులు, పౌగండ వయస్కు లగుచుఁ [1]బశుపాల కళా
యోగంబున బృందావన, భాగంబునఁ గాచి రంతఁ బశువుల నధిపా! 593

వ. అయ్యెడఁ గృష్ణుం డొక్కనాఁడు రేపకడ లేచి, వేణువు పూరించి, బలభద్ర సహితుం డై, గోపకుమారులు దన్ను బహువారంబులు కై వారంబులు సేయ, మ్రోల నాలకదుపుల నిడికొని, నిరంతర ఫల కిసలయ [2]కుసుమంబును, గుసుమ మకరంద నిష్యంద పానానంద దిందిందిర కదంబంబును, గదంబాది నానా తరు లతా గుల్మ సంకులంబును, గులవిరోధ రహిత మృగ పక్షి భరితంబును, [3]భరిత రససరోరుహ పరిమళ మిళిత పవనంబును నైన వనంబుఁ గని, యందు వేడుకం గ్రీడింప నిచ్ఛయించి, వెన్నుం డన్న కి ట్లనియె. 594

శా. శాఖా పుష్ప ఫల ప్రభార నత లై చర్చించి యో దేవ! మా
శాఖిత్వంబు హరింపు మంచు శుకభాషన్ నీ కెఱింగింపుచున్
శాఖాహస్తములం బ్రసూన ఫలముల్ సక్కన్ సమర్పించుచున్
శాఖి శ్రేణులు నీ పదాబ్జముల కోజన్ మ్రొక్కెడిన్ జూచితే. 595

సీ. నిఖిలపావన మైన నీ కీర్తిఁ బాడుచు నీ తుమ్మెదలు వెంట నేఁగుదెంచె
నడవిలో గూఢుండ వైన యీశుఁడ వని ముసరి కొల్వఁగ వచ్చె మునిగణంబు
నీలాంబరముతోడ నీవు జీమూతమ వని నీలకంఠంబు లాడఁ దొణఁగెఁ
బ్రియముతోఁ జూచు గోపికల చందంబున నినుఁ జూచె నదె హరిణీచయంబు

ఆ. నీవు వింద వనుచు నిర్మల సూక్తులు
వలుకుచున్న విచటఁ బరభృతములు
నేఁడు విపినచరులు నీవు విచ్చేసిన
ధన్యు లైరి గాదె తలఁచి చూడ. 596

సీ, నీ పాదములు సోఁకి నేఁడు [4]వీరు తృణ పుంజంబుతో భూమి పుణ్య యయ్యె
నీ నఖంబులు తాఁకి నేఁడు నానాలతా తరుసంఘములు కృతార్థంబు లయ్యె
నీ కృపాదృష్టిచే నేఁడు నదీ శైల ఖగ మృగంబులు దివ్యకాంతిఁ జెందె
నీ పెన్నురము మోవ నేఁడు గోపాంగనా జనముల పుట్టువు సఫల మయ్యె

---

1. వటుపాలకళా (హ); పశుపాలకళా (తం. వా.) 2. కుసుమంబులును (హా. వా.); కుసుమంబులను (తం) 3. భరిత సరస్సరోరుహ (తం. వా.) 4. వీరుసుతృణ (హా)

ఆ. నని యరణ్యభూమి నంకించు పసులను
మిత్రజనులుఁ దాను మేపుచుండి
నలినలోచనుండు నదులందు గిరులందు
సంతసంబు మెఱయ సంచరించె. 597

వ. మఱియు, న య్యీశ్వరుండు. 598

సీ. ఒకచోట మత్తాళి యూథంబు ఝుమ్మని మ్రోయంగ ఝుమ్మని మ్రోయుచుండు
నొకచోటఁ గలహంసయూథంబుగూడి కేంకృతులు సేయంగఁ గేంకృతులు సేయు
నొకచోట మదకేకియూథంబు లాడంగ హస్తాబ్జములు త్రిప్పి యాడఁ దొణఁగు
నొకచోట వనగజయూథంబు నడవంగ నయముతో మెల్లన నడవఁ జొచ్చుఁ

ఆ. గ్రౌంచ చక్ర ముఖర ఖగము లొక్కొకచోటఁ
బలుక వానియట్ల పలుకుఁ గదిసి
పులుల సింహములను బొడగని యొకచోటఁ
బఱచు మృగములందుఁ [1]దఱచుఁ గూడి. 599

వ. మఱియును. 600

సీ. రా పూర్ణచంద్రిక! రా గౌతమీగంగ! రమ్ము భగీరథరాజ తనయ!
రా సుధాజలరాశి! రా మేఘమాలిక! రమ్ము చింతామణీ! రమ్ము సురభి!
రా మనోహారిణి! రా సర్వమంగళ! రా భారతీదేవి! రా ధరిత్రి!
రా శ్రీమహాలక్ష్మి! రా మందమారుతి! రమ్ము మందాకిని! రా శుభాంగి!

ఆ. యనుచు మఱియుఁ గలుగు నాఖ్యలు గల గోవు
లడవిలోన దూర మందు మేయ
ఘన గభీరభాషఁ గడు నొప్పఁ జీరు నా
భీరజనులు బొగడఁ బెంపు నెగడ. 601

క. కాంతార [2]విహారణమ్ముల, శ్రాంతుం డై [3]గోపకాంక [4]శయుఁ డగు నన్నం
సంతుష్టిఁ బొందఁజేయు ని, రంతర కర చరణ మర్శనాదుల నధిపా! 602

క. పాడుచు నాడుచు [5]ముచ్చట, లాడుచు [6]నొండొరులఁ దాఁకు నాప్తులఁ గని బి
ట్టాడుచుఁ [7]జేతులు వ్రేయుచుఁ, గ్రీడింతురు నగుచు బలుఁడుఁ గృష్ణుఁడు నొకచోఁ. 603

1. బఱచుఁగూడి (తం) 2. విహారమ్ముల (తం. వా.) 3. గోపికాంత (హ) 4. శయ నుండగుచుఁ (హ) 5. మందట (తం. వా) 6. నొండొరునిఁదాక నాప్తుంగని (హ) 7. జేతల వ్రేయుచు (వా)

వ. ఇవ్విధంబున. 604

సీ. వేదాంతవీథుల విహరించు విన్నాణి విహరించుఁ గాంతార వీథులందు
ఫణిరాజ శయ్యపైఁ బవళించు సుఖభోగి పల్లవశయ్యలఁ బవ్వళించు
గురుయోగి మానసగుహలఁ గ్రుమ్మరు మేటి గ్రుమ్మరు నద్రీంద్ర గుహలలోనఁ
గమలతోడఁ బెనంగి కడు డయ్యు చతురుఁ డాభీరజనులతోడఁ బెనఁగి డయ్యు

ఆ. నఖిలలోకమునకు నాశ్రయుం డగు ధీరుఁ
డలసి తరులనీడ నాశ్రయించు
యాగ భాగచయము లాహరించు మహాత్ముఁ
డడవిలోని ఫలము లాహరించు. 605

వ. ఆ సమయంబున. 606

సీ. అలసినచోఁ గొంద ఱతిమోదమున వీఁపు లెక్కించుకొని పోదు రేఁపు మెఱసి
సొలసి నిద్రించినచో నూరు తల్పంబు లిడుదురు కొందఱు హితవు గలిగి
చెమరించి యున్నచోఁ జిగురుటాకులఁ గొంద ఱొయ్యన విసరుదు రుత్సహించి
దవ్వేఁగి నిలుచుచోఁ దడయక కొందఱు పదము లొత్తుదు రతిబాంధవమున

ఆ. గోపవరులు మఱియుఁ [1]గొందఱు ప్రియమున
మాధవునకుఁ బెక్కు మార్గములను
బనులు సేసి రెల్లభవములఁ జేసిన
పాపసంచయములు భస్మములుగ. 607

—: గర్దభాకారుం డైన ధేనుకాసురుని వధ :—

వ. అయ్యవసరంబున శ్రీదామ నామధేయుం డైన గోపాలుండు రామకేశవులం
జూచి యి ట్లనియె. 608

క. దూరంబునఁ దాలతరు, స్ఫారం బగు వనము గలదు పతితానుపత
ద్భూరి ఫలసహిత మది యే, ధీరులుఁ జొర వెఱతు రందు ధేనుకుఁ డుంటన్.

వ. ఆ ధేనుకాసురుండు మహాశూరుండును, ఖరాకారుండును నై, సమాన సత్వ
సమేతు లైన జ్ఞాతులుం, దానును, మనుష్యులం బట్టి, భక్షింపుచుండు. అయ్యెడఁ
బరిమళోపేతంబు లైన ఫలవ్రాతంబు లసంఖ్యాకంబులుగఁ గలవు. వినుండు. 610

క. ఫలగంధము నాసాపుట, ములవెంటన్ జొచ్చి చిత్తములఁ గొనిపోయెన్
ఫలములు [2]నమలింపుఁడు మము, బలియురకును మీకు దైత్య[3]బల మడ్డంబే. 611

---

1. ఁగొందఱు కొందఱు (హ) 2. తినిపింపుడు (క) 3. భటులడ్డంబే (తం. వా.)

వ. అని పలికిన చెలికాండ్రపలుకు లాదరించి, నగి, వారునుం, దాను నుత్తాలం బగు తాలవనంబునకుం జని యందు. 612

క. తత్తరమున బలభద్రుఁడు, తత్తాలానోకహములఁ దన భుజబలసం
పత్తిఁ గదల్చుచు గ్రక్కున, మత్తేభముభంగిఁ బండ్లు మహిపై రాల్చెన్. 613

వ. అప్పుడు పండ్లురాలిన చప్పుడు చెవులకుఁ దెప్పర మైన, నదరిపడి, రిపుమర్దన కుతుకంబున గర్దభాసురుండు. 614

మ. పదవిక్షేపములన్ సవృత ధరణీభాగంబు గంపింపఁగా
రదముల్ దీటుచుఁ గత్తిరించిన చెవుల్ రాజిల్ల వాలంబు భీ
తిద మై [1]తూలఁగఁ గావరంబున సముద్దీపించి గోపాలకుల్
బెదరన్ రాముని[2]బొమ్ముఁ దన్నె వెను కై ఖీరంబు ఘోరంబుగన్. 615

క. మఱియును దనుజుఁడు రామునిఁ, గఱవన్ గమకించి తెఱపి గానక యతనిన్
ఱుఱచుఱఁ జూచుచు శౌర్యము, పఱివోవఁగ [3]నంత నింతఁ బదములఁ దన్నెన్.

వ. అంత బలభద్రుండు రౌద్రాకారంబున గర్దభాసురు పదంబులు నాలుగు నొక్క కేల నంటంబట్టి, బెట్టు దట్టించి, త్రిప్పి, విగతజీవుం జేసి. 617

మ. ఒకతాళాగ్రము తాఁకవైవ నది [4]కంపోద్రిక్త మై త్రెళ్ళి వే
ఱొక తాళాగ్రముపైఁ బడ న్నదియు నత్యుగ్రాహతిన్ నిల్వ కొం
డొక తాళాగ్రముపైఁ బడన్ విఱిగి యి ట్లొండొంటిపైఁ దాళవ్ర
జకము ల్గూలెఁ బ్రచండమారుతము తాఁకన్ గూలు చందంబునన్. 618

ఉ. తంతువులందుఁ జేలము విధంబున నే పరమేశు మూర్తి యం
దింతయుఁ బుట్టు నట్టి జగదీశుఁ డనంతుఁడు దైత్యమాత్రు ని
ట్లంతము సేయు టెంతపని యద్భుతమే విను మంతలోన వాఁ
డంతముఁ బొందు టెల్లఁ గని యాతనిబంధులు గర్దభంబు లై. 619

క. బలకృష్ణులపైఁ గదిసిన, బలియుర ఖరదైత్య [5]భటుల పశ్చిమపాదం
బులు పట్టి తాళశిఖరం, బుల నెగురఁగవైచి [6]వారు పొరిగొని రధిపా! 620

వ. అప్పుడు. 621

క. ఆలమున నోలిఁ గూలిన, తాలద్రుమఖండ దైత్య తనుఖండములన్
గీలిత యై ధర జలధర, మాలావృత మైన మింటిమాడ్కిని వెలిఁగెన్. 622

---

1. తూల ఖరారవంబున(తం) 2. వెన్నుతన్నె(హా) 3. నింత నంత(తం.వా) 4. కంపోద్రేకమై (హా) 5. సఖుల (చ) 6. వారిఁ బొరిగొనిరి (హా)

క. ధేనుకవనమున నమలిరి, మానవు లా వేళఁ దాటి[1] మానులఫలముల్
ధేనువులు మెసఁగెఁ గసవులు, ధేనుకహార భక్త కామధేనువు గలుగన్. 623

వ. ఆ సమయంబున సురలు విరులవానలు గురియించి, దుందుభులు మొరయించిరి. అంతఁ గమలలోచనుండు, గోపజన జేగీయమాన వర్తనుం డై, యన్నయుఁ దానును గోపగణంబులం బిల్చుకొని, మందకుం జనియె. అ య్యెడ. 624

ఉ. గో పదరేణు సంకలిత కుంతలబద్ధ మయూరపింఛు ను
ద్దీపిత మందహాస శుభదృష్టి లస న్ముఖు [2]వన్య పుష్ప మా
లా పరిపూర్ణు గోపజన లాలిత వేణురవాభిరాము నా
గోపకుమారునిం గనిరి గోపసతుల్ నయనోత్సవంబుగన్. 625

ఆ. కమలనయను వదనకమల మరందంబుఁ
దవిలి నయన షట్పదముల వలనఁ
ద్రాగి దిన వియోగతాపంబు మానిరి
గోపకాంత లెల్లఁ గోర్కు లలర. 626

—: గోపాలకృష్ణుండు కాళియమర్దనము గావించుట :—

వ. ఇట్లు గోపిక లాదరంబునం జూడ, వ్రీడా హాస వినయంబులం జూచుచుం, గ్రీడా గరిష్ఠుం డైన ప్రౌఢ గోష్ఠంబుఁ బ్రవేశించె. అంత రోహిణీయశోదలు కుఱ్ఱలవలని మచ్చికలు పిచ్చలింప, నిచ్చకు వచ్చిన ట్లయ్యై వేళల దీవించిరి. వారును మజ్జనోన్మర్దనాదు లంగీకరించి, సురభి కుసుమగంధంబులు గైకొని, రుచిర చేలంబులు గట్టికొని, రసోపపన్నంబు లైన యన్నంబులు గుడిచి, తృప్తు లై, మంజుల శయ్యల సుప్తు లై యుండిరి. అందు. 625

సీ. ఒకనాఁడు బలభద్రుఁ డొక్కఁడు రాకుండ గోపాలకులుఁ దానుఁ గూడి కృష్ణు
డడవికిఁ జని యెండ నా గోవులును గోపకులు నీరువట్టునఁ గుంది [3]డస్సి
కాళిందిలో విషకలిత తోయము ద్రావి ప్రాణానిలంబులు వాసి పడిన
యోగీశ్వరుండును యోగివంద్యుఁడుఁ గృష్ణుఁ డీక్షణామృతధార లెలమిఁ గురిసి

ఆ. పసుల గోపకులను బ్రతికించె మరలంగ
వారుఁ దముకుఁ గృష్ణువలన మరల
బ్రతుకు గలిగె నంచు భావించి సంతుష్ట
మానసములఁ జనిరి మానవేంద్ర! 628

1. మ్రాఁకుల (తం. వా) 2. నవ్యపుష్ప (హ) 3. యుండఁ (హ)

అధ్యాయము - ౧౬

క. కాళియఫణి దూషిత యగు, కాళిందిఁ బవిత్రఁ జేయఁగా నుత్సుకుఁ డై
కాళిందీ జలవర్ణుఁడు, కాళియు వెడలంగ నడిచెఁ గౌరవముఖ్యా! 629

వ. అనిన న య్యగాధజలంబువలన మాధవుం డెట్టి నేర్పున, సర్పంబుదర్పంబు మాపి వెడలించె? అందుఁ బెద్దకాలం బా వ్యాళం బేల యుండె? ఎఱింగింపుము. 630

క. తొట్టులఁ [1]గాచెడి నందుని, కుట్టుని చరితామృతంబు గొనకొని చెవులన్
జుట్టంగఁ దనివి గల్గునె, వెట్టుల కైనను దలంప విప్రవరేణ్యా! 631

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 632

సీ. మానవేశ్వర! యొక్కమడుఁగు కాళిందిలోఁ గల దది యెప్పుడు కాళియాహి
విషవహ్ని శిఖలచే [2]వేఁగుచుండును మీఁదఁ బఱతెంచు నంతన పక్షు లైనఁ
బడి మ్రగ్గు నందుఁ దద్భంగ శీకరయుక్త పవనంబు సోఁకినఁ బ్రాణు లెవ్వి
యైన నప్పుడె చచ్చు నట్టి యా మడుఁగులో నుదకంబు పొంగుచు నుడుకుచుండఁ

తే. జూచి వెఱఁగంది కుజనుల స్రుక్కఁ జేయ
నవతరించిన బలువీరుఁ డాగ్రహించి
భుజగ విషవహ్ని దోషంబు పొలియఁజేసి
సుజలఁ గావించి యా నదిఁ జూతు ననుచు. 631

వ. కృతనిశ్చయుం డై, పూర్వజన్మ భాగ్యంబునం దన చరణ సంస్పర్శనంబునకు యోగ్యం బై, తత్సమీపంబున విశాల విటపిశాఖా కదంబంబుతో నున్న కదంబ భూజంబు నెక్కి. 633

మ. కటి[3]చేలంబు బిగించి పింఛమునఁ జక్కం గొప్పు బంధించి దో
స్తట సంస్ఫాలన మాచరించి చరణద్వంద్వంబు గీలించి త
త్కుటశాఖాగ్రముమీఁద నుండి యుటికెన్ గోపాలసింహంబు ది
క్తటముల్ మ్రోయ హ్రదంబులో గుభగుభ ధ్వానం బనూనంబుగన్. 635

ఉ. భూరి మహాప్రతాప పరిపూర్ణ భయంకర గోపబాల కం
ఠీరవ పాతవేగ వికటీకృత దుర్విష భీషణోర్మి సం
పూరిత మై వడిం గలఁగి పొంగి ధనుశ్శతమాత్ర భాగ వి
స్తారము వొంగె న మ్మడుఁగు తప్త పయఃకణ బుద్బుదోగ్ర మై. 636

---

1. గాచిన (తం. వా.) 2. వేఁచు (తం. వా. క. గ) 3. సూత్రంబు (హ)

శా. పాఠీనాకృతిఁ దోయరాశి నడుమన్ భాసిల్లి మున్నాథుఁ డై
కాఠిన్యక్రియ నీఁదు నేర్పు దనకుం గల్మిన్ భుజంగేంద్ర హృ
త్పీఠాగ్రంబున రోషవహ్ని లెగయన్ భీమంబుగా నీఁదె [1]ను
ల్లోలోత్తుంగ తరంగ మై మడుఁగు దుర్లోక్యంబుగా బాహులన్. 637

వ. ఆ సమయంబున. 638

శా. బాలుం డొక్కఁడు వీఁడు నా మడుఁగు విభ్రాంతోచ్చల త్కీర్ణ క
ల్లోలం బై కలఁగం జరించె నిట నే లోనుంటఁ జూడండు మత్
కీలాభీల విశాల దుస్సహ విషాగ్ని జ్వాలలన్ భస్మ మై
కూలంజేసెద నేఁడు లోకులకు నా కోపంబు దీపింపఁగన్. 639

వ. అని తలంచి విజృంభించి. 640

ఉ. ఘోర విషానల ప్రభలు గొబ్బునఁ గ్రమ్మఁగ సర్వసైన్య వి
స్ఫారుఁడు కాళియోరగుఁడు పాఱి వడిన్ గఱచెన్ బయోధరా
కారుఁ బయోవిహారు భయకంప విదూరు మహాగభీరు నా
భీరకుమారు వీరు నవ పీత శుభాంబరధారు ధీరునిన్. 641

క. కఱచి పిఱుతివక మఱియును, వెఱవక నిజ వదనజనిత విషదహన శిఖల్
మెఱయ తన నిడుద [2]యొడలను, నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగ నివహాపతి వడిన్. 642

వ. [3]ఇట్లు భోగిభోగ పరివేష్టితుం డై, చేష్టలు లేనివాని తెఱంగునఁ గానంబడుచున్న ప్రాణసఖునిం గనుంగొని, తత్ప్రభావంబు లెఱుంగక, తత్సమర్పిత ధన [4]దార మనోరథ మానసులు గావున. 643

చ. అదె మన కృష్ణునిం గఱచె నంతటఁ బోక భుజంగమంబు దు
ర్మదమున మేనఁ జుట్టుకొని మానక యున్నది యింక నేమి సే
యుద మెట సొత్త మే వురుషు లోపుదు రీ యహి నడ్డపెట్ట నె
య్యది సదుపాయమంచుఁ బడి రార్తరవంబులఁ దూలి గోపకుల్. 644

క. గోప కుమారక శేఖరు, నేపున సర్పంబు గఱచు టీక్షించి వగన్
మేపులకుఁ దొలఁగి గోవులు, వాపోవుచు నుండె వృషభ వత్సంబులతోన్ 645

క. భూతములు వణఁకె నుల్కా, పాతంబులు మింటఁ గానఁబడె ఘోషములో
వ్రేతలకును గోపక సం, ఘాతములకు నదరెఁ [5]గిడు కన్ను లిలేశా! 646

1. ఉల్లోలోత్తుంగ (హ) 2 యొడలిని (వా) 3. ఇట్లు భోగపరివేష్టితుం డై (హ)
4. ధాన్య (క. చ. త.) 5. గడకన్ను (హ); వలకడకన్ను (వా)

వ. అంత నా దుర్నిమిత్తంబులు పొడగని, బెగడు గదిరిన చిత్తంబుల నుత్తలపడుచు, మంద నున్న నందయశోదాదు లయిన గోప గోపికాజనంబులు హరి దళసరి యెఱుంగక, గోపాల గోగణ పరివృతుం డైన కృష్ణుం డెక్కడ నైనం జిక్క నోపు నని పొక్కుచుం, బెక్కువ లైన మక్కువలు చెక్కులొత్త, నొక్కపెట్ట బాల వృద్ధసమేతు లై, మహా ఘోషంబున నా ఘోషంబు వెలువడి. • 647

క. వా రి ట్లుంగి నెఱుంగని, వా రై హరిఁ జూడఁ బోవ వడిగొని నగుచుం
వారింపఁ డయ్యె రాముఁడు, వారిని హరి లా వెఱుంగు వాఁ డయ్యు నృపా!

వ. అంతలోన వారునుం గాంతారమార్గంబు వట్టి పోవుచు, నెడనెడ గోప గోష్పదంబుల సందుల నింత నంత నక్కడక్కడ యవాంకుశ హల కమల కులిశ చక్ర చాప కేతనాది రేఖాలంకృతంబు లయి, మార్గాభరణంబు లైన హరి చరణంబుల జాడఁ గని, చొప్పు దప్పక చని, దుర్ఘటం బైన యమునాతటంబు చేరి, వారిమధ్యంబున నితరుల కసాధ్యం బైన సర్పంబుచేతఁ గాటువడి, దర్పంబు చూపక, భోగిభోగ పరివృతుం డైన శ్రీకృష్ణునిం గని, కృష్ణ కృష్ణేతి విలాపంబులఁ దాపంబులఁ బొందుచుఁ, [1]దత్కాలంబునం బ్రతికూలం బయ్యె ననుచు దైవంబుఁ దిట్టు గోపికలుం, గోపకులం గలసి, మేత లుడిగి, ఱెప్ప లిడక, కృష్ణునిం దప్పక చూచుచు, నొరలుచున్న గోవులం గనిరి. అందుఁ గొందఱు యశోదం బట్టుకొని, విలపింపుచుఁ, గృష్ణు నుద్దేశించి, యి ట్లనిరి. 649

సీ. ఎదురువచ్చినఁ జాల నెదురుగాఁ జనుదెంతు వెదురువచ్చిన నేఁ డదేల రావు
చూచినఁ గృపతోడఁ జూచుచుందువు నీవు చూచినఁ గనువిచ్చి చూడవేల
డాసిన నలలేక డాయంగ వత్తువు డాసిన నేటికి డాయ విచ్చటఁ
జీరిన 'నో' యని చెలరేఁగి పలుకుదు విదియేమి చీరిన నెఱుఁగకుంట

ఆ. తలఁపు నేయు నంతఁ దలపోయు చుందువు
తలఁపు నేయ నేఁడు తలఁప వకట!
యనుచు భక్తివివశ లాడెడి కైవడి
బ్రేత లెల్ల నాడి వివశ లైరి. 550

వ. ఆ సమయంబున నందయశోదాదులు హరిం జూచి, యధికం బైన శోకంబున ని ట్లనిరి. 551

క. విషకుచయుగ యగు రక్కసి, విషకుచ దుగ్ధంబు ద్రావి విషవిజయుఁడ వై
విషరుహలోచన! యద్భుత, విషయుం డగు నీకు సర్పవిష మెక్కెఁ గదా. 652

1. తత్కాలంబున (క. చ. ట. వ.)

క. కట్టా! క్రూరభుజంగము, కట్టలుకఁ నిన్నుఁ గఱవఁ గంపించితివో
తిట్టితివో పాపపువిధిఁ, బట్టి! మముఁ దలఁచి కాఁకఁ బలిసించితివో. 653

క. పన్నగము మమ్ముఁ గఱవక, ని న్నేటికిఁ గఱచెఁ గుఱ్ఱ! నెమ్మిఁ గలిగి నీ
వున్నను మము రక్షింతువు, నిన్నుఁ రక్షింప నేము నేరము తండ్రీ! 654

ఉ. చూడ వదేమి గారవపుఁ జూపుల మమ్ము సఖాళితోడ మా
టాడ వదేమి [1]నర్మముగ నందెలు పాదములందు మ్రోయ నేఁ
డాడ వదేమి నర్తనము లవ్వల మ్రోలను గోపికావళిన్
గూడ వదేమి నవ్వులకు గోపకుమారవరేణ్య! చెప్పుమా. 655

సీ. శ్రవణరంధ్రంబులు సఫలతఁ బొందఁగ నెలమి భాషింపుమా యెవ్వ రింకఁ
గరచరణాదుల కలిమి ధన్యత నొందఁ నెగిరి పైఁ బ్రాఁకుమా యెవ్వ రింక
నయననయుగ్మంబు లున్నతిఁ గృతార్థములుగా నవ్వులు చూపుమా యెవ్వ రింక
జిహ్వలు గౌరవ శ్రీఁ జేరఁ బాటల యెడఁ [2]బలికించు వా రెవ్వ రింకఁ

ఆ. దండ్రి! నీవు సర్పదష్టుండ వై యున్న
నిచట మాకుఁ బ్రతుకు లెవ్వ రింక
మరగి పాయలేము మాకు నీతోడిద
లోక మీవు లేని లోక మేల? 656

వ. అని యొండొరులం బట్టుకొని విలపించుచుం, గృష్ణునితోడఁ మడుఁగుఁ జొత్తము,
చత్త మనుచుఁ, గృష్ణ విరహ వేద నానల భార తప్తులై, మడుఁగుఁ జొరఁ బోవు
చున్న వారలం గనుంగొని, భగవంతుం డైన బలభద్రుండు, మీరు మీఁ దెఱుం
గరు. ధైర్యంబు విడుచుట కార్యంబుగాదు. సహించి చూడుఁడు. అనుచు వారిని
వారించె. 657

క. తనుఁ గూర్చి యి వ్విధంబున, వనితలు బిడ్డలును దారు వాపోయెడి ఘో
షనివాసులఁ గని కృష్ణుఁడు, మనుజునిక్రియ నొక ముహూర్తమాత్రము జరిపెన్.

శా. అంతన్ గృష్ణుఁడు మేను పెంప భుజగుం డావృత్తులం బాసి తా
నంత ప్తాయత భోగుఁ డై కఱచుటల్ చాలించి నిట్టూర్పుతో
శ్రాంతుం డై తల లెత్తి దుర్విషము నాసావీథులం గ్రమ్మ దు
శ్చింతన్ దిక్కులు సూచుచున్ దలఁగి నిల్చెన్ ధూమకాష్ఠాకృతిన్. 659

1. మర్మముగ (పా) 2. బలికించు (తం. పా)

చ. [1]వెఱమఱ లేని మేటి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి ఖగేంద్రు చందమునఁ జక్కన దౌడలు వట్టి కన్నులన్
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలుచుండఁగ నెత్తి లీలతోఁ
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పి వైచెఁ బరిశేషిత దర్పముఁ గ్రూరసర్పమున్. 660

వ. ఇట్లు వేగంబున నాగంబు వీచి వైచి, జగజెట్టి యైన నందునిపట్టి రెట్టించిన సంభ్రమంబున. 661

సీ. ఘన యమునానదీ కల్లోల ఘోషంబు సరస మృదంగ ఘోషంబు గాఁగ
సాధు బృందావన చర చంచరీక గానంబు గాయక సుగానంబు గాఁగఁ
గలహంస సారస కమనీయ మంజు శబ్దంబులు తాళశబ్దములు గాఁగఁ
దివినుండి వీక్షించు దివిజ గంధర్వాది జనులు సభాసీన జనులు గాఁగఁ

తే. బద్మరాగాది రత్న ప్రభాసమాన
మహిత కాళియఫణి ఫణామంటపమున
నళినలోచన విఖ్యాత నర్తకుండు
నిత్యనైపుణ్యమునఁ జేర్చి నృత్యమాడె. 662

శా. కుక్షిన్ లోకము లున్న గౌరవముతో గోపాకృతి న్నున్న యా
రక్షోహంత వడిన్ మహాఫణి ఫణారంగ ప్రదేశంబుపైఁ
నక్షీణోద్ధతి నాడుఁ బాడుఁ జెలఁగున్ హాసంబుతోడం బద
ప్రక్షేపంబులు సేయుఁ గేళిగతులన్ బ్రాహ్మైక శేషంబుగన్. 663

క. ఘనతర సుషిరానంద, స్వనములతో సిద్ధ సాధ్య చారణ గంధ
ర్వ నిలింప ముని సతులు చ, య్యనఁ గురిసిరి విరులవాన లాడుచు హరిపై. 664

వ. ఇట్లు దుష్టజన దండధరావతారుం డయిన హరి, వడి గలిగిన పడగలమీఁదఁ దాండవంబు సలుప, బెండువడి, యొండొండ ముఖంబుల రక్తమాంసంబు లుమియుచుఁ, గన్నుల విషంబు గ్రక్కుచు, నుక్కు చెడి,చిక్కి, దిక్కులు చూచుచుం, గంఠగత ప్రాణుం డై, ఫణీంద్రుండు దన మనంబున. 665

ఉ. వేలుపులైన లావుచెడి వేదనఁ బొందుచు నా విషానల
జ్వాలలు సోఁకి నంతటనె చత్తురు నేఁ డిదియేమి చోద్య మా
ఖీల విషాగ్ని హేతి [2]చయ పీడకు నోర్చియుఁ గ్రమ్మఱంగ నీ
బాలుఁడు మత్ఫణాశతము భగ్నముగా వెసఁ ద్రొక్కి యాడెడిన్. 666

---

1. వెఱమెర (తం. వా.) 2. భయ (హ)

క. ఈతఁడు సర్వ చరాచర, [1]భూతేశుండైన పరమపురుషుఁడు సేవా
ప్రీతుఁడు శ్రీహరి యగు నని, భీతిన్ శరణంబు నొందె బిట్టలసి నృపా! 667

వ. ఇట్లు క్రూరంబు లయిన హరి చరణప్రహారంబులం [2]బడగ విడిసి, నొచ్చి, చచ్చిన క్రియం బడియున్న పతిం జూచి, నాగకాంతలు దురంతం బయిన చింతా భరంబున నివ్వటిల్లెడు నెవ్వగల నొల్లంబోయి, పల్లటిల్లిన యుల్లంబుల. 668

—: కాళియుని భార్య లైన నాగకాంతలు స్వామిని స్తోత్రముచేయుట :—

మ. కచబంధంబులు వీడ భూషణము లాకంపింపఁ గోఁదివియల్
కుచయుగ్మంబుల వ్రేఁగునం గదలఁ బై కొంగుల్ [3]వడిన్ జాఱఁగాఁ
బ్రచురభ్రాంతిఁ గలంగి ముందట రుద ద్బాలావలిం గొంచు ప్రసు
క్షుచు భక్తిం జని కాంచి రా గుణమణిన్ గోపాల చూడామణిన్. 669

వ. కని దండప్రణామంబు లాచరించి, నిటలతట ఘటిత కరకమల లై యి ట్లనిరి.

క. క్రూరాత్ముల దండింపఁగ, ధారుణిపై నవతరించి తనరెడి నీ కీ
క్రూరాత్ముని దండించుట, క్రూరత్వము గాదు సాధుగుణము గుణాఢ్యా! 671

క. పగవారి సుతులయందును, బగ యించుక లేక సమతఁ బరఁగెడి నీకున్
బగ గలదె ఖలుల నడఁచుట, జగ దవనము కొఱకుఁ గాక జగదాధారా! 672

క. నిగ్రహమె మము విషాస్యుల, నుగ్రుల శిక్షించు టెల్ల నూహింప మహా
నుగ్రహము గాక మా కీ, నిగ్రహము విషాస్యభావ నిర్గతిఁ జేసెన్. 673

ఉ. ఎట్టితపంబు చేసెనొకొ యెట్టిసుకర్మము లాచరించెనో
యెట్టి నిజంబు బల్కెనొకొ యీ ఫణి పూర్వభవంబునందు ము
న్నెట్టి మహానుభావులకు నెన్నఁడుఁ జేరువ గాని నీవు నేఁ
డిట్టి వినోదలీలఁ దల లెక్కి నటించెద వీ ఫణీంద్రు పై. 674

మ. బహుకాలంబు తపంబు సేసి వ్రతముల్ పాటించి కామించి నీ
మహనీ యోజ్జ్వల పాదరేణు కణ సంస్ప ర్శాధికారంబు శ్రీ
మహిళారత్నము తొల్లి కాంచె నిదె నేమం బేమియున్ లేక యీ
యహి నీ పాదయుగాహతిన్ బడసె నేఁ డత్యద్భుతం బీశ్వరా! 675

ఉ. ఒల్లరు నిర్జరేంద్రపద మొల్లరు బ్రహ్మపదంబు నొందఁగా
నొల్లరు చక్రవర్తిపద మొల్లరు సర్వరసాధిపత్యము
న్నొల్లరు యోగసిద్ధి మఱి యొండు భవంబుల నొంద నీని నీ
సల్లలి తాంఘ్రిరేణువుల సంగతి నొందిన ధన్యు లెప్పుడున్. 676

1. భూతేశుఁడు పరమయోగి (హ) 2. లెడసి (తం. వా.) 3. విడిన్ (హ); వడిన్ జీరఁగా (తం)

క. ఘన [1]సంసా రాహతు లగు, జను లాకాంక్షింపఁ గడు నశక్యం బగు శ్రీ
ఘనము సమక్షంబున నహి, గనియెం దామసుఁడు దోషకలితుం డయ్యున్. 677

వ. దేవా! సకల పురుషాంతర్యామి రూపత్వంబువలనఁ బరమపురుషుండ వయ్యు నపరిచ్ఛిన్నత్వంబువలన మహాత్ముండ వయ్యు, నాకాశాది భూత సమాశ్రయ త్వంబువలన భూతవాసుండ వయ్యు, భూతమయత్వంబువలన భూతశబ్ద వాచ్యుండ వయ్యుఁ, గారణాతీతత్వంబువలనఁ బరమాత్ముండ వయ్యు, జ్ఞాన విజ్ఞాన పరిపూర్ణత్వంబు గలిగి, నిర్గుణత్వ నిర్వికారత్వంబులవలన బ్రహ్మంబ వయ్యుఁ, బ్రకృతి ప్రవర్తకత్వంబువలన ననంతశక్తి వై, యప్రాకృతుండ వయ్యును, గాలచక్ర ప్రవర్తకత్వంబునఁ గాలుఁడ వయ్యుఁ, గాలశక్తి సమాశ్రయ త్వంబువలనం గాలనాభుండవయ్యుఁ, జిన్మయత్వంబువలన మహాత్మకుండ వయ్యు, సృష్టి జీవన సంహారాది దర్శిత్వంబువలనం గాలావయవసాక్షి వయ్యు, నొప్పు నీకు నమస్కరించెదము. మఱియును. 678

సీ. విశ్వంబు నీవ యై విశ్వంబుఁ జూచుచు విశ్వంబుఁ జేయుచు విశ్వమునకు
హేతువ వై పంచభూతమాత్రేంద్రియములకు మనః ప్రాణ బుద్ధి చిత్త
ముల కెల్ల నాత్మ వై మొనసి గుణంబుల నావృత మగుచు నిజాంశభూత
మగు నాత్మచయమున కనుభూతి సేయుచు మ్రోఁ డహంకృతులచే [2]ముసుఁగువడక

తే. నెఱి ననంతుండ వై దర్శనీయ[3]రుచివి
కాక సూక్ష్ముఁడ వై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁ డన సమస్తంబు నెఱుఁగు
నీకు మ్రొక్కెద మాలింపు నిర్మలాత్మ! 679

వ. మఱియుఁగలండు, లేఁడు,సర్వంబు నెఱుంగు,నించుక యెఱుంగు,నించుకబద్ధుండు, విముక్తుం, డేకం, డనేకుఁడు నను నివి మొదలుగాఁ గల వాదంబులు మాయవలన ననురోధింపుదురు. కావున నానా వాదానురోధకుండ వయ్యు, నభిధానాభిధేయ శక్తి భేదంబు వలన బహుప్రభావ ప్రతీతుండ వయ్యుఁ, జతురాది రూపంబుల వలనఁ బ్రమాణ [4]రూపకుండ వయ్యు, నిరపేక్ష జ్ఞానంబు కలిమిం గవి వయ్యు, వేదమయ విశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యు, సంకర్షణ వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ రూపంబులవలనఁ జతుర్మూర్తి వయ్యు, భక్తజనపాలకుండవయ్యు, నంతఃకరణ ప్రకాశత్వంబు గలిగి, నీవ సేవకజన ఫలప్రదానంబు కొఱకు గుణా చ్ఛాదకుండ వయ్యుఁ, జిత్రాది వర్తనంబులం గానందగిన గుణంబులకు సాక్షి వై

1. సంసారాహితులగు (హ) సంసారచక్రే భ్రమత శ్శరీరిణః (16-38) 2. ముసుగుబడక (క.ట.ద.) 3. రుచివికార (హ) 4. మూలకుండ (క. చ. ట. త. ఐ. ద.)

యొరుల కెఱుంగరామి నగోచరుండ వయ్యుఁ, దర్కింపరాని పెంపువలన నవ్యాహత విహారుండ వయ్యు, సకల కార్యహేతువ వయ్యు, నంతఃకరణ ప్రవర్తకత్వంబువలన హృషీకేశుండ వయ్యును, సాధన వశంబు గాని యాత్మారామత్వంబువలన ముని వయ్యు, [1]నధిక సూక్ష్మమతుల నెఱుంగుచు, నెందుఁ జెందక, నీవు విశ్వంబు కాకయు, విశ్వంబు నీవ యయ్యును, విశ్వ భావాభావ సందర్శనంబు సేయుచు, విద్యావిద్యలకు హేతువైన నీకుం బ్రణామంబు లాచరించెదము. అవధరింపుము. 680

క. లోక జని స్థితి లయములు, గైకొని చేయుదువు త్రిగుణ కలితుఁడవై కా
లాకారమున నమోఘు, శ్రీకలితుఁడ వగుచు నిచ్చ నెందక యీశా! 681

క. నీ శాంతలుఁగాని తనువు, లీశా! యీ మూఢజాతు లీ సజ్జాతుల్
నీ శాంతతనువు లందుఁ, బ్రకాశింతువు ధర్మహితముఁగా సుజనులలోన్. 682

ఉ. నేరము లెన్న నెక్కడివి నేము దలంచు తలంపులందు లో
నేరుపు లున్నవే సుతులనేరమిఁ దండ్రులు ద్రోచిపుచ్చరే
నేరము సేయువారి ధరణీపతు లొక్కొకమాటు గావరే
నేరమి గల్గు మద్విభుని నేఁ డిటు గావఁగదే కృపానిధీ! 683

శా. బాలుం డీతఁడు మంచివాఁ డనుచుఁ జెప్పన్ రాము క్రూరుండు దు
శ్శీలుం [2]డా నవునైన నేము సుభగశ్రీఁ బాసి వైధవ్య దు
ష్టాలంకారముఁ బొంద నోడెద మనాథాలాప మాలింపవే
చాలున్ నీ [3]పదతాడనంబు పతిభిక్షన్ బెట్టి రక్షింపవే. 684

ఉ. ఆకుల మయ్యె భోగ మిదె యాఁదల లన్నియు వ్రస్సెఁ, బ్రాణముల్
రాకలఁ బోకలం బొలిసె రాయిడి పెట్టక మా నిజేశుపై
నీ కరుణాకటాక్షములు నిల్పఁగదే తగ నో సమస్త లో
కైకశరణ్య! యో య[4]భయకారణ! యో కమలామనోహరా! 685

ఆ. మమ్ముఁ బెండ్లిసేయు మా ప్రాణ[5]వల్లభు
ప్రాణ మిచ్చి కావు భక్తవరద!
నీవు సేయు పెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబు
పిన్ననాఁటి పెండ్లి పెండ్లి గాదు. 686

1. స్థూలసూక్ష్మగతుల నెఱుంగుచు (తం. వా.) 2. డాటయు (హ.) 3. తాండవంబు (తం. వా.) 4. యుభయ (ట. ద. డ.) 5. వల్లభుఁబ్రాణమిచ్చి (హ.)

ఇంద్రవజ్రము. నీ యాన! యెవ్వారిని నిగ్రహింపం
డా యుగ్ర పాపాకృతి నందఁ డింకన్
నీ యాజ్ఞలో నుండెడు నేఁటనుండిన్
మా యాశు ప్రాణంబులు మాకు నీవే. 687

వ. అని యిట్లు తమ పెనిమిటి బ్రతుకుఁ గోరెడి భుజగసతులయందు శరణాగత వత్సలుం డైన పుండరీకాక్షుండు కరుణించి, చరణఘట్టనంబు చాలించి, తలంగిన నెట్టకేలకుఁ బ్రాణేంద్రియంబుల మరలం బడసి, చదిసి నలఁగిన తలలు సవరించుకొని, వగపు గదుర భుజగపతి జలజనయనునునికి నంజలి చేసి, మెల్లన ని ట్లనియె.

చ. మలకలు మా ప్రచారములు మా ముఖముల్ విషవహ్ని ఘోరముల్
ఖలులము రోషజాతులము గర్వుల మే మొకమంచివార మే
నళినదళాక్ష! ప్రాణులకు నైజగుణంబులు మానవచ్చునే
వెలయవె మా వికారములు వింతలె మే లొనరించి తీశ్వరా! 689

సీ. వివిధ భావాకార వీర్య బీజాశయ [1]జన యోనియుతముగా జగము లెల్ల
నీవ చేసితి మున్ను నే మా జగంబులో సహజ కోపనులము సర్పములము
దుర్వార మైన నీ తోరంపు మాయ నే మెఱిఁగి దాఁటెడు పని కెంతవార
మంతకుఁ గారణ మఖిలేశ్వరుండవు సర్వజ్ఞుఁడవు నీవు జలజనయన!

తే. మనిచె దేనియు మన్నించి మనుపు నన్ను
నిగ్రహించెద వేనియు నిగ్రహింపు
ఇంక సర్వేశ! మా యిమ్ము లెందుఁ గలవు
చిత్తమం దున్న క్రమమునఁ జేయఁ దగును. 690

క. నా పుణ్య మేమిచెప్పను, నీ పాదరజంబుఁ గంటి నే సనకాదుల్
నీ పాదరజముఁ గోరుదు, రే షదమం దున్నవైన నిఁక మేలు హరీ! 691

వ. అని విన్నవించినఁ, గాళియు పలుకుల విని నవధరించి, కారుణ్యమానసుం డైన సర్వేశ్వరుం డతని కి ట్లనియె. 692

క. గోవర్గముతో మనుజులు, ద్రావుదు రీ మడుఁగునీరు తగ దిం దుండన్
నీవును నీ బాంధవులును, నీ వనితలు సుతులు జనుఁడు నేఁ డంబుధికిన్. 693

క. నిను నే శాసించిన కథ, మనమునఁ జింతించి రేపు మాపును గీర్తిం
చిన మనుజులు మీ భయమును, విను మెన్నఁడుఁ బొందరెందు విషవిజయముతోన్.

1. జవయోని (తం. వా.);

చ. ఇదిమొద లెవ్వ రైన నరు లీ యమునా [1]నళినీ హ్రదంబులో
వదలక తోఁగి నన్ను నుపవాసముతోడఁ దలంచి కొల్చుచుం
గదలక దేవతాదులకుఁ గా జలతర్పణ మాచరించినన్
సదమలచిత్తు లై దురితసంఘము బాయుదు రా క్షణంబునన్. 695

ఆ. గరుడభీతి రమణక ద్వీప మొల్ల కీ
మడువుఁ జొచ్చి తీవు మత్పదాబ్జ
లాంఛనములు నీ తలను నుంటఁ జూచి యా
పక్షిరాజు నిన్నుఁ బట్టఁ డింక. 696

వ. అని యిట్లు విచిత్రవిహారుం డైన గోపాలకృష్ణకుమారుం డానతిచ్చిన, నియ్యకొని, చయ్యన న య్యహీంద్రుండు, తొయ్యలులుం, దానును నెయ్యంబున న య్యాశ్వరునకు నవ్య దివ్యాంబ రాభరణ రత్నమాలి కానులేపనంబులు సమర్పించి, తేఁటి తండంబులకు దండ యగు నీలోత్పలంబుల దండ యిచ్చి, పుత్ర మిత్ర కళత్రసమేతుం డై, బహువారంబులు కై వారంబులు చేసి, వలగొని, మ్రొక్కి, లేచి, వీడ్కొని, రత్నాకర ద్వీపంబునకుం జనియె. ఇట్లు. 697

క. వారిజలోచనుఁ డెవ్వరు, వారింపఁగ లేని ఫణి నివాసత్వంబున్
వారించిన యమున సుధా, వారిం బోలుపారె నెల్లవారికిఁ బ్రియ మై. 698

అధ్యాయము – ౧౭

వ. అనిన విని, మునీంద్రా! యేమి కారణంబునఁ గాళియుండు భుజగనివాసం బైన రమణక ద్వీపంబు విడిచె? అతం డొక్కరుండును గరుడున కేమి యెగ్గుఁ దలంచె? అని నరవరుం డడిగిన, మునివరుం డి ట్లనియె. 699

సీ. సర్పభీరువు లైన జనులెల్ల నెలనెల సరస భక్ష్యములు వృక్షముల మొదల
సర్పంబులకుఁ బెట్ట సర్పంబులును మున్ను సర్పాంతకుఁడు దమ్ముఁ జంపకుండ
బ్రతిమాసమును దమ భాగభక్ష్యంబు లాపక్షిరాజున కిచ్చి బ్రతుకుచుండ
విషవీర్య దుర్మదావిష్టుఁ డై కాళియుం డహికులాంతకుని పా లపహరించి

తే. యాక తన [2]పాలి భాగంబు లెల్లఁ దినిన
విని ఖగేంద్రుఁడు కోపించి వీనితలలు
చీరి చెండాడి భోగంబు చించి వైచి
ప్రాణములఁ బాపి వచ్చెదఁ బట్టి యనుచు. 700

1. తటినీ (తం. వా.) 2. బలిభాగమెల్ల (తం. వా.)

క. అక్షీణ కనకసన్నిభ, పక్ష యుగోద్ధూత ఘోరపవమాన మహా
విక్షేప కంపితానే, క క్షోణిధరేంద్రుఁ డగుచు గరుడుఁడు వచ్చెన్. 701

ఉ. వచ్చిన సర్పవైరిఁ గని వ్రాలక లేచి మహాఫణావళుల్
విచ్చి దృగంచలంబుల నవీన విషాగ్నికణంబు లొల్కఁగా
నుచ్చల దుగ్రజిహ్వలు మహోద్ధతిఁ ద్రిప్పుచు నూర్పులందుఁ గా
ర్చి చ్చెరయంగఁ జాఱఁ గఱచెన్ విహగేంద్రు నహీంద్రుఁ డుగ్రతన్. 702

క. కఱచిన భుజగము రదములు, విఱుగఁగ వదనముల విషము వెడలఁగ శిరముల్
పఱియలుగ నడిచె గరుడుఁడు, తఱిమి కనకరుచులు గలుగు తన [1]వలఱెక్కన్.

వ. ఇట్లహికులారాతిచేత వ్రేటువడి, వెఱచి, వఱ తెంచి, కాళియుం డీ గభీరం బైన మడుఁగుఁ జొచ్చె. మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు. 704

సీ. మున్ను సౌభరి యను ముని యీ హ్రదంబునఁ దపముసేయుచు నుండ ధరణిలోన
నాఁకలి గొని పన్నగాంతకుఁ డొకనాఁడు చనుదెంచి యందలి జలచరముల
నొడిసి భక్షించిన నున్న మీనము లెల్ల ఖిన్నంబు లై వగఁ గ్రిస్సి యున్నఁ
జూచి యా మునిరాజు శోకించి కోపించి గరుడుఁడు నేఁ డాదిగాఁగ నిందుఁ

తే. జొచ్చి మీనంబులను మ్రింగఁ జూచె నేనిఁ
జచ్చు గావుత మని యుగ్రశాప మిచ్చెఁ
గాళియుం డొక్కఁ డా శాపకథ నెఱుంగు
నితర భుజగంబు లెవ్వియు నెఱుఁగ వధిప! 705

వ. అది కారణంబునఁ గాళియుం డా మడుఁగుఁ జొచ్చిన, గో మనుజ రక్షణార్థంబు కృష్ణుం డతని వెడలించె. ఇట్లు దివ్య గంధాంబర సువర్ణ మణిగణ మాలికాలం కృతుం డై, మడుఁగు వెడలి వచ్చిన మాధవుం గని, ప్రాణలాభంబులం బొందిన యింద్రియంబులం బోలె, యశోదా రోహిణీ సమేత లైన గోపికలును, నంద సునందాదు లైన గోపకులును మూర్ఛలం బాసి, తేఱి, తెప్పిఱిలి, లేచి, పరమా నందంబులం బొందిరి. బలభద్రుండు తమ్ముని నాలింగనంబు చేసె. అప్పుడు. 706

క. ఱంకెలు వైచె వృషభము ల, హంకారముతోడ లేఁగ లట్టిట్టుఱికెం
బొంకముల నొప్పె ధేనువు, లంకురితము లయ్యెఁ దరువు లా హరిరాకన్.

క. నీ సుతుఁ డహిచే విడివడె, నీ సురుచిర భాగ్యమహిమ నిశ్చల మనుచున్
భూసురులు సతులుఁ దారును, భాసుర వచనముల నందుఁ బలికి రిలేశా! 708

1. డా ఱెక్కన్ (తం. వా.), "పక్షేణసవ్యేన హిరణ్యరోచిషా" (17-7)

శా. నిన్నా యుగ్ర భుజంగమంబు గఱవన్ నీ వాపదం బొందుచు
న్నన్నే మంటి తనూజ! యోడవు గదా నా కూన! నా తండ్రి! రా
వన్నా! యంచు శిరంబు మూర్కొని నిజాంకాగ్రంబుపై నిల్పుచున్
గన్నీ రొల్కఁ గవుంగిలించెఁ దనయున్ గారాముతోఁ దల్లి దాన్. 709

వ. ఇట్లు పరమసంతోషు లై, ఘోషజను లా రేయిఁ గాళిందీతటంబున నాఁకలి నీరు వట్టుల డస్సి, క్రుస్సి, గోవులుం దారు నుండ, నగణ్యం బగు న య్యరణ్యంబున నొక్క దవానలంబు పుట్టి, చుట్టుకొని, నడురేయి నిద్రితం బైన వ్రజంబుమీఁదఁ గదిసిన, నదిరిపడి, లేచి, దందహ్యమాన దేహు లైన సకలజనులును మాయా మనుజ బాలకుం డైన హరికి శరణాగతు లై, యి ట్లనిరి.

—: గో గోప గోపికాసంఘమును గార్చిచ్చు చుట్టుకొనుట :—

మ. అదె వచ్చెన్ దవవహ్ని ధూమకణ కీలాభీల దుర్వార మై
యిదె కప్పెన్ మము నెల్లవారి నిటమీఁ దేలాగు రక్షింపు నీ
పదపద్మంబులు గాని యొం డెఱుఁగ మో పద్మాక్ష! యో కృష్ణ! క్రొ
మ్మొద మో రామ! మహాపరాక్రమ! దవాగ్నిన్ వేగ వారింపవే. 711

క. నీ పాదంబులు నమ్మిన, నాపద లెక్కడివి జనుల కత్యుగ్ర మహా
దీపిత తాపజ్వలనము, పైపడకుండెడు విధంబు భావింపఁగదే. 712

వ. అని ఘోషించు ఘోషజనులం గరుణించి, య ప్పద్మలోచనుం డగు ననంతుం డనంతశక్తియుతుం డై, గహనంబు నిండిన దావదహనంబు పానంబుచేసిన, విజయ గానంబు దశదిశల నిగిడె.

అధ్యాయము—౨౦

అంతఁ గృష్ణుండు గోగణ జ్ఞాతి సమేతుం డై, మందయానంబున మందకుం జనియె. ఇట్లు రామకేశవులు గోపాల వేషంబులఁ గ్రీడించు సమయంబున. 713

—: గ్రీష్మర్తు వర్ణనము :—

సీ. దినము లంతంతకు దీర్ఘంబు[1] లై తోఁచె దిననాథుఁ డుత్తరదిశఁ జరించె
నాఁడు నాఁటికి నెండ [2]నవ్య మై ఘన మయ్యె వెచ్చని గాడ్పులు విసరఁ జొచ్చె
మేదినీరేణువుల్ మింట సంకుల మయ్యె నేఱులుఁ గొలఁకులు నిగిరిపోయెఁ
బానీయశాలలఁ బథికసంఘము నిల్చెఁ బప్పరంబుల భోగిచయము డాఁగెఁ

1. లయ్యెం డె (హ.) 2. నవక మై (క. ట. వ.)

ఆ. దరులు [1]లతలుఁ గుసుమదళములతో వాడె
మిథునకోటికి రతి మెందు దోఁచె
నఖిలజంతు భీష్మ మైన గ్రీష్మము రాకఁ
[2]గిలి యడవులందుఁ గేలి సలిపె. 714

ఆ. వాఁడి రుచులు గలుగువాని వేఁడిమి గ్రీష్మ
కాలమందు జగము గలయఁబడియె
బ్రహ్మ జనులకొఱకు బ్రహ్మాండఘటమున
నుష్ణరసముఁ దెచ్చి యునిచె ననఁగ. 715

వ. ఇట్లాభీలం బైన నిదాఘకాలంబు వర్తింప, బృందావనంబు రామగోవింద మందిరం బైన కతంబున, నిదాఘకాల లక్షణంబులం బాసి, నిరంతర గిరినిపతిత నిర్ఝరశీకరపరంపరాభాసిత పల్లవిత కుసుమిత తరు లతం బయ్యును, దరు లతా కుసుమపరిమళమిళిత మృదులపవనం బయ్యును, పవనచలిత కమలకహ్లార సరోవర మహాగభీర నదీప్రవాహం బయ్యును, నదీ ప్రవాహ కల్లోల కంకణ ప్రభూత పంకం బయ్యును, బంకసంజనిత హరితాయమాన తృణనికుంజం బయ్యును, జన మనోరంజనం బైన వసంతకాల లక్షణంబులు గలిగి, లలిత మృగ పక్షి శోభితం బై, యొప్పుచుండె. మఱియు నందు. 716

క. పికముల కోలాహలమును, శుకసంఘము కలకలంబు సుభగ మయూర
ప్రకరము కేకారవ మళి, నికరము రొదయును జెలంగె నెఱి నయ్యడవిన్. 717

క. ఆతత యమునాసరసీ, జాత తరంగాభిషిక్త జలరుహ గంధో
పేతానిల మడఁచె నిదా, ఘాతత దావాగ్నిపీడ నవ్వన[3]మలరన్. 718

వ. ఇట్లామని కందువతెఱంగు గల్గి, సుందరం బైన బృందావనంబునకు బలకృష్ణులు గోవుల రొప్పికొని చని, గోవులుం దారును నొండొరులతో నగుచుఁ, దెగడుచుఁ, జెలంగుచుఁ, దలంగుచుఁ,జిఱిజిఱిం దిరుగుచుఁ, దరులసందుల నుఱుకుచు, దాగుఁరు మూఁత లాడుచు, గీతంబులు వాడుచు, వేణునాదంబులు ఘటియింపుచు, నటియింపుచు, గతులుదప్పిన క్రియ నొఱగుచుఁ గుప్ప లుఱుకుచుఁ, జప్పట్లు వెట్టుచుఁ, గందుకంబులఁ దట్టుచు, నుప్పరం బెగసి, [4]దర్దురంబులచందంబున దాఁటుచు, నామలక బిల్వాది ఫలంబులం మీటుచుఁ, గుట విటపంబులు గదల్చుచు, మృగంబుల నదల్చుచుఁ, బెరల రేఁపుచు, [5]మధుమక్షికలఁ జోపుచుఁ, దేనియలు ద్రావుచు,

1. తరులు కుసుమచయము (హ.) 2. కలిగి యడవులందు (హ.) 3. మందున (తం.వా.)
4. మర్కటంబుల (త.) 5. మక్షికముల (హ.)

సొమ్మసిలంబోవుచు, గురు శిష్య కల్పనంబులం బనులుసేయుచుఁ, గాకపక్షధరులై, ముష్టియుద్ధంబుల డాయుచుఁ, బన్నిదంబులు చఱచుచు, బులుఁగుల భంగి నఱచుచు, బహురూపంబులఁ బన్నుచు, నెగిరి తన్నుచు, సేవ్యసేవక మిత్రామిత్ర భావంబులు వహించుచు, నుత్సహించుచు, మఱియు ననేకవిధంబులఁ గ్రీడించిరి. అందు. 719

క. మా పాలికి బలకృష్ణులు, భూపాలకు లంచు నెగిరి బొబ్బ లిడుచు నా
గోపాలురు మోతురు ప్రమ, దాపాదకులగుచు వల్లి కాందోళికలన్. 720

క. గోపకు లందఱు నాడుచు, దీపింపఁగ రామ వాసుదేవుల వెనుకన్
బైపడి పాఠక గాయక, రూపంబులఁ బొగడుదురు నిరూఢాత్మకులై. 721

క. ప్రీతిన్ గోపకు లందఱు, గీతంబులు వాడఁ దరుల క్రిందను నగుచున్
జేతులు త్రిప్పుచు వెడవెడఁ, జాతర[1]లాడును యశోద పాపం డడవిన్. 722

మ. జలజాక్షుండును రాముఁడున్ నటనముల్ సల్పంగ గోపాలమూ
ర్తులతో వారలఁ గొల్చు నిర్జరులు సంతోషించి వేణుస్వనం
బులు గావించుచుఁ గొమ్ము లూఁదుచు శిరంబుల్ ద్రిప్పుచున్ బాడుచున్
వలనొప్పన్ వినుతించి రప్పుడు నటుల్ వర్ణించు చందంబునన్. 723

వ. ఇట్లు రామకృష్ణులు నదనదీ తీరంబులఁ, గొలంకుల సమీపంబుల, గిరుల చేరువల, సెలయేఱుల చెంతల, మడువుల కడలఁ, బొదరు నీడలఁ, బసిమిగల కసవుఁబొంపంబులఁ బసులను మేపుచుండం, బ్రలంబుం డను రక్కసుం డుక్కుమిగిలి, గోపాలరూపంబున వచ్చి, వారల హింససేయం దలంచుచుండ, న య్యఖిల దర్శనుం డగు సుదర్శనధరుం డెఱింగియు నెఱుఁగని తెఱంగున. 724

—: బలభద్రుండు ప్రలంబాసురుని వధించుట :—

క. ఆ రాముని సహజన్ముఁడు, రా రమ్మని వానిఁ జీరి రాకన్ బోకన్
గారాము చేసి మెల్లన, బోరామి యొనర్చెఁ బిదపఁ బోరిగొను కొఱకున్. 725

వ. ఇట్లు ప్రలంబునితోఁ జెలిమిసేయుచుఁ, గృష్ణుండు గోపాలకులకు ని ట్లనియె.

ఆ. మనకుఁ బ్రొద్దువోదు మన మిందఱము రెండు
గములవార మగుచుఁ గందుకముల
శిలల గుఱులు చేసి చేరి క్రీడింతము
రండు వలయు జయపరాజయములు. 727

1. లాడఁగ (వా.)

వ. అని యిట్లు పలికి, తానును బలభద్రుండును, బెన్నుద్దులై, యితర వల్లవులెల్ల నుద్దించుకొని చిట్టుద్దులై వచ్చిన సమయంబున విభజించికొని, రెండుగములవారై, మార్గంబులందుఁ దృణ దారు శిలా కల్పితం బగు గుఱు లొడ్డి, కందుక శిలాది ప్రక్షేపణంబుల, లక్ష్యంబులు దాఁక వైచి, జయ పరాజయ నిర్ణయంబులు గైకొని, వాహ్య వాహక లక్షణంబులఁ జేతలను నిర్జితులు చేతుల వహించి, క్రీడించుచు, బలరామునికి వాని చందంబు రహస్యంబున నెఱింగించి, పసుల వెల్చుచు, భాండీరకం బను వటంబుఁ జేరిరి. ఆ క్రీడయందుఁ బిదపఁ గృష్ణుని శ్రీనామనామధేయుం డైన గోపకుఁడు వహించె. భద్రసేనుండు వృషభు నెక్కించుకొనియె. బలభద్రుండు ప్రలంబు నారోహించె. అపుడు. 728

మ. వనజాక్షున్ బలిమిన్ బలాఢ్యుఁడు తృణావర్తుండు మున్ మింటికిన్
గొనిపోఁ జాలక చిక్కి వాఁ డతని నాకున్ మోవరా దంచు నా
దనుజారిం గొనిపోఁ దలంపక వడిన్ దైత్యేశుఁ డయ్యాటలోఁ
గొనిపోయెన్ [2]గుఱిదాఁటి రాము నఖిలక్రూరక్షయోద్దామునిన్. 729

వ. ఇట్లు క్రీడాకల్పిత వాహనుం డయిన ప్రలంబుండు బలభద్రునిం గొనిపోవుచు.

మ. గురుశైలేంద్రసమాన భారుఁ డగు నా గోపాలకున్ మోవలే
క రయోద్రేకము మాని దైత్యుఁడు నరాకారంబు సాలించి భీ
కర దైత్యాకృతి నేఁగె హేమ కటకాకల్పంబుతో రాముతో
మురు వొప్పంగఁ దటిల్లతేందుయుత జీమూతంబు చందంబునన్. 731

ఉ. మోసములేక వాని వెనుమూఁపున నుండుచు నా హలాయుధుం
డా సమయంబునం గనియె హాటకరత్న కిరీట కుండలో
ద్భాసిత మస్తకున్ భ్రుకుటి భాసుర దారుణనేత్రు నుగ్రదం
ష్ట్రాసహితుం బ్రలంబు నురుశౌర్యవిలంబు మదావలంబునిన్. 732

వ. కని నక్తంచరుం డని యించుక శంకించి వెఱవక. 733

క. కడువడిఁ దను బెనఁగొని, వడిఁ జనియెడు దనుజు శిరము వ్రయ్య హలధరుం
డడరి పటు చటులతర మగు, పిడికిట వెస విసరి పొడిచె బిఱుసున నలుకన్. 734

క. హలధరు బలు పిడికిటిహతిఁ, దల పగిలిన రుధిరజలము తనువివరములం
దొలఁక మొఱ యిడుచు దనుజుఁడు, బలరిపు పవినిహత నగము పగిదిం బడియెన్.

1. పసులంబిల్చుచు (హ.) 2. గిరి (హ.) 3. వెసగొనిచని, యెడుదనుజుని శిరము పగల వెగరి (హ.) విరిత్స్య తద్వపు రల మంబరేచరన్....రు షాహార చ్ఛిరసి దృఢేన ముష్టినా (18-28)

మత్తకోకిల. మేలు మేలు గదయ్య! రాముఁడు మేటిరక్కసు నొక్కనిన్
నేలఁ గూలిచె నొక్కపోటున నేఁడు విస్మయ మంచు గో
పాలకుల్ కని చచ్చి వచ్చిన భ్రాతఁ గన్న విధంబునన్
జాల దీవెన లిచ్చి రాముని [1]సంస్తుతించిరి వేడుకన్. 736

క. బలవంతుఁ డగు ప్రలంబుఁడు, బలు ముష్టిన్ నిహతుఁ డైన బ్రతికితి మనుచున్
బలసూదనాది దివిజులు, బలుపైఁ గుసుమముల వానఁ బరఁగించి రొగిన్. 738

అధ్యాయము – ౧౯

—: శ్రీకృష్ణుండు దావాగ్ని మ్రింగి గోపక గోసంఘమును గాపాడుట :—

వ. ఇట్లు గోపకులు క్రీడింప, గోవు లంతంతఁ గాంతారంబున వింతకసవులు మెసవుచు, మేఁతవడి నొం డడవికి దూరంబు చని, యందు దవదహన పవన సంస్పర్శంబు సైరింపక, కంపించి దప్పి నొప్పుసెడి ఘోషించిన. 738

శా. ఆ గోపాలకు లందఱుం బసుల కుయ్యాలించి కౌమార కే
ళీ గాఢత్వము మాని గోఖుర రదాళిచ్ఛిన్న ఘాసంబుతో
బా గై యున్న పథంబునం జని దవాపన్నంబు గాకుండ వే
వేగన్ గోగణమున్ మరల్చి రటవీ వీథిన్ జవం బొప్పఁగన్. 739

క. జలధర గభీరరవమున, నళినదళాక్షుండు దమ్ము నామాంకములన్
బిలిచిన విని ప్రతిఘోషణములు చేయుచు పసులు దిరిగె ముదమున నధిపా!

వ. అంత న వ్వనంబున దైవయోగంబునఁ గార్చిచ్చు పుట్టి, బిట్టు విసరెడి కరువలి వలన మిన్నుముట్ట మిట్టిపడి గట్టు చెట్టనక దరికొని పట్టి కాలుచుఁ జుట్టుకొని పఱువంగని, పల్లటిల్లిన యుల్లంబుల వల్లవు లెల్లఁ దల్లడిల్లి, సబలుం డైన హరికి మృత్యుభీతుల రీతిం జక్క మ్రొక్కి యి ట్లనిరి. 741

క. అభ్రంకష ధూమాయిత, విభ్రాంత మహో స్ఫులింగ విస రోగ్ర శిఖా
విభ్రష్ట దగ్ధలోకా, దభ్రం బై వచ్చెఁ జూడు దవశిఖి కృష్ణా! 742

శా. నీ చుట్టాలకు నాపదల్ గలుగునే నే మెల్ల నీ వార మ
న్యాచారంబు లెఱుంగ మీశుఁడవు మా కాఖిల దావాగ్ని నేఁ
డే చందంబున నింక దాఁటుదుము మ మ్మీక్షించి రక్షింప వ
న్నా! చంద్రాక్ష! విపన్నులన్ శిఖవితాన చ్ఛన్నులన్ ఖిన్నులన్. 743

వ. అని మఱియును. 744

1. సత్కరించిరి (హ.)

ఉ. బంధుజనంబుచేత నిటు ప్రార్థితుఁ డై హరి విశ్వరూపుఁ డో
బంధువులార ! మీ నయనపంకజముల్ ముకుళింపుఁ డగ్ని నీ
సంధి నడంతు నే ననినఁ జక్కన వారలు నట్ల సేయుడున్
బంధుర దావపావకముఁ బట్టి ముఖంబునఁ ద్రావె లీలతోన్. 745

వ. ఇట్లు నిజ యోగవైభవంబున దావదహనంబు పానంబు చేసి, నిమిషమాత్రంబున గోపకుల నందఱను భాండీరక వటసమీపంబునకుం దెచ్చి విడిచిన, వారును వికసిత నయనకమలు లై, కృష్ణుని యోగమాయా ప్రభావంబున నెరగలిచిచ్చు మగ్గె నని, [1]యగ్గించుచుఁ దమ మనంబులందు. 746

క. కార్చిచ్చార్చు పటుత్వము, నేర్చునె నరుఁ డొకఁడు శౌరి నేఁ డిదె కార్చి
చ్చార్చి మనల రక్షింపఁగ, నేర్చె నితం డజుఁడొ హరియొ నిటలాక్షుండో. 747

వ. అని వితర్కించిరి. అంతఁ గృష్ణుండు సాయాహ్నసమయంబున రామసహితుండై వంశనాళంబు పూరించుచు, గోపజేగీయమానుం డై, గోష్ఠంబుఁ బ్రవేశించె. అప్పుడు. 746

క. కమలాక్షు నొద్ద నుండని, నిమిషము యుగశతము గాఁగ నెగడిన గోప
ప్రమదలు సంభ్రమమున నా, కమలాక్షునిఁ జూచి ముదముఁ గనిరి మహీశా !

వ. ఆ సమయంబున గోపకు లిండ్లకడ నున్న వృద్ధ కాంతాజనంబులకు రామకృష్ణుల చిత్రచరిత్రంబులు చెప్పిన విని, వారు వారినిఁ గార్యార్థు లై వచ్చిన వియచ్చర వరు లని తలంచిరి. అంత. 750

అధ్యాయము - ౨౦

—: వర్షర్తు వర్ణనము :—

సీ. పూర్వవాయువులు ప్రభూతంబు లై వీచెఁ బడమట నింద్రచాపంబు దోఁచె
పరివేషయుక్త మై భానుమండల మొప్పె మెఱుము లుత్తరదిశ మెఱవఁదొడఁగె
దక్షిణగాము లై తనరె మేఘంబులు జలచరానీకంబు సంతసించెఁ
జాతకంబుల పిపాసలు కడపలఁ జేరెఁ గాంతారవహ్నుల గర్వ మడఁగె

ఆ. నిజ కరాళివలన నీరజబంధుండు
దొల్లి పుచ్చుకొన్న తోయ మెల్ల
మరల నిచ్చుచుండె మహి కర్షకానంద
కంద మైన వాన కందు వందు. 751

---

1. యెఱింగించుచు (హ.)

క. వర్షాకాల భుజంగుఁడు, హర్షముతో నిడిన నవ నఖాంకము లని యు
త్కర్షింప భూమి సతిపై, కర్షక హలరేఖ లమరె గహనాంతములన్. 752

క. చెలువుఁడు ప్రావృట్కాలుఁడు, బొలసినఁ బులకించు భూమి పులకము లనఁగా
మొలచి తలలెత్తి నిక్కుచు, సలలితగతి జాలువాఱె సస్యము లధిపా! 753

వ. మఱియుం, జటుల పవనచలితంబు లై పన్ని, మిన్ను దన్ని, లెక్కలకు మిక్కిలి యై, ఱెక్కలు గల నీలగిరుల సిరుల మీఱి, కాఱుకొని తెఱపి పడక, నిబిడంబు లై, శిశిరకిరణ తరణి మండలంబుల చొప్పు దప్పించి, విప్పు కలిగి, చదలు గప్పిన నీలమేఘంబులును, మేఘవిముక్తంబు లై జలదసమయ విటుండు సరసగతి ధరణిసతి యురమ్మున దర్పించి, నేర్పున సమర్పించు కర్పూర ఖండంబుల వడువునఁ బుడమిం బడు కరకలును, గరకానుగతంబు లై యసిత భోగిభోగంబుల జాగున, నీలమణి మాలికావిశేషంబుల విధంబున నెడపడక పడు సలిలధారలును, ధారాధర విగళిత విమల సలిలంబులం దోఁగు మదజలాభిషిక్త మాతంగంబుల సొబగున నుండు కొండలును, గొండల తుదలనుండి గండశైలంబుల పైఁ బడి వికీర్యమాణంబు లగు గిరినిర్ఝరంబుల శీకరంబులును, శీకరపరంపరలఁ [1]జొదుగులు మదుగులు గొనఁ బిదపిద నగుచుఁ జిదుకు చిదుకు మను రొంపులును, రొంపులు గ్రొచ్చి క్రచ్చుఱ నుచ్చలితంబు లై పఱచు వఱదలును, వఱదలవలన మెదల్చి కదలి పాఱెడి యేఱులును, నేఱులవెంట గఱులుద్రిప్పుచు గములు గొని క్రొన్నీటి కెదురునడచు మీనంబులును, మీననయనల మేనుల మెఱుంగు సొంపుపెంపు సైరింపక కంపించి, సురిఁగి తిరిగి చనియెడికరణి మేఘమధ్యంబులోఁ బొలసి, మలసి, నిలువక మరలిచను క్రొమ్మెఱుంగులును, మెఱుంగులపగిది మగువలు పురుషులం దగిలి నిలువ రని జనుల కెఱుంగ నలువ మొఱయిడిన తెఱంగున మొరయు నుఱుములును, నుఱుముల కులికిపడక కికురుపొడుచుచు బింకెంబులు కొంచెంబులు సేయక, విప్పి దెప్పరంబుగ రొప్పుచు నర్తనంబులు సేయు మయూరంబులును, మయూర ఘోషంబులు భీషణంబు లై చెవులకు సోఁక ననూనంబు లైన మానంబుల నాసలుచెడి, యొండొరులకుం గ్రిందుపడి క్రందుకొను విరహిజనులును, జనులకు రేపు మాపు నిరూపింపరాక మాలతీ కుసుమవిసర వికసన విదితావసానంబు లగు దుర్దినంబులును, దినావసాన సమయంబున మినుకు మినుకు మని మెఱచుచుం దిరుగు ఖద్యోతంబులును, ఖద్యోత సందర్శనంబు గోరుచు నుడుగక విడువక కురియు జడిం బడి, వలిగొని వడంకుచు నశనయత్నంబుల వర్జించి, ఖర్జూర జంబూఫల భక్షణంబుల దేహసంరక్షణంబు

1. చొదుకులు మదుకులు (తం. వా.)

లాచరించు వనచరులును, వనచరానందకారిణు లయి వారరమణుల రుచి ననవరత భుజగసమేత లగు కేతకులును, గేతకీ కదంబయూథికా కుటజ కుసుమ పరిమళ మిళితంబు లగు విపినమార్గంబులును, మార్గనిరోధంబు లగుచుం బెరిఁగి రసికంబు లై పసరుడాలు గలుగుచు [1]హరి న్మణి కిరణ పుంజంబుల భంగి రంజిల్లి తొంగలించుచు, జొంపంబులు గొనిన కసవులును, గసవులు మెసవి మిసమిస తనువులు మెఱయ, వలుఁద పొదుఁగుల బరువునఁ గదలక నిలిచి, నెమ రమర నిడు ధేనువులును గలిగి, ధేనువ్రజంబు కై వడి పయఃకణ మనోహరం బై, హార కరంబు భంగి పరిపూర్ణ సారంగ భాసురం బై, సురగిరి చెలువున [2]హరి శరాసన విభీషణం బై, విభీషణ హృదయంబు పోలికెఁ బ్రకటిత హరిశబ్ద వై భవం బై, భవపూజనంబు చందంబున నింద్రగోపాది విభవజనకం బై, జనకయాగంబు భాతి సీతాప్రకర ణాలంకృతం బై, కృతయుగంబు సొంపున బహు వర్షంబు లై వర్షాగమంబు వచ్చె. అందు. 754

క. వాడక వ్రాలక తెవులుల, గూడక తగ నల్ల గెఱలు కొని నవకము లై
చూడఁగ భద్రము లగుచున్, వీడెన్ సస్యంబు లిడుమ వీడెం బ్రజకున్. 755

క. జీవనము చాలఁ గలిగియుఁ, గావరమున మిట్టిపడని ఘనునిక్రియ నదీ
జీవనములు సొర జలనిధి, ప్రావృట్కాలమున డిందుపడియుండె నృపా! 756

శా. ఆ వర్షాగమమందు గోవుల నరణ్యాంతంబులన్ మేపుచున్
గోవిందుండు ప్రలంబ వైరియుతుఁ డై గోపాలవర్గంబుతోఁ
బ్రావీణ్యంబునఁ గందమూల ఫలముల్ భక్షింపుచున్ మంజుల
గ్రావాగ్రంబులఁ బ్రీతిఁ జల్ది గుడిచెన్ గాసారతీరంబులన్. 757

వ. ఆ సమయంబున.

సీ. విశ్వమోహన మైన వేణునినాదంబు సరస గంభీర గర్జనము గాఁగ
మహనీయ నిర్మల మందహాసద్యుతి లలిత సౌదామినీ లతిక గాఁగఁ
దలచుట్టు బాగునఁ దనరు పింఛపుదండ శై లభేదను శరాసనము గాఁగఁ
గరుణా కటాక్షవీక్షణ సుధావర్షంబు సలిలధారా ప్రవర్షంబు గాఁగ

తే. జాడ నేతెంచు గోపాలజన మునీంద్ర
చాతకంబుల దురవస్థఁ జక్కఁజేసి
కృష్ణమేఘంబు బహు[3]తర కీర్తి నొప్పె
విమల బృందావ నాకాశవీథియందు. 759

1. పద్మరాగ (హ) 2. హార (హ) 3. రత (హ)

క. గోవుల వృషవత్సంబుల, వావిరిఁ బూజించి పిదప వర్షాకాల
శ్రీవనితను బూజించెను, శ్రీవల్లభుఁ డయ్యు గోపశేఖరుఁ డధిపా! 780

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు విహిత విహారంబుల వర్షాకాలంబుఁ బుచ్చె అంత. 761

—: శ ర దృ తు వ ర్ణ న ము :—

క. జొంపములు గొనియె వనములు, రొంపు లిగిరె నెమలిగముల రొద లుడిగె నదుల్
పెంపులకుఁ బాసె నుఱుముల, శంపల సంపదలు మాసె శారదవేళన్. 762

వ. మఱియు, జీవనంబుల విడిచి, విమల జ్ఞానవశంబున ముక్తు లగు పురుషరత్నంబుల చెన్నునఁ జెన్నువదలి, మిన్నువిడిచి, వాయువశంబు లై, వెల్లివిరిసి చను మేఘంబులును, మేఘపటల రహితంబును, గలశభవముని సహితంబును నై, విజ్ఞానదీప విలసితం బగు యోగి హృదయంబు చందంబున శుభ్రం బైన యభ్రంబును, నభ్రంబున నీలదుకూల వితాన సంయుక్త ముక్తాఫలంబుల వడువున నెగడు నుడుగణంబులును, నుడుగణ మయూఖంబు క్రొవ్వు లువ్వెత్తుగొని నివ్వటిల్లుచు, బ్రహ్మాండకరండ కర్పూర ఖండాయమానంబు లగు చంద్రకిరణంబులును, జంద్రకిరణ [1]సంస్పర్శనంబున సగర్భంబు లై భూమికి దుర్భరంబు లగుచు నిండి పండి హాలిక కర నిశిత లవిత్ర ధారా సంరంభంబుఁ దలంచి, తల్లడిల్లి, వెలవెలఁ బాఱుచుఁ దల్లి యగు విశ్వంభరకు మునుకొని, ప్రణతంబు లై వణంకుచు, నెఱుఁగ మొఱయిడుచున్న పెంపున సంపన్నంబు లయిన యొన్నల ప్రేగున వ్రాలి, గాలిం దూలుచు, మర్మర[2]ధ్వనుల సారస్యంబు లగు కలమాది సస్యంబులును, సస్యమంజరీ పుంజంబులు గొంచక చంచువులఁ ద్రుంచి, కబళించి, పిల్ల పెంటి తండంబులం గూడి, కడుపుల నిండ మెక్కి, విక్క విరిసి, చొక్కుచుఁ ద్రిక్కలుకొని, మహోత్తుంగ సమంచిత మంచప్రదేశంబు లెక్కి సంచరించుచు, వెన్నుల కావలియున్న యన్నుల కెమ్మోవులు బింబఫలంబు లని కఱచి, తత్కరస్ఫాలనంబుల నులికిపడి, యెగసి చను శుకనికర కలకలంబులును, కలహంస కోక సారస కోలాహల మండితంబు లై, నిండి నిర్మలజలంబులు గల జలాశయంబులును, జలాశయంబుల జలము లనుదినము నిగుర గృహములం బ్రతుకు దినములు సనుట యెఱుంగని మనుజుల గమనికం దిరుగు జలచరములును, జలచర హృదయముల బెగడుగదుర డొంకి యింకిన నదులును, నదులందుఁ

1. సమ్మర్శనంబున (హ) 2. ధ్వని సారస్యంబులు (?)

గర్భాగారమండపంబుల తెఱంగున, మణికుట్టిమంబుల మాడ్కిని, సౌధ సోపాన మార్గంబుల జాడను విలోకితంబు లగు నూతన సైకతంబులును, సైకత ప్రదేశంబుల నుదయవేళ నిత్యకర్మానుష్ఠాన నిరతు లగు మునులును, ముని కన్యకా కరకలశ సలిలాభిషిక్త మూలంబు లగు తపోవన బాలరసాల సాలంబులును, సాలవిటపి వాసంతికా కుంజపుంజంబుల తఱుచున నిముడుకొని, దినకరకిరణములకుం గరువలికిం జొర వెఱవుపడని వనములును, వనములం దరుల కొమ్మలు నాకలంబులు నేకలంబు లై మెసంగి, మసరుకవిసి, క్రొవ్వి, కొమ్ములకొనల నూది, యేటిదరులు త్రవ్వి, చిమ్మి, క్రుమ్మి, కోరాడెడి వనగజంబులును, గజకుంభ కనకకుంభ రుచిర కుచభార భీరుమధ్య సమంచిత లగు చెంచితలును, చెంచితల క్రూరమ్ము లగు వాలమ్ముల సారమ్ములు చెడి, [1]ఖేదంబునఁ బాదంబులు దొట్రుపడఁ బెను[2]గాథంబులం బడు వరాహ పుండరీకంబులును, బుండరీక కుముద కురంటకాది కుసుమ మకరందంబు గ్రోలి, తేలి, సోలి, వ్రాలి, మహోహంకృతుల ఝుంకృతులు సేయు తేఁటి కదుపులును, గదుపులం గలయక యెడగలిగి, మదమున నదను పద నెఱింగి, మదనమార్గణ ప్రేరితంబు లై, పెంటితుటుముల వెంటం జని, యొండొంటి గెంటించుచుఁ దగుల నెక్కి గర్భంబులు నెక్కొలుపు మృగ వృషభరాజంబులును గలిగి, రాజరాజ గృహంబుపగిది విలసిత కుంద పద్మ సౌభాగ్యం బై. భాగ్యహీను కర్ణంబు రేఖ నశ్రుత నీలకంఠ శబ్దం బై, శబ్ద శాస్త్రవేది హృదయంబు బాగున [3]విశద ప్రకాశాభిరామం బై, రామ సంగ్రామంబు కైవడి బాణాసనాలంకృతం బై, కృతాంత హృదయంబుకరణి నపంకం బై, పంకజాసను గేహంబు సొంపున రాజహంస విరాజమానం బై, మానధనుని చరిత్రంబు సొబగున నకల్మష జీవనం బై, వననిధి పొలుపున సమ్మిళిత భూభృద్వాహినీ సంకులం బై, కులవధూరత్నంబు చెలువున నదృష్ట పయోధరం బై, ధరణికిం దొడ వగుచు శరత్కాలంబు వచ్చె. అందు. 763

క. వాజుల నీరాజనములు, రాజుల జయగమనములును రాజిత లక్ష్మీ
పూజలు దేవోత్సవములు, రాజిల్లెను జగతియందు రాజకులేంద్రా! 764

క. చేగ గల చెఱకువింటను, బాగుగ నీలోత్పలంబు బాణంబుగ సం
యోగంబు చేసి మదనుఁడు, [4]వేగిరమున విరహిజనుల [5]వేఁటాడె నొగిన్. 765

---

1. బెడిదంబున (హ) 2. గాదంబులంబడు (తం.చ.); గాతమ్ములం (వా. ద.) 3. విశ్వ (తం. వా.) 4. వేగంబున(హ. వా.) 5. వేఁటాడించె (హ. తం.)

అధ్యాయము - ౨౧

వ. ఇట్లు భాసురంబు లైన శరద్వాసరంబుల గోవిందుండు గోపబృందసమేతుం డై, బృందావనంబునం బసులఁ బొసంగ మేపుచు. 766

సీ. కర్ణావతంసిత కర్ణికారప్రభ గండభాగద్యుతిఁ గడలుకొలుప
భువనమోహన మైన భ్రూ విలాసంబుతో వామభాగానత వదన మొప్ప
నపసవ్యకర మృదులాంగుళీ చాతురి షడ్జధ్వనికి మర్మసరణిఁ జూప
డాకాలిమీఁద నడ్డము సాచి నిల్పిన పద నఖద్యుతి భూమిఁ బ్రబ్బికొనఁగ

తే. మౌళిపింఛము కంఠదామమును మెఱయ
విలసిత గ్రామముగ నొక్క వేణువందు
బ్రహ్మగాంధర్వ గీతంబు పరఁగఁ జేసెఁ
జతుర నటమూర్తి గోపాల చక్రవర్తి. 767

వ. ఇట్లు హరి వేణునాదంబు పూరించిన, మారవికార హేతు వగు తద్గీతం బాలించి సిగ్గులు సాలించి, మక్కువలు చెక్కు లొత్త, గోపిక లోపికలు లేక, తమతమ పొత్తుకత్తెలుం దారును, దత్తరంబున బదుగురు, నేగురుం దుటుములుగొని, జిలిబిలి ముచ్చటలకుం జొచ్చి, తమలోన. 768

మ. శ్రవణోదంచిత కర్ణికారములతో స్వర్ణాభ చేలంబుతో
నవతంసాయిత కేకి పింఛకముతో నంభోజ దామంబుతో
స్వవశుం డై మధురాధరామృతముచే వంశంబుఁ బూరింపుచు
న్నవిదా! మాధవుఁ డాలవెంట వనమం దొప్పారెడిం జూచితే. 769

శా. రావే సుందరి! యేమె బోటి! వినవే రాజీవనేత్రుండు బృం
దావీథిన్ దగ వేణు వూఁదుచు లస త్సవ్యానతాస్యంబుతో
భ్రూవిన్యాసము లంగుళీక్రమములం బొల్పార షడ్జంబుగాఁ
గావించెన్ నటుభంగి బ్రహ్మ మగు తద్గాంధర్వ సంగీతమున్. 770

క. తలఁకెను గొబ్బునఁ జిత్తము, నళినాక్షుని మధుర వేణునాదము నా వీ
నులు సోఁకి నంత మాత్రన, చెలియా! యిఁక [1]నెట్లు వెరవు చింతింపఁగదే. 771

క. నాతోడ వెఱవ వలదే, నాతోడనె కొనుచుఁ బోయి నళినదళాక్షున్
నీతోడుతఁ బలికించెద, నీతోడి జనంబు మెచ్చ నీతోడు సుమీ. 772

---

1. నేటివెఱవు (హ)

వ. అని పెక్కుభంగుల నోర్తోర్తె నుద్దేశించి పలుకుచు, గోపసుందరులు బృందా
వనంబునకు గోవిందుని కెదురు చని, పరమానందంబున నతనిం దమమనంబులఁ
బ్రతిపదంబును నాలింగనంబు చేసినవార లగుచు, రామకృష్ణుల నుద్దేశించి. 773

మ. నవ [1]గోస్థానక రంగమందుఁ బరమానందంబుతోఁ జూడఁ బ
ల్లవ నీలోత్పల పింఛ పద్మదళమాలా వస్త్రసంపన్ను లై
కవ లైయె వేణువు లూఁదుచుఁ బహు నటాకారంబులన్ గేళితాం
డవముల్ చేసెద రీ కుమారకులు వేడ్కన్ గామినుల్ గంటిరే! 774

క. ఓ చెలువలార! వినుఁడీ, వాచాశతకంబు లేల వర్ణింపంగా
లోచనముల కలిమికి ఫల, మీ చెలువురఁ జూడఁగలుగు టింతియ సుండీ. 775

వ. అని పలికిరి. అందుఁ గొందఱు గోవిందు నుద్దేశించి. 776

మ. ఒనరన్ వ్రేతల కించుకేనియును లేకుండంగ గోపాలకృ
ష్ణుని కెమ్మోవి సుధారసంబుఁ గొనుచున్ జోద్యంబుగా మ్రోయుచున్
దన పర్వంబులు నేత్రపర్వములుగా దర్పించెఁ బూర్వంబునన్
వనితా! యెట్టి తపంబు చేసెనొకొ యీ వంశంబు వంశంబులోన్. 777

మ. ముదితా! యే తటినీ పయఃకణములన్ మున్ వేణు వింతయ్యె నా
నది సత్పుత్రునిఁ గన్న తల్లిపగిదిన్ నందంబుతో నేఁడు స
మ్మద హంసధ్వని పాటగా వికచ పద్మశ్రేణి రోమాంచ మై
యొదవన్ తుంగ తరంగహస్త నటనోద్యోగంబుఁ గావింపదే. 778

క. నలినోదరు భక్తునిఁ గని, కులజులు నందాశ్రుజలము గురియుపగిది మ్రాఁ
కులు పూఁదేనియ లొలికెడు, నలినాక్షునిచేతి వంశనాళము మ్రోఁతన్. 779

శా. నా మోసంబున కెద్ది మేర విన వే నా పూర్వజన్మంబులన్
లేమా! నోములు నోఁచుచో నకట! కాళిందీతటిన్ వేణు వై
భూమిన్ బుట్టెద నంచు గోరఁ దగదే బోధిల్లి యట్లైన నీ
భామం దిప్పుడు మాధవాధర సుధాపానంబు గల్గుం గదే. 780

క. కాళిందీ కూలంబున, నాళీ యీ నందతనయు నధరామృతమున్
గ్రోలెడి వేణువ నగు నో, మేలాగున నోమవచ్చు నెఱిఁగింపఁగదే. 781

క. వనితా! కృష్ణుఁడు నల్లని, ఘన మనియున్ వేణురవము గర్జన మనియున్
మనమునఁ దలంచి రొప్పుచు, ననవరతము నెమలితుటుము లాడెడిఁ గంటే. 782

---

1. గోష్ఠానక (హ)

క. గిరిచర మిథునము లోలిన్, బరికింపఁగఁ గృష్ణపాద పద్మాంకిత మై
సురరాజు నగరికంటెను, దరుణీ ! బృందావనంబు తద్దయు నొప్పెన్. 783

మ. అమరేంద్రాంగన లాకసంబున విమానారూఢ లై పోవుచున్
గమలాక్షున్ శుభమూర్తిఁ గాంచి మురళీగానంబు లందంద క
ర్ణములన్ నిల్పుచు మేఖలల్ వదలఁగా నాథాంక మధ్యంబులన్
బ్రమదా ! వ్రాలిరి చూచితే వివశ లై పంచాశుగ భ్రాంత లై. 784

ఉ. కానల నుండుచున్ సరస గాన వివేక విహీన జాత లై
వీనుల నేఁడు కృష్ణముఖ వేణు రవామృతధార సోఁకినన్
మేనులు మేఁతలున్ మఱచి మెత్తని చూడ్కి మృగీ మృగావళుల్
మానిని ! చూడవమ్మ బహుమానము చేసెఁ గృతార్థచిత్త లై. 785

ఉ. తల్లుల చన్నుఁబాలు మును ద్రావు తఱిన్ దమ కర్ణవీథులన్
వల్లభ మైన మాధవుని వంశ రవామృతధార చొచ్చినన్
ద్రుళ్ళక పాలురాఁ దివక దూఁటక మానక కృష్ణుమీఁద దృ
గ్వల్లులు చేర్చి నిల్చె నదె వత్సము లంగనలార ! కంటిరే. 786

మ. మమతన్ మోములు మీఁది కెత్తుకొని రోమంథంబు సాలించి హృ
త్కమలాగ్రంబులఁ గృష్ణు నిల్పి మురళీ గానామృత శ్రేణి క
ర్ణములన్ గ్రోలుచు మేఁత మాని గళితానందాశ్రు లై చిత్రితో
పమ లై గోవులు చూచుచున్న వదిగో పద్మాక్షి ! వీక్షించితే. 787

మ. జగతీజంబుల శాఖ లెక్కి మురళీ శబ్దామృత స్యందముల్
మిగులన్ వీనులఁ ద్రావి వ్రేఁగుపడి నెమ్మిం గృష్ణరూపంబు చి
త్తగ మై యుండఁగ నడ్డపెట్టుక్రియ నేత్రంబుల్ దగన్ మూసి యీ
ఖగముల్ సొక్కెడిఁ జూచితే మునిజనాకారంబులం గామినీ ! 788

మ. క్రమ మొప్పన్ నదులెల్ల వంశరవ మాకర్ణించి సంజాత మో
హములన్ మన్మథసాయక క్షత విశాలావర్త లై హంసవా
క్యములం జీరి తరంగహస్తముల నాకర్షించి పద్మోపహా
రములన్ గృష్ణు పదార్చనంబు సలిపెన్ రామా ! విలోకించితే. 789

ఆ. వనిత ! నేఁడు కృష్ణు వంశనినాదంబు
విని పయోధరంబు విరులు గురిసి
తన శరీర మెల్ల ధవళాతపత్రంబుఁ
జేసి మింట నీడఁ జేసెఁ గంటె. 790

క. మంచి ఫలంబులు హరిచే, నించి కరాలంబనముల నెగడుచు నిదె క్రీ
డించెద రంగన! చూడుము, చెంచితలం బింఛపత్త్ర చేలాంచితలన్. 791

క. ఉల్లసిత కుచభరంబుల, నల్లాడెడి నడుముతోడ నలరులదండల్
ఖిల్లి యొకతె హరి కిచ్చెను, హల్లోహల కలిత యగుచు నంగన! కంటే. 792

క. గిరు లెల్ల జలము లయ్యెం, దరు లెల్లను బల్లవించె ధరణి గగన భూ
చరు లెల్లను జొక్కిరి హరి, మురళి రవామృతము సోఁకి ముద్దియ! కంటే. 793

మ. బలకృష్ణాంఘ్రి సరోజసంగమముచే భాసిల్లుచున్ ధన్య మై
ఫలపుష్పంబులఁ గానుకల్ గురిసి సంభావించి మిన్నందుచున్
జలఘాసంబుల గోవులం దనిపి చంచత్ భూజరోమాంచ మై
వెలసెన్ జూడఁగదమ్మ! యీ గిరి పురోవీథిన్ సరోజాననా! 794

వ. అని యిట్లు బృందావన విహారి యైన గోవిందుని సందర్శించి, పంచబాణభల్ల
భగ్నహృదయ లై, వల్లవకాంత లేకాంతంబులఁ జింతించుచుఁ, దత్పరతంత్ర లయి
యుండిరి. అంత. 795

అధ్యాయము—౨౨

—: హేమంత ఋతు వర్ణనము :—

క. శామంతికాస్రగంచిత, సీమంతవతీ కుచోష్ణ జిత శీతభయ
శ్రీమంతం బై గొబ్బున, హేమంతము దోఁచె మదనుఁ డేఁచె విరహులన్. 796

క. ఉత్తరపుగాలి విసరె వి,యత్తలమునఁ దుహినకిరణుఁ డహితుం డయ్యెం
బొత్తు జరిగె మిథునములకు, నెత్తమ్ములు దఱిగె హిమము నెలకొనియె నృపా!

క. అహములు సన్నము లయ్యెను, దహనము హిత మయ్యె దీర్ఘదశలయ్యె నిశల్
బహు శీతోపేతం బై, యుహుహూ యని వణఁకె లోక ముర్వీనాథా! 798

క. అన్నల చన్నుల దండ వి,పన్నులుగా కెల్లవారు బ్రతికిరిగా కీ
చన్నుల మీఁటిన [1]వలి నా, పన్నులు గాకుండఁ దరమె బ్రహ్మాదులకున్. 799

ఆ. [1]పొడుపుఁ గొండమీఁద [2]బొడుచుట మొదలుగాఁ
బరువు వెట్టి యినుఁడు పశ్చిమాద్రి
మఱుఁగుఁ జొచ్చెఁ గాక మసలినఁ జలిచేతఁ
జిక్కెఁ జిక్కె ననఁగఁ జిక్కకున్నె. 800

1. చలి(హ) 2. పొడవుఁ గొండమీఁదఁ బొడిచింది మొదలుగా (హ); పొడమింది మొదలుగా (చ)

క. చెంగల్వ విరులగంధము, మంగళముగఁ గ్రోలుచున్న మధుపము లొప్పె
న్నంగజ వహ్నులపై నుప్పొంగి విజృంభించు పొగల పోలిక నధిపా! 801

ఆ. శంభు కంట నొకటి జలరాశి నొక్కటి
మఱియు నొకటి మనుజ మందిరముల
నొదిఁగెఁ గాక మెఱసి యున్న మూఁడగ్నులుఁ
జలికి నోడి భక్తి నలుపకున్నె. 802

శా. *ఈ హేమంతము రాకఁ జూచి రమణీహేలాపరీరంభ స
త్సాహాయ్యంబునఁ గాని వీని గెలువన్ శక్యంబు గాదంచు దా
రూహాపోహావిధిం ద్రిమూర్తులు సతీయుక్తాంగు లైనారు గా
కోహో! వార లదేమి సంతత వధూయోగంబు రాఁ గందురే. 803

క. *ఈ హేమంతము రాకకు, శ్రీహరి యొక్కింత వణఁకి చింతింపంగా
నోహో! వెఱవకు మనుచు, న్నా హరికిని శ్రీకుచంబు లభయం బిచ్చెన్. 804

—: గోపికా వస్త్రాపహరణకథ :—

వ. ఇట్లు నితాంతం బగు హేమంతంబున మొదలినెల తొలిదినంబునందు, నందుని మందలోఁ గల గోపకుమారికలు రేపకడ లేచి చని, కాళిందీ జలంబులం దోఁగి, జలతీరంబున నిసుకం గాత్యాయనీరూపంబు చేసి, సురభి కుసుమగంధంబు లిడి, ధూపదీపంబు లిచ్చి, బహువి ధోపహారంబులు సమర్పించి. 805

క. ఓ కాత్యాయని! భగవతి!, నీకును మ్రొక్కెదము మేము నేఁ డనుకంపన్
మా కిందఱకును వైళమ, శ్రీకృష్ణుఁడు మగఁడు గాఁగఁ జేయుము తల్లీ! 806

క. ఓ తల్లి! మాకుఁ గృష్ణుఁడు, చేతోవిభుఁ డైన నాఁడు చెలువల మెల్లన్
నేతివసంతము లాడుచుఁ, జాతర చేసెదము భక్తిచాతురితోడన్. 807

వ. అని నమస్కరించి, హవిష్యంబులు గుడుచుచు, ని వ్విధంబున మాసవ్రతంబు సల్పిరి. అం దొక్కనాఁడు. 808

మ. రమణుల్ ప్రొద్దున మేలుకాంచి సఖులన్ రం డంచు నాత్మీయ నా
మములం జీరి కుచద్వయీ భరములన్ మధ్యంబు లల్లాడఁగాఁ
బ్రమదోద్దామ గజేంద్రయాన లగుచున్ బద్మాక్షునిం బాడుచున్
యమునాతీరముఁ జేరఁబోయిరి గృహీతాన్యోన్య హస్తాబ్జ లై. 809

* ఈ పద్యములు తాళప్రతులలో లేవు.

వ. ఇట్లా నదీతీరంబుఁ జేరంజని, గజగమనలు విజన ప్రదేశంబున వలువలు విడిచి యిడి, మది శంక లేక, యకలంక లై, క్రుంకు లిడఁ జలంబున జలంబు సొచ్చి.

క. వారిజ లోచనుఁ బాడుచు, వారిజ లోచనలు వారివారికి వేడ్కన్
వారివిహారము సలిపిరి, వారి విహారములు జగతివారికిఁ గలవే. 811

వ. ఆ సమయంబున. 812

క. తోయజనయనలు యమునా, తోయములం దుండు టెఱిఁగి దూరగుఁడయ్యున్
దోయజనయనుఁడు వారి తన, తోయము గోపకులుఁ దానుఁ దోఁతెంచె నృపా!

తరల. కదలకుం డని తోడివారలఁ గన్నుసన్నల నిల్పుచున్
బదము లొయ్యన నేలఁ బెట్టుచుఁ బద్మనేత్రుఁడు మౌని యై
పొదలమాటున నల్లనల్లన పొంచి పొంచి నతాంగుఁ డై
యదను గోరుచు డాసి ప్రేతల యంబరంబులు దొంగిలెన్. 814

వ. ఇట్లు దొంగిలి. 815

శా. ఉద్యద్గంధగజేంద్ర గౌరవముతో యోషాంబరంబుల్ విభుం
డాద్యుం డర్భకుభంగి నర్భకులతో హాసార్థి యై కొంచుఁ ద
న్నద్యంభఃకణ శీతవాత జనితానందంబుతో నెక్కె దా
సద్యోముక్త దురంత పాదప జను స్సంతాపమున్ నీపమున్. 816

వ. అప్పు డ య్యింతు లి ట్లనిరి. 817

క. మా మా వలువలు ముట్టకు, మామా కొనిపోకు పోకు మన్నింపు తగన్
మా మానమేల కొనియెదు, మా మానసహారణ మేల మానుము కృష్ణా! 818

సీ. బహు జీవనముతోడ భాసిల్లి యుండుటో గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్మితోడ
మహి నుద్ధరించుటో మనుజసింహంబ వై ప్రజలఁ గాచుటో కాక బలి దెరల్చి
పిన్న వై యుండియుఁ బెంపు వహించుటో రాజుల గెల్చుటో రణములోన
గురు నాజ్ఞ సేయుటో గుణనిధి వై బల ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో భద్రలీల

ఆ. బుధులు మెచ్చ భువిఁ బ్రబుద్ధత మెఱయుటో
కలికితనము సేయ ఘనత గలదె
వావి లేదు వారి వారు నా వా రని
యెఱుఁగవలదె వలువ లిమ్ము కృష్ణ! 819

---

1. మన్నింపఁదగున్ (హ)

క. కొంటివి మా హృదయంబులు, కొంటివి [1]మా మనము లజ్జ గొంటివి వలువల్
గొంటి విఁక నెట్లు చేసెదొ, కొంకెవు గద నిన్ను నెఱిఁగికొంటిమి కృష్ణా! 820

సీ. రాజసంబున నీవు రంజిల్లు టెఱుఁగమే చెలరేఁగి వింతలు చేయుచుండ
సత్త్వసంపద గల్గి జరుగుటఁ దలఁపమే సిరిగల్గి యన్యులఁ జెనకుచుండ
గురుతర శక్తియుక్తుఁడ వౌటఁ జూడమే తామసంబున నెగ్గు దలఁచుచుండ
నొకభంగితో నుండకుంటఁ జింతింపమే మాయావి వై మాఱు మలయుచుండ

ఆ. నేమి జాడవాఁడ వేపాటి గలవాఁడ
వే గుణంబు నెఱుఁగ నెల్లయెడల
నొదిగి యుండనేర వోరంత ప్రొద్దును
బటము లీఁగదయ్య! పద్మనయన! 821

క. [2]రాజు నెఱుంగవు బలిమిని, [3]రాజిల్లెదు చీర లీవు రమణుల మింకన్
రాజున [4]కెఱిఁగించెద మో, రాజీవదళాక్ష! నీవు రాజవె ధరకున్. 822

వ. అని పలికిన కన్నియల పలుకు లాలించి, మందహాస సుందర వదనారవిందుఁ డై, గోపాలబాలకుల కరంబులం గరంబులు వేసి, య మ్ముద్దియల నుద్దేశించి నెఱవాది చతురుం డి ట్లనియె. 823

శా. రామల్ [5]రాజులతోడ [6]నీ పనికి నారంభింతురే మీ క్రియన్
[7]మోమా లేమియు లేక [8]దూఱెదరు మీ మోసంబు చింతింప రం
భోమధ్యంబున నుండి వెల్వడి వెసన్ బూర్ణేందు బింబాననల్
మీ మీ చీరలు వచ్చి పుచ్చుకొనుఁడీ మీ కిచ్చెదం జెచ్చెరన్. 824

వ. అనిన న మ్మానవతు లొండొరుల మొగంబులు సూచి నగుచు, మర్మంబుల నాటిన మాటలకు మగుడం బలుక సిగ్గువడుచు, నగ్గలం బై న చలిని వలిగొని, కంఠప్రమాణ జలంబులం దుండి, డోలాయమాన మానస లై, యి ట్లనిరి. 825

క. [9]మా వలువలు లాఘవమున, నీ వేటికిఁ బుచ్చుకొంటి వీ వల్పుఁడవే
నీ వెఱుఁగని దే మున్నది, [10]నీ వందఱిలోన ధర్మనిరతుఁడవు గదే. 826

---

1. మానంబు (తం): యానంబు (వా) 2. రాజుల నెఱుఁగవు (హ. తం. వా.)
3. రాజిల్లెడు (హ. వా.) 4. కెఱుఁగించెదవో (హ) 5. రాములతోడ (హ) 6. నీ పనికి గారారింతురే (హ) 7. మోమోలేమియు (వా) 8. మూఱెదరు (హ): తూఱెదరు (వా)
9. మావలువలాగడంబున (తం. వా.) 10. విందఱిలోన (తం. వా.)

మ. ఇంతుల్ తోయము లాడుచుండ మగవా రేతెంతు రే వచ్చిరా
యింతల్ సేయుదు రే కృపారహితు లై యే లోకమం దైన నీ
వింతల్ నీ తలఁ బుట్టెఁ గాక మఱి యేవీ కృష్ణ ! యో చెల్ల ! నీ
చెంతన్ దాసుల మై చరించెదము మా చేలంబు లిప్పింపవే. 827

క. వచ్చెదము నీవు పిల్చిన, నిచ్చెద మేమైనఁ గాని [1]యెటు చొరు మనినం
జొచ్చెదము నేఁడు వస్త్రము, లిచ్చి మమ్ముం గరుణతోడ నేలుము కృష్ణా! 828

వ. అనిన దరహాసితవదనుం డై హరి యి ట్లనియె. 829

క. ఏ తరుణుఁడు మగఁ డౌటకు, మీ తపములు చెప్పుఁ డింక మీ యానలు సుం
డీ తప్పిన [2]నీ కూరిమి, మీ తలలనె వ్రుట్టె నోటు మేదిని లేదే.

క. ఎవ్వనిఁ గని మోహించితి, రెవ్వఁడు మీ మానధనము లెల్ల హరించెన్
[3]నివ్వటిలెను మీ కూరిమి, యెవ్వనిపైఁ బలుక రాదె యే నన్యుఁడనే. 831

వ. అనిన విని, సుందరు లన్యోన్య సందర్శనంబులు సేయుచు, హృదయారవిందంబులఁ
గందర్పుండు సందడింప నగుచు, నిరుత్తర లై యున్న [4]లోకోత్తరుం డి ట్లనియె.

క. నా యింటికి దాసుల రై, నా యాజ్ఞ వహించి మీరు నడచెద రేనిన్
మీ యంబరంబు లిచ్చెదఁ, దోయంబులు వెడలి రండు తొయ్యలులారా. 833

వ. అనిన విని, హరిమధ్యలు చలికి వెఱచి, సలిల మధ్యంబున నిలువ నోపక. 834

క. కొందఱు వెడలుద మందురు, కొందఱు వెడలుటయు సిగ్గుఁ గొను గోవిందుం
డందురు కొందఱు దమలోఁ, గొందల మందుదురు వణఁకుగొని మనుజేంద్రా.

వ. మఱియు, నెట్టకేలకుఁజిత్తంబులు గట్టిపఱుచుకొని, తనుమధ్యలు తోయమధ్యంబు
వెలువడి. 836

క. చంచత్పల్లవకోమల, కాంచన నవరత్నఘటిత కంకణ రుచి రో
దంచిత కరసంఛాదిత, పంచాయుధగేహ లగుచుఁ బడఁతులు వరుసన్. 837

వ. చని ప్రౌఢ లయిన సుందరుల ముందఱ నిడుకొని, మందగమనలు మందహాసంబు
తోడ నెదుర నిలిచిన, నరవిందనయనుం డి ట్లనియె. 838

సీ. శృంగారవతులార ! సిగ్గేల మిముఁ గూడి పిన్ననాఁటను గోలెఁ బెరిఁగినాఁడ
నెఱుఁగనే మీలోన నెప్పుడు నున్నాఁడ నేను జూడని మర్మ మెద్ది గలదు
వ్రతనిష్ఠ లై యుండి వలువలు గట్టక నీరు సొత్తురె మీరు నియతిఁ దప్పి
కాత్యాయనీదేవిఁ గల్ల సేయుట గాక నీరీతి నోమువా రెందుఁ గలరు

1. యెటఁజొరు (వా) 2. మీ (హ) 3. నివ్వటిలుమీకుఁ గూరిమి (తం); నివ్వటిలె మీకుఁ గూరిమి (వా) 4. లోకోత్తరచరిత్రుండైన హరి (క. వ.)

ఆ. వ్రతము ఫలము [1]మీకు వలసినఁ జక్కఁగ
నింతు లెల్లఁ జేతు లెత్తి మ్రొక్కి
చేరి పుచ్చుకొనుఁడు చీరలు సిగ్గు వో
నాడనేల యెగ్గు లాడనేల. 839

వ. అనిన విని, మానవతులు దమలోన. 840

మ. వ్రతముల్ సేయుచు నొక్కమా టయిన నెవ్వానిన్ విచారించినన్
వ్రతభంగంబులు మాను నట్టి వరదున్ వామాక్షు లీక్షించియున్
గత చేలాప్లవనంబు నేఁడు వ్రతభంగం బంచు శంకించి ఫా
లతట న్యస్త కరాబ్జ లై సరస లీలన్ మ్రొక్కి ర ట్లందఱున్. 841

క. బాలలకు హ స్తకీలిత, ఫాలలకు నితాంత శీతపవనాగమ నా
లోలలకు నంబరములు కృ, పాలుఁడు హరి యిచ్చె భ క్తపాలకుఁ డగుటన్. 842

ఆ. చీర లపహరించి సిగ్గులు విడిపించి
పరిహాసించి యైనఁ బరఁగ మనకు
ఘనుఁడు నోము కొఱఁత గాకుండ మ్రొక్కించె
ననుచు హరి నుతించి రబల లెల్ల. 843

క. ఉల్లములు నొవ్వ నాడినఁ, గల్లలు చేసినను నగినఁ గలఁచిన నైనన్
వల్లభులు సేయు కృత్యము, వల్లభలకు నెగ్గు గాదు వల్లభ మధిపా! 844

వ. ఇట్లు హరి వలువ లిచ్చినం గట్టుకొని, సతు లతనియందు బద్ధానురాగ[2] లై,
యుచ్చరింపక, ఱెప్పలిడక, తప్పక చూడ, నా ప్రోడ యెఱింగి, చేరి, వారి
కి ట్లనియె. 845

సీ. లక్షణవతులార! లజ్జించి చెప్పరు గాని మీ మర్మముల్ గానఁబడియె
నను గొల్వఁ జింతించినారు నా చేతను సత్యంబు మీ నోము సఫల మగును
గామితార్థంబుల కలిమి చెప్పఁగ నేల ననుఁ గొల్వ ముక్తికి నడవవచ్చుఁ
గడమ గూడఁగ నంబికాదేవి నోమంగ నటమీఁద రాత్రులయందు మీకు

ఆ. నన్నుఁ బొందఁ గల్గు నమ్మి పొం డని హరి
పల్క నింతు లెల్ల భ్రాంతిఁ జనిరి
తపము పండె ననుచుఁ దత్పదాంభోజముల్
మానసించుకొనుచు మందకడకు. 846

---

1. మీరు (హ); మీరు వలచిన (తం. వా.) 2. లయ్యుఁ జలింపక (తం. వా.)

వ. ఇట్లు గోపకన్యలందుఁ బ్రసన్నుఁ డై, గోవిందుండు బృందావనంబు దాఁటి, దూరంబున ధేనువుల మేపుచుండఁ, జండకిరణుని యెండం బడి, దండిఁ జెడి, తరులదండ నండగొనుచు, నాతపత్త్రాకారంబు లై నీడలు సేయుచున్న వృక్షంబుల నీక్షించి, కృష్ణ బల [1]శ్రీదామ దేవప్రస్థ విశాలార్జున ప్రముఖులకుం దక్కిన గోపకు లి ట్లనిరి. 847

—: మునిభార్య లన్నము తీసికొని వచ్చి స్వామి కారగింపు చేయుట :—

మ. అపకారంబులు సేయ వెవ్వరికి నేకాంతంబులం దుండు నా
తప శీతానిల వర్ష వారకము లై త్వగ్గంధ నిర్యాస భ
స్మ పలాశాగ్ర మరందమూల కుసుమ చ్ఛాయా ఫలశ్రేణిచే
నుపకారంబులు సేయు నర్థులకు నీ యుర్వీజముల్ గంటిరే. 848

వ. అని చిగురాకు పువ్వు కాయ పండు తండంబుల వ్రేఁగున వీఁగిన తరువుల నడిమి తెరువుల బసులదాఁటుల దాఁటించి, యమునకుం జని, వెడఁదమడుఁగుల మెల్లన చల్లని నీరు ద్రావించి, తత్సమీపంబున మేపుచు,

అధ్యాయము - ౨౩

వల్లవు లెల్ల మూఁకలుగొని, యాఁకలి గొంటి మని విన్నవించినఁ, దనకు భక్తురాం డ్రగు విప్ర భార్యలవలనం బ్రసన్నుం డయి, వారలఁ జూచి, రామసహితుం డయిన హరి యి ట్లనియె. 849

సీ. వల్లవులార ! యీ వనమున విప్రులు బ్రహ్మవాదులు దేవభవనమునకు
[2]నరుగుట గోరి యాంగిరసాహ్వ సత్రంబు సలుపుచు నున్నారు సనుఁడు మీరు
మా నామములు సెప్పి మైత్రితో నడిగిన నన్నంబు వెట్టుదు రనుచుఁ బలుక
వారలు చని విప్రవరుల కెల్లను మ్రొక్కి పసుల మేపుచు బలభద్రకృష్ణు

తే. లలసి పుత్తెంచి రిట మము నన్న మడుగ
ధర్మవిదులార ! యర్థి ప్రదాతలార !
పెట్టుఁ డన్నంబు; శ్రాంతులఁ బిలిచి తెచ్చి
పెట్టుదురు గాదె మిముబోఁటి పెద్దలెల్ల ! 850

క. ఘన దీక్షితునకు నైనం, జనుఁ గుడువగఁ బశువధంబు సౌత్రామణియుం
జనిన వెనుక దోషము లే, దనఘాత్మకులార ! పెట్టుఁ డన్నము మాకున్. 851

---

1. శ్రీరామదేవప్రశస్త (తం) 2. అరుగుట కాంగిరసాహ్వయ (తం. వా.)

వ. అని గోపకులు పలికిన. 852

మ. క్రతువుఁ మంత్రము తంత్రముఁ ధనములుం గాలంబు దేశంబు దే
వతయుఁ ధర్మము సన్యముల్ దలఁప నెవ్వాఁ డట్టి సర్వేశ్వరుఁ
మతి నూహింపక గోపబాలుఁ డనుచుఁ మందస్థితిం జూచి దు
ర్మతు లై యన్నము లేదు లే దనిరి సన్మాన క్రియా శూన్యు లై. 853

వ. అంత గోపకులు నిరాశు లై వచ్చి, యెఱింగించిన, హరి లౌకికానుసారి యగుచు, మీ ర య్యార్యుల నడుగక, వారి భార్యలకు మా రాక చెప్పుండు. అన్నంబుఁ బెట్టెదరు. అని పంచిన వారు చని, బ్రాహ్మణసతుల దర్శించి, నమస్కరించి, సంపూజితు లై, యి ట్లనిరి. 854

క. గోవుల మేపుచు నాఁకొని, గోవిందుం డన్న మడిగికొని రం డని మ
మ్మీ వేళను బుత్తెంచెను, ధీవిలసితలార ! రండు తెం డన్నంబుల్. 855

వ. అనిన విని, గోవింద సందర్శన కుతూహల లై, ధరణీసుర సుందరులు, సంభ్రమానందంబులు డెందంబుల సందడింప, భక్ష్య భోజ్య లేహ్య చోష్య పానీయ భేదంబులం గలిగి, సంస్కారసంపన్నంబు లయిన యన్నంబులు కుంభంబుల నిడుకొని, సంరంభంబుల సముద్రంబులకు నడచు నదుల తెఱంగున. 856

క. బిడ్డలు మగలును భ్రాతలు, నడ్డము చని పల దనంగ నటు దలఁ డని మా
ఱొడ్డుచు జగదీశ్వరునకు, జడ్డన నన్నంబుఁ గొనుచుఁ జని రా సుదతుల్. 857

వ. చని యమునా సమీపంబున నవ పల్లవాతిరేకంబును, విగత వనచర శోకంబును నయిన యశోకంబు క్రింద నిర్మల స్థలంబున. 858

సీ. ఒక చెలికానిపై నొకచెయ్యి చాఁచి వేఱొకచేత లీలాబ్జ మూఁచువానిఁ
గొప్పున కందని కొన్ని కుంతలములు చెక్కుల నృత్యంబు సేయువానిఁ
గుఱుచ చుంగులు పుచ్చి కొమరారఁ గట్టిన పసిఁడివన్నెలు గల పటమువాని
నౌదలఁ దిరిగిరా నలవడఁ జుట్టిన దట్టంపుఁ [1]బింఛపు దండవాని

తే. రాజితోత్పల కర్ణపూరములవాని
మహిత పల్లవ పుష్పదామములవాని
భువనమోహన నటవేష భూతివానిఁ
గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱవు దీఱ. 859

---

1. శిఖిపింఛదండవాని (హ)

క. కని లోచనరంధ్రంబుల, మునుమిడి హరి లలితరూపు మును లోఁగొని నె
మ్మనములఁ బరిరంభించిరి, తనుమధ్యలు హృదయజనిత తాపము వాయన్.

వ. ఇవ్విధంబున. 860

క. వారిత సర్వ స్పృహ లై, వా రందఱుఁ దన్నుఁ జూడ వచ్చుట మదిలో
వారిజనయనుఁడు పొడగని, వారికి ని ట్లనియె నగి యవారిత దృష్టిన్. 861

శా. కాంతారత్నములార ! మీ గృహములం గల్యాణమే యేమి గా
వింతున్ మీ కిటు రండు మమ్ము నిచటన్ వీక్షింప నేతెంచినా
రెంతో వేడుకతో నెఱుంగుదుము నిర్హేతుస్థితిన్ నన్ను ధీ
మంతుల్ మీక్రియఁ జేరి కందురు గదా మత్సేవలన్ సర్వమున్. 862

వ. కావున గృహస్థు లైన మీ పతులు మిమ్ముం గూడి [1]క్రతువు సమాప్తి సేసెదరు.
మీరు యాగవాటంబునకుం జనుండు. అనిన, విప్రభార్య లి ట్లనిరి. 863

మ. తగునే మాధవ ! యిట్టి వాఁడిపలుకుల్ ధర్మంబులే [2]యియ్యెడన్
మగలున్ బిడ్డలు సోదరుల్ జనకులున్ మమ్మున్ నివారింప మ
చ్చిగ నీ యంఘ్రులు చేరినార మట వోఁ జేకొందురే వార లా
పగి దే మొల్లము కింకరీజనులఁ గా భావించి రక్షింపవే. 864

వ. అనిన జగదీశ్వరుండు. 865

సీ. నా సమీపమున నున్నా రంచు నలుగరు బంధులు భ్రాతలుఁ బతులు సుతులు
మిమ్ము దేవత లైన మెత్తు రంగనలార ! నా దేహసంగంబు నరుల కెల్ల
సౌఖ్యానురాగ సంజనకంబు గాదు ముక్తిప్రదాయకము నా కీర్తనమున
దర్శనాకర్ణన ధ్యానంబులను గర్మబంధ దేహంబులఁ బాసి మీరు

తే. మానసంబులు నాయందు మరగఁ జేసి
నన్నుఁ జేరెద రిటమీఁద నమ్ముఁ డనుచుఁ
బలికి వారలు దెచ్చిన భక్షణాదు
లాప్తవర్గంబుతో హరి యారగించె. 866

క. పరమేశ్వరార్పణంబుగఁ, బరజనులకు [3]భిక్షమిడినఁ బరమ పదమునన్
బరఁగెద రఁట తుది సాక్షా [4]త్పరమేశ్వరు భిక్ష సేయు ఫల [5]మెట్టిదియో. 867

1. నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తించెదరు (తం) 2. మాయెడన్ (క. చ. గ. జ.)
3. యిడిన (తం. వా.) 4. పరమేశుఁడు భిక్షసేయు (తం); పరమేశుఁడు భిక్షగొన్న (వా)
5. దయో (హ)

వ. ఇట్లు సర్వేశ్వరుం డైన హరికి భిక్షయిడి, తమతమ భార్య లతనివలనం గృతార్థ
లౌట యెఱింగి, భూసురులు తమలో ని ట్లనిరి. 868

చ. కటకట ! మోసపోయితిమి కాంతలపాటియు బుద్ధి లేదు నే
డిట హరిఁ గానబోఁ నెఱుఁగ మేము దురాత్ములమేము కల్మషో
ద్భటులము విష్ణుదూరగుల ప్రాజ్ఞతలేల తపంబు లేల ? ప
ర్యటనము లేల శీలములు యాగములున్ మఱి యేల కాల్పనే. 869

క. జప హోమాధ్యయనంబులు, తపములు వ్రతములును లేని తరుణులు హరి స
త్కృప వడసి రన్ని గలిగియుఁ, జపలతఁ బొందితిమి భక్తి సలుపమి నకటా ! 870

క. సురగురు లగు యోగీంద్రుల, నరుదుగ మోహితులఁ జేయుహరిమాయ మముఁ
నరగురుల మూఢవిప్రుల, [1]నురువడి మోహితులఁ జేయ నోపక యున్నే. 871

మ. క్రతువుల్ ధర్మము మంత్ర తంత్ర ధనముల్ కాలంబు దేశంబు దే
వతయుఁ వహ్నులు, మేదినీసురులు నెవ్వాఁ డట్టి సర్వేశుఁ డీ
క్షితి రక్షింప జనించినాఁ డెఱుఁగ మా శ్రీభర్తకుం గర్తకుం
గుతలోద్ధర్తకు మేము మ్రొక్కెదము రక్షోనాథ సంహర్తకుఁ. 872

—: నందాదు లింద్రయాగము సేయ శ్రీ కృష్ణునితో నాలోచించుట :—

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబులం బొంది, హరిం దలంచి, శమింపు
మని మ్రొక్కి, బ్రాహ్మణులు కంసభీతులై కృష్ణ సందర్శనంబు సేయం
జనరైరి.

అధ్యాయము – ౨౪

అంత నక్కడ నఖిల దర్శనుం డైన హరి, యింద్రయాగంబు సేయం దలంచి,
తనకడకు వచ్చిన నందాది గోపవృద్ధులం గని, నమస్కరించి, నందున కిట్లనియె.

సీ. యాగంబు సేయంగ నర్థించి వచ్చితి రీ యాగమున ఫల మేమి గలుగు
నెవ్వాఁడు దీనికి నీశ్వరుం డధికారి యెవ్వఁడు సాధన మెంత వలయు
శాస్త్రీయమో జనాచారమో కార్యంబు వైరుల కెఱిఁగింప వలదు గాని
యెఱిఁగెడి మిత్రుల కెఱిఁగింపఁ దగుఁ జేరి యెఱిఁగి చేసినఁ గోర్కు లెల్లఁ గలుగుఁ

ఆ. బగయు చెలిమి లేక బరఁగిన మిముబోఁటి
మంచివారి కేల మంతనంబు
తలఁపు లెల్ల మాకుఁ దగ నెఱిఁగింపవే
తాత ! వాక్సుధా ప్రదాత వగుచు. 874

1. నురవడి (తం. వా.)

వ. అని పలికిన, ప్రౌఢకుమారునికిఁ దండ్రి యి ట్లనియె. 875

సీ. పర్జన్యుఁ డధికుండు భగవంతుఁ డమరేంద్రుఁ డతనికిఁ బ్రియమూర్తు లగుచునున్న
మేఘబృందంబులు మేదినీతలముపై నతని పంపున భూతహర్షణముగ
జలములు గురియుఁ ద జ్జలపూరములఁ దోఁగి పండు సస్యంబు లా పంట దమకు
ధర్మార్థ కామ ప్రదాయకముగ లోకు లెల్లనుఁ బ్రతుకుదు రింత యేటికిఁగి

తే. మేఘవిభుఁ డైన యింద్రుండు మెచ్చుకొఱకు
నింద్ర[1]మఖములు సేయుదు రెల్లనృపులు
కామ లోభ భయ ద్వేష కలితు లగుచుఁ
జేయకుండిన నశుభంబు చెందుఁ బుత్ర! 876

వ. అదియునుం గాక. 877

ఆ. మఖము సేయ వజ్రి మది సంతసించును
వజ్రి సంతసింప వాన గురియు
వాన గురియఁ గసవు వసుమతిఁ బెరుఁగును
గసవు మేసి ధేనుగణము బ్రతుకు. 878

క. ధేనువులు బ్రతికె నేనియు, మానదు ఘన మైన పాఁడి మందలఁ గలుగుఁ
[2]మానుగను బాఁడి గలిగిన, మానవులును సురలుఁ దనిసి మనుదురు పుత్రా! 879

వ. అని యిట్లు నొడివిన నందుని వచనంబులు విని, యింద్రునికిఁ గోపంబు దీపింప
దనుజదమనుండు తండ్రి కి ట్లనియె. 880

క. కర్మమునఁ బుట్టు జంతువు, కర్మమునఁ వృద్ధిఁ బొందుఁ గర్మమునఁ జెడుఁ
గర్మమె జనులకు దేవత, కర్మము సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మధిపా! 881

క. కర్మములకుఁ దగు ఫలములు, [3]కర్మరులకు నిడఁగ రాజు గాని సదా ని
ష్కర్ముఁ డగు నీశ్వరుండును, గర్మవిహీనునికి రాజు గాఁడు మహాత్మా! 882

వ. కావునఁ గర్మాను[4]యాతంబు లైన భూతంబులకుఁ బురుహూతునివలన భీతి
యేటికి? పురాతన జన్మసంస్కారంబులు కుప్పలుగొని కప్పినఁ గర్మంబుల
దప్పించి, పెంపు పడయ న ప్పరమేశ్వరుండును నేరఁడు. ఇతరుం జెప్పనేల.
సురాసుర నరానీకంబులతోఁడి లోకంబు నిజ సంస్కారవశం బై యంద
డింది యున్నది. సందేహంబు లేదు. దేహి కర్మవశంబున గురు తను దేహంబులఁ

---

1. యాగము (తం. వా.) 2. నూనముగ (హ) 3. కర్మాదుల నిడఁగ (హ)
4. యోగంబు లైన (త)

జొచ్చి వెడలు. ఒజ్జ, వేలుపు, నెచ్చెలి, [1]పగఱు, చుట్టంబులు, కర్మంబులు, జీవుండు కర్మంబుతోడ వర్తించు. అతనికిఁ గర్మంబు దైవతంబు. కర్మంబునం బ్రతుకుచు నితరసేవ సేయుట, సతి పతిని విడిచి, జారుం జేరినచందం బగు. విప్రుండు వైదికకర్మంబున మెలంగు. నృపతి ధరణీపాలనంబున సంచరించు. వైశ్యుండు వాణిజ్య కృషి కుసీద గో రక్షణాదుల వర్తించు. శూద్రుం డగ్ర జన్మల సేవించి బ్రతుకు. సత్త్వ రజ స్తమోగుణంబు లుత్పత్తి స్థితి లయ కారణంబులు. అందు రజంబున జగంబు జన్మించు. రజోగుణ ప్రేరితంబులై మేఘంబులు వర్షించు. వర్షంబునం బ్రజావృద్ధి యగు. ఇంద్రుం డేమి సేయంగల వాఁడు. అదియునుం గాక. 884

శా. కోపింపం బనిలేదు శక్రునికిఁ దాఁ గోపించుఁ గాకేమి సం
క్షేపం బయ్యెడి దేమి పట్టణములుం గేహంబులుం దేశముల్
వ్యాపారంబులు మీకుఁ బోయెడినె ? శైలారణ్య భాగంబులం
గోపత్వంబున నుండుచుం మనకు సంకోచింపఁగా నేటికిం. 885

సీ. పసులకుఁ గొండకు బ్రాహ్మణోత్తములకు మఖము గావించుట మంచిబుద్ధి
యింద్రయాగంబున కేమేమి దెప్పింతు రవి యెల్లఁ దెప్పింపుఁ డరసి మీరు
పాయసంబులు సపూపములు సైదపుఁ బిండివంటలు పప్పును వలయునట్టి
ఫల శాకములు వండఁ బంపుఁడు హోమంబు సేయుఁడు ధేను దక్షిణల నిచ్చి

తే. బహు రసాన్నంబుఁ బెట్టుఁడు బ్రాహ్మణులకు
నచలులై పూజ లొనరింపుఁ డచలమునకు
నధమ చండాల శునక సంహతికిఁ దగిన
భక్ష్యములు దెండు కసవులు పసుల కిండు. 886

శా. గంధాలంకర ణాంబరావళులచేఁ గైసేసి యిష్టాన్నముల్
బంధుశ్రేణియు మీరలుం గుడిచి నా భాషారతిన్ వేడుకల్
సంధిల్లం గిరి గో ద్విజానల నమస్కారంబు [2]గావింపుఁ డో
జం ధర్మం బని తోఁచెనేని జనకా ! [3]జన్మంబు ధన్యం బగుం. 887

వ. అని మఱియు, నిలింపపతి [4]పెంపు దింపు తలంపున, ని మ్మఖంబు తనకు సమ్మతం బని, గోవిందుండు పలికిన, నందాదులు మేలు మే లని, తద్వచన ప్రకారంబునం బుణ్యాహవాచనంబులు సదివించి, ధరణీసురులకు భోజనంబు లిడి, పసులకుం గసవు లొసంగిరి. అప్పుడు. 888

1. పగతు (హ) 2. గావింపుమా సద్ధర్మంబని తోచెనేని (హ); గావింపుమీ, సంధానం బోడ గూడె నేని (ప) 3. జన్మంబు (త జ. తం. వా.) 4. సొంపు (హ. తం. వా.)

మ. సకలాభీరులు వీఁడె కృష్ణుఁ డన నైజం బైన రూపంబుతో
నకలంకస్థితి నుండి శైల మిదె మీ రర్చింప రం డంచుఁ దా
నొక శైలాకృతిఁ దాల్చి గోపకులతో నొండొండఁ బూజించి గో
పక దత్తాన్నము లాహరించె విభుఁ డా ప్రత్యక్ష శైలాకృతిన్. 889

మ. వినుఁ డీ శైలము కామరూపి ఖలులన్ వేధించు నాజ్యాన్నముల్
మన మొప్పించిన నాహరించె మనలన్ మన్నించెఁ జిత్తంబులో
ననుకంపాతిశయంబు సేసె మనపై నంచున్ సగోపాలుఁడై
వనజాక్షుండు నమస్కరించె గిరికిన్ వందారు మందారుఁడై. 890

వ. ఇట్లు గోపకులు హరిసమేతులై, గిరికిం బూజనోపహారంబులు సమర్పించి, గోధనంబులం బురస్కరించుకొని, భూసురాశీర్వాద వచనంబులతో గిరికిం బ్రదక్షిణంబు సేసిరి. ఆ సమయంబున. 891

క. గుఱ్ఱముల పరువు మెచ్చని, నఱ్ఱులఁ గట్టిన రథమ్ము నంద [1]ప్రముఖుల్
కుఱ్ఱల యార్పులు చెలఁగఁగఁ, దొఱ్ఱులగమి వెంటనంటఁ దోలి రిలేశా! 892

క. పాటించి గానవిద్యా, పాటవమునఁ దేరు లెక్కి బహుతానములన్
జాటల గంధులు కృష్ణుని, పాటలు వాడిరి విరోధిపాటనుఁ డనుచున్. 893

క. కుండనిభాపీనంబులు, మండిత [2]వర్ణములు వివిధ మహితాకృతులు
న్నిండిన కడుపులు గన్నుల, పండువులుగఁ బాడి [3]కుఱ్ఱి పదువులు నడచెన్. 894

క. పొగ రెక్కిన మూఁపురములుఁ, దెగ గల వాలములు శైలదేహంబులు భూ
గగనములు నిండు ఱంకెలు, మిగుల మెఱయు వృషభగణము మెల్లన నడచెన్.

వ. ఇట్లు పర్వత ప్రదక్షిణంబులుసేసి, గోపకులు మాధవసమేతులై, మందకుం జనిరి.

అధ్యాయము - ౨౫

అంత మహేంద్రుం డంతయు నెఱింగి, మహాకోపంబునఁ బ్రళయ ప్రవర్తకంబు లగు సంవర్తకాది మేఘంబులఁ జీరి యి ట్లనియె. 896

మ. పెరుఁగున్ నేతులు ద్రావి క్రొవ్వి భువి నాభీరుల్ [4]మదాభీరులై
గిరిసంఘాత కఠోర పత్రదళన క్రీడాసమారంభ దు
ర్భర దంభోళిధరుం బురందరు ననుం బాటించి పూజింప క
గ్గిరికిం బూజలు సేసి పోయి రిదె పో కృష్ణుండు ప్రేరేఁపఁగన్. 897

1. వ్రజముల్ (హ) 2. కర్ణములు (ట) 3. కుఱ్ఱ పదువులు జరిగెన్ (హ) 4. మదాభీలులై (హ); మహాధీరులై (వ)

క. గురు దేవ హీను బాలుని, గిరి భూజ ప్రముఖవాసుఁ గృష్ణు ననీశున్
[1]బరిమాణ శీల కుల గుణ, విరహితుఁ జేపట్టి [2]యింద్రు విడిచిరి గొల్లల్. 898

ఆ. విమల ఘనతరాత్మ విజ్ఞానవిద్యచే
నిగుడ లేక యుడుప నిభము లగుచుఁ
గర్మమయము లయిన క్రతువుల భవ మహా
ర్ణవముఁ గడవఁ గోరినారు వీరు. 899

శా. ఉద్యత్సంపద నమ్మి నంద తన యోద్యోగమ్మునన్ వెఱ్ఱు లై
మద్యాగంబు విసర్జనీయ మని రీ మర్త్యుల్ వడిన్ మీరు మీ
విద్యుద్వల్లులఁ గప్పి గర్జనములన్ వేధించి గోవుల్ జనుల్
సద్యోమృత్యువుఁ బొంద రా ల్గురియుఁడీ శౌర్యం బవార్యంబుగన్. 900

క. మీ వెంట వత్తు నే నై, రావణనాగంబు నెక్కి రయ మొప్పంగా
దేవగణంబులతోడను, గోవిందుని మంద లెల్లఁ గొందలపెట్టన్. 991

వ. అని యిట్లు పలికి, జంభవైరి సంరంభంబున దంభోళి ఝళిపించి, బింకంబున శంకింపక కిన్కతోడ సంకెలలు విప్పించిన, మహానిల ప్రేరితంబు లై చని, నందుని మందమీఁద నమోఘంబు లయిన మేఘంబులు మహౌఘంబు లై పన్ని, ప్రచండగతిఁ జండమరీచిమండలంబుఁ గప్పి, దివి నిండి, దిశ లావరించి, రోదోంతరాళంబు నిరంతర నీరంధ్ర నిబిడాంధకార బంధురంబుగ నిరోధించి, బలిభంజన తృతీయ పాదపల్లవ భగ్నం బయిన బ్రహ్మాండభాండంబు చిల్లుల జల్లించినఁ, దొఱఁగు బహిస్సముద్ర సలిలనిర్ఝరంబుల వడువున నెడతెగక తోరంబు లయిన నీరధారలం గురియుచు, శిలలు వర్షింపుచుఁ, బిడుగులు ఱువ్వుచునుండ, మిట్టు పల్లంబులు సమతలంబు లయి, యేకార్ణవంబురూపు చూపిన, నందు దుడుకడుచుచు విలయ విశిఖ శిఖా సరంభ విజృంభమాణ విద్యుల్లతా విలోకనంబున రిమ్మలుగొని [3]సొమ్మలువోవు లేఁగలును, లేఁగలకు మూతు లడ్డంబు లిడి, ప్రళయ భైరవ భేరీ భాంకార భీషణంబు లగు గర్జనఘోషణంబులఁ జెవుడువడి చిందఱ వందఱ లైన డెందంబులం గంది, వ్రాలు ధేనువులును, ధేనువుల వెనుక నిడుకొని దురంత కల్పాంతకాల కీలి కరాళ [4]కాలకర విశాల గదాఘాత ప్రభూతంబు లయిన నిర్ఘాతపాతంబుల భీతంబు లై, హరికి మ్రొక్కి, రక్ష రక్షేతి శబ్దంబులు సేయుకై వడి, విడువని జడిం బడి, సైరింపక, శిరంబులు వంచుకొని, గద్గదకంఠంబుల నంభారవంబులు సేయు వృషభంబులును, వృషభాది గోరక్షణంబు సేయుచు దుర్వార ఘోర శిలాసారంబుల సారంబులు సెడి, శరీరంబులు భారంబు లయిన

1. పరిణామశీలుఁ గులగుణ (తం. వా.) 2. నన్ను (చ) 3. సొమ్మసిల్లంబోవు (హ)
4. కాలకంఠకర (తం. వా.)

ప్రమానువడు గోపకులును, గోపకులం [1]బట్టుక, దట్టం బయిన వానకొట్టునం బెట్టు వడి, బడుగునడుములు [2]నులుసువడ వడంకుచు, గోవిందునిం జీరు గోపికలును, గోపికాజన కఠిన కుచకలశ యుగళంబుల మఱుంగునం దలలు పెట్టుకొని, పరవశు లయిన శిశువులుం గలిగి, మహాఘోషంబులతోడ నష్టం బయిన ఘోషంబుం జూచి, ప్రబుద్ధు లయిన గోపవృద్ధులు కొందఱు దుర్జన శిక్షకుండును, దీనజన రక్షకుండును నయిన పుండరీకాక్షునకు మ్రొక్కి యి ట్లనిరి. 902

ఉ. అక్కట ! వానం దోఁగి వ్రజ మాకుల మయ్యె గదయ్య! కృష్ణ ! నీ
[3]విక్కడనుండి యింతతడ వేల సహించితి నీ పదాబ్జముల్
దిక్కుగ నున్న గోపకులు దీనత నొంద భయాపహారి వై
గ్రక్కున గావ కి ట్లునికి కారుణికోత్తమ ! నీకుఁ బాడియే. 903

క. ఈ యుఱుములు నీ మెఱుములు, నీ యశని విఘోషణములు నీ జలధారల్
నీ యాన తొల్లి యెఱుఁగము, కూ యాలింపం గదయ్య ! గుణరత్ననిధీ ! 904

క. వారి బరువయ్యె మందల, వారికి నిదె పరులు లేరు వారింపంగా
వారిదపటల భయంబును, వారిరుహదళాక్ష ! నేఁడు వారింపఁగదే. 905

వ. అనిన విని, సర్వజ్ఞుం డైన కృష్ణుం డంతయు నెఱింగి.

ఉ. త న్నొకయింత గైకొనక [4]తప్పిరి యాగము సేసి రంచు దా
మిన్నుననుండి గోపకులమీఁద శిలల్ గురియింపుచున్న వాఁ
డున్నత నిర్జరేంద్ర [5]విభవోత్థిత గర్వన గాధిరూఢుఁ డై
కన్నులఁ గానఁ డింద్రుఁ డిటు గర్వపరుం డొరుఁ గాన నేర్చునే. 807

క. దేవత లందఱు నన్నును, సేవింతురు రాజ్యమదముఁ జెందరు చెఱుపం
గావలదు మానభంగము, గావింపఁగ వలయు శాంతి గలిగెడుకొఱకై. 908

వ. అని చింతించి, శిలావర్షహతు లై, శరణాగతు లైన ఘోషజనుల రక్షించుట తగ వని, సకల లోక రక్షకుం డైన విచక్షణుండు. 909

చ. కలఁగకుఁడీ వధూజనులు కంపము నొందకుఁడీ వ్రజేశ్వరుల్
తలఁగకుఁడీ కుమారకులు తక్కినవారలు రాలవానచే
[6]నలయకుఁడీ పశువ్రజము నక్కడ నక్కడ నిల్వనీకుఁడీ
మెలపున మీకు నీశ్వరుఁడు మే లొసఁగుం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై. 910

వ అని పలికి. 911

1. బట్టుకొని (తం.వా.) 2. నునులువడ (తం.వా.) 3. వెక్కడనుంటివింత (హ.తం.వా)
4. తత్క్రతు (హ) 5. విభవోచిత (హ) 6. నలఁగకుఁడీ (తం. వా.)

—: శ్రీకృష్ణుఁడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట :—

క. కిరి యై ధర యెత్తిన హరి, కరి సరసిజముకుళ మెత్తుగతిఁ ద్రిభువన శం
కరకరుఁ డై గోవర్ధన, గిరి యెత్తెం జక్క నొక్క కేల న్లీలన్. 912

క. దండిని బ్రహ్మాండంబులు, చెండులక్రియఁ బట్టి యెగరఁజిమ్మెడు హరికిన్
గొండఁ బెకలించి యెత్తుట, కొండొక పనిగాక యొక్క కొండా తలఁపన్. 913

వ. ఇట్లు గిరి యెత్తి. 914

శా. బాలుం డాడుచు నాతపత్ర మని సంభావించి పూగుత్తి కెం
గేలన్ దాల్చినలీల లేనగవుతోఁ గృష్ణుండు దా న మ్మహా
శైలంబున్ వలకేలఁ దాల్చి విపుల చ్ఛత్రంబుగాఁ బట్టె నా
భీలాభ్రచ్యుత దుశ్శిలాచకిత గోపీగోప గోపంక్తికిన్. 915

వ. ఇట్లు గోత్రంబు ఛత్రంబుగాఁ బట్టి, గోపజనులకు గోపాలశేఖరుం డి ట్లనియె. 916

క. రా తల్లి! రమ్మ తండ్రీ!, వ్రేతలు గోపకులు రండు వినుఁడీ గర్త
త్మాతలమున నుండుఁడు గో,వ్రాతముతో మీరు మీకు వలసిన యెడలన్. 917

శా. బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది మహాభారంబు సైరింపఁగా
జాలండో యని దీనిక్రింద నిలువన్ శంకింపఁగాఁ బోల దీ
శైలాంభోనిధి జంతుసంయుత ధరాచక్రంబు పైఁబడ్డ నా
కే లల్లాడదు బంధులార! నిలుఁ డీ క్రిందన్ బ్రమోదంబునన్. 918

వ. ఇట్లు పలుకుచున్న హరిపలుకులు విని, నెమ్మనముల నమ్మి, కొండయడుగునఁ దమతమ యిమ్ములం బుత్ర మిత్ర కళత్రాది సమేతు లై, గోవులుం, దారును, గోపజనులు, జనార్దన కరుణా విలోకనామృత వర్షంబున నాఁకలి నీరు దప్పుల చొప్పెఱుంగక, కృష్ణ కథావినోదంబుల నుండిరి. ఇవ్విధంబున. 919

మ. హరి దోర్దండము కామ గుబ్బ శిఖరం బాలంబి ముక్తావళుల్
పరఁగన్ జాఱెడు తోయబిందువులు గోపాలాంగనాపాంగ హా
సరుచుల్ రత్నచయంబు గాఁగ నచల చ్ఛత్రంబు శోభిల్లెఁ ద
ద్గిరిభి ద్దుర్మద భంజి యై జలధరా క్లిన్న ప్రవాళాంజి యై. 920

క. రాజీవాక్షునిచే నొక, రాజీవముభంగి శైలరాజము మెఱసెన్
రాజేంద్ర! మీఁద మధుకర, రాజిక్రియ మేఘరాజి రాజిల్లెఁ గడున్. 921

క. వడిగొని బలరిపు పనుపున, నుడుగక జడి గురిసె నే డహోరాత్రము ల
య్యెడ గోపజనులు బ్రతికిరి, జడిఁ దడియక గొండగొడుగు చాటున నధిపా!

వ. ఇట్లు హరి యే డహోరాత్రంబులు గిరి ధరియించిన, గిరిభేది విసిగి, వేసరి, కృష్ణుని చరితంబులు విని, వెఱఁగుపడి, విఫలమనోరథుం డై, మేఘంబుల మరలించుకొని చనియె. అంత నభోమండలంబు విద్యోతమాన ఖద్యోతమండలం బగుట విని, గోవర్ధనధరుండు గోపాలకుల కి ట్లనియె. 923

క. ఉడిగెను వానయు గాలియు, [1]వడిచెడె నదులెల్లఁ [2]బొలవఱద లిగిరెఁ గొం డడుగున నుండక వెడలుఁడు, కొడుకులుఁ గోడండ్రు సతులు గోవులు మీరున్.

వ. అనిన విని, సకల గోపజనులు శకటాద్యుపకరణ సమేతు లై, గోవులుఁ, దారును గొండ యడుగు విడిచి వచ్చిరి. అచ్యుతుండును జెచ్చెరఁ దొల్లింటి యట్ల నిజ స్థానంబున గిరి నిలిపె. అంత వల్లవు లెల్లం గృష్ణుం గౌఁగిలించుకొని, సముచిత ప్రకారంబుల సంభావించి దీవించిరి. గోపికలు సేసలిడి, దధ్యన్న కబళంబు లొసంగుచు, నాశీర్వదించిరి. నంద బలభద్ర రోహిణీ యశోద లాలింగనంబు సేసి, భద్రవాక్యంబులు పలికిరి. సిద్ధ సాధ్య గంధర్వవరులు విరులు గురియించిరి. సురలు శంఖదుందుభులు మ్రోయించిరి. తుంబురు ప్రముఖు లయిన గంధర్వులు పాడిరి. అప్పుడు. 925

క. వల్లవకాంతలు తన కథ, లెల్లను బాడంగ నీరజేక్షణుఁ డంతన్ వల్లవజన సంయుతుఁ డై, యొల్లన గోష్ఠంబు సేరె నుర్వీనాథా ! 926

అధ్యాయము - ౨౬

వ. అ య్యవసరంబునఁ గృష్ణు చరిత్రంబులు తలంచి, వెఱఁగుపడి, గోపజనులు నందున కి ట్లనిరి. 927

సీ. కన్నులు తెఱవని కడుఁ జిన్నపాపఁ డై [3]దానవిఁ జనుఁబాలు ద్రావి చంపె
మూఁడవ నెలనాఁడు ముద్దుల బాలుఁ డై కోపించి శకటంబుఁ గూలఁదన్నె
నేఁడాది కుఱ్ఱఁ డై యెగసి తృణావర్తు మెడఁ బట్టుకొని కూల్చి మృతునిఁ జేసెఁ
దల్లి వెన్నలకు నై తను ఱోలఁ గట్టినఁ గొమరుఁ డై మద్దులఁ గూల నీడ్చెఁ
తే. బసులఁ గ్రేపులఁ గాచుచు బకునిఁ జీరె
వెలఁగతో వత్సదైత్యుని వ్రేసి చంపె
సబలుఁ డై ఖరదైత్యుని సంహరించె
నితఁడు కేవల మనుజుఁడే యెంచి చూడ. 928

క. తెంపరి యై రామునిచేఁ, జంపించెఁ బ్రలంబు మ్రింగెఁ జటుల దవాగ్నిన్ సొంపుచెడఁ ద్రొక్కి కాళియుఁ, ద్రుంపక కాళింది వెడలఁ దోలెన్ లీలన్. 929

---

1. వడిచెడి (హ. వా.) 2. బొలువ (హ) 3. దానవి చనుఁ బాలు (తం. వా.)

క. ఏ డేండ్ల బాలుఁ డెక్కడ, క్రీడం గరి తమ్మి యెత్తుక్రియ నిందఱమున్
జూడ గిరి యెత్తు టెక్కడ, వేడుక నొకచేత నేఁడు వెఱఁగౌఁ గాదే. 930

క. ఓ నంద ! గోపవల్లభ !, నీ నందనుఁ డాచరించు నేర్పరి తనముల్
మానవులకు శక్యంబులె, మానవ మాత్రుండె నీ కుమారుఁడు తండ్రీ ! 931

వ. అనిన విని, నందుండు వారలం జూచి, మున్ను దనకు గర్గమహాముని చెప్పిన సంకేతంబు తెలిపి, శంక లేదు. కృష్ణుండు లోకరక్షకుం డైన పుండరీకాక్షుని నిజాంశ మనుచు నంతరంగంబున జింతింతు." అని పలికిన, వెఱఁగుపడి, గోపకులు కృష్ణుం డనంతుం డని పూజించిరి. అంత. 932

అధ్యాయము – ౨౭

మ. హరి కేలన్ గిరియెత్తి వర్ష జల భిన్నాభీర గోరాజికిన్
శరణం బైనఁ ద్రిలోకరాజ్య మదముం జాలించి నిర్గర్వుఁ డై
సురభిం గూడి బలారి వచ్చి కనియెన్ సొంపేది దుష్ట ప్రజే
శ్వర దుర్మాన నిరాకరిష్ణుఁ గరుణా వర్ధిష్ణు శ్రీకృష్ణునిన్. 933

క. కని యింద్రుఁడు పూజించెను, దినకరనిభ నిజకిరీట దీధితిచేతన్
మునిహృ ద్దలంకరణంబులు, సునతోద్ధరణములు నందసుతు చరణంబుల్. 934

వ. ఇట్లు నమస్కరించి, కరకమలంబులు ముకుళించి, హరికి హరిహయుం డి ట్లనియె.

సీ. పరమ ! [1]నీ ధామంబు భాసుర [2]సత్త్వంబు శాంతంబు హత రజస్తమము నిత్య
మధిక తపోమయ మట్లు గావున మాయ నెగడెడి గుణములు నీకు లేవు
గుణహీనుఁడవు గాన గుణముల నయ్యెడి లోభాదికములు నీలోనఁ జేర
వైన దుర్జననిగ్రహము శిష్టరక్షయుఁ దగిలి సేయఁగ దండధారి వగుదు

తే. జగము భర్తవు గురుఁడవు జనకుఁడవును
జగ దధీశుల మను మూఢజనులు తలఁక
నిచ్చపుట్టిన రూపంబు లీవు దాల్చి
హితము సేయుదు గాదె లోకేశ్వరేశ! 936

క. నావంటి వెట్టివారిని, శ్రీవల్లభ ! నీవు శాస్తి చేసితి వేనిం
గావరము మాని పెద్దల త్రోవల జరుగుదురు బుద్ధితోడుత నీశా ! 937

క. ఒక్కొకలోకముఁ గాచుచు, నెక్కుడు గర్వమున నేమె యీశుల మనుచున్
జొక్కి నను బోఁటి వెట్టులు, నిక్కము నీ మహిమఁ దెలియనేర రనంతా ! 938

1. నిధానంబు (హ) 2. తత్త్వంబు (హ)

ఆ. వాసుదేవ! కృష్ణ! వరద! స్వతంత్ర! వి
జ్ఞానమయ! మహాత్మ! సర్వపుణ్య
పురుష! నిఖిలబీజ భూతాత్మక బ్రహ్మ!
నీకు వందనంబు నిష్కలంక! 939

శా. నీ సామర్థ్య మెఱుంగ మేఘములచే నీ ఘోషమున్ భీషణో
గ్రాసారంబున ముంచితిన్ మఖము నాకై వల్లవుల్ సేయ రం
చో సర్వేశ! భవన్మహత్త్వమున నా యుద్యోగ మిట్లయ్యె నీ
దాసున్ నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గరుణన్ దర్శింపవే మాధవా! 940

మ. నిను బ్రహ్మాదు లెఱుంగలేరు జడతానిష్ఠుండ లోకత్రయా
వన దుర్మాన గరిష్ఠుఁడన్ విపుల దుర్వైదుష్య భూయిష్ఠుఁడన్
వినయత్యాగ[1] కనిష్ఠుఁడన్ గుజన గర్విశ్రేష్ఠుఁడన్ దేవ! నీ
ఘన లీలావిభవంబు పెంపు దెలియంగా నెవ్వఁడన్ సర్వగా! 941

వ. అనిన విని, నగుచు, జలధర గంభీరరవంబున శక్రునకుం జక్రి యి ట్లనియె. 942

మ. అమరాధీశ్వర! లక్ష్మితోఁ దగిలి యి ట్లంధుండ వై యున్న నీ
సమదోద్రేకముఁ ద్రుంచివైచుటకు నీ జన్నంబుఁ దప్పించితిన్
[2]ప్రమదశ్రీకుఁడు దండధారి నగు నన్ [3]భావింపఁ డెవ్వాని ని
క్కము రక్షింపఁ దలంతు వాని నధనుం గావింతు జంభాంతకా! 943

క. నా యాజ్ఞ సేయుచుండుము, నీ యధికారంబునందు నిలువు సురేంద్రా!
శ్రీయుతుఁడ వై మదింపకు, శ్రేయంబులు గల్గుఁ బొమ్ము సితకరిగమనా!

వ. అని యిట్లు జిష్ణునిన్ బల్కుచున్న కృష్ణునికి మ్రొక్కి గోగణసమేత యైన
కామధేనువు భక్తజన కామధేను వైన యీశ్వరున కి ట్లనియె. 947

క. విశ్వేశ! విశ్వభావన! విశ్వాకృతి! యోగివంద్య! విను నీచేతన్
శాశ్వతుల మైతి మిప్పుడు, శాశ్వతముగఁ గంటి మధికసౌఖ్యంబు హరీ! 946

వ. దేవా! మాకుం బరమ దైవతంబవు. ఇంద్రుండవు. భూసుర గో సుర సాధు
సౌఖ్యంబుకొఱకు ని న్నింద్రునిం జేసి, పట్టము గట్టు మని, విరించి నియమించి
పుత్తెంచె. నీవు భూతల భూరిభార నివారణంబు సేయ నవతరించిన హరివి. అని
పలికి యంత. 947

---

1. వరిష్ఠుఁడన్ (తం. వా.); వరిష్ఠ—శబ్దమునకును తక్కువవాఁ డన్న యర్థము కలదు. 2. ప్రమద శ్రీరతదండధారియగునన్ భావింపఁడు (హ); ప్రమదశ్రీకులు దండధారి నగునన్ భావింపరు(తం.వా.) 3.భావింపఁడెవ్వాఁడు ని,క్కము శిక్షింపఁ దలంతు (హ); "మామైశ్వర్య శ్రీమదాంధో దండపాణిం నపశ్యతి, తం భ్రంశయామి సంపద్భ్యో యస్య వాంఛా మ్యనుగ్రహమ్" (27-16)

మ. సురభిక్షీరములన్ సురద్విప మహాశుండాలతానీత ని
ర్జర గంగాంబువులన్ నిలింపజననీ సన్మౌని సంఘంబుతో
సురనాథుం డభిషిక్తుఁ జేసి పలికెన్ సొంపార గోవిందుఁ డం
చు రణాక్రాంత విపత్తుఁ దోయజదళాతుర్ సాధుసంరక్షణున్. 948

సీ. తుంబురు నారదాదులు సిద్ధ చారణ గంధర్వులును హరికథలు పాడి
రమరకాంతలు మింట నాడిరి వేల్పులు గురియించి రంచిత కుసుమవృష్టి
జగములు మూఁడును సంతోషమును బొందె గుఱ్ఱులు చన్నులఁ గురిసెఁ బాలు
నవజలంబులతోడ నదులెల్లఁ బ్రవహించె నిఖిలవృక్షములు తేనియలు వడిసె

తే. సర్వలతికల ఫల పుష్పచయము లమరెఁ
బర్వతంబులు మణిగణ ప్రభల నొప్పెఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ దమలోని పగలు మానె
వాసుదేవుని యభిషేక వాసరమున. 949

వ. ఇట్లు గోప గోగణ పతిత్వంబునకు గోవిందు నభిషిక్తుం జేసి, వీడ్కొని, పురంద
రుండు దేవగణంబులతో దివంబున కరిగె. అంత. 950

అధ్యాయము - ౨౮

—: శ్రీకృష్ణమూర్తి నందుని వరుణనగరమునుండి కొనితెచ్చుట :—

సీ. నందుఁ డేకాదశినాఁ డుపవాసంబు చేసి శ్రీహరిపూజ చేసి దనుజ
వేళ యెఱుంగక వేగక ముందఱ ద్వాదశీస్నానంబు తగ నొనర్ప
యమునాజలము సొర నం దొక్క దైత్యుండు నందుని వరుణుని నగరమునకుఁ
గొనిపోవఁ దక్కిన గోపకు లందఱు నందగోపకునిఁ గానక కలంగి

తే. రామకృష్ణులఁ బేర్కొని రవము సేయఁ
గృష్ణుఁ డీశుండు తమ తండ్రిఁ గికురుపెట్టి
వరుణభృత్యుండు గొనిపోయి వరుణుఁ జేర్చు
టెఱిఁగి రయమున న చ్చోటి కేఁగె నధిప! 951

వ. అప్పుడు. 952

క. వచ్చిన మాధవుఁ గనుఁగొని, చెచ్చెర వరుణుండు పూజచేసి వినతుఁ డై
యచ్చుగ నిట్లని పలికెను, విచ్చేసితె దేవ! నా నివేశంబునకున్. 953

ఉ. ఏ విభు పాదపద్మరతు లెన్నఁడు నెవ్వరుఁ బొందలేని పెం
ద్రోవఁ జరింతు రట్టి బుధతోషక! నీ వరుదెంచుటం బ్రమో
దావృత మయ్యెఁ జిత్తము కృతార్థత నొందె మనోరథంబు నీ
సేవఁ బవిత్రభావమును జెందె శరీరము నేఁడు మాధవా! 954

ఉ. ఏ పరమేశ్వరున్ జగము లిన్నిటిఁ గప్పిన మాయ గప్పఁగా
నోపక పారతంత్ర్యమున నుండు మహాత్మక! యట్టి నీకు ను
ద్దీపిత భద్రమూర్తికి సుధీజన రక్షణ వర్తికిం దనూ
తాపము వాయ మ్రొక్కెద నుదార తపోధన చక్రవర్తికిన్. 955

చ. ఎఱుఁగఁడు వీఁడు నా భటుఁ డొకించుక యైన మనంబులోపలన్
దెఱకువ లేక నీ జనకుఁ దెచ్చె దయం గొనిపొమ్ము ద్రోహమున్
మఱవుము నన్ను నీ భటుని మన్నన సేయుము నీదు సైరణన్
వఱలుదు గాదె [1]యో జనకవత్సల! నిర్మల! భక్తవత్సలా! 956

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న వరుణునిం గరుణించి, తండ్రిం దోడ్కొని, హరి తిరిగి వచ్చె. అంత నందుండు తన్ను వెన్నుఁడు వరుణనగరంబున నుండ విడిపించి తెచ్చిన వృత్తాంతం బంతయు బంధువుల కెఱింగించిన, వారలు కృష్ణుం డీశ్వరుం డని తలంచిరి. అఖిలదర్శనుం డయిన యీశ్వరుండు వారల తలం పెఱింగి, వారి కోరిక సఫలంబు సేయుదు నని వారి నందఱిని బ్రహ్మహ్రదంబున ముంచి యెత్తి. 957

ఆ. [2]ప్రకృతిఁ గామకర్మపరవశ మై యుచ్చ
నీచగతులఁ బొంది నెఱయ భ్రమసి
తిరుగుచున్న జనము తెలియనేరదు నిజ
గతివిశేష మీ జగంబునందు. 958

మ. అని చింతించి దయాళుఁ డైన హరి మాయాదూర మై జ్యోతి యై
యనిరూప్యం బయి సత్య మై [3]యెఱుక యై యానంద మై బ్రహ్మ మై
యనఘాత్ముల్ గుణనాశ మందుఁ గను నిత్యాత్మీయ లోకంబు గ్ర
క్కునఁ జూపెన్ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డగుచున్ గోపాలక శ్రేణికిన్. 959

వ. ఇట్లు హరి మున్నక్రూరుండు పొందిన లోక మంతయుఁ జూపి, బ్రహ్మలోకంబునుం జూపినం జూచి, నందాదులు పరమానందంబునుం బొంది, వెఱఁగుపడి, హంసస్వరూపకుఁ డైన కృష్ణునిం బొడగని, పొగడి, పూజించిరి. అంత.

1. యోగిజనవత్సల (క. ద.) 2. ప్రకృతికామకర్మ (తం. వా.) 3. యతులమై (చ)

అధ్యాయము - ౨౯

—: శరద్రాత్రియందు గోపికలు గానముచేసెడు శ్రీకృష్ణుని సన్నిధికి వచ్చుట :—

చ. కలువలమేలి కందువలు కాముని కయ్యపుఁ [1]బాళెముల్ విర
క్తులు తల డించువేళలు చకోరకపంక్తుల భోగకాలముల్
చెలువలు సైరణల్ విడిచి చిక్కుతఱుల్ ఘన చంద్ర చంద్రికా
జ్వలిత దిశల్ శరన్నిశలు జారకదుర్దశ లయ్యె న య్యెడన్. 561

ఆ. కామతంత్ర టీక కలువల జోక కం
దర్పు డాక విటుల తాల్మిపోక
చకిత చక్రవాక సంప్రీతిజన లోక
రాక వచ్చె మేలురాక యగుచు. 562

క. పతి తనకరముల కుంకుమ, సతిమొగమున నలఁదుభంగి సముదయ వేళాం
చిత కరరాగమున నిశా, పతి రంజించెన్ నరేంద్ర! ప్రాక్సతిమొగమున్. 963

సీ. [2]విటసేనపై దండు వెడలెడు వలరేని గొల్లెనపై హేమకుంభ మనఁగఁ
గాముక ధృతి వల్లికలు ద్రెంప నెత్తిన శంబరాంతకు చేతి చక్ర మనఁగ
మారుండు పాంథుల మానాటవులు గాల్పఁ గూర్చిన నిప్పులకుప్ప యనఁగ
విరహిణీ మృగముల వేఁటాడ మదనుండు దెచ్చిన మోహన దీప మనఁగ

ఆ. వింతనునుపు గల్గి వృత్తమై యరుణమై
కాంతితోఁ జకోరగణము లుబ్బఁ
బొడుపుఁ గొండ చక్కిఁ బొడిచె రాకాచంద్ర
మండలంబు గగనమండలమున. 964

వ. ఇట్లు పొడమిన నవకుంకుమాంకిత [3]రమా ముఖ మండలంబునుం బోలె నఖండంబైన చంద్రమండలంబుం బొడగని, పుండరీకనయనుండు యమునాతట వనంబున జగన్మోహనంబుగ నొక్క గీతంబు వాడిన, విని, పరాయత్తచిత్తలై, తత్తరంబున ప్రేతలు పనులకుం జేతు లాడకయు, గోవులకుం గ్రేపుల విడువకయు, విడిచి విడిచి యీడకయు, నీడి యీడి యీడినపాలు కాఁపకయుఁ, గాఁచి కాఁచియుఁ గాఁగిన పాలు డింపకయు, డించి డించియు డించినపాలు బాలురకుం బోయకయుఁ బోసి పోసియుఁ బతులకుఁ బరిచర్యలు సేయకయుఁ, జేసి చేసియు నశనంబులు గుడువకయుఁ, గుడిచి కుడిచియుఁ,

---

1. బాణముల్ (హ) 2. విరహులపై (క. చ. ట. త. వ.) 3. రమాముఖర మండల మండితం బైన చంద్రమండలంబు (హ)

గుసుమంబులు ముడువకయు, ముడిచి ముడిచియుఁ, దొడవులు దొడుగకయుఁ, దొడిగి తొడిగియు గోష్ఠంబుల పట్టుల నుండకయుఁ, బాయసంబుల నెఱయ వండకయు, న య్యయ్యెడల నిలువంబడకయుఁ, గాటుకలు సూటి నిడకయుఁ గురులు చక్కనొత్తకయుఁ,గుచంబుల గంధంబులు కలయ మెత్తకయుఁ, బయ్యెదలు విప్పి కప్పకయు, సఖులకుం జెప్పకయు, సహోదరులు, మగలు, మామలు, మఱఁదులు, బిడ్డలు, నడ్డంబుచని, నివారింపం, దలారింపకయు, సంచలించి, పంచ భల్లుని భల్లంబుల మొల్లంపు జల్లులపెల్లునం దల్లడిల్లి, డిల్లపడి, మొగుళ్ళగమి వెలువడి యుల్లసిల్లు తటిల్లతల పొందున, మందగమన లమందగమనంబుల మందలు వెలువడి, గోవింద సందర్శనంబునకుం జనిరి. అప్పుడు. 965

మ. తరుణుల్ గొందఱు మూలగేహముల నుద్దండించి రారాక త
ద్విరహాగ్నిం బరితాప మొందుచు మనోవీథిన్ విభున్ మాధవున్
బరిరంభంబులు సేసి జారుఁ డనుచున్ భావించియున్ జొక్కి పొం
దిరి ముక్తిన్ గుణదేహముల్ విడిచి ప్రీతిన్ బంధనిర్ముక్తలై. 966

వ. అనిన నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 967

క. జారుఁ డని కాని కృష్ణుఁడు, భూరి పరబ్రహ్మ మనుచు బుద్ధిఁ దలంపన్
నేరరు గుణమయ దేహము, లేరీతిన్ విడిచి రింతు లెఱిఁగింపు శుకా! 968

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 969

మ. మును నేఁ జెప్పితిఁ జక్రికిం బగతుఁడై మూఢుండు చైద్యుండు పెం
పునఁ గైవల్యపదంబు నొందెఁ బ్రియలై పొందంగ రా కున్నదే
యనఘుం డవ్యయుఁ డప్రమేయుఁ డగుణుం డైనట్టి గోవిందు మూ
ర్తి నరశ్రేణికి ముక్తిదాయిని సుమీ తెల్లంబు భూవల్లభా! 970

ఆ. బాంధవమున నైనఁ బగ నైన వగ నైనఁ
బ్రీతి నైనఁ బ్రాణభీతి నైన
భక్తి నైన హరికిఁ బరతంత్రులై యుండు
జనులు మోక్షమునకుఁ జనుదు రధిప! 971

వ. అటు గావునఁ బరమపురుషుండు నజుండు యోగీశ్వరేశ్వరుం డైన హరిని సోఁకిన స్థావరం బైన ముక్తం బగు. వెఱఁగుపడ వలవదు. ఇ వ్విధంబున. 972

క. ఘన మధురగీత నినదము, విని వచ్చిన గోపికలను వీక్షించి నయం
బున మేటిసుగుణి నేర్పరి, తన వాగ్వైభవము మెఱసి తగ ని ట్లనియెన్. 973

ఉ. మేలా మీకు భయంబు వుట్టదుగదా మీ మందకున్ సింహ శా
ర్దూలానేకప ముఖ్యముల్ దిరిగెడిన్ దూరంబు లేతెంతురే
[1]యేలా వచ్చితి రీ నిశాసమయమం దిచ్చోట వర్తింతురే
చాలుం జాలు లతాంగులార ! చనుఁడీ సంప్రీతితో మందకున్. 974

శా. మీ రేతెంచిన జాడఁ గానక వగన్ మీ తల్లులుం దండ్రులున్
మీ రాముల్ మఱఁదుల్ తనూజులు గురుల్ మీ సోదరుల్ బంధువుల్
మేరల్ మీఱిరి లేరు పోయి రనుచున్ మీ ఘోషభూభాగమం
దేరీతిం బరికించిరో తగవులే యీ సాహసోద్యోగముల్. 975

చ. ఇలువడి నున్నచేసి హృదయేశుల సిగ్గులువుచ్చి యుత్తమా
మల నెరియించి సోదరుల మానము సూఱలువుచ్చి తల్లిదం
డ్రుల రుచి మాన్చి బంధులకు రోఁత యొనర్చుచు జారవాంఛలన్
వల నటి సత్కులాంగనలు వత్తురె ? లోకులు సూచి మెత్తురే. 976

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిఁగినఁ బ్రాణంబునకుఁ దెగు దండించు నెఱిఁగిన ధరణి విభుఁడు
మామ యెఱింగిన మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ దలవరి యెఱిఁగినఁ దగులు సేయు
దలిదండ్రు లెఱిఁగినఁ దలలెత్త కుండుదు రేరా లెఱింగిన నెత్తిపొడుచు
నాత్మజు లెఱిఁగిన నాదరింపరు చూచి బంధువు లెఱిఁగిన బలిసి చెఱుతు

ఆ. రితరు లెఱిఁగి రేని నెంతయుఁ జులుకఁగాఁ
జూతు రిందు నందు సుఖము లేదు
యశము లేదు నిర్భయానందమును లేదు
జారుఁ జేరఁ జనదు చారుముఖికి. 977

క. నడవడి కొఱగా కున్నను, బడు గైనఁ గురూపి యైనఁ బామరుఁ డైనన్
జడుఁ డైన రోగి యైనను, విడుచుట మర్యాద కాదు విభు నంగనకున్, 978

చ. ఇది యమునానదీ జలసమేధిత పాదప పల్లవ ప్రసూ
న దళ విరాజితం బగు వనంబు మనంబులు మేర దప్పెనో
[3]పొదఁ డటు నేడ్చు బిడ్డలకుఁ బోయుఁడు పాలు విడుండు లేఁగలన్
మొదవులకున్ నిజేశ్వరుల ముద్దియలార ! భజింపుఁ డొప్పుగన్. 979

చ. వనితలు నన్నుఁ గోరి యిట వచ్చితి రింత కొఱంత లేదు మే
లొనరె సమస్త జంతువులు నోలిఁ బ్రియంబులు గావె నాకు నై
నను నిలువంగఁ బోలదు సనాతన ధర్మము లాఁడువారికిం
బెనిమిటులన్ భజించుటలు పెద్దలు సెప్పుచునుందు రెల్లెడన్. 980

1. మేలా (హ) 2. బహిమొనర్తు (తం. వా. క. చ. ట.) 3. పొదుగిట నేడ్చు (వా)

క. ధ్యానాకర్ణన దర్శన, గానంబుల నా తలంపు గలిగినఁ జాలుఁ
బూనెదరు కృతార్థత్వము, మానవతుల్ చనుఁడు మరలి మందిరములకుఁ, 981

వ. అని పలికిన విని. 982

సీ. విరహాగ్ని శిఖలతో వెడలు నిట్టూర్పుల ముమ్మరంబులఁ గంది మోవు [1]లెండఁ
గన్నుల వెడలెడి కజ్జలధారలు కుచకుంకుమంబుల [2]గ్రొబ్బి పాఱఁ
జెక్కులఁ జేర్చిన చేతుల వేఁడిమి మోముఁదమ్ముల మేలి మురువు [3]డిందఁ
బోరఁబోరఁ బుంఖానుపుంఖంబులై తాఁకు మదనుకోలల ధైర్య[4]మహిమ లెడల
తే. దుఃఖభరమున మాటలు తొట్రుపడఁగ
బ్రియము లాడని ప్రియుఁ జూచి బెగ్గడిల్లి
చరణములు నేల వ్రాయుచు సంభ్రమమునఁ
గాంత లెల్లను వగల నాక్రాంత లగుచు. 983

వ. ఇట్లనిరి. 984

మ. అకటా! నమ్మితి మేము క్రూరుఁడన నిన్నర్థంబె మా యిండ్లలో
సకలవ్యాప్తుల డించి నీ పదసరోజాతంబు లర్చింపఁ జి
క్కక యేతెంచితి మీకుఁ డాఢ్యుఁడు ముముక్షాసక్తులం గాచు పో
లికఁ గావం దగుఁ గావవే విడువ మేలే కాంతలన్ భ్రాంతలన్. 985

మ. పతులన్ బిడ్డల బంధులన్ సతులకున్ బాటించుటే ధర్మప
ద్ధతి [5]యౌనంటివి దేహధారిణులకున్ ధర్మజ్ఞ! చింతింపుమా
పతి పుత్రాదిక నామమూర్తి వగుచున్ భాసిల్లు నీ యందుఁ ద
త్పతి పుత్రాదిక వాంఛలన్ సలిపి సంభావించు టన్యాయమే! 986

మత్తకోకిల. నీపయిన్ రతి సేయుచుందురు నేర్పరుల్ సతత ప్రియో
ద్దీపకుండవు గాన నెవ్వగఁ దెచ్చు నాథ సుతాదులన్
జూప నేటికి మన్మహాశలు [6]సుట్టి నీ కడ నుండఁగాఁ
బాప నేల మదీయ తాపముఁ బాపఁ బోలుఁ గృపానిధీ! 987

సీ. నీ పాదకమలంబు నెమ్మి డగ్గఱఁ గాని తరలి పోవంగఁ బాదములు రావు
నీ కరాబ్జంబులు నెఱి నంటి[7] తివఁ గాని తక్కిన పనికి హస్తములు చొరవు
నీ వాగమృతధార నిండఁ గ్రోలఁగఁ గాని చెవు లన్యభాషలఁ జేరి వినవు
నీ సుందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁ గాని చూడ వన్యంబులఁ జూడ్కి[8]కవలు

1. మోములెండ(హ) 2. గ్రుచ్చిపార(హ) 3. డింప(హ) 4. మహిమలెడల(హ); మహిమ సెదర (వా) 5. నీవంటివి (వ) 6. చుట్టు (హ) 7. తినఁగాని (తం) 8. కనులు (తం)

ఆ. నిన్నె కాని పలుకనేరవు మా జిహ్వ
లొల్ల ననుచుఁ బలుక నోడ వీవు
మా మనంబు [1]లేల మఱపి దొంగిలితివి
యేమి సేయువార మింకఁ గృష్ణ! 988

చ. సిరికి నుదార చిహ్నములఁ జేయు భవచ్చరణారవిందముల్
సరసిజనేత్ర! మా తపము సంపదఁ జేరితి మెట్టకేలకున్
మరలఁగ లేము మా మగలమాటల నొల్లము పద్మగంధముల్
మరఁగిన తేటు లన్య[2]కుసుమంబుల చెంతలఁ జేరనేర్చునే. 989

ఆ. సవతు లేక నీ విశాల వక్షఃస్థలిఁ
దులసితోడఁ గూడఁ దోయజాక్ష!
మనువు మనుచు [3]నెపుడు మాకాంత నీ పాద
కమల రజముఁ గోరుఁ గాదె కృష్ణ! 990

ఉ. అత్తలు మామలున్ వగవ [4]నాడిక కోడక నాథులన్ [5]ద్రపా
యత్తులఁ జేసి యిల్వరుస [6]లాఱడివోవఁగ నీదు నవ్వులన్
మెత్తని మాటలన్ మరుఁడు [7]మేకొని యేఁచిన వచ్చినార మే
పొత్తుల నొల్ల మో పురుషభూషణ! దాస్యము లిచ్చి కావవే. 991

మ. మగువల్ చిక్కరె తొల్లి వల్లభులకున్ మన్నించి తద్వల్లభుల్
మగపంతంబు తలంపరే తగులముల్ మాపాలనే పుట్టెనే
మగవా రాడెడి మాటలే తగవు నీ మాటల్ మనోజాగ్నిచేఁ
బొగలం జాలము కౌఁగిలింపుము మముం బుణ్యంబు పుణ్యాత్మకా. 992

ఉ. కుండలదీప్త గండమును గుంచిత కుంతలఫాలమున్ సుధా
మండిత వల్లవాధరము మంజుల హాసవిలోకనంబు నై
యుండెడు నీ ముఖంబుఁ గని యుండగవచ్చునె మన్మథేషు కో
దండ విముక్త బాణముల దాసల మయ్యెద మాదరింపవే. 993

సీ. నీ యధరామృత నిర్ఝరంబులు నేఁడు చేరి వాతెఱలపైఁ జిలుకకున్న
నీ విశాలాంచిత నిర్మల వక్షంబుఁ గుచకుట్మలంబులఁ గూర్పకున్న
నీ రమ్యతర హస్త నీరజాతంబులు చికురబంధంబులఁ జేర్పకున్న
నీ కృపాలోకన నివహంబు మెల్లన నెమ్మొగంబులమీఁద నెఱపకున్న

1. లెల్ల (తం. వా.) 2. కుసుమంబులకుం జననిచ్చయించునే (తం) 3. నైన (హ)
4. నారడి (హ) 5. వగాయత్తుల (హ); కుగాయత్తుల (తం.వా.) 6. లారడిఁబోవఁగ (హ); లాఱడిఁబోవగ (తం.) 7. మేల్కొని (హ)

ఆ. నీ నవీన మాననీయ సల్లాపంబు
కర్ణరంధ్ర దిశలఁ గప్పకున్న
నెట్లు బ్రతుకువార మెందుఁ జేరెడువార
మధిప! వినఁగఁ దగదె యాఁడు కుయులు. 994

మ. భవదాలోకన హాస గీతజము లై భాసిల్లు కామాగ్నులన్
భవదీ యాధర పల్లవామృతముచేఁ జాపన్ దగున్ బాపవే
ని వియోగానల హేతిసంహతులచే నీఱై భవచ్చింతలన్
భవదంఘ్రి ద్వయవీథిఁ బొందెదము నీ పాదంబు లానన్ బ్రియా! 995

క. తరు మృగ ఖగ గోగణములు, కర మొప్పెడు నిన్నుఁ గన్న గానము విన్నన్
గరఁగి పులకించు నబలలు, కరఁగరె నినుఁ గన్న నీదు గానము విన్నన్. 976

సీ. ఈ పంచబాణాగ్ని నేమిట నార్తుము నీ మంజు వాగ్వృష్టి నెగడదేని
నీ మన్మథాంబోధి నేత్రోవఁ గడతుము నీ దృష్టి నావ యై నిలువదేని
నీ చిత్తజధ్వాంత మేజాడఁ జెఱుతుము నీ హాసచంద్రిక నిగుడదేని
నీ దర్పకజ్వర మేభంగి నణఁగు నీ యధరామృ తౌషధ మబ్బదేని

ఆ. ఎట్లు నిర్వహింతు మేలాగు మాలాగు
కరుణ సేయవేనిఁ గదియవేని
మరుఁడు నిర్దయుండు మన నిచ్చునే యశో
దాకుమార! యువతి ధైర్యచోర! 998

క. అమరులఁ గాచిన హరి క్రియఁ, గమలేక్షణ! నీవు నేఁడు కరుణ నభయహ
స్తము మా యురముల శిరములఁ, బ్రమదంబున నిడుము మూర్ఛ పాల్పడకుండన్.

క. కట్టా! తలమునుకలు నై, దట్టపు [2]విరహాగ్ని శిఖలు తరుణుల వేఁప
[3]న్నెట్టుం బలుకవు చూడవు, [4]కట్టిఁడివి గదా కుమార! కరుణోదారా! 999

వ. అని యిట్లు కుసుమశరుని శరపరంపరా పరవశ లై, యోపికలు లేక పలికిన గోపికల దీనాలాపంబులు విని, నవ్వి యోగీశ్వరేశ్వరుం డైన కృష్ణుం డాత్మారాముం డై, వారలతో రమించె. అప్పుడు. 1000

---

1. నడఁతుము, నీ నవాధరసుధ నింపవేని (తం. వా.)

2. విరహాబ్ధి తెరలు తరుణుల నేఁపన్ (తం); ....నేఁచన్ (వా) 3. ఎట్టుం దరిచేర్ప వయో (తం. వా) 4. కట్టడివి (హ)

మ. కరుణాలోకములం బటాంచల కచాకర్షంబులన్ మేఖలా
కర బాహు స్తన మర్దనంబుల నఖాంక వ్యాప్తులన్ నర్మవా
క్పరిరంభంబుల మంజులాధర సుధాపానంబులన్ గాంతలన్
గరఁగించెన్ రతికేళిఁ గృష్ణుఁడు కృపన్ గందర్పుఁ బాలార్చుచున్. 1001

క. మక్కువ వికసిత వదనలు, చక్కఁగఁ దనుఁ గొల్వ హాసచంద్రికతోడన్
మిక్కిలి మెఱసెను గృష్ణుఁడు, చుక్కలగమి నడిమి పూర్ణసోముని భంగిన్. 1002

ఆ. సతులు దన్నుఁ బాడ సంప్రీతి నాడుచు
నఱుత నున్న వైజయంతితోడ
వనజలోచనుండు వనభూషణుం డయ్యె
యువతిజన శతంబు లోలిఁ గొలువ. 1003

వ. అంత. 1004

ఉ. చిక్కక యీశుఁ డై యెదిరిఁ జిక్కులఁ బెట్టెడి మాయలానికిన్
జిక్కి కృతార్థ లై మరుని చిక్కులఁ జొక్కి లతాంగు లుండఁగా
మక్కువ శాంతిసేయుటకు మన్ననసేసి ప్రసన్నుఁ డౌటకున్
జక్కన నా విభుండు గుణశాలి తిరోహితుఁ డయ్యె న య్యెడన్. 1005

అధ్యాయము – ౩౦

వ. ఇట్లు హరి, కనుమొఱంగి చనిన, కరిం గానక తిరుగు కరేణుల పెల్లున, నుల్లంబులు దల్లడిల్ల, వల్లవకాంతలు తదీయ గమన హాస విలాస వీక్షణ విహార వచన రచనానురాగంబులం జిత్తంబులు గోల్పడి, వివిధ చేష్టలకుం బాల్పడి, తదాత్మకత్వంబున నేన నేన కృష్ణుండ నని, కృష్ణగుణావేశంబులం జరియించుచు.

క. [1]భూతములలోన వెలిఁ బ్ర, ఖ్యాతుం డగునట్టివానిఁ గాంతలు కాళిం
దీతీర వనాంతరముల, బ్రాఁతిన్ వెదకంగఁ జనిరి పాడుచు నధిపా! 1007

సీ. పున్నాగ! కానవే పున్నాగవందితుఁ దిలకంబ! కానవే తిలకనిటలు
ఘనసార! కానవే ఘనసారశోభితు బంధూక! కానవే బంధుమిత్రు
మన్మథ! కానవే మన్మథాకారుని వంశంబ! కానవే వంశధరునిఁ
జందన! కానవే చందనశీతలుఁ గుందంబ! కానవే కుందరదను

తే. నింద్రభూజమ! కావవే యింద్రవిభవుఁ
గువలవృక్షమ! కానవే కువలయేశుఁ
బ్రియకపాదప! కానవే ప్రియవిహారు
ననుచుఁ గృష్ణుని వెదకి ర య్యబ్జముఖులు. 1008

వ. మఱియును. 1009

ఉ. నల్లనివాఁడు పద్మ నయనంబులవాఁడు కృపారసంబు పైఁ
జల్లెడువాఁడు మౌళి పరిసర్పిత పింఛమువాఁడు నవ్వు రా
జిల్లెడు మోమువాఁ డొకఁడు చెల్వల మానధనంబు దెచ్చె నో
మల్లియలార ! మీ పొదలమాటున లేఁడు గదమ్మ ! చెప్పరే. 1010

ఉ. అంగజు నైనఁ జూడ హృదయంగముఁ జై కరఁగించువాఁడు శ్రీ
రంగ దురంబువాఁడు మధురం బగు వేణురవంబువాఁడు మ
మ్మంగజు పువ్వుఁదూపులకు నగ్గము చేసె లవంగ లుంగ నా
రంగములార ! మీకడకు రాఁడుగదా ! కృప నున్నఁ జూపరే. 1011

సీ. మానినీమన్మథు మాధవుఁ గానరే సలలితోదార వత్సకములార !
సలలితోదార వత్సకవైరిఁ గానరే సుందరోన్నత లతార్జునములార !
సుందరోన్నత లతార్జునభంజుఁ గానరే ఘనతర లస దశోకంబులార !
ఘనతర లసదశోక స్ఫూర్తిఁ గానరే నవ్య రుచిర కాంచనంబులార !

ఆ. నవ్య రుచిర కాంచన కిరీటుఁ గానరే
గహనపదవి కురువకంబులార !
గహనపదవి కురువకనివాసిఁ గానరే
గణికలార ! చారు గణికలార ! 1012

సీ. అదె నందనందనుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ జాటలీతరులార ! పట్టరమ్మ !
హేలావతులఁ గృష్ణ ! యేల పాసితి వని యైలేయ లతలార ! యడుగరమ్మ !
వనజాక్షుఁ డిచటికి వచ్చి డాఁగఁడు గదా చూత మంజరులార ! చూడరమ్మ !
మానినీమదనుతో మా రాక యెఱిఁగించి మాధవీలతలార ! మనుపరమ్మ !

ఆ. జాతిసతులఁ బాయ నీతియె హరి కని
జాతులార దిశలఁ జాటరమ్మ !
కదళులార ! పోయి కదలించి శిఖిపింఛ
జూటుఁ దెచ్చి కరుణఁ జూపరమ్మ ! 1013

క. హరి చరణములకుఁ బ్రియ మై, హరి నిను మన్నింప భద్ర మందెదు తులసీ !
హరి నీ దెస రాఁడు గదా !, హరి చొప్పెఱిఁగించి శుభము లందింపఁగదే. 1014

తే. పొగడఁ దగువానిఁ గానరే పొగడలార !
యీ తెఱుంగని విభుఁ జూపుఁ డీడెలార !
మొల్ల మగు కీర్తివాఁ డేడి మొల్లలార !
శుకనిగదితునిఁ జెపుఁడు కింశుకములార ! 1015

క. తరుణీకుచ కుంకుమయుత, హరికంధర దామగంధ మడరెడిఁ జూడ్కుల్
హరిఁ గనినపగిదిఁ దనరెడి, హరిణీ! హరిజాడఁ బుణ్య మయ్యెడిఁ జెపుమా.

క. కిటి వైయె కౌఁగిటఁ జేర్చెను, వటుఁ డై వర్ధిల్లి కొలిచె వడిఁ గృష్ణుం డై
[1]యిటఁ బదచిహ్నము లిడెఁ గ్రిం, దటి శాముస నేమి నోఁచితమ్మ! ధరిత్రీ!

వ. అనుచు నున్మత్తచిత్త లై, తదాత్మకత్వంబునఁ గృష్ణులీలల ననుకరింపుచు. 1018

సీ. పూతన వైయె యొక్కపొలఁతి చరింపంగ శౌరి వైయె యొకకాంత చన్నుఁ గుడుచు
బాలుఁ డై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే నను లేమఁ బాఱఁదన్ను
సుడిగాలి నని యొక్కసుందరి కొనిపోవ హరి నని వర్తించు నబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్కపడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁ డను కొమ్మ పరిభవించు

ఆ. నెలమి రామకృష్ణు లింతు లిద్దఱు గాఁగ
గోప వత్సగణము కొంద ఱగుదు
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె చీరుఁ
బసుల మనెడి సతుల భరతముఖ్య! 1019

ఆ. లోకమెల్లఁ గుక్షిలోపల నున్నట్టి
మాధవుండ నేను మాత వీవు
చూడు మనుచు నొక్క సుందరి యొకతెకు
ముఖముఁ దెఱచి చూపు ముఖ్యచరిత! 1020

క. వెన్నలు దొంగిలి తినియెడి, వెన్నుఁడ నని యొకతె నుడువ వే ఱొక్కతె చే
సన్నల యశోద నంచును, గ్రన్నన కుసుమములదండఁ గట్టు నిలేశా! 1021

క. కాళియఫణి యిది వీరలు, కాళియఫణి సతులు మ్రొక్కఁ గడఁగిరి నే గో
పాలకుమారుఁడ ననుచును, లీలాగతి నాడు నొక్క లేమ నరేంద్రా! 1022

క. తరుణులు గోపకు లందఱు, హరిహాయుఁ డిదె వానఁ గురిసె హరి నే నని భా
సుర చేలాంచల మొక్కతె, గిరి నెత్తెద ననుచు నెత్తుఁ గెంగేల నృపా! 1023

క. మీరలు గోపకు లే నను,రారిని దావాగ్ని వచ్చె నటుఁ జూడకుఁడీ
వారించెద నని యొక్కతె, చేరి బయల్ కబళనంబు సేయు నరేంద్రా! 1024

వ. ఇట్లు తన్మయత్వంబున గోపసుందరులు బృందావనంబునం గల తరు లతాదుల
హరి నడుగుచు, నిరర్గళంబు లయిన విపినమార్గంబుల సరోజాత కేతన హాల కులి

---

1. యిటువదచిహ్నము నేడె, డటుశాముస (హ)

శాంకుశాది లక్షణ లక్షితంబు లై, మనోహరంబు లైన హరిచరణంబుల చొప్పు
గని, తప్పక చెప్పుకొనుచుఁ దమలో ని ట్లనిరి. 1025

సీ. కొమ్మకుఁ బువ్వులు కోసినాఁ డిక్కడ మొనసి పాదాగ్రంబు మోపినాఁడు
సతి నెత్తుకొని వేడ్క జరిగినాఁ డిక్కడఁ దృణములో లే దిదె తెఱవజాడ
ప్రియకు ధమ్మిల్లంబు పెట్టినాఁ డిక్కడఁ గూర్చున్న చొప్పిదె కొమరుమిగులు
నింతికిఁ గెమ్మోవి యిచ్చినాఁ డిక్కడ వెలఁది నిక్కినగతి విశద మయ్యె

ఆ. సుదతితోడ నీరుఁ జొచ్చినాఁ డిక్కడఁ
జొచ్చి తా వెడలినచోటు లమరెఁ
దరుణిఁ గామకేళిఁ దనిపినాఁ డిక్కడ
ననఁగి పెనఁగి యున్న యంద మొప్పె. 1026

వ. మఱియును. 1027

సీ. ఒక యెలనాఁగ చె య్యూఁదినాఁ డిక్కడ సరస నున్నవి నాల్గు చరణములును
నొక నీలవేణితో నొదిఁగినాఁ డిక్కడ మగజాడలో నిదె మగువజాడ
యొకలేమ మ్రొక్కిన [1]నొడిసినాఁ డిక్కడ రమణి మ్రొక్కినచొప్పు రమ్య మయ్యె
నొకయింతి నెదురుగా [2]నొలసినాఁ డిక్కడ నన్యోన్యముఖములై యంఘ్రులొప్పె

ఆ. నొకతె వెంటఁ దగుల నుండక యేఁగినాఁ
డడుగుమీఁదఁ దరుణి యడుగు లమరె
నబల లిరుకెలంకులందు రాఁ దిరిగినాఁ
డాఱుపదము లున్నవమ్మ! యిచట. 1028

సీ. ఈ చరణంబులే యిందునిభానన! సనకాదిముని యోగసరణి నొప్పు
నీ పాదతలములే యెలనాఁగ! శ్రుతివధూ సీమంతవీథులఁ జెన్నుమిగులు
నీ పదాబ్జంబులే యిభకులోత్తమయాన! పాలేటిరాచూలి పట్టుకొమ్మ
లీ సుందరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ! ముక్తికాంతా మనోమోహనంబు

ఆ. లీ యడుగుల రజమె యింతి! బ్రహ్మేశాది
దివిజవరులు మౌళిదిశలఁ దాల్తు
రనుచుఁ గొంద ఱబల లజ్జాతుఁ డేఁగిన
క్రమముఁ గనియు నతనిఁ గాన రై రి. 1029

---

1. నొడివినాఁడిక్కడ (హ) నురివినాఁ (తం.వా.) నుడిపినాఁ (తం. F. N.) 2. నొలిసి (హ.)

సీ. పతుల దైన్యంబును భామల క్రౌర్యంబుఁ జూపుచు విభుఁ డొక్క సుదతితోడ
విహరింప నది యెల్ల వెలఁదుల వర్జించి నా యొద్ద నున్నాఁడు నాథుఁ డనుచు
గర్వించి రాఁ జాలఁ గమలాక్షు మూఁపున నిడుకొను మనుడు న య్యీశ్వరుండు
మొఱఁగి పోయినఁ దాపమును బొంది యో కృష్ణ! యెక్కడఁ జనితి
ప్రాణేశ! రమణ!

తే. నీకు వరవుడ నయ్యెద నిలువు మనుచు
వగవఁ గొందఱు కాంత లా వనితఁ జూచి
వరుఁడు మన్నింప గర్వించి వనజనేత్రి
చిక్కె నేఁ డని వెఱగును జెంది రపుడు. 1030

వ. మఱియును. 1031

సీ. ఈ పొదరింటిలో నిందాఁకఁ గృష్ణుండు నాతోడ మన్మథనటన మాడె
ని య్యేల మగుచోట నిందాఁకఁ జెలువుండు గాఢంబుగా నన్నుఁ గౌఁగిలించె
నీ మహీజము నీడ నిందాఁక సుభగుండు [1]చిట్టంటు సేఁతల సిగ్గు గొనియె
నీ పుష్పలత పొంత నిందాఁక దయితుండు నను డాసి యధరపానంబు సేసె

ఆ. నీ ప్రసూనవేది నిందాఁక రమణుండు
కుసుమదామములనుఁ గొప్పు దీర్చె
ననుచు గొంద ఱతివ లంభోజనయనుని
పూర్వలీలఁ దలఁచి పొగడి రధిప! 1032

మ. అని యి బ్భంగి లతాంగు లందఱును బృందారణ్యమం దీశ్వరున్
వనజాక్షున్ బరికించి కానక విభున్ వర్ణింపుచున్ బాడుచున్
మనముల్ మాటలు చేష్టలున్ గ్రియలు న మ్మానాథుపైఁ జేర్చి వే
చని ర య్యామున సైకతాగ్రమునకున్ సంత్యక్త గేహేచ్ఛ మై. 1033

వ. చని గోపికలు హరి నుద్దేశించి యి ట్లనిరి. 1034

అధ్యాయము - ౩౧

—: గోపికాగీతలు :—

క. నీవు జనించిన కతమున, నో వల్లభ! లక్ష్మి మంద నొప్పె నధిక మై
నీవెంటనె ప్రాణము లిడి, నీ వా రరసెదరు చూపు నీ రూపంబున్. 1035

1. చిట్టట్టు (హ)

క. శారద కమలోదర రుచి, చోరక మగు చూపువలన సుందర! మమ్మున్
గోరి వెలయాని దాసుల, ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే. 1036

ఆ. విషజలంబువలన విషధర [1]దానవు
వలన గాలివానవలన వహ్ని
వలన [2]మిగులువానివలనను రక్షించి
కుసుమశరుని జూరిఁ గూల్పఁదగునె. 1037

ఉ. నీవు యశోద బిడ్డఁడవె నీరజనేత్ర! సమస్తజంతు చే
తో విదితాత్మ వీక్షుఁడవు తొల్లి విరించి తలంచి లోక ర
క్షావిధ మాచరింపు మని సన్నుతి సేయఁగ [3]సత్కులంబునన్
భూవలయంబుఁ గావ నిటు పుట్టితి గాదె మనోహరాకృతిన్. 1038

ఆ. చరణసేవకులకు సంసారభయమును
బాపి శ్రీకరంబు పట్టుగలిగి
కామదాయి యైన కరసరోజంబు మా
మస్తకముల నునిచి మనుపు మీశ! 1039

ఉ. గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారల పాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁ జాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగ ఫణాలతాగ్ర సం
భావిత మైన నీ చరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజ పుష్ప భల్లభవ బాధ హరింపు వరింపు మాధవా! 1040

క. బుధరంజనియును సూక్తయు, మధురయు నగు నీదు వాణి మరఁగించెను నీ
యధరామృత సంసేవన, విధి నంగజతాప మెల్ల విడిపింపఁగదే. 1041

క. మగువలయెడ నీ [4]శౌర్యము, తగునే నిజభక్తభీతి దమనుఁడ వకటా!
తగదు భవద్దాసులకును, నగుమొగముం జూపి కావు నళినదళాక్షా! 1042

మ. ఘన లక్ష్మీయుత మై [5]మహాశుభద మై కామాది విధ్వంసి యై
సనకాది స్తుత మై నిరంతర తపస్సంతప్త పున్నాగ జీ
వన మై యెప్పుడు నీ కథామృతము ద్రావంగల్గునే భూరి దా
న నిరూఢత్వము లేనివారలకు మానారీ మనోహరకా! 1043

క. నీ నగవులు నీ చూడ్కులు, నీ నానావిహరణములు నీ ధ్యానంబుల్
నీ నర్మాలాపంబులు, మానసముల నాటి నేఁడు మగుడవు కృష్ణా! 1044

1. దానవి (తం) 2. నున్నవాని వలనను (తం) 3. మత్కులంబునన్ (వ); "ఉదేయివాన్ సాత్త్వతాం కులే" (31-4) 4. క్రౌర్యము (తం. వా. క.) 5. వినన్ (తం. వా. క.)

ఆ. ఘోషభూమి వెడలి గోవుల మేపంగ
నీరజాభ మయిన నీ పదములు
కసవు శిలలుఁ దాఁకి కడు నొచ్చునో యని
కలఁగు మా మనములు కమలనయన! 1045

ఉ. మాపటివేళ నీవు వనమధ్యము వెల్వడి వచ్చి గోష్పద
ప్రాపిత ధూళిధూసరిత భాసిత కుంతల మై సరోరుహో
ద్దీపిత మైన నీ మొగము ధీరజనోత్తమ! మాకు వేడ్కతోఁ
జూపి మనంబులన్ మరునిఁ [1]జూపుదు గాదె క్రమక్రమంబునన్. 1046

ఆ. భక్తకామదంబు బ్రహ్మసేవిత మిలా
మండనంబు దుఃఖమర్దనంబు
భద్రకరము నైన భవదంఘ్రియుగము మా
యురములందు రమణ! యునుపఁ దగదె. 1047

ఆ. సురతవర్ధనంబు శోకాపహరణంబు
[2]స్వరిత వంశనాళ సంగతంబు
నన్యరాగజయము నయిన నీ మధురాధ
రామృతమునఁ దాప మార్పు మీశ! 1048

ఉ. నీ వడవిన్ బవల్ దిరుగ నీ కుటిలాలక లాలితాస్య మి
చ్ఛావిధిఁ జూడకున్న నిమిషంబులు మాకు యుగంబు లై చనుం
గావున శాత్రు లైన నినుఁ గన్నుల నెప్పుడుఁ జూడకుండ ల
క్ష్మీవర! ఱెప్ప లడ్డముగఁ జేసె నిదేల విధాత క్రూరుఁ డై. 1049

ఉ. అక్కట! బంధులున్ మగలు నన్నలుఁ దమ్ములుఁ బుత్రకాదులున్
నెక్కొని రాత్రిఁ బోకుఁ డన నీ మృదు గీతరవంబు వీనులన్
వెక్కస మైన వచ్చితిమి వేగమె మోహము [3]నొంది నాథ! నీ
వెక్కడఁ బోయితో యెఱుఁగ మిక్రియ నిర్దయుఁ డెందుఁ గల్గునే. 1050

తే. మదనుఁ డార్వంగ నీ వాడుమంతనములు
నవ రసాలోకనం బగు నగుమొగంబు
కమల కిర వైన మహిత వక్షస్థలంబు
మా మనంబుల లోఁగొని [4]మలపెఁ గృష్ణ! 1051

---

1. జూపుటగాదె (చ) 2. స్వనిత (హ); స్వరితవేణునా సుష్ఠుచుంబితమ్ (31-4)
3. నొందినార మీ (తం) 4. మరపె (తం, వా.)

మ. అరవిందంబులకంటెఁ గోమలము లై యందంబు లై యున్న నీ
చరణంబుల్ కఠినంబు లై మొనయు మా చన్నుంగవల్ మోవఁగా
నెరియం బోలు నటంచుఁ బొక్కుదుము నీ యీ కర్కశారణ్య భూ
పరిసంచారము కృష్ణ! నీ ప్రియులకున్ బ్రాణవ్యథం జేయదే. 1052

క. కట్టా! మన్మథుకోలలు, నెట్టున నోనాఁట బెగడి నీ పాదంబుల్
పట్టికొనఁగ వచ్చిన మము, నట్టడవిని డించి పోవ న్యాయమె కృష్ణా! 1053

క. హృదయేశ్వర! మా హృదయము, మృదుతరముగఁ జేసి తొల్లి మిక్కిలి కడ నీ
హృదయము కఠినము జేసెను, మదీయసౌభాగ్య మిట్టి మందము గలదే. 1054

ఉ. క్రమ్మి నిశాచరుల్ సురనికాయములన్ వడి దాఁకి వీఁక వా
లమ్ముల తెట్టెముల్ వఱప నడ్డయి వచ్చి జయింతు వంద్రు నిన్
నమ్మిన ముగ్ధలన్ రహితనాథల నక్కట! నేఁడు రెండుమూఁ
డమ్ముల యేటుకాఁ [1]డెదుర నడ్డము రాఁదగదే కృపానిధీ! 1055

క. [2]తియ్యవిలుకాఁడు డీకొని, వ్రయ్యలుగాఁ దూఱ నేసె వనితల మనముల్
[3]వియ్యాన నింకనయినన్, గు య్యాలింపం గదయ్య! గోవింద! హరీ! 1056

అధ్యాయము - ౩౨

మ. అని యి ట్లంగన లంచితస్వరముతో నంకింపుచున్ బాడుచున్
దను రావే యని చీరి యేడువ జగత్త్రాణుండు లై త్రిలోక్య మో
హనుఁ డై మన్మథమన్మథుం డయి మనోజ్ఞాకారి యై [4]హారి యై
ఘన పీతాంబర ధారి యై పొడమెఁ దత్కాంతా సమీపంబునన్. 1057

క, వచ్చిన వల్లభుఁ గనుఁగొని, విచ్చేసె నటంచు సతులు వికసితముఖు లై
యచ్చుగ నిలిచిరి ప్రాణము, వచ్చిన నిలుచుండు యవయవంబుల భంగిన్. 1058

సీ. అబల యొక్కతె భక్తి నంజలిఁ గావించి ప్రాణేశు కెంగేలు వట్టికొనియె
నింతి యొక్కతె జీవితేశ్వరు బాహువు మూఁపున నిడుకొని ముదము నొందె
వనిత యొక్కతె తన వల్లభు తాంబూల చర్విత మాత్మహస్తమునఁ దాల్చెఁ
బడఁతి యొక్కతె ప్రియు పదములు విరహాగ్ని తప్త కుచంబులఁ దాపుకొనియె

1. డెగవ (తం. వా.) 2. తీయవిలుకాఁడు - పాయలుగా - నీయాన - గూయాలింపం (తం. ఫుట్‌నోటు) 3. నియ్యాన (హ) 4. యంతటఁ (హ)

ఆ. భామ యొకతె భ్రుకుటిబంధంబు గావించి
ప్రణయభంగ కోపభాషణమున
దష్టదశన యగుచు దండించు కైవడి
వాఁడి చూడ్కిగముల వరునిఁ జూచె. 1059

క. హరి ముఖకమలముఁ జూచుచుఁ, దరుణి యొకతె ఱెప్పలిడక తనియక యుండెన్
హరి [1]పదకమలముఁ జూచుచు, మరగి తనివిలేని సుజనుమాడ్కి నరేంద్రా!

ఉ. ఒక్కలతాంగి మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము చూడ్కితీఁగెలం
జిక్కఁగఁ బట్టి హృద్గతముఁ జేసి వెలిం జనకుండ నేత్రముల్
గ్రక్కున మూసి మేనఁ బులకంబులు గ్రమ్మఁగఁ గౌఁగిలించుచున్
జొక్కము లైన లోచవులఁ జొక్కుచు నుండెను యోగికైవడిన్. 1061

సీ. ఎలయించి ప్రాణేశ! యెందుఁ బోయితి వని తోరంపు టలుకతో దూఱె నొకతె
జలజాక్ష! ననుఁ బాసి చనఁగ నీ పాదంబు లెట్లాడె నని [2]వగ నెయిదె నొకతె
నాథ! నీ వరిగిన నా ప్రాణ మున్నది కూర్మియే యిది యని కుందె నొకతె
యీశ్వర! నను నిన్ను నిందాఁక బాపె నీ పాపపు విధి యని పలికె నొకతె

ఆ. తలఁగి పోవునట్టి తప్పేమి చేసితి
నధిప! పలుకు ధర్మ మనియె నొకతె
యేమి నోముఫలమొ హృదయేశ! నీ మోము
మరలఁ గంటి ననుచు మసలె నొకతె. 1062

క. పలికిన ప్రతిజ్ఞఁ దప్పెడిఁ, బలికించినఁ గాని రమణుఁ బలుక నటంచున్
గలకంఠి యొకతె చెలితోఁ, బలుకుల నమృతములు గురియు పలుకులు వలికెన్.

క. పట్టినఁ గాని మనోవిభుఁ, బట్టఁగదా యంచు నొక్క బాలిక సఖచేఁ
బట్టుకొని చెప్పె ధైర్యము, పట్టెల్లను మరుని టెంకిపట్టుగ నధిపా! 1064

క. చెలువుఁడు చెప్పకపోయిన, పొలపున నొకముగ్ధ మున్ను చూడ ననుచు నౌ
దల వంచి యుండఁ జాలక, దల యెత్తెను లోన మరుఁడు దలయెత్త నృపా!

వ. ఇవ్విధంబున. 1066

క. హరి సురుచిర లలితాకృతిఁ, దరుణులు గని ముక్త విరహతాప జ్వర లై
పరమోత్సవంబు సలిపిరి, పరమేశ్వరుఁ గనిన ముక్తబంధుల భంగిన్. 1067

---

1. పాదములను జూచుచు (హ) 2. నెదిరె (హ)

వ. అంత న క్కాంతుండు కాంతాజన పరిక్రాంతుం డై, వనాంతరంబున శక్తినికర సంయుక్తుం డైన పరమపురుషుండునుం బోలె, వారలం దోడ్కొని, మందార కుంద కుసుమ పరిమళ మిళిత పవమాన మానిత మధుకర నికర ఝుంకార సుకుమారంబును, శరత్కాల చంద్రకిరణ సందోహ సందళితాంధకారంబును, యమునా తరంగ సంగత కోమల వాలుకా స్ఫారంబును నై, యమలినం బైన పులినంబుఁ బ్రవేశించె. వారును జ్ఞానకాండంబున నీశ్వరుం గని శ్రుతులు ప్రమోదంబునం గామానుబంధంబులు విడిచిన విధంబున, హరిం గని, విరహవేదనల విడిచి, పరిపూర్ణ మనోరథ లై. 1068

క. పాఠీననయన లెల్ల న, కాఠిన్య పటాంచలములఁ గౌతుకములు హృ
త్పీఠముల సందడింపఁగఁ, బీఠము గల్పించి రంతఁ బ్రియునకు నధిపా! 1069

ఆ. పరమ యోగిహృదయ భద్రపీఠంబుల
నుండు మేటి వ్రజవధూత్తరీయ
పీఠమున వసించి పెంపారెఁ ద్రిభువన
దేవలక్ష్మి మేనఁ దేజరిల్ల. 1070

మ. మదనోద్దీపితుఁ డైన నాథునికి సన్మానంబుఁ గావించుచున్
ముదితల్ హాస విలోక విభ్రమములన్ మోదింపుచున్ జేరి త
త్పదముల్ హస్తతలంబులన్ బిసుకుచున్ బై ముట్టుచున్ దూఱుచున్
జదురు ల్వల్కుచుఁ గూర్మి ని ట్లనిరి యీ షత్కోప దీప్తాస్య లై. 1071

క. కొలిచినఁ గొలుతురు కొందఱు, గొలుతురు దముఁ గొలువకున్నఁ గొందఱువరులం
గొలిచినను గొలువకున్నను, గొలువరు మఱికొంద ఱెలమి గోపకుమారా!

వ. అని తన్ను నుద్దేశించి రహస్యంబుగాఁ బల్కిన సుందరుల పల్కులు విని, గోపాల సుందరుం డి ట్లనియె. 1072

సీ. కొలిచినఁ గొలుతురు గొందఱు పశువుల భజనము భంగిని ఫలము కొఱకు
నై సఖ్యధర్మము లందు సిద్ధింపవు కొందఱు దండ్రుల గుణముఁ దాల్చి
దయగలవారలు దగిన సుహృత్తులు గొలువనివారలఁ గొల్తు రెపుడు
ధర్మకామంబులు తనరంగఁ గొందఱు కొలువని వారినిఁ గొలుచువారిఁ

ఆ. గొలుచు తలఁపు లేమి గొలువ రాత్మారాము
లాప్తకాము లజ్ఞు లతి కఠినులు
వారియందుఁ బిదపవానిఁగాఁ జింతించి
యే లతాంగులార! యిట్టు లనుట. 1074

క. ఏ నిం దెవ్వఁడ నైనం, గా నంగనలార! పరమ కారుణికుండన్
మానస బంధుఁడ నిత్యు, ధ్యానము మీ [1]కొనరవలసి తలఁగితిఁ జుండీ. 1075

మ. నను సేవింపుచునున్న వారలకు నే నా రూపముం జూపఁ జూ
చినఁ జాలించి మదించి వారు మది నన్ సేవింపరో యంచు ని
ర్ధనికుం డాత్మధనంబు చెడ్డ నెపుడున్ దత్పారవశ్యంబుఁ దా
ల్చినభంగిన్ ననుఁ బాసి మత్ప్రియుఁడు దాఁ జింతించు నా రూపమున్. 1074

తరల. తగవు ధర్మముఁ జూడనొల్లక తల్లిదండ్రుల బంధులన్
మగల బిడ్డలఁ బాసి వచ్చిన మన్నిషక్తల మిమ్ము నేఁ
దగదు పాసితిఁ దప్పు నైపుఁడు తద్వియోగ భరంబునన్
వగలఁ బొందుచు మీర లాడిన వాక్యముల్ వినుచుండితిన్. 1077

ఉ. పాయని [2]గేహశృంఖలముఁ బాసి నిరంతర మత్పరత్వముం
జేయుచు నున్న మీకుఁ బ్రతిసేయ యుగంబుల నైన నేర నన్
బాయక గొల్చు మానసము ప్రత్యుపకారముగాఁ దలంచి నా
పాయుట తప్పుగాఁ గొనక భామినులార! కృపన్ క్షమింపరే. 1078

అధ్యాయము—౩౩

క. చక్కఁగ హరి యిటు పలికినఁ, జక్కని వాక్యముల నతని సంగమమున లో
నిక్కిన వియోగతాపము, లొక్కటు విడిచిరి లతాంగు లుర్వీనాథా! 1079

—: రా స క్రీ డా భి వ ర్ణ న ము :—

ఉ. ఆ సమయంబునన్ విభుఁ డనంతుఁడు కృష్ణుఁడు చిత్రమూర్తి యై
చేసెను[3] మండల భ్రమణ శీల పరస్పరబద్ధ బాహు కాం
తా సువిలాసమున్ బహువిధ స్ఫురితానన హస్త పాద వి
న్యాసము రాసమున్ గృత వియచ్చరనేత్ర మనో వికాసమున్. 1080

వ. ఇట్లు బహుగతు లంది దిరుగ నేర్పరి యగు హరి దర్పించి, తన యిరుకెలంకుల నలంకృత లై, కళంక రహిత చంద్రవదన లిద్దఱు ముద్దియ లుద్దికొని, వీణలంది కొని, వీణలం బ్రవీణ లై, సొంపు మెఱసి, యింపుగ వాయింపుచు, నానంద లహరీ నిధానం బగు గానంబు సేయ, నవిరళం బై తరళంబుగాని వేడుక సరళం బగు ‡ మురళంబు లీలం గేల నందుకొని, మధురం బగు నధరంబునం

1. కొనఁగ (తం. వా.) 2. శృంఖలల (తం. వా.) 3. నమంద చంక్రమణశీల వరశ్వర బంధబాహు (వ) ‡. మురళంబు = మురళి.

గదియించి, మించి కామినీజన కబరికా సౌగంధిక గంధబంధుర కరాంగుళీ కిసలయంబులు యతిలయంబులం గూడి వివరంబుగ మురళీ వివరంబుల సారించి, పూరించుచు, సరిలేనిభంగిం ద్రిభంగి యై, కమలకర్ణికాకారంబున నడుమ నిలిచి, మఱియు గోపసుందరు లెంద ఱందఱకు నంద ఱై, సుందరుల కవలి యెడలం దానును, దన కవలియెడల సుందరులును దేజరిల్ల, నృత్యవిద్యా మహార్ణవ వేలావలయ వలయితం బై, విస్మితాఖండలం బైన రాసమండలంబుఁ గల్పించి, వేల్పులు హర్షంబునం గుసుమవర్షంబులు గురియ, నందుఁ బ్రసూనమంజరీ సహచరంబు లైన చంచరీకంబుల మించు ప్రకటించుచు, సువర్ణ మణిమధ్యగంబు లైన మహేంద్రనీలంబుల తెఱంగు నెఱపుచుఁ, గరిణీవిహార బంధురంబు లైన సింధురంబుల చెలువుఁ గై కొలుపుచుఁ, బల్లవిత కుసుమిత లతానుకూలంబు లైన తమాలంబుల సొబగు నిగుడించుచు, మెఱపుతీఁగెల నెడనెడ బెడం గడరు నల్లమొగుళ్ల పెల్లు చూపుచుఁ, దరంగిణీ సంగతంబు లైన రోహణాచల శృంగంబుల బాగు లాగించుచు, జగన్మోహనుఁ డై యుండి, రక్త కమలారుణంబులును, జంద్రశకల నిర్మల సంస్ఫురణంబులును, శ్రుతినితంబినీ సీమంత వీథికాలంకరణంబులును, సనక సనందనాది యోగీంద్ర మానసాభరణంబులును నైన చరణంబులు గదియ నిడి, సమస్థితినంజలి పుటంబులం బుష్పంబు లుల్లసిల్లఁ జల్లి, సల్లలిత కమల ప్రశస్తంబు లైన హస్తంబులు వల్లవీజనుల కంఠంబుల పై నిడి, తాను గీతానుసారంబుగ విచిత్ర పాద సంచారంబులు సలుపుచు, వర్తులాకార రాసబంధంబుల నర్తనంబునం బ్రవర్తించి, వెండియు వ్రేతలుం, దానును, శంఖ పద్మ వజ్ర కందుక చతుర్ముఖ చక్రవాళ చతుర్భద్ర సౌభద్ర నాగ నంద్యావర్త కుండలీకరణ [1]కురళిబంధ ప్రముఖంబు లైన విశేష రాసంబంధంబులకుం జొచ్చి, ఏకపాద సమపాద వినివర్తిత గతాగత వలిత వైశాఖ మండల త్రిభంగి ప్రముఖంబు లైన తానకంబుల నిలుచుచుఁ గనకకింకిణీ కంకణమంజుల మంజీర శింజనంబులు జగజ్జన కర్ణరంజనంబు లై చెలంగ, ఘటిత మర్దిత పార్శ్వగ ప్రముఖంబు లైన పాదచారి భేదంబులు చేయుచు, (సమపాద శకట వదన మతల్లి [2]శుక్తి ప్రముఖంబు లైన) పార్ధివచారి విశేషంబులును, అపక్రాంత డోలాపాద సూచీ ప్రముఖంబు లైన వ్యోమచారి విశేషంబులుం జూపుచు, సురేంద్రశాఖ శాఖా మనోహరంబులును, నవహసిత దిక్కరీంద్ర కరంబులును, త్రిలోక క్షేమంకరంబులును, నగు కరంబులం దిరంబు లగు రత్నకటకంబుల మెఱుంగులు నింగి చెఱంగులం దఱచుకొన, నర్ధచంద్ర కర్తరీముఖ కపిత్థ కటకాముఖ శుకతుండ లాంగూల పద్మకోశ

1. ఖురళి (తం. వా.); కురళి—ఖురళి శబ్దములు కోశములలో లేవు. 2. సుప్తి (తం)

[1]పతాకా ప్రముఖంబు లైన స్వ స్వభావసూచక నానావిధ) కరభావంబు లాచరింపుచు, కటినిబద్ధ సువర్ణవర్ణ చేలాంచల ప్రభానికరంబులు సుకరంబు లై దిశాంగనా ముఖంబులకు హరిద్రా లేపన ముద్రాలంకారరంబు లొసంగుచు, నా స్కందిత భ్రమర శకటాసన ప్రముఖంబు లైన జానుమండల భేదంబు లును, అలాత, దండలాత లలిత విచిత్ర ప్రముఖంబు లైన దైవ మండలంబులు నొనర్చుచుఁ, గమనీయ కంబుకంఠాభిరామంబులు, నుద్దామ తేజస్తోమం బులు నైన నీల మౌక్తిక వజ్ర వైడూర్య దామంబుల రుచు లిందిరా సుందరికి మందిరంబు లై, సుందరంబు లైన యురంబులం దిరుగుడు వడి కలయంబడ, నంగాంతర [2]బాహ్యాలగ్న చ్ఛత్ర ప్రముఖంబు లైన భ్రమణవిశేషంబుల విలసించుచు, నిద్దంబు లగు చెక్కుటద్దంబుల నుద్దవిడిం దద్దయుం [3]బ్రభాజిత చంద్ర మండలంబు లగు కుండలంబుల మెఱుంగు ముత్తంబులు నృత్యంబు లొనరింపఁ, గటిభ్రాంత దండరచిత లలాట తిలక మయూరలలిత చక్రమండల నికుంచిత గంగావతరణ ప్రముఖంబు లైన కరణంబు లెఱింగింపుచు, వెలిదమ్మి విరుల సిరుల చెన్నుమిగులు కన్నులవల దీనజన దైన్యకర్కశంబు లై తసరు కటాక్షదర్శన జాలంబులు జాలంబు లై కామినీజన నయనమీనంబుల నావరింప, లలిత కుంచిత వికాస ముకుళ ప్రము ఖంబు లైన చూడ్కులఁ దేజరిల్లుచు, ననేక పరిపూర్ణ చంద్రసౌభాగ్య సదనంబు లగు వదనంబులఁ బ్రసన్నరాగంబులఁ బ్రకటించుచు, నుదంచిత పింఛమాలికా మయూఖంబు లకాల శక్రచాపంబుల సొంపు సంపాదింప, నికుంచి తాకుంచిత కంపి తాకంపిత పరివాహిత పరావృత్త ప్రముఖంబు లైన శిరోభావంబులు నెఱపుచు, మృగనాభి తిలకంబులు గల నిటలఫలకంబులఁ జికురంబుల నికరంబులు గప్ప, నపరాజిత సూచికావిద్ధ పరిచ్ఛిన్న విష్కంభ రేచిత ప్రముఖంబు లగు నంగహారంబుల విలసిల్లుచుఁ, జరణ కటి కర కంఠ రేచకంబు లాచరించుచు నొప్పె. అప్పుడా రాసంబు సంజనిత సకలజన మానసోల్లాసకరం బై, సుధార్ణ వంబునుం బోలె నుజ్జ్వల రసాభిరామం బై, రామరాజ్యంబునుం బోలె రాగ పరిపూర్ణం బై, పూర్ణ చంద్ర మండలంబునుం బోలెఁ గువలయానందం బై, నందనవనంబునుం బోలె భ్రమరీ విరాజమానం బై, మానధనుని చిత్తంబునుం బోలెఁ [4]బ్రధానవృద్ధి సమర్థం బై, సమర్థ కవివిలసనంబునుం బోలె బహుప్రబంధ భాసురం బై, సురలోకంబునుం బోలె వసుదేవనందన విశిష్టం బై, శిష్టచరి తంబునుం బోలె ధరణీ గగన మండల సుందరం బై, సుందరీరత్నంబునుం బోలె

1. పతాక ప్రముఖ (తం. వా) 2. కలయంబడ నంగాంతారబాహ్యాలకు ఛత్ర (హ) కలయంబడ నంగాతర వాహ్యాలకు ఛత్ర (తం. వా.) 3. ప్రభాసిత (తం.వా.) 4. వృత్తి (వా.హ.)

సంగహార మనోహరం బై, హరవధూ నిలయంబునుం బోలె ననేక చారి సుకుమారం బై, సుకుమారవృత్తంబునుం బోలె నుద్దీపిత వంశం బై యుండె. అందు.

చ. నడుములు వీఁగియాడ చిఱునవ్వులు నివ్వటిలంగ హారముల్
సుడివడ మేఖలల్ వదలఁ జూడ్కి మెఱుంగులు పర్వ ఘర్మముల్
పొడమఁ గురుల్ చలింప శ్రుతిభూషణముల్ మెఱవన్ సకృష్ణ లై
పడఁతుక లాడుచుం జెలఁగి పాడిరి మేఘ తటిల్లతా ప్రభన్. 1082

క. అంకరహి తేందువదనలు, పంకజలోచనునిఁ గూడి పరఁగ నటింపన్
గింకిణుల నూపురంబుల, కంకణముల మ్రోఁత లెసఁగెఁ గర్ణోత్సవ మై. 1083

క. హరిణీనయనలతోడను, హరి రాసక్రీడ సేయ నంబరవీథిన్
సురనాథులు భార్యలతో, సొరిది విమానంబు లెక్కి చూచి రిలేశా! 1084

క. కురిసెన్ బువ్వుల వానలు, మొరసెన్ దుందుభులు మింట ముదితలుఁ దారున్
సరసన్ గంధర్వపతుల్, వరుసన్ హరిఁ బాడి రపుడు వసుధాధీశా! 1085

క. రామలతోడను రాసము, రామానుజుఁ డాడఁ జూచి రాగిల్లి మనో
రాములమీఁద వియచ్చర, రామలు మూర్ఛిల్లి పడిరి [1]రాజకులేశా! 1086

క. తారాధిప నిభవదనలు, తారాధిపవంశ్యుఁ గూడి తారు నటింపన్
[2]దారలు నిల్చి సుధాంశుఁడుఁ, దారును వీక్షింప రేయి తడవుగ జరిగెన్. 1087

మ. యమునాకంకణ చారి యై వనజ పుష్పామోద సంచారి యై
రమణీ ఘర్మనివారి యై మధవతీ రాస శ్రమోత్తారి యై
ప్రమదామానస నవ్య భవ్య సుఖసంప త్కారి యై చేరి యా
కమలాక్షుం డలరంగ గాలి విసరెన్ గల్యాణభావంబునన్. 1088

వ. అప్పుడు. 1089

చ. ప్రమద యొకర్తె మాధవుఁడు పాడ విపంచి ధరించి కేల సం
భ్రమమునఁ దంత్రి మీటుచుఁ దిరంబుగ [3]రాయము చేసి యొక్క రా
గము తగ నాలపించి సుభగ స్వరజాతులు వేఱు వేఱుగా
సమరఁగఁ బాడె దన్ రమణుఁ డౌ నన దారువు లంకురింపఁగన్. 1090

క. ఆడుచుఁ బాడుచు నం దొక, చేడియ మంజీర మంజు శింజిత మమరం
గూడి హరికరము చనుఁగవ, పై డాయం దిగిచె జఘన భారాలస యై. 1091

1. రామవినోదా (హ) 2. దారటనిల్చి (హ)
3. గానముచేసి (హ); రాయముచేసి (క. చ. ట. త.)

క. చందనలిప్తం బై యర, విందామోదమున నొప్పు విపులభుజము గో
విందుఁ డొక తరుణి మూఁపునఁ, బొందించిన నది చెమర్చి పులకించె నృపా! 1092

సీ. చెలువ యొక్కతె చెక్కుఁ జెక్కుతో మోపిన విభుఁడు తాంబూలచర్వితము వెట్టె
నాడుచు నొకలేమ యలసినఁ బ్రాణేశుఁ డుస్నాత దోస్తంభ మూఁత సేసెఁ
జెమరించి యొకభామ చేరినఁ గడగొరఁ జతురుఁడు కుచఘర్మజలము వాపె
నలకంబు లొకయింతి కలిక చిత్రకరేఖ, నంటినఁ బ్రియుఁడు పాయంగ దువ్వెఁ

ఆ. బడఁతి యొకతె [1]పాడిపాడి డస్సిన యధ
రామృతమున నాథుఁ డాదరించె
హార మొక్కసతికి నంసావృతం బైనఁ
గాంతుఁ డురముఁ జేర్చి కౌఁగిలించె. 1093

క. హాసంబులఁ గరతల వి, న్యాసంబుల దర్శనముల నాలాపములన్
రాసక్రాంతల కా హరి, సేసెన్ మన్ననలు కరుణఁజేసి నరేంద్రా! 1094

క. హరి తను సంగ సుఖంబునఁ, బరవశ లై బ్రేతలెల్లఁ బయ్యెదలు నిజాం
బరములు నెఱుఁగమి చోద్యమె, సురసతు లీక్షించి కరఁగి చొక్కిరి మింటన్.

వ. ఇట్లు భగవంతుం డైన కృష్ణుం డాత్మారాముం డయ్యును,గోపసతు లెంద ఱందఱకు
నంద ఱై, నిజ ప్రతిబింబంబుతోడన్ గ్రీడించు బాలురపోలికె రాసకేళి సలిపిన.

క. తగఁ గూడియాడి మనముల, నగెఁ జూచెం బలికె నందనందనుఁ డనుచున్
మగువలు పెద్దటికముతోఁ, బొగడిరి తమ పూర్వజన్మ పుణ్యశ్రేణిన్. 1097

—: జలక్రీడాభి వర్ణనము :—

వ. ఇట్లు హరి రాసకేళి సాలించి, [2]తారకాంచిత లగు తటిల్లతల చెలువున ఘర్మ
సలిలకణాక్రాంత లగు కాంతలం గూడి, జలక్రీడా కుతూహలుం డై, యమునా
జలంబులు సొర, నందు ముందట సుందరులు సొచ్చి, పదప్రమాణంబు, జాను
దఘ్నంబు, కటిద్వయసంబు, మధ్యమాత్రంబు, కుచంబులబంటి, యని పలుకుచుం,
గుచ నయన నాభివివర కుంతలంబులు చక్రవాక జలచ రావర్త శైవాలంబుల
చందంబున నందంబుగ నీడు వొందిన యేటు లని, కళిందనందన కరంబులు సాచి,
పరిరంభములకు నారంభించు నై వడి నెదురు సనుదెంచి తాఁకు తరంగంబులకు
నులుకుచు, సారసంబులకుం గరంబులు సాచుచు, మరాళంబుల జోఁపుచుఁ
జెన్ను మిగిలిన చన్నుల యొత్తువత్తు మను నెపంబులం దపంబులు నీట గావించు
మాడ్కిని సంచరించు చక్రవాకంబులఁ దోలుచు, నితాంత కాంతిసదనంబు లగు

1. పాటఁబాడి (హ) 2. కరకాంచితలగు (తం. వా.)

వదనంబులకు నోడి, వ్రీడం జెంది, కంది, చందురుఁడు చల ముడిగి, జలమునం బడి, కంపించు కరణి, నిజ కరకలిత జలప్రతిఫలితుం డై కదలు చంద్రునిం గని మెచ్చి సోలుచు, సలిలావగాహన సమయ సముచ్ఛలిత వారిశీకర పరంపరల వలన మకరందపాన మత్త మధుకర పక్షవిక్షేపణ సంజాతవాత సముద్ధూత కుముదాది పరాగపటలంబులం [1]జెఱుచుచు, మోముఁదమ్ముల కమ్మఁదనంబులకు మూఁగి, ఝుమ్మ్మ రను దుమ్మెదలకు వెఱచుచుఁ, గరంబుల నీ రెగయం జఱచుచు, నీలనీరద నిపతిత పయోబిందు సందోహంబులం దడియు పువ్వుదీవి యల బాగునఁ గృష్ణు కరద్వయతోయంబునం బెక్కు తోయంబులం దడియుచుఁ గ్రందుకొని సుడియుచు, నసమబాణుని పులు కడిగిన కుసుమబాణంబుల పగిది మేనులు మెఱవ, సలిలావగాహన పరాయత్త చిత్త లగుచు, మొత్తంబు లై సరసభాషణంబులం ద్రుళ్ళుచు, గరంబుల నీరు నించి హరిమీఁదఁ జల్లుచుఁ, జల్లు నెడం దడఁబడ దాఁటుచు, దాఁటి చనక నిలువరించుచు, వినోదింప, హరియుఁ గరేణుకర వికీర్ణ నీరధారాభిషిక్తం బగు శుండాలంబులీల నాభీర కామినీ కర సముజ్ఝిత జలాసారంబులం దోఁగుచు, వ్రజవధూజన హస్తప్రయుక్త కల్హార కైరవ పరాగపటలంబువలన భూతిభూషణు సిరి వహించుచు, గోపికాజన పాణి కిసలయ సమున్ముక్త కమలదళంబులవలన సహస్రనయనుని రూపుఁ జూపుచు, గోపాలబాలికా కుచకలశ కుంకుమ పంకంబువలన బ్రభాతభానుని భంగి భాసిల్లుచు, ఘోషయోషా కటాక్షవిక్షేపణంబులవలన మధుపపరివృత హరి చందన సౌందర్యంబు నొందుచు, వల్లవీ హాసరుచులవలనఁ జంద్రికాప్రభా భాసిత నీలశైలంబు క్రియ నమరె. అంత. 1098

మ. సతులుం దానును నీటిలో వెడలి భూషాగంధ చేలాద్యలం
కృతుఁ డై కుంభి కరేణు యూథములతోఁ గ్రీడించు చందంబునన్
లతలందుం దరులందుఁ బుష్పమయ లీలాశయ్యలందున్ సుఖో
న్నతుఁ డై కృష్ణుఁడు క్రీడలం దనిపె నా నారీలలామంబులన్. 1099

వ. ఇట్లు శరత్కాలంబున వెన్నుం డింద్రియస్ఖలనంబు సేయక గోపికలతోడ రమించె. అని చెప్పిన, మునివరునకు భూవరుం డి ట్లనియె. 2000

మత్తకోకిల. ధర్మకర్తయు ధర్మభర్తయు ధర్మమూర్తియు నైన స
త్కర్ముఁ డీశుఁడు ధర్మశిక్షయు ధర్మరక్షయుఁ జేయఁగా
నర్మిలిన్ ధరమీఁదఁ బుట్టి పరాంగనాజన సంగమే
ధర్మ మంచుఁ దలంచి చేసె నుదాత్తమానస చెప్పుమా! 2001

1. తేరుచు (తం. వా.)

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 1102

ఆ. సర్వభక్షకుఁ డగ్ని సర్వంబు భక్షించి
దోషి గానిపగిది దోష మైనఁ
జేసి దోషపదముఁ జెందరు తేజస్వు
లగుటఁ జంద్ర వాసవాదు లధిప ! 1103

క. ఈశ్వరుఁడు గానివాఁడు న,రేశ్వర ! పరకాంతఁ దలఁచి యెట్లు బ్రతుకు గౌ
రీశ్వరుఁడు దక్క నన్యుఁడు, విశ్వభయద విషము మ్రింగి వెలయం గలఁడే.

క. సత్యము ప్రభువుల వచనము, నిత్యము తద్వచనవిధిని నిలుతురు పెద్దల్
సత్యాసత్యము గావున, సత్య మనుచుఁ జనరు వారిచరితమున నృపా ! 1105

మ. ఘను లై యెవ్వని పాదపంకజ పరాగ ధ్యానసంప్రాప్త యో
గ నిరూఢత్వముచే మునీంద్రులు మహాకర్మంబులన్ బాసి బం
ధ నిరోధంబులు లేక విచ్చలవిడిం దర్పింతు రా నిత్యశో
భనుఁ డె ట్లుండిన నుండెఁ గాక కలవే బంధంబు లుర్వీశ్వరా ! 1106

ఆ. గోపజనములందు గోపికలందును
సకల జంతులందు సంచరించు
నా మహాత్మునకుఁ బరాంగన లెవ్వరు
సర్వమయుఁడు లీల సలిపెఁ గాక. 1107

వ. అని చెప్పి, శుకుం డి ట్లనియె. అంత బ్రాహ్మముహూర్తంబునం గృష్ణు
వీడ్కొని, గోపిక లిచ్ఛలేకయు నిండ్లకడ కేగినం, గృష్ణమాయా మోహితు
లై, గోపకులు వారలం గోపింప నెఱుంగ నేర రై రి. 1108

ఇంద్రవజ్రము. గోపాల కృష్ణుండును గోపకాంతల్
ప్రాపించి క్రీడించిన భంగు లెల్లన్
రూపించి వర్ణించి నరుండు హృత్స్థం
తాపంబులం బాయును దత్ప్రసక్తిన్. 1109

అధ్యాయము - ౩౪

—: సర్పరూపి యగు సుదర్శనుం డను గంధర్వుని శాపవిమోచనము :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు నందాదు లైన గోపకు లంబికావనంబునకు శకటంబు లెక్కి
జాతరకుం జని, సరస్వతీ నదీజలంబుల స్నానంబులు సేసి, యుమామహేశ్వరుల
నర్చించి, కానుక లిచ్చి, బ్రాహ్మణులకు గో హిరణ్య వస్త్రాన్న దానంబు లొసంగి,

జలప్రాశనంబు సేసి, నియమంబున నుండ, దైవయోగంబున నాఁకొని యొక్క
మహోరగంబు,నిదురవోయిన నందునింగఱచి, మ్రింగ నగ్గలింప, నతండుఁ 'కృష్ణ!
కృష్ణేతి' వచనంబులం దన్ను విడిపించు మని మొఱ యిడిన, విని. 1110

క. గోపకు లందఱు మేల్కొని, కోపముతోఁ బెద్దగుదెలఁ గొఱవుల మొత్తన్
దావము నొందియు వదలక, పాపపుఁ, బెనుబాము నందుఁ బట్టె నృపాలా !

వ. అయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు దర్పించి, పాదతాడనంబు సేసి, త్రొక్కిన,
సర్పంబు సర్పరూపంబు విడిచి, విద్యాధరేంద్ర రూపంబు దాల్చి, హరికి మ్రొక్కిన
నతనికి హరి యి ట్లనియె. 1112

ఉ. మండిత మూర్తితోఁ గనక మాలికతో శుభలక్షణుండ వై
యుండెడు నీకుఁ గష్టపు మహోరగ దేహ మిదేల వచ్చె నె
వ్వండవు నామ మెయ్యది భవంబున కెద్ది మిషంబు నాకు నొం
డొండ యెఱుంగఁ జెప్పుము బుధోత్తమ ! నీవని చోద్య మయ్యెడిన్. 1113

వ. అనిన వాఁ డి ట్లనియె. దేవా ! యేను సుదర్శనుం డను విద్యాధరుండ. విమా
నారూఢుండ నై, రూపసంప ద్గర్వంబులం జొక్కి, దిక్కులఁ జరించుచు, నొక్క
యెడ నాంగిరసు లైన ఋషులఁ గురూపులైన వారలం గని, నగిన, వారును,
నీవును రూపదర్పంబునం దమ్ము నగితివి గావున మహాసర్పంబ వై యుండు మని
శపించినఁ బిదప నే వేఁడుకొనినన ని ట్లనిరి. 1114

చ. యదుకులమందు భక్తుల భయంబు హరించుటకుం జనార్దనుం
డుదయము నొంది యీ యడవి కొక్కదినంబున రాఁ గలండు త
త్పదమున నీవు దన్నఁబడి పన్నగ దేహముతోడఁ బాసి నీ
మొదలిటి మేను గాంచెదవు మూఢుఁడ ! [1]పొ మ్మని రా దయానిధుల్ ! 1115

మ. నినుఁ జింతించిన విన్నఁ బేరుకొనినన్ నిర్మల మై క్రుస్సి పా
పనికాయంబు వినష్ట మౌ నఁట భవత్పాదంబు నా మీఁదఁ బె
ట్టినఁ దద్బ్రాహ్మణ శాపసంజనిత కౌటిల్యంబు దా నిల్చునే
వనజాక్షా ! నేఁడు వాసె నురగత్వం బెల్ల నేఁ బోయెదన్. 1116

వ. అని విన్నవించి, హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, మ్రొక్కి, సుదర్శనుండు దివంబు
నకుం జనియె. సర్పంబువలన నందుండు విముక్తుం డయ్యె. తత్ప్రకారంబు విని,
వెఱఁగుపడి, గోపకులు దేవతా మహోత్సవంబు సమాప్తి నొందించి, శ్రీకృష్ణ
కీర్తనంబు సేయుచు, మరల మందకుం జనిరి. అంత. 1117

1. పొమ్మనిరో దయానిధీ (క.బ.తం)

-: శ్రీకృష్ణుడు కుబేరభటుఁ డగు శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని సంహరించుట :-

చ. మఱియొక నాఁటి రాత్రి బలమాధవు లుజ్జ్వల వస్త్ర మాలికా
ధరులును లేపనాభరణ ధారులు నై చని మల్లికాది పు
ష్పరస నిమగ్న మత్త మధుపంబుల గీతము వించుఁ దద్వనాం
తరమున వెన్నెలన్ వ్రజనితంబిను లుండగఁ బాడి రింపుగన్. 1118

క. ఆ పాట చెవులు సోఁకిన, నేపాటియు దేహలతల నెఱుఁగక దృగ్వా
చా పాటవములు [1]నెడి పడి, రా పాటలగంధు లెల్ల నటవీవీథిన్. 1119

వ. ఇట్లు సకల భూతసమ్మోహనం బగు గానంబు సేయుచు, నిచ్ఛావర్తనంబులం బ్రమత్తుల చందంబున రామకృష్ణులు క్రీడింపఁ, గుబేరభటుండు శంఖచూడుం డనువాఁడు, రామకృష్ణ రక్షిత లగు గోపికలం దన యోగబలంబున నుత్తరపు దిక్కునకుం గొనిపోవ, న య్యోషలు 'రామ ! కృష్ణేతి' భాషణంబులు వలుకుచుఁ, బులికి నగపడిన మొదవులక్రియ మొఱయిడిన విని. 1120

ఉ. గ్రద్దన సాలవృక్షములు గైకొని బల్లిదు లన్నదమ్ము లా
యిద్దఱు కాలమృత్యువుల యేఁపున వే చని యోడకుండుఁ డో
ముద్దియలార ! యంచుఁ దను ముట్టినఁ జూచి కలంగి గుహ్యకుం
డుద్దవడిన్ గతిన్ బఱచె నుత్తర మింతుల డించి భీతుఁ డై. 1121

వ. ఇట్లు గుహ్యకునిచేత విడివడిన గోపికల రక్షించుకొని యుండు మని, బలభద్రునిం బలికి. 1122

శా. ఓరీ ! గుహ్యక ! పోకు పోకుమని రోషోక్తిం బకారాతి వాఁ
డే రూపంబున నెందుఁ జొచ్చె నటఁ బోయెం దోడఁ దా నేఁగి దు
ర్వారోదంచిత ముష్టి వాని తలఁ ద్రెవ్వంబట్టి తద్వీరు కో
టీర భ్రాజిత రత్నమున్ గొనియె దండిన్ గోపిక ల్చూడఁగన్. 1123

వ. ఇట్లు శంఖచూడునిం జంపి, వాని శిరోరత్నంబు దెచ్చి, బలభద్రున కిచ్చి మెప్పించె.

అధ్యాయము — ౩౫

మఱియు, నొక్క దినంబునం గృష్ణుండు వనంబునకుం జనిన, నతని లీలలు పాడుచు నిండ్లకడం దద్విరహ వేదనానల భరంబు సహింపక, గోపికలు తమలో ని ట్లనిరి.

1. వడినెడిరా (గ. డ.)

శా. భ్రూ విక్షేపముతోడ దాపలి భుజంబుం జెక్కుఁ గీలించి కె
మ్మోవిన్ వేణువుఁ గూర్చి సుస్వరముగా మ్రోయించుచు న్నంగుళీ
ప్రావీణ్యంబు విభుండు సూపఁ గని సప్రాణేశలై యుండియున్
నీవీబంధము లూడఁ జొక్కుదురు పో నింగిన్ నిలింపాంగనల్. 1125

మ. నవమాధుర్యము గల్గు కృష్ణు మురళీ నాదామృత స్యందముల్
చెవులన్ జొచ్చి హృదంతరాళముల భాసిల్లన్ నవత్సంబులై
యువిదా! మేపులకుం దొరంగి మృగ గోయూథంబు లుత్కంఠతో
దివికిన్ గంఠము లెత్తి లో వదలుఁ బో దేహేంద్రియ వ్యాప్తులన్. 1126

శా. ఓ కంజేక్షణ! కృష్ణుఁ డుజ్జ్వలిత హారోద్దాముఁడై గాన వి
ద్యా కౌతూహలితన్ మనోజ్ఞ మురళీధ్వానంబుఁ గావింపఁగా
నాకర్ణించి సకంపమై మొఱయు నీలాభ్రంబుగాఁ జూచుచున్
గేకారావము లిచ్చుచున్ మురియుఁ బో కేకీంద్ర సంఘాతముల్. 1127

మ. లలనా! యేటికిఁ దెల్లవాఱె రవి యేలా తోఁచెఁ బూర్వాద్రిపైఁ
గలకాలంబు నహంబు గాక నిశిగాఁ గల్పింపఁడా బ్రహ్మ దా
వలఱేఁడున్ గృపలేఁడు కీరములు దుర్వారంబు లెట్లో కదే
[1]కలవే మావటికాలమందు మనకున్ గంజాక్షు సంభోగముల్. 1128

ఉ. ఎప్పుడు ప్రొద్దు గ్రుంకు హరి యెప్పుడు గోవులమేపి తెచ్చు మా
కెప్పుడు తన్ముఖాంబుజ సమీక్షణ మబ్బు నతండు వచ్చి న
న్నెప్పుడు గారవించుఁ దుది యెప్పుడు మద్విరహాగ్ని రాశికిన్
జెప్పఁ గదమ్మ! బోఁటి! మరుసేఁతల నుల్లము దల్లడిల్లెడిన్. 1129

మ. చెలియా! కృష్ణుఁడు నన్నుఁ బాసి వనముం జేరంగ నయ్యా క్షణం
బులు నా కన్నియు నుండ నుండఁగఁ దగన్ బూర్ణంబులై సాఁగి లో
వలఁ దోఁచుం బ్రహరంబులై దినములై పక్షస్వరూపంబులై
నెలలై యబ్దములై మహాయుగములై నిండారు కల్పంబులై. 1130

వ. అని మఱియుఁ, గృష్ణవిరహ దుఃఖంబున బహువిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబునొందుచు, గోపిక లోపికలు లేక, యెట్టకేలకు దినంబు గడపి, దినాంతసమయంబునందు.

మ. అదె భానుం డపరాద్రిఁ జేరె నిదె సాయంకాల మేతెంచె న
ల్లదె గోపాదపరాగ మొప్పెసఁగె బృందారణ్య మార్గంబునం
దిదె పీతెంచె వృషేంద్రఘోషము ప్రియుం డేతెంచె రండంచుఁ దా
మెదు రేతెంతురు మాపు కృష్ణునికి న య్యింతుల్ పరిభ్రాంత లై. 1132

1. వలదే....కాలముం గలుగునే (హ); కలదే మావటి వేళయున్ (తం. వా)

వ. ఇట్లు తన కెదురువచ్చిన మచ్చిక న చ్చెలువల నచ్యుతుం డిచ్ఛావ ర్తనంబుల గార వించె. అంత నొక్కనాఁడు. 1133

అధ్యాయము - ౩౬

—: వృషభాసుర సంహారము :—

సీ. ఎవ్వని మూఁపుర మీక్షించి మేఘంబు లద్రిశృంగం బని యాశ్రయించు
నెవ్వని అంకె కర్ణేంద్రియంబులు సోఁక గర్భపాతం బగు గర్భిణులకు
నెవ్వని పదహతి నెగయు పరాగంబు లంధకారారాతి నావరించు
నెవ్వఁడు కొమ్ముల నెదురించి చిమ్మినఁ బృథ్వీధరంబులు పెల్లగిల్లు
తే. నట్టి వృషభాసురేంద్రుఁ డహంకరించి
వాలలత యెత్తి పెనుఅంకె వైచి నేలఁ
గాలు ద్రవ్వుచు నిశితశృంగములు సాచి
మంద బెగడంగ గవిసె నమందుఁ డగుచు. 1134

వ. ఇట్లు వృషభాకారంబున నరిష్టుండు, హరికి నరిష్టంబు సేయందలంచి, పై కుఱికిన.

ఉ. [1]కేపులువాఱె గోవులకుఁ గ్రేపులు గోవులు గో వృషంబులఁ
బై పడె వత్స ధేను వృషభంబులు గోపకులందుఁ జొచ్చె నా
గోపకు లా వృషేంద్రములు గోవులు లేఁగలు విచ్చి పాఱఁగా
గోపచమూ విభుండు గనె గోవృష దైత్యుఁడు వెంట నంటఁగఁ. 1136

వ. ఇట్లు భయభ్రాంతు లై, కాంతలుం దారును కృష్ణ ! కృష్ణ ! రక్షింపు మని యెడి గోపకులకు నడ్డంబు వచ్చి, దీనజన రక్షకుం డైన పుండరీకాక్షుం డి ట్లనియె,

ఉ. బాలుర నింతులం బసులఁ బాఱఁగఁదోలుట బంటుపంతమే
చాలు వృషాసురేంద్ర బలసంపదఁ జూపఁగ నెల్లబోఁటి గో
పాలుర మంద గాదు చను పైఁ బడితేనిఁ బ్రచండ కృష్ణ శా
ర్దూలము నేఁడు నీ గళముఁ ద్రుంపక చంపక పోవనిచ్చునే. 1138

ఆ. అనుచు ధిక్కరించి హస్తతలంబులఁ
[2]జప్పుడించి నగుచు [3]సఖునిమీఁదఁ
బన్నగేంద్రభయద బాహుదండము సాఁచి
దండిమెఱసి [4]దనుజుదండ నిలిచె. 1139

---

1. జూడగనెల్లబోటి (చ. డ. వ. జ. ద.)
2. జప్పళించి (హ) 3. చలముమీఱ (వ) 4. దనుజదండి (హ)

వ. అప్పుడు. 1140

చ. ఖురముల నేలఁ ద్రవ్వుచు నకుంఠిత వాలసమీరణంబులన్
విరవిరఁ బోయి మేఘములు విప్ప విషాణము లొడ్డికొంచు దు
స్తరతర మూర్తి యై వృషభదైత్యుఁడు కన్నుల నిప్పు లొల్కఁగా
దురదుర వచ్చి తాఁకె రిపుదుర్మద మోచనుఁ బద్మలోచనున్. 1141

ఉ. యాదవకుంజరుండు వృషభాసురు కొమ్ములు రెండుఁ బట్టి య
ష్టాదశ పాదమాత్రము గజంబు గజంబును ద్రొబ్బుకై వడిన్
భేదిల ద్రొబ్బ న య్యసుర పిమ్మటి నొంది చెమర్చి ద్రొగ్గి దు
ర్మాదముతోడ డీకొనెఁ బ్రమత్త విమర్దను నా జనార్దనున్. 1142

ఆ. అంత గోపసింహుఁ డసుర కొమ్ములువట్టి
ధరణి ద్రొబ్బి త్రొక్కి దైత్యభటుల
కొమ్ము వీఁగ సురల కొమ్ము వర్ధిల వాని
కొమ్ము వెఱికి మొత్తి కూల్చె నధిప! 1143

క. ఉక్కఁచెడి రోఁజి నెత్తురు, ముక్కున వాతను స్రవింప మూత్ర శకృత్తుల్
మిక్కిలి విడుచుచుఁ బసరపు, రక్కసుఁ డని సమసెఁ బ్రజకు రాగము లమరన్.

వ. ఇట్లు వృషభాసురుం జంపిన, నిలింపులు గుంపులు గొని, విరులు వర్షింప, గోపకులు హర్షింప, గోపసతు లుత్కర్షింప, బలభద్రుండును, వారును, గోవిందుండును, బరమానందంబున మందకుం జనిరి. అంత. 1145

చ. ఘనుఁ డొకనాఁడు నారదుఁడు కంసునితోడ యశోదకూఁతు దాఁ
గనుటయుఁ జక్రి దేవకికి గర్భజుఁ డౌటయు మున్ను రోహిణీ
తనయుఁడు రాముఁ డౌటయును దద్విభు లిద్దఱు మంద నున్న వా
రని తెలుగంగఁ జెప్పిన మహాద్భుత మంచు జలించెఁ గిన్కతోన్. 1146

చ. కొడుకుల మందలోన నిడి గొంటుతనంబున మోసపుచ్చె నీ
బడు గని పట్టి చంపు టిది భావ్యమటంచుఁ గృపాణపాణి యై
వడి వసుదేవునిం దునుమవచ్చిన కంసునిఁ జూచి నారదుం
డుడుగుము చంపఁ బోల దని యొడక మానిచి పోయె మింటికిన్. 1147

వ. మఱియు, నలుకదీఱక కంసుండు, దేవకీవసుదేవుల లోహపాశబద్ధులం జేసి, కేశి యనువానిం బిలిచి, రామకేశవులం జంపు మని పంపి, మంత్రి భట గజారోహక చాణూర ముష్టిక సాల్వ కోసల ప్రముఖుల రావించి, యి ట్లనియె. 1148

శా. ఎందుం గన్నెదిరించి పోరుటకు దేవేంద్రాదులుం జాల రీ
బృందారణ్యము మంద నిప్పుడు మదాభీరార్భకుల్ రాముగో
విందుల్ వర్ధిలుచున్నవా రఁట రణోర్విం గంసు [1]నొప్పింతు మం
చుం దర్పంబులు వల్కుచుందు రఁట యీ చోద్యంబులన్ వింటిరే. 1149

క. పట్టణజనములు సూతురు, దట్టంబుగ మల్లరంగతల పార్శ్వములం
బెట్టింపుఁడు తమకంబులు, పుట్టింపుఁడు వీట మల్లుపో రను మాటన్. 1150

శా. విన్నాణంబులఁ బోర నేర్తురు మహావీర్య ప్రతాపాది సం
పన్నుల్ మీరలు మేటి [2]మల్లుగములం బ్రఖ్యాతు లై పెంపుతో
మన్నా రా బలకృష్ణులం బెనఁకువన్ మర్దించి మత్ప్రీతి కా
సన్నుల్ గండు పురీజనుల్ పొగడ నో చాణూర ! యోముష్టికా ! 1151

శా. రారా ! హస్తిపకేంద్ర గండ మదధారా గంధలోభాంధ గం
భీరాళివ్రజ మైన మత్కువలయాపీడ ద్విపేంద్రంబు [3]మ
ద్ద్వారోదంచిత దేహళీ పరిసర స్తంభంబు డాయంగ [4]నా
భీరుల్ రా నదలించి డీకొలుపు నీ భీరంబు తోరంబుగన్. 1152

క. పశువిశసనములు సేయుఁడు, పశుపతికిం బ్రియముగాఁగ భావించి చతు
ర్దశినాఁడు ధనుర్యాగము, విశదంబుగఁ జేయవలయు విజయముకొఱకున్. 1153

వ. అని తనవారి నందఱ న య్యై పనులకు నియమించి, యదుశ్రేష్ఠుం డగు
నక్రూరునిం బిలిచి, చెట్టఁ బట్టుకొని, యి ట్లనియె. 1154

శా. అక్రూరత్వముతోడ నీవు మనఁగా నక్రూరనామంబు ని
ర్వక్రత్వంబునఁ జెల్లె మైత్రి సలుపన్ వచ్చుం నినుం జేరి నీ
వక్రోధుండవు మందలోన బలకృష్ణాభీరు లస్మద్వినా
శ క్రీడారతు లై చరింతు రఁట యోజం దెచ్చి యొప్పింపవే. 1155

ఆ. నాకు వెఱచి సురలు నారాయణుని వేఁడి
కొనిన నతఁడు వచ్చి గోపకులము
నందుఁ గృష్ణమూర్తి నానకదుందుభి
కుదితుఁ డయ్యె ననఁగ నొకటి వింటి. 1156

---

1. మర్దింతు (తం); కంసునిం ద్రుంతు (వా) 2. మంతనములన్ (హ) 3. దుర్వారో
దంచిత (హ) 4. నాభీరుల్ త్రాణ (హ)

వ. కావున నీవు గోపకులచేత నరులు గొని, ధనుర్యాగంబుఁ జూడ రం డని, వారలఁ దోడ్కొనిరమ్ము. తెచ్చిన. 1157

శా. కొండల్ గూలఁగ ద్రొబ్బ కొమ్ముఁ దుదిం గోపించి కోరాడుచో
దండిన్ దండి నధఃకరించు నొక వేదండంబు నా యింట బ్ర
హ్మాండం బైనఁ గదల్పనోపు బలకృష్ణాభీరులన్ బోరిలో
ఖండింపన్ దడ వెంత దాని కదియుం గాదేని యక్రూరకా ! 1158

శా. చాణూరుండును ముష్టికుండును సభాసంఖ్యాత మల్లుల్ జగ
త్ప్రాణుల్ మెచ్చరు సత్వసంపదల బాహాబాహి సంగ్రామ పా
రీణుల్ వారలు రామకృష్ణుల బలోద్రేకంబు సైరింతురే
క్షీణప్రాణులఁ జేసి చంపుదురు సంసిద్ధంబు యుద్ధంబునన్. 1159

సీ. ఆ రామకేశవు లంతరించిన వసుదేవముఖ్యులఁ జంపి తెగువ మెఱసి
వృష్ణిభోజ దశార్ణవీరులఁ దెగటార్చి ముదుకఁడు రాజ్యకాముకుఁడు ఖలుఁడు
నగు నుగ్రసేను మాయయ్య గీ టణఁగించి పినతండ్రి దేవకుఁ బిలుకుమార్చి
మఱియు వైరుల నెల్ల మర్దించి నే జరాసంధ నరక బాణ శంబరాది

ఆ. సఖులతోడ భూమిచక్ర మేలెదఁ బొమ్ము
తెమ్ము వేగమ వసుదేవసుతుల
మఖముపేరు సెప్పి మంత్రభేదము [2]సేయ
వలయుఁ బెంపఁజనదు వైరిజనుల. 1160

వ. అనిన నక్రూరుం డి ట్లనియె. 1161

ఉ. పంపినఁ బోనివాఁడనె నృపాలక ! మానవు [3]లెన్నఁ దమ్ము నూ
హింపరు దైవయోగముల నించుక గానరు తోఁచినట్లు ని
ష్కంపగతిన్ జరింతు రది గాదనవచ్చునె యీశ్వరేచ్ఛఁ ద
ప్పింపఁగరాదు నీ పగతుబిడ్డలఁ దెచ్చెదఁ [4]బోయివచ్చెదన్. 1162

వ. అని పలికి, రథ మెక్కి, యక్రూరుండు చనిన, సకలజనులను వీడ్కొలిపి, కంసుం డంతిపురంబునకుం జనియె.

అధ్యాయము — ౩౭

అంత కంసప్రేరింతుం డయి. 1163

1. చూపుదురు పంపిద్ధంబు (హ): చూపుదురు నూసిద్ధంబు (తం. వా.) 2. సేయవలదు. ప్రాఁతప్రేతులన్నిట (తం. వా.) 3. లైన తమ్ము (హ): లైననమ్మ (క) 4. నొప్పగించెదన్ (త.)

—: శ్రీకృష్ణుండు కేశి వ్యోమాసురుల సంహరించుట :—

సీ. ఖురపుటాహతిఁ [1]దూలి కుంభినీచక్రంబు ఫణిరాజ [2]ఫణలకు బరువుసేయ
భీషణ హేషా విభీషితులై మింట నమృతాంధు లొండొరు నండ గోరఁగఁ
జటుల చంచల సటాచ్ఛటల గాడ్పుల మేఘములు విమానముల పై
ముసుఁగు పడఁగ
వివృతాస్య గహ్వర విపుల దంతంబులు ప్రళయాగ్ని కీలలవగిది మెఱయఁ
ఆ. గాలపాశలీలగా వాల మేపార
వాహ మగుచు గంధవాహగతుల
విజిత శక్రపాశి వీర్య పయోరాశి
కేశి వచ్చె మంద క్లేశమంద. 1164
క. భీషణ ఘోటక దానవ, హేషానిర్ఘోష భిన్న హృదయ నిఖిల గో
యోషా పురుషార్భక మై, ఘోషము హరి చూడ దైన్యఘోషం బయ్యెన్.
వ. అ య్యవసరంబున. 1166
ఉ. పేదల ఘోషగోపకుల బి ట్టదలించుట వీరధర్మమా
కాదు వ్రజంబులో దనుజఘస్మరుఁడేఁ డని తన్నుఁ దోయు క్ర
వ్యాదునిఁ జూచి గోపకుల కడ్డము వచ్చి నిశాట! యింకఁ బో
రా దని శౌరి చీరె మృగరాజుక్రియ [3]న్నదిరించె దైత్యుఁడున్. 1167
ఆ. నిష్ఠురోగ్ర సింహనినదంబుతో నింగి
మ్రింగుభంగి నోరు మిగులఁ దెఱచి
కఱవరాఁగ నతఁడు కాటు దప్పించినఁ
దన్నె నెగసి తురగదానవుండు. 1168
ఉ. తన్నిన తన్నునం బడక దానవహంత సమీక రంత యై
కన్నులఁ గెంపు పెంపెనయ గ్రక్కున ఘోటనిశాటు పాదముల్
వన్నెచెడంగఁ బట్టి పడవైచె ధనుశ్శతమాత్ర దూరమున్
బన్నగ డింభమున్ విసరి పాఱఁగ వైచు ఖగేంద్రుకైవడిన్. 1169
ఉ. వైచిన మ్రొగ్గి లేచి వెస వాజినిశాటుఁడు హుంకరించి సం
కోచము లేక పైఁబడిన గోపకులేంద్రుఁడు దిగ్గజేంద్ర శుం
డా చటులప్రభా బలవిడంబక మైన భుజార్గళంబు దో
షాచరు నోటిలోన నిడెఁ జండఫణిన్ గుహ నుంచుకైవడిన్. 1170

1. ధూళి (హ) 2. ఫణులకు (హ) 3. న్నదిరించె (గ)

శా. దంభోళి ప్రతిమాన కర్కశ మహోద్య ద్వామ దోః స్తంభముల్
శుంభల్లీల నఘారి వాని రదముల్ చూర్ణంబు లై రాలఁగా
గంభీరంబుగఁ గుక్షిలోఁ జొనిపి వీఁకన్ వృద్ధి [1]పొందింపుచున్
గుంభించెన్ [2]బవనంబు పిక్కటిలఁ దత్కుక్షిన్ నరేంద్రోత్తమా! 1171

క. వాయువు వెడలక నిలిచినఁ, గాయంబు చెమర్పఁ గన్నుఁగవ వెలి కుఱుకన్
మాయ సెడి తన్నుకొనుచును, గూయుచు నశ్వాసురుండు గూలెన్ నేలన్. 1172

ఆ. ఘోటకాసురేంద్రు కుక్షిలోఁ గృష్ణుని
బాహు వధిక మయినఁ బట్టలేమిఁ
బగిలి దోసపండు పగిదిఁ దద్దేహంబు
వసుమతీశ! రెండువ్రయ్య లయ్యె. 1173

క. నళినాక్షుఁడు లీలాగతి, విలయముఁ బొందించె నిట్లు వీరావేశిన్
బలలాశిన్ జగ దభినవ, బలరాశిన్ విజిత శక్రపాశిన్ గేశిన్. 1174

వ. ఆ సమయంబునం బుష్పవర్షంబులు గురియించి, సురలు వినుతించిరి. అంత హరిభక్తి విశారదుం డయిన *నారదుండు వచ్చి, గోవిందుని సందర్శించి, రహస్యంబున ని ట్లనియె. 1175

సీ. జగతీశ! యోగీశ! సర్వ భూతాధార! సకలసంపూర్ణ! యీశ్వర! మహాత్మ!
కాష్ఠగత జ్యోతికై వడి నిఖిల భూతములందు నొకఁడ వై తనరు దీవు
సద్బోధుఁడవు గుహాశయుఁడవు సాక్షివి నీయంతవాఁడ వై నీవు మాయఁ
గూడి కల్పింతువు గుణముల; వానిచేఁ బుట్టించి రక్షించి పొలియఁజేయు

ఆ. దీ ప్రపంచమెల్ల నిట్టి నీ విప్పుడు
రాజమూర్తు లయిన రాక్షసులను
సంహరించి భూమిచక్రంబు రక్షింప
నవతరించినాఁడ వయ్య! కృష్ణ! 1176

వ. దేవా! నీచేత నింకఁ జాణూర, ముష్టిక, గజ, కంస, శంఖ, యవన, ముర, నరక, పౌండ్రక, శిశుపాల, దంతవక్త్ర, సాల్వ ప్రముఖులు మడిసెదరు. పారిజాతం

---

1. (బొందించుచున్ (తం) 2. భువనంబు (హ)

* ఇక్కడ కథాక్రమమును గూర్చి వ్యాఖ్యానమున నిట్లు తెలుపఁబడినది.

"ప్రాతరేవం కేశివధానంతరం నారదోక్త మంగీకృత్య, పున స్తథై వ పశూన్ చారయతా వ్యోమో హతః. యద్వా వ్యోమవధః పూర్వమేవ ప్రవృత్తోఽపి వేషధారి వధ ప్రసంగా ద త్రోచ్యత ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. కేచిత్తునః శంఖచూడ వధాత్పూర్వమేవ పఠంతి (37-24)

బపహ్నృతం బయ్యెడిని. నృగుండు శాపవిముక్తుం డగు. [1]శమంతకమణి సంగ్రహం
బగు. మృత బ్రాహ్మణపుత్ర ప్రదానంబు సిద్ధించు. అర్జును సారథి వై యనేకా
క్షౌహిణీ బలంబుల వధియించెదవు. మఱియును. 1177

శా. కృష్ణా! నీ వొనరించు కార్యములు లెక్కింపన్ సమర్థుండె వ
ర్ధిష్ణుం డైన విధాత మూఁడు గుణముల్ దీపించు లోపించు రో
చిష్ణుత్వంబున నుండు నీవలన నిస్సీమంబు నీరూపునిన్
విష్ణున్ జిష్ణు సహిష్ణు నీశు నమితున్ విశ్వేశ్వరున్ మ్రొక్కెదన్. 1178

వ. అని [2]వినిపించి, వీడుకొని, నారదుం డరిగె. అంత నొక్కనాఁడు కృష్ణసహితు
లై, గోపకుమారు లడవికిం జని, పసుల మేపుచు, నొక్క కొండ దండ [3]నిలాయన
క్రీడ చేసిరి. అందు. 1179

క. కొందఱు గొఱియల మనుచును, గొందఱు పాలకుల మంచుఁ గుటిలత్వమునన్
గొందఱు దొంగల మనుచును, జెంది కుమారకులు క్రీడఁ జేసిరి తమలోన్. 1180

శా. ఆలో దొంగలలో మయాసురసుతుం డాద్యుండు వ్యోముండు గో
పాలుం డై చని మేషకల్పనలతో భాసిల్లి క్రీడించు త
ద్బాలవ్రాతము నెల్ల మెల్లన చతుః పంచావశిష్టంబుగా
శైలాంత ర్గుహలోనికిం గొని చనెన్ [4]జౌర్యం బవార్యంబుగన్. 1181

వ. ఇట్లు కొండగుహలోనఁ గ్రమక్రమంబున గోపకుమారుల నిడి, యొక్క పెను
రాతఁ దద్ద్వారంబుఁ గప్పి, యెప్పటి యట్లు వచ్చిన. 1182

ఉ. వీరుఁడు మాధవుం డఖిలవేది నిశాచరభేది నవ్వుతో
నోర! నిశాట! దొంగతన మచ్చుపడెన్ నెఱదొంగ వౌదు వా
భీరుల నెల్ల శైలగుహఁ బెట్టితి చిక్కినవారిఁ బెట్టరా
రార! యటంచుఁ బట్టి మృగరాజు వృకాఖ్యముఁ బట్టుకైవడిన్. 1183

ఉ. పంకజలోచనుం డొడిసిపట్టిన శైలనిభాసురాకృతిన్
బింకముతోడఁ బొంగి విడిపించుకొనంగ బలంబు లేమి లో
శంకిలి బిట్టు తన్నుకొనఁ జక్కన నా రణభీము వ్యోమునిన్
గొంకక కూల్చె న వ్విభుఁడు కోయని మింట సుపర్వు లార్వఁగన్. 1184

1. శమంతక (హా. తం. వా.) 2. వినుతించి (తం.వా.) 3. "చక్రు ర్నిలాయనక్రీడామ్" (37-27) 4. శౌర్యం (క. చ.త. వ.)

ఆ. ఘోరదనుజు నేలఁ గూల్చి పర్వతగుహ
వాతనున్న యాయి వ్రయ్యఁ దన్ని
గుహ చరించుచున్న గోపాలకులఁ గొంచు
బల్లిదుండు [1]గొల్లపల్లె కరిగె. 1185

అధ్యాయము - ౩౮

—: కంసునిపంపున నక్రూరుండు బృందావనమునకుం జనుట :—

వ. అంత నా రాత్రి మధురానగరంబున నక్రూరుండు వసియించి, నియతుం డయి,
రేపకడ రథం బెక్కి కదలి, నందగోకులంబునకుం బోవుచుం, దెరువునఁ దనలో
ని ట్లనియె. 1186

ఉ. ఎట్టితపంబు సేయఁబడె నెట్టిచరిత్రము లబ్ధ మయ్యెనో
యెట్టిధనంబు లర్హులకు నీఁబడెనో తొలుబామునందు నా
యట్టి వివేకహీనునకు నాదిమునీంద్రులు యోగదృష్టుల౯
బట్టఁగలేని యీశ్వరుని బ్రహ్మమయు౯ హరిఁ జూడఁగల్గెడి౯. 1187

ఉ. సూరులు దొల్లి యే విభుని శోభిత పాదనఖ ప్రభావళిం
జేరి భవాంధకారములఁ జిక్కక దాఁటుదు రట్టి దేవునిన్
వైరముతోడ నైనఁ బిలువ౯ ననుఁ బంచి శుభంబు సేసె ని
ష్కారణ [2]మైన ప్రేమ నిదె కంసునిఁ బోలు సఖుండు గల్గునే. 1188

మ. ఇతఁ డా కంసునిచేతఁ బంపువడి నన్ హింసింప నేతెంచినాఁ
డతి దుష్టుం డని చూచునో సకల భూతాంతర్ బహి ర్మధ్య సం
గతుఁ డౌటన్ దలపోసి నన్ను సుజనుంగాఁ జూచునో యెట్టి యు
న్నతిఁ గావించునొ యేక్రియ౯ బలుకునో నాభాగ్య మె ట్లున్నదో. 1189

వ. అని మఱియును. 1190

మ. అలకభ్రాజిత మై సుధాంశు నిభ మై హాస ప్రభోద్దామ మై
జలజాతం బయి కర్ణకుండల విరాజ ద్గండ మై యున్న యా
జలజాతాక్షు ముఖంబుఁ జూడఁ గలుగున్ సత్యంబు వో నాకు నా
వల ది క్కేఁగుచునున్న వీ వనమృగ వ్రాతంబు లీ త్రోవల౯. 1191

1. గోప (హ) 1. ప్రేమతోడ (హ)

ఉ. మాపటివేళ నేను జని మాధవు పాదసమీపమందు దం
డాపతితుండ నై న నతఁ డాశుగ కాలభుజంగ వేగ సం
తాపిత భక్తలోక భయ దారణ మైన కరాబ్జ మౌదలన్
మోపి హసించి నా కభయముల్ గృపతోడుత నీయకుండునే. 1192

వ. అని మఱియు, నక్రూరుం డనేక విధంబుల గోవింద సందర్శనంబు గోరుచు, నమందగమన సుందర స్యందనారూఢుం డై చని చని. 1193

క. ముందటఁ గనె ఘనచందన, కుంద కుటజ తాల సాల కురవక వట మా
కందన్ నందిత బల గో,విందన్ వికచారు ణారవిందన్ బృందన్. 1194

వ. కని, బృందావనంబు దరియంజొచ్చి, యందు సాయంకాలంబున నడవికి నెఱిగల మేఁతల వెంబడిం దిగంబడి, రాక చిక్కిన కుఱ్ఱకోడె పడ్డ తండంబులం గానక పొద, [1]యిఱుము, మిట్టుపల్లంబు లనక, తూఱి, పాఱి, వెదకి, చీరెడు గోపకుల యాహ్వాన శబ్దంబు లాకర్ణింపుచుఁ, గోమల ఘాసఖాదన కుతూహలంబులఁ జిక్కి, మక్కువలఁ గ్రేపులం దలంచి, తలారింపక, తమకంబులం దమతమ యంత నంభా రవంబులు సేయుచు, [2]మూధంబులు స్రవింపఁ బరువులిడు ధేనువులకు నోసరింపుచు, సద్యోజాతంబు లగు తర్ణకంబుల వహించిన సూతికలు వెనుదగులుటవలన దామ హస్తు లై చను వల్లవుల మెల్లన విలోకింపుచు, మంద యిరుగెలంకులం గళంక రహితు లై, పులి, సివంగి, వేఁగి [3]లోనగు వాలుమెకంబుల మొత్తంబులవలన నప్రమత్తు లై, కుఠార కుంత శరాసన ప్రముఖంబులు ధరియించి, కావలి [4]తిరుగువారలఁ గడచి, నానావిధ సరస తృణకబళ ఖాదనగరిష్ఠ లయి, గోష్ఠంబులు ప్రవేశించి, రోమంథ లీలాలస లయిన ధేనువులును, చన్నులు గుడిచి తల్లుల మ్రోలఁ బెల్లు రేఁగి క్రేళ్ళుఱుకు లేఁగలును, నెద లయిన మొదవులఁ బయి కొని, పరస్పర విరుద్ధంబు లయి డీకొని, కొమ్ముల యుద్ధంబులు సలుపు వృష భంబులును, నకుంఠిత బలంబులం గంఠరజ్జువులఁ దెంచుకొని, పొద లుఱికి, దాఁటి, తల్లులం దూఁటి, కుడుచు తఱిపి దూడల ధట్టించి పట్టనోపక, గ్రద్దనఁ బెద్దలం జీరు గోపకుమారులును, కొడుకుల, మగల, మామల, మఱఁదుల వంచించి, పంచాయుధభల్ల భగ్నహృదయ లయి, గృహకృత్యంబులు మఱచి, శంకిలక, సంకేత స్థలంబులఁ గృష్ణాగమన తత్పర లయియున్న గోపకామినులును, గోష్ఠ ప్రదేశంబుల గోవులకుం గ్రేపులు విడిచి, యొడ్డుచు, మఱలం గట్టుచు, నీడ్చుచుం,

1. యిరువు (హ) 2. మూత్రంబులు (హ) 3. వాలపు మొత్తంబుల (హ)
4. ప్రేలం గడచి (తం. వా.)

గ్రీడించు గోపకులును, గోఖుర సముద్ధూత కరీష పరాగ పటలంబులవలన నల్లారి, దులదుల నై, ధేనుదోహనవేళా వికీర్ణ పయోబిందు సందోహ పరంపరా సంపాదిత పంకంబులును, దోహన సమయ గోపవరాకృష్ట గో స్తననిర్గతంబు లయి కలశంబులందుఁ బడు క్షీరధారల చప్పుళ్ళును, మహోక్ష కంఠసంస్పర్శన స్నిగ్ధంబు లయిన మందిరద్వార దారు స్తంభంబుల పొంత నూతనజన విలోకన కుపితంబు లయి కరాళించు సారమేయంబులునుం గలిగి, బల కృష్ణ బాహు దండ ప్రాకార రక్షావిశేషణ ఘోషం బయిన ఘోషంబు ప్రవేశించి యందు. 1195

క. జలజాంకుశాది రేఖలు, గల హరిపాదముల చొప్పుఁ గని మోదముతోఁ
బులకించి రథము డిగి యు, త్కలికన్ సంతోషబాష్ప కలితాక్షుం డై. 1196

మ. కనె నక్రూరుఁడు పద్మనేత్రులను రంగద్గాత్రులన్ ధేను దో
హనవాటీ గతుల న్నలంకృతుల నుద్యద్భాసులన్ బీత నీ
ల నవీనోజ్జ్వల వాసులన్ గుసుమమాలా ధారులన్ ధీరులన్
వనితాకాములఁ గృష్ణరాముల జగద్వంద్య క్రమోద్దాములన్. 1197

క. కని వారల పాదములకు, వినయంబున మ్రొక్కి భక్తివివశుం డగుచున్
దనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడి గురియన్.

వ. తదనంతరంబ. 1299

క. అక్రూరు లయిన జనుల న,వక్రగతిన్ గాఁచు భక్తవత్సలుఁ డంత
న్నక్రూరుఁ గౌఁగిలించెను, జక్రాంకిత హస్తతలము సాఁచి నరేంద్రా! 1200

వ. మఱియు, నక్రూరుండు బలభద్రునికిం బ్రణతుం డయినఁ, గౌఁగిలించి, చెట్టపట్టు కొని, కృష్ణసహితుం డయి,. గృహంబునకుం గొనిపోయి, మే లడిగి, గద్దియనిడి, పాదప్రక్షాళనంబు చేసి, మధుపర్కంబు సమర్పించి, గోవు నిచ్చి, యాదరంబున రసవదన్నంబు వెట్టించి, తాంబూల గంధమాల్యంబు లొసంగె. అ య్యవసరం బున నందుం డుపవిష్టుం డయిన యక్రూరున కి ట్లనియె. 1201

క. చెలియలు మొఱయిడ నల్లుర, ఖలుఁ డయి పొరిగొనిన యట్టి కంసుఁడు బ్రతుకం
గలఁడే మనికి దశార్హుల, కిలపై మీసేమ మింక నేమని యడుగన్. 1202

అధ్యాయము—౩౯

వ. అని పలికె. అంత నక్రూరుం డొక్క పర్యంకంబున సుఖోపవిష్టుం డై యుండ హరి యి ట్లనియె. 1203

మ. శుభమే నీకుఁ బ్రమోదమే సఖులకుం జుట్టాలకున్ సేమమే
యభయంబే ప్రజ కెల్ల గోత్రజుల [1]కత్యానందమే మామ ము
క్తభయుండే వసుదేవ దేవకులు తత్కారాగృహంబందు మ
త్ప్రభవవ్యాజ నిబద్ధులై బ్రతికిరే ప్రాణానిలోపేతులై. 1204

మ. నెఱి నేఁ డిక్కడ నీవు రాఁగ వగతో నీతోడ నేమైన నా
కెఱుఁగం జెప్పు మటంచుఁ జెప్పరుగదా యేమందు రా వార్త యే
తెఱఁగున్ లేదని డస్సిరో వగచిరో దీనత్వముం జెందిరో
వెఱతో నా తలిదండ్రు లెట్లు పడిరో విన్పింపు మక్రూరకా! 1205

వ. మఱియు, నీ వేమికారణంబున వచ్చి తని, హరి పలికిన, నతండు కంసునికి నారదుండు వచ్చి చెప్పిన వైరానుబంధ ప్రకారంబును, గంసుండు దేవకీ వసుదేవుల వధియింపం గమకించి, మానిన తెఱంగును, ధనుర్యాగంబు పేరు చెప్పి పుత్తెంచిన ప్రకారంబు నెఱింగించిన, రామకృష్ణులు నగిరి. అంతఁ దమ్ముం బరివేష్టించిన నందాది గోపకులఁ జూచి కృష్ణుం డిట్లనియె. 1206

శా. భూనాథుండు మఖంబుఁ జూడఁ బిలువం బుత్తెంచినాఁ డ వ్విభుం
గానం బోవలెఁ బాలు నెయ్యి పెరుఁగుల్ గట్నంబులున్ గానుకల్
మీ రే ర్పొప్పఁగఁ గూడఁ బెట్టుఁడు తగన్ మీ మీ నివాసంబులన్
యానంబుల్ గొనిరండు పొండు మధురా యాత్రాభిముఖ్యంబుగన్. 1207

వ. అని నియమించె. అంత నక్రూరుండు మధురకు వారిం గొంపోయెడి నని యెఱింగి, వ్రేతలు గలంగి. 1208

ఉ. హరి నవ్వుల్ హరిమాటలున్ హరిమనోజ్ఞాలాపముల్ లీలలున్
హరివేడ్కల్ హరిమన్ననల్ హరికరాబ్జాలంబ నాహ్వానముల్
హరిణీలోచను లందఱున్ [2]దలఁచుచుపాయం బెట్లొకో యంచు లో
నెరియన్ ముచ్చటలాడి రంత గములై యేకాంతగేహంబులన్. 1209

వ. మఱియుం దమలో ని ట్లనిరి. 1211

ఉ. మేటిగృహస్థు బ్రహ్మ యని మిక్కిలి నమ్మితి! మమ్ము చూడ నే
పాటియు లేదు మాకుఁ బరిపాలకుఁడైన సరోజనేత్రు ని
చ్చోట వసింపనీక నొకచోటికిఁ బో విధియించి పిన్నబి
డ్డాటలు చేసె నీ [3]సుఖము లక్కట! భారతి కైనఁ జెప్పరే. 1211

1. కాత్మానందమే(తం.వా.) 2. మఱియు పాయంబెట్లొకో(తం.) 3. దుడుకులక్కట(తం.వా.)

వ. అని విధిం దూఱుచు, మదనతాపాయత్త చిత్తలై. 1212

ఉ. రమ్మని చీరినంతనె పురంబున కేఁగెడుఁ గాని నన్ను నీ
కొమ్మలు నమ్మినారు మరు కోలల కగ్గముచేసి పోవఁగా
ముమ్మర మైన తాపమున మ్రొగ్గుదురో యనఁ డంబుజాక్షుఁ డా
యమ్మలు గోపవృద్ధులు ప్రయాణము వల్దన రైరి చెల్లరే! 1213

శా. అక్రూరుం డని పేరు పెట్టుకొని నేఁ డస్మన్మనోవల్లభుం
జక్రిం మాకడఁ బాపికొంచు నరుగన్ జర్చించి యేతెంచి నా
డక్రూరుం డఁట క్రూరుఁ డీతఁడు నిజం బక్రూరుఁ డౌనేని ని
ర్వక్రత్వంబునఁ గృష్ణుఁ బెట్టి తనత్రోవం బో విచారింపఁడే. 1214

ఉ. ఫుల్ల సరోజలోచనలు పూర్ణ సుధాంశుముఖుల్ పురాంగనల్
మెల్లనె యెల్లి పట్టణము మేడలనుండి సువర్ణలాజముల్
చల్లఁగ వారిఁ జూచి హరి సంగతి సేయఁదలంచుఁ గాక వ్రే
పల్లె వసించు ముద్దియలపైఁ బడ నేల తలంచు నక్కటా! 1215

క. పురసతుల విలోకనములు, సరసాలాపములు నర్మసంభోగములున్
మరగి హరి మనల నొల్లఁడు, నరవరు లో యమ్మ! నూతనప్రియులు గదే. 1216

క. పుట్టినన్నఁడు హరి నెఱుఁగని, పట్టణసుందరుల కితనిఁ బతిఁ జేసి కడున్
దట్టపు విరహాగ్నులకును, గట్టిఁడి దైవంబు ఘోషకాంతల వెదకెన్. 1217

మ. హరి నేలా కొనిపోయె దంచు మన మా యక్రూరు బ్రార్థింతమా
హరిఁ బోనీకుఁడు నిల్పరే యనుచు నేఁ డర్చింతమా వేల్పులన్
హరిపాదంబుల కడ్డముల్ వడుదమా హా దైవమా! యంచు నా
తరుణుల్ కొప్పులుఁ జీరెలున్ మఱచి కందర్పజ్వర భ్రాంత లై. 1218

మ. ఉవిదల్ సిగ్గులు మాని కన్గవల నీ రొండొండ [1]వర్షింపఁగా
వివశత్వంబులతోఁ గపోలతట సంవిన్యస్త హస్తాబ్జలై
పవనోద్ధూత లతాభలై మముఁ గృపం బాలింపు గోవింద! మా
ధవ! దామోదర! యంచు నేడ్చిరి సుజాతం బైన గీతంబులన్. 1219

వ. అంత మఱునాఁడు సూర్యోదయకాలంబునం దనతోడఁ బయనంబునకు గమకించి
నడచు గోపికలను, మఱల వత్తు నని దూతికాముఖంబున నివర్తించి, కృష్ణుండు
శకటంబులందుఁ గానుకలును, గోరసంబులు నిడుకొని, నందాదులైన గోపకులు

---

1. వర్షింపుచున్ (హ)

వెనుతగుల నక్రూరచోదితం బైన రథం బెక్కి, మధురాభిముఖుం డయి చను సమయంబున. 1220

చ. అదె చనుచున్నవాఁడు ప్రియుఁ డల్లదె తే రదె వైజయంతి య
ల్లదె రథఘోటకాంఘ్రి రజ మాదెస మార్గము చూడుఁ డంచు లో
నొదవెడి మక్కువన్ హరిరథోన్ముఖ లై గము లై వ్రజాంగనల్
కదలక నిల్చి చూచి రట కన్నుల [1]కబ్బినయంత దూరముల్. 1221

వ. ఇట్లు బలభద్ర కృష్ణాక్రూరులు చనిచని. 1222

క. అవలోకించెను గృష్ణుఁడు, ప్రవిమల కల్లోలపవన భాసిత జన్య
న్నవసన్న పాపసైన్యన్, గవిజన మాన్యన్ గళిందకన్యన్ ధన్యన్. 1223

వ. కని తత్కాళిందియందుఁ బరిశుణ్ణ మణిగణ సముజ్జ్వలంబు లగు జలంబులు ద్రావి, తరుసమూహ సమీపంబున రామసహితుం డయి, కృష్ణుండు రథంబు నెక్కె. అంత నక్రూరుండు వారలకు మ్రొక్కి, వీడ్కొని, కాళిందీహ్రదంబు సొచ్చి, విధిపూర్వకంబుగా వేదమంత్రంబుల జపియించుచు. 1224

—: అక్రూరుండు యమునను రామకృష్ణుల దర్శించి నుతించుట :—

ఉ. స్నానము చేసి చేసి నది చల్లనినీటను రామకృష్ణులన్
మానుగఁ జూచి వారు రథమధ్యముపై వసియించియున్నవా
రీ నది నీటిలోపలికి నెప్పుడు వచ్చి రటంచు లేచి మే
ధానిధి చూచె వారిని రథస్థుల భక్త మనోరథస్థులన్. 1225

వ. కని వెఱఁగుపడి. 1226

శా. కంటిన్ మున్ను రథంబుపై జలములోఁ గంటిన్ దుదిన్ గ్రమ్మఱన్
గంటిన్ దొంటి రథంబుమీఁద నిదె యీ కల్యాణచారిత్రు లే
వెంటన్ దోఁచిరి రెండుదిక్కుల మనోవిభ్రాంతియో నీటిలో
నుం టాశ్చర్యము చూతు నంచు మఱియున్ స్నానించి మగ్నాంగుఁ డై. 1227

ఉ. పోషితబాంధవుండు యదుపుంగవుఁ డా జలమందుఁ గాంచె స
ద్భాషు సహస్రమస్తక విభాసిత భూషు నహీశు భూమి భృ
ద్వేషుఁ గృపాభిలాషుఁ బ్రతివీర చమూ విజిగీషు నిత్య సం
తోషు నరోషు నిర్దళితదోషు ననేకవిశేషు శేషునిన్. 1228

1. కద్భుతమైన (హ)

గూర్మలీలా పరిష్పందివై, పందివై, మేదినిఁ మీఁదికిం ద్రోచి, దోషాచరుం గొమ్ములఁ నెమ్ములం జిమ్ముచుఁ గ్రువ్వవే, త్రవ్వవే ఘోరవైరిఁ నృసింహుండవై, దండివై దండి వైరోచనిం జూచి యాచింపవే, పెంపవే మేను బ్రహ్మాండము న్నిండఁ బాలుండవై, రాజకోటిఁ విపాటింపవే, రాజవై రాజబింబాస్యకై దుర్మదారిఁ విదారింపవే, నొంపవే క్రూరులఁ వాసుదేవాది రూపంబులఁ, శుద్ధబుద్ధుండవై వైరిదారాంతరంగంబుల న్నంతరంగంబులుం గాఁ గరంగింపవే, పెంపు దీపింపవే, కల్కిమూర్తిం బ్రవర్తించు ని న్నెన్న నే నెవ్వఁడన్, నన్ను మాయా విపన్నున్, విషణ్ణుం, బ్రపన్నుం, బ్రసన్నుండవై, ఖిన్నతం బాపి, మన్నింపవే, పన్నగాధీశతల్పా! కృపాకల్ప! వందారుకల్పా! నమస్తే, నమస్తే, నమస్తే, నమః. 1232

మ. కలలం బోలెడి పుత్ర మిత్ర వనితాగారాది సంయోగముల్
జలవాంఛారతి నెండమావులకు నాసల్ చేయు చందంబునన్
దలఁతున్ రుచ్యము లంచు మూఢుఁడ వృథా తత్త్వజ్ఞుఁడన్ నాకు నీ
విలసత్ [1]పాదయుగంబుఁ జూపి కరుణన్ వీక్షింపు లక్ష్మీపతీ! 1233

అధ్యాయము – ౪౧

వ. అని మఱియును వినుతింప నక్రూరునికి యమునాజలంబులోనం దన మొదలి మేను సూపి, చాలించి, నటునికైవడి, దిరోహితుండైన, నక్రూరుండు నీరువెడలి, వెఱంగుపడుచు వచ్చి, రథారోహంబు సేసిన, హరి యి ట్లనియె. 1234

క. జలములు చేరువ నున్నవి, తలపోయఁగ నీవు పోయి తడవయ్యె నదీ
జలమున నభమున ధరణిం, గలుగని చోద్యములు నీకుఁ గానంబడెనే. 1235

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 1236

క. నీలోన లేని చోద్యము, లే లోకమునందుఁ జెప్ప రీశ్వర! నీట
న్నేలం నింగిని [2]నున్నవె, నీలోఁ జోద్యంబు లెల్ల నెగడు మహాత్మా! 1237

వ. అని పలికి, సాయంకాలంబునకు నక్రూరుండు మధురానగరంబు చేర రథంబు గడపె. అంతట మున్ను చనిన నందాదులు పురోపవనంబున విడిసియుండ, వారలం గూడుకొని, కృష్ణుం డక్రూరునిం జూచి, నీవు రథంబు గొనుచు నగరంబునకుం జనుము. మేము వెనుక వచ్చెదము. అనిన, నతండి ట్లనియె. 1238

1. పద్మపదంబుఁ (హ) 2. దిక్కుల (హ)

—: శ్రీకృష్ణుని మధురానగర ప్రవేశము :—

క. నా యింటికి విచ్చేయుము, నీ యంఘ్రిసరోజ రేణునికరము సోఁకన్
నా యిల్లు పవిత్రం బగు, శ్రీయుత ! నీ భటునిఁ బెద్ద సేయం దగదే. 1239

వ. అని మఱియుం బ్రార్థించిన, హరి యి ట్లనియె. 1240

క. యదుకుల విద్వేషణుఁ డై, మదమున వర్తించు కంసు మర్దించి భవత్
సదనంబు సూడ వచ్చెదఁ, [1]బోద యీ స్యందనముఁ గొనుచుఁ బురమునకనఘా !

వ. అని పలికిన, నక్రూరుండు పురంబునకుం జని, రామకృష్ణులు వచ్చి రని, కంసున
కెఱింగించి, తన గృహంబునకుం జనియె. అంత నపరాహ్ణంబున బలభద్ర గోపాల
సహితుం డయి, కృష్ణుండు. 1242

మ. పరిఘల్ కోటలు కొమ్మలున్ బడగలున్ బ్రాసాదముల్ వీథులున్
హరులున్ దేరులు వీరులున్ గజములున్ హర్మ్యంబులున్ వాద్యముల్
తరుణుల్ ధాన్యములున్ ధనంబులు మహోద్యానంబులున్ దీర్ఘికల్
కర మాశ్చర్యరుచిం దనర్చు మథురన్ గాంచెన్ విభుం డంతటన్ 1243

వ. కని య ప్పురంబు ప్రవేశించి, వచ్చు సమయంబున. 1244

ఉ. నంద తపఃఫలంబు సుగుణంబుల పుంజము గోపకామినీ
బృందము నోముపంట సిరివిందు దయాంబుధి యోగిబృందముల్
డెందములందుఁ గోరెడు కడింది నిధానము చేరవచ్చెనో
సుందరులార ! రండు చని చూతము కన్నులకోర్కె తీరఁగన్. 1245

వ. † అని మరియు, గోవిందసందర్శన కుతూహలంబులం బౌరసుందరులు పరస్ప
రాహూయమాన లై, భుంజాన లై, భోజనభాజనంబులు దలంగంద్రోచియు,
శయాన లై లేచియు, [2]నభ్యజ్యమాన లై జలంబు లాడకయు, గురుజన శిక్ష్య
మాణ లై యోడకయు, గృహకార్య ప్రవర్తమాన లై పరిభ్రమింపకయు,
రమణ రమమాణ లై రమింపకయు, శిశుజన బిభ్రాణ లై డించియు, నలంకు
ర్వాణ లై యన్యోన్య వస్త్రాభరణ మాల్యాను లేపనంబులు వీడ్వడ ధరించియు
నరిగి. 1246

క. వీటఁ గల చేడె లెల్లను, హాటక మణి ఘటిత తుంగ హర్మ్యాగ్రములన్
గూటువలు గొనుచుఁ జూచిరి, పాటించి విశాలవక్షుఁ బద్మదళాక్షున్. 1247

---

1. బద (హ) 2. అభ్యంజ్యమాన లై (తం.)

సీ. వీఁడఁటే! రక్కసి విగతజీవగఁ జన్నుఁ బాలు ద్రావిన మేటి బాలకుండు
వీఁడఁటే! నందునివెలఁదికి జగమెల్ల ముఖమందుఁ జూపిన ముద్దులాఁడు
వీఁడఁటే! మందలో వెన్నలు దొంగిలి దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీఁడు
వీఁడఁటే! [1]యెలయించి వ్రేతలమానంబు చూఱలాడిన లోకసుందరుండు

తే. వీఁడు లేకున్న పుర మటవీస్థలంబు
వీనిఁ బొందని జన్మంబు విగతఫలము
వీనిఁ బలుకని వచనంబు విహగరుతము
వీనిఁ జూడని చూడ్కులు వృథలు వృథలు. 1248

మ. చెలియా! గోపిక లీ కుమారతిలకుల్ జింతింపుచుల్ బాడుచుల్
గలయం బల్కుచు నంటుచుల్ నగుచు నాకర్షింపుచున్ హస్తగా
మలకక్రీడకుఁ దెచ్చి యిచ్చలును సమ్మానంబులల్ బొందఁగాఁ
దొలిజన్మంబుల నేమి నోఁచిరో గదే దుగ్ధప్రదేశంబులల్. 1249

క. అని మఱియుఁ బౌరకాంతలు, మునుకొని హరిరూపు నేత్రములవెంటను లోఁ
గొని తాల్చిరి హృదయములను, జనిత ప్రమదమున విరులు సల్లుచు నధిపా!

వ. మఱియును. 1251

క. నానావిధ గంధములుఁ బ్ర, సూన ఫలాదులును హరిత శుభ లాజములున్
గానుక లిచ్చుచు విప్రులు, మానుగఁ బూజించి రా కుమారోత్తములల్. 1252

వ. ఆ సమయంబున నగరద్వారంబుననుండి వచ్చు రాగకారుం డగు నొక రజకుం
గాంచి హరి యి ట్లనియె. 1253

ఉ. విందుల మై నరేశ్వరుని వీటికి వచ్చితి మేము మాకు మా
మందలలోనఁ గట్టుకొన మంచిపటంబులు లేవు నీ ముడిల్
సుందర ధౌతచేలములు శోభిలుచున్నవి తెమ్ము నిన్ను మే
లందెడి నిమ్ము రాజుదెస నల్లుర మో రజకాన్వయాగ్రణీ! 1254

వ. అనిన రోషించి వాఁ డి ట్లనియె. 1255

శా. ఎట్టెట్రా మనుజేంద్రుచేలములు మీ కీఁ బాడియే మీరలుం
గట్టం బోలుదురే పయో ఘృత దధి గ్రాసంబులన్ మత్తు లై
యి ట్టాడం జనెఁ గాక గొల్లలకు మీ [2]కె బ్భంగి నోరాడెడిల్
గట్టా! ప్రాణముఁ గోలుపోయెదు సుమీ కంసోద్ధతిం బాలకా! 1256

---

1. యలయించి (హా. వా.) 2. కిట్లాడ (హ)

క. మా రాజు సొమ్ముఁ గైకొన, నే రాజులు వెఱతు రింత యెల్లిదమే నీ
కీ రాజరాజ గృహమున, నీ రాజస మేల గొల్ల యేఁగుము తలఁగన్. 1257

వ. అనిన విని రోషించి. 1258

క. ఘోర కరాగ్రతలంబున, ధీరుఁడు కృష్ణుండు శిరము దెగిపడఁ గొట్టెన్
బౌరుల గుండెలు వగులఁగ, వీరోద్రేకిన్ మదావివేకిన్ జాకిన్. 1259

వ. ఇట్లు భగ్నుం డయిన రజకుం జూచి, వానివారలు పటంబులు డించి, వెఱచి, పఱచిన, రామకృష్ణులు వలసిన వస్త్రంబులు ధరియించి, కొన్ని గోపకుల కొసంగి, చనుచుండ. 1260

క. అంతట నొక వాయకుఁ డా, క్రంతన్ వసుదేవసుతులఁ గని బహువర్ణా
త్యంత మృదు పటాభరణము, లెంతయు సంతసముతోడ నిచ్చెన్ మెచ్చన్.

శా. కారుణ్యంబున వానిఁ గైకొని యలంకారంబు గావించి శృం
గారోదంచిత దిగ్గజేంద్ర వలభాకారంబులం బొల్చి రా
శూరుల్ మాధవుఁ డంత వాయకుని శుశ్రూషన్ మహాప్రీతుఁ డై
సారూప్యంబును లక్ష్మియు న్నొసఁగె నైశ్వర్యాది సంధాయి యై. 1262

వ. అంత నా రామకృష్ణులు, సుదాముం డను మాలాకారు గృహంబునకుం జనిన, నతండు గని లేచి, గ్రక్కున మ్రొక్కి, చక్కన నర్ఘ్యపాద్యాదికంబు లాచరించి, సానుచరు లైన వారలకుఁ దాంబూల కుసుమ గంధంబు లొసంగి, యి ట్లనియె.

ఉ. పావన మయ్యె నా కులము పండెఁ దపంబు గృహంబు లక్ష్మికిన్
సేవిత మయ్యె నిష్టములు సేకుఱె విశ్వనిదానమూర్తు లై
భూవలయంబుఁ గావ నిటు పుట్టిన మీరలు రాకఁ జేసి నే
నేవిధ మాచరింతుఁ బను లెయ్యవి బంట నెఱుంగఁ జెప్పరే. 1264

వ. అని పలికి. 1265

క. దామోదర రాముల కు, ద్దామ యశోహసిత తుహినదాములకు వధూ
కాములకుఁ దెచ్చి యిచ్చె సు, దాముఁడు ఘన సురభికుసుమ దామము లధిపా!

క. వారును మాలికుఁ డిచ్చిన, భూరి కుసుమదామములను భూషితు లై నీ
కోరిన వర మిచ్చెద మని, కారుణ్యము సేయ నతఁడు గని యి ట్లనియెన్.

క. నీ పాదకమల సేవయు, నీ పాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితాం
తాపార భూతదయయును, దాపసమందార! నాకు దయసేయఁగదే! 1268

వ. అని వేఁడుకొనిన నిచ్చి, మఱియును, మాధవుం డమ్మాలికునకు బలాయుః కాంతి కీర్తి సంపద లొసంగి, వాని గృహంబు వెడలి, రాజవీథిం జని చని.

అధ్యాయము - ౪౨

క. ఆ నళినాక్షుఁడు గాంచెను, నానా లేపముల భాజనము చేకొనుచున్
బూని చనుదెంచు దానిని, నానన రుచినిచయ వినమితాబ్జం గుబ్జన్. 1270

వ. కని యిట్లనియె. 1271

క. ఎవ్వరిదానవు లేపము, లెవ్వరికిం గోరి కొనుచు నేఁగెదు నీ పే
రెవ్వతె మా కిమ్మన్నియు, నివ్వటిలెదు చక్క నగుచు నీరజనేత్రీ! 1272

వ. అనిన న య్యబల యిట్లనియె. 1273

ఉ. చక్కనివాఁడ వౌదు సరసంబుల నొంపకు మెల్లవారికిన్
జక్కఁదనంబు లెక్కడివి చారుశరీర ! త్రివక్ర యండ్రు నే
నిక్కము కంసు దాసిని వినిర్మల లేపనవిద్యదాన నన్
మిక్కిలి రాజు మెచ్చుఁ దగ మీరు విలేపనముల్ ధరింపరే. 1274

క. గొల్లలకును గంబళ్ళును, జెల్లును గట్టంగ గఱకు చీరలు నింతే
మెల్లనె మేలము లాడెదొ, యుల్లంబున నడుగ నిట్లు నుచితమె మీకున్. 1275

క. అని పలికి యా కుమారుల, తనువులు నగవులును వీక్షితములును మాటల్
దనచిత్తముఁ గరఁగించిన, నను లేపము లిచ్చె వారి కబల ప్రియముతోన్. 1276

సీ. ఇవ్విధంబునఁ గుబ్జ యిచ్చిన లేపంబు లన్నియుఁ దాను దేహమున నలఁది
కొని ప్రసన్నత నొంది కుబ్జ మువ్వంకల యొడలు చక్కఁగ నొత్తి యునుపఁ దలఁచి
తత్పదంబులమీఁదఁ దనపదంబులు ద్రొక్కి హస్తాంగుళీద్వయ మబల గవుద
క్రింద విప్పుగ నిడి కృష్ణుఁడు మీఁదికి నెత్తిన వక్రత లెల్ల మాని

ఆ. చక్క నైన చిత్తజన్ము బాణముక్రియఁ
గొమరుమిగిలి పిఱుఁదు గుచయుగంబు
సొంపుఁ జేయఁ దరుణి సుందరమూర్తి యై
కమలనయనుఁ జూచి కాంతతోడ. 1277

క. వేంచేయుము నా యింటికి, పంచశరాకార యనుచుఁ బైకొం గాక
ర్షించి హరిఁ దిగిచెఁ గామిని, పంచాశుగ బాణజాల భగ్నహృదయ యై. 1278

క. కామిని దిగిచినఁ గృష్ణుఁడు, రాముని వీక్షించి నగుచు రాజానన ! మ
త్కామితముఁ దీర్చి పిదపన్, నీ మందిరమునకు వత్తు నేఁ డలుగకుమీ. 1279

వ. అని వీడుకొలిపి, కృష్ణుండు, విపణిమార్గంబునం జని చని, తాంబూల మాలికా గంధంబులును, బహు విధంబు లయిన కానుకలును, పౌరు లిచ్చినం బరిగ్రహింపుచు, ధనుశ్శాల కరిగి, యందు. 1280

క. సురరాజు వింటికైవడి, గురుతర మయి భూరి వీరగుప్తం బయి దు
స్తర మయిన విల్లుఁ బొడగని, నరులు వల దనంగ బట్టు నగి వికసితుఁ డై.

శా. బంధుల్ మేలన వామహస్తమునఁ జాపం బెత్తి మౌర్వీలతా
సంధానం బొనరించి కొంచెపుఁ దెగన్ శబ్దించుచున్ ధీరతా
సింధుం డా హరి దాని ఖండితముగాఁ జేసెన్ జనుల్ చూడఁగా
గంధేభంబు రసాలదండము నొగిన్ ఖండించుచందంబునన్. 1282

క. కోదండ భంగ నిర్గత, నాదము వీనులకు భీషణం బై యాశా
రోదోంతరములు నిండుచు, భేదించెన్ భోజవిభుని బింకము నధిపా! 1283

వ. అప్పుడు. 1284

ఉ. అద్దిర! రాచవిల్ విఱిచె నర్భకుఁ డెంతయు శంకలేక నేఁ
డుద్దవడిన్ సహింపఁదగ దుగ్రతఁ బట్టుద మంచుఁ గ్రుద్ధు లై
గ్రద్దన లేచి తద్ధనువు కావలివా రరుదేర వారి న
య్యద్దుఁ గూడి పట్టి [1]వధియించిరి కార్ముకఖండ హస్తు లై. 1285

వ. ఇట్లు రామకృష్ణులు మధురాపురంబున విహరించి వెడలి, విడిదలకుం జనిరి. అంత.

—: సూర్యాస్తమయ, చంద్రోదయ వర్ణనము :—

మ. గగనారణ్యచరాంధకారగజమున్ గాలాహ్వయ వ్యాధుఁ డ
చ్చుగఁ బట్టం గమకించి మచ్చిడుటకై చూతాంకుర శ్రేణిచే
నొగిఁ గల్పించిన కందుకం బనఁగఁ సూర్యుం డంత వీక్షింపఁగాఁ
దగె మందప్రభతోడఁ బశ్చిమ మహాధాత్రీధరేంద్రంబునన్. 1287

క. తరుణుఁ డగు శీతకరునిన్, మరగి వియల్లక్ష్మి తన్ను మాని ముదుకఁడున్
ఖరకరుఁడు ననుచు ద్రొబ్బిన, కరణిన్ రవి పశ్చిమాద్రికడఁ గ్రుంకె నృపా!

ఆ. కళలు గలుగుఁగాక కమల తోడగుఁగాక
శివుని మౌళిమీఁదఁ జేరుఁగాక
నన్ను నొల్లఁ దపనుఁ డైన మత్పతి యని
సాధ్విభంగి కమలజాతి మొగిడె. 1289

---

1. మడియించిరి (తం. వా.)

క. సుందర సాయంసంధ్యా, వందన విప్రార్ఘ్యతోయ వజ్రహతోద్య
న్మందేహాసుర రక్త, స్యందము క్రియఁ గెంపు సొంపెసఁగె నపరదిశన్. 1290

ఆ. భూమినిండ మింటఁ బూర్ణ మై కర్కట
మకర మీనరాశి మహితమైన
హార యశ స్సుధాబ్ధి యందుల తుంపురు
లనఁగఁ జుక్క లొప్పె నాకసమున. 1291

క. ఎల్ల దిశలు నిండిన శ్రీ, వల్లభు గుణమహిమ బ్రహ్మ వాసించుటకై
చల్లిన మృగమద మనఁగా, వెల్లివిరిసెఁ దమము గగన వీథుల నెల్లన్. 1292

క. ఆ చీఁకటి వెను దగిలిన, ప్రాచీదిశనుండి గంతు పరువున రవి భ
ర్మాచలము మలఁక ద్రోవను, వే చనియెం గాక నిలిచి వెలుఁగకయున్నే. 1293

ఉ. మీకును వైరి యెప్పుడును మిక్కిలి మాకును వైరి రాజు దో
షాకరుఁ డింక వచ్చు జలజాతములార! మదీయ బాలురన్
జేకొనుఁ డంచు బాలకులఁ జీఁకటి దాఁచిన భంగిఁ జిక్క రా
రాక వసించెఁ దుమ్మెదలు రాత్రి సరోరుహ కుట్మలంబులన్. 1294

సీ. ప్రాచీదిశాంగనా ఫాలతలంబున దీపించు సిందూరతిలక మనఁగ
దర్పించి విరహుల ధైర్యవల్లులు ద్రెంప దర్పకుం డెత్తిన దాత్ర మనఁగ
నలిగి కాలకిరాతుఁ డంధకారమృగంబు ఖండింప మెఱయించు ఖడ్గ మనఁగ
గగన తమాల వృక్షము తూర్పు కొమ్మను లలిత మై మెఱయు పల్లవ మనంగఁ

ఆ. [1]దొగలు సంతసిల్ల దొంగలు భీతిల్లఁ
గడలి మిన్నుముట్టి కడలు కొనఁగఁ
బొడిచె శీతకరుఁడు భూరి చకోరక
ప్రీతికరుఁడు జార భీతికరుఁడు. 1295

క. దర్పిత తారాధిప వరి, సర్పిత కిరణౌఘ మిళిత సకల దిశం బై
యేర్పడి కమల భవాండము, కర్పూరపుఁ గ్రోవిభంగిఁ గనుపట్టె నృపా! 1296

క. ఆ రేయి గోపయుతు లై, క్షీరాన్నము గుడిచి రామకృష్ణులు మదిఁ గం
సారంభ మెఱిఁగి [2]యిట్లు వి,హారంబుల నప్రమత్తు లై యుండి రిటన్. 1297

క. తన పురికి రామకృష్ణులు, చనుదెంచి నిజానుచరులఁ జంపుటయు మహా
ధనువుఁ గదిసి విఱుచుటయును, విని కంసుఁడు నిద్రలేక విహ్వలమతి యై. 1298

1. దొగలగముల బ్రతుకు తొగలు రాజిల్లంగ (హ) 2. యిష్ట (తం. వా.)

సీ. కర్ణరంధ్రములు చేఁగప్పిన లోపలి ప్రాణఘోషము వినఁబడక డిందెఁ
దోయాదికములందుఁ దొంగిచూచుచు నుండఁ దల గానరా దయ్యెఁ దనువుమీఁదఁ
గరశాఖ నాసికాగ్రంబు పై నిడి చూడ గ్రహతారకలు [1]రెండుగా నగపడె
వెలుఁగున నిలుచుండి వీక్షింపఁగా మేని నీడ సరంధ్ర మై నేలఁ దోఁచె

ఆ. నడుగుజాడ దృష్ట మౌట లే దయ్యెను
దరువు లెల్ల హేమతరువు లగుచు
మెఱయుచుండెఁ గాలమృత్యువు డగ్గఱ
బుద్ధియెల్లఁ గలఁగె భోజపతికి. 1299

క. గరళము దినుటయుఁ బ్రేతము, బరిరంభించుటయు నగ్న భావుఁ డవుటయున్
శిరమునఁ దైలము వడుటయు, ఖరవతి నెక్కుటయు నతఁడు గలలోఁ గనియెన్.

వ. మఱియుఁ రక్త కుసుమమాలికా ధరుం డై, యొక్కరుండును నెక్కడేనియుం జనుచున్న వాఁడ నని కల గాంచి, మరణహేతుక భీతిఁ జింతాక్రాంతుం డై నిద్రఁ జెందక వేగించుచున్న సమయంబున. 1301

—: సూర్యోదయ వర్ణనము :—

క. అరుణ హరినఖర విదళిత, గురు తిమిరేభేంద్ర కుంభకూట వినిర్ము
క్త రుధిర మౌక్తికముల క్రియ, సురపతి దిశఁ గెంపుతోడఁ జుక్కలు మెఱసెన్.

సీ. పౌలోమి తన బాలు పాన్పుపైఁ గనుపట్టఁ బన్నిన పవడంపు బంతి యనఁగ
నాయురర్థముల వ్యయంబు లొత్తిలి చాటుకాల [2]జాంఘికు చేతిఘంట యనఁగ
ఘన జంతుజీవిత కాలరాసుల విధి కొల్వ నెత్తిన హేమకుంభ మనఁగఁ
బశ్చిమ దిక్కాంత బరఁగఁ గై సేయుచో ముందర నిడుకొన్న ముకుర మనఁగఁ

తే. గోక తాపోపశమ దివ్యఘుటిక యనఁగఁ
బద్మినీకాంత నోముల ఫల మనంగ
మూఁడు మూర్తుల సారంపు ముద్ద యనఁగ
మిహిరమండల ముదయాద్రి మీఁద నొప్పె. 1303

క. వచ్చెం జల్లని గాడ్పులు, విచ్చెం గమలములు దమము విరిసి బిలంబుల్
చొచ్చెన్ బద్మమరందము, మెచ్చెన్ దుమ్మెదలు గ్రోలి మిహిరుఁడు పొడమన్.

క. సంకాశి తోదయాచల, పంకజసఖ కిరణరాగ పరిపూర్ణం బై
పంకేరుహ గర్భాండము, కుంకుమసలిలంబు క్రోవి కొమరున నొప్పెన్. 1305

వ. తదనంతరంబున. 1306

---

1. రెంటఁ గానఁబడియె (హ. తం.) 2. శాంఖికు (హ)

సీ. పాషాణ వల్మీక పంకాది రహితంబు మృదుల కాంచననిభ మృణ్మయంబు
కమనీయ కస్తూరికాజల సిక్తంబు బద్ధ చందనదారు పరివృతంబు
మహనీయ కుసుమదామ ధ్వజతోరణ మండితోన్నత మంచ మధ్యమంబు
బ్రాహ్మణ క్షత్త్రాది పౌరకోలాహలం బశ్రాంతతూర్య త్రయాంచితంబు

ఆ. నిర్మలంబు సమము నిష్కంటకంబు నై
పుణ్యపురుషు మనముఁ బోలి కంస
సైన్య తుంగ మగుచు సంతుష్ట లోకాంత
రంగ మైన మల్లరంగ మొప్పె. 1307

క. ఆ మల్లరంగ పరిసర, భూమి స్థిత మంచమందు భోజేంద్రుఁడు మా
న్యామాత్య సంయుతుం డై, భూమీశులు గొలువ నుండెఁ బొక్కుచు నధిపా!

మ. సకలాంభోనిధి మేఖలావహనముం జాలించి యేతెంచు నా
గ కులాగంబులభంగి నొప్పుచుఁ దగం గై సేసి చాణూర ము
ష్టికకూటుల్ [1]శలతోశలుల్ గురువులన్ సేవించుచున్ రంగధా
త్రికి నేతెంచిరి తూర్యఘోషముల నుద్రేకం బనేకంబుగన్. 1309

క. నందాదు లయిన గోపకు, లందఱు నని కానుకలు సమర్పించి నృపున్
సందర్శించి తదనుమతిఁ, జెంది మహామంచముల వసించిరి వరుసన్. 1310

అధ్యాయము - ౪౩

—: శ్రీ కృష్ణుండు కువలయాపీడనమును వధించుట :—

వ. అంత నా రామకృష్ణులు నలంకృతు లై, మల్లదుందుభి నినదంబులు విని, సంద
ర్శన కుతూహలంబున. 1311

క. ఓడక రంగద్వారము, జాడం జని వారు గనిరి సమద కువలయా
పీడంబున్ భిన్నపరా, క్రీడంబున్ బ్రమదకంటకిత చూడంబున్. 1312

వ. కని, తత్కరి పాలక శ్రేష్ఠుం డయిన యంబష్ఠునికి మేఘనాద గంభీర భాషణం
బుల రిపుభీషణుం డగు హరి యి ట్లనియె. 1313

శా. ఓరీ! కుంజరపాల! మా దెసకు నీ యుద్య న్మదేభేంద్రముం
బ్రేరేఁపం బనిలేదు త్రిప్పు మరలం బ్రేరేఁచినన్ నిన్ను గం
భీరోగ్రాశని తుల్య ముష్టిహతులన్ భేదించి నేఁ డంతకుం
జేరం బుత్తు మహోత్తరద్విపముతో సిద్ధంబు యుద్ధంబునన్. 1314

1. చలకోసలుల్ (హ); శలతోసలుల్ (తం.వా.); "చాణూరో వృష్టికః కూటశ్శల స్తోశల ఏవచ" (42-37)

వ. అని పలికి. 1315

మ. మించిన కోపముఁ జక్కనిడి [1]మే లన పచ్చనిచీర కాసె బం
ధించి లలాట కుంతలతతిన్ మరలింపుచు సంగర క్రియా
చుంచుతఁ బేర్చి బాలకుఁడు సూచుజనంబులు దన్ను బాపురే!
యంచు నుతింప డగ్గఱియె హస్తిజితాగము గంధనాగమున్. 1316

క. అంజక బాలకుఁ డనియును, గొంజక దయమాలి [2]రాజకుంజరు నాజ్ఞన్
గుంజరమును డీకొలిపెను, గుంజరపాలకుఁడు గోపకుంజరు మీఁదన్. 1317

వ. మఱియు, న య్యనేకపం బనేకపాలక ప్రేరితం బై, మహావాత సంఘాత సముద్ధూతం బగు విలయకాల కీలికేళిని బిట్టు మిట్టిపడి, మృత్యుదేవత యెత్తునం, గాలుపోలిక, శమను గమనిక, నెదిరి, మదసలిల పరిమళ లుబ్ధ పరిభ్రమ దదభ్ర భ్రమరగాయక ఝుంకృతు లహంకృతి సంపాదింపం, గులకుంభినీధర గుహాకుంభ గుంభనంబుగ ఘీంకరించి, రోషభీషణ శేషభోగి భోగభయంకరం బగు కరంబున శౌరిం జీరి, చీరికిం గొనక పట్టిన, నట్టిటు గిట్టి, విధుంతుద వదన గహ్వరంబు వలన విడివడి యుఱుకు తరణికరణి దర్పించి కుప్పించి, పాదమధ్యంబునకు నసాధ్యం బై దూఁటి దాఁటి, మాటుపడినం, గ్రోధబంధురం బై, సింధురంబు మహార్ణవ మధ్య మంథాయమాన మంథర మహీధరంబు కై వడి, జిఱజిఱం దిరిగి, కానక, భయానకం బై, గాలివెరవునం గని పొంగి, చెంగటం బ్రళయదండి దండ ప్రశస్తం బగు హస్తంబు వంచి, వంచించి, చుట్టివట్టి, పడవేయం గమకించినం, జలింపక, తెంపున హరి కరి పిఱింది కుఱికి, మహారాహు వాలవల్లి కాకర్ష ణోదీర్ణుం డగు సుపర్ణు తెఱంగున నెగిరి, శుండాలంబు వాలంబులీలం గేల నొడిసి పట్టి, జళిపించి, పంచవింశతి బాణాసనప్రమాణ దూరంబు బిఱబిఱం ద్రిప్పి వై వ, న వ్వారణంబు దుర్నివారణం బై, రణంబున కోహటింపక, సవ్యాపసవ్య పరిక్రమణంబుల నవక్రం బై, కవిసిన, నపసవ్య సవ్య క్రమంబులం దప్పించి, రొప్పి, కుప్పించి, యెదుర్కొనిన, కర్కశుం డై, మేచకాచల తుంగశృంగ నిభంబగు కుంభికుంభంబు చక్కటి వ్రక్క లై, చెక్క లెగయ, దురంత కల్పాంత జీమూత ప్రభూత నిర్ఘాత నిష్ఠురం బగు ముష్టి సారించి, యూఁచి, పొడిచినం, దద్వికీర్ణ పూర్ణ రక్త సిక్త మౌక్తికంబులు వసుంధరకు సంధ్యారాగ రక్తతారకాచ్ఛన్నం బగు మిన్ను చెన్నలవరింప, నిలువరింపక, మ్రొగ్గి, మోఁకరిలి, మ్రొగ్గక దిగ్గన నగ్గజంబు లేచి, చూచి, త్రోచి, నడచి, సంహారసమయ సముద్రసంఘాత

1. మెల్లన (తం) 2. కుంజరయంతకా (హ)

సంభూత సముత్తుంగ భంగ సంఘట్టితం బగు కులాచలంబు క్రియఁ గ్రమ్మఱ న మ్మహాభుజుని భుజాదండంబువలన ఘట్టితం బై, కట్టలుక ముట్టి, నెట్టి, డీకొని, ముమ్మరంబుగం గొమ్ములం జిమ్మిన, న మ్మేటి చేసూటి మెఱసి, హస్తాహస్తి సంగరంబునఁ గరం బొప్పి, దప్పిం బడక నొప్పించిన, నకుంఠిత కాలకంఠ కఠోరభల్ల భగ్నం బగు పురంబు పగిదిం, జలధిం జటుల ఝంఝానిల వికలం బగు కలంబు కైవడి, న మ్మదకలభంబు మదంబు దక్కి, చిక్కి, స్రుక్కువడి, లోభి కరంబునుం బోలె దాన సలిలధారా విరహితం బై, విరహి తలంపునుం బోలె నిరంతర చిత్తజాత విగ్రహం బై, గ్రహణకాలంబునుం బోలెఁ బరాధీన ఖరకరం బై, ఖరకరోదయంబునుం బోలె భిన్నపుష్కరం బై, పుష్కరవైరి విలసనంబునుం బోలె నఖాసిత పద్మకం బై యున్న సమయంబున. 1318

ఉ. కాలం ద్రొక్కి సలీలుఁ డై నగవుతోఁ గంఠీరవేంద్రాకృతిన్
గేలన్ భీషణదంతముల్ వెలికి సంక్షీణంబుగా మొత్తి గో
పాలగ్రామణి వీర మౌళిమణి యై ప్రాణంబులం బాపె నా
శైలేంద్రాభముఁ బ్రాణలోభము నుదంచత్సార గంధేభమున్. 1319

వ. మఱియు, దంతి దంతతాడనంబుల దంతావళ పాలకుల హరించి, తత్ప్రదేశంబు వాసి. 1320

మ. కరిదంతంబులు మూఁపులందు మెఱయన్ ఘర్మాంబువుల్ మోములన్
నెఱయం గోపకు లంత నంత మలయన్ నిత్యాహవస్థేము లా
హరిరాముల్ సనుదెంచి కాంచిరి మహో గ్రాడంబ రాపూరి తా
మర మర్త్యాది జనాంతరంగము లస న్మల్లావనీ రంగమున్. 1321

సీ. మహిత రౌద్రంబున మల్లుల కశని యై నరుల కద్భుతముగ నాథుఁ డగుచు
శృంగారముగఁ బురస్త్రీలకుఁ గాముఁ డై నిజమృత్యు వై కంసునికి భయముగ
మూఢులు బీభత్సమును బొంద వికటుఁ డై తండ్రికి దయరాఁగఁ దనయుఁ డగుచు
ఖలులకు విరసంబుగా దండి యై గోపకులకు హాస్యంబుగఁ గులజుఁ డగుచు

ఆ. బాంధవులకుఁ బ్రేమ భాసిల్ల వేలు పై
శాంత మొనర యోగిజనుల కెల్లఁ
బరమతత్త్వమగుచు భాసిల్లె బలునితో
మాధవుండు రంగ మధ్యమందు. 1322

వ. అప్పుడు. 1323

క. చచ్చిన కుంభీంద్రంబును, వచ్చిన బలమాధవులను వరుసం గని తా
నొచ్చిన చిత్తముతోడుతఁ, జెచ్చెరఁ గడు వెఱచె భోజసింహుం డధిపా! 1324

ఉ. ధీరుల వస్త్ర మాల్య మణి దీప్త విభూషణధారుల స్మరా
కారుల సర్వలోక శుభకారుల మానవ మానినీమనో
హారుల రంగభూతల విహారుల గోపకుమారులన్ మహా
వీరులఁ జూచి చూచి తనివిన్ మదిముట్టక లోకు లందఱున్. 1325

ఉ. సన్నుత రామకృష్ణ ముఖచంద్ర మయూఖ సుధారసంబులన్
గన్నులఁ ద్రావుచందమునఁ గాంచుచు జిహ్వల నంటి చూచు లీ
ల న్నుతిసేయుచున్ గరములన్ బరిరంభణ సేయుభంగి న
త్యున్నతిఁ జూపుచున్ దగిలి యొండొరుతోడ రహస్యభాషలన్. 1326

క. వసుదేవు నివాసంబున, వసుధన్ రక్షింప వీరు వైష్ణవతేజో
లసనమునఁ బుట్టినారఁట, పసిబిడ్డ లనంగఁ జనరు పరదేవతలన్. 1327

సీ. చంపె రక్కసిఁ బట్టి చక్రవాకునిఁ గూల్చెఁ బడద్రొబ్బె మద్దుల బకునిఁ జీరె
నఘదైత్యుఁ బొరిగొనె నడరి వత్సకుఁ ద్రుంచె గిరి యెత్తె దేవేంద్రుఁ గ్రిందుపఱిచెఁ
గాళియు మర్దించె గహనానలముఁ ద్రావెఁ, గేశి నంతకు పురిక్రేవ కనిచె
మయుపుత్రుఁ బరిమార్చె మఱియు దానవభటుల హరించి గోపకులంబుఁ గాచె

తే. గోపకాంతల మనముల కోర్కెఁ దీర్చె
నీ సరోరుహాలోచనుం డీ శుభాంగుఁ
డీ మహామహుఁ డీ దిగ్గజేంద్ర [2]నిభుఁడు
మనుజమాత్రుఁడె తలపోయ మాధవుండు. 1328

—:శ్రీకృష్ణబలరాములు చాణూరముష్టికులను వధించుట:—

వ. అని పలికి, సకలజనులు సూచుచుండ రామకృష్ణులకుఁ జాణూరుం డిట్లనియె.

మ. వనమార్గంబున గోపబాలకులతో వత్సంబులన్ మేపుచున్
బెనఁగన్ మిక్కిలి నేర్చినారనుచు నీ పృథ్వీజనుల్ సెప్ప మా
మనుజేంద్రుం డిట మిమ్ముఁ జీరఁ బనిచెన్ మల్లాహవక్రీడకున్
జనదే కొంత పరాక్రమింప మనకున్ సభ్యుల్ విలోకింపఁగన్. 1330

1. మహా (వా) 2. మణఁచె (హా)

మ. జవసత్త్వంబులు మేలె సాము గలదే సత్త్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోసన మి మ్మనంగవలెనే పాళీ లభీష్టంబులే
పవివో కాక కృతాంత దండకమవో ఫాలాక్షు నేత్రాగ్నివో
నవనీతంబుల ముద్ద గాదు మెసఁగన్ నా ముష్టి గోపార్భకా! 1331

క. జనములు నేర్చిన విద్యలు, జననాథునికొఱకుఁ గాదె జననాథుఁడు నీ
జనములు మెచ్చఁగ యుద్ధం, బున మనముం గొంత ప్రొద్దు పుత్తమె కృష్ణా!

వ. అనిన విని, హరి యి ట్లనియె. 1333

ఉ. సాములు లేవు పిన్నలము సత్త్వము గ ల్దనరాదు మల్ల సం
గ్రామ విశారదుల్ కులిశ కర్కశదేహులు మీరు మీకడన్
నేము చరించు టెట్లు ధరణీశుని వేడ్కలు సేయువారమున్
గాము వినోదముల్ సలుపఁ గా దనవచ్చునె యొక్కమాటికిన్. 1334

క. నీతోడుత నేఁ బెనఁగెదఁ, బ్రీతిన్ ముష్టికునితోడఁ బెనఁగెడి బలుఁడు
గ్రాతత మల్లాహవమున, భూతలనాథునికి మెచ్చుఁ బుట్టింతు సభన్. 1335

వ. అనిన విని, రోషించి, చాణూరుం డి ట్లనియె. 1336

శా. నాతోఁ బోరఁగ నెంతవాఁడ విసిరో నా సాటియే నీవు? వి
ఖ్యాతుండన్ గులజుండ సద్గుణుఁడ సత్కర్మ స్వభావుండ నీ
కేతాదృ గ్విభవంబు లెల్లఁ గలవే యీ వీటఁ బోఁడుటల్
ప్రేతల్ జూడఁగఁ గుప్పిగంతు లిడుచే వీక్షింపు గోపార్భకా! 1337

శా. స్థాణున్ మెచ్చఁడు బ్రహ్మఁ గైకొనఁడు విష్వక్సేను సవ్వుం బగ
త్ర్యాణున్ రమ్మనఁ డీడుగాఁ డని మహాబాహాబల ప్రౌఢి స
క్షీణుం డాజికి నెల్లి నేఁ డనఁడు [1]సంక్రీడన్ విజృంభించు న
చ్చాణూరుం డొక గోపబాలు పనికిన్ శక్తుండు గాకుండునే. 1338

క. ప్రల్లద మేటికి గోపక!, బల్లిదుఁడను లోకమందుఁ బ్రఖ్యాతుఁడ నా
చల్లడము క్రింద దూఱని, మల్లురు లే రెందు ధరణిమండలమందున్. 1339

సీ. చలమున నను డాసి జలరాశిఁ జొరరాదు నిగుడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభినిక్రిందికిఁ బోరాదు మనుజసింహుం డని మలయరాదు
చేరినఁ బడవై తుఁ జెయ్యి సాఁపఁగరాదు బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథ హింసకుఁ బోరాదు నను మీఱి శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

1. వైచిత్రిన్ వినోదించు (తం. వా. హ.) 2. ననికిన్ (తం. F. N.)

ఆ. ప్రబలమూర్తి ననుచు భాసిల్లఁగారాదు
ధరఁ బ్రబుద్ధుఁడ నని దఱుమరాదు
కలికితనము చూపి గర్వింపఁగారాదు
తరముగాదు కృష్ణ! తలఁగు తలఁగు. 1340

వ. అదిగాక నీవు శ్రీహరి నంటివేని. 1341

సీ. [1]మహిమతో నుండంగ మధురాపురము గాని పొలుపార వైకుంఠపురము గాదు
గర్వంబుతో నుండఁ గంసునిసభ గాని సంసారరహితుల సభయుఁ గాదు
ప్రకటించి వినఁగ నా బాహునాదము గాని నారదు వీణాస్వనంబు గాదు
చదురులాడఁగ మల్లజన విగ్రహము గాని రమతోడి ప్రణయవిగ్రహము కాదు

తే. వెలసి తిరుగంగ వేదాంతవీథి గాదు
మొఱఁగి పో ముని మనముల మూలగాదు
సొఁగి నడవంగ భక్తుల జాడ గాదు
శౌరి! నాముందల నీ వెందుఁ జనియెదింక. 1342

వ. అని పలికి. 1343

సీ. రోషాగ్ని ధూమప్రరోహంబు కైవడి శిరమున సన్నపు సిగ వెలుంగ
నాశామదేభేంద్ర హస్తసన్నిభము లై బాహుదండంబులు భయదములుగ
లయసమ యాంతకోల్లసిత దంష్ట్రిల భంగిఁ జాఁగిన కోఱమీసములు మెఱయ
నల్లని [2]తెగగల నడగొండచాడ్పున నాభీల నీలదేహంబు మెఱయ

ఆ. చరణహతుల ధరణి సంచలింపఁగ నభో
మండలంబు నిండ మల్లసఱచి
శౌరిదెసకు నడచెఁ జాణూరమల్లుండు
పౌరలోక హృదయ భల్లుఁ డగుచు. 1344

అధ్యాయము - ౪౪

వ. ఇట్టుగ్గలం బగు నగ్గలిక డగ్గఱిన మల్లునిం గని, మెల్లన మొల్లం బగు వీరంబు వెల్లిగొనఁ, వల్లవ వల్లభుం డుల్లసిల్లిబాహునాదంబున రోదోంతరాళంబు పూరించి, మించి, కవిసె. ఇట్లిద్దఱు నుద్దవిడి నున్నత విషమంబు లగు తాణ లిడి, కరి కరియును, హరి హరియును, గిరి గిరియునుం దాఁకువీఁకం దలపడి, యితరేతర హేతిహింసితంబు లగు దవానలంబుల తెఱంగునఁ బరస్పర దీర్ఘ నిర్ఘాత ఘట్టితంబు

---

1. మదముతోనేలంగ (చ. ట. వ. త. జ.) 2. జిగిగల (త)

లగు మహాభ్రంబుల విభ్రమంబున, నన్యోన్య తుంగ తరంగతాడితంబు లగు కల్పాంతకాల సముద్రంబుల రౌద్రంబున, నొండొరుల ముష్టిఘట్టనంబుల ఘట్టిత శరీరు లై, దద్దరిలక, డగ్గఱి, గ్రద్దన, న య్యిద్దఱుం దిరుగు నెడ, హరి చొచ్చి, పేర్చి, యార్చి, జెట్టిం బట్టి, పడం దిగిచి, పాదంబుల జాడించి, సముల్లాసంబున నెసకంబునకు వచ్చిన, మెచ్చి, నొచ్చి, య చ్చపలుండు మీఱి, మోర సారించి, తెరలక, పొరలం ద్రొబ్బిన, న బ్బలానుజుం డుబ్బి, గొబ్బున మేను వర్ధిల్ల, నర్ధాంగకంబుననుండి, జానువుల నొత్తుచు, నురవడిం గరవడంబున నున్న, నా దుర్నయుండును బాల! మేలు మేలని, లీలం గాలు సొరనిచ్చి, త్రోచినం జూచి, యేచి, ఖేచరు లగ్గించి యుగ్గడింప, న గ్గోపకుమారుండు, పాటవంబున రాటవంబునకుం జని, వెన్నెక్కి, నిక్కిన, న క్కంసభటుండు, [1]మదగజరేఖా బంధురం బగు పదంబును బదంబునం, గరంబును గరంబునం గ్రహించి, వహించి, నైపుణంబున లోపలం దిరిగి, యట్టిట్టు దట్టించిన, దిట్టతనంబునం దిటవు దప్పక, య ప్పద్మలోచనుండు, కేడించి, యేచి, సమరతలంబున వైచి, ప్రచండం బగు వాని పిచండంబు [2]వాగించి, కాలఁ గాలు గీలించి, డొక్కరంబు గొనిన, న య్యభ్యాసి, సభ్యులు సన్నుతింపం గ్రమ్మఱించి, జడ్డనం గా లడ్డగించి, రక్షించు కొనిన, నా రక్షోవైరి, వైరి కటిచేలంబు పట్టి, యెత్తి, యొత్తిన, నడుమ రాఁగె యిడి, సందువెట్టి, నవ్విన, నవ్విరోధి కాలు కాలితో నిడి, వేధించి, నిరోధించిన, నిరోధంబుం బాసి, తిరిగి, వసుదేవుపట్టి, పట్టిసంబు గొని, దట్టించిన, నుబ్బరిక చేసి, చాణూరుండు, హరి కరంబు వట్టి, హుమ్మని నెమ్మొగంబునం గా లిడి, మీఁదై నం, గేళిబాలకుండు, కాలిం గాల నివారించి, మీఁ దై, నెగడి యుండనీక, దుర్వారబలంబున విదలించి, లేచి, గృహీత పరిపంథిచరణుం డై, విపక్షుని వక్షంబు, వజ్రి వజ్ర సన్నిభం బగు పిడికిటం బొడిచిన, వాఁడు, వాఁడి చెడక, విజృంభించి, యంభోరాశి మథనంబునం దిరుగు శైలంబు పోలిక, నేల జిఱుజిఱుం దిరిగి, తన్నిన, వెన్నుండు, కుప్పించి, యుప్పరం బెగసి, మీఁద నుఱికిన, నతండు, కృష్ణపాదసంధిపరిక్షిప్తపాదుం డై, యెగసి, లేచి, [3]సముద్ధతుం డయ్యె. అ య్యెడ. 1345

క. బలభద్రుఁడు ముష్టికుఁడును, బలములు మెఱయంగఁ జేరి బాహాబాహిం
బ్రళయాగ్నుల క్రియఁ బోరిరి, వెలయఁగ బహువిధము లైన విన్నాణములన్.

వ. ఇ వ్విధంబున. 1347

---

1. మదజలరేఖా బంధురంబగు గంధసింధురంబు చందంబున (తం. వా.) 2. లాగించి (తం)
3. సముత్థితుం డయ్యె (తం)

క. వల్లవులు పెనఁగి రున్నత, గల్లులతో భిన్న దిగిభ కరవల్లులతో
మల్లులతో రిపుమానస భల్లులతో భీత [1]గోపవల్లులతోడన్. 1348

వ. ఆ సమయంబునం బౌరకాంతలు మూఁకలు గట్టి, వెచ్చ నూర్పుచు, ముచ్చట
లకుం జొచ్చి, తమలో ని ట్లనిరి. 1349

ఉ. మంచి కుమారులం గుసుమ మంజుశరీరులఁ దెచ్చి చెల్లరే!
యంచిత వజ్రసారులు మహాద్రి కఠోరులు నైన మల్లురం
గ్రించులఁ బెట్టి రాజు పెనఁగించుచుఁ జూచుచు నున్నవాఁడు మే
లించుక లేదు మాను మనఁ డిట్టి దురాత్ముని మున్ను వింటిమే! 1350

క. చూచెదరు గాని సభికులు, నీ చిన్నికుమారకులకు నీ మల్లురకు
న్నోచెల్ల! యీడు గాదని, సూచింపరు పతికిఁ దమకు శోకము గాదే. 1351

సీ. వేణునాదముల మై వెలసిన మాధవుం డధరామృతము లిచ్చి యాదరించుఁ
బింఛదామముల మై పెరిఁగిన వెన్నుఁడు మస్తకంబునఁ దాల్చి మైత్రి నెఱపుఁ
బీతాంబరముల మై బెరసిన గోవిందుఁ డంసభాగములఁ బాయక ధరించు
వైజయంతికల మై వ్రాలినఁ గమలాక్షుఁ డతికుతూహలమున నఱుతఁ దాల్చుఁ

తే. దనరు బృందావనంబునఁ దరుల మైన
గృష్ణుఁ డానందమునఁ జేరి క్రీడసల్పు
నెట్టి నోముల నయిన ము న్నిట్టివిధము
లేల కామైతి మో యమ్మ! యింక నెట్లు. 1352

ఉ. పాపపుబ్రహ్మ! గోపికల పల్లెలలోన సృజింపరాదె ము
న్నీ పురిలోపలన్ మనల నేల సృజించె న నైన నిచ్చలున్
జేపడుఁ గాదె యీ సుభగుఁ జెందెడి భాగ్యము సంతసంబు నీ
గోపకుమారుఁ బొంద మును గోపకుమారిక లేమి నోచిరో. 1353

క. గోపాలకృష్ణుతోడను, గోపాలన వేళలందుఁ గూడి తిరుగు నా
గోపాలు రెంతధన్యులో, [2]గోపాలుర కైన నిట్టి గురురుచి గలదే. 1354

క. శ్రమజలకణ సిక్తం బై, కమల దళేక్షణుని వదన కమలము మెఱసెన్
హిమజలకణ సిక్తం బై, కమనీయం బగుచు నున్న కమలముభంగిన్. 1355

1. వల్లుల (తం.) 2. గోపాలకు లైన (హ)

ఆ. సభకుఁ బోవఁ జనదు సభవారి దోషంబు
నెఱిఁగి యూరకున్న నెఱుఁగకున్న
నెఱిఁగియుండి యైన నిట్టట్టు పలికినఁ
బ్రాజ్ఞు నైనఁ బొందుఁ బాపచయము, 1356

వ. అని పెక్కండ్రు పెక్కు విధంబులం బలుకఁ దద్బాహు యుద్ధంబున. 1357

క. ధృతిచెడి లోఁబడె మల్లుం, డతులిత భవ జలధి తరికి హత రిపు పురికిన్
[1]జిత కరికిన్ ధృత గిరికిన్, తత హరి రవ భరిత శిఖరి దరికిన్ హరికిన్. 1358

క. హరికిని లోఁబడి బెగడక, హరి యురము మహోగ్ర ముష్టి నహితుఁడు వొడువన్
హరి కుసుమమాలికా హత, కరిభంగిఁ బరాక్రమించెఁ గలహోద్ధతుఁ డై. 1359

క. శౌరి నెఱిఁ జొచ్చి కరములు, క్రూరగతిం బట్టి త్రిప్పి కుంభిని వైచెన్
శూరున్ గలహ గభీరున్, వీరున్ జాణూరు ఘోరు వితతాకారున్. 1360

క. శోణితము నోర నొలుకఁగఁ, జాణూరుం డట్లు [1]కృష్ణ సంభ్రామణమున సం
క్షీణుం డై క్షోణిం బడి, ప్రాణంబులు విడిచెఁ గంసుప్రాణము గలఁగన్. 1361

క. బలభద్రుండును లోకులు, బలభద్రుం డనఁగ బెనఁగి పటుబాహు గతిన్
బలభేది మెచ్చఁ ద్రిప్పెను, బలవ న్ముష్టికునిఁ గంసు బలములు బెగడన్. 1362

ఆ. త్రిప్పి నేలవైవ దిగ్గన రక్తంబు
వదనగహ్వరమున వరదవాఱ
ముష్టికుండు ఘోర ముష్టిసత్త్వము సెడి
కూలె గాలిఁ దరువు గూలినట్లు. 1363

క. పాటవమునఁ బలు పిడికిట. సూటిం బడఁ బొడిచె బలుఁడు శోభిత ఘన బా
హాటోప [3]నృపతి కీటున్, గూటున్ వాచాటు నధిక ఘోరలలాటున్. 1364

వ. అంత న ద్దనుజాంతకుండు, చరణప్రహారణంబుల భిన్నమస్తకులం జేసి, వాని
చెలుల నంతకాంతికంబున కనిచిన. 1365

క. వల్లవబాలకు లని మన, మల్లవరులు పెనఁగి నేఁడు మడిసిరి వీరల్
బల్లిదులు తలఁడు, తలఁ డని, చెల్లాచెద రైరి పాఱి చిక్కిన మల్లుల్. 1366

---

1. హితకరికిన్ (హ) 2. కృష్ణునంభ్రమమున (హ) 3. నృపకిరీటున్ (హ) శోభితబాహా, స్ఫోటనత నృపకిరీటున్ (తం. F. N.)

—: శ్రీకృష్ణుండు కంసుని వధించుట :—

ఉ. మల్లురఁ జంపి గోపక సమాజములో మృగరాజురేఖ శో
భిల్లఁగఁ బాదపద్మములఁ బెల్లుగ నందెలు మ్రోయ వచ్చు నా
వల్లవరాజ నందనుల వారక చూచి మహీసురాదు ల
ల్లల్లన సంస్తుతించిరి ప్రియంబుగఁ గంసుఁడు దక్క నందఱున్. 1367

వ. అంత సభాజనంబుల కలకలంబు నివారించి, మంత్రులం జూచి, కంసుం డిట్లనియె.

మ. వల్లవ బాలురన్ నగరివాకిటికిన్ వెడలంగ ద్రొబ్బుఁ డీ
గొల్లల ముట్టికో ల్గొనుఁడు క్రూరుని నందునిఁ గట్టుఁ డుర్వికిన్
దెల్లముగాఁగ నేఁడు వసుదేవునిఁ జంపుఁడు తండ్రి గాఁడు వీఁ
డెల్లవిధంబులన్ బరుల కిష్టుఁడు కావకుఁ డుగ్రసేనునిన్. 1369

వ. అని పలుకు సమయంబున, 1370

శా. జంఘాలత్వముతో నగోపరి చర త్సారంగ హింసేచ్ఛ ను
ల్లంఘింపం గమకించు సింహముక్రియన్ లక్షించి పౌరప్రజా
సంఘాతంబులు తల్లడిల్ల హరి కంస ప్రాణహింసార్థి యై
లంఘించెన్ [1]దమగంబు మీఁదికి [2]రయోల్లాసంబు భాసిల్లఁగన్. 1371

క. తమగమున కెగురు యదుస,త్తమ గణ్యునిఁ జూచి ఖడ్గధరుఁ డై యెదిరెం
దమ గమివారలు వీరో,త్తమగణ విభుఁ డనఁగఁ గంసధరణీపతియున్. 1372

శా. పక్షీంద్రుం డురగంబుఁ బట్టువిధ మొప్పన్ గేశబంధంబు లో
కక్షోభంబుగఁ బట్టి మౌళిమణు లాకల్పాంతవేళా పత
న్నక్షత్రంబులభంగి రాల రణసన్నాహంబు [3]డిందించి రం
గక్షోణిం బడఁద్రోచెఁ గృష్ణుఁడు వెసన్ గంసున్ నృపోత్తంసునిన్. 1373

శా. మంచాగ్రంబుననుండి రంగధరణీ మధ్యంబునం గూలి యే
సంచారంబును లేక చిక్కి జను లాశ్చర్యంబునుం బొందఁగా
బంచత్వంబును బొందియున్న విమతున్ బద్మాక్షుఁ డీడ్చెన్ వడిన్
బంచాస్యంబు గజంబు నీడ్చు పగిదిన్ బాహా బలోల్లాసి యై. 1374

క. రోష ప్రమోద నిద్రా, భాషాశన పాన గతులఁ బాయక చక్రిన్
[4]దోషగతిఁ జూచి యైన వి,[5]శేషగతిన్ గంసుఁ డతనిఁ జెందె నరేంద్రా! 1375

---

1. దమకంబు (హ.) 2. రయోల్లాసంబు (వ్రా. ప్ర.) 3. దీపింప (వ); రణసంరంభంబు డిందించి (తం. వా.) 4. దోషరతి (హ. వా.) 5. రుచిన్ (హ. వా.)

వ. ఆ సమయంబున. 1376

క. గోపాలుఁ డొక్క డద్దిర! భూపాలకుఁ జంపె వీనిఁ బొడువుం డేత
ద్రూ పాలస్యము లే లని, [1]తా పాలఘు రోషు లగుచు దర్పోద్ధతు లై. 1377

శా. న్యగ్రోధుండును గహ్వుఁడున్ మొదలుగా నానాయుధానీక సా
మగ్రిన్ గంసుని సోదరుల్ గవియుడున్ మాద్య ద్గజేంద్రాభుఁ డై
యుగ్రుం డై పరిఘాయు ధోల్లసితుఁ డై యొండొండ చెండాడి కా
లాగ్ర క్షోణికిఁ బంచె రాముఁడు గరీయస్థేముఁ డై వారలన్. 1378

వ. అ య్యవసరంబున. 1379

క. చేతులఁ [2]దాళము లొత్తుచుఁ, జేతోమోదంబుతోడ సిగముడి వీడన్
జాతరలాడుచు మింటను, గీతము నారదుఁడు వాఁడెఁ గృష్ణా! యనుచున్.

క. వారిజభవ రుద్రాదులు, భూరి కుసుమవృష్టి గురిసి పొగడిరి కృష్ణున్
భేరులు మ్రోసెను నిర్జర, నారులు దివి నాడి రధిక నటనముల నృపా! 1381

వ. అంతం, గంసాదుల కాంతలు, భర్తృమరణ దుఃఖాక్రాంత లై, కరంబుల శిరం
బులు మోఁదుకొనుచు, నశ్రుధారా పరిషిక్త వదన లై, సదనంబులు వెలువడి
వచ్చి, వీరశయ్యా నిద్రితు లయిన విభులం గాఁగిలించుకొని, సుస్వరంబుల విల
పించిరి. అందుఁ గంసభార్య లి ట్లనిరి. 1382

సీ. గోపాల సింహంబు కోపించి వెల్వడి నిను గజేంద్రునిభంగి నేఁడు గూల్చె
యాదవేంద్రానిల మాభీలజవముల నిను మహీజము మాడ్కి నేల ద్రాల్చె
వాసుదేవాంభోధి వారి యుద్వేల మై నిను దీవి కై వడి నేఁడు ముంచె
దేవకీసుత వజ్రి దేవత లలరంగ నినుఁ గొండక్రియ నేఁడు నిహతుఁ జేసె

తే. హా మనోనాథ! హా వీర! హా మహాత్మ!
హా మహారాజ! నీ విట్లు హతుఁడ వయిన
మనుచు నున్నార మక్కట! మమ్ముఁ బోలు
కఠినహృదయలు జగతిపైఁ గల రె యెందు. 1383

క. భూతముల కెగ్గు సేసిన, భూతంబులు నీకు నెగ్గుఁ బుట్టించె వృథా
భూత మగు మనికి యెల్లను, భూతద్రోహికిని శుభముఁ బొంద దధీశా! 1384

క. గోపాలకృష్ణు తోడను, భూపాలక! మున్ను దొడరి పాలిసినవారిన్
నీపాల బుధులు సెప్పరె, కోపాలస్యములు విడిచి కొలువం దగదే. 1385

1. తాపానల (క. ష. గ. డ.) 2. తాళంబట్టుక (హ); తాళము దట్టుచు (వ)

—:శ్రీకృష్ణుండు దేవకీవసుదేవుల చెఱ మాన్పి యుగ్రసేనునికి పట్టముకట్టుట:—

వ. అని, విలపించుచున్న రాజవల్లభల నూరార్చి, జగద్వల్లభుం డయిన హరి కంసా దులకుఁ బరలోక సంస్కారంబులు సేయం బనిచి, దేవకీవసుదేవుల [1]బంధనంబు విడిపించి, బలభద్రసహితుం డయి, వారలకుఁ బ్రణామంబులు సేసిన. 1386

అధ్యాయము - ౪౫

మ. కని లోకేశులు గాని వీరు కొడుకుల్ గా రంచుఁ జిత్తంబులన్
జనయిత్రీ జనకుల్ విచారపరు లై శంకింపఁ గృష్ణుండు దా
జనసమ్మోహిని యైన మాయఁ దదభిజ్ఞానంబు వారించి యి
ట్లనియెన్ సాగ్రజుఁ డై మహావినతుఁ డై యానంద సంధాయి యై. 1387

సీ. మమ్ముఁ గంటిరి గాని మా బాల్య పౌగండ కైశోర వయసులఁ గదిసి మీర
లెత్తుచు దింపుచు నెలమి మన్నింపుచు నుండు సౌభాగ్యంబు లొంద రైతి
రా కాంక్ష గలిగియు న్నది దైవయోగంబు తల్లిదండ్రులయొద్దఁ దనయు లుండి
యే యవసరమున నె బ్భంగి లాలితు లగుచు వర్ధిల్లుదు రట్టి మహిమ

తే. మాకు నిన్నాళ్లు లేదయ్యె మఱియు వినుఁడు
నిఖిల పురుషార్థహేతు వై నెగడుచున్న
మేని కెవ్వార లాఢ్యులు మీర కారె
యా ఋణముఁ దీర్ప నూఱేండ్ల కైనఁ జనదు. 1388

క. చెల్లుబడి గలిగి యెవ్వఁడు, తల్లికిఁ దండ్రికిని దేహధనముల వృత్తుల్
సెల్లింపఁ డట్టి కష్టుఁడు, బ్రల్లదుఁ డామీఁద నాత్మపలలాశి యగున్. 1389

క. జననీజనకుల వృద్ధులఁ, దనయుల గురు విప్ర సాధు దారాదుల నే
జనుఁడు ఘనుఁ డయ్యుఁ బ్రోవక, వనరును జీవన్మృతుండు వాఁడు ధరిత్రిన్.

వ. అదియునుం గావున. 1391

శా. కారాశాలల మానిమిత్తము మిముం గంసుండు గారింపఁగా
వారింపంగ సమర్థతల్ గలిగియున్ వారింపఁగా[2]రాక ని
ష్కారుణ్యాత్ముల మైన క్రూరుల మహా కౌటిల్యసంచారులన్
సారాతిక్షములార! మమ్ముఁ గొఱఁతల్ సైరించి రక్షింపరే. 1392

వ. అని యిట్లు మాయామనుష్యుం డయిన హరి పలికిన పలుకులకు మోహితు లై, వారల నంకపీఠంబుల నిడుకొని, కౌఁగిలించుకొని, కన్నీటం దడుపుచుఁ, బ్రేమ

1. సంకలియలు (క. చ. తం.) 2. లేక (హ)

పాశబద్ధు లయి, దేవకీవసుదేవు లూరకుండిరి. అంత వాసుదేవుండు మాతామహుం
డయిన యుగ్రసేనునిఁ జూచి, 1393

చ. అనఘ! యయాతిశాపమున యాదవవీరులకున్ నరేశ్వరా
సనమున నుండరాదు నృపసత్తమ రాజవు గమ్ము భూమికిన్
నినుఁ గొలువంగ నిర్జరులు నీ కరివెట్టుదు రన్యరాజులం
బనిగొను టెంత రమ్ము జనపాలనశీలివి గమ్ము వేడ్కతోన్. 1394

వ. అని పలికి. 1395

క. మన్నించి రాజుఁ జేసెను, వెన్నుఁడు సత్యావధాను విశ్రుతదానున్
సన్నుత మానున్ గదన, చ్ఛిన్నాహిత సేను నుగ్రసేనున్ దీనున్. 1396

వ. తదనంతరంబ, తొల్లి కంసభీతు లయి, విదేశంబులం గృశింపుచున్న యదు వృష్ణి
భోజ మరు దశార్హ [1]కుకు రాంధక ప్రముఖు లగు సకల జ్ఞాతిబంధులను రావించి,
చిత్తంబు లలర విత్తంబు లిచ్చి, వారి వారి నివాసంబుల నుండ నియమించె.
ఇ వ్విధంబున. 1397

క. మధుసూదన సత్కరుణా, మధురాలోకన విముక్త మానస భయు లై
మధురవచనములఁ దారును, మధురానగరంబు ప్రజలు మనిరి నరేంద్రా!

వ. అంత నొక్కనాఁడు సంకర్షణసహితుం డయి,నందునిం జేరి, గోవిందుం డి ట్లనియె.

శా. తండ్రిం జూడము తల్లిఁ జూడము యశోదాదేవియున్ నీవు మా
తండ్రిం దల్లియు నంచు నుండుదుము సద్ధర్మంబులం దొల్లి యే
తండ్రుల్ బిడ్డల నిట్లు పెంచిరి భవ త్సౌజన్యభావంబులన్
దండ్రీ! యింతటివార మైతిమి గదా తత్త ద్వయోలీలలన్. 1400

ఉ. ఇక్కడ నున్న బాంధవుల కెల్లను సౌఖ్యము సేసి వత్తు మే
మక్కడికిన్ మదీయులకు నందటికిన్ వినుపింపుమయ్య! నే
మెక్కడ నున్న మాకు మది నెన్నఁడుఁ బాయవు మీ వ్రజంబులో
మక్కువతోడ మీరు కృప మా కొనరించు క్రియావిశేషముల్. 1401

వ. అని పలికి, వస్త్రభూషణాదు లొసంగి, సాదరంబునం గౌఁగిలించుకొని, గోవిందుం
డనిచిన, నందుండు ప్రణయవిహ్వలుం డయి, బాష్పజలపూరిత లోచనుం డగుచు
వల్లవులుం, దానును వ్రేపల్లెకుం జనియె. అంత. 1402

1. కుకురాంధ్ర ప్రముఖు (ట)

—:రామకృష్ణు లుపనీతు లై కాశీపట్టణమునకుం జని విద్యాభ్యాసముఁ జేయుట:—

క. గర్గాది భూసురోత్తమ, వర్గముచే నుపనయనము వసుదేవుఁడు స
న్మార్గంబునఁ జేయించెను, నిర్గర్వ చరిత్రులకును నిజ పుత్రులకున్. 1403

క. [1]ద్విజరాజ వంశవర్యులు, ద్విజరాజ ముఖాంబుజోపదిష్ట వ్రతు లై
ద్విజరాజత్వము నొందిరి, ద్విజరాజాదిక జనంబు [2]దీవింపంగన్. 1404

వ. ఉపనయనానంతరంబున వసుదేవుండు, బ్రాహ్మణులకు సదక్షిణంబులుగా ననేక గో హిరణ్యాదానంబు లొసంగి, తొల్లి రామకృష్ణుల జన్మసమయంబునందు నిజ మనోదత్త లయిన గోవుల నుచ్చరించి యిచ్చి, కామితార్థంబుల నర్థులకుం బెట్టె. ఇట్లు బ్రహ్మచారు లై. 1405

శా. ఉర్విన్ మానవు లెవ్వ రైన గురు వాక్యోద్యుక్తు లై కాని త
త్పూర్వార్థారంభము సేయఁ బోల దనుచున్ బోధించుచందంబునన్
సర్వజ్ఞత్వముతో జగద్గురువు లై సంపూర్ణు లై యుండియున్
గుర్వంగీకరణంబు సేయఁ జని రా గోవిందుఁడున్ రాముఁడున్. 1406

వ. చని మహా వైభవరాశి యైన కాశిం జేరి, త త్తీరంబున నవంతీపుర నివాసియు, సకల విద్యావిలాసియు నైన, [3]సాందీపని యను బుధవర్యుం గని, యథోచితం బుగ దర్శించి, శుద్ధభావ వర్తనంబుల భక్తి సేయుచు నుండ, వారలవలన సంతుష్టుం డై. 1407

శా. వేదశ్రేణియు నంగకంబులు ధనుర్వేదంబుఁ దంత్రంబు మ
న్వాది వ్యాహృత ధర్మశాస్త్రములు నుద్య న్న్యాయముం దర్కవి
ద్యా దక్షత్వము రాజనీతియును [4]శుద్ధప్రక్రియన్ జెప్పె నా
భూదేవాగ్రణి రామకృష్ణులకు సంభూత ప్రమోదంబునన్. 1408

క. అఱువదినాలుగు విద్యలు, నఱువదినాలుగు దినంబు లంతన వారల్
నెఱివాదు లయిన కతమున, నెఱి నొక్కొకనాఁటి వినికి నేర్చి రిలేశా. 1409

క. గురువులకు నెల్ల గురు లై, గురు లఘు భావములు లేక కొమరారు జగ
ద్గురులు త్రిలోక హితార్థము, గురుశిష్య న్యాయలీలఁ గొల్చిరి వేడ్కన్. 1410

వ. ఇట్లు కృతకృత్యు లయిన శిష్యులఁ జూచి, వారల మాహాత్మ్యంబునకు వెఱఁగు పడి, సభార్యుం డయిన [5]సాందీపని యి ట్లనియె. 1411

1. ద్విజరాజత్వము నొందిరి (తం) 2. దీపింపంగన్ (హా) 3. సాందీపుండను (హా) ఆప్టే—సాందీపని, మూలము—సాందీపనః (45—33) 4. శబ్ద (హా) 5. సాందీపుం డిట్లనియె (హా)

శా. అంభోరాశిఁ బ్రభాసతీర్థమున ము న్నస్మత్తనూ సంభవుం
డంభోగాహము సేయుచుండ మునిఁగి లేఁ డయ్యెం గృపాంభోనిధుల్
కుంభద్వీర్యులు మీరు మీ గురునికిం జోద్యంబుగా శిష్యతన్
గాంభీర్యంబునఁ బుత్రదక్షిణ యిడన్ గర్తవ్య మూహింపరే. 1412

క. శిష్యులు బలాఢ్యు లయిన వి, శేష్యస్థితి నొంది గురువు జీవించును ని
ర్దూష్య గుణబల గరిష్ఠులు, శిష్యుల రై గురునికోర్కె సేయం దగదే. 1413

వ. అనిన విని, రామకృష్ణులు గుర్వర్థంబుగా దుర్వారరథారూఢు లై, రయంబునం
జని, రౌద్రంబున సముద్రంబుఁ జేరి యి ట్లనిరి. 1414

క. సాగర ! సుబుద్ధితోడను, మా గురుపుత్రకునిఁ దెమ్ము మా ఱాడిన నీ
వాగడ మౌదువు దుస్సహ, వేగ రణాభీల నిశిత విశిఖాగ్నులకున్. 1415

వ. అనిన వారలకుం జలరాశి యి ట్లనియె. 1416

ఉ. వంచన యింత లేదు యదువల్లభులార ! ప్రభాసతీర్థమం
దంచితమూర్తి విప్రసుతుఁ డాఢ్యుఁడు తోయము లాడుచుండ ను
త్సంచలితోర్మి యొక్కటి ప్రచండ గతిం గొనిపోయెఁ బోవఁగా
బంచజనుండు మ్రింగె నతిభాసురశీలుని విప్రబాలునిన్. 1417

వ. అని వాని వసియించు చో టెఱింగించిన. 1418

శా. శంఖారావముతోడఁ బంచజనుఁ డాశంకించి చిత్తంబులో
సంఖన్నుండుగ వార్ధిఁ [1]జొచ్చి దహన జ్వాలాభ హేమోజ్జ్వలత్
పుంఖాస్త్రంబునఁ గూల్చి వాని జఠరంబున్ వ్రచ్చి గోవిందుఁ డ
ప్రేంఖచ్చిత్తుఁడు బాలుఁ గానక గురు ప్రేమోది తోద్యోగుఁ డై. 1419

క. దానవుని దేహజం బగు, మానిత శంఖంబుఁ గొనుచు మసలక బలుఁడున్
తో నేతేరఁగ రథి యై, దానవరిపుఁ డరిగె దండధరు పురికి నృపా ! 1420

వ. చని, [2]సంయమనీ నామ నగరంబు చేరి, తద్ద్వారంబునం బ్రళయకాల మేఘ
గంభీర నినద భీషణం బగు శంఖంబు పూరించిన, విని వెఱంగుపడి. 1421

శా. అస్మద్బాహుబలంబు గైకొనక శంఖారావమున్ మానసా
పస్మారంబుగ నెవ్వఁ డొక్కొ నగరప్రాంతంబునం జేసె మ
ద్విస్మేరావహ రోషపావకునిచే విధ్వస్తుఁ డై వాఁడు దా
భస్మం బై చెడు నంచు నంతకుఁడు కోప ప్రజ్వలన్మూర్తి యై. 1422

1. జొచ్చె (హా) 2. యమనీ (హా)

వ. వచ్చి, రామకృష్ణులం గని, వారు లీలామనుష్యు లయిన విష్ణుమూర్తు లని యెఱింగి, భక్తితోడ శుశ్రూష చేసి, సర్వభూత మయుం డగు, కృష్ణునకు నమ స్కరించి, యేమి సేయుదు. ఆనతిమ్ము. అనిన, న మ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 1423

క. చెప్పెద మా గురునందనుఁ, దప్పు గలుగఁ జూచి నీవు దండనమునకుఁ దెప్పించినాఁడ వాతని, నొప్పింపుము మాకు వలయు ను త్తమచరితా! 1424

క. అనిన విని వీఁడె వీనిం, గొని పొండని భక్తితోడ గురునందను ని చ్చినఁ గృష్ణుఁడు [1]వీడ్కొనియెను, ఘన దుర్జనదమను మహిషగమనుఁ శమనుఁ.

వ. ఇట్లు జము నడిగి తెచ్చి, రామకృష్ణులు సాందీపనికిం బుత్రుని సమర్పించి, యింక నేమి సేయవలయు. [2]అడుగుము. అనిన నతం డి ట్లనియె. 1426

క. గురునకుఁ గోరిన దక్షిణ, కరుణఁ ము న్నెవ్వఁ డిచ్చె ఘనులార! భవ ద్గురునకుఁ గోరిన దక్షిణ, దిరముగ నిచ్చితిరి మీరు దీపిత యశు లై. 1427

క. కాలుని వీటికి జని మృత, బాలకుఁ దే నొరుల వశమె? భవదీయ కృపఁ మేలు దొరకొనియె మాకు వి,శాల మగుం గాత మీ యశము లోకములఁ. 1428

వ. మహాత్ములార! యేను గృతార్థుండ నై తి. అని దీవించిన, సాందీపని వీడ్కొని. కృతకృత్యు లై, రామకృష్ణులు రథారోహణంబు సేసి, మధురకుం జనుదెంచి, పాంచజన్యంబు పూరించినఁ గని, నష్టధనంబులు గనినవారి భంగిం బ్రజలు ప్రమోదించిరి. అంత నొక్క నాఁ డేకాంతంబున. 1429

అధ్యాయము - ౪౬

—: శ్రీ కృష్ణుండు గోపకాంతల చెంతకు నుద్ధవునిఁ బంపుట :—

శా. నాపైఁ జిత్తము లెప్పుడుఁ న్నిలుపుచుఁ నా రాకఁ గాంక్షింపుచున్
నా పే రాత్మల నావహించుచు వగన్ నానాప్రకారంబులన్
గోపాలాంగన లెంత జాలిపడిరో కోపించిరో దూఱిరో
ప్రేపల్లెన్ [3]నిజ ధర్మ గేహములలో విభ్రాంత [4]చైతన్య లై. 1230

వ. అని చింతించి. 1431

క. సిద్ధవిచారు గభీరున్, వృద్ధవచో వర్ణనీయ వృష్ణిప్రవరున్
బుద్ధినిధి నమర గురు సము, నుద్ధవునిం జూచి కృష్ణుఁ డొయ్యన పలికెన్. 1232

---

1. వీడ్కొల్పెను (హ) 2. నానతిండనిన (తం. వా.) 3. నర్మ (తం. F. N.)

శా. రమ్మా యుద్ధవ! గోపకామినులు నా రాకల్ నిరీక్షింపుచున్
సమ్మోహంబున నమ్మియున్ మఱచి యే చందంబునన్ గుందిరో
తమ్మున్ నమ్మినవారి డిగ్గవిడువం ధర్మంబు గా దండ్రు వే
పొమ్మా! ప్రాణము లే క్రియన్ నిలిపిరో ప్రోద్య ద్వియోగాగ్నులన్. 1433

క. లౌకిక మొల్లక న న్నా, లోకించు ప్రపన్నులకును లోఁబడి కరుణా
లోకనములఁ బోషింతును, నా కాశ్రితరక్షణములు నైసర్గికముల్. 1434

క. సందేహము మానుం డర, విందాననలార! మిమ్ము విడువను వత్తున్
బృందావనమున కని హరి, సందేశము పంపె ననుము సంకేతమునన్. 1435

వ. అని మందహాస సుందర వదనారవిందుం డై, కరంబు కరంబున నవలంబించి, సరసవచనంబు లాడుచు, వీడుకొల్పిన, నుద్ధవుండును రథారూఢుం డై, సూర్యాస్తమయ సమయంబునకు నందవ్రజంబుఁ జేరి, వనంబులనుండి వచ్చు గోవుల చరణరేణువులం బ్రచ్ఛన్న రథుం డై, చొచ్చి, నందు మందిరంబు ప్రవేశించిన.

శా. ఆ పుణ్యాత్మునిఁ గౌఁగిలించుకొని నందాభీరుఁ డానంది యై
మా పాలింటికిఁ గృష్ణుఁ డీతఁ డనుచున్ మన్నించి పూజించి వాం
ఛాపూర్ణంబుగ మంజులాన్న మిడి మార్గాయాసముం బాపి స
ల్లాపోత్సాహముతోడ ని ట్లనియె సంలక్షించి మోదంబునన్. 1437

క. నా మిత్రుఁడు వసుదేవుఁడు, సేమంబుగ నున్నవాఁడె చెలువుగఁ బుత్రుల్
సేమంబునఁ బూజింప మ,హామత్తుం డైన కంసుఁ డణఁగిన పిదపన్. 1438

శా. అన్నా! భద్రమె తల్లిదండ్రుల మమున్ హర్షించి చింతించునే
తన్నుం బాసిన గోపగోపికల మిత్రవ్రాతముం గోగణం
బు న్నిత్యంబుఁ దలంచునే వన నదీ భూముల్ ప్రసంగించునే
వెన్నుం డెన్నఁడు వచ్చునయ్య! యిట మా వ్రేపల్లెకున్ నుద్ధవా! 1439

క. అంకిలి గలుగక మా కక, లంకేందుని పగిదిఁ గాంతి లలితం బగు త
త్పంకజ నయనుని నెమ్మొగ, మింక విలోకింపఁ గలదె యీ జన్మమునన్. 1440

క. అని హరి ము న్నొనరించిన, పను లెల్లను జెప్పి చెప్పి బాష్పాకులలో
చనుఁ డై డగ్గుత్తికతో, వినయంబున నుండె గోపవీరుం డంతన్. 1441

క. పెనిమిటి బిడ్డని గుణములు, [1]వినుతింప యశోద ప్రేమ విహ్వలమతి యై
చనుమొనలఁ బాలు గురియఁగఁ, గనుఁగొనలను జలము లొలుకఁగా బెగ్గిలియెన్.

1. వినుపింప (హ)

వ. ఇట్లు గోవింద సందర్శనాభావవిహ్వలు లైన యశోదానందులకు నుద్ధవుం
డి ట్లనియె. 1443

క. జననీజనకుల మిమ్ముం, గనుఁగొన శీఘ్రంబె వచ్చుఁ గని భద్రంబుల్
వనజాక్షుం డొనరించును, మనమున వగవకుఁడు ధైర్య మండనులారా! 1444

మ. బలుఁడుఁ గృష్ణుఁడు మర్త్యులే వసుమతీభారంబు వారింప వా
రల రూపంబులఁ బుట్టినాఁడు హరి నిర్వాణ ప్రభుం [1]డెవ్వఁ డు
జ్జ్వలుఁ డై ప్రాణవియోగ కాలమున దత్సర్వేశుఁ జింతించు వాఁ
డలఘు శ్రేయముఁ బొందు బ్రహ్మమయుఁ డై యర్కాభుఁ డై నిత్యుఁ డై.

సీ. అట్టి నారాయణుం డఖిలాత్మ భూతుండు కారణ మానవాకారుఁ డైనఁ
జిత్తంబు లతనిపైఁ జేర్చి సేవించితి రతి కృతార్థుల రైతి రనవరతము
శోభిల్లు నింధనజ్యోతి చందంబున నఖిలభూతములందు నతఁ డతనికి
జననీ జనక దార సఖి పుత్ర బాంధవ శత్రు ప్రియాప్రియ జనులులేరు

ఆ. జన్మ కర్మంబులు జన్మంబులును లేవు
శిష్టరక్షణంబు సేయుకొఱకు
గుణవిరహితుఁ డయ్యు గుణి యయి సర్వర
క్షణ వినాశకేళి సలుపుచుండు. 1446

వ. అని మఱియును, బెక్కువిధంబుల హరిప్రభావం బుపన్యసింపుచు, నా రేయి
గడపి, దధిమథన శబ్దంబు లాకర్ణింపుచు లేచి, మఱునాఁడు కృతానుష్ఠానుం డై,
యుద్ధవుం, డొక్క రహస్య ప్రదేశంబున నున్న సమయంబున. 1447

అధ్యాయము - ౪౭

శా. రాజీవాక్షుఁడు సుందరాస్యుఁడు మహోరస్కుండు పీతాంబరుం
డాజానుస్థిత బాహుఁ డంబురుహ మాలాలంకృతుం డుల్లసత్
రాజ త్కుండలుఁ డొక్క వీరుఁ డిచటన్ రాజిల్లుచున్నాఁడు మా
రాజీవాక్షుని భంగి నంచుఁ గని రా రాజాన్వయుం గోపికల్. 1448

వ. కని లజ్జాసహిత హాసవిలోకనంబులు ముఖంబులకుం జెలు వొసంగ ని ట్లనిరి.

---

1. డిప్పుడు (హ)

—: భ్రమర గీతలు :—

చ. ఎఱుఁగుదు మేము నిన్ను వనజేక్షణు మిత్రుఁడ వీవు కూరిమిన్
మెఱయుచుఁ దల్లిదండ్రులకు మే లెఱిగింపఁ బ్రియుండు పంపఁగా
వఱలెడు భక్తి వచ్చితివి వారల నైన మనంబులోపలన్
మఱవఁడు శౌరి మేలు మఱి మాన్యులు రాజున కెవ్వ రిచ్చటన్. 1450

క. మునివరు లైనను బంధుల, ఘన సఖ్యము విడువలేరు గాక విడువరే
స[1]నిమిత్త సఖ్య మాఁకటి, పని దీఱిన నళులు విరులఁ బాయునొ లేదో. 1451

చ. అని యిటు గోపికల్ వలుక నం దొకగోపిక కృష్ణపాద చిం
తనమునఁ జొక్కి చేరువను దైవవశంబునఁ గాంచె నుజ్జ్వలత్
సునిశిత సద్వివేకముఁ బ్రసూన మరంద మదాదిరేకమున్
ఘన మృదునాద సంచలిత కాముక లోకముఁ జంచరీకమున్. 1452

వ. కని, హరి తన్నుం బ్రార్థింపఁ బుత్తెంచిన దూత యని కల్పించుకొని, యుద్ధవు
నికి నన్యాపదేశం బై యెఱుకపడ, న య్యళికిం దొయ్యలి యి ట్లనియె. 1453

మ. భ్రమరా! దుర్జనమిత్ర! ముట్టకుము మా పాదాబ్జముల్ నాగర
ప్రమదాళీ కుచకుంకు మాంకిత లస త్ప్రాణేశ దామ ప్రసూ
న మరందారుణి తాననుండ వగుటన్ నాథుండు మన్నించుఁ గా
క మము న్నేపుచుఁ బౌరకాంతల శుభాగారంబులన్ నిత్యమున్. 1454

మ. ఒక పువ్వందలి తేనె ద్రావి మధుపా! యుత్సాహి వై నీవు వే
ఱొకటిం బొందెడి భంగి మ మ్మధరపీయూషంబునం దేల్చి మా
యకలం కోజ్జ్వల యౌవనంబుఁ గొని యన్యాసక్తుఁ డయ్యెన్ విభుం
డకటా! యాతని కెట్లు దక్కె సిరి మిథ్యాకీర్తి [2]నమ్మెన్ జుమీ. 1455

శా. భృంగా! కృష్ణుఁడు మంచివాఁ డనుచు సంప్రీతిన్ బ్రసంగించె దీ
సంగీతంబున నేము సొక్కుదుమె తచ్చారిత్రముల్ వింతలే
యంగీకారము గావు మాకుఁ బురకాంతాగ్ర ప్రవేశంబులన్
సంగీతం బొనరింపు వా రిడుదు రోజన్ నీకు నిష్ఠారముల్. 1456

మ. సమదాళీశ్వర! చూడు ముజ్జ్వలిత హాస భ్రూ విజృంభంబులన్
రమణీయుం డగు శౌరిచేఁ గరఁగ రే రామల్ ద్రిలోకంబులన్
బ్రమదారత్నము లక్ష్మి యాతని పదాబ్జాతంబు సేవించు ని
క్కము మే మెవ్వర మా కృపాజలధికిన్ గారుణ్యముం జేయఁగన్. 1457

1. యనిమిత్త (హ) 2. యయ్యెన్ జుమీ (హ)

శా. రోలంబేశ్వర ! నీకు దూత్యము మహారూఢంబు నీ నేరుపుల్
చాలుం బచ్చరణాబ్జముల్ విడువు మస్మన్నాథ పుత్రాదులన్
లీలం బాసి పరంబు డించి తనకున్ లీనత్వమున్ బొందు మ
మ్మేలా వాసె విభుండు ధార్మికులు ము న్నీ చందమున్ మెత్తురే. 1458

శా. వాలిం జంపెను వేఁటకాని పగిదిన్ వంచించి దైత్యానుజన్
లోలం బట్టి విరూపఁ జేసెను బలిన్ లోభంబుతోఁ గట్టి యా
త్రైలోక్యంబు మొఱంగి పుచ్చుకొనియెన్ ధర్మజ్ఞుఁడే మాధవుం
డేలా షట్పద ! యెగ్గు మావలన నీ కెగ్గింపఁగా నేటికిన్. 1459

ఉ. పన్నగ మింటిపై నెగసి పాఱు విహంగము లైన వీనులన్
త న్నొకమాటు విన్న గృహ దార సుతాదులఁ బాపి విత్త సం
పన్నత డించి సంసరణపద్ధతిఁ బాపెడువాఁడు నిత్యకాం
తు న్నెటి నున్న మా బ్రతుకు సైఁచునె యేల మధువ్రతోత్తమా ! 1460

మ. కమనీయం బగు వేఁటకాని[1]పలు కాకర్ణించి నిక్కంబుగాఁ
దమ చిత్తంబులఁ జేర్చి చేరి హరిణుల్ తద్బాణ నిర్భిన్నలై
యమితోగ్ర వ్యథ నొందుభంగి హరి మాయాలాపముల్ నమ్మి దుః
ఖములం జెందితి మంగజాస్త్ర జనితోగ్రక్రాంతి నిందిందిరా ! 1461

ఉ. బంధుల బిడ్డలన్ మగల భ్రాతలఁ దల్లులఁ దండ్రులన్ మనో
జాంధతఁ జేసి డించి శరణందిన మమ్ము వియోగ దుర్దశా
సింధువునందుఁ ద్రోసి యిటు చేరకపోవుట పాడి గాదు పు
ష్పంధయ ! మీ యధీశునకుఁ బాదములం బడి యొత్తి చెప్పవే 1462

సీ. కాంచన రత్న సంఘటిత సౌధంబులే మా కుటీరంబులు మాధవునకు
వివిధ నరేంద్ర సేవిత రాజధానియే మా పల్లె యదువంశ మండనునకు
సురభిపాదప లతాశోభి తారామమే మా యరణ్యము సింహమధ్యమునకుఁ
గమనీయ లక్షణ గజ తురంగంబులే మా ధేనువులు కంసమర్దనునకు

తే. రూపవిభ్రమ నైపుణ రూఢ లైన
మగువలమె మేము మన్మథమన్మథునకు
నేల చింతించు మముఁ గృష్ణుఁ డేల తలఁచుఁ
బృథివి నధిపులు నూతన ప్రియులు గారె. 1463

1. పదు రాకర్ణించి (తం.)

వ. అని మఱియు ని ట్లనేకవిధంబులఁ గృష్ణసందర్శన లాలస లై, పలుకుచున్న గోపి
కల వచనంబులు విని, యుద్ధవుండు మధురాలాపంబుల నూరార్చుచు ని ట్లనియె.

మ. జప దాన వ్రత హోమ సంయమ తప స్స్వాధ్యాయ ముఖ్యంబులన్
నిపుణుల్ గోరియు నే విభున్ మనములో నిల్పంగ లే రట్టి స
ద్విపులాకారుని పై మహా మహిముపై విశ్వేశుపై మీ కజ
స్ర పటుధ్యానము లిట్లు నిల్చెనె భవచ్చారిత్రముల్ చిత్రముల్. 1465

క. నను మీకడకుం గృష్ణుఁడు, పని పంపెడు వేళఁ బిలిచి పలికిన పలుకుల్
వినుఁ డన్నియు వివరించెద, వన జేక్షణలార ! మీరు వగవకుఁ డింకన్. 1466

వ. అని హరివచనంబులుగా ని ట్లనియె. 1467

సీ. ఎల్లకార్యములకు నేను బ్రధానకారణము గావున మీకు రమణులార
కలుగదు మద్వియోగము చరాచరరూపములలో మహాభూతములు వసించు
కరణి నుండుదు సర్వగతుఁడ నై నే మనః ప్రాణ బుద్ధి గుణేంద్రి యాశ్రయుండ
నాత్మయం దాత్మచే నాత్మఁ బుట్టింతు రక్షింతును ద్రుంతు వ్యాపికభూత

తే. గుణగణాకార మాత్మలోఁ గొమరుమిగులు
నిబిడ మాయానుభవమున నిత్యశుద్ధ
మాత్మవిజ్ఞాన మయము నై యమరు గుణముఁ
బ్రకృతికార్య మనోవృత్తిఁ బట్టి పొందు. 1468

చ. కలఁ గని లేచి మున్ను కలఁ గన్న సమస్తవిధంబు కల్లగాఁ
దలఁచినభంగి మానస పదార్థముచే నిఖిలేంద్రియార్థముల్
బలమునఁ గట్టి తద్జ్ఞుఁడు ప్రపంచము లే దనుఁ దన్మనంబు దా
రలయక గట్టుడున్ బుధుల కవ్వల నొండొక భేద మున్నదే. 1469

ఆ. సాంఖ్యయోగ నిగమ సత్య తపో దమ
ములు మనోనిరోధములు గడపలఁ
గాఁగ నుండు జలధి కడపలగాఁ గల
నదులభంగి నళిననయనలార ! 1470

మ. చెలువల్ దవ్వుల నున్న వల్లభులపైఁ జిత్తంబులం గూర్తు రు
త్కలికన్ జేరువవారికంటె నదియుం గా కెప్పుడున్ నన్ను మీ
రలు చింతింపుచునుండఁ గోరి యిటు దూరస్థత్వమున్ బొందితిం
దలఁకం బోలదు నన్నుఁ బొందెదరు నిత్య ధ్యానపారీణ లై. 1471

1. నియమ (చ. వ.)

వ. అని మీకుం జెప్పు మని కృష్ణుండు సెప్పె. అనవుడు నుద్ధవునికిం గోపికలు సంతసించి యి ట్లనిరి. 1472

ఉ. ఇమ్ముల నున్నవాఁడె హరి యిక్కడి కెప్పుడు వచ్చు వచ్చి మా
యుమ్మలికంబు వాపునె ప్రియుం డిట వచ్చెద నన్న సైఁతురే
య మ్మధురాపురీ రమణు లడ్డము వత్తురు గాక చెల్లరే!
మమ్ము విధాత నిర్దయుఁడు మన్మథవేదనపాలు సేసెనే. 1473

చ. మఱచునొకో మదిం దలఁచి మాధవుఁ డా యమునాతటంబునన్
దఱచుగ దివ్య సౌరభ లతాగృహ సీమల నేము [1]డాఁగ నా
మఱువుల నుండి నీడలకు మ మ్మెలయించి కలంచి దేహముల్
మఱచినఁ దేర్చి నూల్కొలిపి మన్మథలీలలఁ దేల్చుచందముల్. 1474

శా. నీతో నర్మగృహంబులం బలుకునే నే మెల్ల వంశోల్లస
ద్గీతభ్రాంతల మై కళిందతనయా తీరంబునన్ జేరినన్
జేతోజాత సుఖంబులం దనిపి మా చిత్తస్థితుల్ సూడ లీ
లా తంత్రజ్ఞత డాఁగి మెల్లన మదాలాపంబు లాలించుటల్. 1475

క. ముచ్చటవేళలఁ జెప్పునె, యచ్చుగ మును నేము నోమునప్పుడు జలముల్
సొచ్చిన మా చేలంబులు, ముచ్చిలి యిచ్చిన విధంబు మూలం బెల్లన్.

శా. ఏకాంతంబున నీదుపై నొరగి తా నేమేని భాషించుచో
మాకాంతుండు వచించునే రవిసుతా మధ్యప్రదేశంబునన్
రాకాచంద్ర మయూఖముల్ మెఱయఁగా రాసంబు మాతోడ నం
గీకారం బొనరించి బంధనియతిం గ్రీడించు విన్నాణముల్. 1476

సీ. తనుఁ బాసి యొక్కింత తడ వైన నిటమీఁద నేలపై మేనులు నిలువ వనుము
నేలపై మేనులు నిలువక యటమున్న ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగు ననుము
ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగిన పిమ్మటఁ జిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్క వనుము
చిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్కక వచ్చినఁ బ్రాణంబు లుండక పాయు ననుము

తే. ప్రాణములు పోవ మఱి వచ్చి ప్రాణవిభుఁడు
ప్రాణి రక్షకుఁ డగు తన్నుఁ బ్రాణు లెల్ల
జేరి దూఱంగ మఱి యేమి సేయువాఁడు
వేగ విన్నప మొనరింపవే మహాత్మ! 1478

క. తగులరె మగలను మగువలు, తగులదె తను మున్ను కమల తగవు విడిచియున్
దగిలిన మగువల విడుచుట, దగుఁ దగదని తగవు బలుకఁ దగుదువు హరికిన్.

---

1. రాగ (క)

సీ. విభుఁడు మా వ్రేపల్లెవీథుల నేతేరఁ జూతుమే యొకనాఁడు చూడ్కు లలర
ప్రభుఁడు మాతో నర్మభాషలు భాషింప విందుమే యొకనాఁడు వీను లలరఁ
దనువులు పులకింప దయితుండు డాసినఁ గలుగునే యొకనాఁడు గౌఁగిలింపఁ
బ్రాణేశు మమ్మేల పాసితి వని దూఱ దొరకునే యొకనాఁడు తొట్రుపడఁగ
తే. వచ్చునే హరి మే మున్న వనముఁ జూడఁ
దలఁచునే భర్త మాతోడి తగులు తెఱఁగు
తెచ్చునే విధి మన్నాథుఁ దిట్టు వడక
యెఱుఁగఁ బలుకు మహాత్మ! నీ కెఱుఁగవచ్చు. 1480

వ. అని, దుఃఖార్ణవ మగ్నులం బైన గోపకులంబు నుద్ధరింపుము. రమానాథ! యని, గోపికలు వగచి, తదనంతరంబ మఱియు, నుద్ధవ నిగదితంబు లైన కృష్ణసందేశం బులవలన విరహవేదనలు విడిచి, యుద్ధవునిం బూజించిరి. ఇట్లు కృష్ణలీలా వర్ణనలు సేయుచు, వ్రేపల్లె నుద్ధవుండు కొన్ని నెల లుండి, నందాదుల వీడ్కొని, మరలి, రథారూఢుం డై, చని చని. 1481

క. సారమతిఁ బ్రణుతి సేయుచు, నారయ నుద్ధవుఁడు గాంచె నఘసంహారిన్
హారిన్ మధురానగర విహారిన్ రిపుజన మదాపహారిన్ శౌరిన్. 1482

వ. కని, యథోచితంబుగా భాషింపుచుఁ దనచేత నందాదులు పుత్తెంచిన కానుకలు బలకృష్ణులకు, నుగ్రసేనునికిన్ వేఱువేఱ యిచ్చె. అని శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 1483

అధ్యాయము - ౪౮

—: కృష్ణుం డుద్ధవునితోఁ జేరి కుబ్జా గృహంబున కరుగుట :—

మ. తను ము న్నంగజకేళిఁ గోరిన లతాతన్విన్ రతిక్రీడలం
దనుపన్ గోరి జనార్దనుం డరిగె రత్న స్వర్ణ మాల్యానులే
పన భూషాంబర ధూప దీప పరిదీప్తం బై మనోజ ప్రదీ
పన మై యున్న తదీయ గేహమునకుం బంచేషు బంచేషుఁ డై. 1484

వ. ఇట్లరిగి తద్గేహ మధ్యంబున. 1485

ఆ. కాము శరముఁ బోలె కమలారి కళవోలె
మెలఁగి యాడనేర్చు మెఱుఁగువోలె
నిఖిల భువన మోహినీ దేవతయుఁ బోలె
జెలువు మెఱసి యున్న చెలువఁ గనియె. 1486

మ. హరి యేతెంచిన లేచి సంభ్రమముతో నాళీసమూహంబు చే
సిరి యొప్పఁగ విహితోపచారములు తాఁ జేయించి సౌవర్ణ సుం
దర తల్పస్థితుఁ జేసి యుద్ధవుని నుద్యత్ప్రీతిఁ బూజించి భా
సురపీఠంబున నుండు మంచు మది నౌత్సుక్యంబు శోభిల్లఁగన్. 1487

క. ఆళినివహ నివేదిత, మాలా మృగనాభిపంక మణిమయ భూషా
చేలాలంకృత యగుచును, హేలావతి గోరె వనరుహేక్షణుఁ గవయన్. 1488

క. లీలావతీ కృతోల్లస, దేలా కర్పూర మిళిత హిత మధుర మహా
హాలారస పానమద, శ్రీలాలిత యగుచు నబల చేరెన్ గృష్ణున్. 1489

మ. సరసాలోకన వృష్టి పైఁ గురియుచున్ సమ్యగ్వచో వైఖరిన్
గరఁగం జేసి సువర్ణ కంకణ సమగ్రం బైన సైరంధ్రి కేల్
గర పద్మంబునఁ బట్టి తల్పమున కాకర్షించి గంభీరతన్
బరిరంభాదుల నాన వుచ్చి మరు సంభావింపుచున్ వేడుకన్. 1490

ఉ. జాతియుఁ గాలముం గళయు సత్వము దేశము భావ చేష్టలున్
ధాతువుఁ బ్రాయముం గుణముఁ దద్దశయున్ హృదయంబు జాడ్కయున్
బ్రీతివిశేషముం దెలిసి పెక్కువిధంబులఁ దొయ్యలిన్ మనో
జాత సుఖంబులం దనిపె శౌరి వధూ హృదయాపహారి యై. 1491

క. కరపద్మంబుల మాధవుఁ, గర మొప్పం గౌఁగిలించి కామానలమున్
గరభోరువు వర్జించెను, గర మరు దని తోడి శీతకరముఖు లలరన్. 1492

మ. సనకాదుల్ తలపోసి కానని విభున్ సర్వప్రభున్ దుర్లభున్
మును దా నిచ్చిన యంగరాగ సుకృతామోదంబునన్ గూడియున్
ఘన నిర్వాణవిభూతి యి మ్మనక యా కంజాక్షుఁ యేఁ బాయఁ జా
ల నసుం గొన్నిదినంబు లంగభవ లీలం దేల్పవే నావుడున్. 1493

ఆ. వనిత గోరుకొనిన వరమిచ్చి శౌరి యా
యుద్ధవుండుఁ దాను నువిద యిల్లు
[1]వెడలె నపుడు తియ్యవిలుకాఁడు సురభితోఁ
దీఁగెయిల్లు వెడలు తెఱఁగు మెఱయ. 1494

క. ఏ వేదంబులు గానని, దేవోత్తముఁ గాంచి ముక్తి తెరు వడుగక రా
జీవేక్షణ రతి యడిగెను, భావింపఁ దదీయకర్మ ఫల మెట్టిదియో. 1495

---

1. వెడలి రపుడు (హ.)

క. కారుణ్యంబునఁ గృష్ణుఁడు, తారుణ్యము మెఱసి మదన తంత్రంబుల లీ
లారణ్య వీథిఁ దేల్చెను, సైరంధ్రిన్ విభవవిజిత శక్రపురంధ్రిన్. 1496

వ. తదనంతరంబ కృష్ణుం డుద్ధవ రామ సహితుం డయి, హాస్తిపురంబునకు నక్రూ
రునిం బనుపం దలంచి, తద్గృహమునకుం జనిన, నతండు వారలం గని, లేచి,
రామకృష్ణులకు నమస్కరించి, యుద్ధవుం గౌఁగిలించుకొని, వారి నందఱను
యథావిధిం బూజించి, హరిపాదంబులు తనతొడల మీఁద నిడుకొని, యిట్లనియె.

క. అనుచరులుఁ దానుఁ గంసుఁడు, సనియెన్ నీచేత జముని సదనంబునకుఁ
ఘనులార! మీ బలంబున, నొనరఁగ యాదవుల వంశ ముద్ధృత మయ్యెన్. 1498

వ. మహాత్ములారా! మీరు విశ్వాది పురుషులరు, విశ్వకారణులరు, విశ్వమయులరు,
నగుట, మీకు కార్యకారణంబులు లేవు అవధరింపుము. పరమేశ్వరా! నీవు రజో
గుణంబున నఖిలంబులు సృజియించి, కారణరూపంబునం దదనుప్రవిష్టుండ వై,
[1]శ్రుతదృష్టకార్యరూప ప్రపంచాకారంబున దీపించుచుందువు. కార్యరూప చరాచర
దేహంబులకుం గారణంబు లయిన భూ ప్రముఖంబు లనుగతంబులును, గార్య
రూప దేహంబులు నయి, ప్రకాశించు చందంబున నొక్కండవు, కారణరహితుం
డవు, నాత్మ తంత్రుండవు నై యుండియు, విశ్వాకారంబునం బెక్కగుదువు.
సృష్టి స్థితి లయంబులం జేయుచుండియు, విజ్ఞానమూర్తి వగుటఁ బరిభ్రాంతుఁ
డయిన జీవునిభంగి గుణ కర్మ బద్ధుండవు గావు. [2]కావున, సిద్ధంబు తన్నిమిత్తంబు
బంధహేతువు సిద్ధింపదు. 1499

సీ. పరఁగ జీవుని కైన బంధమోక్షము లంట వంటునే పరతత్త్వ మైన నిన్ను
నంటునే యీశ! దేహ ద్యుపాధులు ననిర్వచనీయములు గాన వరుస నీకు
జన్మంబు జన్మసంశ్రయ భేదమును లేదు కావున బంధమోక్షములు లేవు
గణుతింప ని న్నులూఖలబద్ధుఁ డనుటయు నహిముక్తుఁ డనుటయు నస్మదీయ

ఆ. బాల బుద్ధిఁగాదె పాషండముఖర మా
ర్గములచేత నీ జగద్ధితార్థ
మైన వేదమార్గ మణఁగిపో వచ్చిన
నవతరించి నిలుపు దంబుజాక్ష! 1500

క. ఆ నీవు ధరణిభారము, మానిచి రక్కసుల నెల్ల మర్దించుటకై
యానకదుందుభి యింటను, [3]మానుగ జన్మించితివి సమంచిత కీర్తిన్. 1501

---

1. కృతదృష్ట (హ. తం.) 2. జ్ఞానాత్మన స్తేక్వచ నైవహేతుః (48-21) 3. మానక (హ.)

మ. త్రిజగత్పావన పాదతోయములచే దీపించి వేదామర
ద్విజ ముఖ్యాకృతి వైన నీవు కరుణన్ విచ్చేయుటన్ జేసి మా
నిజగేహంబులు ధన్యతం దనరెఁ బో నిన్నార్యు లర్చింపఁగా
[1]నజితత్వంబులు వారి కిత్తు వనుకంపాయత్త చిత్తుండ వై. 1502

శా. ఏ పుణ్యాతిశయ ప్రభావముననో యీ జన్మమం దిక్కడన్
నీ పాదంబులఁ గంటి నిన్నెఱిఁగితిన్ నీవుం గృపాళుండ వై
నాపై నర్మిలిఁ జేసి మాన్పఁగదవే నానా ధనాగార కాం
తా పుత్రాదులతోడి బంధనము భక్తవ్రాత చింతామణీ! 1503

—: కృష్ణుం డక్రూరుని హస్తినాపురంబునకుఁ బంపుట :—

వ. అని పలికి నగుచు నక్రూరునికి మాటలవలన సంసారసంబంధం బగు మోహంబు
గీలుకొలుపుచు, హరి యి ట్లనియె. 1504

క. బంధుండవు సద్బో హిత, సంధుండవు వావిఁ జూడ జనకుఁడవు, కృపా
సింధుండ వెల్లగుణముల, నంధుండవు గావు ప్రోవ నర్హుఁడ వెందున్. 1505

చ. కొలుతురు మర్త్యు లిష్టములు గోరి శిలామయ దేవసంఘములన్
జలమయ తీర్థసంఘమును సంతతము న్నటు వారు గొల్వఁగా
వల దనరాదు గాక భగవత్పదభక్తుల రైన మీక్రియన్
సొలయక దేవతీర్థములు చూచినయంతనె కోర్కె లిచ్చునే. 1506

వ. మహాత్మా! పరమభాగవతుండ వైన నీవు మా కభీష్టంబుల నొనరింప నర్హుండవు.
వినుము. పాండురాజు పరలోకగతుం డయినఁ, గుంతీసహితు లయిన పాండవులు
ధృతరాష్ట్రు శాసనంబున నేతెంచి, కరిపురంబున నున్నవా రఁట. నిజ పుత్రమో
హితుం డగు న య్యంధనృపతి, వారియందు సమత్వంబునం జరింపండు. అటు
గావున. 1507

క. వారలు బంధులు గావున, వారలకును మే లొనర్చి వా రలరంగా
వారింపవలయు దుస్థితి, వారిజరిపువంశ! పొమ్ము వారిం జూడన్. 1508

వ. అని పలికి, సంకర్షణోద్ధవ సహితుం డై, హరి నిజగృహంబునకుఁ జనుటయు,

అధ్యాయము – ౪౯

అక్రూరుండు కౌరవరాజధాని యగు కరిపురి కరిగి, యందు ధృతరాష్ట్రు భీష్మ
విదుర బాహ్లీక భారద్వాజ గౌతమ దుర్యోధన కర్ణాశ్వత్థా మాదులన్, గుంతీ

2. అజరత్వంబులు (క)

సహితు లైన పాండవులం, దక్కిన బంధువులనుం గని, యథోచిత సత్కారంబుల నొంది, తత్తద్వర్తనంబు లెఱింగికొనుచుఁ, గొన్ని దినంబు లుండ, నొక్కనాఁడు విదురుండు విన నేకతంబున నక్రూరునికిఁ గుంతి యి ట్లనియె. 1509

శా. అన్నా! తల్లులు దండ్రులుం భగినులు న్నల్లుండ్రు మద్భ్రాతలున్
నిన్నుం బొమ్మనువేళ నే మనిరి మా నెవ్వాల్ విచారింతురే
యున్నారా సుఖయుక్తు లై మృగ వృక వ్యూహంబులో నున్న రే
ఖ న్నే నిక్కడ నున్నదానఁ గుమనః కౌరవ్య మధ్యంబునన్. 1510

మ. కలపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానదిన్
నెటఁ ద్రోపించె విషాన్వితాన్న మొసఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱి యుండన్ బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్రులం దేమియున్
గొఱగాఁ డీ ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాక్రూరుండు కార్యంబులన్. 1511

మ. బలుఁడున్ గృష్ణుఁడు నెన్నఁ డైనఁ [1]దమలో భావించి మేనత్త బి
డ్డలకున్ మేలు దలంతురే వగపులం దయ్యంగఁ బా లై రయో!
జలజాతాక్షుఁడు భక్తవత్సలుఁ డిలాచక్రంబు భాగించి యి
మ్మలు నిప్పించునె నా కుమారకులకున్ ముఖ్యప్రకారంబునన్. 1508

వ. అనిపలికి, కృష్ణునిఁ జిత్తంబుననిల్పి, నమస్కరించి, సంకీర్తనంబుచేసి, సర్వాత్మ! సర్వ పాలక! పుండరీకాక్ష! శరణాగత నైన నన్ను రక్షింపు. రక్షింపుము. అని వగచు చున్న కుంతికి, నక్రూరుండు విదురసమేతుం డై, ప్రియ వచనంబుల దుఃఖోప శమనంబు చేసి, వీడ్కొని, బంధు మిత్ర మధ్యంబున సుఖోపవిష్టుం డైన ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె.

—: అక్రూరుండు ధృతరాష్ట్రునితో హితోపదేశరూపముగా సంభాషించుట :—

ఉ. నీ యనుజుండు పాండు ధరణీవిభు డీల్గిన నీవు భూమి ధ
ర్మాయతబుద్ధి నేలుచుఁ బ్రజావళిఁ గాచుచు గౌరవంబుతోఁ
బాయక లోకులందు సమభావనఁ జేసితి వేనిఁ గీర్తియున్
శ్రేయముఁ గల్గు వే ఱొకటి చేసిన దుర్గతి గల్గు భూవరా! 1514

సీ. అవనీశ! పాండవులందు నీ నందను లందు సమానుండ వగుట బుద్ధి
యెవ్వనితో యోగ మిం దెవ్వనికి నిత్య మంగనాగార పుత్రాదికముల
వలన నయ్యెడి దేమి వసుమతి నొకజంతు వుదయింప నొకజంతు వు క్కడంగు
నొకఁడు పుణ్యముఁ జెందు నొకఁడు పాపము నొందు మీన జీవనభూతమిళిత జలము

1. దమతో భావించి (తం. వా.)

ఆ. తత్తనూజు లెట్లు ద్రావుదు రట్లు మూ
ఢాత్ము విత్తమెల్ల నపహరింతు
రహితు లైన కొడుకు లటమీఁద మని యైనఁ
జచ్చి యైనఁ దండ్రి జూడఁ జనరు. 1515

క. కావున మూఢాత్ముఁడ వై, నీ వార్జించిన ధనంబు నీ పుత్రులు దు
ర్భావులు పుచ్చుకొనంగా, భూవర! నిందితుఁడ వగుదు భూ నాకములన్.

శా. నిందం బొందకు మయ్య! యీ తనువు దా నిద్రా కళాదృష్ట మా
[1]సందోహంబువిధంబు నిల్వదు సుమీ జాత్యంధతం బొందియున్
మందప్రజ్ఞత లేల చేసెదవు సమ్యగ్ జ్ఞానచతుండ వై
సందేహింపక యిమ్ము పాండవులకున్ సర్వాంసహా భాగమున్. 1517

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె.

సీ. నీ మాట మంచిది నిశ్చయ మగు నైన నస్థిరం బయిన నా యంతరంగ
మందు నిల్వదు సుదామాచల స్ఫటిక శిలాత లోద్భూత తటిల్లతిక భంగి
నమృతంబు నొందియు నానందితుఁడు గాని నరుమాడ్కి నేను నానంద మొంద
నీశ్వరాజ్ఞావిధ మెవ్వఁడు దప్పింప నోపు విజ్ఞాని యై యుండియైన

ఆ. విశ్వమెల్లఁ జేసి విభజించి గుణముల
నెవ్వఁ డనుసరించె నెవ్వఁ డవని
భారమెల్లఁ బాయఁ బ్రభవించె దేవకి
కెవ్వఁ డాత్మతంత్రుఁ డీశ్వరుండు. 1519

వ. అట్టి కృష్ణునకు నమస్కరించెద. ఆ నందనందనుని దివ్యచిత్తంబునం గల తెఱంగునం బ్రతుకం గలవారము. అని వీడ్కొలిపిన, నక్రూరుం డతని తలం పెఱింగి, యి ట్లనియె. నీ తలంపు గనుంగొంటి. నీ కిష్టం బగునట్లు వర్తింపుము. అని పలికి, మరలి మధురకుం జనుదెంచి, తదీయ వృత్తాంతంబు రామకృష్ణుల కెఱింగించె.

అధ్యాయము - ౫౦

అంతఁ గంసభార్య లగు నస్తియుం, బ్రాప్తియు, విధవ లయి దుఃఖింపుచుం, దమ తండ్రి యయిన జరాసంధునికడకుం జని.

1. సందేహంబును లేదు (హ)

జరాసంధుఁడు మధురాపట్టణముమీఁద దండెత్తి వచ్చి కృష్ణునితో యుద్ధముఁజేయుట

శా. వాండ్రుం దీంద్రుడును రాజులే యనుచు గర్వప్రౌఢితో యాదవుల్
వేంద్రం బైన బలంబుతో మధురకున్ వే వచ్చి నిష్కారణం
బాండ్రున్ బిడ్డలు బంధులున్ వగవఁ గంసాది క్షమానాథులన్
దండ్రీ! చంపిరి కృష్ణుచేత నిటు వైధవ్యంబు వచ్చెన్ జుమీ. 1521

వ. అనిన విని, ప్రళయకాలానలంబు తెఱంగున మండిపడి, శోకరోషంబులు బంధురంబులుగా జరాసంధుం డిట్లనియె. 1522

శా. ఏమీ! కంసునిఁ గృష్ణుఁడే రణములో హింసించె నోచెల్ల! నా
సామర్థ్యంబుఁ దలంపఁ డించుకయు మచ్చండప్రతాపానలో
ద్దామార్చుల్ వడి నేఁడు గాల్చు యదు సంతానాటవీ వాటికన్
భూమిం గ్రుంగిన నింగిఁ బ్రాఁకిన మహాంభోరాశిలోఁ జొచ్చినన్. 1523

క. యాదవవిరహిత యగుఁ బో, మేదిని నా చేత నేఁడు మీఁదుమిగిలి సం
పాదిత బలులై హరి రుద్రాదులు నింద్రాదు లెవ్వ రడ్డం బైనన్. 1524

వ. అని పలికి, సమరసన్నాహ సంకుల చిత్తంబునఁ గోపంబు దీపింప, సంగరభేరి వేయించి కదలి. 1525

క. దక్షుం డై యిరువదిమూఁ, డక్షౌహిణు లైన బలము లనుగతములుగా
[1]నక్షణమ జరాసంధుఁడు, ప్రక్షోభముతోడ మధురపైఁ జనియె నృపా!

క. గంధేభ తురగ రథ భట, బంధుర చరణోత్థితోగ్ర పాంసుపటల యో
గాంధీభూతము లై దివి, మంథరగతి నడచె నపుడు మార్తాండహరుల్.

వ. ఇట్లు చని, నిరంతర కిసలయ పత్ర కోరక కుసుమ ఫలభార వినమిత వృక్షవిలసిత మహోద్యానంబును, ఉద్యానవనభాగ వలమాన జలోన్నయన దారుయంత్ర లతానిబద్ధ కలశవిముక్త సలిలధారా శీకరపరంపరా సంపాదిత వర్షాకాలంబును, కాలకింకర సదృశ వీరభట రథ తురగ సామజ సంకులంబును, కులాచార ధర్మ ప్రవీణ పౌరజన భాసురంబును, సురాభేద్యమాన మహోన్నత అట్టాలక యంత్ర భయంకర ప్రాకారచక్రంబును, చక్ర సారస హంసాది కలకల రవకలిత సరోవరంబును, సరోవర సంఫుల్ల హల్లక కమల పరిమళ మిళిత పవన విరాజితంబును, జితానేక మండలేశ్వర భూషణ మణిగణ రజోనివారిత మదగంధేభ దానజల ప్రభూత పంకంబును, బంకరహిత యాదవేంద్ర దత్త సువర్ణాచల కల్పతరు

1. ఆక్షణమ (తం)

కామధేను సమ్మర్దిత విద్వజ్జన నికేతనంబును, గేతన సన్నిబద్ధ చామర మయూర చాప శింజినీనినద పరిపూరితాభ్రంబును, నభ్రంలిహ మహాప్రాసాద సౌధ గవాక్ష రంధ్ర నిర్గత ఘనసార ధూపధూమ పటల విలోకన సంజనిత జలధర భ్రాంతి విభ్రాంత శిఖండి తాండవ రుచిరంబును, జిరతరానేక దేవాలయ ఘోఘుష్యమాణ తూర్య నినద పరిభావిత పారావార కల్లోల ఘోషంబును, ఘోషకామినీ ప్రాణవల్లభ బాహుదండ పరిరక్షితంబును నై, పరులకు నలక్షితం బైన మధురానగరంబు చేరి, వేలాలంఘనంబు చేసి, వెల్లివిరిసిన మహార్ణవంబు తెఱంగున పట్టణంబునకు ముట్టణంబు చేసి, చుట్టును విడిసిన జరాసంధుని బలౌఘంబు గని, వేళావిదుం డగు హరి తన మనంబున.

మ. ఐదు న్నాలుగు నాఱు రెండు నిరు మూ డక్షౌహిణుల్ సుట్టి సం
ఛాదించెఁ బురమెల్ల మాగధు నెడఁ సామంబు దానంబు సం
భేదంబుఁ బనిలేదు దండవిధి శోభిల్లం బ్రయోగించి యీ
భూదేవీ తనుభార మెల్ల నుడుపన్ బోలున్ జయోద్భాసి నై. 1529

క. ఏ నవతరించు టెల్లను, మానుగఁ జతురంత ధరణిమండల భరముఁ
మానుపుకొఱకుం గాదే, పూనెద నిది మొదలు దగిలి భూభర మణఁపఁ.

ఆ. మగధనాథుఁ బోర మడియింపఁ బోలదు
మడియకున్న వీఁడు మరలి మరలి
బలముఁ గూర్చుకొంచుఁ బఱతెంచుఁ బఱతేరఁ
ద్రుంపవచ్చు నేల దొసఁగు దొఱఁగ. 1531

వ. అని యిట్లు చింతించుచున్న సమయంబున, నభోభాగంబున నుండి మహాప్రభా సమేతంబులును, సపరిచ్ఛద సూతంబులును, ననేకబాణ బాణాసన చక్రాది వివిధాయుధోపేతంబులు నైన రథంబులు రెండు మనోరథంబులు పల్లవింప దైవయోగంబునం జేరవచ్చినం జూచి, హరి సంకర్షణున కిట్లనియె.

శా. కంటే రామ! రథంబు లాయుధములుఁ గాఢ ప్రకాశంబు లై
మింటఁ వచ్చెను వీనిఁ గైకొని సురల్ మెచ్చఁ నృపశ్రేణులన్
బంటింపం బనిలేదు చంపుము ధరాభారంబు వారింపు మీ
వెంటఁ నీ యవతారమున్ సఫల మౌ వేవేగ లె మ్మాజికిఁ. 1533

వ. అని పలికి. 1534

క. ఖరు లై దృఢకవచ ధను, శ్శరు లై యధిగత రథానుచరు లై మదవత్
కరు లై ఘనహరు లై బల, హరు ల య్యెడ నాజి కేఁగి రరి భీకరు లై.

వ. ఇట్లు సమర సన్నాహంబునం బురంబు వెడలి. 1536

ఉ. అన్యులు దల్లడిల్ల దను జాంతకుఁ డొత్తె గభీరఘోష కా
తిన్య మహాప్రభావ వికటీకృత పద్మభవాండ జంతు చై
తన్యము ధన్యమున్ దివిజతాపస మాన్యముఁ బ్రీత భక్త రా
జన్యము భీత దుశ్చరిత శాత్రవ సైన్యముఁ బాంచజన్యమున్. 1537

క. సింధురభంజన పూరిత, బంధురతర శంఖనినద భారమున జరా
సంధునికిం గల సైన్యము, లంధము లై సంచరించె నాహవభూమిన్. 1538

వ. అ య్యవసరంబున మాగధుండు మాధవున కి ట్లనియె. 1539

సీ. తీదలించి రొప్పంగ నాలమందలు గావు గంధగజేంద్ర సంఘములు గాని
పరికించి వినఁగ నంభారవంబులు గావు వాజీంద్ర హేషారవములు గాని
పదహతిఁ గూల్పంగఁ బ్రాఁతబండ్లును గావు నగసమాన స్యందనములు గాని
ప్రియము లాడంగ నాభీరలోకము గాదు కాలాభ వైరివర్గంబు గాని

తే. యార్ప వనవహ్నిగాదు బాణాగ్ని గాని
మరియు బృందావనము గాదు మొనలు గాని
యమున గాదు నటింప ఘోరాజి గాని
పోరు నీ కేల గోపాల! పొమ్ము పొమ్ము. 1540

మ. తరుణిం జంపుటయో బకుం గెడపుటో ధాత్రీజముల్ గూల్చుటో
[1]ఖరమున్ ద్రుంచుటయో ఫణిం బఱపుటో గాలిఁ నిబంధించుటో
గిరి హస్తంబునఁ దాల్చుటో లయమహోగ్ని స్ఫార దుర్వార దు
ర్భర బాణాహతి నెట్లు నిల్చెదవు సప్రాణుండ వై గోపకా! 1541

వ. అదియునుం గాక. 1542

సీ. గోపికావల్లకీ ఘోషణంబులు గావు శింజినీరవములు చెవుడుపఱుచు
వల్లవీకర ముక్త వారిధారలు గావు శరవృష్టిధారలు చక్కు సేయు
ఘోషాంగనాపాంగ కుటిలాహతులు గావు నిశితాసి నిహతులు నిగ్రహించు
నాభీరకామినీ హస్తాబ్జములు గావు ముష్టిఘాతంబులు మురువు డించు

తే. నల్ల వ్రేపల్లె గాదు ఘోరావనీశ
మకరసంఘాత సంపూర్ణ మగధరాజ
వాహినీసాగరం బిది వనజనేత్ర!
నెఱసి నిను దీవికైవడి నేఁడు ముంచు. 1543

1. ఖరునిం ద్రుంపుటయో (హ)

వ. అనిన శ్రీహరి యి ట్లనియె. 1544

ఉ. పంతములేల తొల్లి జనపాలురఁ బోరుల గెల్చినాఁడ వం
ద్రంతియ చాలదే బిరుదు లాడుట బంటుతనంబు త్రోవయే
యింతటఁ దీఱెనే మగధ! యేటికిఁ ద్రేలెదు నీవ యేల క
ల్పాంత మహోగ్ర పావకుని నైన హరింతు వరింతు సంపదన్. 1545

క. గోపాలుఁడ వని పలికితి, భూపాలక! దీన నేమి పోరాడంగా
గోపాల మహీపాల, వ్యాపారాంతరముఁ దెలియ వచ్చుం బోరన్. 1546

వ. అనిన రోషబంధురుం డై, జరాసంధుం డి ట్లనియె. 1547

ఉ. బాలుఁడ వీవు కృష్ణ! బలభద్రునిఁ బంపు రణంబు సేయ గో
పాలకబాలుతోడ జనపాల శిఖామణి యైన మాగధుం
డాలము సేసె నంచు జను లాడెడి మాటకు సిగ్గు పుట్టెడిన్
జాలుఁ దొలంగు దివ్య శరజాలుర మమ్ము జయింపవచ్చునే. 1548

వ. అనిన నగి, నగధరుం డి ట్లనియె. 1549

క. పొగడుకొనుదురే శూరులు, మగఁటిమిఁ జూపుదురు గాక మాగధ! నీకున్
మగతనము గలిగె నేనియుఁ, దగు మెఱయ వికత్థనములు దగ దీ పోరన్. 1550

వ. అనిన రోషించి. 1551

చ. పవనుఁడు మేఘరేణువుల భాను కృశానులఁ గప్పు కై వడిన్
వివిధ బలౌఘముం బనిచి వేగమ మాగధుఁ డావరించె భూ
మ్యవనచరిష్ణులన్ విమత మానవనాథ నిరాకరిష్ణులన్
దివిష దలంకరిష్ణుల నతిస్థిర జిష్ణుల రామకృష్ణులన్. 1552

మ. హయహేషల్ గజబృంహితంబులు రథాంగారావముల్ శింజినీ
చయ టంకారములున్ వివర్ధిత గదా చక్రాస్త్ర నాదంబులున్
జయశబ్దంబులు భేరి భాంకృతులు నిస్సాణాది ఘోషంబులున్
భయదప్రక్రియ నొక్కపెట్ట నెగసెన్ బ్రహ్మాండ భేదంబుగన్. 1553

వ. మఱియు, న య్యెడ మాగధ మాధవ వాహినులు రెండు నొండొంటిం దాఁకి, రౌద్రంబున, సంవర్తసమయ సముద్రంబులభంగి నింగికిం బొంగి, చెలంగి, చలంబునం దలపడి, పోరునెడ, మసరు కవిసి, మహారణ్యంబులు వెలువడి మార్కొను మదగజంబుల మాడ్కిని, మహోత్కంఠంబు లగు కంఠీరవంబుల గ్రద్దన, దుర్లభంబు లగు శరభంబుల చాడ్పునం, బ్రచండంబు లగు గండభేరుండం

బుల గమనికం, దమతము మొనలకుం దలకడచి, వీరరసంబులు వివిధరూపంబులైన విధంబునం బదుగురు, నూర్వు,రేవురు, గము లై, కులకుధర గుహాంతరాళంబులు నిండ, సింహనాదంబు లొనర్చుచు,నార్చుచు, నట్టహాసంబులు సేయుచు, నరివీరుల రోయుచు, పటహ కాహళ భేరీ శంఖశబ్దంబులకు నుబ్బుచు, గర్వంబులం బ్రబ్బుచు, గదల వ్రేయుచుఁ, గాండంబుల నేయుచు, ముద్గరంబుల నొత్తుచు, ముసలంబుల మొత్తుచుఁ, గుంతంబులం గ్రుచ్చియెత్తుచుఁ, గరవాలంబులం ద్రెంచుచుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, శస్త్రంబులం దఱుఁగుచుఁ,జిత్రంబులం దిరుగుచుఁ, బరిఘంబులం ద్రిప్పికొట్టుచుఁ, బ్రాసంబులం బెట్టుచు, శూలంబులఁ జిమ్ముచు, సురియలం గ్రుమ్ముచు, బహుభంగులం బరాక్రమించు వీరభటులును, నిబిడ నీరంధ్ర నేమి నిర్ఘోషంబుల నాకాశంబు నిరవకాశంబుగా ననర్గళ [1]చక్రమార్గంబులం బడు పదాతులు చదియ నరదంబులుదోలి, వివిధాయుధ ప్రయోగంబుల వైరుల వ్రచ్చి వందఱలాడు రథికులును, రథిక శరపరంపరలఁ గంపింపక, మహామోఘ మేఘ ధారలకుం జలింపని ధరణీధరంబుల చాడ్పున రథంబులకుం గవిసి, కల్పాంత కాల దండి దండప్రచండంబు లగు శుండాదండంబులు సాచి, పూఁచి, కడనొగ లొడిసి, తిగిచి, కుదిచి, విఱిచి, కూబరములు నుఱుములుగం జిఱజిఱఁ ద్రిప్పి వైచియు, భటులం జటులగతి బంతులక్రియ న్నెగర వైచి, దంతంబుల గ్రుచ్చియు, ఘోటకంబుల వ్రచ్చియు, విచ్చలవిడిం దిరుగు కరులును, వజ్రి వజ్ర ధారలకుం దప్పి, కకుప్పులకు నెగయు ఱెక్కలుగల గిరుల సిరులం బక్కెరల తోడ హేషారవ భీషణంబు లై, మనోజవంబు గల తురంగంబులం బఱపి, తురంగపద పాంసుపటల [2]ప్రభూత బహుళాంధకారంబులు, కరకలిత కఠోర ఖడ్గ మరీచిజాలంబుల నివారింపుచు, నానాప్రకారంబులం బ్రతివ్యూహంబులం జించి చెండాడు రాహుత్తులుం గలిగి, సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె. అందు. 1554

క. చెడు రథములుఁ దెగు హరులును
బడు కరులును మఱియు భటులుఁ బఱచు రుధిరమున్
మడియు తల లొఱగు తనువులుఁ
బొడియగు తొడవులును మధురిపుని దెసఁ గలిగెన్. 1555

క. భీతం బై హత సుభట, వ్రాతం బై భగ్న తురగ వారణ రథ సం
ఘాతం బై విజయ శ్రీ, పీతం బై యదుబలంబు విఱిగె నరేంద్రా! 1556

1. చక్రమార్గణంబులం (వా) 2. ప్రఘాత (వా)

శా. యోధాగ్రేసరుఁ డా హలాయుధుఁడు లోకోత్కృష్ట బాహాచల
శ్రీ ధౌరేయుఁడుఁ గృష్ణుఁ డిట్టి ఘనులన్ జిత్రంబు నేఁ డిట్లు సం
రోధించెం బలముం దెరల్చె మగధేంద్రుం డంచు వీక్షింపుచున్
సౌధాగ్రంబులఁ బౌరకాంతలు మహాసంతుష్ట లై రెంతయున్. 1557

వ. ఇట్లు తన మొనలు విఱిగి పాఱినం, గనుంగొని, సమరసంరంభంబున హరి విశ్వంభరాభరణ వేదండతుండాభంబు లగు బాహుదండంబులం బెంచి, విజృంభించి, బ్రహ్మాండకుహర కుంభపరిస్ఫోటనం బగు పాంచజన్య నినదంబు నిబిడ నిర్ఘాతశబ్దంబుగ, నుదంచిత పింఛదామంబు సంక్రందనచాపంబుగఁ, బ్రశస్త హస్తలాఘవంబున, శరాకర్షణ సంధాన మోక్షణంబు లేర్పడక, నిర్వక్ర చక్రాకారంబుతోడ మార్తాండ మండల ప్రభాప్రచండం బగు శార్ఙ్గ కోదండంబు క్రొమ్మెఱుంగులుగ, దిగ్గజేంద్ర కర్ణభీషణంబు లగు గుణఘోషణంబులు ఘుమఘుమారావ దుస్సహంబు లైన గర్జనంబులుగ, రథ తురంగమ రింఖా సముద్ధూత పరాగపటల పరంపరా సంపాదిత పుంజీభూతం బగు పెం జీఁకటి యిరులుగ, నసమ సమర సన్నాహ చాతురీ విశేషంబులకుం జొక్కి, నిక్కి, కరంబు లెత్తి, నర్తనంబులం బ్రవర్తించు నారద హస్తవిన్యాసంబులు లీలాతాండవ మండిత మహోత్కంఠంబు లగు నీలకంఠంబులుగ, సుందర స్యందన నేమి నిర్ఘోష భీతు లై కుంభి కుంభంబులపై వ్రాలు వీరులు, మత్తమయూర కేకారవ చకితు లై, యువతి కుచకుంభంబుల మీఁద వ్రాలెడు కాముకులుగ, నానా నరేంద్ర రక్తపిపాసా పరవశంబు లై, వాచఱచుచున్న భూతవ్రాతంబులు, వర్ష వర్షేతి నిస్వనంబు లొసంగు చాతకంబులుగ, నభంగ సంగరప్రేరకుం డగు హలాయుధుండు వృష్టికారణం బగు మందసమీరణంబుగ, ననల్ప కల్పాంత కాల నీల బలాహకంబుభాతి నరాతి చతురంగదేహ క్షేత్రంబులం బుంఖానుపుంఖంబులుగ, నసంఖ్యాత బహువిధ దివ్యబాణవర్షంబు గురియునెడ, శస్త్రాస్త్ర పరంపరా సంఘట్టన జనితంబు లగు మిణుఁగుఱులు వర్షాకాల విహిత విద్యోతమాన ఖద్యోతంబులుగ, విశిఖ వికీర్ణ కోటీర ఘటిత పద్మరాగ శకలంబు లింద్రగోపంబులుగ, మహిత మార్గణ విదళిత మత్తమాతంగ కుంభ మౌక్తికంబులు వడగండ్లుగఁ, జటు లార్ధచంద్ర శర చ్ఛిన్న చరణంబు లై, కృష్ణ! కృష్ణ! నిలు, నిలు మని పలుకుచుం గూలెడి మేనులు, కృషీవల కర పరశుధారా విదళిత మూల విశాల సాలంబులుగ, భాసుర భల్లభగ్నంబు లయిన వదన గహ్వారంబులవలన దుల్లెడు దంతపుంజంబులు మాలతీ కుసుమ మంజరులుగ, నవ్యనారాచ భిన్న దేహంబు లై, దిగ్గన గ్రొగ్గండ్లవలన వెడలు రక్తస్యంద

సందోహంబులతో సంచరింపక, ప్రాణంబులు విడుచు శుండాలంబులు సెలయేఱులతోడి కొండలుగఁ, గఠోర కాండఖండితంబు లైన భుజాదండంబుల తోడం గలసి పడిన వజ్రమయ కంఠికాభరణంబులు భోగి భోగసమేత కేతకీ కుసుమంబులుగఁ, బ్రళయార్ణవ కల్లోలశబ్ద సన్నిభంబు లయిన భేరీరవంబులు భీకర భేకీరవంబులుగ, దారుణేషు విలూన వాహ వారణ మనుజ మస్తిష్కంబు రొంపిగ, సొంపుమెఱయ నాభీల కీలాల ప్రవాహంబులు ప్రవహించె. అందు భుజంబులు భుజంగమంబులుగఁ, గపాలంబులు కమఠంబులుగ, శిరోజంబులు శైవాలంబులుగఁ, గరంబులు మీనంబులుగ, హయంబులు నక్రంబులుగ, గజంబులు దీవులుగ, ధవళచ్ఛత్రంబులు నురువులుగఁ, జామరంబులు కలహంసంబులుగ, భూషణరత్న రేణురాసులు పులినంబులుగను నొప్పె. అప్పుడు. 1558

లయవిభాతి. హసిత హరినీలనిభ వసనము విశాలకటి
నసమనయ నాద్రి పరిలసిత మగు మేఘో
ల్లసనము వహింపఁ గరకిసలయము హేమ మణి
విసర వలయ ద్యుతులు దెసల తుదలందున్
బసలు గురియంగ సరభసమున బలుండు దర
హసితము ముఖాబ్జమున నెసఁగ ఘన కాలా
యసమయ మహోగ్రతర ముసలము వడిన్ విసరి
కసిమసఁగి శత్రువుల నసువులను బాపెన్. 1559

లయవిభాతి. ప్రళయసమ యాంతకుని చెలువున కటాక్షముల
నలఘు చటులాగ్నికణములు చెదరఁ గోలా
హలముగ సువర్ణ మణి వలయనిచ యోజ్జ్వలిత
హలము వడిఁ జాఁచి శిరములు నురములున్ ని
ర్దళితములుగన్ శకలములుగ నొనరింపఁ గని
వెలుకుఱి జరాసుతుని బలము రణవీథిన్
జలిత దనుజావళికి, బలికి, భయభీత సుర
ఫలికి త్రిజగ చ్ఛలికి హలికిఁ దల డించెన్. 1560

శా. రోషోద్రేక కళాభయంకర మహారూపంబుతో నొక్కచే
నీషాదండము సాఁచి లాంగలము భూమీశోత్తమ గ్రీవలన్
భూషల్ రాలఁ దగిల్చి రాఁదిగిచి సంపూర్ణోద్ధతిన్ రోఁకటన్
వేషంబుల్ చెడ మొత్తె రాముఁడు రణోర్విన్ నెత్తురుల్ జొత్తిలన్. 1561

క. హాలి హాలహృత కరికుంభ,స్థల ముక్తాఫలములోలిఁ దనరెఁ గృషిక లాం
గల మార్గకీర్ణ బీజా,వలికై వడి నద్భుతాహవ క్షేత్రమునన్. 1562

క. తఱిమి హాలి హాలము విసరుచు, నెఱిఁ గదిసిన బెగడి విమత నికరము లెడ లై
వెఱఁగుపడు నొదుఁగు నడఁగును, మఱుపడుఁ జెడు మడియు బొఱలు మఱలుం
దెఱలున్. 1563

క. హరి తిగ్మ గో శతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పు నాకృతిఁ గడిమిన్
హరి తిగ్మ గో శతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పె [1]నరిభీకరుఁ డై. 1564

సీ. పదుగు రేగురు దీర్ఘ బాణముల్ గాఁడిన గుదులు గ్రుచ్చినభంగిఁ గూలు వారు
తలలు ద్రెవ్విన మున్ను తారు వీక్షించిన వారల నొప్పించి వ్రాలువారు
పదములు తెగిపడ్డ బాహులఁ బోరి నిర్మూలిత బాహు లై మ్రొగ్గువారు
క్షతముల రుధిరంబు జల్లింప నిర్ఝరయుత శై లములభంగి నుండువారు

ఆ. భ్రాతృ పుత్ర మిత్ర బంధువుల్ వీఁగిన
నడ్డ మరుగుదెంచి యణఁగువారు
వాహనములు దెగిన వడి నన్యవాహనా
ధిష్ఠు లగుచు నెదిరి త్రెళ్ళువారు. 1565

వ. మఱియును. 1566

శా. ఈ కాయంబులఁ బాసి నంతటనె మా కె గ్గేమి చేతృత్వమున్
నీకుం జెల్లదు కృష్ణ! నిర్జరుల మై ని న్నోర్తు మీ మీఁదటన్
వై కుంఠంబున నంచుఁ బల్కుక్రియ దుర్వారాస్త్ర భిన్నాంగు లై
యాకంపింపక గొంద ఱాడుదురు గర్వాలాపముల్ కృష్ణునిన్. 1567

వ. ఇ వ్విధంబున. 1568

క. జగతీశ! యేమి చెప్పుదు, నగణిత లయవార్ధి భయద మై మూఁగిన య
మ్మగధేశు బలము లెల్లను, దెగఁజూచిరి హరియు హాలియుఁ దీవ్రక్రీడన్. 1569

క. భువనజని స్థితి విలయము, లవలీలం జేయు హరికి నరినాశన మెం
త విషయ మైన మనుజుఁ డై, భవమొందుటఁ జేసి పొగడఁ బడియెం గృతులన్.

వ. ఆ సమయంబున. 1571

---

1. నతిభీకరుఁడై (తం. వా.)

శా. అంహః కర్ములు తల్లడిల్ల భయదాహంకారుఁ డై సేరి దో
రంహం బొప్ప హలాహతిన్ రథ ధనూ రథ్యంబులం గూల్చి తత్
సంహార స్పృహఁ జొచ్చి పట్టెను జరాసంధున్ మదాంధున్ మహా
సింహంబున్ బ్రతిసింహముఖ్యము బలశ్రీఁ బట్టు నే ర్పేర్పడన్. 1572

వ. ఇట్లు పట్టుకొని. 1573

ఉ. కుంఠితు లై పరుల్ బెగడ ఘోరబలుండు బలుండు వాని సో
ల్లుంఠము లాడుచున్ దిగిచి లోకభయంకర మైన ముష్టిచేఁ
గంఠ గతాసుఁ జేసి తమకంబున మొత్తఁగ భూభర క్షయో
త్కంఠుఁడు చక్రి మీఁ దెఱిఁగి కార్యము గల్దని మాన్చి యి ట్లనున్. 1574

శా. దుఃఖింపన్ బనిలేదు పొమ్ము బలసందోహంబులన్ దెమ్ము చే
తః ఖేదం బెడలంగ రమ్ము రిపులం దండింపు కాదేని భూ
స్వఃఖేల జ్జనమెల్ల మెచ్చ నృప! నీ శౌర్యోన్నతుల్ చూపి మే
దః ఖండంబులు భూతముల్ దినఁ దనుత్యాగంబు సేయం దగున్. 1574

వ. అని నగుచు విడిపించిన, విడివడి, చిడిముడికి నగ్గలం బయిన సిగ్గున మ్రొగ్గి, నెమ్మొగంబు సూపక, కోప కపటభావంబులు మనంబునం బెనంగొనఁ, దపంబు జేసియైన, వీరలం జయించెద నని, పలాయితు లైన రాజులం గూడుకొనుచు, జరాసంధుండు విఱిగి చనియె. సురలు కుసుమ వర్షంబులు గురియ, హరియు, హలియును మధురానగరజన వంది మాగధ జేగీయమాను లై, వీణా వేణు మృదంగ శంఖ దుందుభి నినదంబు లాకర్ణింపుచు, మృగమదజల సిక్త విమల వీథికా శతంబును, వివిధ విచిత్ర కేతనాలంకృతంబును, సువర్ణ మణి వజ్ర జయ స్తంభ నిబద్ధ తోరణ సంయుతంబును, వేదనాద నినాదితంబును, సంతుష్టజన సంకుల గోపురంబును నైన పురంబు ప్రవేశించిరి. అందు. 1577

ఉ. వెల్లువ లైన వైరి నృపవీరుల నెల్ల జయించి వీటికిన్
బల్లిదు లైన కృష్ణబలభద్రులు వచ్చుచు నున్నవారు రం
డుల్లములారఁ జూత మని యున్నతసౌధము లెక్కి వారిపైఁ
బల్లవ పుష్ప లాజములు పౌరపురంధ్రులు సల్లి రెల్లెడన్. 1577

-: కాలయవనుండు శ్రీకృష్ణునిమీఁద దండెత్తి మథురాపురమును ముట్టడివేయుట :-

వ. ఇట్లు పురంబు ప్రవేశించి, యుద్ధప్రకారం బెల్ల నుగ్రసేనున కెఱింగించి, కృష్ణుం డిచ్ఛావిహారంబుల నుండె. మఱియు నెక్కువ మచ్చరంబున న మ్మాగధుండు మహీమండలంబునం గల దుష్ట మహీపతుల నెల్లం గూడుకొని, సప్తదశ

వారంబులు, సప్తదశాక్షౌహిణీ బల సమేతుం డై, మధురానగరంబు పై విడిసి, మాధవ భుజాప్రాకార రక్షితు లగు యాదవులతోడ నాలంబు చేసి, నిర్మూలిత బలుం డై పోయి, క్రమ్మఱ నష్టాదశ యుద్ధంబునకు వచ్చునెడం, గలహవిద్యా విశారదుం డగు నారదుండు కాలయవనుకడకుం జని, యి ట్లనియె. 1578

మ. యవనా! నీవు సమస్త భూపతుల శా పోఖర్వ గ ర్వోన్నతిన్
బవనుం డభ్రములన్ హరించు పగిదిన్ భంజించియు న్నేల యా
దవులన్ గెల్వవు వారలన్ మఱచియో దర్పంబు లేకుండియో
యవివేకస్థితి నొందియో వెఱచియో హైన్యంబునుం జెందియో. 1579

క. యాదవులలోన నొక్కఁడు, మేదినిపై సత్వరేఖ మెఱసి జరాసం
ధాదులఁ దూలన్ దోలెన్, దాదృశుఁ డిల లేఁడు వినవె తత్కర్మంబుల్. 1580

వ. అనిన విని, కాలయవనుం డి ట్లనియె. 1581

శా. ఏమీ నారద! నీవు చెప్పిన నరుం డేరూపువాఁ డెంతవాఁ
డే మేరన్ విహరించు నెవ్వడు సఖుం డెం దుండు నేపాటి దో
స్సామర్థ్యంబునఁ గయ్యముల్ సలుపు నస్మద్బాహు శౌర్యంబు సం
గ్రామక్షోణి భరించి నిల్వఁగలఁడే గర్వాఢ్యుఁడే చెప్పుమా. 1582

వ. అనిన విని, దేవముని యి ట్లనియె. 1583

సీ. నీలజీమూత సన్నిభ శరీరమువాఁడు తామరసాభ నేత్రములవాఁడు
పూర్ణేందు బింబంబుఁ బోలెడి మోమువాఁ డున్నత దీర్ఘ బాహువులవాఁడు
శ్రీవత్స లాంఛనాంచిత మహోరము వాఁడు కౌస్తుభమణి పతకంబువాఁడు
శ్రీకర పీతకౌశేయ చేలమువాఁడు మకరకుండల దీప్తి మలయువాఁడు

తే. రాజ! యింతంతవాఁ డనరాని వాఁడు
మెఱసి దిక్కుల నెల్లను మెఱయువాఁడు
తెలిసి యేవేళలం దైనఁ దిరుగువాఁడు
పట్ట నేర్చినఁ గాని లోఁబడనివాఁడు. 1584

వ. అని మఱియు నితర లక్షణంబులుచెప్పిన విని, సరకుసేయక యవనుం డి ట్లనియె.

ఉ. యాదవుఁ డెంతవాఁడు ప్రళయాంతకుఁ డైన నెదిర్చి నేనియున్
గాదనఁ బోర మ త్కలహ కర్కశ బాహు ధను ర్విముక్త నా
నా దృఢ హేమపుంఖ కఠిన జ్వల దస్త్ర పరంపరా సము
త్పాదిత వహ్నికీలముల భస్మముఁ జేసెదఁ దాపసోత్తమా! 1586

వ. అని పలికి, కాలయవనుండు మూఁడుకోట్ల మ్లేచ్ఛ వీరులం గూడుకొని, శీఘ్ర
గమనంబునం దాడివెడలి, మధురాపురంబుమీఁద విడిసినం జూచి, బలభద్రసహితుం
డయి కృష్ణుం డి ట్లని వితర్కించె. 1587

—విశ్వకర్మ కృష్ణ నియోగంబున సముద్రములో ద్వారకానగరమును నిర్మించుట—

సీ. యవనుండు పురమెల్ల నావరించెను నేఁటి [1]యెల్లిటి యెల్లుండి యీ నడుమను
మాగధుండును వచ్చి మనమీఁద విడియును యవన మాగధులు మహాప్రబలులు
పురి రెండువంకలఁ బోరుదు రట్టిచో నోపినభంగి నొక్కొక్కచోట
మనము యుద్ధముసేయ మఱియొక్కఁ డెడ సొచ్చి బంధుల నందఱఁ బట్టి చంపు

తే. నొండెఁ గొనిపోయి చెఱఁబెట్టు నుగ్రకర్ముఁ
డైన మాగధుఁ డది గాన యరివరులకు
విడియఁ బోరాడఁగారాని విషమభూమి
నొక్కదుర్గంబు చేసి యం దునుపవలయు. 1588

వ. అని వితర్కించి సముద్రు నడిగి, సముద్రమధ్యంబునఁ బండ్రెండు యోజనంబుల
నిడుపు, నంతియ వెడల్పుం గల దుర్గమప్రదేశంబు సంపాదించి, తన్మధ్యంబునం
గృష్ణుండు సర్వాశ్చర్యకరంబుగ నొక్కనగరంబు నిర్మింపు - మని విశ్వకర్మం
బంచిన. 1589

ఆ. వరుణపురముకంటె వాసవుపురికంటె
ధనదు వీటికంటె దండధరుని
నగరికంటె బ్రహ్మనగరంబుకంటెఁ బ్ర
స్ఫుటము గాఁగ నొక్కపురముఁ జేసె. 1590

వ. అందు. 1591

క. ఆకసముతోడి చూలన, ప్రాకారము పొడువు గలదు పాతాళ మహా
లోకముకంటెను లోఁ తెం, తో కల దా పరిఘ యెఱుఁగ దొరక దొకరికిన్.

క. కోటయు మిన్నును తమలోఁ, బాటికి జగడింప నడ్డపడి నిల్చిన వా
చాటుల రుచిఁ దారకములు, కూటువ లై కోటతుదలఁ గొమరారుఁ బురిఁ.

---

1. యెల్లింటిలోపల నీ నడుమను (తం. వా.)

శా. సౌధ ద్వార కవాట కుడ్య వలభీ స్తంభార్గళా గేహళీ
వీథీ వేది గవాక్ష చత్వర సభావేశ్మ ప్రఘాణ ప్రపా
సౌధాట్టాలక సాల హర్మ్య విశిఖా సోపాన సంస్థానముల్
శ్రీధుర్య స్థితి నొప్పుఁ గాంచనమణి స్నిగ్ధంబులై యప్పురిన్. 1594

క. కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుది నిలువులందు మెలఁగెడి బాలల్
క్రీడింపరు పురుషులతో, వ్రీడన్ దద్వేళలందు విను మా వీటన్. 1595

ఉ. ఆయత వజ్ర నీలమణి హాటకనిర్మిత హర్మ్య సౌధ వా
తాయనరంధ్ర [1]నిర్య దసితాభ మహాగరు ధూపధూమముల్
తోయదపంక్తులో యనుచుఁ దుంగమహీరుహ రమ్యశాఖలన్
జేయుచునుండుఁ దాండవవిశేషము ల ప్పురిఁ గేకిసంఘముల్. 1596

ఆ. సరస నడచుచుండి సౌధాగ్ర హేమకుం
భములలోన నిసుఁడు ప్రతిఫలింప
నేర్పఱింపలేక నినులు పెక్కం డంచుఁ
బ్రజలు చూచి చోద్యపడుదు రందు. 1597

ఉ. శ్రీరమణీయ గంధములఁ జెన్నువహించు పురీవనంబులన్
గోరక జాలక స్తబక కుట్మల పుష్ప మరందపూర వి
స్ఫార లతాప్రకాండ విటప చ్ఛద పల్లవ వల్లరీ శిఫా
సార పరాగమూల ఫలసంభృత వృక్ష లతావిశేషముల్. 1598

క. శ్రీకరములు జనహృదయ వ, శీకరములు మందపవన శీర్ణ మహాంభః
శ్శీకరములు హంస విహం, గాకరములు నగరి కువలయాబ్జాకరముల్. 1599

క. నవ కుసుమామోద భరా, జవనము రతిఖిన్న దేహజ స్వేదాంభో
లవనము సమధిగత వనము, పవనము విహరించుఁ బౌర భవనములందున్.

క. బ్రహ్మత్వము లఘు వగు నని, బ్రహ్మయు బిరుదులకు వచ్చి పట్టఁడు గా కా
బ్రహ్మాదికళలఁ దప్పరి, బ్రహ్మజనుల్ బ్రహ్మఁ జిక్కువఱుప రె చర్చన్. 1601

క. నగరీభూసుర కృత లస, దగణిత మఖధూమ పిహిత మై కాక మహా
గగనము నీలం బగునే, మిగులఁగ జెడఁ గగునె గ్రహ సమృద్ధం బయ్యున్.

క. తిరుగరు పలు కర్థులకును, సురుఁగరు ధన మిత్తు రితర సుదతీమణులన్
[2]మరగరు రణమునఁ బిఱిఁదికి, నరుగరు రాజన్యతనయు లా నగరమునన్.

1. నిర్గతసితాభ్ర (తం. వా.) 2. మరుగరు (హ)

క. రత్నాకర మయి జలనిధి, రత్నము లీనేర దేటి రత్నాకరమో
రత్నములఁ గొనుదు రిత్తురు, రత్నాకర జయులు వైశ్యరత్నములు పురిన్.

క. తుంగంబులు కరహత గిరి, శృంగంబులు దానజల వశీకృత భంగి
[1]భృంగంబులు పటుశైల స, మాంగంబులు నగరి మత్తమాతంగంబుల్. 1605

క. ప్రియములు జితపవన మనో, రయములు కృతజయము లధిక రమణీయ గుణా
న్వయములు సవినయములు ని, ర్భయములు హతరిపుచయములు పట్టణ
హయముల్ 1606

క. పులులపగిదిఁ గంఠీరవ, ములక్రియ శరభములమాడ్కి ముదిత మదేభం
బులతెఱఁగున నానావిధ, కలహ మహోద్భటులు భటులు గల రా వీటన్.

క. ఆ వీట నుండువారికి, భావింపఁగ లేవు క్షుత్పిపాసాదులు త
ద్గోవింద కృపావశమున, దేవప్రతిమాను లగుచు దీపింతు రిలన్. 1608

సీ. ఆసక్తి కృష్ణము భావలోకనమంద హరి పాదసేవనమంద చింత
వెలపు నారాయణ విముఖ కార్యములంద పారవశ్యము విష్ణుభక్తియంద
బాష్పనిర్గతి చక్రి పద్యసంస్తుతులంద పక్షపాతము శార్ఙ్గి భక్తులంద
లేమి గోవిందాన్య లీలాచరణమంద శ్రమము గోవింద పూజనములంద

తే. బంధ మచ్యుతేతర దుష్టపథములంద
జ్వరము మాధవవిరహిత క్షణములంద
మత్సరము లీశు కైంకర్య మతములంద
నరవరోత్తమ ! వినుము తన్నాగరులకు. 1609

వ. మఱియు న ప్పురవరంబున హరికిం బారిజాత మహీజంబును, సుధర్మ యని యెడి దేవసభయును, దేవేంద్రుం [2]డిచ్చె. కర్ణైకదేశంబుల నలుపుఁ గలిగి, మనో జవంబులును, శుక్లవర్ణంబులు నైన తురంగంబుల వరుణుం డొసంగె. మత్స్య కూర్మ పద్మ మహాపద్మ శంఖ ముకుంద కచ్ఛప నీలంబు లను *నెనిమిది నిధులఁ గుబేరుండు సమర్పించుకొనె. నిజాధికార సిద్ధికొఱకుఁ దక్కిన లోకపాలకులును, దొల్లి తమకు భగవత్కరుణా కటాక్షవీక్షణంబుల సంభవించిన సర్వసంపదల మరల నతిభక్తితో సమర్పించిరి. ఇ వ్విధంబున. 1610

1. శృంగంబులు శైలాభస, మాంగంబులు (హ) 2. కంఠైక (త); శ్యామైకవర్ణాన్ వరుణోహయాన్ (50-54)

* "పద్మశ్చైవ మహాపద్మో మత్స్యం కూర్మస్తథోదకః, నీలో ముకుంద శ్శంఖశ్చ నిధయోఽష్టౌ ప్రకీర్తితాః" (వ్యాఖ్య) (50-55)

క. దర్పించి చేసి పురము స, మర్పించెను విశ్వకర్మ మంగళగుణ సం
తర్పిత గహ్వరికిం గురు, దర్పిత దుఃఖప్రవాహ తరికిఁ హరికిన్. 1611

—: శ్రీకృష్ణుండు నిరాయుధుం డై-కాలయవనుఁడు వెంటనంటఁ బరుగెత్తుట :—

వ. ఇట్లు విశ్వకర్మ నిర్మితం బయిన ద్వారకానగరంబునకు నిజ యోగప్రభావంబున మధురాపుర జనుల నందఱం జేర్చి, బలభద్రున కెఱింగించి, తదనుమతంబున నందనవనంబు నిర్గమించు పూర్వదిగ్గజంబు పెంపున, మేరుగిరి గహ్వరంబు వెలువడు కంఠీరవంబు తెఱంగున, హరిహయ దిగంతరాళంబున నుదయించు నంధకార పరిపంథికై వడి, మధురానగరంబు వెలువడి, నిరాయుధుం డై, యెదురు వచ్చుచున్న హరిం గని. 1612

అధ్యాయము - ౫౧

మ. కరిసంఘంబులు లేవు రావు తురగౌఘంబుల్ రథవ్రాతముల్
పరిసర్పింపవు రారు శూరులు ధను ర్బాణాసి ము ఖ్యాయుధో
త్కరముం బట్టఁడు శక్రచాపయుత మేఘస్ఫూర్తితో మాలికా
ధరుఁ డొక్కం డదె నిర్గమించె నగరద్వారంబునం గంటిరే. 1613

శా. ఎన్నే నయ్యె దినంబు లీ నగరిపై [1]నేతెంచి పోరాటకున్
ము న్నెవ్వండును రాఁడు వీఁ డొకఁడు నిర్ముక్తాయుధుం డేగుదెం
చె న్న నోర్వఁగనో, ప్రియోక్తులకునో, శ్రీఁ గోరియో చూడుఁ డం
చు న్నాత్మీయజనంబుతోడ యవనేశుం డిట్లు తర్కింపఁగఁ. 1614

క. విభు లగు బ్రహ్మప్రముఖుల, కభిముఖుఁ డై నడవకుండు నట్టి గుణాఢ్యుం
డిభరాజగమన మొప్పఁగ, నభిముఖుఁ డై నడచెఁ గాలయవనున కధిపా! 1615

వ. ఆ సమయంబున న య్యాదవేంద్రుని నేర్పడం జూచి. 1616

మ. వనజాతాక్షుఁడు సింహమధ్యుఁడు రమావక్షుండు శ్రీవత్సలాం
ఛనుఁ డంభోధరదేహుఁ డిందుముఖుఁ డంచ ద్దీర్ఘబాహుండు స
ద్వనమా లాంగద హార కంకణ సముద్యత్ కుండలుం డీతఁ డా
ముని సూచించిన వీరుఁ డౌ ననుచు న మ్మూఢుండు గాఢోద్ధతిఁ. 1617

సీ. చటుల వాలాభీల సైంహికేయుని భంగి లాలితేతర జటాలతిక తూలఁ
బ్రళయావసర బృహద్భాను హేతిద్యుతిఁ బరుషారుణ శ్మశ్రు పటలి వ్రేలఁ
గాదంబినీ ఛన్న కాంచనగిరి భాతిఁ గవచసంవృత దీర్ఘకాయ మమర
వల్మీకసుప్త దుర్వారాహి కై వడి కోశంబులో వాలు కొమరు మిగులఁ

1. నేసుండి (హ)

ఆ. నార్చి పేర్చి మించి యశ్వంబు గదలించి
కమలసంభవాది ఘనుల కైనఁ
బట్టరాని ప్రోడఁ బట్టెద నని జగ
దవనుఁ బట్టఁ గదిసె యవనుఁ డధిప! 1618

క. ఇటు దన్నుఁ బట్టవచ్చినఁ, బటుతర జవరేఖ మెఱసి పట్టువడక ది
క్తటము లద్రువ హరి వాఱెం, జటులగతిన్ వాఁడుఁ దోడఁ జనుదేరంగన్. 1619

వ. అప్పుడు కాలయవనుం డి ట్లనియె. 1620

మ. యదువంశోత్తమ! పోకు పోకు రణ మీ నర్హంబు కంసాదులన్
గదనక్షోణి జయించి తీ వని సమిత్కామంబునన్ వచ్చితిన్
విదితఖ్యాతులు వీటిఁబోవ నరికిన్ వెన్నిచ్చి యి బ్భంగి నే
గుదురే రాజులు రాజమాత్రుఁడవె వైగుణ్యంబు వచ్చెన్ జుమీ. 1621

మ. బలిమిన్ మాధవ! నేఁడు నిన్నుఁ భువనప్రఖ్యాతిగాఁ బట్టుదున్
జలముల్ బొచ్చిన భూమిక్రిందఁ జనినన్ శైలంబుపై నెక్కినన్
బలిదండ [1]న్విలసించినన్ వికృతరూపంబుం బ్రవేశించినన్
జలధిన్ దాఁటిన నగ్రజన్మ హరి కాశ్వా టాకృతుల్ దాల్చినన్. 1622

వ. అదియునుం గాక. 1623

మ. శరముల్ దూఱవు మద్ధనుర్గుణ లతాశబ్దంబు వీతేదు నా
హరి రింఖోద్ధత ధూళి గప్ప దకటా! హాస్యుండ వై పాఱెదు
ర్వరపై నేక్రియఁ బోరితో కదిసి మున్ వాతాళితోఁ గేశితోఁ
గరితో మల్లురతో జరాతనయుతోఁ గంసావనీనాథుతోన్. 1624

వ. అని పలుకుచుఁ, గాలయవనుండు వెంట నరుగుదేర, సరకుసేయక, మందహాసంబు ముఖారవిందంబునకు సౌందర్యంబు నొసంగ, వేగిరపడక, రమ్ము ర మ్మనుచు హరియును. 1625

సీ. అదె యిదె లోఁబడె నని పట్టవచ్చినఁ గుప్పించి లంఘించుఁ గొంతతడవు
పట్టరా దీతని పరు వగ్గలం బని భావింపఁ దన సమీపమున నిలుచు
నడరి పార్శ్వంబున కడ్డంబు వచ్చినఁ గేడించి యిట్టట్టుఁ గికురువెట్టు
వల్మీక తరు సరోవరము లడ్డం బైన సవ్యాపసవ్య సంచరతఁ జూపుఁ

1. విహరించినన్ (క)

తే. బల్లముల డాఁగు దిబ్బల బయలుపడును
నీడలకుఁ బోవు నిఱుముల నిగిడి తాఱు
నన్నుఁ బట్టిన నీవు మానవుఁడ వనుచు
యవనుఁ డెగువంగ బహు జగదవనుఁ డధిప ! 1626

వ. మఱియును. 1327

సీ. సకల భూతవ్రాత సంవాసుఁ డయ్యును వనములు నగములు వరుస దాఁటు
లోకోన్నతుండును లోకచక్షుఁడు నయ్యు మాటిమాటికి నిక్కి మగిడి చూచుఁ
బక్షవిపక్ష సంబంధ శూన్యుం డయ్యుఁ దను విపక్షుఁడు వెంటఁ దగుల నిగుడు
విజయాపజయ భావ విరహితుం డయ్యుఁ దా నపజయంబును జెందినట్లు తోఁచు

తే. నభయ భయవిహీనుఁ డయ్యు భీతుని మాడ్కిఁ
గానఁబడును సర్వకాలరూపుఁ
డయ్యుఁ గాలచకితుఁ డైన కైవడి వన
మాలి పఱచు వెఱపుమాలి యధిప ! 1628

వ. ఇ వ్విధంబున. 1629

క. దారిత శాత్రవ భవను న,పార మహావేగ విజిత పవనున్ యవనున్
దూరము గొని చని కృష్ణుఁడు, ఘోరం బగు నొక్క శైలగుహ వడిఁ జొచ్చెన్.

క. అదె లోఁబడె నిదె లోఁబడె, నదె యిదె పట్టెద నటంచు నాశావశుఁ డై
యదుసింహుని పదపద్ధతి, వదలక గిరిగహ్వరంబు వాఁడుం జొచ్చెన్. 1631

వ. ఇట్లు చొచ్చి మూఢహృదయంబునుం బోలెఁ దమఃపూర్ణం బైన గుహాంతరాళం
బున దీర్ఘతల్ప నిద్రితుం డై, [3]గుఱకపెట్టుచున్న యొక్క మహాపురుషునిం
గని శ్రీహరిఁ గాఁ దలంచి. 1632

ఉ. ఆలము సేయలేక పురుషాధమ ! దుర్లభ కంటక ద్రుమా
భీల మహాశిలా సహిత భీకరకుంజర ఖడ్గ సింహ శా
ర్దూల తరక్షు సంకలిత దుర్గపథంబునఁ బాఱుదెంచి యీ
శైలగుహన్ [4]సనిద్రక్రియఁ డాఁగి నటించినఁ బోవనిత్తునే. 1633

క. ఎక్కడ నె వ్వారలకును, జిక్క వనుచు నారదుండు సెప్పెను నాకుం
జిక్కితి వెక్కడఁ బోయెదు, నిక్కముగా నిద్రవుత్తు ని న్నీకొండన్. 1634

1. ఎదుగంగ (హా) 2. చేసు (హా) 3. గుఱువోడుచుచున్న (తం) 4. మునీంద్రక్రియ (క)

ఆ. అనుచు యవనుఁ డట్టహాసంబు గావించి
చటుల కఠిన కులిశ సదృశ మైన
పాద మెత్తి తన్నెఁ బాటి తద్దేహంబు
నగగుహం బ్రతిస్వనంబు నిగుడ. 1635

ఉ. తన్నిన లేచి నిల్గి కనుఁదమ్ములు మెల్లన విచ్చి లోపలన్
సన్నపుఁ గిన్క వర్ధిల దిశల్ గని దృష్టిసమిద్ధ విగ్రహో
త్పన్న మహాగ్నికీలముల భస్మముసేసె నతండు సాయక
చ్ఛిన్న విరోధికంఠ వను శ్రీభవనున్ యవనున్ లఘుక్రియన్, 1636

న. ఇ ట్లేకక్షణ మాత్రంబున యవనుండు నీఱయ్యె. అనిన విని, రా జి ట్లనియె. 1637

ఆ. ఎవ్వఁ డాతఁ డతని కెవ్వండు దండ్రి ఘో
రాద్రి గుహకు నేటి కతఁడు వచ్చి
నిద్రవోయె [1]యవను నిటు గాల్ప నె ట్లోపెఁ
దెలియఁ బలుకు నాకు ధీవరేణ్య! 1638

వ. అనినం, బరీక్షిన్నరేంద్రునకు నతికుతూహలంబుతో శుకయోగివర్యుం డి ట్లనియె.
ఇక్ష్వాకుకుల సంభవుండు మాంధాతకొడుకు ముచుకుందుం డను రాజు, రాక్షస
భీతు లయిన వేల్పులం బెద్దకాలంబు సంరక్షించిన మెచ్చి, వా రమరలోక రక్షకుం
డైన యా రాజకుమారుని కడం జేరి, వరంబు వేఁడు, మనిన వారలం గనుంగొని,
మోక్షపదం బడిగిన వార లతని కి ట్లనిరి.

—: ముచుకుందుని పూర్వకథాభివర్ణనము :—

మ. జగతిన్ నిర్గత కంటకం బయిన రాజ్యంబున్ విసర్జించి శూ
ర గణాగ్రేసర! పెద్దకాలము మమున్ రక్షించి తీలోన నీ
మగువల్ మంత్రులు బంధులున్ సుతులు సంబంధుల్ భువిన్ లేరు కా
లగతిన్ జెందిరి కాల మెవ్వరికి దుర్లంఘ్యంబు [2]దా నారయన్. 1640

క. కాలము ప్రబలులకును బలి, కాలాత్ముం డీశ్వరుం డగణ్యుఁడు జనులన్
గాలవశులుగాఁ జేయును, గాలము గడవంగ లేరు ఘను లె వ్వారున్. 1641

క. వర మిచ్చెద మర్థింపుము, ధరణీశ్వర! మోక్షపదవి దక్కను మే మె
వ్వరమును విభులము గా మీ,శ్వరుఁ డగు హరి దక్క మోక్షసంగతిఁ జేయన్.

వ. అని పలికిన, దేవతలకు నమస్కరించి, ముచుకుందుండు నిద్రం గోరి, దేవదత్త
నిద్రావశుం డై, పర్వత గుహాంతరాళంబున శయనించి యుండె. యవనుండు
నీ ఱైన పిమ్మట, హరి ముచుకుందుని ముందట నిల్చిన. 1643

1. యవనునిం గాల్ప (హ. చ.) 2. గాదారయన్ (హ)

సీ. వనరుహాలోచను వై జయంతీదామ శోభితు రాకేందు సుందరాస్యు
మకరకుండల కాంతి మహిత గండస్థలుఁ [1]గౌస్తుభ గ్రైవేయుఁ ఘనశరీరు
శ్రీవత్స లాంఛనాంచిత వక్షు మృగరాజ మధ్యుఁ జతుర్బాహు మందహాసుఁ
గాంచనసన్నిభ కౌశేయవాసు గాంభీర్య సౌందర్య శోభితుఁ బ్రసన్ను

ఆ. న మ్మహాత్ముఁ జూచి యాశ్చర్యమును బొంది
తన్మనోజ్ఞదీప్తి తనకుఁ జూడ
నలవి గాక చకితుఁ డై యెట్టకేలకుఁ
బలికెఁ బ్రీతి నవని పాలకుండు. 1644

మ. శశివో యింద్రుఁడవో విభావసుఁడవో చండప్రభారాశివో
శశిచూడామణివో పితామహుఁడవో చక్రాంక హస్తుండవో
దిశలున్ భూమియు మిన్ను నిండె నిదె నీ తేజంబుఁ జూడంగ [2]దు
ర్వశ మెవ్వండ వి టేలవచ్చి తిచటన్ వర్తించె దేకాకి వై. 1645

క. ఈ యడవి విషమ కంటక, భూయిష్ఠము ఘోర సత్త్వ పుం జాలభ్యం
బో యయ్య ! యెట్లు వచ్చితి, నీ యడుగులు కమలపత్ర నిభములు సూడన్.

వ. మహాత్మా ! యేను నీకు శుశ్రూషణంబు సేయఁగోరెద. నీ జన్మగోత్రంబు
లెఱింగింపు. నే నిక్ష్వాకువంశ సంభవుండను. మాంధాతృ నందనుండను. ముచు
కుందుం డను వాఁడ. దేవహితార్థంబు చిరకాల జాగర శ్రాంతుండ నై, నిద్ర
నొంది, యింద్రియ సంచారంబులు మఱచి. 1647

శా. ఏ నిద్రింపుచునుండ నొక్క మనుజుం డేతెంచి దుష్కర్ముఁ డై
తా నీల్గె జెడె [3]నాత్మకిల్బిషమునన్ దర్పోగ్రుఁ డై యంతటన్
శ్రీనాథాకృతి వైన నిన్నుఁ గని వీక్షింప న్నశక్తుండ నై
దీనత్వంబును జెందితిన్ ననుఁ గృపాదృష్టిన్ విలోకింపవే. 1648

వ. అనిన విని, మేఘగంభీర భాషల హరి యి ట్లనియె. 1649

సీ. భూరజంబుల నైన భూనాథ ! యెన్నంగ జనుఁ గాని నా గుణ జన్మ కర్మ
నామంబు లెల్ల నెన్నంగ నెవ్వరుఁ జాల రదియేల నాకును నలవి గాదు
నేలకు బ్రేఁ గైన నిఖిల రాక్షసులను నిర్జించి ధర్మంబు నిలువఁబెట్ట
బ్రహ్మచే మున్ను నేఁ బ్రార్థింపఁబడి వసుదేవు నింటను వాసుదేవుఁ డనఁగఁ

1. కౌస్తుభాలంకృతు (తం. వా.) 2. దుర్వశమై యెవ్వఁడవేల (తం. వా.)
3. కిల్బిషమహా (హ)

ఆ. గరుణ నవతరించి కంసాఖ్యుతో నున్న
కాలనేమిఁ జంపి ఖలుల మఱియుఁ
ద్రుంచుచున్నవాఁడఁ దొడరి నీ చూడ్కి నీ
ఱైనవాఁడు కాలయవనుఁ డనఘ! 1650

వ. వినుము. తొల్లియు, నీవు నన్ను సేవించినకతంబున, ని న్ననుగ్రహింప నీ శైల గుహకు నేతెంచితి. అభీష్టంబు లయిన వరము లడుగుము. ఇచ్చెద. మద్భక్తు లగు జనులు క్రమ్మఱ శోకంబున కర్హులు గారు. అనిన, హరికి ముచుకుందుండు నమస్కరించి, నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి, యిరువదియెనిమిదవ మహాయుగంబు నందు నారాయణుం డవతరించు నని, మున్ను గర్గుండు చెప్పుట దలంచి. 1651

—: ముచుకుందుని శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము :—

క. నీ మాయఁ జిక్కి పురుష, స్త్రీ మూర్తిక జనము నిన్ను సేవింపదు వి
త్తామయ గృహగత మై సుఖ, తామస మై కామవంచితం బై యీశా! 1652

ఉ. పూని యనేకజన్మములఁ బొంది తుదిన్ దన పుణ్యకర్మ సం
తానము పేర్మిఁ గర్మవసుధాస్థలిఁ బుట్టి ప్రపూర్ణదేహుఁ డై
మానవుఁ డై గృహేచ్ఛఁ బడు మందుఁ డజంబు తృణాభిలాషి యై
కానక పోయి నూతఁ బడు కైవడి నీ పదభక్తి హీనుఁ డై. 1653

క. తరుణీ పుత్ర ధనాదుల, మరగి మహారాజ్య విభవ మదమత్తుఁడ నై
నర తను లుబ్ధుఁడ నగు నా, కరయఁగ బహుకాల మీశ! యాఱడిఁ బోయెన్.

క. ఘట కుడ్య సన్నిభం బగు, చటుల కళేబరముఁ జొచ్చి జనపతి నంచున్
బటు చతురంగంబులతో, నిట నటఁ దిరుగుదును నిన్ను నెఱుఁగక యీశా!

ఆ. వివిధ కామ లోభ విషయ లాలసు మత్తు
నప్రమత్తవృత్తి నంతకుండ
వైన నీవు వేళ నరసి త్రుంతువు సర్వ
మొదిఁగి మూషకంబు నొడియునట్లు. 1656

క. నరవర సంజ్ఞిత మై రథ, కరి సేవిత మైన యొడలు కాలగతిన్ ఖే
కర మృగభక్షిత మై దు, స్తర విట్క్రిమి [1]భస్మ సంజ్ఞితం బగు నీశా! 1657

1. భస్త్రీసంగతంబగు (హ)

ఆ. సకలదిశలు గెలిచి సములు వర్ణింపంగఁ
జారు పీఠ మెక్కి సార్వభౌముఁ
డైన సతుల గృహములందు ¹క్రీడాభోగ
వృత్తి నుండు నిన్ను వెదక లేఁడు. 1658

ఆ. మానసంబుఁ గట్టి మహిత భోగంబులు
మాని యింద్రియముల మదము లణఁచి
తపము చేసి యింద్రతయుఁ గోరుఁ గాని నీ
యమృతపదము గోరఁ డజ్ఞుఁ డీశ! 1659

సీ. సంసారి యై యున్న జనమునఁ కీశ్వర! నీ కృప యెప్పుడు నెఱయ గల్గు
నప్పుడే బంధంబు లన్నియు తెగిపోవు బంధమోక్షం బయినఁ బ్రాప్త మగును
సత్సంగమంబు సత్సంగమంబున నీదు భక్తి సిద్ధించు నీ భక్తివలన
సన్ముక్తి యగు నాకు సత్సంగమునకంటె మును రాజ్యబంధ నిర్మూలనంబు

తే. గలిగినది దేవ! నీ యనుగ్రహము కాదె
కృష్ణ! నీ సేవ గాని తక్కినవి వలదు
ముక్తిసంధాయి వగు నిన్ను ముట్టఁ గొలిచి
యాత్మబంధంబుఁ గోరునే యార్యు డెందు. 1660

వ. కావున, రజ స్సత్వ తమోగుణంబుల యనుబంధంబు లగు నైశ్వర్య శత్రు మరణ ధర్మాది విశేషంబులు విడిచి, యీశ్వరుండును, విజ్ఞానఘనుండును, నిరంజనుండును, నిర్గుణుండును, నద్వయుండును నైన పరమపురుషుని నిన్నాశ్రయించెద. చిరకాలంబు కర్మఫలంబులచేత నార్తుండ నై, క్రమ్మఱం దద్వాసనల ²సంతప్తుండ నై, తృష్ణం బాయక శత్రువు లైన యింద్రియంబు లాఱింటిని గెలువలేని నాకు శాంతి యెక్కడిది. విపన్నుండ నైన నన్ను నిర్భయుం జేసి, రక్షింపుము. అనిన ముచుకుందునికి హరి యి ట్లనియె. 1661

ఉ. మంచిది నీదు ³బుద్ధి నృపమండన! నీవు పరార్థ మెట్లు వ
ర్తించిన నైనఁ గోరికల దిక్కునఁ జిక్కవు మేలు నిర్మలో
దంచిత వృత్తి నన్ గొలుచు ధన్యు ⁴లబద్ధులు నట్ల నీకు ని
శ్చంచల భక్తి గల్గెడిని సర్వము నేలుము మాన నేటికిన్. 1662

వ. నరేంద్రా! తొల్లి, క్షత్త్రి ధర్మంబున నిలిచి, మృగయావినోదంబుల జంతువుల వధియించినాఁడవు. తపంబునఁ దత్కర్మవిముక్తుండ వై, తర్వాతిజన్మంబున

1. క్రీడాసక్తి (హ) 2. సంతుష్టుండ నై (హ) 3. భక్తి (హ) 4. లబుద్ధులు (తం)

సర్వభూత సఖత్వంబు గలిగి, బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుండ వై, నన్నుం జేరెద వని వీడ్కొలిపిన.

అధ్యాయము - ౫౨

హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, నమస్కరించి, గుహ వెడలి, సూక్ష్మప్రమాణ దేహంబులతో నున్న మనుష్య పశు వృక్ష లతాదులం గని, కలియుగంబు ప్రాప్తం బగు నని తలంచి, యుత్తరాభిముఖుం డై, తపోనిష్ఠుం డగుచు, సంశయంబులు విడిచి, సంగంబులు పరిహరించి, విష్ణునియందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి, గంధమాదనంబు ప్రవేశించి, మఱియు, నరనారాయణ నివాసం బయిన బదరికాశ్రమంబు చేరి, శాంతుం డై, హరి నారాధించుచుండె. ఇట్లు ముచుకుందుని వీడ్కొని. 1663

శా. అచ్ఛిద్ర ప్రకట ప్రతాప రవిచే నాశాంతరాళంబులన్
ప్రచ్ఛాదించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ మథురకున్ బద్మాక్షుఁ డేతెంచి వీ
డాచ్ఛాదించి మహానిరోధముగఁ జక్రాకార మై యున్న యా
మ్లేచ్ఛవ్రాతము నెల్లఁ ద్రుంచె రణభూమిన్ బెంపు సొంపారఁగన్. 1664

—: జరాసంధుఁడు ప్రవర్షగిరిని దహించుట :—

వ. ఇట్లు మ్లేచ్ఛులం బొరిగొని, మఱియు, న మ్మథురానగరంబునం గల ధనము ద్వారకానగరంబునకుం బంచిన, మనుష్యులు కొనిపోవు నెడ. 1665

సీ. ఘోటకసంఘాత ఖుర సమున్నిర్గత ధూళి జీమూత సందోహముగను
మహనీయ మద కల మాతంగ కట దాన ధారలు కీలాల ధారలుగను
నిరుపమ స్యందన నేమి నిర్ఘోషంబు దారుణ గర్జిత ధ్వానముగను
నిశిత శస్త్రాస్త్ర మానిత దీర్ఘ రోచులు లలితసౌదామినీ లతికలుగను.

తే. శత్రురాజ ప్రతాపాగ్ని శాంతముగను
వృష్టికాలము వచ్చు న వ్విధము దోఁప
నేఁగుదెంచె జరాసంధుఁ డిరువదియును
మూఁడు నక్షౌహిణులు దన్ను మొనసి కొలువ. 1666

చ. ఇటు చనుదెంచియున్న మగధేశ్వరు వాహినిఁ జూచి యుద్ధ సం
ఘటనము మాని మానవులకై వడి భీరులభంగి నోడి ముం
దటి ధన మెల్ల డించి మృదు తామరసాభ పదద్వయుల్ క్రియా
పటువులు రామకేశవులు పాఱిరి ఘోర వనాంతరంబులన్. 1667

వ. ఇట్లు పఱచుచున్న కృష్ణబలభద్రులం జూచి, వారల ప్రభావంబు తెలియంగక, పరిహసించి. 1668

ఉ. ఓ యదువీరులార! రథసోద్ధతిఁ బాఱకుఁ డిట్లు పాఱినన్
బోయెదువాఁడఁ గాను మిము భూమి నడంగిన మిన్నుఁ బ్రాకినన్
దోయధిఁ జొచ్చినం దగిలి ద్రుంచెద నంచు సమస్తసేనతోఁ
బాయక వచ్చె వెంటఁబడి బాహుబలాఢ్యుఁడు మాగధేశుఁడున్. 1669

వ. మఱియుం, బలాయమానులై, బహుయోజనంబుల దూరంబు చని, విశ్రాంతులై, తమకు దాఁగ నెలవగునని, యింద్రుండు మిక్కిలి వర్షింపఁ, బ్రవర్షణాఖ్యంబై, [1]పదునొకండు యోజనంబుల పొడవును, నంతియ వెడలుపునుం గల, గిరి యెక్కిరి. అంత. 1670

శా. ఆ శైలేంద్రముఁ జుట్టి రా విడిచి రోషావిష్టుఁడై మాగధో
ర్వీశుం డా వసుదేవనందనులఁ దా వీక్షింపగాఁ లేక త
న్నాశేచ్ఛన్ బిల సాను శృంగములఁ బూర్ణక్రోధుఁడై కాష్ఠముల్
రాసుల్గా నిడి చిచ్చు పెట్టఁ బనిచెన్ రౌద్రంబుతో భృత్యులన్. 1671

వ. ఇట్లు జరాసంధ పరిజన ప్రదీపితం బైన మహానలంబు దరికొనియె. అందు. 1672

క. పొగ లెగసెఁ బొగలతుదలను, మిగులుచు మిణుఁగురులు నిగిడె మిణుఁగురుగమి ము
న్నుగ బ్రహ్మాండము నిండను, భగభగ మని మంట లొదవె భయదము లగుచున్.

వ. మఱియు, న మ్మహానలంబు బిల సాను శృంగ వృక్ష లతా కుంజ పుంజంబుల దరికొని, శిఖలు కిసలయంబులుగ, విస్ఫులింగంబులు విరులుగ, సముద్ధూత ధూమపటలంబులు బంధుర స్కంధ శాఖా విసరంబులుగ, నవోకహంబు కైవడి నత్రభంకషం బై, ప్రబ్బి [కఠోర సమీరణ సమున్నత మహోల్కాజాల తిరోహిత వియచ్చరవిమానంబును, వివిధ విధూమ విస్ఫులింగ విలోకన ప్రభూత నూతన తారకాభ్రాంతి విభ్రాంత గగనచరంబును, [2]సంతప్యమాన సరోవర [3]సలిలంబును, విశాల జ్వాలాజాల జాజ్వల్యమాన తక్కోల చందనాగరు కర్పూర ధూమ వాసనా వాసిత గగనకుహరంబును] కరాళ కీలాజాల దందహ్యమాన కీచక నికుంజపుంజ సంజనిత చిటచిటారావ పరిపూరిత దిగంతరాళంబును, భయంకర బహుళతర శాఖాభిద్యమాన పాషాణఘోషణ పరిమూర్ఛిత ప్రాణిలోకంబును, సంతప్యమాన శాఖిశాఖాంతర నిబిడ నీడనిహిత శాబక వియోగదుఃఖ డోలాయ

1. పదనకొండు (హ) 2. సంతప్తమానస (హ) 3. సలిలకూలంబును (హ)

మాన విహంగకులంబును, మహాహేతి సందీప్యమాన కటిసూత్ర సంఘటిత మయూరపింఛ కుచకలశయుగళ భారాలస శబరకామినీ సమాశ్రిత నిర్ఝరంబును, దగ్ధానేక మృగమిథునంబును నై, యేర్చు నెడ. 1674

క. ఇల నేకాదశ యోజన, ముల పొడ వగు శైలశిఖరమున నుండి వడిన్
బలకృష్ణులు రిపుబలముల, వెలి కుటికిరి కానఁబడక విలసితలీలన్. 1675

వ. ఇట్లు శత్రువుల వంచించి, యాదవేంద్రులు సముద్రపరిఘం బైన ద్వారకా నగరంబునకుం జనిరి. జరాసంధుండును వారలు దగ్ధు లై రని తలంచుచు, బలంబులుఁ దానును, మగధదేశంబునకు మరలి చనియె. అంత. 1676

—: రుక్మిణీకల్యాణ కథాప్రారంభము :—

క. ఆ వనజగర్భు పంపున, రైవతుఁ డను రాజు దెచ్చి రామున కిచ్చెన్
రేవతి యనియెడు కన్యను, భూవర ! మును వింటి కాదె బుద్ధిం దెలియన్. 1677

వ. తదనంతరంబున. 1678

మ. ఖగనాథుం డమరేంద్రుఁ గెల్చి సుధ మున్ గైకొన్నచందంబునన్
జగతీనాథులఁ జైద్య పక్షచరులన్ సాళ్వాదులం గెల్చి భ
ద్రగుఁ డై చక్రి వరించె భీష్మకసుతన్ రాజీవగంధిన్ రమా
భగవ త్యంశభవన్ మహాగుణమణిన్ బాలామణిన్ రుక్మిణిన్. 1679

వ. అనిన రా జిట్లనియె. మున్ను రాక్షస వివాహంబున స్వయంవరంబునకు వచ్చి హరి రుక్మిణిం గొనిపోయె నని పలికితివి. కృష్ణుం డొక్కరుం డెవ్విధంబున సాళ్వాదులం జయించి, తన పురంబునకుం జనియె. అదియునుం గాక. 1680

శా. కల్యాణాత్మక మైన విష్ణుకథ లాకర్ణింపుచున్ [1]ముక్త వై
కల్యుం డెవ్వఁడు తృప్తు డౌ, నవి వినంగాఁ గ్రొత్త లౌచుండు సా
కల్యం బేర్పడ భూసురోత్తమ ! యెఱుంగం బల్కవే రుక్మిణీ
కల్యాణంబు వినంగ నాకు మదిలోఁ గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 1681

క. భూషణములు సెవులకు బుధ, తోషణము లనేక జన్మ దురితౌఘ విని
శ్శోషణములు మంగళతర, ఘోషణములు గరుడగమను గుణ భాషణముల్.

వ. అని, రా జడిగిన శుకుం డి ట్లనియె. 1683

1. ముక్తుఁడౌకల్యుం డెవ్వఁడు (హ)

చ. వినుము విదర్భదేశమున వీరుఁడు కుండినభర్త భీష్మకుం
డను నొక దొడ్డరాజు గలఁ డాతని కేవురు పుత్రు లగ్రజుం
డనఘుఁడు రుక్మి నాఁ బరఁగు నందఱకుం గడగొట్టు చెల్లెలై
మనుజవరేణ్య! పుట్టె నొక మానిని రుక్మిణి నాఁ బ్రసిద్ధయై. 1684

క. బాలేందు రేఖ దోఁచిన, లాలితయగు నపరదిక్కు లాగున ధరణీ
పాలుని గేహము మెఱసెను, బాలిక జన్మించి యెదుగ భాసుర మగుచున్. 1685

వ. మఱియును, దినదిన ప్రవర్ధమాన యై. 1686

సీ. పేర్వేర బొమ్మల పెండ్లిండ్లు సేయుచు నబలలతోడ వియ్యంబు లందు
గుజ్జనగూళ్లను గొమరొప్ప వండించి చెలులకుఁ బెట్టించుఁ జెలువుమెఱయ
రమణీయ మందిరారామ దేశంబులఁ బువ్వుఁదీఁగెలకును బ్రోదిసేయు
సదమల మణిమయ సౌధభాగంబుల లీలతో భర్మడోలికల నూఁగు

తే. బాలికలతోడఁ జెలరేఁగి బంతులాడు
శారికా కీర పంక్తికిఁ జదువుచెప్పు
బర్హిసంఘములకు మురిపములు గఱపు
మదమరాళంబులకుఁ జూపు మందగతులు. 1687

వ. అంత. 1688

సీ. దేవకీ సుతుకోర్కె తీఁగెలు వీడంగ వెలఁదికి మైదీఁగె వీడఁ దొణఁగెఁ
గమలనాభుని చిత్తకమలంబు వికసింపఁ గాంతి నింతికి ముఖకమల మొప్పె
మధువిరోధికి లోన మదనాగ్ని వొడచూపఁ బొలఁతికిఁ జనుదోయి పొడవుసూపె
శౌరికి ధైర్యంబు [1]సన్నమై డయ్యంగ జలజాక్షి మధ్యంబు సన్నమయ్యె

ఆ. హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబు గాఁ గేశ
బంధ మధిక మగుచు బాల కమరెఁ
బద్మనయను వలనఁ బ్రమదంబు నిండార
నెలఁత [2]యౌవనంబు నిండియుండె. 1689

వ. ఇట్లు రుక్మి, [3]రుక్మరథ, రుక్మబాహు, రుక్మకేశ, [4]రుక్మమాలి యను నేవురకుం
జెలియలైన రుక్మిణీదేవి దన యెలప్రాయంబున. 1690

క. తన తండ్రి గేహమునకుం, జనుదెంచుచునున్న యతిథిజనులవలనఁ గృ
ష్ణుని రూప బల గుణాదులు, విని కృష్ణుఁడు దనకుఁ దగినవిభుఁ డని తలఁచెన్.

1. సన్నమై డాయంగ (హ) 2. యౌవనమున (హ) 3. రుక్మధర (తం)
4. రుక్మనేత్రులను (హ. తం. వా.)

క. ఆ లలన రూపు బుద్ధియు, శీలము లక్షణము గుణముఁ జింతించి తగన్
బాలారత్నముఁ దన కి, ల్లాలుగఁ జేకొందు ననుచు హరియుం దలఁచెన్. 1692

వ. అంత. 1693

ఉ. బంధువు లెల్లఁ గృష్ణునకు బాలిక నిచ్చెద మంచు శేముషీ
సింధువు లై విచారములు సేయఁగ వారల నడ్డపెట్టి దు
స్సంధుఁడు రుక్మి కృష్ణునెడఁ జాల విరోధముఁ జేసి మత్త పు
ష్పంధయవేణి నిత్తు శిశుపాలున కంచుఁ దలంచె నంధుఁ డై. 1694

ఉ. అన్న తలంపుఁ దా నెఱిఁగి య న్నవనీరజగంధి లోన నా
పన్నత నొంది యాప్తుఁ డగు బ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ జీరి గర్వసం
ఛన్నుఁడు రుక్మి నేఁడు ననుఁ జైద్యున కిచ్చెద నంచు నున్నవాఁ
డెన్నివిధంబులం జని బుధేశ్వర! చక్రికి విన్నవింపవే! 1695

క. అయ్యా! కొడుకు విచారము, లయ్యాయు వారింపఁ జాలఁ డటు గాకుండన్
నెయ్యం మెఱిఁగించి చీరుము, చయ్యన నిజ సేవకానుసారిన్ శౌరిన్. 1696

వ. అని కొన్ని రహస్యవచనంబులు సెప్పిన విని బ్రాహ్మణుండు ద్వారకానగరంబునకుం జని, ప్రతిహారులవలనఁ దనరాక నెఱింగించి, య న్నగధరుం డున్న నగరుఁ బ్రవేశించి, యందుఁ గనకాసనాసీనుం డై యున్న పురుషోత్తముం గాంచి, పెండ్లికొడుకవు గమ్మని దీవించిన, ముసిముసినగవులు నగుచు, బ్రహ్మణ్య దేవుం డైన హరి, తన గద్దియ దిగ్గన డిగ్గి, బ్రాహ్మణుం గూర్చుండ నియోగించి, తనకు దేవతలు సేయు చందంబునం బూజలు సేసి, సరస పదార్థ సంపన్నం బైన యన్నంబు పెట్టించి, రెట్టించిన ప్రియంబున నయంబున భాసురుం డైన భూసురుం జేరి, లోకరక్షణ ప్రశస్తం బైన హస్తంబున నతని యడుగులు పుడుకుచు, మెల్లన నతని కి ట్లనియె. 1697

సీ. జగతీసురేశ్వర! సంతోషచిత్తుండ వై యున్న నీ ధర్మ మతిసులభము
వృద్ధసమ్మత మిది విత్త మెయ్యది యైనఁ బ్రాపింప హర్షించు బ్రాహ్మణుండు
తనధర్మమున నుండుఁ దరల డా ధర్మంబు గోరిక లతనికిఁ గురియుచుండు
సంతోషి గాడేని శక్రుఁ డైన నశించు నిర్ధనుం డయినను [1]నింద్రుఁ బోలు

ఆ. సంతసించె నేని, సర్వభూత సుహృత్త
ములకుఁ బ్రాప్తలాభ ముదితమాన
సులకు శాంతులకును సుజనులకును గర్వ
హీనులకును వినతు లే నొనర్తు. 1698

1. నిద్రవోవు (హ. తం. వా.)

ఉ. ఎవ్వని దేశమం దునికి యెవ్వనిచేఁ గుశలంబు గల్గు మీ
కెవ్వనిరాజ్యమందుఁ బ్రజ లెల్ల సుఖింతురు వాఁడు మత్ప్రియుం
డి వ్వనరాశిదుర్గమున కె ట్లరుదెంచితి వయ్య! నీవు [1]తే
నవ్వులు గావు నీ తలఁపునం గల మే లొనరింతు ధీమణీ! 1699

వ. అని యిట్లు లీలా గృహీతశరీరుం డైన య ప్పరమేశ్వరుం డడిగిన, ధరణీసుర వరుం డతని కి ట్లనియె. దేవా! విదర్భదేశాధీశ్వరుం డగు భీష్మకుం డను రాజు గలండు. ఆ రాజుకూఁతురు రుక్మిణి యను కన్యకామణి గలదు. అ య్యిందువదన నీకుం గైంకర్యంబు సేయం గోరి, వివాహమంగళ ప్రశస్తం బైన యొక్క సందేశంబు విన్నవింపు మని పుత్తెంచె. అవధరింపుము. 1770

సీ. ఏ నీ గుణములు కర్ణేంద్రియంబులు సోఁక దేహతాపంబులు దీఱిపోవు
నే నీ శుభాకార మీక్షింపఁ గన్నుల కఖిలార్థలాభంబు గలుగుచుండు
నే నీ చరణసేవ లే ప్రొద్దు చేసిన భువనోన్నతత్వంబుఁ బొందఁగలుగు
నే నీ లసన్నామ మేప్రొద్దు భక్తితోఁ [2]దడవిన బంధసంతతులు వాయు

తే. నట్టి నీయందు నా చిత్త మనవరతము
నచ్చియున్నది నీ యాన నానలేదు
కరుణఁ జూడుము కంసారి! ఖలవిదారి!
శ్రీయుతాకార! మానినీచిత్తచోర! 1701

శా. ధన్యున్ లోకమనోభిరాముఁ గుల విద్యా రూప తారుణ్య సౌ
జన్య శ్రీ బల దాన శౌర్య కరుణా సంశోభితుౕ నిన్ను నే
కన్యల్ గోరరు? కోరదే మును రమా కాంతాలలామంబు రా
జన్యానేకప సింహ! నావలననే జన్మించెనే మోహముల్. 1702

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి! యో పురుషసింహమ! సింహము పాలి సొమ్ము గో
మాయువు గోరుచందమున మత్తుఁడు చైద్యుఁడు నీ పదాంబుజ
ధ్యాయిని నైన నన్ను వడిఁ దాఁ గొనిపోయెద నంచు నున్నవాఁ
డా యధమాధముం డెఱుఁగఁ డద్భుత మైన భవత్ప్రతాపముల్. 1703

మ. వ్రతముల్ దేవ గురు ద్విజన్మ బుధ సేవల్ దానధర్మాదులుౕ
గతజన్మంబుల నీశ్వరున్ హరి జగత్కల్యాణుఁ గాంక్షించి చే
సితి నేనిౕ వసుదేవనందనుఁడు నా చిత్తేశుఁ డౌఁగాక ని
ర్జితు లై పోదురు గాక సంగరములోఁ జైదీశము ఖ్యాధముల్. 1704

1. నే నవ్వులుగావు (తం) 2. నొడివిన (హ)

ఉ. అంకిలి సెప్పలేదు చతురంగ బలంబులతోడ నెల్లి యో
పంకజనాభ! నీవు శిశుపాల జరాసుతులన్ జయించి నా
వంకకు వచ్చి రాక్షసవివాహమునన్ భవదీయ శౌర్య మే
యుంకువ సేసి కృష్ణ! పురుషోత్తమ! చేకొనిపొమ్ము వచ్చెదన్. 1705

సీ. లోపలి సౌధంబులోన వర్తింపంగఁ దేవచ్చునే నిన్నుఁ దెత్తునేనిఁ
గావలివారలఁ గల బంధువులఁ జంపి కాని తేరా దని కమలనయన!
భావించితేని నుపాయంబు చెప్పెద నాలింపు కులదేవయాత్రఁజేసి
నగరంబు వెలువడి నగజాతకును మ్రొక్కఁ బెండ్లికి మునుపడఁ బెండ్లికూఁతు

తే. నెలమి మావారు పంపుదు రేను నట్లు
పురము వెలువడి యేతెంచి భూతనాథు
సతికి మ్రొక్కంగ నీవు నా సమయమునకు
వచ్చి కొనిపొమ్ము నన్ను నవార్యచరిత! 1706

మ. ఘను లాత్మీయ తమోనివృత్తి కొఱకై గౌరీశుమర్యాద నె
వ్వని పాదాంబుజ తోయమందు మునుఁగన్ వాంఛింతు రే నట్టి నీ
యనుకంపన్ విలసింప నేని వ్రతచర్యన్ నూఱు జన్మంబులన్
నినుఁ జింతించుచుఁ బ్రాణముల్ విడిచెదన్ నిక్కంబు ప్రాణేశ్వరా! 1707

సీ. ప్రాణేశ! నీ మంజుభాషలు వినలేని కర్ణరంధ్రంబుల కలిమి యేల
పురుషరత్నమ! నీవు భోగింపఁగా లేని తనులతవలని సౌందర్య మేల
భువనమోహన! నిన్నుఁ బొడగానఁగా లేని చక్షురింద్రియముల సత్త్వ మేల
దయిత! నీ యధరామృతం బానఁగా లేని జిహ్వకు ఫలరససిద్ధి యేల

ఆ. నీరజాతనయన! నీ వనమాలికా
గంధ మబ్బలేని ఘ్రాణ మేల
ధన్యచరిత! నీకు దాస్యంబు సేయని
జన్మమేల యెన్ని జన్మములకు. 1708

వ. అని యిట్లు రుక్మిణీదేవి పుత్తెంచిన సందేశంబును, రూప సౌందర్యాతి విశేషంబులును, బ్రాహ్మణుండు హరికి విన్నవించి, కర్తవ్యం బెద్ది సేయ నవధరింపు మని, [1]సవరణగా ని ట్లనియె. 1709

1. సవర్ణనంబుగా (తం. వా.)

సీ. పల్లవ వైభవాస్పదములు పదములు కనకరంభా తిరస్కారు లూరు
లరుణప్రభా మనోహరములు కరములు కంబుసౌందర్య మంగళము గళము
మహిత భావాభావ మధ్యంబు మధ్యంబు చతు రుత్సవదాయి చన్నుదోయి
పరిహాసి తార్ధేందు పటలంబు నిటలంబు జిత మత్తమధుకర శ్రేణి వేణి

ఆ. భావజాశుగముల ప్రాపులు చూపులు
కుసుమశరుని వింటి [1]కొమలు బొమలు
చిత్తతోషణములు చెలువభాషణములు
జలజనయనముఖము చంద్రసఖము. 1710

ఉ. ఆ యెలనాఁగ నీకుఁ దగు నంగనకుం దగు దీవు మా యుపా
ధ్యాయుల యాన పెండ్లి యగుఁ దప్పదు జాడ్యము లేల నీవు నీ
తోయమువారుఁ గూడుకొని తోయరుహాననఁ దెత్తుగాని వి
చ్చేయుము శత్రులన్ నుఱుముసేయుము సేయుము శోభనం బిలన్. 1711

అధ్యాయము - ౫౩

వ. అని యిట్లు పలికి, బ్రాహ్మణునివలన విదర్భరాజతనయ పుత్తెంచిన సందేశం
బును, రూప సౌందర్యాది విశేషంబులును విని, యవధరించి, నిజకరంబున నతని
కరంబుఁ బట్టి నగుచు, న య్యాదవేంద్రుం డి ట్లనియె. 1712

చ. కన్నియమీఁద నా తలఁపు గాఢము కూరుకురాదు రేయి నా
కెన్నఁడు నా వివాహము సహింపక రుక్మి తలంచు కీడు నే
మున్నె యెఱుంగుదుఁ బరులమూఁక లడంచి కుమారిఁ దెత్తు వి
ద్వన్నుత! మాను ద్రచ్చి నవవహ్నిశిఖన్ వడిఁ దెచ్చుకైవడిన్. 1713

క. వచ్చెద విదర్భభూమికిఁ, జొచ్చెద భీష్మకుని పురము సురుచిరలీలన్
దెచ్చెద బాలన్ వ్రేల్మిడి, వచ్చెద నడ్డంబు రిపులువచ్చినఁ బోరన్. 1714

వ. అని పలికి, రుక్మిణీదేవి పెండ్లి నక్షత్రంబు దెలిసి, తనపంపున రథసారథి యైన
దారుకుండు శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబు లను తురంగంబులం గట్టి,
రథ మాయత్తంబు చేసి తెచ్చిన, నమోఘ మనోరథుం డైన హరి తానును,
బ్రాహ్మణుండును, రథారోహణంబు సేసి, యేకరాత్రంబున నానర్తక దేశం
బులు గడచి, విదర్భదేశంబునకుం జనియె. అందుఁ గుండిన పురీశ్వరుం డైన
భీష్మకుండు కొడుకునకు వశుం డై, కూఁతు శిశుపాలున కిత్తునని తలంచి,
శోభనోద్యోగంబు సేయించె. అప్పుడు. 1715

---

1. కొనలు (హ)

సీ. రచ్చలుఁ గ్రంతలు రాజమార్గంబులు విపణిదేశంబులు విశదములుగఁ
జేసిరి చందనసిక్త తోయంబులు గలయంగఁ జల్లిరి కలువడములు
రమణీయ వివిధతోరణములు గట్టిరి సకలగృహంబులు సక్కఁజేసి
కర్పూర కుంకుమాగరు ధూపములు వెట్టి రతివలు పురుషులు నన్నియెడల

ఆ. వివిధ వస్త్రములను వివిధ [1]మాల్యాభర
ణాను లేపనముల నమరియుండి
రఖిల వాద్యములు మహాప్రీతి మ్రోయించి
రుత్సవమున నగర మొప్పియుండె. 1716

వ. అంత నా భీష్మకుండు విహితప్రకారంబులం బితృదేవతల నర్చించి, బ్రాహ్మణు లకు భోజనంబులు వెట్టించి, మంగళాశీర్వచనంబులు సదివించి, రుక్మిణీదేవి నభిషిక్తం జేసి, వస్త్రయుగళ భూషితం గావించి, రత్నభూషణంబు లిడి, ఋగ్యజు [2]స్సామ మంత్రంబుల మంగళాచారంబు లొనరించి, భూసురులు రక్షా కరణంబు లాచరించిరి. పురోహితుండు గ్రహశాంతికొఱకు నిగమనిగదిత న్యాయంబున హోమంబు గావించె. మఱియు నా రాజు దంపతుల మేలు కొఱకు తిల ధేను కలధౌత కనక చేలాది దానంబులు ధరణీ దేవతల కొసంగె. అ య్యవసరంబున. 1717

మ. భటసంఘంబులతో రథావళులతో భద్రేభ యూథంబుతోఁ
బటు వేగాన్విత ఘోటకవ్రజముతో బంధుప్రియ శ్రేణితోఁ
గటు సంరంభముతో విదర్భతనయం గైకొందు నంచున్ విశం
కటవృత్తిన్ జనుదెంచెఁ జైద్యుఁడు గడుం గర్వించి య ప్పీటికిన్ 1718

ఉ. బంధులఁ గూడి కృష్ణ బలభద్రులు వచ్చినఁ జాలఁదోలి ని
ర్బంధరవృత్తిఁ జైద్యునికి మానినిఁ గూర్చెద మంచు నుల్లసత్
సింధుర వీర వాజి రథ సేనలతోఁ జనుదెంచి రా జరా
సంధుఁడు దంతవక్త్రుఁడును సాల్వ [3]విదూరథ పౌండ్రకాదులున్. 1719

వ. మఱియు, నానాదేశంబుల రాజు లనేకు లేతెంచిరి, అందు శిశుపాలు నెదుర్కొని, పూజించి, భీష్మకుం డొక్క నివేశంబున నతని విడియించె. అంతఁ దద్వృత్తాం తంబు విని. 1720

1. మాల్యాంబరాభరణలేపనముల నమరియుండి (హ); మాల్యాంబరాభరణలేపనములఁ బరఁగి యుండి (వా) 2. సామాథర్వణ (తం.వా.) 3. విదూరక (తం. వా.); "దంతవక్త్రో విదూరథః" (58-17)

చ. హరి యొకఁ డేగినాఁడు మగధాదులు చైద్య హితానుసారు లై
నరపతు లెందఱేనిఁ జనినారు కుమారికఁ దెచ్చుచోట సం
గర మగుఁ దోడు గావలయుఁ గంసవిరోధికి నంచు వేగఁ దా
నరిగె హలాయుధుండు కమలాక్షునిఁ జూడ ననేకసేనతోన్. 1721

క. ఆలోపల నేకతమున, నాలోలవిశాలనయన యగు రుక్మిణి త
న్నా లోకలోచనుఁడు హరి, యాలోకము చేసి కదియఁ డని శంకిత యై. 1722

శా. లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె నేలా రాఁడు గోవిందుఁ డు
ద్విగ్నుం డయ్యెడి మానసంబు వినెనో వృత్తాంతముం బ్రాహ్మణుం
డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిం దడసె నా యత్నంబు సిద్ధించునో
భగ్నం బై చనునో విరించి కృత మె ట్లంగీకరింపం బ్రవర్తించునో! 1723

మ. ఘనుఁ డా భూసురుఁ డేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁ డై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపడో యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో నా భాగ్య మె ట్లున్నదో. 1724

వ. అని వితర్కింపుచు. 1725

ఉ. పోఁడను బ్రాహ్మణుండు యదుపుంగవు వీటికి వాసుదేవుఁడున్
రాఁ డను నింకఁ బోయి హరి రమ్మని చీరెడి యిష్టబంధుఁడున్
లేఁ డను రుక్మికిం దగవు లే దిటఁ జైద్యున కిత్తు నంచు ను
న్నాఁ డను గౌరి కీశ్వరికి నావలనం గృప లేదు నేఁ డనున్. 1726

ఉ. చెప్పదు తల్లికిం దలఁపుఁ జిక్కు దిశల్ దరహాస చంద్రికన్
గప్పదు వక్త్రతామరస గంధసమాగత భృంగసంఘమున్
రొప్పదు నిద్రఁ గైకొన దురోజ పరస్పరసక్త హారముల్
విప్పదు కృష్ణమార్గగత వీక్షణపంక్తులఁ ద్రిప్ప దెప్పుడున్. 1727

చ. తుడువదు కన్నులన్ వెడలు తోయకణంబులు కొప్పుఁ జక్కఁగా
ముడువదు నెచ్చెలిం గదిసి ముచ్చటకుం జన దన్న మేమియున్
గుడువదు నీరమున్ గొనదు కూరిమి కీరముఁ జేరి పద్యమున్
నొడువదు వల్లకీగుణ వినోదము సేయదు డాయ దన్యులన్. 1728

సీ. మృగనాభి యలఁదదు మృగరాజమధ్యమ జలముల నాడదు జలజగంధి
ముకురంబుఁ జూడదు ముకురసన్నిభముఖి పువ్వులు దుఱుమదు పువ్వుఁబోఁణి
వనకేళిఁగోరదు వనజాతలోచన హంసంబుఁ బెంపదు హంసగమన
లతలఁ బోషింపదు లతికా లలితదేహ తొడవులు దొడవదు తొడవుతొడవు

ఆ. తిలక మిడదు నుదుటఁ దిలకినీతిలకంబు
గమలగృహముఁ జేరదు కమలహస్త
గారవించి తన్నుఁ గరుణఁ గైకొన వన
మాలి రాఁడు తగవుమాలి యనుచు. 1729

వ. మఱియును. 1730

మ. మలఁగున్ మెల్లనిగాలికిన్ బటు నట న్మత్త ద్విరేఫాళికిన్
దలఁగున్ గోయిల మ్రోఁత కై యలఁగు నుద్యత్ కీరసంభాషలన్
గలఁగున్ వెన్నెలవేఁడిమిన్ మలఁగు మాకందాంకుర చ్ఛాయకున్
దొలఁగున్ గొమ్మ మనోభవానల శిఖా దోదూయమానాంగి యై. 1731

వ. ఇట్లు హరి రాక కెదురుచూచుచు, సకల ప్రయోజనంబులయందును విరక్త యై, మనోజానలంబునం బొగిలెడి మగువకు శుభంబు చెప్పు చందంబున వామోరు లోచన భుజంబు లదరె. అంతఁ గృష్ణు నియోగంబున బ్రాహ్మణుండు సను దెంచిన, నతని ముఖలక్షణం బుపలక్షించి, యా కలకంఠి మహోత్కంఠతోడ నకుంఠిత యై, మొగంబునం జిఱునగవు నిగుడ, నెదురుచని నిలువంబడిన, బ్రాహ్మణుం డి ట్లనియె. 1732

ఉ. మెచ్చె భవద్గుణోన్నతి కమేయ [1]ధనాదుల నిచ్చె నాకుఁ దా
వచ్చె సుదర్శనాయుధుఁడు వాఁడె సురాసురు లెల్ల నడ్డ మై
వచ్చిన నైన రాక్షసవివాహమునన్ గొనిపోవు నిన్ను నీ
సచ్చరితంబు భాగ్యమును సర్వము నేఁడు ఫలించెఁ గన్యకా! 1733

వ. అనిన వైదర్భి యి ట్లనియె. 1734

మ. జలజాతేక్షణుఁ దోడితెచ్చితివి నా సందేశముం జెప్పి నన్
నిలువం బెట్టితి నీ కృపం బ్రతికితిన్ నీయట్టి పుణ్యాత్మకుల్
గలరే దీనికి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిన్ గావింపఁగానేర నం
జలి గావించెద భూసురాన్వయమణీ! సద్బంధు చింతామణీ! 1735

వ. అని నమస్కరించె. అంత రామకృష్ణులు దన కూఁతు వివాహంబునకు వచ్చుట విని, తూర్యఘోషణంబులతో నెదుర్కొని, విధ్యుక్త ప్రకారంబునఁ బూజించి, మధుపర్కంబు లిచ్చి, వివిధాంబరాభరణంబులు మొదలైన కానుక లొసంగి, భీష్మకుండు బంధుజన సేనాసమేతు లైన వారలకుం దూర్ణంబున సకల సంప త్పరిపూర్ణంబు లైన నివేశంబులు గల్పించి, విడియించె. ఇట్లు కూడిన రాజుల

1. ధనావళులిచ్చె (తం. వా.)

కెల్లను వయో వీర్య బలవిత్తంబు లెట్లట్ల కోరిన పదార్థంబు లెల్ల నిప్పించి, పూజించె. అంత విదర్భపురంబు ప్రజలు హరిరాక విని, వచ్చి చూచి, నేత్రాంజలులం దదీయ వదనకమల మధుపానంబు సేయుచు. 1736

మ. తగు నీ చక్రి విదర్భరాజ సుతకుం దథ్యంబు వైదర్భియుం
దగు నీ చక్రికి నింత మంచి దగునే దాంపత్య మీ యిద్దఱిం
దగులం గట్టిన బ్రహ్మ నేర్పరి గదా దర్పాహతారాతి యై
మగఁ డౌఁ గావుతఁ జక్రి యీ రమణికిం మా పుణ్య మూలంబునన్. 1737

వ. అని పలికిరి. ఆ సమయంబున. 1738

సీ. సన్నద్ధు లై బహు శస్త్రసమేతు లై బలసి చుట్టును వీరభటులు గొలువ
ముందఱ నుపహారములు కానుకలుఁ గొంచు వర్గంబు లై వారవనిత లేఁగఁ
బుష్ప గంధాంబర భూషణ కలిత లై పాడుచు భూసుర భార్య లరుగఁ
బణవ మర్దల శంఖ పటహ కాహళ వేణు భేరీ ధ్వనుల మిన్ను పిక్కటిలఁగఁ

ఆ. దగిలి సఖులు గొల్వఁ దల్లులు బాంధవ
సతులు దోడ రాఁగ సవినయముగ
నగరు వెడలి నడచె నగజాతకును మ్రొక్క
బాల చికుర పిహిత ఫాల యగుచు. 1739

వ. మఱియు, సూత మాగధ వంది గాయక పాఠక జను లంతంత నభినందించుచుం జనుదేర, మందగమనంబున ముకుంద చరణారవిందంబులు డెందంబునం దలంచుచు, నిందుధరసుందరీ మందిరంబు చేరి, సలిల ధారా ధౌత చరణ కరారవింద యై, వార్చి, శుచి యై, గౌరీసమీపంబునకుం జనియె. అంత ముత్తైదువు లగు భూసురోత్తముల భార్యలు భవసహిత యైన భవానికి మజ్జనంబు గావించి, గంధాక్షతంబు లిడి, వస్త్ర మాల్యాది భూషణంబుల నలంకరించి, ధూప దీపంబు లొసంగి, నానావి ధోపహారంబులు సమర్పించి, కానుక లిచ్చి, దీపమాలికల నివాళించి, రుక్మిణీదేవిని మ్రొక్కించిరి. అప్పుడు. 1740

ఉ. నమ్మితి నా మనంబున సనాతను లైన యుమామహేశులన్
మిమ్ముఁ బురాణదంపతుల మేలు భజింతుఁ గదమ్మ! మేటి పె
ద్దమ్మ! దయాంబురాశివి గదమ్మ! హరిం బతిసేయుమమ్మ! నిన్
నమ్మిన వారి కెన్నఁటికి నాశము లేదు గదమ్మ! యీశ్వరీ! 1741

వ. అని గౌరీదేవికి మ్రొక్కి, పతులతోడం గూడిన బ్రాహ్మణభార్యలకు లవణాపూపంబులును, దాంబూల కంఠసూత్రంబులును, ఫలంబులు, నిక్షుదండంబులు నిచ్చి రుక్మిణీదేవి వారలఁ బూజించిన. 1742

ఆ. వారు సుత్సహించి వలనొప్ప దీవించి
సేస లిడిరి యువతి శిరమునందు
సేస లెల్లఁ దాల్చి శివవల్లభకు మ్రొక్కి
మౌననియతి మాని మగువ వెడలె. 1743

వ. ఇట్లు మేఘమధ్యంబు వెలువడి విలసించు క్రొక్కారు మెఱుంగు తెఱంగున, మృగధరమండలంబు నిర్గమించి చరించు మృగంబుచందంబునఁ, గమలభవన ర్తకుం డెత్తిన జవనికమఱుఁగు దెరలి పొడసూపిన మోహినీదేవత కైవడి, దేవ దానవ సంఘాత కరతల సవ్యాపసవ్య సమాకృష్యమాణ పన్నగేంద్ర పాశ పరివలయిత పర్యాయ పరిభ్రాంత మందరాచల మంథాన మథ్యమాన ఘూర్ణిత ఘుమ ఘుమాయిత మహార్ణవ మధ్యంబున నుండి చనుదెంచు నిందిరాసుందరీ వైభవంబున, బహువిధ ప్రభాభాసమాన యై, యిందుధరసుందరీ మందిరంబు వెడలి, మానసకాసార హేమకమల కానన విహరమాణ మత్తమరాళంబు భంగి, మంద గమనంబునఁ గనకకలశయుగళ సంకాశ కర్కశ పయోధర భార పరికంప్యమాన మధ్య యై, రత్నముద్రికాలంకృతం బైన కెంగేల నొక్క సఖిలలామంబు కైదండ గొని, రత్ననివహ సమంచిత కాంచన కర్ణపత్ర మయూఖంబులు గండభాగంబుల నర్తనంబులు సలుప, నరవింద పరిమళ కుతూహలావతీర్ణ మత్త మధుకరంబుల మాడ్కి నరాళంబు లైన కుంతలజాలంబులు ముఖమండలంబునఁ గ్రందుకొన, సుందర మందహాస రోచులు దిశలందు బాలచంద్రికా సౌందర్యంబు నావహింప, నధరబింబఫ లారుణమరీచి మాలికలు వదన కుందకుట్మలంబుల కను రాగంబు సంపాదింప, మనోజాతకేతన సన్నిభం బైన పయ్యెదకొంగు దూఁగ, సువర్ణ మేఖలాఘటిత మణికిరణపటలంబు లకాల శక్రచాప జనకంబు లై మెఱయ, జెఱకువిలుతుం డొఱవెఱికి, వాఁడియిడి, ఝళిపించిన ధగద్ధగాయమానంబు లగు బాణంబులపగిది, సురుచిర విలోకననికరంబులు రాజవీరుల హృదయంబులు భేదింప, శింజాన మంజు మంజీరనినదంబులు చెవులపండువులు సేయఁ, బాద సంచారంబున హరి రాక కెదురుసూచుచు, వీర మోహిని యై చనుదెంచుచున్న సమయంబున. 1744

మ. అళినీలాలకఁ బూర్ణచంద్రముఖ నేణాక్షిం బ్రవాళాధరన్
గలకంఠిన్ నవపల్లవాంఘ్రియుగళన్ గంధేభకుంభస్తనిన్
బలినశ్రోణి నిభేంద్రయాన నరుణాంభోజాతహస్తన్ మహో
త్పలగంధిన్ మృగరాజమధ్యఁ గని విభ్రాంతాత్ము లై రందఱున్. 1745

వ. మఱియు, నయ్యింతి దరహాస లజ్జావలోకనంబులఁ జిత్తంబు లేమఱి, ధైర్యంబులు దిగనాడి, గాంభీర్యంబులు విడిచి, గౌరవంబులు మఱచి, చేష్టలు మాని, యెఱుక లుడిగి, యాయుధంబులు దిగవైచి, గజ తురగ రథారోహణంబులు సేయనేరక, రాజు లెల్ల నేలకు వ్రాలిరి. ఆ యేణీలోచన తన వామకర నఖంబుల నలకంబులు దలఁగం ద్రోయుచు, నుత్తరీయంబు చక్కనొత్తుచుఁ, గడకంటి చూపులం గ్రమంబున నా రాజలోకంబు నాలోకింపుచు. 1746

చ. కనియెన్ రుక్మిణి చంద్రమండల ముఖుం గంఠీరవేంద్రావల
గ్ను నవాంభోజదళాక్షుఁ జారుతర వక్షున్ మేఘసంకాశ దే
హు నగారాతి గజేంద్రహస్త నిభ బాహుం జక్రిఁ బీతాంబరున్
ఘన భూషాన్వితుఁ గంబుకంఠు విజయోత్కంఠున్ జగన్మోహనున్. 1747

వ. కని తదీయ రూప వయో లావణ్య వైభవ గాంభీర్య చాతుర్య తేజోవిశేషంబులకు సంతసించి, మనోభవ శరాక్రాంత యై, రథారోహణంబు గోరుచున్న వరారోహం జూచి, పరిపంథి రాజలోకంబులు సూచుచుండ, మందగమనంబున గంధసింధురంబులీలఁ జనుదెంచి, ఫేరవంబుల నడిమిభాగంబు గొని చను కంఠీరవంబుకైవడి, నిఖిల భూపాలగణంబుల గణింపక, తృణీకరించి, రాజకన్యకం దెచ్చి, హరి తన రథంబుమీఁద నిడుకొని, భూ నభోంతరాళంబులు నిండ, శంఖంబు పూరించుచు, బలభద్రుండు తోడ నడవ, యాదవ వాహినీ పరివృతుండై, ద్వారకానగర మార్గంబు వట్టి చనియె. అంత జరాసంధ వశులైన రాజులందఱు హరి పరాక్రమంబు విని సహింపనోపక. 1748

మ. ఘన సింహంబుల కీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్
మన కీర్తుల్ గొని బాలఁ దోడ్కొనుచు నున్మాదంబుతో గోపకుల్
సనుచున్నా రదె శౌర్య మెన్నఁటికి మీ శస్త్రాస్త్రముల్ గాల్పనే
తనుమధ్యన్ విడిపింపమేని నగరే ధాత్రీజనుల్ గ్రంతలన్. 1749

అధ్యాయము - ౫౪

వ. అని యొండొరులఁ దెల్పుకొని, రోషంబులు హృదయంబుల నిల్పుకొని, సంరంభించి, తనుత్రాణంబుల వహియించి, ధనురాది సాధనంబులు ధరియించి, పంతంబు లాడి, తమతమ చతురంగబలంబులం గూడి, జరాసంధాదులు యదువీరులవెంట నంటం దాఁకి, నిలు నిలుండని ధిక్కరించి పలికి, యుక్కుమిగిలి, మహీధరంబులమీఁద సలిలధారలు గురియు ధారాధరంబుల చందంబున, బాణ

వర్షంబులు గురిసిన, యాదవసేనలం గల దండనాథులు కోదండంబు లెక్కిడి,
గుణంబులు మ్రోయించి, నిలువంబడిరి. అప్పుడు. 1750

క. అరి బలభట సాయకముల, హరిబలములు గప్పఁబడిన నడరెడి భీతిన్
హరిమధ్య సిగ్గుతోడను, హరివదనముఁ జూచె చకిత హరిణేక్షణ యై. 1751

వ. ఇట్లు చూచిన. 1752

క. [1]వచ్చెద రదె యదువీరులు, వ్రచ్చెద రరిసేన లెల్ల వైరులు వెలుచన్
నొచ్చెదరును విచ్చెదరును, జచ్చెదరును నేఁడు చూడు జలజాతాక్షీ! 1753

వ. అని రుక్మిణీదేవిని హరి యూఱడించె. అంత బలభద్రప్రముఖు లైన యదు
వీరులు ప్రళయవేళ మిన్నునం బన్నిన బలుపిడుగుల నడరించు పెను మొగుళ్ళ
వడువున, జరాసంధాది పరిపంథి రాజ చక్రంబుమీఁద నవక్ర పరాక్రమంబున
శిఖిశిఖా సంకాశ నిశిత శిలీముఖ నారాచ భల్ల ప్రముఖంబు లైన బహువిధ
బాణపరంపరలు గురియ, నదియును విదళిత మత్త మాతంగంబును, విచ్ఛిన్న
తురంగంబును, విభిన్న రథవరూథంబును, వినిహత పదాతియూథంబును,
విఖండిత వాహ వారణ రథారోహ మస్తకంబును, విశకలిత వక్షో మధ్య కర్ణ
కంఠ కపోల హస్తంబును, విస్ఫోటిత కపాలంబును, వికీర్ణ కేశజాలంబును,
విపాటిత చరణ జాను జంఘంబును, విదళిత దంతసంఘంబును, విఘటిత వీర
మంజీర కేయూరంబును, విభ్రష్ట కుండల కిరీట హారంబును, విశ్రుత వీరాలాపం
బును, విదార్యమాణ గదా కుంత తోమర పరశు పట్టిస ప్రాస కరవాల శూల
చక్ర చాపంబును, వినిపాతిత కేతన చామర చ్ఛత్రంబును, విలూన తనుత్రాణం
బును, వికీర్యమాణ ఘోటకసంఘ రింఖాసముద్ధూత ధరణీపరాగంబును, వినష్ట
రథవేగంబును, వినివారిత సూత మాగధ వంది వాదంబును, వికుంఠిత హయ
హేషా పటహ భాంకార, కరటిఘటా ఘీంకార, రథనేమి ఘటాత్కార, తురగ
నాభిఘంటా ఘణఘణాత్కార, వీర హుంకార, భూషణ ఝుణఝుణాత్కార,
నిస్సాణ ధణధణాత్కార, మణినూపుర క్రేంకార, కింకిణీగణ కిణాత్కార,
శింజినీ టంకార, భట పరస్పర ధిక్కార నాదంబును, వినిర్భిద్యమాన రాజ
సమూహంబును, విద్యమాన రక్తప్రవాహంబును, విక్రూయమాణ భూత బేతాళ
కలకలంబును, విజృంభమాణ ఫేరవ కాక కంకాది సంకులంబును, ప్రచలిత
కబంధంబును, ప్రభూత పలలగంధంబును, ప్రదీపిత మేదో మాంస రుధిర ఖాదం
బును, ప్రవర్తిత డాకినీ ప్రమోదంబును నై యుండె. అప్పుడు. 1754

1. చొచ్చెద (తం. వా.)

చ. మగిడి చలించి పాఱుచును మాగధముఖ్యులు గూడి యొక్కచో
వగచుచు నాలిఁ గోల్పడిన వానిక్రియన్ గడు వెచ్చ నూర్చుచున్
మొగమునఁ దప్పి దేరఁ దమ ముందటఁ బొక్కుచు నున్న చైద్యుతోఁ
బగతుర చేతులోఁ బడక ప్రాణముతోడుత నున్నవాఁడవే. 1755

ఆ. బ్రతుక వచ్చు నొడలఁ బ్రాణంబు లుండిన
బ్రతుకు గలిగెనేని భార్య గలదు
బ్రతికి తీవు భార్యపట్టు [1]దైవ మెఱుంగు
వగవవలదు చైద్య! వలదు వలదు. 1756

వ. వినుము. దేహధారి స్వతంత్రుఁడు గాడు. జంత్రగానిచేతి జంత్రపుబొమ్మ కైవడి నీశ్వరతంత్ర పరాధీనుం డై, సుఖదుఃఖంబులందు నర్తనంబులు సలుపు. తొల్లి నేను మధురాపురంబుమీఁదఁ బదియేడుమాఱులు పరాక్రమంబునన్ విడిసి, చక్రి చేత నిర్మూలిత బలచక్రుండ నై, కామపాలుచేతం బట్టువడి, యీ కృష్ణుండు కరుణతో విడిపించిన వచ్చి, క్రమ్మఱ నిఱువదిమూ డక్షౌహిణులం గూడు కొని, పదునెనిమిదవమాఱు దాడిచేసి, శత్రువులం దోలి, విజయంబుఁ జేకొంటిని. జయాపజయంబులందు హర్షశోకంబుల నెన్నండును జెంద. (నేఁటి దినంబున నీ కృష్ణుని కెదిరిపోర మనరాజలోకంబు లెల్ల నుగ్రాతుం గూడుకొని, యెదిరి పోరిన నోడు.) ఇంతియ కాక దైవయుక్తం బైన కాలంబునం జేసి, లోకంబులు పరిభ్రమించుచునుండు. అదియునుం గాక. 1757

మ. తమకుం గాలము మంచి దైన మనలం దై త్రిలోక్యవిఖ్యాత వి
క్రములం గెల్చిరి యాదవుల్ హరి భుజాగర్వంబునన్ నేఁడు కా
లము మేలై చనుదెంచె నేని మనముల్ లక్షించి విద్వేషులన్
సమరక్షోణి జయింత మింత పనికై శంకింప నీ కేటికిన్. 1758

వ. అని యిట్లు జరాసంధుండును, అతని యొద్ది రాజులును, శిశుపాలుని పరితాపంబు నివారించి, తమతమ భూములకుం జనిరి. శిశుపాలుండు ననుచర సేనాసమేతుం డై, తన నగరంబునకుం జనియె, నంత రుక్మి యనువాఁడు కృష్ణుండు రాక్షస వివాహంబునం దన చెలియలిం గొనిపోవుటకు సహింపక, యేకాక్షౌహిణీ బలంబుతోడ సమరసన్నాహంబునం గృష్ణుని వెనుదగిలి పోవుచుఁ, దన సారథితో ని ట్లనియె. 1759

---

1. దయ్య మెఱుఁగు (తం. వా.)

ఉ. బల్లిదు నన్ను భీష్మజనపాల కుమారునిఁ జిన్నఁ జేసి నా
చెల్లెలి రుక్మిణిం గొనుచుఁ జిక్కని నిక్కపు బంటువోలె నీ
గొల్లఁడు వోయెడిన్ రథము గూడఁగఁదోలుము తేజితోల్ల సత్
భల్లపరంపరన్ మదముఁ బాపెదఁ జూపెద నా ప్రతాపమున్. 1760

వ. అని యిట్లు రుక్మి హరి కొలంది యెఱుంగక సారథి నదలించి, రథముఁ గూడ దోలించి, గోపాలక! వెన్నముచ్చ! నిమిషమాత్రంబు నిలు నిలు మని తిరస్కరించి, బలువింట నారి సైరించి, మూఁడు వాఁడితూపుల హరి నొప్పించి, యి ట్లనియె. 1761

సీ. మాసరివాఁడవా మాపాపఁ గొనిపోవ నేపాటి గలవాఁడ వేది వంశ
మెందు జన్మించితి వెక్కడఁ బెరిఁగితి వెయ్యది నడవడి యెవ్వఁ డెఱుఁగు
మానహీనుఁడ వీవు మర్యాద లెఱుఁగవు మాయఁ గైకొనికాని మలయరావు
నిజరూపమున శత్రునివహంబు పైఁ బోవు వసుధేశుఁడవు గావు వావి లేదు

ఆ. కొమ్మ నిమ్ము నీవు గుణరహితుండవు
విడువు విడువవేని విలయకాల
శిఖిశిఖా సమాన శిత శిలీముఖముల
గర్వమెల్లఁ గొందుఁ గలహమందు. 1762

వ. అని పలికిన, నగధరుండు నగి, యొక్క బాణంబున వాని కోదండంబు ఖండించి, యాఱుశరంబుల శరీరంబు దూఱనేసి, యెనిమిది విశిఖంబుల రథ్యంబులం గూల్చి, రెం డమ్ముల సారథిం జంపి, మూఁడు వాఁడితూపులం గేతనంబు ద్రుంచి, మఱియు నొక్క వి ల్లందినం ద్రుంచి, వెండియు, నొక్కధనువు వట్టిన విదళించి, క్రమంబున పరిఘ పట్టిస శూల చర్మాసి శక్తి తోమరంబులు ధరియించినం, దునుకలు సేసి, క్రమ్మఱ నాయుధంబు లెన్ని యెత్తిన నన్నియు శకలంబులు గావించె. అంతటం దనివిసనక వాఁడు రథంబు డిగ్గి, ఖడ్గహస్తుం డై, దవానలంబు పైఁ బడు మిడుతచందంబునం గదిసిన, ఖడ్గకవచంబులు చూర్ణంబులు చేసి, మెఱుంగులు చెదర నడిదంబు వెఱికి ఝళిపించి, వాని శిరంబుఁ దెగ వ్రేయుదు నని, గమకించి, నడచుచున్న, నడ్డంబువచ్చి, రుక్మిణీదేవి హరి చరణారవిందంబులు వట్టుకొని, యి ట్లనియె. 1763

మత్తకోకిల. నిన్ను నీశ్వరు దేవదేవుని నిర్ణయింపఁగ లేక యో
సన్నుతామర! కీర్తిశోభిత! సర్వలోక శరణ్య! మా
యన్న యీతఁడు నేఁడు చేసె మహాపరాధము నీయెడన్
నన్ను మన్నన చేసి కావు మనాథనాథ! దయానిధీ! 1764

మత్తకోకిల. కల్ల లేదని విన్నవించుట గాదు వల్లభ! యీతనిన్
బ్రల్లదుం దెగఁజూచి తేనియు భాగ్యవంతుల మైతి మే
మల్లుఁ డయ్యె ముకుందుఁ డీశ్వరుఁ డంచు మోదితు లైన మా
తల్లిదండ్రులు పుత్రశోకముఁ దాల్చి చిక్కుదు రీశ్వరా! 1765

మ. అని డగ్గుత్తికతో మహాభయముతో నాకంపి తాంగంబుతో
వినత శ్రాంత ముఖంబుతో శ్రుతిచల ద్వేణీ కలాపంబుతోఁ
గనుదోయిన్ జడిగొన్న బాష్పములతోఁ గన్యాలలామంబు మ్రొ
క్కిన రుక్మిం దెగవ్రేయఁ బోక మగిడెన్ గృష్ణుండు రోచిష్ణుఁ డై. 1766

వ. ఇట్లు చంపక, బావా! రమ్మని చిఱునగవు నగుచు, వానిం బట్టి బంధించి, గడ్డంబును, మీసంబునుం, దలయును (నొక కత్తివాతి యమ్మున) రేవులువాఱఁ గొఱిగి, విరూపిం జేసె. అంతట యదువీరులు పర సైన్యంబులం బాఱఁదోలి, తత్సమీపంబునకు వచ్చిరి. అప్పుడు హాతప్రాయుం డై, కట్టువడియున్న రుక్మిం జూచి, కరుణచేసి, బలభద్రుండు బంధంబులు విడిచి, హరిని డగ్గఱి, యి ట్లనియె.

క. తల మనక భీష్మనందను, తలయును మూతియును గొఱుగఁ దగవే! బంధుం
దలయును మూతియుఁ గొఱుగుట, తల దఱుగుటకంటెఁ దుచ్ఛతరము మహాత్మా!

క. కొందఱు రిపు లని కీడును, గొందఱు హితు లంచు మేలు గూర్పవు నిజ మీ
వందఱియందును సముఁడవు, పొందఁగ నేలయ్య! విషమబుద్ధి ననంతా! 1769

వ. అని వితర్కించి పలికి, రుక్మిణీదేవి నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 1770

-:సహోదరుని భంగమునకు ఖిన్న యగు రుక్మిణీదేవిని బలభద్రుం డూరార్చుట:-

శా. తోడంబుట్టినవాని భంగమునకున్ దుఃఖించి మా కృష్ణు నె
గ్గాడం జూడకుమమ్మ! పూర్వభవ కర్మాధీన మై ప్రాణులన్
గీడున్ మేలును జెందు లేఁ డొకఁడు శిక్షింపంగ రక్షింప నీ
తోడంబుట్టువు కర్మశేష పరిభూతుం డయ్యె నేఁ డి య్యెడన్. 1771

క. చంపెడిదోషము గలిగినఁ, జంపఁజనదు బంధుజనులఁ జను విడువంగాఁ
జంపిన దోషము సిద్ధము, చంపను మఱి యేల మున్న చచ్చినవానిన్. 1772

ఆ. బ్రహ్మచేత భూమిపతుల కీ ధర్మంబు
కల్పితంబు రాజ్యకాంక్షఁ జేసి
[2]తోడిచూలు నైనఁ దోడబుట్టినవాఁడు
చంపుచుండుఁ గ్రూరచరితుఁ డగుచు. 1773

1. మైతి మా కల్లుఁ డయ్యె (హ) 2. తోడఁబుట్టువు నైనఁ దొడిబడఁగాఁ బట్టి (హ)

క. భూమికి ధనధాన్యములకు, భామలకును మానములకుఁ బ్రాభవమునకుం
గామించి మీఁదు గానరు, శ్రీమదమున మానధనులు చెనకుదు రొరులన్. 1774

వ. వినుము. దైవమాయంజేసి, దేహాభిమానులైన మానవులకున్ బగవాఁడు, బంధుండు, నుదాసీనుండు నను మోహంబు సిద్ధంబై యుండు. జలాదులయందుఁ జంద్రసూర్యాదులును, ఘటాదులయందు గగనంబును, [1]పెక్కైకానంబడుభంగి, దేహధారుల కందఱికి నాత్మ యొక్కండయ్యును, పెక్కండై తోఁచు. ఆద్యంతంబులు గల యీ దేహంబు ద్రవ్య ప్రాణ గుణాత్మకంబై, యాత్మయందు నవిద్యచేతఁ గల్పితంబై, దేహిని సంసారంబునం ద్రిప్పు. సూర్యుండు తటస్థుండై యుండం, బ్రకాశమానంబులైన దృష్టిరూపంబులఁ బోలె నాత్మ తటస్థుండై యుండ, దేహేంద్రియంబులు ప్రకాశమానంబు లగును. ఆత్మకు వేఱొక్కటితోడ సంయోగవియోగంబులు లేవు. వృద్ధిక్షయంబులు చంద్రకళలకుం గాని, చంద్రునికి లేనికైవడి, జన్మనాశంబులు దేహంబునకుఁ గాని, యాత్మకుఁ గలుగనేరవు. నిద్రవోయినవాఁ డాత్మను విషయఫలానుభవంబులు సేయించు తెఱంగున, నెఱుకలేనివాఁడు నిజముగాని [2]యర్థమునందు భవము నొందుచుండుఁ గావున. 1775

క. అజ్ఞానజ మగు శోకము, విజ్ఞాన విలోకనమున విడువుము నీకుం
బ్రజ్ఞావతికిం దగునే, యజ్ఞానులభంగి వగవ నంభోజముఖీ. 1776

వ. ఇట్లు బలభద్రునిచేతఁ దెలుపంబడి, రుక్మిణీదేవి దుఃఖంబు మాని యుండె. అట రుక్మి యనువాఁడు ప్రాణావశిష్టుండై, విడువఁబడి, తన విరూప భావంబునకు నెరియుచు, హరిం గెల్చి కాని కుండినపురంబుఁ జొర నని ప్రతిజ్ఞసేసి, తత్సమీపంబున నుండె. ఇవ్విధంబున. 1777

క. రాజీవలోచనుఁడు హరి, రాజసమూహములఁ గెల్చి రాజస మొప్పన్
రాజిత యగు తనపురికిని, రాజాననఁ దెచ్చె బంధురాజి నుతింపన్. 1778

—:శ్రీకృష్ణుండు రుక్మిణీదేవిని పెండ్లియాడుట:—

వ. అంత న య్యాదవేంద్రుని నగరంబు సమారబ్ధ వివాహకృత్యంబును, బ్రవర్తమాన గీత వాద్య నృత్యంబును, బ్రతిగృహాలంకృత విలసి తాశేష నర నారీవర్గంబును, బరిణయ మహోత్సవ సమాహూయమాన మహీపాల గజఘటా గండమండల దానసలిలధారా సిక్త మార్గంబును, బ్రతిద్వార మంగళాచార సంఘటిత క్రముక

---

1. పెక్కండై (హ.) 2. అవత్యర్థే తథాప్నోత్యబుధో భవమ్ (54-49).

కదళికా కర్పూర కుంకు మాగరు ధూప దీప పరిపూర్ణ కుంభంబును, విభూషిత సకల గృహవేదికా కవాట దేహళీస్తంభంబును, విచిత్ర కుసుమాంబర రత్నతోరణ విరాజితంబును,సముద్ధూత కేతనవిభ్రాజితంబును నై, యుండె. అ య్యవసరంబున.

మ. ధ్రువకీర్తిన్ హరి పెండ్లియాడె నిజ చేతోహారిణిన్ మాన వై
భవ గాంభీర్య విహారిణిన్ నిఖిల సంపత్కారిణిన్ సాధు బాం
ధవ సత్కారిణిఁ బుణ్యచారిణి మహోదారిద్ర్య సంహారిణిన్
సువిభూషాంబర ధారిణిన్ గుణవతీ చూడామణిన్ రుక్మిణిన్. 1780

క. సతులుం దారును బౌరులు, హితమతిఁ గానుకలు దెచ్చి యిచ్చిరి కరుణో
న్నత వర్ధిష్ణులకును మా, నిత రోచిష్ణులకు రుక్మిణీకృష్ణులకున్. 1781

క. హరిపెండ్లికిఁ గై కేయక, కురు సృంజయ యదు విదర్భ కుంతి నరేంద్రుల్
పరమానందముఁ బొందిరి, ధరణీశులలోన గాఢ తాత్పర్యములన్. 1782

క. హరి యీ తెఱఁగున రుక్మిణి, నరుదుగఁ గొనివచ్చి పెండ్లియాడుట విని దు
ష్కరకృత్య మనుచు వెఱఁ గం, దిరి రాజులు రాజసుతులు దిక్కుల నెల్లన్.

ఆ. అనఘ ! యాదిలక్ష్మి యైన రుక్మిణితోడఁ
గ్రీడ సలుపుచున్న కృష్ణుఁ జూచి
పట్టణంబులోని ప్రజ [1]ఉల్లసిల్లిరి
ప్రీతు లగుచు ముక్త భీతు లగుచు. 1784

వ. అని చెప్పి. 1785

క. కువలయ రక్షాతత్పర ! కువలయదళ నీలవర్ణ కోమలదేహా !
కువలయనాథ శిరోమణి ! కువలయజన వినుత విమలగుణ సంఘాతా ! 1786

మాలిని. సరసిజనిభ హస్తా ! సర్వలోక ప్రశస్తా !
నిరుపమ శుభమూర్తీ ! నిర్మలారూఢ కీర్తీ !
పరహృదయ విదారీ ! భక్త లోకోపకారీ !
గురు బుధజన పోషీ ! ఘోర దైతేయ శోషీ ! 1787

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురాణమునందు దేవకీదేవి వివాహంబును, గగనవాణీ శ్రవణంబును, కంసోద్రేకంబును, వసుదేవ ప్రార్థనంబును, యోగమాయా ప్రభావంబును,

1. ఉల్లసించిరి (హ)

బలభద్రుని జన్మంబును, బ్రహ్మాది సుర స్తోత్రంబును, కృష్ణావతారంబును, ఘోష ప్రవేశంబును, యోగనిద్రా చరితంబును, నంద పుత్రోత్సవంబును, పూతనా సంహారంబును, శకటభంజనంబును, తృణావర్తు మరణంబును, గర్గాగమనంబును, నారాయణాది నామనిర్దేశంబును, బాలక్రీడయును, మృద్భక్షణంబును, వాసుదేవ వదనగహ్వర [1]విలోక్యమానాఖిల లోకాలోకనంబును, నవనీత చౌర్యంబును, యశోదారోషంబును, ఉలూఖలబంధనంబును, అర్జునతరు యుగళ నిపాతనంబును, నలకూబర మణిగ్రీవుల శాపమోక్షణంబును, బృందావన గమనంబును, వత్సపాలనంబును, వత్సాసుర వధయును, బకదనుజ విదారణంబును, అఘాసుర మరణంబును, వత్సాపహారణంబును, నూతనవత్సబాలక కల్పనంబును, బ్రహ్మవినుతియు, [2]గోపాలనంబును, గార్దభాసుర దమనంబును, కాళియఫణి మర్దనంబును, గరుడ కాళియనాగ విరోధకథనంబును, ప్రలంబాసుర హింసనంబును, దవానల పానంబును, వర్షర్తు వర్ణనంబును, శరత్కాల లక్షణంబును, వేణువిలాసంబును, హేమంతసమయ సమాగమంబును, గోపకన్యా చరిత హవిష్య వ్రతంబును, కాత్యాయనీ సేవనంబును, వల్లవీ వస్త్రాపహారణంబును, విప్రవనితా దత్తాన్న భోజనంబును, ఇంద్రయాగ నివారణంబును, నంద ముకుంద సంవాదంబును, పర్వతభంజనంబును, పాషాణసలిల వర్షంబును, గోవర్ధనోద్ధరణంబును, వరుణకింకరుండు నందునిం గొనిపోయిన హరి దెచ్చుటయును, వేణుపూరణంబును, గోపికాజన ఘోషనిర్గమనంబును, యమునాతీర వనవిహారణంబును, కృష్ణాంతర్ధానంబును, ఘోషకామినీ గణ పరిదేవనంబును, గోపికాన్వేషణంబును, గోపికాగీతలును, హరిప్రసన్నతయును, రాసక్రీడనంబును, జలకేళియును, సర్పరూపకుం డయిన సుదర్శనవిద్యాధరుండు హరిచరణ తాడనంబున నిజరూపంబు వడయుటయును, శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని వధించుటయును, వృషభాసుర విదళనంబును, నారదోపదేశంబున హరి జన్మకథ నెఱింగి కంసుండు దేవకీవసుదేవుల బద్ధులం జేయుటయును, ఘోటకాసురుం డయిన కేశి యను దనుజుని వధించుటయును, నారదస్తుతియును, వ్యోమదానవ మరణంబును, అక్రూరాగమనంబును, అక్రూర రామ కృష్ణుల సల్లాపంబును, ఘోషనిర్గమంబును, యమునా జలాంతరాళంబున నక్రూరుండు హరి విశ్వరూపమును గాంచుటయును, అక్రూర స్తవంబును, మథురానగర ప్రవేశంబును, రజకవధయును, వాయకమాలికులచే సమ్మాన

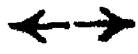
---

1. విలోక్యమాన చరాచర సమస్త లోక విలోకనంబును(తం.వా.) 2. గోపాలకత్వంబును(హ)

మొందుటయును, కుబ్జా ప్రసాదకరణంబును, ధనుర్భంగంబును, కంసు దుస్స్వప్నంబును, కువలయాపీడ పీడనంబును, రంగస్థల ప్రవేశంబును, చాణూర ముష్టికుల వధయును, కంసవధయును, వసుదేవదేవకీ బంధమోక్షణంబును, ఉగ్రసేను రాజ్యస్థాపనంబును, రామకృష్ణులు సాందీపనివలన విద్య లభ్యసించుట యును, సంయమినీ నగరగమనంబును, గురుపుత్ర దానంబును, ఉద్ధవుని ఘోషయాత్రయును, భ్రమరగీతలును, కుబ్జావాస గమనంబును, కరినగరంబు నకు నక్రూరుండు సని కుంతీదేవి నూరార్చుటయును, కంసభార్య లగు నస్తి ప్రాస్తులు జరాసంధునకుఁ గంసు మరణం బెఱింగించుటయును, జరాసంధుని దండయాత్రయును, మధురానగర నిరోధనంబును, యుద్ధంబున జరాసం ధుండు సప్తదశవారంబులు పలాయితుం డగుటయును,నారద ప్రేరితుం డై కాలయవనుండు మధురపై దాడివెడలుటయును, ద్వారకానగర నిర్మాణం బును, మధురాపుర నివాసులం దన యోగబలంబున హరి ద్వారకానగరంబు నకుఁ దెచ్చుటయును, కాలయవనుండు హరివెంటం జని, గిరిగుహయందు నిద్రితుం డైన ముచుకుందుని కోపదృష్టివలన నీ ఱగుటయును, ముచుకుందుఁడు హరిని సంస్తుతిచేసి, తపంబునకుం జనుటయును, జరాసంధుండు గ్రమ్మఱ రామకృష్ణులపై నేతెంచుటయును, ప్రవర్షణ పర్వతారోహణంబును, గిరిదహ నంబును, గిరి డిగ్గ నుఱికి రామకృష్ణులు ద్వారకకుం జనుటయు, రుక్మిణీ జన్మంబును, రుక్మిణీ సందేశంబును, వాసుదేవాగమనంబును, రుక్మిణీగ్రహణం బును, రాజలోక పలాయనంబును, రుక్మి యను వాని భంగంబును, రుక్మిణీ కల్యాణంబును, నను కథలుగల దశమస్కంధంబునందుఁ బూర్వభాగము సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీ మహా భాగవతము

దశమస్కంధము

ఉత్తరభాగము

—: ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము :—

క. శ్రీకర! పరిశోభిత ర, త్నాకర! కమనీయ గుణగణాకర! కారు
ణ్యాకర! భీకర శరధా, రాకంపిత దానవేంద్ర! రామనరేంద్రా! 1

అధ్యాయము - ౫౫

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు, నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డైన సూతుం డిట్లనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు రుక్మిణీ పరిణయానంతరంబున నైన కథావృత్తాంతం బంతయు వినిపింపు మనిన, శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

ఉ. తామరసాక్షు నంశమున దర్పకుఁ డీశ్వరు కంటిమంటలన్
దా మును దగ్ధుఁ డై పిదపఁ దత్పరమేశుని దేహలబ్ధి కై
వేమఱు నిష్ఠఁ జేసి హరివీర్యమునం బ్రభవించె రుక్మిణీ
కామినిగర్భమం దసురఖండను మాఱటమూర్తియో యనన్. 3

వ. అంత నా డింభకుండు, ప్రద్యుమ్నుం డను పేర విఖ్యాతుం డయ్యె. ఆ శిశువు సూతికాగృహంబునం దల్లి పొదిఁగిట నుండం, దనకు శత్రుం డని యెఱింగి, శంబరుం డను రాక్షసుండు, తన మాయాబలంబునం గామరూపి యై వచ్చి, కొనిపోయి, సముద్రంబులో వైచి, తన గృహంబునకుం జనియె. అంత నా శాబకుండు, జలధిజలంబునం దిగంబడ, నొడిసి, యొక మహామీనంబు మ్రింగె. అందు. 4

క. జాలిఁబడి పాఱు జలచర, జాలంబులఁ బోవనీక చని రోషాగ్ని
జ్వాలలు నిగుడఁగ నూరక, జాలంబుల వైచి పట్టు జాలరు లంతన్. 5

వ. సముద్రంబులోన నా మీనంబును, దత్సహచరంబు లైన మీనంబులనుం బట్టుకొని, తెచ్చి, శంబరునకుం గానుకగా నిచ్చిన, నతండు వండి తెం డని, మహానసగృహం బునకుం బంచిన. 6

క. రాజనగరి [1]యడబాలలు, రాజీవము కడుపు వ్రచ్చి రాజనిభాస్యన్
రాజశిశువుఁ గని చెప్పిరి, రాజీవదళాక్షి యైన రతికి నరేంద్రా! 7

వ. అంత, నారదుండు వచ్చి, బాలకుని జన్మంబును, శంబరోద్యోగంబును, మీనోదర ప్రవేశంబునుం జెప్పిన విని, యా రతి, మాయావతి యను పేర శంబరునియింటఁ బాతివ్రత్యంబు నడపుచు, దహనదగ్ధుం డైన తన పెనిమిటి శరీరధారణంబు సేయుట కెదురు చూచుచున్నయది గావున, న య్యర్భకుండు కందర్పుం డని తెలిసి, మెల్లన పుత్రార్థిని యైన తెఱంగున, శంబరుని యనుమతి వడసి, సూప కారులయొద్ద నున్న పాపనిం దెచ్చి పోషింపుచుండె. ఆకుమారుండును, శీఘ్ర కాలంబున నారూఢయౌవనుం డై. 8

క. సుందర మగు తన రూపము, సుందరు లొకమాఱు దేఱిచూచినఁ జాలున్
సౌందర్య మేమి చెప్పను, పొందెద మని డాయ బుద్ధిఁ బుట్టించు నృపా! 9

సీ. చక్కనివారల చక్కఁదనంబున కుపమింప నెవ్వఁడు యోగ్యుఁ డయ్యె
మిక్కిలి తపమున మెఱయు నంబికకు నై శంకరు నెవ్వఁడు సగము సేసె
బ్రహ్మత్వమును బొంది పరఁగు విధాతను వాణికై యెవ్వఁడు వాఁడి చెఱిచె
వేయు డాఁగులతోడి విబుధలోకేశుని మూర్తికి నెవ్వఁడు మూల మయ్యె

తే. మునులతాలిమి కెవ్వఁడు ముల్లుసూపు
మగల మగువల నెవ్వఁడు మరులుకొలుపు
కుసుమధనువున నెవ్వఁడు గొను విజయము
చిగురుటాలున నెవ్వండు చిక్కుపఱుచు. 10

వ. అని తన్ను లోకులు వినుతించు ప్రభావంబులు గలిగి, పద్మదళలోచనుండును, ప్రలంబబాహుండును, జగన్మోహనాకారుండును నైన పంచబాణునిం గని, లజ్జా హాస గర్భితంబు లైన చూపులం జూచుచు, మాయావతి సురతభ్రాంతిఁ జేసినం జూచి, ప్రద్యుమ్నుఁ డి ట్లనియె. 11

మత్తకోకిల. నా తనూభవుఁ డీత డంచును నాన యించుక లేక యో
మాత! నీ విది యేమి? నీ విటు మాతృభావము మాని సం
ప్రీతిఁ గాముకిభంగిఁ జేసెదు పెక్కు విభ్రమముల్ మహా
ఖ్యాతవృత్తికి నీకు ధర్మము గాదు మోహము సేయఁగాన్. 12

1. యెడబాలురు (హ)

వ. అనిన రతి యి ట్లనియె. నీవు నారాయణనందనుండ వైన కందర్పుండవు. పూర్వ కాలంబున నేను నీ భార్య నైన రతిని. నీవు శిశువ వై యుండ, నిర్దయుం డై, దొంగిలి, తల్లిఁ దొఱంగఁజేసి, శంబరుండు గొనివచ్చి నిన్ను నీరధిలో వైచిన, నొక్క మీనంబు మ్రింగె.మీనోదరంబు వెడలి తీవు. మీఁదటికార్యం బాకర్ణింపుము.

క. మాయావి వీఁడు దుర్మతి, మాయఁడు సంగరములం దమర్త్యుల గెలుచున్
మాయకరణమున వీనిన్, మాయింపుము మోహనాది మాయలచేతన్. 14

మత్తకోకిల. పాపకర్ముఁడు వీఁడు ని న్నిటుఁ బట్టి తెచ్చిన లేచి నా
పాపఁ డెక్కడఁ బోయెనో సుతుఁ బాపితే విధి యంచుఁ దాఁ
గ్రేపుఁ బాసిన గోవుభంగిని ఖిన్న యై పడి గాఢ సం
తాప యై నిను నోఁచి కాంచిన తల్లి కుయ్యిడ కుండునే. 15

వ. అని పలికి మాయావతి మహానుభావుం డైన ప్రద్యుమ్నునికి సర్వ శత్రుమాయా వినాశిని యగు మహామాయావిద్య నుపదేశించె. ఇ విధ్వంబున. 16

మ. గురు మాయారణ వేది యై కవచి యై కోదండి యై బాణి యై
హరిజుం డోరి! నిశాట! వైచితివి నాఁ డంభోనిధిన్ నన్ను ఘో
రరణాంభోనిధి వైతు నిన్ను నిదె లే ర మ్మంచుఁ జీరెన్ మనో
హర దివ్యాంబరు నుల్లస ద్దనుజసేనా డంబరున్ శంబరున్. 17

చ. అదలిచి యిట్లు కృష్ణసుతుఁ డాడిన నిష్ఠుర భాషణంబులన్
బదహతిమై వడిం గవయు పన్నగరాజముఁ బోలి శంబరుం
డదరుచు లేచి వచ్చి గద నచ్యుతనందను వ్రేసె నుజ్జ్వల
ద్భిదుర కఠోరఘోష సమ భీషణ నాదము చేసి యార్చుచున్. 18

క. దనుజేంద్రుఁడు వ్రేసిన గదఁ, దనగదచేఁ బాయనడిచి దనుజులు బెదరన్
దనుజాంతకుని కుమారుఁడు, దనుజేశునిమీఁద నార్చి తన గద వైచెన్. 19

వ. అంత నా రక్కసుండు, వెక్కసం బగు రోషంబునఁ, దనకుఁ దొల్లి మయుం డెఱింగించిన దైతేయమాయ నాశ్రయించి, మింటికి నెగసి, పంచబాణునిపై బాణవర్షంబు గురిసిన; న మ్మహారథుండు నొచ్చియు, సంచలింపక, మచ్చరంబున సర్వమాయా వినాశిని యైన సాత్త్వికమాయం బ్రయోగించి, దనుజుని బాణ వర్షంబు నివారించె. మఱియు, వాఁడు భుజగ గుహ్యక పిశాచమాయలు పన్ని నొప్పించిన, నన్నియుఁ దప్పించి, 20

క. దండధరమూర్తిఁ గైకొని, యొం డాడక చక్రసూనుఁ డుగ్రతరాసిన్
ఖండించె శంబరుని తలఁ, గుండల కోటీరమణులు కుంభిని రాలన్. 21

క. చిగురా కడిదపు ధారల, జగములఁ బరవశము సేయు చలపాదికి దొ
డ్డగు నుక్కడిదంబునఁ దన, పగతుం దెగవ్రేయు టెంతపని చింతింపన్. 22

క. బెగడుచు నుండక శంబరుఁ, దెగడుచుఁ బూవింటిజోదు ధీరగుణంబుల్
పొగడుచుఁ గురిసిరి ముదమున, నెగడుచుఁ గుసుమముల ముసురు నిర్జరు లధిపా!

—: రతీదేవి ప్రద్యుమ్నసహిత యై గగనమార్గంబున ద్వారకకుఁ బోవుట :—

వ. ఇట్లు శంబరుని వధియించి, విలసిల్లుచున్న యించువిలుకానిం గొంచు, నాకాశ
చారిణి యై. యా రతీదేవి, గగనపథంబు వట్టి, ద్వారకా నగరోపరిభాగంబునం
జనుదెంచిన. 24

ఆ. మెఱుపుఁదీఁగెతోడి మేఘంబుకైవడి
యువిదతోడ మింటనుండి కదలి
యరుగుదెంచె మదనుఁ డంగనా జనములు
మెలఁగుచున్న లోనిమేడకడకు. 25

మ. జలదశ్యాముఁ బ్రలంబ బాహు యుగళున్ జంద్రాననున్ నీల సం
కుల వక్రాలకుఁ బీతవాసు ఘనవక్షున్ సింహమధ్యున్ మహో
త్పల పత్రేక్షణు మందహాస లలితుం బంచాయుధున్ నీరజా
క్షులు దా [2]రేమఱిపాటఁ జూచి హరియంచుం డాఁగి రయ్యై యెడన్. 26

క. కొందఱు హరి యగు నందురు, కొందఱు చిహ్నములు గొన్ని కొన్ని హరికి లే
వందురు మెల్లనె తెలియుద, మందురు మఱుఁ జూచి కొంద ఱబలలు గము లై.

క. హరి యని వెనుచని పిదపను, హరిఁ బోలెడువాఁడు గాని హరి గాఁ డనుచున్
హరిమధ్య లల్లనల్లన, హరినందనుఁ డాయవచ్చి రాశ్చర్యములన్. 28

ఉ. అన్నులు సేరవచ్చి మరు నందఱు చూడఁగ దాను వచ్చి సం
పన్న గుణాభిరామ హరి పట్టపుదేవి విదర్భపుత్రి గ్రేఁ
గన్నుల నా కుమారకుని కైవడి నేర్పడఁ జూచి బోఁటితోఁ
జన్నులు చేప నిట్లనియె సంభ్రమ దైన్యము లుల్లసిల్లఁగన్.

శా. ఈ కంజేక్షణుఁ డీ కుమారతిలకుం డీ యిందుబింబాననుం
డీ కంఠీరవమధ్యుఁ డిచ్చటికి నేఁ డెందుండి యేతెంచెనో
యీ కల్యాణునిఁ గన్న భాగ్యవతి మున్నే నోములన్ నోఁచెనో
యే కాంతామణియందు [3]వీఁగి కనెనో యే కాంతుఁ డీ కాంతునిన్. 30

1. శతములు (క-బ.) 2. ఏమఱుపాటు (వా.) ఏమఱిపాటు (తం.); 3. వీని (హ)

శా. ఆళీ! నా తొలిచూలు బిడ్డనికిఁ బోర్కాడించి నే సూతికా
శాలామధ్య విశాల తల్పగత నై చన్నిచ్చి నిద్రింప నా
బాలుణ్ణ నాచనుఁ బాలకుం జెటిచి యే పాపాత్ము లే త్రోవ ము
న్నే లీలం గొనిపోయిరో శిశువుఁ దా నే తల్లి రక్షించెనో. 31

క. కొడుకఁడు నా పొదిఁగిటిలోఁ, జెడిపోయిన నాఁటనుండి చెలియా! తెలియం
బడ దే వార్త్తయు నతఁ డే, నలువున నెచ్చోట నిలిచి వర్త్తించె[1] నొకో! 32

క. ఇందాఁక వాఁడు బ్రతికిన, సందేహము లేదు దేహ చాతుర్య వయ
స్సౌందర్యంబున లోకులు, వందింపఁగ నితనియంతవాఁ డగుఁ జుమ్మీ. 33

మ. అతివా! సిద్ధము నాఁటి బాలకుని కి య్యాకార మీ వర్ణ మీ
[2]గతి యీహాస విలోకన స్వరము లీ గాంభీర్య మీ కాంతి వీఁ
డతఁడే కాఁదగు నున్నవారలకు నా యాత్మేశు సారూప్య సం
గతి సిద్ధింపదు వీనియందు మిగులం గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 34

క. పొదలెడి ముదమునఁ జిత్తము, గదలెడి నా యెడమమూఁపు గన్నులవెంటన్
[3]బ్రిదిలెడి నానందాశ్రులు, మెదలెడిఁ బాలిండ్లఁ బాలు మే లయ్యెడినో. 35

వ. అని డోలాయమాన మానస యై వితర్కింపుచు. 36

క. తనయుఁ డని నొడువఁ దలఁచును, దనయుఁడు గాకున్న మిగులఁ దతిగొని సవతుల్
తను నగియెద రని [4]తలఁచు న, తనుసంశయ [5]మలమికొనఁగఁ దనుమధ్య మదిన్.

వ. ఇట్లు రుక్మిణీదేవి విచారించుచుండ, లోపలినగరి కావలివారివలన విని, కృష్ణుండు దేవకీవసుదేవులఁ దోడ్కొని చనుదెంచి, సర్వజ్ఞుఁ డయ్యు నేమియు వివరింపక యూరకుండె. అంత నారదుండు చనుదెంచి, శంబరుండు కుమారునిం గొనిపోవుట మొదలైన వార్త లెటింగించిన. 38

క. చచ్చిన బాలుఁడు గ్రమ్మఱ, వచ్చినక్రియ వచ్చెఁ బెక్కు వర్షములకు నీ
సచ్చరితు నేఁడు గంటిమి, చెచ్చెర ము న్నెట్టితపము సేయంబడెనో. 39

వ. అని యంతఃపురకాంతలును, దేవకీ వసుదేవ రామకృష్ణులును, యథోచితక్రమం బున నా దంపతుల దివ్యాంబరాభరణాలంకృతుల సత్కరించి, సంతోషించిరి. రుక్మిణీదేవియు నందనుఁ గౌఁగిలించుకొని. 40

---

1. వర్త్తించెడినో (తం. వా.); వర్ధిల్లెడునో (వ.) 2. గతిహాసంబు (హ.) 3. బొదలెడి (హ.) 4. తలచును తనుసంశయ (క. ట. ద. వ) 5. మెలమి (హ.)

శా. అన్నా! నా చనుఁ బాపి నిన్ను దనుజుం డంభోనిధిన్ వైచెనే
యెన్నే వర్షము లయ్యెఁ బాసి సుత! నీ వేరీతి జీవించి యే
సన్నాహంబున శత్రు [1]గెల్చితివొ యాశ్చర్యంబు సంధిల్లెడిన్
నిన్నుం గాంచితి నింతకాలమునకున్ నే ధన్యతన్ జెందితిన్. 41

వ. అని కొడుకుం జూచి, సంతోషించి, కోడలిగుణంబులు కైవారంబు చేసి, వినోదింపుచుండె. అంత ద్వారకానగరంబు ప్రజలు విని హర్షించిరి. అందు. 42

క. సిరిపెనిమిటి పుత్రకుఁ డగు, మరుఁ గని హరిఁ జూచినట్లు మాతలు దమలో
గరఁగుదు రఁట పరకాంతలు, మరుఁ గని మోహాంధకార మగ్నులు గారే. 43

అధ్యాయము - ౫౬

—: శ్రీకృష్ణుండు లోకాపవాద నివృత్తికొఱకు - స్యమంతకమణినిఁ దెచ్చుట :—

వ. అని చెప్పి శుకుం డిట్లనియె. 44

క. సత్రాజిత్తు నిశాచర, శత్రునకుం గీడుసేసి సద్వినయముతోఁ
బుత్రి స్యమంతకమణియును, మైత్రిం గొనితెచ్చి యిచ్చె మనుజాధీశా! 45

వ. అనిన విని రా జిట్లనియె. 46

ఆ. శౌరి కేమి తప్పు [2]సలిపె సత్రాజిత్తు
కూఁతు మణియు నేల కోరి యిచ్చె
నతని కెట్లు గలిగె నా స్యమంతకమణి
విప్రముఖ్య! నాకు విస్తరింపు. 47

వ. అనిన విని, శుకయోగివర్యుం డిట్లనియె. సత్రాజిత్తనువాఁడు సూర్యునకు భక్తుండై, చెలిమిసేయ, నతనివలన సంతసించి, సూర్యుండు స్యమంతకమణి నిచ్చె. ఆ మణి కంఠంబున ధరియించి, సత్రాజిత్తుండు భాస్కరునిభంగి భాసమానుండై, ద్వారకానగరంబునకు వచ్చిన, దూరంబున నతనిం జూచి, జనులు మణిప్రభా పటల [3]తిరోహిత దృష్టులై, సూర్యుం డని శంకించి వచ్చి, హరి కిట్లనిరి. 48

క. నారాయణ! దామోదర!, నీరజదళనేత్ర! చక్రి! నిఖిలేశ! గదా
[4]ధారణ! గోవింద! నమ, స్కారము యదుపుత్ర! నిత్యకల్యాణ [5]నిధీ! 49

---

1. గెల్చితివి (హ.); 2. సేసె (హ.) సత్రాజితుఁడుసేసె (తం. వా.) 3. ప్రభాపటల తేజోహృతదృష్టులై (తం. వా.) 4. ధారీ (వ్రా. ప్ర.) 5. హరీ (హ.)

మ. దివిజాధీశ్వరు లిచ్చగింతురు గదా దేవేశ! నిన్ జూడ యా
దవవంశంబున గూఢమూర్తివి [1]జగత్త్రాణుండ వై యుండఁగా
భవదీ యాకృతిఁ జూడ నేఁ డదె రుచిప్రచ్ఛన్న దిగ్భాగుఁ డై
రవియో నీరజగర్భుఁడో యొకఁడు చేరన్ వచ్చె మార్గంబునన్. 50

వ. అని యిట్లు పలికిన మూఢజనులం జూచి, గోవిందుండు నగి, మణిసమేతుం డైన సత్రాజిత్తుండు గాని, సూర్యుండు గాఁ డని పలికె. అంత సత్రాజిత్తుండు, శ్రీయుతం బై, మంగళాచార సంచారం బైన తన గృహంబునకుం జని, మహీసురులచేత నిజ దేవతామందిరంబున, న మ్మణి శ్రేష్ఠంబుఁ బ్రవేశింపఁ జేయించె. అది ప్రతిదినంబును, నెనిమిదిబారువుల సువర్ణం బొసంగుచుండు. 51

క. ఏ రా జేలెడు వసుమతి, నా రత్నము పూజ్యమాన మగు నక్కడ రో
గారిష్ట సర్వమాయిక, మారీ దుర్భిక్షభయము మాను నరేంద్రా! 52

క. అ మ్మణి యాదవ విభునకు, నిమ్మని హరి యడుగ నాతఁ డీక ధనేచ్ఛన్
బొమ్మని పలికెను జక్రికి, ని మ్మణి యాకున్న మీఁద నేమౌ ననుచున్. 53

వ. అంత. 54

చ. అడరెడు వేడ్కఁ గంఠమున న మ్మణిఁ దాల్చి ప్రసేనుఁ డొక్కనాఁ
డడవికి ఘోర వన్య మృగయారతి నేఁగిన వానిఁ జంపి పైఁ
బడి మణిఁ గొంచు నొక్కహరి పాఱఁగ దాని వధించి డాసి యే
ర్పడఁ [2]గనె జాంబవంతుఁడు ప్రభాత్త దిగంతము నా స్యమంతమున్. 55

క. కని జాంబవంతుఁ డా మణిఁ, గొనిపోయి సమీప శైలగుహఁ జొచ్చి ముదం
బునఁ దన కూరిమి [3]సుతునకు, ఘన కేళీకందుకంబుగాఁ జేసె నృపా! 56

వ. అంత సత్రాజిత్తుండు తన సహోదరుం డైన ప్రసేనునిం గానక దుఃఖించుచు. 57

మ. మణి కంఠంబునఁ దాల్చి నేఁ డడవిలో మావాఁడు వర్తింపఁగా
మణికై పట్టి వధించినాఁడు హరికిన్ మర్యాద లే దంచు దూ
షణముం జేయఁగ వాని దూషణముఁ గంసధ్వంసి యాలించి యే
వ్రణమున్ నాయెడ లేదు నింద గలిగెన్ వారించు టేరీతియో. 58

వ. అని వితర్కించి. 59

---

1. జగత్ప్రాణుండ (హా.) 2. ఁగను (హా.) 3. సుతకును (హా. తం. వా.)

మ. తనవా రెల్లఁ బ్రసేనుజాడఁ దెలువన్ దర్కించుచున్ వచ్చి త
ద్వనవీథిం గనె నేలఁ గూలిన మహాశ్వంబున్ బ్రసేనుం బ్రసే
నుని హింసించిన సింహమున్ మృగపతిన్ నొప్పించి ఖండించి యేఁ
గిన భల్లూకము చొచ్చియున్న గుహయుం గృష్ణుండు రోచిష్ణుఁ డై 60

వ. కని తన వెంటనంటి వచ్చిన ప్రజల నెల్ల గుహాముఖంబున విడిచి, సాహసంబున మహానుభావుం డైన హరి, నిరంతర నీరంధ్ర నిబిడాంధకార బంధురం బై, భయంకరం బై, విశాలం బైన గుహాంతరాళంబు సొచ్చి, చని, యక్కడ నొక్క [1]బాలున కెదుర దర్శనీయ కేళీకందుకంబుగా బ్రేలంగట్టిన య మ్మణి శ్రేష్ఠంబుఁ గని హరింప నిచ్ఛయించి. 61

క. మెల్లనె పదము లిడుచు యదు, వల్లభుఁ డా [2]శిశువుకడకు వచ్చిన గుండెల్
జల్లనఁగఁ జూచి కంపము, మొల్లంబుగ [3]వానిదాది మొఱవెట్టె నృపా! 62

వ. అంత నా ధ్వని విని, బలవంతుం డైన జాంబవంతుండు వచ్చి, తనస్వామి యని కృష్ణు నెఱుంగక, ప్రాకృతపురుషుం డని తలంచి, కృష్ణునితో రణంబుచేసె. అందు. 63

క. పలలమునకుఁ బోరెడు డే, గలక్రియ శస్త్రములఁ దరులఁ గరముల విజయే
చ్ఛల నిరువది యెనిమిది దిన, ములు పోరిరి నగచరేంద్ర ముఖ్యుఁడు హరియున్.

క. అడిదములఁ దరులు విఱిగిన, బెడిదము లగు మగతనములఁ బిఱుతివక వడిన్
[4]బిడుగుల వడువున వడియెడి, [5]పిడికిటి పోటులను గలన బెరసి రిరువురున్. 65

శా. స్పష్టాహంకృతు లుల్లసిల్ల హరియున్ భల్లూకలోకేశుఁడున్
ముష్టాముష్టి నహర్నిశంబు జయ సమ్మోహంబులం బోరుచోఁ
బుష్టిం బాసి ముకుంద ముష్టి హతులన్ బూర్ణ శ్రమోపేతుఁ డై
పిష్టాం[6]గోరు శరీరుఁ డై యతఁడు దా భీతాత్ముఁ డై యి ట్లనెన్. 66

వ. దేవా! నిన్నుఁ బురాణపురుషు నధీశ్వరుం డైన విష్ణుంగా నెఱుంగుదు. సర్వ భూతంబులకుం బ్రాణ ప్రతాప ధైర్య బలంబులు నీవ. విశ్వంబునకు సర్గ స్థితి లయంబుల నెవ్వ రాంచరింతురు, వారికి సర్గ స్థితి లయంబులు సేయు నీశ్వరుండవు నీవ. ఆత్మకుం బరమాత్మవు నీవ. అని మఱియును. 67

---

1. బాలికకెదుర (హా. తం. వా.); బాలునకెదురుగ (గ. ట.) 2. బాలకడకు (హా.) 3. దానిదాది (హా. తం. వా.) 4. బడుగుల (హా.) 5. పిడికిటఁ బొడుచుటలు గలన (హా.) 6. పిష్టాంసోరు (వా.); పిష్టాకార (ట.)

సీ. బాణాగ్ని నెవ్వఁడు పఱపి పయోరాశి నింకించి బంధించి యేపుమాపెఁ
బరఁగ నెవ్వఁడు ప్రతాప ప్రభారాశిచే దానవ గర్వాంధతమస మణఁచెఁ
గంజాతములు ద్రెంచు కరిభంగి నెవ్వఁడు దశకంఠు కంఠ బృందములు ద్రుంచె
నాచంద్రసూర్యమై యమరు లంకారాజ్యమునకు నెవ్వఁడు విభీషణుని నిలిపె
తే. నన్ను నేలిన లోకాధినాథుఁ డెవ్వఁ
డంచితోదార కరుణారసాబ్ధి యెవ్వఁ
డాతఁడవు నీవకావె మహాత్మ! నేఁడు
మాఱుపడి యెగ్గుఁ జేసితి మఱవవలయు. 68

వ. అని యిట్లు పరమభక్తుం డైన జాంబవంతుండు వినుతించిన, నతని శరీరనిగ్రహ
నివారణంబుగా భక్తవత్సలుం డయిన హరి, తనకరంబున నతనిశరీరంబు నిమిరి,
మేఘగంభీర భాషణంబుల ని ట్లనియె. 69

క. ఈ మణి మాచేఁ బడె నని, తామసు లొనరించు నింద దప్పెడు కొఱకై
నీ మందిర మగు బిలమున, కే మరుదెంచితిమి భల్లుకేశ్వర ! వింటే. 70

వ. అనిన విని సంతసించి, జాంబవంతుండు మణియునుం, [1]దనకూఁతు జాంబవతి యను
కన్యకామణియునుం దెచ్చి, హరికిం గానుకగా సమర్పించె. అట మున్ను హరి వెంట
వచ్చిన వారలు, బిలంబు వాకిటం బండ్రెండుదినంబులు హరిరాక కెదురు చూచి,
వేసరి,వగచి,తమపురంబునకుం జనిరి. అంత దేవకీవసుదేవులును, రుక్మిణియు, మిత్ర
బంధు జ్ఞాతిజనులును, గుహ సొచ్చి కృష్ణుండు [2]రాక చిక్కె నని శోకించి. 71

క. దుర్గమ మగు బిలమున హరి, నిర్గతుఁ డై చేరవలయు నేఁ డని పౌరుల్
వర్గము లై సేవించిరి, దుర్గన్ గృత కుశలమార్గఁ దోషిత భర్గన్. 72

క. డోలాయిత మానసు లై, జాలిం బడి జనులు గొలువఁ జండిక పలికెన్
బాలామణితో మణితో, హేలాగతి వచ్చు నంబుజేక్షణుఁ డనుచున్. 73

క. యత్నము సఫలం బైన స, పత్నసమూహములు బెగడఁ బద్మాక్షుం డా
రత్నముతోఁ గన్యాజన, రత్నముతోఁ బురికి వచ్చె రయమున నంతన్. 74

క. మృతుఁ డైనవాఁడు పున రా, గతుఁ డైన క్రియం దలంచి కన్యామణిసం
యుతుఁ డై వచ్చిన హరిఁ గని, వితతోత్సవ కౌతుకముల వెలసిరి పౌరుల్. 75

వ. ఇట్లు హరి తన పరాక్రమంబున జాంబవతీదేవిం బరిగ్రహించి, రాజసభకు సత్రా
జిత్తుఁ బిలిపించి, యా వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి, సత్రాజిత్తునకు మణి

1. త్రైలోక్యసుందరి యగు తన కూతు (క.) 2. రాఁడు చిక్కె (హ)

నిచ్చిన, నతండు సిగ్గువడి, మణిం బుచ్చుకొని, పశ్చాత్తాపంబు నొందుచు, బలవ
ద్విరోధంబునకు వెఱచుచు, నింటికిం జని. 76

క. పాపాత్ముల పాపములం, బాపంగా నోపునట్టి పద్మాక్షునిపైఁ
బాపము గల దని నొడివిన, పాపాత్ముని పాపమునకుఁ బారము గలదే. 77

మ. మితభాషిత్వము మాని యేల హరిపై మిథ్యాభియోగంబుఁ జే
సితిఁ బాపాత్ముఁడ నర్థలోభుఁడను దుశ్చిత్తుండ మత్తుండ దు
ర్మతి నీ దేహము[1] గాల్పనే దురిత మే మార్గంబునన్ బాయు నే
గతిఁ గంసారి ప్రసన్నుఁ డై మనుచు నట్టి గారుణ్యభావంబునన్. 78

ఆ. మణియుఁ గూఁతు నిచ్చి మాధవు పదములఁ
బట్టుకొంటి నేని బ్రతుకు గలదు
సంతసించు నతఁడు సదుపాయ మగు నిది
సత్య మితరవృత్తిఁ జక్కఁబడదు. 79

మ. అని యి బ్భంగి బహుప్రకారముల నేకాంతస్థుఁ డై యింటిలోఁ
దనబుద్ధిం బరికించి నీతి గని సత్రాజిత్తు సంప్రాప్త శో
భనుఁ డై యిచ్చె విపత్పయోధి తరికిన్ భామా మనోహారికిన్
దనుజాధీశ విదారికిన్ హరికిఁ గాంతారత్నముం రత్నమున్. 80

ఉ. తామరసాక్షుఁ డచ్యుతుఁ డుదార యశోనిధి పెండ్లియాడె నా
నా మనుజేంద్ర నందిత గుణస్థితి లక్షణ సత్యభామ ను
ద్దామ పతివ్రతాత్వ నయధర్మ విచక్షణతా దయా యశః
కామను సత్యభామను ముఖద్యుతి నిర్జిత సోమ నయ్యెడన్. 81

క. మణి యిచ్చినాఁడు వాసర, మణి నీకును మాకుఁ గలవు మణులు కుమారీ
మణి చాలు నంచుఁ గృష్ణుఁడు, మణి సత్రాజిత్తునకును మరలఁగ నిచ్చెన్. 82

అధ్యాయము – ౫౭

—: శతధన్వుఁడు సత్రాజిత్తును జంపి మణి నపహరించుట :—

వ. అంత నక్కడ కుంతీసహితు లైన పాండవులు లాక్షాగారంబున దగ్ధు లై రని విని,
నిఖిలార్థదర్శనుం డయ్యును గృష్ణుండు బలభద్ర సహితుం డై, కరినగరంబునకుం
జని, కృప విదుర గాంధారీ భీష్మ ద్రోణులం గని, దుఃఖోప[2]శమనంబులు సేయు
న య్యెడ. 83

1. ఁగాల్పనే (హ. తం. వా.) 2. శమనాలాపంబు లాడుచుండు నెడ (తం. వా.)

సీ. జగతీశ ! వినవయ్య ! శతధన్వుఁ బోడనుగని యక్రూర కృతవర్మ లాప్తవృత్తి
మన కిత్తు నను చు సమ్మతిఁ జేసి తనకూఁతుఁ బద్మాక్షునకు నిచ్చి పాడి తప్పె
ఖలుఁడు సత్రాజిత్తు గడఁక నేఁకియ నైన మణి పుచ్చుకొనుము నీమతము మెఱసి
యని తన్నుఁ బ్రేరేప నా శతధన్వుఁడు పశువుఁ గటికివాఁడు పట్టిచంపు

ఆ. కరణి నిదురవోవఁ గడఁగి సత్రాజిత్తుఁ
బట్టి చంపి వాని భామలెల్ల
మొఱలు వెట్ట లోభమునఁ జేసి మణిఁ గొంచుఁ
జనియె నొక్కనాఁడు జనవరేణ్య ! 84

వ. ఇట్లు హతుం డయిన తండ్రిం గని, శోకించి, సత్యభామ యతనిం దైలద్రోణి యందుఁ బెట్టించి, హస్తిపురంబునకుం జని, సర్వజ్ఞుండైన హరికి సత్రాజిత్తు మరణంబు విన్నవించిన, హరియును, బలభద్రుండును నీశ్వరు లయ్యును, మనుష్య భావంబుల విలపించిరి. అంత బలభద్ర, సత్యభామా సహితుం డై హరి,ద్వారకా నగరంబునకు మరలి వచ్చి, శతధన్వం జంపెద నని తలంచిన, నెఱింగి, శతధన్వుండు, ప్రాణభయంబునఁ గృతవర్మయింటికిం జని, తనకు సహాయుండవు గమ్మని పలికినఁ, గృతవర్మ యి ట్లనియె. 85

ఉ. అక్కట ! రామకృష్ణులు మహాత్ములు వారల కెగ్గుసేయఁగా
నిక్కడ నెవ్వఁ డోపు విను మేర్పడఁ గంసుఁడు బంధుయుక్తుఁ డై
చిక్కఁడె మున్ను మాగధుఁడు సేనలతోఁ బదియేడు తోయముల్
దిక్కులఁ బాఱఁడే మనకు దృష్టము వారలలావు వింతయే. 86

వ. అని యుత్తరంబు సెప్పిన విని, శతధన్వం డక్రూరుని యింటికిం జని, హరితోడి పగకుం దోడు రమ్మని చీరిన, నక్రూరుండు (హరి బలపరాక్రమ ధైర్య స్థైర్యంబు లుగ్గడించి.) మఱియు ని ట్లనియె. 87

సీ. ఎవ్వఁడు విశ్వంబు నెల్ల సలీలుఁ డై పుట్టించి రక్షించి పొలియఁజేయు
నెవ్వనిచేష్టల నెఱుఁగరు బ్రహ్మాదు లెవ్వనిమాయ మోహించు భువన
మేడేండ్ల పాపఁ డై యేవిభుఁ డొకచేత గోరక్షణమునకై కొండ నెత్తె
నెవ్వఁడు కూటస్థుఁ డీశ్వరుఁ డద్భుత కర్ముఁ డనంతుఁడు కర్మసాక్షి

తే. యట్టి ఘనునకు శౌరికి ననవరతము
మ్రొక్కెదము గాక విద్వేషమునకు నేము
వెఱతు మొల్లము [1]నీపొందు వేగ పొమ్మ
చాలు పదివేలు వచ్చె నీ సఖ్యమునను. 88

వ. అని యి ట్లక్రూరుం డుత్తరంబు పలికిన, న మ్మహామణి నక్రూరు[2]నివద్ద నునిచి, వెఱచి, శతధన్వుండు తురగారూఢుండై, శతయోజన దూరంబు చనియె. అంత

1. నీ పొందు వెంటఁ బొమ్ము (తం. వా.) 2. నియొద్ద (వా.) నొద్ద (తం.)

గరుడకేతనాలంకృతం బైన తే రెక్కి, రామకృష్ణులు వెనుచనిరి. అంత నతండును మిథిలానగరంబుఁ జేరి, సమీపంబునందు. 89

చ. తురగము డిగ్గి తల్లడముతో శతధన్వుఁడు పాదచారి యై
పరువిడఁ బోకు పోకు మని పద్మదళాక్షుఁడు గూడఁబాటి భీ
కరగతి వాని మస్తకము ఖండిత మై పడ [1]వేసెఁ జక్రముం
బరిహృత దైత్యచక్రముఁ బ్రభాచయ మోదిత దేవశక్రమున్. 90

వ. ఇట్లు హరి శతధన్వుని వధియించి, వాని వస్త్రంబులందు మణి వెదకి, లేకుండుట దెలిసి, బలభద్రునికడకు వచ్చి, శతధన్వుం డూరక హతుం డయ్యె. [2]మణి లే దనిన, బలభద్రుం డి ట్లనియె. 91

సీ. ఆ మణి శతధన్వుఁ డపహరించుట నిక్క మెవ్వరిచే దాఁప నిచ్చినాఁడొ
వేగమ నీ వేఁగి వెదకుము పురిలోన వైదేహు దర్శింప వాంఛ గలదు
పోయివచ్చెద నీవు పొ మ్మని వీడ్కొన మెల్లన రాముండు మిథిలఁ జొచ్చి
పోయిన జనకుండు పొడగని హర్షించి యెంతయుఁ బ్రియముతో నెదురువచ్చి

తే. యర్ఘ్యపాద్యాది కృత్యంబు లాచరించి
యిచ్చవచ్చిన వస్తువు లెల్ల నిచ్చి
యుండు మని భక్తిఁ జేసిన నుండె ముసలి
కువలయేశ్వర ! మిథిలలోఁ గొన్ని యేండ్లు. 92

వ. అంత దుర్యోధనుండు, మిథిలానగరంబునకుం జనుదెంచి, జనకరాజుచేత సమ్మానితుం డై. 93

క. చలమున గాంధారేయుఁడు, లలిత గదాయుద్ధ కౌశలము నేర్చెఁ దగన్
హలిచే శ్రితజన నిర్జర, ఫలిచేఁ ద్రైలోక్య వీరభటగణ బలిచేన్. 94

వ. అటఁ గృష్ణుండును, ద్వారకానగరంబునకుం జని, శతధన్వుని మరణంబును, మణి లేకుండుటయును, సత్యభామకుం జెప్పి, సత్యభామా ప్రియకరుండు గావున, సత్రాజిత్తునకుం బరలోక క్రియలు సేయించె. అక్రూర కృతవర్మలు శతధన్వ మరణంబు విని, వెఱచి, ద్వారకానగరంబు వెడలి, బహుయోజన దూర భూమికిం జనిరి. అక్రూరుండు లేమిం జేసి, వానలు లేక మహోత్పాతంబులును, శరీర మానస తాపంబులును, ద్వారకానగరవాసులకు సంభవించిన, నందుల వృద్ధజనులు బెగడి, హరి కి ట్లనిరి. 95

1. వ్రేసె (హ. తం. వా.) 2. వానిచేత మణిలేదనిన (త. వ.)

సీ. కమలాక్ష! వినవయ్య! కాశీశుఁ డేలెడి కుంభిని వానలు గురియకున్నఁ
గోరి శ్వఫల్కునిఁ గొనిపోయి యతనికిఁ [1]గాందిని యనియెడు కన్య నిచ్చి
కాశీవిభుండు సత్కారంబు సేసిన వానలు గురిసె నా వసుధమీఁద
నాతని పుత్రకుఁ డైన యక్రూరుండు నంతటివాఁడె మహాతపస్వి

ఆ. మరలి వచ్చెనేని మాను నుత్పాతంబు
లెల్ల వాన గురియు నీ స్థలమున
దేవ! యతనిఁదోడితెప్పింపు మన్నింపు
మానవలయు పీడ మానవులకు. 96

వ. అని పలుకు పెద్దలపలుకు లాకర్ణించి, దూతజనులను బంపి, కృష్ణుం డక్రూరుని రావించి, పూజించి, ప్రియకథలు గొన్ని చెప్పి, సకలలోకజ్ఞుఁడు గావున మృదు మధుర భాషణంబుల ని ట్లనియె. 97

సీ. తా నేఁగుతఱి శతధన్వుండు మణిఁ దెచ్చి నీ యింటఁ బెట్టుట నిజము తెలిసి
నాఁడ సత్రాజిత్తునకుఁ బుత్రకులు లేమి నతనికిఁ గార్యంబు లాచరించి
వి త్తంబు ఋణమును విభజించు కొనియెద రతని పుత్రిక లెల్ల నతఁడు పరుల
చేత దుర్మరణంబుఁ జెందినాఁ డతనికై సత్కర్మములు మీఁద జరుపవలయు

ఆ. మణిగ్రహింపు మీవు మాయన్న నను నమ్మఁ
డెలమి బంధుజనుల కెల్లఁ జూపు
మయ్య! నీగృహమున హాటక వేదికా
సహిత మఖము లమరు సంతతమును. 98

వ. అని యిట్లు సామవచనంబులు హరి వలికిన, నక్రూరుండు వస్త్రచ్ఛన్నం బైన మణిఁ దెచ్చి హరి కిచ్చిన. 99

ఉ. సంతస మంది బంధుజన [2]సన్నిధికిన్ హరి దెచ్చి చూపె న
శ్రాంత విభాసమాన ఘృణిజాల పలాయిత భూనభోంతర
ధ్వాంతము హేమభార చయ వర్షణ విస్మిత దేవ మానవ
స్వాంతముఁ గీర్తిపూరిత దిశా వలయాంతము నా స్యమంతకమున్. 100

క. చక్రాయుధుఁ డీక్రియఁ దన, యక్రూరత్వంబు జనుల కందఱకును ని
ర్వక్రముగఁ దెలిపి క్రమ్మఱ, నక్రూరున కిచ్చె మణిఁ గృపాకలితుం డై. 101

క. ఘనుఁడు భగవంతుఁ డీశ్వరుఁ, డనఘుఁడు మణిఁ దెచ్చి యిచ్చి నట్టి కథనమున్
వినినఁ బఠించినఁ దలఁచిన, జనులకు దుర్యశముఁ బాపసంఘముఁ దలఁగున్. 102

---

1. గాదిని (క. చ. ట. త. వ.) 2. సంతతికిన్ (హ.)

అధ్యాయము — ౫౮

—: శ్రీకృష్ణుం డింద్రప్రస్థపురంబున కరుగుదెంచుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు పాండవులఁ జూడ నిశ్చయించి, సాత్యకిప్రముఖ యాదవులు గొలువఁ, బురుషోత్తముం డింద్రప్రస్థపురంబునకుం జనినవారు ప్రాణంబులం గనిన యింద్రియంబులభంగి, సకలేశ్వరుం డైన హరిం గని, కౌఁగిలించికొని, కృష్ణుని దివ్యదేహ సంగమంబున నిర్ధూత కల్మషు లై, యనురాగ హాస విభాసితం బైన ముకుంద ముఖారవిందంబును దర్శించి, యానందంబు నొందిరి. గోవిందుండును, యుధిష్ఠిర భీమసేనుల చరణంబులకు నభివందనంబు చేసి, యర్జును నాలింగనంబున సత్కరించి, నకుల సహదేవులు మ్రొక్కిన గ్రుచ్చియెత్తి, యుత్తమపీఠంబున నాసీనుం డై యుండ, నప్పుడు. 103

క. చంచ ద్ఘనకుచ భారా, కుంచిత యై క్రొత్త పెండ్లికూఁతు రగుట నిం
చించుక సిగ్గు జనింపఁగఁ, బాంచాలతనూజ మ్రొక్కెఁ బద్మాక్షునకున్. 104

వ. అంత సాత్యకి పాండవులచేతం బూజితుం డై, యొక్కపీఠంబున నాసీనుం డయ్యె. తక్కిన యనుచరులున్ వారిచేతఁ బూజితు లై కొలిచి యుండిరి. హరియుం గుంతీదేవికడకుం జని, నమస్కరించి, యి ట్లనియె. 105

క. అత్తా! కొడుకులుఁ గోడలుఁ, జిత్తానందముగఁ బనులు సేయఁగ నాత్మా
యత్తానుగ వై యాజ్ఞా, సత్తాదులు గలిగి మనుదె సమ్మోదమునన్. 106

చ. అనవుడుఁ బ్రేమ విహ్వలత నందుచు గద్గదభాషణంబులన్
గనుఁగవ నశ్రుతోయములు గ్రమ్మఁగఁ గుంతి సుయోధనుండు చే
సిన యపకారముం [1]దడవి చెందిన దుఃఖములెల్లఁ జెప్పి యా
దనుజవిరోధి కి ట్లనియెఁ దద్దయుఁ బెద్దఱికంబు సేయుచున్. 107

సీ. అన్న! నీ చుట్టాల నరయుదు మఱవవు నీవు పుత్తెంచిన నెమ్మితోడ
[2]మాయన్న యేతెంచి మముఁ జూచిపోయెను నిల్చియున్నారము నీ బలమున
నా పిన్నవాండ్రకు నాకు దిక్కెవ్వరు నేఁడాదిగా నింక నీవెకాక
యఖిలజంతువుల కీ వాత్మవు గావునఁ బరులు నావారని భ్రాంతిసేయ

తే. వయ్య! నాభాగ్య మెట్టిదో యనవరతముఁ
జిత్తమున నుండి కరుణ మా చిక్కులెల్లఁ
బాపుచుందువు గాదె యో పరమపుణ్య!
యదుకుమారవరేణ్య! బుధాగ్రగణ్య! 108

---

1. దలఁచి (తం. వా.) 2. అక్రూరుఁడు (వ్యాఖ్య)

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 109

ఉ. పట్టఁగ లేరు నిన్నుఁ దమ భావములందు సనందనాదు లే
పట్టున నైన నట్టి గుణభద్ర చరిత్రుఁడ వీవు నేఁడు మా
చుట్టమ వంచు వచ్చెదవు చూచెద వల్పుల మైన మమ్ము నే
మెట్టితపంబు చేసితి మధీశ్వర ! పూర్వశరీర వేళలన్. 110

వ. అని ధర్మజుండు దన్నుఁ బ్రార్థించిన, నింద్రప్రస్థపురంబువారలకు నయనానందంబు సేయుచు, హరి గొన్ని నెలలు వసియించి యుండె. అం దొక్కనాఁడు. 111

మ. తురగశ్రేష్ఠము నెక్కి కంకట ధను స్తూణీ శరోపేతుఁ డై
హరితోడన్ వనభూమి కేఁగి విజయుం డాసక్తుఁ డై చంపె శం
బర శార్దూల తరక్షు శల్య చమరీ భల్లూక గంధర్వ కా
సర కంఠీరవ ఖడ్గ కోల హరిణీ సారంగ ముఖ్యంబులన్. 112

క. అచ్చోటఁ బవిత్రము లై, చచ్చిన మృగరాజి నెల్ల జననాథునకుం
[1]దెచ్చిరి పర్వము వచ్చినఁ, జెచ్చెర నరుఁ గొల్చియున్న సేవకు లధిపా ! 113

—: సూర్యతనూజ యగు కాళిందిని గృష్ణుండు వరించుట :—

వ. అంత నర్జునుండు, [2]నీరువట్టు గొని డస్సిన, యమునకుం జని, య మ్మహారథు లయిన నరనారాయణు లందు వార్చి, జలంబులు ద్రావి, యొక్క పులిన ప్రదేశంబున నుండుచు. 114

ఉ. ఉపగతు లైనయట్టి పురుషోత్తమపార్థులు గాంచి రాపగా
విపుల విలోల నీలతర వీచికలందు శిరోజభార రు
చ్యపహాసి తాళిమాలిక నుదంచిత బాలశశి ప్రభాలికన్
దపనుని బాలికన్ మదన దర్పణతుల్య కపోలపాలికన్. 115

వ. కని యచ్యుతుండు పంచిన, వివ్వచ్చుండు చని, యా కన్య కి ట్లనియె. 116

మ. సుదతీ ! యెవ్వరిదాన వేమి కొఱ కి చ్చోటన్ బ్రవర్తించె దె
య్యది నీ నామము కోర్కె యెట్టిది వివాహోత్కంఠతోఁ గూడి యీ
నదికిన్ వచ్చినజాడ గానఁబడె ధన్యం బయ్యె నీ రాక నీ
యుదయాది స్థితి నెల్లఁ జెప్పు మబలా ! యుద్య త్కురంగేక్షణా ! 117

వ. అనిన నర్జునునకుఁ గాళింది యి ట్లనియె. 118

1. దెచ్చి యొసంగిరి మెచ్చుగఁ(తం.వా.)"తాన్నిన్యుః కింకరా వరాజ్ఞే మేధ్యాన్ పర్వ ణ్యుపాగతే" (58-16) 2. నీరు దప్పిగొని డస్సి యమునకుం జనియె (హ.)

మ. నరవీరోత్తమ! యేను సూర్యునిసుతన్ నా పేరు కాళింది భా
స్కర సంకల్పిత [1]గేహమందు నదిలోఁ గంజాతు విష్ణుం బ్రభున్
వరుగాఁ గోరి తపంబు సేయుదు నొరున్ వాంఛింపఁ గృష్ణుండు వ
న్యరతిన్ వచ్చి వరించు నంచుఁ బలికెన్ నా తండ్రి నాతోడుతన్. 119

వ. అనిన విని, ధనంజయుం డా నీలవేణి పలుకులు హరికిం జెప్పిన, విని, సర్వజ్ఞుం డయిన హరియు, హరిమధ్యను రథంబుమీఁద నిడుకొని, ధర్మరాజుకడకుం జని, వారలు కోరిన విశ్వకర్మను రావించి, వారిపురం బతివిచిత్రంబు సేయించె. 120

క. దేవేంద్రుని ఖాండవ మ, ప్పావకునకు నీఁ దలంచి పార్థుని రథికున్
గావించి సూతుఁ డయ్యెను, గోవిందుఁడు మఱఁదితోడఁ గూరిమి వెలయన్.

వ. ఇట్లు నరనారాయణులు సహాయులుగా, దహనుండు ఖాండవవనంబు దహించి, సంతసించి, విజయునకు నక్షయ తూణీరంబులు, నభేద్య కవచంబును, గాండీవ మనియెడి బాణాసనంబును, దివ్యరథంబును, ధవళ రథ్యంబులను నిచ్చె. అందు.

ఉ. వాసవసూనుచేఁ దనకు వహ్నిశిఖా జనితోగ్రవేదనల్
పాసినఁ జేసి యొక్కసభఁ బార్థున కిచ్చె మయుండు ప్రీతుఁడై
యా సభలోనఁ గాదె గమనాగమనంబులఁ గౌరవేంద్రుఁ డు
ల్లాసముఁ బాసి యుండుట జల స్థల నిర్ణయ బుద్ధిహీనుఁడై. 123

శ్రీకృష్ణుండు కాళింది మిత్రవింద నాగ్నజితి భద్ర లక్షణ యనువారలం బెండ్లాడుట.

వ. అంతఁ గృష్ణుండు, ధర్మరాజ ప్రముఖుల వీడుకొని, సాత్యకిప్రముఖ సహచరులు గొలువ, మరలి తన పురంబునకుం జనుదెంచి, బంధుజనంబులకుఁ బరమానందంబు సేయుచు, నొక్క పుణ్యదివసంబున శుభలగ్నంబునం గాళిందినిం బెండ్లాడె. మఱియు, నవంతిదేశాధీశ్వరు లయిన విందానువిందులు దుర్యోధనునకు వశులై, వారికి మేనత్తయైన రాజాధిదేవి కూఁతు రైన తమ చెలియలిని వివాహంబు సేయ నుద్యోగించి, స్వయంవరంబు సాటించిన. 124

క. భూరమణులు సూడఁగ హరి, వీరతఁ జేకొనియె మిత్రవిందను నిత్యా
పూరిత సుజనానందన్, జారు చికురకాంతి విజిత షట్పదబృందన్. 125

సీ. జననాథ! వినుము కోసలదేశ మేలెడి నగ్నజిత్తను నరనాథుఁ డొకఁడు
సుమతి ధార్మికుఁడు తత్సుత నాగ్న[2]జితి యను కన్యక గుణవతి గలదు దానిఁ
బెండ్లియాడుటకునై పృథివీశు లేతెంచి వాఁడి కొమ్ములుగలవాని వీర
గంధంబు సోఁకినఁ గాలుఁద్రవ్వెడివాని నతిమదమత్తంబులైనవాని

1. గేహనిందు (హ.) 2. జిత్తియన్ (హ.)

తే. గోవృషంబుల నేడింటిఁ గూర్చి తిగిచి
బాహుబలముల నెవ్వఁడు పట్టి కట్టు
నతఁడు కన్యకు వల్లభుం డనిన వానిఁ
బట్టఁజాలక పోదురు ప్రజలు బెగడి. 126

వ. ఇట్లు గోవృషంబుల జయించినవాఁ డక్కన్యకకు వరుం డనిన, భగవంతుం డైన హరి విని, సేనాపరివృతుం డై, కోసలపురంబునకుం జనినఁ, గోసలాధీశ్వరుం డును, హరి నెదుర్కొని, యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి, పీఠంబు సమర్పించి, ప్రతివందితుం డై యున్నయెడ. 127

క. ఆ రాజకన్య ప్రియమున, నా రాజీవాక్షు మోహనాకారుఁ ద్రిలో
కారాధితుఁ మాధవుఁ దన, కారాధ్యుం డైన నాథుఁ డని కోరె నృపా! 128

వ. మఱియు, న క్కన్యకారత్నంబు దన మనంబున. 129

ఆ. విష్ణుఁ డవ్యయుండు విభుఁడు కావలె నని
నోఁచినట్టి తొంటి నోముఫలము
సిద్ధ మయ్యె నేనిఁ జేకొనుఁబో నన్నుఁ
జక్రధరుఁడు వైరిచక్రహరుఁడు. 130

మ. సిరియుం బద్మభవేశ దిక్పతులు మున్ సేవించి యెవ్వాని శ్రీ
చరణాంభోజపరాగముల్ శిరములన్ సమ్యగ్గతిం దాల్తు రీ
ధరణీచక్రభరంబు వాపుటకు నుద్యత్కేళి మూర్తుల్ దయా
పరుఁ డై యెవ్వఁడు దాల్చు నట్టి హరి యె బ్భంగిన్ బ్రవర్తించునో. 131

వ. అని యిట్లు నాగ్నజితి విచారించు నెడఁ, గృష్ణుఁ డా రాజుం జూచి, మేఘగంభీర నినదంబున ని ట్లనియె. 132

క. అన్యుల యాచింపరు రా, జన్యులు సౌజన్యకాంక్షఁ జనుదెంచితి నీ
కన్యక వేఁడెద నిమ్మా, కన్యాశుల్కాదుల మేము గాము నరేంద్రా! 133

వ. అనిన రా జి ట్లనియె. 134

శా. కన్యం జేకొన నిన్నిలోకముల నీకన్నన్ ఘనుం డైన రా
జన్యుం డెవ్వఁడు నీ గుణంబులకు నాశ్చర్యంబునం బొంది తా
నన్యారంభము మాని లక్ష్మి భవదీయాంగంబునన్ నిత్య యై
ధన్యత్వమ్మును జెందియున్నది గదా తాత్పర్య సంయుక్త యై. 135

శా. చంచత్ గోవృష సప్తకంబుఁ గడిమిన్ సైరించి యెవ్వాఁడు భం
జించున్ వానికిఁ గూఁతు నిత్తు నని యేఁ జీరించినన్ వైభవో
దంచత్ గర్వులు వచ్చి రాజతనయుల్ తత్పాద శృంగాహతిన్
గించిత్కాలము నోర్వ కేఁగుదు రనిన్ గేడించి భిన్నాంగులై. 136

శా. ఉష్ణాంశుండు తమంబుఁ దోలుక్రియ నీ వుగ్రాహవ క్షోణిలోఁ
గృష్ణా! వైరులఁ దోలినాఁడవు రణక్రీడా విశేషంబులన్
నిష్ణాతుండవు సప్త గోవృషములన్ నేఁ డాజి భంజించి రో
చిష్ణుత్వంబున వచ్చి చేకొనుము మా శీతాంశుబింబాననన్. 137

వ. అని నగ్నజిత్తు తనకూఁతు వివాహంబునకుం జేసిన సమయంబు చెప్పిన విని.

చ. కనియె నఘారి వత్స బక కంస విదారి ఖలప్రహారి దా
ఘనతర కిల్బిషంబుల నగణ్య భయంకర పౌరుషంబులన్
సునిశిత శృంగ నిర్దళిత శూరసమూహ ముఖామిషంబులన్
హనన గుణోన్మిషంబుల మహాపరుషంబుల గోవృషంబులన్. 139

ఉ. చేలము చక్కఁ గట్టుకొని చిత్రగతిన్ వడి నేడుమూర్తులై
బాలుఁడు దారురూపములఁ బట్టెడు కైవడిఁ బట్టి వీరశా
ర్దూలుఁడు గ్రుద్ది నేలఁ బడఁద్రోచి మహోద్ధతిఁ గట్టి యీడ్చె భూ
పాలకు లెల్ల మెచ్చ వృషభంబులఁ బర్వతసన్నిభంబులన్. 140

వ. ఇట్లు వృషభంబుల నన్నింటినిం గట్టి యీడ్చినం జూచి, సంతసించి, హరికి నగ్న
జిత్తు నాగ్నజితి నిచ్చిన, విధివత్ప్రకారంబునం బెండ్లియయ్యె. ఆ [1]రాజసుందరు
లానందంబునుం బొందిరి. ఆ సమయంబున, బ్రాహ్మణాశీర్వాదంబులును, గీత
పటహ శంఖ కాహళ భేరీ మృదంగ నినదంబులును జెలంగె. అంత నా కోసలేం
ద్రుండు, దంపతుల రథారోహణంబు సేయించి, పదివేల ధేనువులును, విచిత్రాం
బరాభరణ భూషిత లైన యువతులు మూఁడువేలును, దొమ్మిదివేల గజంబులును,
గజంబులకు శతగుణంబు లైన రథంబులును, రథంబులకు శతగుణంబు లైన
హయంబులును, హయంబులకు శతగుణాధికం బైన భటసమూహంబును నిచ్చి
పుత్తెంచిన, వచ్చునప్పుడు. 141

ఉ. భూతి యెలర్పఁ గోసలుని పుత్రికకై చనుదెంచి తొల్లి యాఁ
బోతులచేత నోటువడి పోయిన భూపతు లెల్ల మాధవుం
డా తరుణిన్ వరించుట చరావళిచే విని త్రోవ సైన్యసం
ఘాతముతోడఁ దాఁకి రరిగర్వ విమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 142

1. రాజపత్న్యః (58-48)

ఉ. [1]దండినిరాజు లెల్ల హరిఁ దాఁకిన నడ్డము వచ్చి వీఁకతో
ఖండనభూమియందుఁ దన బాంధవు లెల్లను సన్నుతింపఁగా
గాండివ చాపముక్త విశిఖంబుల వైరుల నెల్లఁ జంపెఁ నా
ఖండలనందనుండు శశకంబుల సింహము చంపుకైవడిన్. 143

వ. ఇట్లు హరి, నాగ్నజితిం బెండ్లియాడి, యరణంబులు పుచ్చుకొని, ద్వారకానగ
రంబునకు వచ్చి, సత్యభామతోఁ గ్రీడించుచుండె. మఱియును. 144

మ. జనవంద్యన్ †శ్రుతకీర్తినందయుఁ దరుణిన్ సందర్శన క్షోణిపా
ద్యనుజఁ మేనమఱందలిఁ విమల లోలాపాంగఁ [2]కైకేయ ని
ర్ధన యోనీంద్రఁ బ్రపూర్ణ సద్గుణ సముద్రఁ భద్ర నక్షుద్ర నా
వనజాతాక్షుఁడు పెండ్లియాఁడె నహితవ్రాతంబు భీతిల్లఁగన్. 145

వ. మఱియును. 146

చ. అమరులఁ బాఱఁదోలి భుజగాంతకుఁ డైన ఖగేశ్వరుండు ము
న్నమృతముఁ దెచ్చుకైవడి మదాంధుల రాజుల నుక్కడంచి యా
కమలదళాయతేక్షణుఁడు గైకొని తెచ్చెను మద్రకన్యకన్
సమద మృగేక్షణన్ నయవిచక్షణ లక్షణఁ బుణ్యలక్షణన్. 147

వ. ఇట్లు హరికి రుక్మిణియు, జాంబవతియు, సత్యభామయు, కాళిందియు, మిత్ర
విందయు, నాగ్నజితియు, భద్రయు, మద్రరాజనందన యైన లక్షణయును నన఼గ
నెనమండ్రు భార్య లైరి. మఱియు నరకాసురుని వధియించి, తన్నిరుద్ధ కన్యల,
షోడశ సహస్ర సంఖ్యల రోహిణి మొదలయినవారిం బరిగ్రహించె. అనిన విని.

అధ్యాయము - ౫౯

క. ధరకుం బ్రియనందనుఁ డగు, నరకుని హరి యేల చంపె నరకాసురుఁ డా
వరకుంతల లగు చామీ, కర కుంభస్తనుల నేల కారలఁ బెట్టెన్, 149

వ. అనిన నరేంద్రునకు మునీంద్రుఁ డి ట్లనియె. నరకాసురునిచేత నదితి కర్ణకుండల
ములును, వరుణుని ఛత్రంబును, మణిపర్వత మనియెడు నమరాద్రిస్థానముం
గోలుపడుటయును, నింద్రుఁడు వచ్చి, హరికి విన్నవించిన, హరి నరకాసుర
వధార్థంబు గరుడవాహనారూఢుం డయి చను సమయంబున హరికి సత్యభామ
యి ట్లనియె. 150

1. దండిన రాతులెల్ల (తం. వా.)

† "శ్రుతకీర్తేస్సుతాం భద్రా ముపయేమే పితృష్వసుః,
కైకేయాం భ్రాతృభిర్దత్తాం కృష్ణస్సందర్శనాదిభిః" (58-56)

2. కైకేయి (తం. వా.); నం, దని యోగీంద్ర సమూహ సన్నుతి సముద్రఁ (చ.)

—: శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామతోఁ గూడి మురాసుర నరకాసురుల వధించుట :—

శా. దేవా! నీవు నిశాటసంఘముల నుద్దీపించి చెండాడ నీ
ప్రావీణ్యంబులు చూడఁగోరుదుఁ గదా ప్రాణేశ! మన్నించి నన్
నీ వెంటం గొనిపొమ్ము నేఁడు కరుణన్ నేఁ జూచి యేతెంచి నీ
దేవీ[1]సంఘము కెల్లఁ జెప్పుదు భవద్దీప్త ప్రతాపోన్నతుల్. 151

వ. అనినఁ బ్రాణవల్లభకు వల్లభుం డిట్లనియె. 152

సీ. సమద పుష్పంధయ ఝంకారములు గావు భీషణ కుంభీంద్ర బృంహితములు
వాయు నిర్గత పద్మవన రేణువులు గావు తురగ రింఖా ముఖోద్ధూత రజము
లాకీర్ణ జలతరం గాసారములు గావు శత్రు ధనుర్ముక్త సాయకములు
కలహంస సారస కాసారములు గావు దనుజేంద్ర సైన్య కదంబకములు

తే. కమల కల్హార కుసుమ సంఘములు గావు
చటులరిపు శూల ఖడ్గాది సాధనములు
కన్య! నీవేడ రణరంగగమన మేడ
వత్తు వేగము నిలువుము వలదు వలదు. 153

వ. అనినం బ్రియునకుఁ బ్రియంబు జనియింప డగ్గఱి. 154

ఉ. దానవు లైననేమి మఱి దైత్యసమూహము లైన నేమి నీ
మానిత బాహుదుర్గముల మాటున నుండఁగ నేమి శంక నీ
తో నరుదెంతు నంచుఁ గరతోయజముల్ ముకుళించి మ్రొక్కిన
మ్మానిని దన్ను భర్త బహుమాన పురస్సరదృష్టిఁ జూడఁగన్. 155

వ. ఇట్లు తనకు మ్రొక్కిన, సత్యభామను గరకమలంబులం గ్రుచ్చియెత్తి, తోడ్కొని, గరుడారూఢుం డై, హరి, గగనమార్గంబునం జని, గిరి శస్త్ర సలిల దహన పవన [2]దుర్గమం బై, మురాసుర పాశపరివృతం బైన ప్రాగ్జ్యోతిషపురంబు డగ్గఱి. 156

మ. గదచేఁ బర్వతదుర్గముల్ శకలముల్ గావించి సత్తేజిత
ప్రదర శ్రేణుల శస్త్రదుర్గచయముల్ భంజించి చక్రాహతిం
జెదరన్ వాయు జలాగ్ని దుర్గముల నిశ్శేషంబులం జేసి భీ
ప్రదుఁ డై వాలునఁ ద్రుంచెఁ గృష్ణుఁడు మురప్రచ్ఛన్న పాశంబులన్. 157

వ. మఱియును. 158

శా. ప్రాకారంబు గదాప్రహారముల నుత్పాటించి యంత్రంబులన్
నాకారాతుల మానసంబులను భిన్నత్వంబు నొందించి య
స్తోకాకారుఁడు శౌరి యొత్తె విలయోద్ధూతాభ్ర నిర్ఘాత రే
ఖా కాఠిన్యముఁ బాంచజన్యము విముక్త ప్రాణిచైతన్యమున్. 159

వ. అంత లయకాలకాలాభ్ర గర్జనంబుపగిది నొప్పు న మ్మహాధ్వని విని, పంచశిరుం డైన మురాసురుండు, నిదుర సాలించి, యావులించి, నీల్గి, లేచి, జలంబులు వెడలి వచ్చి, హరిం గని, [1]ప్రళయకాల కీలి కై వడి మండుచు, దుర్నిరీక్షుం డై, కరాళించుచుం, దన పంచముఖంబులం బంచభూతమయం బైన లోకంబులు మ్రింగ నవ్వళించు చందంబునం గదిసి, యాభీల కీలాజటాలం బగు శూలంబున గరుడని వైచి, ఘనభోంతరంబులు నిండ నార్చుచు. 160

క. దురదురఁ బరువిడి బిరుసున, హరి! హరి! నిలు నిలువు మనుచు నసురయుఁ గదిసెన్
మురమురదివిజుల హృదయము, మెరమెర యిదె యణఁగు ననుచు మెఱసెన్ హరియున్. 161

వ. అప్పుడు. 162

క. గరుడనిపైఁ బడవచ్చిన, మురశూలము నడుమ నొడిసి ముత్తునియలుగాఁ
గరముల విఱిచి ముకుందుఁడు, మురముఖముల నిశిత విశిఖములు వడిఁ జొనిపెన్.

మ. గద వేసెన్ మురదానవుండు హరిపైఁ గంసారియున్ దద్గదన్
గదచేఁ ద్రుంచి సహస్రభాగములుగాఁ గల్పించె నాలోన వాఁ
డెదు రై హస్తము లెత్తి కొంచు వడి రా నీక్షించి లీలాసమ
గ్ర దశన్ వాని శిరంబు లైదును వడిన్ ఖండించెఁ జక్రాహతిన్. 164

వ. ఇట్లు శిరంబులు చక్రి చక్రధారాచ్ఛిన్నంబు లైన, వజ్రి వజ్రధారా దళిత శిఖరం బై కూలెడి శిఖరిచందమున, మురాసురుండు జలంబులందుఁ గూలిన, వాని సూనులు జనకవధ జనిత శోకాతురు లై, జనార్దను మర్దింతు మని, రణకుర్దనం బునఁ దామ్రుండు, నంతరిక్షుండు, శ్రవణుండు, విభావసుండు, వసుండు, నభస్వంతుండు, నరుణుండు నన నేడ్వురు యోధులు సక్రోధు లై, కాలాంతక చోదితం బైన ప్రళయపవన సప్తకంబుభంగి నరకాసుర ప్రేరితు లై, రయంబున [3]పీఠుం డనియెడు దండనాథుం బురస్కరించుకొని, వెఱలెంచి, హరిం దాఁకి, శర శక్తి గదా ఖడ్గ కరవాల శూలాది సాధనంబులు ప్రయోగించిన. 165

1. ప్రళయకాల శూలి కైవడి (ఢ) 2. భూతమయుం డై (హ.) 3. సైరికేయుం డనియెడు (హ)

ఉ. ఆ దనుజేంద్రయోధ వివిధాయుధ సంఘము నెల్ల నుగ్రతన్
మేదినిఁ గూల నేయుచు సమిద్ధ నిరర్గళ మార్గణాళిఁ గ్ర
వ్యాదకులాంతకుం డసుర హస్త భుజానన కంఠ జాను జం
ఘాదులఁ ద్రుంచివైచెఁ దిలలంతలు ఖండములై యిలం బడన్. 166

వ. మఱియు హరి శరజాల చక్ర నిహతులై, తనవారలు మడియుటకు వెఱఁగు
పడి, రోషించి, గరుడగమనుని దూషించి, తన్ను భూషించుకొని, సరకుసేయక,
నరకుండు వర కుండలప్రముఖాభరణ విభూషితుండై, దాన సలిలధారా సిక్త
గండంబులును, మహోద్దండ శుండాదండంబులును నైన వేదండంబులు తండతం
డంబులై నడవ, వెడలి, ఖండనంబునకుం జని. 167

మ. బలవంతుండు ధరాసుతుండు గనె శుంభద్రాజబింబోపరి
స్థల శంపాన్విత మేఘమో యన ఖగేంద్ర స్కంధపీఠంబుపై
లలనారత్నముఁ గూడి సంగర కథాలాపంబులం జేయు ను
జ్జ్వల నీలాంగుఁ గన న్నిషంగుఁ గుహనా[1]చంగున్ రణాభంగునిన్. 168

వ. కని కలహంబునకు నరకాసురుండు గమకింపం దమకింపక, విలోకించి, సంభ్ర
మంబున. 169

—: సత్యభామ నరకాసురునితో యుద్ధము చేయుట :—

శా. వేణిం జొల్లెము వెట్టి సంఘటిత నీవీబంధయై భూషణ
శ్రేణిం దాల్చి ముఖేందుమండల మరీచీజాలముల్ పర్వఁగాఁ
బాణిం బయ్యెదఁ జక్కఁగాఁ దుఱిమి శుంభద్వీరసంరంభయై
యేణీలోచన [2]లేచి నిల్చెఁ దన ప్రాణేశాగ్ర భాగంబునన్. 170

క. జన్యంబున దనుజుల దౌ, ర్జన్యము లుడుపంగఁ గోరి చనుదెంచిన సౌ
జన్యవతిఁ జూచి యదురా, జన్యశ్రేష్ఠుండు సరస సల్లాపములన్. 171

క. లేమా! దనుజులఁ గెలువఁగ, లేమా నీ వేల గడఁగి లేచితి విటు రా
లే మాను మాన వేనిన్, లే మా విల్లందుకొనుము లీలం గేలన్. 172

వ. అని పలికి. 173

క. హరిణాక్షికి హరి యొసఁగెను, సుర నికరోల్లాసనమును శూర కఠోరా
సుర సైన్య త్రాసనమును, బరగర్వ నిరాసనమును బాణాసనమున్. 174

1. సంగున్ (డ.) 2. లేచివచ్చి (హ.)

శా. ఆ వి ల్లంది బలంబు నొంది తదగణ్యానంత తేజోవిశే
షావిర్భూత మహాప్రతాపమున వీరాలోక దుర్లోక యై
తా వేగన్ సగుణంబు చేసె ధనువుం దన్వంగి దైత్యాంగనా
గ్రీవాసంఘము నిర్గుణంబుగ రణక్రీడా మహోత్కంఠతోన్. 175

క. నారి మొరయించె రిపునే, నా రింఖణ హేతు వైన నాదము నిగుడన్
నారీమణి బలసంప, న్నారీభాదికము మూర్ఛ నంద నరేంద్రా! 176

సీ. సౌవర్ణ కంకణ ఝణఝణ నినదంబు శింజినీరవముతోఁ జెలిమి సేయఁ
దాటంక మణిగణ ధగధగ దీప్తులు గండమండల రుచుల్ గప్పికొనఁగ
ధవళతరాపాంగ ధళధళ రోచులు బాణజాల ప్రభాపటలి నణఁప
శరపాత ఘుమఘుమ శబ్దంబు పరిపంథి సైనిక కలకల స్వనము లుడుప

తే. వీర శృంగార భయ రౌద్ర విస్మయములు
గలసి భామిని యయ్యెనో కాక యనఁగ
నిషువుఁ దొడుగుట విడుచుట యేయు టెల్ల
నెఱుఁగరాకుండ నని సేసె నిందువదన. 177

మ. పరుఁ జూచున్ వరుఁ జూచు నొంప నలరింపన్ రోష రాగోదయా
విరత భ్రూకుటి మందహాసములతో వీరంబు శృంగారమున్
జరగన్ గన్నులఁ గెంపు సొంపు బరఁగన్ జంద్రాస్త్ర సందోహమున్
సరసాలోక సమూహమున్ నెఱపుచున్ జంద్రాస్య హేలాగతిన్. 178

మ. అలినీలాలక చూడ నొప్పెసఁగెఁ బ్రత్యాలీఢ [2]పాదంబుతో
నలికస్వేద వికీర్ణ కాలకలతో నాకర్ణ కానీత స
ల్లలిత జ్యా నఖపుంఖ దీధితులతో లక్ష్యావలోకంబుతో
వలయాకార ధను ర్విముక్త విశిఖ వ్రాతాహతారాతి యై. 179

సీ. బొమ్మపెండ్లిండ్లకుఁ బోనొల్ల నను బాల రణరంగమున కెట్లు రాఁ దలంచె
మగవారిఁ గనినఁ దా మఱుఁగు కేఁగెడు నింతి పగవారి గెల్వ నేపగిదిఁ [3]జూచెఁ
బసిఁడి యుయ్యాల లెక్క భయమందు భీరువు ఖగపతి స్కంధ మే కడిఁది నెక్కె
సఖుల కోలాహల స్వనము లోర్వని కన్య పటహ భాంకృతుల కె ట్లుంగి నోర్చె

---

1. శిఖా (క.) 2. మానంబుతో (హ.) 3. (జూచె (తం. వా.)

ఆ. నీలకంఠములకు నృత్యంబుఁ గఱపుచు
నలసి తలఁగిపోవు నలరుఁ బోఁడి
యే విధమున నుండె నెలమి నాళీకాది
మానములను రిపుల మాన మణఁప. 180

సీ. వీణెఁ జక్కఁగఁ బట్టి వెర వెఱుంగని కొమ్మ బాణాసనం బెట్లు పట్టనేర్చె
[1]ప్రాఁకున దీఁగెఁ గూర్పంగ నేరని లేమ గుణము నే క్రియ [2]ధనుష్కోటిఁ గూర్చె
[3]సరము ముత్యము గ్రుచ్చఁజాలని యబల యే నిపుణత సంధించె నిశితశరము
చిలుకకుఁ బద్యంబు చెప్ప నేరని తన్వి యస్త్రమంత్రము లెన్నఁ డభ్యసించెఁ

ఆ. బలుకు మనినఁ బెక్కు పలుకని ముగుద యే
గతి నొనర్చె సింహగర్జనములు
ననఁగ మెఱసెఁ ద్రిజగదభిరామ గుణధామ
[4]చారు చికురసీమ సత్యభామ. 181

శా. జ్యావల్లీ ధ్వని గర్జనంబుగ సురల్ సారంగయూథంబుగా
నా వి ల్లింద్రశరాసనంబుగ సరోజాతుండు మేఘంబుగాఁ
దా విద్యుల్లతభంగి నింతి సురజి ద్దావాగ్ని మగ్నంబుగాఁ
బ్రావృట్కాలము సేసె బాణచయ మంభ శ్శీకర శ్రేణి గాన్. 182

సీ. రాకేందుబింబ మై రవిబింబ మై యొప్పు నీరజాతేక్షణ నెమ్మొగంబు
కందర్పకేతు వై ఘన ధూమకేతు వై యలరుఁ బూఁబోఁడి చేలాంచలంబు
భావజు పరిధి యై ప్రళయార్కు పరిధి యై మెఱయు నాకృష్ట మై మెలఁత చాప
మమృతప్రవాహ మై యనల సందోహ మై తనరారు నింతి సందర్శనంబు

ఆ. హర్ష దాయి యై మహారోష దాయి యై
[5]పరఁగు ముద్దరాలి బాణవృష్టి
హరికి నరికిఁ జూడ నందంద శృంగార
వీరరసము లోలి విస్తరిల్ల. 183

వ. ఇ వ్విధంబున. 184

క. శంపాలతాభ బెడిదపు, టంపఱచే ఘోర దానవానీకంబుల్
పెంపఱి సన్నాహంబుల, సొం పఱి భూసుతుని వెనుకఁ జొచ్చెఁ విచ్చెఁ. 185

---

1. ప్రాకున (క.) 2. ధనుఃకోటి (తం. వా.) 3. సరవి (తం. వా.) 4. చారు సత్యభామ (తం. వా.) 5. పఱచు (హ.)

వ. అ య్యవసరంబునం గంససంహారి, మనోహారిణిం జూచి, సంతోషకారియుం, గరుణా రసావలోకన ప్రసారియు, మధురవచన సుధారస విసారియుఁ, దదీయ సమరసన్నాహ నివారియు నై యి ట్లనియె. 186

క. కొమ్మా! దానవనాథుని, కొ మ్మాహవమునకుఁ దొలఁగె గురువిజయముఁ గై
కొమ్మా మెచ్చితి నిచ్చెదఁ, గొ మ్మాభరణములు నీవు గోరిన వెల్లన్. 187

వ. అని పలికి, సమ్మానరూపంబులును, మోహనదీపంబులును, దూరీకృత చిత్త విక్షేపంబులు నైన సల్లాపంబులం గళావతిం దద్దయుఁ బెద్దఱికంబు చేసి, తత్కర కిసల యోల్లసిత బాణాసనంబు మరల నందుకొనియె. అప్పుడు సురవైరి, మురవైరి కి ట్లనియె. 188

క. మగువ మగవారి ముందఱ, మగతనములు సూప రణము మానుట నీకున్
మగతనము గాదు దనుజులు, మగువల దెసఁ జనరు మగలమగ లగుట హరీ! 189

వ. అనిన హరి యి ట్లనియె. 190

క. నరకా! ఖండించెద మ, త్కర కాండాసన విముక్త ఘనశరముల భీ
కరకాయు నిన్ను సుర కి, న్నరకాంతలు సూచి నేఁడు నందముఁ బొందన్. 191

వ. అని పలికి, హరి నరకాసుర యోధులమీఁద శతఘ్ని యను దివ్యాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించిన, నొక్క వరుసను వార లందఱు మహావ్యథం జెందిరి, మఱియును.

మ. శరవిచ్ఛిన్న తురంగ మై పటు గదా సంభిన్న మాతంగ మై
యురు చక్రాహత వీర మధ్య పద బాహు స్కంధ ముఖ్యాంగ మై
సురభిత్సైన్యము దైన్యముం బొరయుచున్ శోషించి హైన్యంబుతో
హరి ముంగిటన్ నిలువంగ లేక పఱచెన్ హా హా నినాదంబులన్. 193

వ. అప్పుడు. 194

ఆ. మొనసి దనుజయోధ ముఖ్యులు నిగుడించు
శస్త్రసముదయముల జనవరేణ్య!
మురహరుండు వరుస మూఁడేసి కోలల
ఖండితంబు చేసె [1]గగనమందు. 195

క. వెన్నుని సత్యను మోచుచుఁ, బన్నుగఁ బద నఖర చంచు పక్షాహతులన్
భిన్నములు సేసె గరుడుఁడు, పన్నిన గజసముదయములఁ బౌరవముఖ్యా! 196

1. కదనమందు (తం. వా.)

వ. దేవా! నీవు లోకంబులు సృజియించుటకు రజోగుణంబును, రక్షించుటకు సత్త్వ గుణంబును, సంహరించుటకుఁ దమోగుణంబును, ధరియించు కాలమూర్తివి. ప్రధానపూరుషుండవు, పరుండవు నీవ. నేనును, వారియు, వహ్నియు, ననిలుఁడు, నాకాశము, భూతతన్మాత్రలును, నింద్రియంబులును, దేవతలును, మనంబును, గర్తయును, మహత్తత్త్వంబును, జరాచరం బయిన విశ్వంబును, నద్వితీయుండ వయిన నీ యంద సంభవింతుము. 203

చ. దయ నిటు చూడుమా! నరకదైత్యుని బిడ్డఁడు వీఁడు నీదెసన్
భయమున నున్నవాఁడు గడు బాలుఁ డనన్యశరణ్యుఁ డార్తుఁ డా
శ్రయరహితుండు తండ్రిక్రియ శౌర్యము నేరఁడు నీ పదాంబుజ
ద్వయిఁ బొడగాంచె భక్తపరతంత్ర సుపీక్షణ! దీనరక్షణా! 204

వ. అని యిట్లు భూదేవి భక్తితోడ హరికి నమస్కరించి, వాక్కుసుమంబులఁ బూజించిన, నర్చితుం డై భక్తవత్సలుం డయిన పరమేశ్వరుండు నరకపుత్రుం డయిన భగదత్తున కభయం బిచ్చి, సర్వసంపద లొసంగి, నరకాసుర గృహంబు ప్రవేశించి, యందు. 205

శ్రీకృష్ణుండు పదాఱువేలకన్నియల వరించి దేవలోకమునకుఁ బోయి పారిజాతమును దెచ్చుట.

ఉ. రాజకులావతంసుఁడు పరాజితకంసుఁడు సొచ్చి కాంచె ఘో
రాజుల రాజులం బటుశరాహతి నొంచి ధరాతనూజుఁ డు
త్తేజితశక్తిఁ దొల్లిఁ జెఱ దెచ్చిన వారిఁ బదాఱువేల ధా
త్రీజనమాన్యలన్ గుణవతీ వ్రత ధన్యల రాజకన్యలన్. 206

మ. కని రా రాజకుమారికల్ పరిమళ త్కౌతూహలాక్రాంత లై[1]
దనుజాధీశ చమూవిదారు నతమందారున్ శుభాకారు నూ
తన శృంగారు వికారదూరు సుగుణాధారున్ మృగీలోచనా
జన చేతోధన చోరు రత్నమకుట స్ఫారున్ మనోహారునిన్. 207

వ. కని యతని సౌందర్య గాంభీర్య చాతుర్యాది గుణంబులకు మోహించి, తమకంబులు జనియింప, ధైర్యంబులు సాలించి, సిగ్గులు వర్జించి, పంచశర సంచలిత హృదయ లై, దైవయోగంబునం బరాయత్తంబు లైన చిత్తంబుల నమ్మత్త కాశినులు తత్తరంబున మనోజుఁ డుత్తలపెట్ట, నతండు దమకుఁ బ్రాణవల్లభుం డని వరియించి. 208

---

1. కౌతూహలక్రాంతలై (క.)

ఉ. పాపపు రక్కసుండు చెఱపట్టి నటంచుఁ దలంతు మెప్పుడున్
[1]బాపుఁడె! వీని ధర్మమునఁ బద్మదళాక్షునిఁ గంటి [2]మమ్మ! ము
న్నీ పురుషోత్తముం గదియ నేమి వ్రతంబులు చేసినారమో
యా పరమేష్ఠి పుణ్యుఁడు గదమ్మ! హరిన్ మముఁ గూర్చె నిచ్చటన్. 209

క. ఉన్నతి నీతఁడు గౌఁగిట, [3]మన్నింపం గనిన బ్రతుకు మానిని మనలో
ము న్నేమి నోము నోఁచెనొ, సన్నుతమార్గముల విపిన జల దుర్గములన్. 210

క. విన్నారమె యీ చెలువము, కన్నారమె యిట్టి శౌర్యగాంభీర్యంబుల్
మన్నారమ యింతకాలము, గొన్నారమె యెన్నఁ డైనఁ గూరిమి చిక్కన్. 211

సీ. వనజాక్షి! [4]నేఁగన్క వైజయంతిక నైనఁ గదిసి వ్రేలుదుఁ గదా కంఠమందు
బింబోష్ఠి! [5]నేఁగన్క పీతాంబరమ నైన మెఱసి యుండుదుఁ గదా మేనునిండఁ
గన్నియ! నేఁగన్క కౌస్తుభమణి నైన నొప్పు చూపుదుఁ గదా యురమునందు
బాలిక! నేఁగన్క పాంచజన్యము నైన మొనసి చొక్కుదుఁ గదా మోవిఁ గ్రోలి

ఆ. పద్మగంధి! నేను బర్హదామమ నైన
చిత్రరుచుల నుందు శిరమునందు
ననుచుఁ బెక్కుగతుల నాడిరి కన్యలు
గములు గట్టి గరుడగమనుఁ జూచి. 212

శా. భూనాథోత్తమ కన్యకల్ వరుస నంభోజాతనేత్రుండు న
న్నే నవ్వెన్ దగఁ జూచె డగ్గఱియె వర్ణించెన్ వివేకించె స
న్మానించెన్ గరుణించెఁ బే రడిగె సన్మార్గంబుతోఁ బెండ్లియౌ
నేనే చక్రికి దేవి నంచుఁ దమలో [6]నిర్ణీత లై రందఱున్. 213

వ. అని బహువిధంబులం దమతమ మన్ననలకు నువ్విళ్లూరు కన్నియలం, బదాఱువేల, ధవళాంబ రాభరణ మాల్యానులేపనంబు లొసంగి, యందలంబుల నిడి, వారలను నరకాసుర భాండాగారంబులం గల నానావిధంబు లయిన మహో ధనంబులను, రథంబులను, దురంగంబులను, ధవళంబు లై, వేగవంతంబు లై, యైరావతకుల సంభవంబు లైన చతుర్దంత దంతావళంబులను, ద్వారకానగరంబునకుం బనిచి, దేవేంద్రుని పురంబునకుం జని, యదితిదేవి మందిరంబు సొచ్చి, యా పెద్దమ్మకు ముద్దుసూపి, మణికిరణ పటల పరిభావిత భానుమండలంబు

1. పాపుఁడుగాఁడు వానికతఁ బద్మదళాక్షుని(హ.); వీనికతఁ బద్మదళాక్షుని(తం.) 2. మిప్పుడున్(హ.) 3. మన్నింపఁగనింక బ్రదుకు (వా.) 4. నేఁగన (చ.); నాలుగుపాదములందును "గన" అనియే పాఠము. 5. నే ఘనపీతాంబరము నైన (హ.) 6. నిర్ణేతలై (హ.)

లైన కుండలంబు లొసంగి, శచీసమేతుం డైన మహేంద్రునిచేత సత్యభామ
తోడం బూజితుం డై, పిదప సత్యభామ కోరిన, నందనవనంబు సొచ్చి. 214

మ. హరి కేలం బెకలించి తెచ్చి భుజగేం ద్రారాతిపైc బెట్టి సుం
దర గంధానుగత భ్రమత్ భ్రమర నాదవ్రాతముం బల్లవాం
కుర శాఖా ఫల పర్ణ పుష్ప కలికా గుచ్ఛాది కోపేతమున్
గిరిభి త్త్రాతముc బారిజాతముc ద్రిలోకీ యాచ కాఖ్యాతముఁ. 215

వ. ఇట్లు పారిజాతము హరియించి, యదువల్లభుండు, వల్లభయుం, దానును,
విహగవల్లభారూఢుం డై, చనుచున్న సమయంబున. 216

సీ. నరకాసురుని బాధ నలcగి గోవిందుని కడ కేcగి తత్పాదకమలములకుc
దన కిరీటము సోcక దండప్రణామముల్ గావింప నా చక్రి కరుణ సేసి
చనుదెంచి భూసుతు సమయించి తనవారిc దన్ను రక్షించుటc దలcప మఱచి
యింద్రుండు బృందార కేంద్రత్వ మదమునc బద్మలోచన! పోకు పారిజాత

ఆ. తరువు విడువు మనుచుc దాcకె నడ్డమువచ్చి
తఱిమి సురలు నట్లు దాcకి రకట!
యెఱుక వలదె నిర్జరేంద్రత కాల్పనే,
సురల తామసమును జూడ నరిది. 217

వ. ఇట్లు తనకు నొడ్డారించి, యడ్డంబు వచ్చిన నిర్జరేంద్రాదుల నిర్జించి, తన
పురంబునకుం జని, నిరంతర సురభి కుసుమ మకరంద మాధురీవిశేషంబులకుం
జొక్కి, చిక్కక, నాకలోకంబున నుండి వెంట నరుగుదెంచు తుమ్మెదలకు నెమ్మి
దలంపుచున్న పారిజాతము నాశ్రితపారిజాతుం డైన హరి మహా ప్రేమాభిరామ
యగు సత్యభామతోc గ్రీడించు మహోద్యానంబున సంస్థాపించి, నరకాసురుని
యింటం దెచ్చిన రాజకన్య లెంద ఱందఱకు నన్ని నివాసంబులు గల్పించి,
గృహోపకరణంబులు సమర్పించి. 218

చ. అమితవిహారుc డీశ్వరుc డనంతుcడు దా నొకనాcడు మంచి ల
గ్నమునc బదాఱువేల భవనంబులలోనc బదాఱువేల రూ
పములc బదాఱువేల నృపబాలలc బ్రీతిc బదాఱువేల చం
దముల విభూతి నొందుచు యథావిధితో వరియించె భూవరా! 219

ఉ. దానములందు సమ్మద విధానములం దవలోక భాషణా
హ్వానములందు నొక్కక్రియ నా లలితాంగుల కన్నిమూర్తు లై
తా ననిశంబుc గానcబడి తక్కువ యెక్కువ లేక యుత్తమ
జ్ఞాన గృహస్థ ధర్మమునc జక్రి రమించెc బ్రపూర్ణ కాముc డై. 220

క. తరుణులు పెక్కండ్రైనను, బురుషుఁడు మసలేఁడు సవతిపోరాటమునన్
హరి యా బదాఱువేవురు, తరుణులతో సమత మనియెఁ దక్షత్వమునన్. 221

శా. ఎన్నే భంగుల యోగమార్గముల బ్రహ్మేంద్రాదు లీక్షింపుచున్
మున్నే దేవునిఁ జూడఁ గానక తుదిన్ మోహింతు రా మేటి కే
విన్నాణంబుననో సతుల్ గృహిణులై విఖ్యాతి సేవించి ర
చ్ఛిన్నాలోకన హాస భాషణ రతి శ్లేషానురాగంబులన్. 222

సీ. ఇంటికి వచ్చిన నెదు రేఁగుదెంచుచు నానీతవస్తువు లందుకొనుచు
సౌవర్ణ మణిమయాసనములు వెట్టుచుఁ బదములు గడుగుచు భక్తితోడ
సంవాసిత స్నాన జలము లందిచ్చుచు సద్గంధ వస్త్ర భూషణము లొసఁగి
యిష్టపదార్థంబు లిడుచుఁ దాంబూలాదు లొసఁగుచు విసరుచు నోజ మెఱసి

తే. శిరము దువ్వుచు శయ్యపైఁ జెలువుమిగుల
నడుగులొత్తుచు దాసీసహస్ర యుక్త
లయ్యుఁ గొలిచిరి దాసులై హరి నుదారుఁ
దారకాధిప వదనలు దారు దగిలి. 223

శా. నన్నే పాయఁడు రాత్రులం దివములన్ నన్నే కృపం జెందెడిన్
నన్నే [1]దొడ్డగఁ జూచు వల్లభలలో నాథుండు నా యింటనే
యున్నాఁ డంచుఁ బదాఱువేలుఁ దమలో నూహించి సేవించి రా
యన్నుల్ గాఢ పతివ్రతాత్వ పరిచర్యా భక్తి యోగంబులన్. 224

క. ఆ రామలతో నెప్పుడు, పోరాములు చాల నెఱపి పురుషోత్తముఁడున్
గారామునఁ దిరిగెను సౌ, ధారామ లతా సరో విహారముల నృపా! 225

క. ఏ దేవుఁడు జగముల ను, త్పాదించును మనుచుఁ జెఱుచుఁ బ్రాభవమున మ
ర్యాదా రక్షణమునకై, యా దేవుం డట్ల మెఱసె యాదవులందున్. 226

అధ్యాయము - ౬౦

—: శ్రీకృష్ణుండు కేళిగృహమందు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తులాడుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు రుక్మిణీదేవి లోఁగిట, మహేంద్రనీల మరకతాది మణిస్తంభ వలభి విటంకపటల దేహళీ కవాట విరాజమానంబును, శాతకుంభ కుడ్య గవాక్ష వేదికా సోపానంబును, విలంబమాన ముక్తాఫలదామ విచిత్ర కౌశేయ వితానంబును, వివిధ మణి దీపికా విసర విభ్రాజమానంబును, మధుకరకుల కలిత మల్లికా

1. దొడ్డుగ (తం. వా.)

కుసుమ మాలికాభిరామంబును, జాలకరంధ్ర నిర్గత కర్పూరాగరుధూప ధూమంబును, వాతాయన విప్రకీర్ణ శిశిరకరకిరణ స్తోమంబును [పారిజాత [1]ప్రసవామోద పరిమళిత పవన సుందరంబును] నైన లోపలిమందిరంబున శరచ్చంద్ర చంద్రికా ధవళ పర్యంక మధ్యంబున, జగదీశ్వరుం డైన హరి, సుఖాసీనుం డై యుండ, సఖీజనంబులుం, దాను డగ్గఱి కొలిచియుండి. 227

సీ. కుచకుంభములమీఁది కుంకుముతోఁ రాయు హారంబు లరుణంబు లగుచు మెఱయఁ
గరపల్లవము సాఁచి కదలింప నంగుళీయక కంకణప్రభ లావరింపఁ
గదలిన బహురత్న కలిత నూపురముల గంభీరనినదంబు గడలుకొనఁగఁ
గాంచన మణికర్ణికా మయూఖంబులు గండపాలికలపై గంతులిడఁగఁ

తే. గురులు నర్తింపఁ బయ్యెద కొంగు తూల
బోటి చేనున్న చామరఁ బుచ్చుకొనుచు
జీవితేశ్వరు రుక్మిణి చేర నరిగి
వేడ్క లిగురొత్త మెల్లన వీవఁ దొణఁగె. 228

వ. అప్పుడు. 229

ఉ. పతి యే రూపము దాల్చినన్ దదనురూపం బైన రూపంబుతో
సతి తా నుండెను [2]నా సురూపవతి నా చంద్రాస్య నా లక్ష్మి నా
సుతనున్ రుక్మిణి నా యనన్యమతి నా శుద్ధాంతరంగం గళా
చతురత్వంబున శౌరి యి ట్లనియెఁ జంచ న్మందహాసంబుతోన్. 230

మ. బలశౌర్యంబుల భోగ మూర్తి కుల రూప త్యాగ సంప ద్గుణం
బుల దిక్పాలురకంటెఁ జై ద్యముఖరుల్ పూర్ణుల్ ఘనుల్ వారికిన్
నెలఁతా! తల్లియుఁ దండ్రియున్ సహజుఁడున్ ని న్నిచ్చినం బోక యీ
బలవ ద్భీరుల వార్ధిలీనుల మమ్ముం బాటింప నీ కేటికిన్. 231

సీ. లోకుల నడవడిలోనివారము గాము పరులకు మాజాడ బయలుపడదు
బల మదోపేతులు పగ గొంద్రు మాతోడ రాజపీఠములకు రాము తలుచు
శరణంబు మాకు నీ జలరాశి సతతంబు నిష్కించనుల మేము నిధులు లేవు
కలవారు చుట్టాలు గారు నిష్కించన జన బంధులము ము క్తసంగ్రహులము

1. వనామోద (తం. వా.); "పారిజాతవనామోద వాయు నోద్యాన శాలినా" (60-5)
2. నట్టి (తం.)

ఆ. గూఢవ ర్తనులము గుణహీనులము భిక్షు
లై నవారిఁ గాని యాశ్రయింప
మిందుముఖులు దగుల రిటువంటి మముబోఁటి
వారి నేల తగుల వారిజాక్షి ! 232

క. సిరియును వంశము రూపును, సరి యైన వివాహ సఖ్య సంబంధంబుల్
జరుగును సరిగా కున్నను, జరుగవు లోలాక్షి ! యెట్టి సంసారులకున్. 233

క. తగ దని యెఱుఁగవు మమ్మున్, దగిలితివి మృగాక్షి ! దీనఁ దప్పదు నీకుం
దగిన మనుజేంద్రు నొక్కనిఁ దగులుము గుణహీనజనులఁ దగునే తగులన్. 234

సీ. సాళ్వ జరాసంధ చైద్యాది రాజులు చెలఁగి నిన్ వీక్షింప మలయుచుందు
రది గాక రుక్మి నీ యన్నయు గర్వించి వీర్యమదాంధుఁ డై వెలయుచున్న
వారి గర్వంబులు వారింపఁగా గోరి చెలువ! ని న్నొడిసి తెచ్చితిని గాని
కాంతా తనూ జార్థ కాముకులము గాము కామ మోహాదులఁ గ్రందుకొనము

తే. విను ముదాసీనులము క్రియావిరహితులము
పూర్ణులము మేము నిత్యాత్మబుద్ధితోడ
వెలుఁగుచుందుము గృహదీప విధము మెఱసి
నవలతాతన్వి ! మాతోడ నవయవలదు. 235

వ. అని యిట్లు భగవంతుం డైన హరి తన్నుఁ బాయక సేవించు ప్రియురాలిం
బట్టపు దేవి ననియెడి రుక్మిణీదర్పంబును నేర్పున నుపసంహరించి, యూర
కుండిన, న మ్మానవతి, యప్రియంబులు నగౌరవంబులు నపూర్వకంబులు
నైన మనోవల్లభు మాటలు విని, దురంతం బయిన చింతా భరంబున సంతా
పంబు నొందుచు. 236

సీ. *కాటుక నెఱయంగఁ గన్నీరు వఱద లై కుచకుంభ యుగళ కుంకుమము తడియ
విడువక వెడలెడి వేఁడి నిట్టూర్పుల లాలితాధర కిసలయము కందఁ
జెలువంబు నెఱిదప్పి చిన్నఁబోవుచు నున్న వదనారవిందంబు వాడు దోఁప
మారుతాహతిఁ దూలు మహిత కల్పకవల్లి వడువున మేన్ వడ వడ వణంకఁ

తే. జిత్త మెరియంగఁ జెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి
కౌతుకం బేది పదతలాగ్రమున నేల
వ్రాసి పెంపుచు మో మరవాంచి వగలఁ
బొందె మవ్వంబు గందిన పువ్వుఁబోలె. 237

* బండి గోపాలు వ్రాసిన ప్రతిలో ఈ సీసపద్యపు నాలుగవ పాదమునుండి వెలిగందల నారవ రాజు కవిత్వ మని యున్నది.

చ. అలికులవేణి తన్ను విభుఁ డాడిన యప్రియభాష తెమ్మెయిన్
సొలవక కర్ణరంధ్రముల సూదులు సొన్పినరీతి గాఁగఁ బె
బ్బులిరొద విన్న లేడిక్రియఁ బొల్పటి చేష్టలు దక్కి నేలపై
వల [1]నటి వ్రాలెఁ గీ లెడలి వ్రాసిన పుత్తడిబొమ్మ కైవడిన్. 238

వ. ఇట్లు వ్రాలిన. 239

మ. [2]ప్రణతామ్నాయుఁడు కృష్ణుఁ డంతఁ గదిసెన్ బాష్పావరు [3]ద్ధారుణే
క్షణ విస్రస్త వినూత్న భూషణ దురుక్త క్రూరనారాచ శో
షణ నాలింగిత ధారుణి న్నిజకులాచారైక సద్ధర్మ చా
రిణి విశ్లేషిణి వీతతోషిణిఁ బురంధ్రీగ్రామణిన్ రుక్మిణిన్. 240

సీ. కని సంభ్రమంబునఁ దనువునఁ దనువుగా ననువునఁ జందనం బల్ల నలఁది
కన్నీరు పన్నీటఁ గడిగి కర్పూరంపుఁ బలుకులు చెవులలోఁ బాఱనూఁది
కర మొప్ప ముత్యాలసరులు చిక్కెడలించి [4]యురమునఁ బొందుగా [5]నిరవుకొలిపి
తిలకంబు నును ఫాలఫలకంబుపైఁ దీర్చి వదలిన భూషణావళులఁ దొడిగి

తే. కమలదళ చారు తాలవృంతమున విసరి
పొలుచు పయ్యెదఁ గుచములఁ బొందుపఱిచి
చిత్త మిగురొత్త నొయ్యన సేదఁదేర్చి
బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి నెమ్మొగము నిమిరి. 241

తే. నెరులు గల మరునీలంపు టురుల సిరుల
[6]నరులుగొనఁ జాలి నరులను మరులు [7]కొలుపు
[8]నిరుల గెలిచిన తుమ్మెద [9]గరులఁ దెగడు
కురుల నులిదీర్చి విరు లిడి కొప్పువెట్టి. 242

క. మురసంహరుఁ డిందిందిర, గరు దనిలచల త్ప్రసూనకలికాంచిత సుం
దరశయ్యఁ జేర్చె భీష్మక, వరపుత్రి [10]న్నుతచరిత్రి [11]వారిజనేత్రిన్ 243

—: రుక్మిణీదేవి శ్రీకృష్ణలాలిత యై యతని స్తుతించుట :—

వ. ఇట్లు పానుపునం జేర్చి, మృదు మధుర భాషణంబుల ననునయించిన. 224

క. పురుషోత్తము ముఖకోమల, సరసిజ మ య్యిందువదన సవ్రీడా హా
సరుచి స్నిగ్ధాపాంగ, స్ఫుర దవలోకనము లొలయఁ జూచి ట్లనియెన్. 245

1. వలవల వ్రాలె(హా.) 2. ప్రణుతామ్నాయుఁడు(హా.) 3. ఈక్షణి, భూషణి, శోషణి(హా.) 4. ఉరవున(వ్రా.ప్ర.) 5. నూలుకొలిపి (హా.) 6. వరులుగొన (హా.) 7. కొలిపి (తం. వా.) 8. ఇరులు (తం. వా.) 9. గఱుల (తం. వా.) 10. చరిత్ర (తం. వా.) 11. నేత్రన్ (తం. వా.)

క. మురహర! దివసాగము [1]దర, దరవిందదళాక్ష! తలఁప [2]నది యట్టి దగుఁ
నిరవధిక విమలతేజో, వరమూర్తివి [3]భక్తలోక వత్సల! యెందుఁ. 246

తే. సంచిత జ్ఞానసుఖ బలైశ్వర్య శక్తు
[4]లాదిగాఁ గల సుగుణంబు లమరు నీకు
నేను దగుదునె సర్వలోకేశ్వరేశ!
లీలమై [5]సచ్చిదానందశాలి వనఘ! 247

సీ. రూఢిమైఁ బ్రకృతి పూరుష కాలములకు నీశ్వరుఁడ వై భవదీయ చారు దివ్య
లలితకళా కౌశలమున నభిరతుఁ డై కడఁగు నీ రూప మెక్కడ మహాత్మ!
సత్త్వాది గుణసముచ్చయ యుక్త మూఢాత్మ నైన యే నెక్కడ ననఘచరిత!
కోరి నీ మంగళ గుణ [6]భూతి దానంబు సేయంగఁబడు నని చెందుభీతి

ఆ. శంబునిధి మధ్య భాగమం దమృతఫేన
పటల పాండుర నిభమూర్తి పన్నగేంద్ర
భోగశయ్యను [7]బవ్వళింపుచును దనరు
నట్టి యున్నతలీల దివ్యంబు దలఁప. 248

వ. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధంబు లనియెడు గుణంబులచేతఁ బరిగ్రహింపఁబడిన మంగళ సుందర విగ్రహుండ వై, యజ్ఞానాంధకార నివారకం బైన రూపంబు గైకొని, భవదీయు లైన సేవకులకు ననుభావ్యుండ వైతి. భవత్పాదారవింద మకరంద రసాస్వాద లోలాత్ము లైన యోగీంద్రుల కైనను భవన్మార్గంబు స్ఫుటంబు గాదు. అట్లగుటం జేసి, యీ మనుజపశువులకు దుర్విభావ్యం బగుట యేమి చెప్ప. అట్టి యీశ్వరుండ వైన నీకు నిచ్ఛ స్వతంత్రంబు. అదియును నా [8]కభిమతంబు గావున నిన్ను నే ననుసరింతు. దేవా! నీ వకించనుండ వైతేని బలిభోక్త లైన బ్రహ్మేంద్రాదు లెవ్వరికొఱకు బలిసమర్పణంబు చేసిరి. నీవు సమస్త పురుషార్థమయుండ వనియును, ఫలస్వరూపి వనియును, నీయందలి ప్రేమాతిశయంబులం జేసి, విజ్ఞానదీపాంకురంబున నిరస్త సమస్త దోషాంధకారు లై, యిహ సౌఖ్యంబులు విడిచి, భవదీయ దాస సంగమంబె కోరుచుందురు. ఇట్లు సేయనేరక, నిజాధికారాంధకార మగ్ను లై, భవత్తత్త్వంబు దెలిసి, బలిప్రవతేపణంబు సేయంజాలక, మూఢు లై, సంసారచక్రంబునం బరిభ్రమింతురు. అదియునుం గాక. 249

---

1. దళదరవింద (క.) 2. యెట్టిదయో (చ.); యట్టిదలే (తం. వా.) 3 నీవ భక్తవత్సల (హ.) 4. భూతిముఖ షడ్గుణంబులఁ బొలుచు నీకు (చ.); పుత్రముఖ....నీకు (క. వ.) 5. లీలను చిదచిదానంద(క.) 6. భూరి(క.చ.ట.ద.) 7. బవళించు పొలుపుదనరు(వ.గ.) 8. నా కధికంబు(హ.)

ఆ. వర మునీంద్ర యోగివర సురకోటిచే
వర్ణిత ప్రభావ వైభవంబు
గలిగి యఖిలచేతనులకు విజ్ఞానప్ర
దుండ వగుదు వభవ! దురితదూర! 250

వ. దేవా! భవదీయ [1]కుటిల భ్రూవిక్షేపోదీరిత కాలవేగంబుచేత విధ్వస్త మంగళు లగు కమలభవ భవ పాకశాసనాదులం దిరస్కరించి నట్టి మదీయ చిత్తంబున. 251

చ. నిను వరియించినన్ గెలుచ నీరజలోచన! శార్ఙ్గసాయకా
సన నినదంబులన్ సకల శత్రుధరాపతులన్ జయించి బో
రన పశుకోటిఁ దోలు మృగరాజు నిజాంశము భూరిశక్తిఁ గై
కొనిన విధంబునన్ నను నకుంఠిత శూరతఁ దెచ్చి తీశ్వరా! 252

ఉ. అట్టి నృపాలకీటముల నాజి నెదుర్పఁగలేని వాని య
ట్లొట్టిన భీతిమై నిటు పయోధి శరణ్యుఁడ వైతి వింతయున్
నెట్టన మాయ గాక యివి నిక్కములే భవదీయ భక్తు లై
నట్టి నరేంద్ర మౌళిమణు లంచిత రాజ్యసుఖంబుల్ ముదంబునన్. 253

ఆ. వితత రాజ్యగరిమి విడిచి కాననముల
నాత్మలందు మీ పదాబ్జయుగము
వలఁతి గాఁగ నిలిపి వాతాంబు పర్ణాశ
నోగ్ర నియతు లగుచు నుందు రభవ! 254

మ. విమల జ్ఞాన నిరూఢు లైన జనముల్ వీక్షింప నీ పాదకం
[2]జ మరంద స్ఫుట దివ్యసౌరభము నాస్వాదించి నిర్వాణ రూ
పము సత్పూరుష వాగుదీరితము శోభా శ్రీ నివాసంబు నా
మిము సేవింపక మానవాధముని [3]దుర్మేధాత్ము [4]సేవింతునే. 255

వ. మఱియును, దేవా! భూలోకంబునందును, నిత్య నివాసంబునందును, సకల ప్రదేశంబులందును, జగదీశ్వరుండ వైన నిన్ను నభిమతంబు లైన కామ రూపంబులు గైకొని, వరియింతును. భవదీయ చరణారవింద మకరందాస్వాదన చాతుర్య ధుర్య భృంగి యైన కామిని, యతిహేయం బైన త్వక్ శ్మశ్రు రోమ నఖ కేశంబులచేతఁ గప్పంబడి, యంతర్గతం బైన మాంసాస్థి రక్త క్రిమి విట్కఫ

1. కుపితభ్రూ (క. చ. గ. జ. డ.) 2. జములన్ బ్రస్ఫుటమైన (క. వ.) 3. దుర్మేధాంధు (వా.) 4. సేవింతురే (తం. వా.)

పిత్త వాతంబులం గల జీవచ్ఛవం బైన నరాధముని మూఢాత్మ యై
కామించునే? అదియునుం గాక. 256

సీ. నీరదాగమ మేఘ నిర్యత్ పయఃపాన చాతకం బేగునే చౌటిపడెకుఁ
బరిపక్వ మాకంద ఫలరసంబులు గ్రోలు కీరముల్ చనునె దుత్తూరములకు
ఘన [1]రవాకర్ణ నోత్కలిక మయూరముల్ గోరునే కఠిన ఝిల్లీరవంబుఁ
గరికుంభ పిశిత సద్గ్రాస మోదిత సింహ మరుగునే శునక మాంసాభిలాషఁ

తే. బ్రవిమలాకార! భవదీయ పాదపద్మ
యుగ సమాశ్రయ నైపుణోద్యోగ చిత్త
మన్యుఁ జేరునె తన కుపాస్యంబు గాఁగ
భక్తమందార! దుర్భర [2]భవవిదూర! 257

క. వాసవ వందిత [3]పద కమ, లాసన శివ ముఖర దేవతావళి కెల్లన్
నీ సమధిక చారిత్ర క, థా సురుచిర గాన మవితథం బై చెల్లున్. 258

క. ధరణీనాథులు తమతమ, వర వనితామందిరముల వసియింపుచు గో
ఖర మార్జాలంబుల గతి, స్థిరబద్ధు లగుదురు నిన్నుఁ దెలియని కతనన్. 259

ఆ. జలజనాభ! సకల జగదంతరాత్మ వై
నట్టి దేవ! నీ పదారవింద
యుగళి సానురాగయుక్త మై నా మదిఁ
గలుగునట్లు గాఁగఁ [4]దలఁపు మనఘ! 260

ఆ. పృథు రజోగుణ ప్రవృద్ధ మైనట్టి నీ
దృష్టిచేత నన్నుఁ దేరకొనఁగఁ
జూచు చెల్లఁ బద్మలోచన నామీఁది
ఘన దయార్ద్ర దృష్టిగాఁ దలంతు. 261

వ. అదియునుం గాక, మధుసూదన! నీ వాక్యంబులు మిథ్యలు గావు. తల్లివచనంబు కూఁతురి కభిమతంబు గాదె! యౌవనారూఢ మదంబున స్వైరిణి యగు కామిని, పురుషాంత రాసక్త యగుట విచారించి, పరిజ్ఞాని యైనవాఁడు విడుచు. అవివేకి యైన పురుషుం డింద్రియలోలుం డై, రతిం దగిలి, దాని విడువనేరక, పరిగ్రహించి, యుభయలోక చ్యుతుం డగు. అట్లుగావున నీ వెఱుంగని యర్థంబు

---

1. ఆకర్ణ నోత్కలిత (హా.) 2. భయ (హా.) దుర్భవభయ (తం. వా.) 3. భవకమ, లాసన దివ్య ప్రభావిభాసివి యెపుడున్ (హా); భవకమలాసన దివ్య ప్రభాసభావళి కెపుడున్ (తం. వా); "యుష్మత్కథాహార విరించి సభాసుగీతా" అని మూలము(60-44) 4. తెలుపు(క.త.జ.); తెలియు(వ.)

గలదే ? అని విన్నవించిన, రుక్మిణీదేవి వచనంబులకుఁ గృష్ణుండు సంతసిల్లి యి
ట్లనియె. 262

—: కృష్ణుండు రుక్మిణీదేవి నూఱడించుట :—

చ. అలికులవేణి! నవ్వులకు నాడిన మాటల కింత నీ మదిం
గలఁగఁగనేల వేటలను గయ్యములన్ రతులందు నొవ్వఁగాఁ
బలికిన మాట లెగ్గు లని పట్టుదురే భవదీయ చిత్తముం
దెలియఁగఁ గోరి యేఁ బలికితిన్ మదిలో [1]నిజపట్ట నేటికిన్! 263

వ. అదియునుం గాక. 264

ఉ. కింకలు ముద్దుఁ బల్కులును గెంపుఁ గనుంగవ తియ్య మోవియున్
జంకెలు తేటిచూపు లెకసక్కెములున్ నెలవంక బొమ్మలున్
గొంకక వీడనాడుటలుఁ గూరిమియుం గల కాంతఁ గూడుటల్
అంకిలిలేక జన్మఫల మబ్బుట గాదె కురంగలోచనా! 265

వ. అని, మఱియు నిట్లనియె. 266

ఉ. నీవు పతివ్రతామణివి నిర్మల ధర్మ వివేక శీల స
ద్భావవు నీ మనోగతులఁ బాయక యెప్పుడు నస్మదీయ సం
సేవయ కాని యన్యము భజింపవు పుట్టిన నాఁటనుండి నీ
భావ మెఱింగియుండియును బల్కిన తప్పు సహింపు మానినీ! 267

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. నీ వాక్యంబులు శ్రవణసుఖంబు గావించె. నీవు వివిధంబు లైన కామంబులు గోరితివేని, నవి యన్నియును, నాయందద యుండుటం జేసి, యేకాంత సేవాచతుర వైన నీకు నవి యన్నియు నిత్యంబు లై యుండు. నీ పాతివ్రత్యంబును, నాయందలి స్నేహంబు, నతివిశదంబు లయ్యె. నా వాక్యంబులచేత భవదీయ చిత్తంబు చంచలంబు గాక నాయందుల బుద్ధి దృఢం బగును. కావున సకల సంపద్విలసితం బైన ద్వారకానగర దివ్యమందిరంబు లందు నీదు భాగ్యంబునం జేసి, సంసారికై వడి నీయంద బద్ధానురాగుండ నై వర్తింతు. తక్కిన ప్రాణేంద్రియ పరవశత్వంబున వికృ తశరీరధారిణి యైన సతి నన్నుం బెందుట దుష్కరంబు. అదియునుం గాక మోక్షప్రదుండ నైన నన్నుం గామాతుర లై, యల్పమతు లై, వ్రత తపో మహిమలచేత దాంపత్యయోగం బుకై సేవింతురు. అది యంతయు నా మాయావిజృంభితంబు. దానం జేసి వారు

1. నిటుగుంద (తం. వా. హ.)

మందభాగ్యలై, నిరయంబు నొందుదురు. అట్లు గావున, [1]నీ సమాన యైన కాంత యే కాంతలం దైన గలదే? నీ వివాహకాలంబున ననేక రాజన్యవర్యులం గైకొనక, భవదీయ మధురాలాప శ్రవణాత్మకుండ నైన నా సన్నిధికి "నా శరీరం బితర యోగ్యంబు గాదు. నీకు శేషంబ నై యున్న దాన"నని యేకాంతంబునం బ్రాహ్మణుం బుత్తెంచిన, యేనుం జనుదెంచి, నీ పరిణయసమయంబున భవత్సహోదరుం బట్టి విరూపుం గావించిన, నది గనుంగొనియును, నాయందలి [2]విప్రయోగభయంబున నూరకుండితివి. అది గావున బహుప్రకారంబులై వర్తించు నీ సద్గుణంబులకు సంతసింతు. అని యివ్విధంబున దేవకీసుతుండు, నరలోక విడంబనంబుగ, గృహస్థునిభంగి, నిజ గృహకృత్యంబు లాచరించుచుండె. అని శుకుండు మఱియు నిట్లనియె. 260

క. అని యిట్లు కృష్ణుఁ డాడిన, వినయ వివేకానులాప వితతామృత సే
చన ముదితహృదయ యై య, వ్వనితామణి వికచ వదన వనరుహ యగుచున్.

క. నగ వామతించు చూపులు, నగధరు మొగమునను నిలిపి నయమునఁ గరముల్
మొగిచి వినుతించెఁ గృష్ణున్, ఖగవాహున్ రుచిరదేహుఁ గలితోత్సాహున్.

చ. [3]అతుల విరాజమానముఖుఁ డై వివిధాంబర చారు భూషణ
ప్రతతులతోడఁ గోరిన వరంబులు తద్దయు నిచ్చెఁ గృష్ణుఁ డు
న్నతశుభమూర్తి దేవగుణ నందితకీర్తి దయానువర్తి యై
యతి మృదువాణికిం గిసలయారుణ పాణికి నీలవేణికిన్. 271

వ. ఇట్లు సమ్మానించి, కృష్ణుండు, రుక్మిణియుం దానును తదనంతరంబ. 272

చ. ఎలమి ఘటింపఁగాఁ గలసి యాడెల నీడెల మల్లికాలతా
వలి కరవీర జాతి విరవాదుల వీథులఁ గమ్మ దెమ్మెరల్
పొలయు నవీనవాసములఁ బొన్నలఁ దిన్నెలఁ బచ్చరచ్చలన్
గొలఁకుల తేఁ గెలంకులను గోరిక లీరిక లొత్తఁ గ్రొత్తలై. 273

క. ఆరామ భూములందు [4]వి, హారామల సౌఖ్యలీల నతిమోదముతో
నా రామానుజుఁ డుండెను, నా రామామణియుఁ దాను నభిరామముగన్. 274

వ. మఱియు, ననేక వివిధ విచిత్ర మణివితా నాభిశోభిత ప్రాసాదోపరి భాగంబులను, లాలిత నీలకంఠ కలకంఠ కలవింక శుక [5]కలాపకలిత తీరంబులను, మకరంద

---

1. నీ సమానంబైన (హ.) 2. ప్రేమాతిశయంబున (హ) 3. అతఁడు (హ.) 4. విహారాధిక (హ.); విహారామల (తం. వా.); విహారాదుల సౌఖ్యలీల నతిమధురముగా (చ.ట.వ.గ.) 5. కలాలాపకలిత మకరంద (తం. వా.)

పాన మదవ దిందిందిర ఝుంకారసంకుల కమల కల్హార సుధాసార నీహారపూరిత కాసారంబులను, ధాతునిర్ఝర రంజిత సానుదేశ గిరి కుంజపుంజంబులను, కృతక శైలంబులను, క్రీడాగృహంబులనుం జెలంగి, నందనందనుండు, విదర్భరాజనందనం దగిలి, కందర్పకేళీ లోలాత్ముం డయ్యె.

అధ్యాయము - ౯౦

అనంతరంబ యా సుందరీలలామంబువలన ప్రద్యుమ్నుండు, చారుధేష్ణుండు, సుధేష్ణుండు, [1]చారుదేవుండు, సుచారువు, చారుగుప్తుండు, భద్రచారువు, [2]చారుభద్రుండు, విచారువు, చారువు ననియెడు పదుగురు తనయులం బడసె. అట్లు సత్యభామా జాంబవతీ నాగ్నజితీ కాళిందీ మాద్రీ మిత్రవిందా భద్రలకు వేఱువేఱం బదుగురుజేసి భద్రమూర్తులైన కుమారు లుదయించిరి. ఇవ్విధంబున మఱియును.

చ. అనఘ! పదాఱువేల సతులందు జనించిరి వేఱువేఱ నం
[3]దనదశకంబు తత్సుతవితానముఁ గాంచి రనేక సూనుల
న్ననయఁగ నిట్లు పిల్లచెఱ కీనినకైవడిఁ బుత్త్రి పౌత్త్రి వ
ర్ధనమున నొప్పెఁ గృష్ణుఁడు ముదంబునఁ దామరతంపరై భువిన్. 276

తే. అట్లు [4]యదు వృష్ణి భోజాంధకాది వివిధ
నామధేయాంతరముల నెన్నంగ నూట
యొక్కటై చాల వర్ధిల్లెన కుక్కలంబు
నృపకుమారులఁ జదివించు నేర్పు గలుగు. 277

తే. గురుజనంబులు విను మూఁడుకోట్ల మీఁద
నెనుబ దెనిమిది వేలఁపై నెసఁగ నూర్గు
రన్నఁ దద్బాలకావళి నెన్నఁ దరమె
ఘూలికైనను దామరచూలి కయిన. 278

వ. అందు గోవిందనందనుం డైన ప్రద్యుమ్నునకు రుక్మి కూఁతురివలన ననిరుద్ధుండు సంభవించె. అనిన, మునివరునకు భూవరుం డి ట్లనియె. 279

అనిరుద్ధుని వివాహసమయమున బలరాముండు రుక్మి మొదలగువారినిం జంపుట

క. బవరమునఁ గృష్ణుచే ము, న్నవమానము నొంది రుక్మి యచ్యుతు గెలువం
దివురుచుఁ దన సుత నరిసం, భవునకు నె ట్లిచ్చె నెఱుఁగఁ బలుకు మునీంద్రా! 280

1. చారుదేహుండు (తం.) 2. చారుచంద్రుండు (తం.) 61-10 3. శతకంబు (గ)
4. యాదవవృష్ణి (తం. వా.)

సీ. నావుడు శుకయోగి నరనాయకోత్తమ! నీవు చెప్పినయట్ల నెమ్మనమునఁ
బద్మాయతాక్షుచేఁ బడిన బన్నమునకుఁ గనలుచు నుండియు ననుజతోడి
నెయ్యంబునను భాగినేయున కిచ్చెను గూఁతు నంచిత పుష్పకోమలాంగిఁ
[1]దనపూన్కి దప్పినఁ దగ విదర్భేశుండు విను మెఱింగింతు న వ్విధముఁ దెలియఁ

తే. బరఁగ రుక్మవతీ స్వయంవరము కెలమి
నరుగుదెం డని భీష్మభూవర సుతుండు
వరుస రప్పించె రాజన్యవర కుమార
వరుల నను వార్త కలరి యా హరిసుతుండు. 281

చ. వర మణిభూషణ ప్రభల వర్గ మనర్గళభంగిఁ బర్వఁ బ్ర
స్ఫురిత [2]రథాధిరోహణ విభూతి దలిర్ప మనోహరైక సు
స్థిర శుభలీల నేఁగె యదుసింహ కిశోరము రాజకన్యకా
పరిణయ వైభవాగత నృపాలక కోటికి రుక్మి వీటికిన్. 282

చ. చని పురిఁ జొచ్చి వృష్ణి కులసత్తముఁ డచ్చట మూఁగియున్న య
మ్మనుజవరేణ్య నందనులు మానము దూలి భయాకులాత్ములై
చనఁగ ననేక చండతర సాయకసంపదఁ జూపి రుక్మి నం
దనఁ గొనివచ్చి వేడ్క నిజధామము సొచ్చె నవార్య శౌర్యుఁడై. 283

వ. ఇట్లు తెచ్చి ప్రద్యుమ్నుండు హరిణనయనం బరిణయం బంది, నిఖిలసుఖంబు లనుభవింపుచుండె. అనంతరంబ. 284

క. ధీరుఁడు కృతవర్ముని సుకు, మారుఁడు వరియించె రుచిర మండనయుత నం
భోరుహముఖి రుక్మిణిసుతఁ, జారుమతీ కన్యఁ బ్రకట సజ్జనమాన్యన్. 285

తే. ప్రకట చరితుండు భీష్మభూపతి సుతుండు
మనము మోదింపఁ దన కూర్మి మనుమరాలి
రుక్మలోచన నసమాన రుక్మకాంతిఁ
జెలిమి ననిరుద్ధునకుఁ బెండ్లి సేయునపుడు. 286

క. పొలుపుగ రత్నవిభూషో, జ్జ్వలుఁ డయి శుభవేళ న వ్వివాహార్థము ని
ర్మల బహువైభవ శోభన, కలిత విదర్భావనీశ కటకంబునకున్. 287

చ. హరియును రుక్మిణీసతియు నా బలభద్రుఁడు శంబరారియు
న్నరిమదభేది సాంబుఁడును నాదిగ రాజకుమార కోటి సిం
ధుర రథ వాజి సద్భటులతోఁ జని యందు సమగ్ర వైభవా
చరిత వివాహయుక్త దివసంబులు వేడుకఁ బుచ్చి యంతటన్. 288

---

1. తన పూఁపు దప్పినఁదగ (తం.) 2. రథావరోహణ (వ్రా. ప్ర. అన్నిట)

క. ఒకనాఁడు యదుకుమారకు, లకలంక సమగ్ర వైభవాటోప మహో
త్సుకులై యుండఁగఁ జూపో, వక యొకసెక్కెమున నవనిపాలురు వరుసన్. 289

ఉ. ఎచ్చరికం గళింగధరణీశుఁడు రుక్మి మొగంబు సూచి నీ
యొచ్చెము దీర్చికో నిదియ యొప్పగు వేళ బలుండు జూదమం
దిచ్చ గలండు గాని పొలుపెక్కిన నేర్పరి గాఁడు గాన నీ
కిచ్చు నవశ్యమున్ జయము నీఁగుము తొల్లిటఁ బడ్డ బన్నముల్ 290

క. అని పురికొల్పిన రుక్మియుఁ, దన చేటుఁ దలంపలేక తాలాంకునితో
డను జూదమాడఁ దివిరెను, వనజాసను కృతము గడచువా రెవ్వ రిలన్. 291

వ. అంత. 292

క. కోరి విదర్భుఁడు కుటిల వి, హారుం డై పిలిచె జూదమాడ జితారిన్
హారిన్, సన్నుత సూరిన్, సీరిన్ రైవతసుతార్ద్రచిత్తవిహారిన్. 293

ఆ. పూని మనము గొంత ప్రొద్దుపోకకు రామ!
నెత్తమాడ నీవు నేర్తు వనఁగ
వింటి మిపుడు కొంత వెలయొడ్డి యాడుద
మనినఁ బలుఁడు లెస్స యని చెలంగె. 294

క. మదిలోని చలము డింపక, పది యిరువై నూఱు వెయ్యి పదివేలిదె ప
న్నిద మని యొడ్డుచు నాడిరి, మదమున నిద్దఱును దురభిమానము పేర్మిన్. 295

ఉ. ఆడిన యాట లెల్లను హలాయుధుఁ డోడిన రుక్మి గెల్చినన్
దోడి నృపాలకోటి పరితోషముఁ జెందఁ గళింగభూవిభుం
డోడె బలుం డటంచుఁ బ్రహసోక్తుల నెంతయు రాముఁ జుల్కగా
నాడెను దంతపంక్తి వెలి యై కనుపట్టఁగ జాల నవ్వుచున్. 296

తే. బలుఁడు కోపించి యొకలక్ష పణము సేసి
యాడి ప్రకటంబుగా జూద మపుడు గెల్చె;
గెల్చినను రుక్మి యిది యేను గెల్చియుండ
గెలుపు నీ దని కికురింప నలవి యగునె. 297

క. అనవుడు హలధరుఁ డచ్చటి, జనపాలక సుతులఁ జూచి సత్యము పలుకుం
డని యడిగిన వారలు రు, క్మనిహితులై పలుక రైరి మొగమోటమునన్.

ఉ. అప్పటియట్ల యొడ్డి ముసలాయుధు డేపున నాడి జూదముం
జొప్పడ గెల్చి యీ గెలుపు చూడఁగ నాదియొ వానిదో జనుల్
దప్పక చెప్పుఁ డన్న విదిత ధ్వనితో నశరీరవాణి దా
నిప్పటియాట రాముఁడె జయించె విదర్భుఁడె యోడె నావుడున్. 299

వ. అనిన విని, సకలజనంబులు నద్భుతానంద నిమగ్న మానసు లైరి. కుటిలస్వభావు లయిన భూవరులు రుక్మిం గైకొల్పిన, నతండు తన తొల్లింటి పరాభవంబు దలంచి, యెదిరిఁ దన్ను నెఱుంగక, బలాబల వివేకంబు సేయనేరక, విధివశానుగతుం డై, చలంబునం బలునిం గని, యిప్పటి యాటయు నేనే గెల్చియుండ వృథా జల్పకల్పనుండ వై, నీవు గెల్చితి నని పలికెదవు. అక్ష విద్యా నైపుణము గల భూపకుమారులతోఁ బసులకాపరు లెత్తువత్తురే? అని క్రొవ్వున నవ్వుచుం బలికిన, న ప్పలుకులు సెవులకు ములుకుల క్రియం దాఁకినఁ, గోపోద్దీపిత మానసుం డై, పెటపెటం బండ్లు గొఱుకుచుం, గన్నుల నిప్పు లుప్పతిల్లం, గినుకం దోఁక ద్రొక్కిన మహోరగంబు నోజ రోజుచు, దండతాడితం బైన పుండరీకంబు లీల హుమ్మని మ్రోయుచుఁ, బ్రచండ బాహుదండంబులు సాఁచి, పరిఘుం బందుకొని, పరిపంథి యైన రుక్మిని నతని కనుకూలం బైన రాజలోకంబును బడలుపడ నడిచె. అ య్యవసరంబున. 300

క. మును దంతపంక్తి వెలిగాఁ, దను నవ్విన య క్కళింగుఁ దల పట్టి రయం
బునఁ బడఁ దిగిచి వదన మే, పునఁ బెడచే వ్రేసి దంతములు వెస డులిచెన్. 301

క. అంతం బోవక రుక్మిని, దంతంబులు మున్ను డులిచి తను వగలింప
న్నంతకపురి కేఁగెను వాఁ, డెంతయు భయ మంది రాజు లెల్లఁ గలంగన్. 302

వ. అట్లు చేసి, య య్యాదవ సింహం బవక్రవిక్రమంబునం జెలంగె నంత. 303

క. భూవర ! పద్మాక్షుఁడు దన, బావ హతుం డగుటఁ గనియుఁ బలుకక యుండెన్
భావమున రుక్మిణీ బల, దేవుల కే మనఁగ నెగ్గు దేరునొ యనుచున్. 304

వ. అంత నా విదర్భనగరంబు నిర్గమించి. 305

క. పరమానురాగ రస సం, భరి తాంతఃకరణు లగుచుఁ బాటించి వధూ
వరులను రథమం దిడి హల, ధర హరి రుక్మిణులఁ గొల్చి తగ యదువీరుల్. 306

ఉ. మంగళతూర్య ఘోషము లమందగతిం జెలఁగంగ మత్తమా
తంగ తురంగ సద్భట కదంబముతోఁ జని కాంచి రంత నా
రంగ లవంగ లుంగ విచర న్మదభృంగ సురంగనాద సం
సంగ తరంగిణీ కలిత సంతత నిర్మల నా కుశస్థలిన్. 307

వ. ఇట్లు పురోపవ నోపకంఠంబునకుం జని. 308

క. అందు వసించిరి నందిత, చందన మందార కుంద చంద్ర లస న్మా
కందముల నీడ హృదయా, నందము [1]సంధింప నందనందన ముఖ్యుల్. 309

వ. తదనంతరంబ, పురప్రవేశంబు చేసిరి. అని చెప్పి, శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న
రేంద్రున కి ట్లనియె. 310

అధ్యాయము - ౬౨

ఉషాపరిణయ కథ

—: బాణాసురుం డీశ్వరప్రసాదము నొందుట :—

తే. అనఘ! బలినందనులు నూర్వు రందులోన
నగ్రజాతుండు బాణుఁ డ త్యుగ్రమూర్తి
చిర యశోహారి విహిత పూజిత పురారి
యహిత తిమిరోష్ణకరుఁడు సహస్రకరుఁడు. 311

క. బాణుఁడు విక్రమజిత గీ, ర్వాణుఁడు సని కాంచె భక్తివశుఁ డై సగణ
స్థాణుఁ నిర్దళితా సమ, బాణుం దాండవధురీణు భక్తత్రాణున్. 312

క. కని యనురాగ వికాసము, దన మనమునఁ గడలుకొనఁగ ధర జాఁగిలి వం
దన మాచరించి మోదము, దనరఁగఁదాండవము సలుపుతఱి న య్యభవున్. 313

ఉ. సంచిత భూరి బాహుబల సంపద పెంపున నారజంబు వా
యించి యనేకభంగుల నమేశుఁ ద్రిలోకశరణ్యు నాత్మ మె
చ్చించి ప్రమోది యై నిజ వశీకృతి నిశ్చలి తాంతరంగుఁ గా
వించి తదాననాంబురుహ వీక్షణుఁ డై తగ మ్రొక్కి యి ట్లనెన్. 314

ఉ. శంకర! భక్తమానస వశంకర! దుష్ట మదాసురేంద్ర నా
శంకర! పాండు నీల రుచి [2]సంకర వర్ణ నిజాంగ! భోగిరా
ట్కంకణ! పార్వతీ హృదయ కైరవ కైరవమిత్ర! యోగిహృ
త్పంకజ పంకజాప్త! నిజతాండవ ఖేలన! భక్తపాలనా! 315

వ, అని వినుతించి. 316

1. సంధిల్ల (వా.) 2. శంకర (తం. వా.)

ఉ. దేవ! మదీయ వాంఛితము తేటపడ న్నిటు విన్నవించెదన్
నీవును నద్రినందనయు నెమ్మిని నా పురి కోటవాకిటన్
గావలి యుండి నన్నుఁ గృపఁ గావుము భక్తఫలప్రదాత! యో
భావభవారి! నీ చరణ పద్మము లెప్పుడు నాశ్రయించెదన్. 317

వ. అని యభ్యర్థించినం, బ్రసన్నుం డై, భక్తవత్సలుం డగు పురాంతకుండు, గౌరీ సమేతుం డై, తారకాంతక గజాననాది భూత గణంబులతోడ బాణనివాసం బగు శోణపురంబు వాకిటం గాపుండె. పదంపడి యొక్కనాఁ డబ్బలినందనుండు.

తే. దర్పమునఁ బొంగి రుచిర మార్తాండ [1]దీప్త
మండలముతోడ మార్పడు మహిత శోణ
మణి కిరీటము త్రిపురసంహారుని పాద
వనజములు సోఁక మొక్కి యి ట్లని నుతించె. 319

సీ. దేవ! జగన్నాథ! దేవేంద్రవందిత! వితతచారిత్ర! సంతతపవిత్ర!
హాలాహలాహార! యహిరాజ కేయూర! బాలేందుభూష! సద్భక్తపోష!
సర్వలోకాతీత! సద్గుణసంభూత! పార్వతీహృదయేశ! భవవినాశ!
రజతాచల స్థాన! గజచర్మ పరిధాన! సురవైరి విధ్వస్త! శూలహస్త!

తే. లోకనాయక! సద్భక్తలోక వరద!
సురుచిరాకార! మునిజన స్తుతివిహార!
భక్తజన మందిరాంగణ పారిజాత!
నిన్ను నెవ్వఁడు నుతిసేయ నేర్చు నభవ! 320

మ. అనిలో నన్ను నెదిర్చి బాహుబల శౌర్యస్ఫూర్తిఁ బోరాడఁ జా
లిన వీరుం డొకఁడైనఁ బందెమునకున్ లేఁడయ్యె భూమండలి
న్ననయంబుం [2]భవదగ్ర్యదత్త కరసాహస్రంబు కండూతి వా
యు నుపాయంబును లేదె యీ భరము నె ట్లోర్తు న్నుమానాయకా! 321

సీ. హుంకార కంకణ క్రేంకార శింజినీ టంకార నిర్ఘోష సంకులంబు
చండ దోర్దండ భాస్వ న్మండలాగ్ర ప్రకాండ ఖండిత రాజమండలంబు
శూలాహత క్షతోద్వేల [3]కీలాల కల్లోలకేళీ సమాలోకనంబు
శుంభ దున్మద కుంభి కుంభస్థల ధ్వంస సంభూత శౌర్య విజృంభణంబు

1. దీప్తి (హ.) 2. భవదీయ దత్త (వ్రా. ప్ర. తం.) భవదగ్రదత్త (వా.) 3. కీలకరాళ, కేళీ సమాలోల ఖేలనంబు (హ)

తే. గలుగు నుద్దామ భీమ సంగ్రామకేళి
ఘన పరాక్రమ విక్రమ క్రమము గాఁగఁ
జరప లేనట్టి కరములు గరము దుఃఖ
కరము లగుఁ గాక సంతోషకరము లగునె. 322

ఉ. కాన మదీయ చండ భుజగర్వ పరాక్రమ కేళికిన్ సముం
డీ నిఖిలావనిం గలఁడె యిందుకళాధర ! నీవు [1]దక్క నా
నా నిటలాంబకుండు దనుజాధిపుమాటకుఁ జాల రోసి లో
నూనిన రోషవార్ధి గడ లొత్తఁగ నిట్లని పల్కె భూవరా ! 323

క. విను మూఢహృదయ ! నీకే, తన మెప్పు డకారణంబ ధారుణిపైఁ గూ
లును నపుడ నీ భుజావళి, తునియఁగ నాయంతవానితో నని గల్గున్. 324

వ. అని పలికె. అట్లు సంప్రాప్త మనోరథుం డై, భుజవినాశ కార్యధురీణుం డగు బాణుండు, సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు, నిజ నివాసంబునకుం జని, తన ప్రాణ వల్లభల యుల్లంబులు పల్లవింపఁ జేయుచు, నిజధ్వజ నిపాతంబు నిరీక్షింపుచుండె. తదనంతరంబ. 325

సీ. ఆ దానవేశ్వరు [2]ననుఁగుఁగూఁతురు నుషా కన్య సచ్చరిత సౌజన్య ధన్య
రూప విభ్రమకళా రుచిర కోమలదేహ యతను నాఱవబాణ మనఁగ నొప్పు
సుందరీరత్నంబు నిందునిభానన యళినీలవేణి పద్మాయతాక్షి
యొకనాఁడు రుచిర సౌధోపరి వేదికా స్థలమున మృదుశయ్య నెలమిఁ గూర్కి

తే. మున్ను తన చూల నెన్నఁడు విన్నయతఁడుఁ
గన్నులారంగఁ దాఁ బొడగన్నయతఁడుఁ
గాని యసమాన రూపరేఖా విలాస
కలితు ననిరుద్ధు నర్మిలిఁ [3]గవసి నటులు. 326

చ. కలఁ గని యంత మేలుకని కన్నులఁ బాష్పకణంబు లొల్కఁగాఁ
గలవలెఁ గాక నిశ్చయముగాఁ గమనీయ విలాస విభ్రమా
కలిత తదీయ రూపము ముఖంబున వ్రేలినయట్లు దోఁచినన్
గళవళ మందుచున్ బిగియఁ గౌఁగిటిచే బయ లప్పళించుచున్. 377

వ. మఱియును. 328

---

1. దక్కఁగా (హ. తం. వా.) 2. కూఁతగు (హ) 3. గవయుటయును (హ.)

చ. సరస మృదూక్తులుం గుసుమసాయకు కేళియు శాటికా కచా
కరషణముల్ నఖ క్రియలు గ్రమ్మఁ గపోల లలాట మేఖలా
కర కుచ బాహు మూలములు గైకొని యుండుట లాదిగాఁ దలో
దరి మది గాఢ మై తగిలె దర్పకుఁ డచ్చున నొత్తినట్ల యై. 329

సీ. కలికి చేష్టలు భావగర్భంబు లయినను బ్రియుమీఁది కూరిమి [1]వెగ్గలింపఁ
బిదపిద నై లజ్జ మదిఁ బదనిచ్చినఁ జెలిమేనఁ బులకలు చెక్కులొత్త
మదనాగ్ని సంతప్త మానస యగుటకు గురుకుచ హారవల్లరులు కందఁ
జిత్తంబు నాయకాయత్త మై యుంటకు మఱుమాట లాడంగ మఱపు గదుర

తే. నతివ మనమున సిగ్గు మోహంబు భయముఁ
[2]బొదివె నునుమంచు నెత్తమ్మిఁ బొదువుమాడ్కిఁ
బ్రథమ చింతాభరంబునఁ బద్మనయన
కోరి తలచీర వాటింప నేరదయ్యె. 330

వ. ఇట్లు విరహవేదనా దూయమాన మానస యై యుండె. అంత నెచ్చెలులు డాయం జనుదెంచినం, దన మనంబునఁ బొడము మనోజవికారంబు మఱువెట్టుచు నప్పుడు.

చ. పొరిఁబొరి వచ్చు నూర్పుగమిఁ బుక్కిట నుంచి కుచాగ్రసీమపై
బెరసిన సన్న లేఁజెమట బిందువు లొయ్యన నార్చుఁ గన్నులన్
దొరఁగెడు బాష్పపూరములు దొంగలిఱెప్పల నాని చుక్కలన్
దరుణులు రండు చూత మని తా మొగమెత్తును గూఢరాగ యై. 332

వ. ఇవ్విధంబునఁ జరియించు చుండె. అట్టి యెడ. 333

తే. అంతకంతకు సంతాప మతిశయించి
వలుఁదచన్నులు గన్నీటివఱదఁ దడియఁ
జెలులదెసఁ జూడఁ జాల లజ్జించి మొగము
వాంచి పలుకకయుండె న వ్వనరుహాక్షి. 334

వ. అంత. 335

తే. బలితనూభవు మంత్రి కుంభాండు తనయ
దన బహిఃప్రాణ మిది యనఁ దనరునట్టి
కామినీమణి ముఖపద్మ కాంతి విజిత
శిశిరకర చారు రుచిరేఖ చిత్రరేఖ. 336

1. బయలుపఱుప (వా.) 2. బొడము (తం. వా.)

వ. కదిసి, య బ్బాల నుపలక్షించి. 337

తే. [1]పడఁతి! నీ విప్డు సొబగుని బయలవెదకు
విధమునను నాత్మవిభుఁ డని వేడ్కఁ బిలిచి
పూని చేతికి లోనైనవానిఁ బాసి
భ్రాంతి బొందిన భావంబు ప్రకట మయ్యె. 338

తే. వనిత! నా కన్న నెవ్వరైన వారు నీకుఁ
గలుగనేర్తురె నీకోర్కెఁ దెలియఁజెప్పు
కున్న మీ యన్నతో డన్నఁ గన్నుఁగవల
నలరు నునుసిగ్గుతో నగ వామతింప. 339

వ. ఇ వ్విధంబున చిత్రరేఖం గనుంగొని యి ట్లనియె. 340

చ. చెలి! కలలోన నొక్క సరసీరుహనేత్రుఁడు హార రత్నకుం
డల కట కాంగుళీయక రణ న్మణినూపుర భూషణుండు ని
ర్మల కనకాంబరుండు సుకుమారతనుండు వినీలదేహుఁ డు
జ్జ్వలరుచి నూతన ప్రసవసాయకుఁ డున్నతవక్షుఁ డెంతయున్. 341

చ. నను బిగియారఁ గౌఁగిట మనం బలరారఁగఁ జేర్చి మోదముం
దనుకఁగ నంచి తాధరసుధా రస మిచ్చి మనోజకేళికిన్
బనుపడఁ జేసి మంజు మృదుభాషలఁ దేలిచి యంతలోననే
చనియెను దుఃఖవార్ధిఁ బెలుచన్ ననుఁ ద్రోచి సరోరుహాననా! 342

—: చిత్రరేఖ రాజవరులఁ బటంబున లిఖించి చూపి యనిరుద్ధునిఁ దెచ్చుట :—

వ. అనుచు న మ్మత్తకాశిని చిత్తంబు, చిత్తజాయత్తం బై, తత్తఱంబున విరహానలం బుత్తలపెట్టఁ, గన్నీరు మున్నీరుగా వగచుచు, విన్ననైన వదనారవిందంబు వాంచి యూరకున్నఁ, జిత్రరేఖ దనమనంబున న య్యింతి సంతాపంబు చింతించి, యి ట్లనియె. 343

చ. సరసిజనేత్ర! యేటికి విచారము నా కుశలత్వ మేర్పడన్
నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్య కి
న్నరవర ముఖ్యులన్ బటమునన్ లిఖయించినఁ జూచి నీ మనో
హరుఁ గని వీఁడె పొమ్మనిన నప్పుడె వానిని నీకుఁ దెచ్చెదన్. 344

1. భామినీమణి! సొబగుని బయలవెదకు విధమునను నాత్మవిభుఁ బాసి విహ్వలించు వగను చేతికి లోనైన వానిఁ బాసి భ్రాంతిఁ బొందిన భావంబు ప్రకటమయ్యె (తం.వా.).

వ. అని యొడంబఱిచి, మిలమిలని మంచుతోడం బురుణించు, ధళధళ మని మెఱుంగులు తుఱంగలిగొను పటంబు నావటంబు సేసి, వజ్రంబున [1]మెదియించి పంచ వన్నియలు వేఱువేఱ కనక రజత పాత్రంబుల నించి, కేలం దూలిక ధరియించి, యొక్క విజనస్థలంబునకుం జని, ముల్లోకంబులం బేరుగలిగిన వయో రూప సంపన్నులైన పురుషముఖ్యుల నన్వయ గోత్ర నామధేయంబులతోడ వ్రాసి, యాయితం బయిన య ప్పటంబుఁ దన ముందఱికిం దెచ్చి పెట్టి, యి ప్పటంబునం దగులనివారు లేరు. వారిం జెప్పెద. సావధానంబున నాకర్ణింపుము. అని యి ట్లనియె. 345

సీ. కమనీయ సంగీతకలిత కోవిదులు కింపురుష గంధర్వ కిన్నరులు వీరె
సతత యౌవనులు నిచ్ఛావిహారులు సిద్ధ సాధ్య చారణ వియచ్చరులు వీరె
ప్రవిమల సౌఖ్యసంప దై్వభవులు సుధాశన మరు ద్యక్ష రాక్షసులు వీరె
నిరుపమ రుచికళాన్విత కామరూపు లై పొగడొందునట్టి పన్నగులు వీరె

తే. చూడు మని నేర్పు దీపింపఁ జూపుటయును
జిత్తము నిజ మనోరథసిద్ధి వడయఁ
జాలకుండిన మధ్యమ క్ష్మాతలాధి
పతులఁ జూపుచు వచ్చె న ప్పద్మనయన. 346

ఉ. మాళవ కొంకణ ద్రవిడ మత్స్య పుళింద కళింగ భోజ నే
పాళ విదేహ పాండ్య కురు బర్బర సింధు యుగంధ రాంధ్ర బం
గాళ కరూశ కెంకణ త్రిగర్త సుదేష్ణ మరాట లాట పాం
చాల నిషాద ఘూర్జరక సాల్వ మహీశులు వీరె కోమలీ! 347

ఉ. సింధురవైరి విక్రముఁడు శీతమయూఖ మరాళికా పయ
స్సింధు పటీర నిర్మల విశేష యశోవిభవుండు శౌర్య ద
ర్పాంధు రిపు క్షితీశ నికరాంధతమః పటలార్కుఁ డీ జరా
సంధునిఁ జూడు మాగధుని సద్బృహదశ్వ సుతుం గృశోదరీ! 348

మ. సకలోర్వీతలనాథ సన్నుతుఁడు శశ్వ ద్భూరి బాహాబలా
ధికుఁ డుగ్రాహవ కోవిదుండు త్రిజగ ద్విఖ్యాత చారిత్రకుం
డకలంకోజ్జ్వల దివ్యభూషుఁడు విదర్భాధీశ్వరుం డైన భీ
ష్మకభూపాల కుమారుఁ జూడు మితనిన్ మత్త ద్విరేఫాలకా! 349

1. మేదించి (తం. వా.)

ఉ. సంగరరంగ నిర్దళిత చండ విరోధవరూథినీశ మా
తంగ తురంగ సద్భట రథ ప్రకరైక భుజా విజృంభణా
భంగ పరాక్రమ ప్రకట భవ్యయశో మహనీయమూర్తి కా
ళింగుఁడు వీఁడె చూడు తరళీకృత చారు కురంగలోచనా! 350

మ. సుగుణాంభోనిధి ఫాలలోచను నుమేశు న్స్వాత్మ మెప్పించి శ
క్తిగరిష్ఠం బగు శూలమున్ బడసె నక్షీణ ప్రతాపోన్నతిన్
జగతిన్ మిక్కిలి మేటి వీరుఁడు రణోత్సాహుండు భూపాత్రుఁ డీ
భగదత్తుం గనుఁగొంటె పంకజముఖీ! ప్రాగ్జ్యోతి షాధీశ్వరున్. 351

మ. వికచాంభోరుహ పత్రనేత్రుఁ డగు గోవిందుండు దాఁ బూను నం
దక చక్రాబ్జ గదాది చిహ్నములచేతన్ వాసుదేవాఖ్య ను
త్సుకుఁ డై యెప్పుడు మచ్చరించు మదిఁ గృష్ణుం డన్న నీ మేటి పౌం
డ్రకుఁ గాశీశ సఖుం గనుంగొనుము వేడ్కన్ జంద్ర బింబాననా! 352

మ. ద్విజ శుశ్రూషయు సూనృత వ్రతము సద్వృత్తిన్ భుజాగర్వమున్
విజయాటోపము చాపనైపుణియు ధీ విస్ఫూర్తి [1]యుం గల్గు నీ
రజనీనాథ కులప్రదీపకులఁ నాఱం జూడు పద్మాక్షి! ధ
ర్మజ భీమార్జున మాద్రినందనుల సంగ్రామైక పారీణులన్. 353

మ. బలిమిన్ సర్వ నృపాలుర న్నదిమి కప్పంబుల్ దగం గొంచు ను
జ్జ్వల తేజో విభవాతిరేకమున భాస్వత్కీర్తి శోభిల్లఁగాఁ
బొలుపొందం దను రాజరా జన మహా భూరి ప్రతాపంబులుం
గల దుర్యోధనుఁ జూడు సోదరయుతుం గంజాత పత్రేక్షణా! 354

వ. అని యి బ్భంగి ఛప్పన్న దేశాధీశు లగు రాజవరుల నెల్లఁ జూపుచు, యదువంశ
సంభవు లైన శూరసేన వసుదేవోద్ధవాదులఁ జూపి, మఱియును. 355

ఉ. శారద నీరదాబ్జ ఘనసార సుధాకర కాశ చంద్రికా
సార పటీర వర్ణు యదు సత్తము నుత్తమనాయకుం బ్రమ
త్తారినృపాల కానన హుతాశనమూర్తిఁ బ్రలంబ దైత్య సం
హారునిఁ గామపాలుని హలాయుధుఁ జూడుము దైత్యనందనా! 356

సీ. కమనీయ శుభగాత్రుఁ గంజాత దళనేత్రుఁ వసుధాకళత్రుఁ బావనచరిత్రు
సత్యసంకల్పు నిశాచరోగ్ర వికల్పు నత పన్నగాకల్పు నాగతల్పుఁ
గౌస్తుభమణి భూషు గంభీర మృదు భాషు శ్రితజన పోషు నంచితవిశేషు
నీలనీరద కాయు నిర్జిత దైతేయు ధృత పీత కౌశేయు నతవిధేయు

1. సత్కీర్తి శ్రీ (హ.)

తే. నఘ మహాగద వైద్యు వేదాంతవేద్యు
దివ్యముని సన్నుతామోదుఁ దీర్ఘపాదు
జిష్ణు వర సద్గుణాలంకరిష్ణుఁ గృష్ణుఁ
జూడు దైతేయకులబాల! సుభగలీల! 357

చ. స్ఫుర దళిశింజినీ రవ విభూషిత పుష్పధను ర్విముక్త భా
స్వర నవ చూతకోరక నిశాత శిలీముఖ పాత భీత పం
కరుహభవాది చేతననికాయు మనోజ నిజాంశు రుక్మిణీ
వర సుతు రాజకీర పరివారుని మారునిఁ జూడు కోమలీ! 358

వ. ఇవ్విధంబునఁ జూపిన. 359

మ. వనితారత్నము కృష్ణనందనుని భావప్రౌఢిఁ దాఁ జూచి గ్ర
ద్దన దన్నర్థి వరించి చన్న సుగుణోత్తంసంబ కా నాత్మలో
ననుమానించి యనంతరంబ యనిరుద్ధాఖ్యున్ సరోజాక్షు నూ
తన చేతోభవమూర్తిఁ జూచి మది సంతాపించుచు న్నిట్లనున్. 360

ఉ. ఇంతి! మదీయ మానధన మెల్ల హరించిన ప్రముచ్చు ని మ్మెయిం
బంత మెలర్ప వ్రాసి పటభాగ నిరూపితుఁ జేసినట్టి నీ
యంతటి పుణ్యమూర్తిఁ గొనియాడఁగ నేర్తునె నీ చరిత్రముల్
వింతలె నాకు నీ మహితవీరు కులంబు బలంబుఁ జెప్పుమా. 361

చ. అనవుడు చిత్రరేఖ జలజాక్షికి ని ట్లను నీ కుమారకుం
డనఘుఁడు యాదవాన్వయ సుధాంబుధి పూర్ణసుధాకరుండు నాఁ
దనరిన కృష్ణ పౌత్రకుఁ డుదారచరిత్రుఁడు భూరి సింహాసం
హననుఁ డరాతిసైన్య తిమిరార్కుఁడు పే రనిరుద్ధుఁ డంగనా! 362

వ. అని చెప్పి, యే నతిత్వరితగతిం జని, య క్కుమారరత్నంబుఁ దోడ్కొని వచ్చు
నంతకు, సంతాపింప కుండుము. అని [1]య క్షణంబ వియ ద్గమనంబునం జని చని,
ముందట. 363

క. సరసిజముఖి కనుఁగొనె శుభ, భరిత విలోకన విధూత భవవేదనమున్
బరసాధనమును సుకృత, స్ఫురణాపాదనముఁ గృష్ణు పుటభేదనమున్. 364

వ. కని, డాయం జని, తదీయ సుషమావిశేషంబులకుం బరితోషంబు నొందుచుఁ,
గామినీ చరణ మణినూపుర ఝుణఝుణ ధ్వనిత మణిగోపురంబును, నతివిభవ విజిత
గోపురంబును, నగు ద్వారకానగరంబు నిశాసమయంబునం బ్రచ్ఛన్న వేషంబునం
జొచ్చి, కనక కుంభ కలిత సౌధాగ్రంబున, మణిదీప నిచయంబు ప్రకాశింపఁ,

1. యాక్షణంబ (తం. వా.)

జంద్రకాంతశిలా భవనంబున సుధాధామ రుచిర రుచినిచయంబు నపహసించు హంసతూలికా తల్పంబున, నిజాంగనా రతి శ్రమంబున నిద్రాసక్తుం డై యున్న యనిరుద్ధుం జేరి, తన యోగవిద్యా మహత్త్వంబున నతని నెత్తుకొని మనో వేగంబున శోణపురంబునకుం జని, బాణాసుర నందన యగు నుషాసుందరి తల్పంబునం దిడి, యి ట్లనియె. 365

క. వనజాక్షి! చూడు నీ విభు, ననిమిష నగధీరు శూరు నభినవ మారుౕ
వనధిగభీరు నుదారుని, ననిరుద్ధకుమారు విదళితాహిత వీరుౕ. 366

క. అనిన నుషాసతి తనమన, మున ననురాగిల్లి మేనఁ బులకాంకురముల్
మొనయఁగ నానందాశ్రులు, గనుఁగవ జడిగురియ ముఖవికాస మెలర్పౕ. 367

వ. ఇట్లు మనంబున నుత్సహించి, చిత్రరేఖం గనుఁగొని, య య్యింతి యి ట్లనియె.

సీ. అతివ! నీ సాంగత్య మను భానురుచి నాకుఁ గలుగుటఁ గామాంధకార మడఁగెఁ
దరళాక్షి! నీ సఖత్వం బను నావచేఁ గడిఁది వియోగాబ్ధిఁ గడవఁగంటి
నబల! నీ యనుబంధ మను సుధావృష్టిచే నంగజసంతాప మార్పఁగంటి
వనిత! నీ చెలితనం బను రసాంజనముచే నా మనోహర నిధానంబుఁ గంటిఁ

తే. గలలఁ దోఁచిన రూపు గ్రక్కున లిఖించు
వారు నౌ నన్నఁ దోడ్తెచ్చువారుఁ గలరె
నీటిలోఁ జాడఁ బుట్టించు నేర్పు నీక
కాక గల్గునె మూఁడు లోకములయందు. 369

వ. అని వినుతించి, చిత్రరేఖను నిజమందిరంబునకుం బోవం బనిచినం జనియె. అనంతరంబ వింతజనుల కెవ్వరికిం బ్రవేశింపరాని యంతఃపుర సౌధాంతరంబున ననిరుద్ధుండు మేల్కని, య య్యింతిం గనుంగొని యప్పుడు. 370

క. సురుచిర మృదుతల్పంబునఁ, బరిరంభణ సరసవచన భావకళా చా
తురి మెఱయ నా కుమారుఁడు, తరుణీమణిఁ బొందె మదన తంత్రజ్ఞుం డై. 371

ఉషాకన్యకా సంగతుం డగు ననిరుద్ధుని బాణాసురుండు నాగపాశబద్ధునిఁ జేయుట.

వ. ఇ వ్విధంబున నతిమనోహర విభవాభిరామంబు లగు దివ్యాంబ రాభరణమాల్యాను లేపనంబులను, గర్పూర తాంబూలంబులను,వివిధాన్న పానంబులను సురుచిర మణి దీపికా నీరాజనంబులను, సుగంధ బంధుర ధూపంబులను, నాటపాటలను, వీణా వినోదంబులను, బరితుష్టిం బొంది, కన్యా కుమారకు లానంద సాగరాంత ర్నిమగ్నమానసు లై, యుదయాస్తమయ నిరూపణంబు సేయనేరక, ప్రాణంబు

లొక్కటి యైన తలంపులం గదిసి, యిష్టోపభోగంబుల సుఖయించుచుండిరి. అంత. 372

క. ఆలోనన నతిచిర మగు, కాలము సుఖలీల జరుగఁగా వరుసనుషా
బాలాలలామ కొయ్యనఁ, జూ లేర్పడి గర్భ మొదవె సురుచిరభంగిన్. 373

క. [1]ఆ చిన్నె లంగజాలలు, సూచి భయాకులత నొంది స్రుక్కుచుఁ దమలో
నో చెల్ల! [2]యెట్టులో యీ, రాచూలికిఁ జూలు నిలిచె రా యి బ్భంగిన్. 374

క. అని గుజగుజ వోవుచు ని, ప్పనిఁ దప్పక దనుజలోక పాలునితోడన్
వినుపింపవలయు నని వే, చని బాణుం జేరి మ్రొక్కి సద్వినయమునన్. 375

క. మంతనమున దేవర! క, న్యాంతఃపుర మేము గాచి యరయుచు నుండన్
వింతజనములకుఁ జొరఁగ దు, రంతము విను పోఁతుటీగ కైన సురారీ! 376

తే. ఇట్టిచోఁ గావలున్న మే మెవ్వరమును
నేమి కనుమాయయో కాని యెఱుఁగ మధిప!
నీ కుమారిక గర్భంబు నివ్వటిల్లి
యున్న దన్నను విని రోషయుక్తుఁ డగుచు. 377

వ. అట్టియెడ నా దానవేంద్రుండు, రోషావేశ భీషణాకారుం డై, కటము లదర, బొమలు ముడివడం, గనుంగవల ననలకణంబు లుప్పతిల్ల, సటలు వెలికినం, జటులగతి నెగయు సింగంబువిధంబున లంఘించుచు, భీకర కరవాలంబు కేలం దాల్చి, సముద్దండగతిం గన్యా సౌధాంతరంగంబునకుం జని. 378

సీ. కనియె శుభోపేతుఁ గందర్పసంజాతు మానితదేహు నాజానుబాహు
మకరకుండల కర్ణు మహిత ప్రభాపూర్ణుఁ జిర [3]యశోల్లాసుఁ గౌశేయవాసుఁ
గస్తూరికా లిప్తు ఘన కాంతి కుముదాప్తు హార శోభిత వక్షు నంబుజాక్షు
యదువంశ తిలకు మత్తాళి నీలాలకు నవపుష్పచాపుఁ బూర్ణప్రతాపు

తే. నభినవాకారు నఖిలవిద్యా విహారు
మహిత గుణవృద్ధు మన్మథ మంత్రసిద్ధుఁ
గలిత పరిశుద్ధు నఖిల లోకప్రసిద్ధుఁ
జతురు ననిరుద్ధు నంగనాజన నిరుద్ధు. 379

---

1. కాచిన కావలివారలు (హ.) 2. యిట్లు దానవరాచూలికి(హ.) 3. వ్రా. ప్ర. లన్నింట నిట్లే యున్నది.

చ. కని కన లగ్గలింప సురకంటకుఁ డుద్ధతి [1]సద్భటావళిం
గనుఁగొని యీ నరాధమునిఁ గట్టుఁడు పట్టుఁడు కొట్టుఁ డన్న వా
రనుపమ హేతిదీధితు లహర్పతితేజము మాయఁ జేయ డా
సిన నృపశేఖరుండు మదిఁ జేవయు లావును నేర్పు దర్పముల్. 380

చ. కలిగి మహోగ్రవృత్తిఁ బరిఘంబుఁ గరంబున లీలఁ దాల్చి దో
ర్బల ఘన విక్రమ ప్రళయభైరవు భంగి విజృంభణక్రియా
కలన నెదిర్చె దానవనికాయముతోఁ దలపాటుఁ బోటునుం
జలము బలంబు ధైర్యమును శౌర్యము ప్రేటును వాటుఁ జూపుచున్. 381

చ. పదములు బాహులుం దలలు ప్రక్కలు చెక్కులు జానుయుగ్మముల్
రదములు కర్ణముల్ మెడ లురంబులు మూఁపులు వీఁపు లూరువుల్
చిదురుప లై ధరం దొఱఁగఁ జిందఱవందఱ సేయ [2]సైనికుల్
కదన పరాఙ్ముఖక్రమము గైకొని పాఱిరి కాందిశీకు లై. 382

వ. ఇవ్విధంబున సైన్యంబు దైన్యంబు నొందియు, వెఱచియు, బఱచియు, విచ్చియుఁ జచ్చియుం, గలంగియు నలంగియు, విఱిగియు సురిఁగియు, బెదరియు బెదరియుఁ, జేవ దఱిఁగి, నుఱుము లై, తన మఱువు సొచ్చిన, బాణుండు శౌర్య ధురీణుండునుం, గోపోద్దీపిత మానసుండును నై, కదిసి, రేసియు, ప్రేసియుఁ, బొడిచియు, నడిచియుఁ బెనంగి. 383

క. క్రుద్ధుం డై యహిపాశ ని, బద్ధుం గావించె నసురపాలుఁడు రణస
న్నద్ధున్ శరవిద్ధు న్నని, రుద్ధున్ మహితప్రబుద్ధు రూపసమృద్ధున్. 384

వ. ఇట్లు కట్టి, త్రోచిన, నుషాసతి, శోక వ్యాకులిత చిత్త యై, యుండె. అంత నక్కడ.* 385

అధ్యాయము - ౬౩

క. ద్వారకలో ననిరుద్ధ కు, మారుని పోకకును యదుసమాజము వగలం
గూరుచు నొకవార్తయు విన, నేరక చింతింప నాల్గునెల లరిగె నృపా! 386

వ. అ య్యవసరంబున. 387

---

1. సైన్యముల్ (హ.)

* ఈ క్రింది పద్యములు రెండును, తం. వా. ప్రతులలో నున్నవి. "హ"లో లేవు.

క. నీల పటాంచిత మై పువి, శాలం బై వాయు నిహతిఁ జండధ్వని నా
ఖీల మగు నతని కేతన, మాలోన నకారణంబ యవనిం గూలెన్.

క. అది చూచి దనుజపాలుఁడు, మదనాంతకుఁ డాడినట్టి మాట నిజముగాఁ
గదనంబు గలుగు ననుచును, నెదురెదురే చూచుచుండె నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

నారదునివలన ననిరుద్ధు వృత్తాంతమును విని కృష్ణుఁడు బాణాసురునిమీఁదికి దండెత్తుట.

క. శారద [1]నిర్మల నీరద, పారద రుచిదేహుఁ డతుల భాగ్యోదయుఁ డా
నారదముని యేతెంచె న, పార దయామతి మురారిభజన ప్రీతిన్. 388

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన, న ద్దివ్యమునికి నిర్మల మణినిర్మిత సుధర్మాభ్యంతరంబున యదు వృష్ణి భోజాంధక వీరులు గొలువం, గొలువున్న కమలలోచనుండు, ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, యర్ఘ్య పాద్యాది విధులం బూజించి, సముచిత కనకాసనాసీనుం జేసిన, న త్తాపసోత్తముండు పురుషోత్తము నుదాత్త తేజోనిధిం బొగడి, యనిరుద్ధు వృత్తాంతం బంతయుఁ దేటపడ నెఱింగించి, య ప్పుండరీకాక్షుని చేత నామంత్రణంబు వడసి, యంతర్ధానంబు నొందె. తదనంతరంబ కృష్ణుండు శుభముహూర్తంబునం దండయాత్రాభిముఖుం డై, ప్రయాణభేరి వేయించి, బలంబుల వెడలింప బ్రద్దలవారిం బనిచి, తానును గట్టాయితం బయ్యె. అంత. 389

సీ. హార కిరీట కేయూర కంకణ కట కాంగుళీయక నూపురాది వివిధ
భూషణప్రతతిచేఁ బొలుపారు కరముల ఘన గదా శంఖ చక్రములు దనర
సురభి చందన లిప్త సురుచి రోరస్స్థలిఁ బ్రవిమల కౌస్తుభ ప్రభలు నిగుడఁ
జెలువారు పీత కౌశేయ చేలము కాసె వలనుగా రింగులువాఱఁ గట్టి

తే. సైన్య సుగ్రీవ మేఘ పుష్పక వలాహ
కములు పూన్చిన తే రాయితముగఁ జేసి
[2]దారుకుఁడు తేర నెక్క మోదంబుతోడ
భానుఁ డుదయాచలం బెక్కుపగిది [3]మెఱసి. 390

వ. ఇట్లు రథారోహణంబు చేసి, భూసురాశీర్వచన పూతుండును, మహిత దూర్వాంకురాలంకృతుండును, లలిత పుణ్యాంగనా కరకిసలయ కలిత శుభాక్షత విన్యాస భాసుర మస్తకుండును, మాగధ మంజుల గానానుమోదితుండును, వందిజన సంకీర్త నానందితుండును, బాఠక పఠన రవ వికాసిత హృదయుండును నై, వెడలు నవసరంబున. 391

సీ. బలభద్ర సాత్యకి ప్రద్యుమ్న [4]ముఖ యదు వృష్ణి భోజాంధక వీరవరులు
దుర్వార పరిపంథి గర్వభేదన కళా చతుర బాహాబ లోత్సాహలీల
వారణ స్యందన వాజి సందోహంబు సవరణ సేయించి సంభ్రమమున
సముచిత ప్రస్థాన చటుల భేరీ భూరి ఘోష మంభోనిధి ఘోష మడఁప

1. కోమల (తం.వా.) 2. దారకుఁడు(తం.) 3. మెఱయ (హా.తం.వా.) 4. యదుముఖ(హా.)

తే. ద్వాద శాక్షౌహిణీ బలోత్కరము లోలి
నడచెఁ గృష్ణుని రథము [1]వెన్నంటి చెలఁగి
పృథులగతి మున్ భగీరథు రథమువెనుక
ననుగమించు వియన్నది ననుకరించి. 392

వ. ఇవ్విధంబునం గదలి, కతిపయ ప్రయాణంబుల శోణపురంబు చేరంజని, వేలా
లంఘనంబు చేసి, యదువీరు లంత. 393

మ. సరి దారామ సరోవ రోపవన యజ్ఞస్థానముల్ మాపి వే
పరిఘల్ పూడిచి యంత్రముల్ దునిమి వప్రవ్రాతముల్ ద్రొబ్బి గో
పురముల్ గూలఁగఁద్రోచి సౌధభవనంబుల్ నూకి ప్రాకారముల్
ధరణిం గూల్చి కవాటముల్ విఱిచి రుద్దండ క్రియాలోలు రై. 394

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల గాసిచేసి, పురంబు నిరోధించి, పేర్చి, యార్చినం, జూచి, యాగ్రహ సమ[2]గ్రోగ్రమూర్తి యై, బాణుండు సమరసన్నాహ సంరంభ విజృంభమాణుం డై, సంగరభేరి వ్రేయించిన. 395

సీ. ఆచక్రవాళాచ లాచక్ర మంతయు [3]బ్రమసి కుమ్మరిసారెపగిదిఁ దిరిగె
ఘన ఘోణి ఖురకోటి [4]ఘట్టిత నదముల కరణి నంభోనిధుల్ గలఁగి పొరలెఁ
గాలరుద్రాభీల కరశూల హతి రాలు పిడుగులగతి [5]రాలె నుడుగణంబు
చటు లానిలోద్ధూత శాల్మలీతూలంబు చాడ్పున మేఘముల్ చదలఁ దూలె
తే. గిరులు వడఁకాడె దివి పెల్లగిల్లె సురల
గుండె లవిసె రసాతల క్షోభ మొదవె
దిక్కు [6]లదరె విమానముల్ దెరలి చెదరెఁ
గలఁగి గ్రహరాజ చంద్రుల గతులు దప్పె. 396

వ. అట్టి సమరసన్నాహంబునకుఁ గట్టాయితం బై, మణిఖచిత [7]భర్మ వర్మ నిర్మలాంశు జాలంబులును, శిరస్త్రాణ కిరీటకోటి ఘట్టిత వినూత్న రత్నప్రభా పటలంబులును గనక కుండల గ్రైవేయ హార కంకణ తులాకోటి వివిధభూషణ వ్రాత రుచినిచయంబులును, ప్రచండ బాహుదండ సహస్రంబున వెలుంగు శర శరాసన శక్తి ప్రాస తోమర గదా కుంత ముసల ముద్గర [8]భిండివాల కరవాల [9]పట్టిస శూల ఛురికా పరిఘాది నిశాత హేతివ్రాతాతిదీధితులును, వియచ్చరకోటి నేత్రంబులకు

1. వెన్నడిఁ (తం. వా.) 2. మూర్తియుం బోలె (తం. వా.) 3. బరసి (తం.); బలసి (వా.); భ్రమసి (హ.) 4. ఘట్టితోదకముల (వా.); ఘట్టితసన్వముల (హ.) 5. నుడుగణముఱాలె (హ.); నుడు బృంద మెడలె (తం. వా.) 6. లురిసె (తం. వా.) 7. వర్మనిర్మిత (హ.) 8. భిందిపాల (తం. వా.) 9. పట్టసు (హ)

మిఱుమిట్లుగొలుపం, గనకాచల శృంగ సముత్తుంగం బగు రథం బెక్కి, యరాతి వాహినీ సందోహంబునకుం దుర్భేద్యం బయిన నిజ సేనాసమూహంబు లిరుగడల నడవ, బాణుం డక్షీణ ప్రతాపంబు దీపింప, ననికి వెడలె. అ య్యవసరంబున.

బాణాసురునికి సహాయభూతుం డగు శివునికినిఁ గృష్ణునికిని యుద్ధము జరుగుట

చ. వరదుఁ డుదార భక్తజన వత్సలుఁ డైన హరుండు బాణునిం
గర మనురక్తి నాత్మజులకంటె దయామతిఁ జూచుఁ గానఁ దా
దుర మొనరించువేడ్కఁ బ్రమథుల్ గుహుఁడుం నిజ భూతకోటియుం
[1]సరవి భజింప నుజ్జ్వల నిశాత భయంకర శూలహస్తుఁ డై. 398

సీ. ఖురపుటాహతి రేఁగు ధరణీపరాగంబు పంకేరుహాప్త బింబంబుఁ బొదువ
విపుల వాలాటోప విక్షేప జాత వాతాహతి వారివాహములు విరియఁ
గుఱుచ తిన్నని వాఁడి కొమ్ములఁ జిమ్మిన బ్రహ్మాండ భాండ కర్పరము వగుల
[2]నలవోక ఖణిఖణి ల్లని అంకె [3]వేసిన రోదసీకుహరంబు భేదిలంగ

తే. గళ చల ద్ఘర్మఘంటికా ఘణఘణప్ర
ఘోషమున దిక్తటంబు లాకులత నొంద
లీల నడతెంచు కలధౌతశైల మనఁగ
నుక్కుమిగిలిన వృషభేంద్రు నెక్కి వెడలె. 399

వ. ఇట్లు వెడలి, సమరసన్నాహ సముల్లాసంబు మొగంబులకు వికాసంబు సంపాదింపం, బ్రతిపక్షబలంబులతోడం దలపడిన, ద్వంద్వయుద్ధం బయ్యె. అప్పు డప్పురాతన యోధుల యాయోధనంబుఁ జూడ, వేడ్కం జనుదెంచిన, సరసిజసంభవ శక్ర సుర యక్ష సిద్ధ సాధ్య చారణ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష గరుడోరగాదులు, నిజ విమానారూఢు లై, వియత్తలంబున నిల్చిరి.అట్టియెడఁ గృష్ణుండును హరుండును, మారుండును గుమారుండును, గూప కర్ణ కుంభాండులును గామపాలుండును, బాణపుత్రుం డగు బలుండును సాంబుండును, సాత్యకియును బాణుండును, రథికులు రథికులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, గజారోహకులు గజారోహకులును, బదాతులుఁ బదాతులునుం దలపడి, యితరేతర హేతిసంఘట్టనంబుల మిణుఁగురులు చెదరఁ, బరస్పరాహ్వాన బిరుదాంకిత సింహనాద హుంకార శింజినీటంకార వారణ ఘీంకార వాజిహేషారవంబులను, పటహ కాహళ భేరీ మృదంగ శంఖ తూర్య ఘోషంబులను, బ్రహ్మాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితం బయ్యె. అ య్యవసరంబున.

1. సరస (తం. వా.) 2. అలవోకవలె ఖణిల్లని (తం.వా.) 3. వైచిన (తం.వా.); వేసిన (హ)

చ. జలరుహనాభుఁ డార్చి నిజ శార్ఙ్గశరాసన ముక్త సాయకా
వలి నిగుడించి నొంచెఁ బురవైరి పురోగములన్ రణక్రియా
కలితుల గుహ్యక ప్రమథ కర్బుర భూత పిశాచ [1]డాకినీ
బలవ దరాతియోధులను బమ్మెరపోయి కలంగి పాఱఁగన్. 401

వ. ఇ ట్లేసి, యార్చిన, కుంభినీధరు భుజావిజృంభణ సంరంభంబునకు సహింపక, నిటలాంబకుం డనలకణంబు లుమియు నిశి తాంబకంబులఁ బీతాంబరుని నేసిన, వాని నన్నింటి నడుమన ప్రతిబాణంబు లేసి, త్రుంచినం, గనుంగొని, మఱియును. 402

మ. అనలాతుండు త్రిలోకపూజ్య మగు బ్రహ్మాస్త్రం బరిం బోసి యా
వనజాతేక్షణుమీఁదఁ గ్రోధమహిమ వ్యాకీర్ణుఁ డై యేసె నే
సినఁ దద్దివ్యశరంబుచేతనె మరల్చెన్ గృష్ణుఁ డత్యుద్ధతిన్
జనితాశ్చర్య రసాబ్ధి మగ్నులు చుచున్ శక్రాదు లగ్గింపఁగన్. 403

శా. వాయవ్యాస్త్ర ముపేంద్రుపై నలిగి దుర్వారోద్ధతి న్నేయ దై
తేయధ్వంసియుఁ బార్వతాశుగముచేఁ [2]ద్రెంచెం గ్రతుధ్వంసి యా
గ్నేయాస్త్రం బడరించె [3]నుగ్రగతి లక్ష్మీనాథుపై దాని వే
మాయం జేసెను నైంద్రబాణమునఁ బద్మాక్షుండు లీలాగతిన్. 404

వ. మఱియును. 405

ఉ. పాయని కిన్కతోఁ హరుఁడు పాశుపతాస్త్రము నారిఁ బోసినన్
దోయరు హాయతాక్షుఁడును దోడన లోకభయంక రోగ్ర నా
రాయణ బాణరాజము రయంబున నేసి మరల్చె దానిఁ జ
క్రాయుధుఁ డి త్తెఱంగునఁ బురారి శరావలి రూపుమాపినన్. 406

క. ఊహ గలంగియు విగతో, త్సాహుం డగు హరునిమీఁద జలజాక్షుఁడు స
మ్మోహన శిలీముఖం బ, వ్యాహత-జయశాలి యగుచు నడరించె నృపా! 407

వ. అ ట్లేసిన. 408

క. జృంభణ శరపాతముచే, శంభుఁడు నిజతనువు పరవశం బై సోలన్
జృంభితుఁ డై ఘన నిద్రా, [4]రంభత వృషభేంద్రు మూఁపురము పై వ్రాలెన్.

---

1. ఢాకినీ (హ.తం.) 2. ద్రుంచెం (హ) 3. సత్త్వగతి (తం.) 4. రంభమున వృషేంద్రు (తం. వా.)

వ. ఇట్లు వ్రాలినం, జక్రపాణి, పరబలంబుల నిశితబాణపరంపరలఁ దునిమియు, నొక్కయెడం గృపాణంబులం గణికలు చేసియు, నొక్కచో గదాహతులు దుత్తుమురుగా మొత్తియుఁ ని వ్విధంబునఁ బీనుంగుపెంటలఁ గావించె. అంత. 410

చ. తఱిమి మురాంతకాత్మజుఁ [1]డుదాత్తబలంబున బాహులేయుపైఁ
[2]గఱకరిఁ దాఁకి తీవ్ర [3]శరకాండ పరంపర లేసి నొంచిన
[4]న్నెఱఁకులు గాఁడి పైఁ దొరఁగు నెత్తుట [5]జొత్తిలి వైరు లార్వఁగాఁ
బఱచె మయూరవాహనము పైకొని తోలుచు నాజిభీతుఁ డై. 411

ఉ. పంబి రణక్షి[6]తిన్ శర విపాటిత శాత్రవవీరుఁ డైన యా
సాంబుఁడు హేమపుంఖ శితసాయక జాలము లేర్చి భూరి కో
పంబున నేసినం జెదరి బాణతనూభవుఁ డోడి పాఱె శౌ
ర్యంబును బీరముం దగవు [7]నాఱడిఁబోవ బలంబు లార్వఁగన్. 412

మ. వర బాహాబలశాలి యా హలి రణావష్టంభ సంరంభ వి
స్ఫుర దుగ్రాశనితుల్య మైన ముసలంబుం బూన్చి వ్రేసెన్ [8]వడిన్
బోరిఁ గుంభాండక కూపకర్ణుల శిరంబుల్ వ్రస్సి మేదంబు నె
త్తురు కర్ణంబుల వాతనుం దొరఁగ సంధుల్ వీడి వే చావఁగన్. 413

వ. అట్టియెడ సైన్యంబు దైన్యంబు నొంది, యనాథం బై, చెడి, విఱిగి, పాఱినం గని, బాణుండు సాత్యకిం గేడించి, ప్రళయాగ్నియుం బోలి విజృంభించి, చెయి వీచి, బలంబుల మరలం బురికొల్పి, తానును ముంగలి యై నడచె. అప్పు డుభయ సైన్యంబు లన్యోన్య జయకాంక్షలం దలపడి, దక్షిణోత్తర సముద్రంబుల రౌద్రంబున వీఁకం దాఁకినం, బోరు ఘోరం బయ్యె. అట్టియెడ గదల నడిచియుఁ, గుఠారంబులం బొడిచియు, సురియలం గ్రుమ్మియు, శూలంబులం జిమ్మియు, శక్తుల నొంచియుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచియు, ముసలంబుల మొత్తియు, ముద్గరంబుల నొత్తియుఁ, గుంతంబులఁ గ్రుచ్చియుఁ, బంతంబు లిచ్చియుఁ, బరిఘంబుల నొంచియుఁ, బట్టిసంబులఁ ద్రుంచియు, శరంబుల నేసియు, గరవాలంబుల వ్రేసియు, సత్రాసు లై పాసియు, విత్రాసు లై డాసియు బెనంగినం, దునిసిన శిరంబులును, దునుక లైన కరంబులును, దెగిన కాళ్ళును, ద్రెస్సిన వ్రేళ్ళును, దుమురు లైన యెముకలును, బ్రోవు లైన ప్రేవులును, నలిసిన మేనులును, నలిసిన జానువులును, నొగిలిన వర్మంబులును, బగిలిన చర్మంబులును, వికలంబు లైన సకలావయవంబులును, వికీర్ణంబు లైన కర్ణంబులును, విచ్ఛిన్నంబు లైన

1. డుదార(హా.) 2. గరకరి (తం.) గరికరి(వా) 3. శిత (తం.వా.) 4. నెఱకలుగాడి పెల్లొరుగు (హా.) 5. ఁజొత్తిలి (హా.తం.) 6. క్షితితల(హా.) 7. నాఱడివోవ (వా.) 8. బోరింబోరిఁ (తం.వా.)

నయనంబులును, వెడలు రుధిరంబులును, బడలుపడు ఖలంబులును, గొండలవడు
పునంబడు మాంసఖండంబులును, వాచటచు కొఱప్రాణంబులును, వ్రాలిన తేరు
లును, గూలిన కరులును, నొఱగిన గుఱ్ఱంబులును గలిగి, పలలఖాదన కుతూహల
జనిత మదాంధీభూత పిశాచ డాకినీ భూత బేతాళ సమాలోల కోలాహల
భయంకరారావ బధిరీకృత సకల దిశావకాశంబై సంగరాంగణంబు భీషణం
బయ్యె. అ య్యవసరంబున. 414

చ. శర కుముదంబు లుల్లసిత చామర ఫేనము లాతపత్ర భా
సుర నవ పుండరీకములు శోణిత తోయము లస్థి సైకతో
త్కరము భుజా భుజంగమనికాయము కేశకలాప శైవల
స్ఫురణ రణాంగణం బమరెఁ బూరిత శోణనదంబు పోలికన్. 415

వ. అట్టియెడ బాణుండు, కట్టలుకన్ గృష్ణునిపైఁ దన రథంబు బఱపించి, యఖర్వ
బాహాసహస్ర దుర్వార గర్వాటోప ప్రదీప్తుం డయి, కదిసి. 416

మ. ఒక యేనూఱు కరంబులన్ ధనువు లత్యుగ్రాకృతిన్ దాల్చి త
క్కక యొక్కొక్కట సాయకద్వయము వీఁకం బూన్చి నాలోన నం
దకహస్తుండు తదుగ్ర చాపచయ విధ్వంసంబు గావించి కొం
జక తత్సారథిఁ గూలనేసి రథముం జక్కాడె శౌర్యోద్ధతిన్. 417

తే. ప్రళయ జీమూతసంఘాత భయద భూరి
భైరవారావముగ నొత్తెఁ బాంచజన్య
మఖిలజనులు భయభ్రాంతు లయి చలింపఁ
గడఁగి నిర్భిన్న రాక్షసీ [1]గర్భముగను. 418

వ. అట్టి యవక్రవిక్రమ పరాక్రమంబున వెగడుపడి, బాణుండు [2]వ్రేలుమొగంబువడి,
సేయునది లేక, విన్ననై యున్న. 419

సీ. అ త్తఱిఁ గోటర యను బాణజనయిత్రి సుతుఁ గాచు మతము సన్మతిఁ దలంచి
వీడి శిరోజముల్ వ్రేలంగ నిర్ముక్త పరిధాన యై మురాసురవిభేది
యెదుర నిల్చినఁ జూడ మదిఁ జాల రోసి పరాఙ్ముఖుఁ డై యున్న నను వేచి
తల్లడించుచు బాణుఁ డుల్లంబు గలఁగంగఁ దలచీర వీడ యాదవులు నవ్వ

తే. నవ్య కాంచన మణిభూషణములు రాలఁ
బాదహతి నేల గంపింపఁ బాటి యాత్మ
పురము వడిఁ జొచ్చె నప్పుడు భూతగణము
లాకులతతోడ [3]నెక్కడే నరుగుటయును. 420

1. గర్భ మగల (హ.) 2. లేటమొగంబువడి (తం.) 3. ఎక్కటి యరుగుటయును (హ.)

క. శిరములు మూఁడును ఘన భీ, కరపదములు మూఁడు గల్గి [1]కఠిన మహేశ
జ్వర మురు ఘోరాకృతితో, నరుదెంచుచు నుండఁ గృష్ణుఁ డల్లన నగుచున్.

—: వైష్ణవజ్వరముచేఁ బరాజితం బై శైవజ్వరము శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

చ. పరువడి వైష్ణవజ్వరముఁ బంపిన న య్యుభయ జ్వరంబులున్
వెరవును లావు చేవయును వీరము బీరము గల్గి ఘోర సం
గర మొనరింప నందు [2]గరకంఠకృత జ్వర ముగ్ర వైష్ణవ
జ్వరమున కోడి పాఱె ననివారణ వైష్ణవి వెంట నంటఁగన్. 422

తే. పాటి యేదిక్కుఁ గానక ప్రాణభీతి
నెనసి యేడ్చుచు నా హృషీకేశు పాద
కంజములఁ బడి ననుఁ గావు కావు మనుచు
నిటలతట ఘటి తాంజలిపుటయు నగుచు. 423

వ. ఇట్లు వినుతించె. 424

సీ. అవ్యయు ననఘు ననంతశక్తినిఁ [3]బరు లయినట్టి బ్రహ్మ రుద్రామరేంద్ర
వరుల కీశ్వరుఁ డైనవాని సర్వాత్మకు జ్ఞానస్వరూపు సమానరహితు
వరదుని జగ దుద్భవ స్థితి సంహార హేతుభూతుని హృషీకేశు నభవు
బ్రహ్మచిహ్నంబు లై పరఁగు సుజ్ఞాన శక్త్యాదుల నొప్పు బ్రహ్మంబు నీశు

ఆ. నజు షడూర్మిరహితు నిజ యోగమాయా వి
మోహి తాఖిలాత్మ ముఖ్యచరితు
మహిత తేజు నాది మధ్యాంత హీనునిఁ
జిన్మయాత్ము నిను భజింతుఁ గృష్ణ! 425

వ. అదియునుం గాక, లోకంబున దైవం బనేకప్రకారంబు లై యుండు. అది యెట్టి దనినం, గళా కాష్ఠా ముహూర్తంబులనం గల కాలంబును, సుకృతదుష్కృతాను భవ రూపంబు లైన జీవకర్మంబులును, స్వభావంబును, సత్త్వ రజ స్తమో గుణాత్మకం బైన ప్రకృతియును, సుఖ దుఃఖాశ్రయం బయిన శరీరంబును, జగజ్జంతు నిర్వాహకం బయిన ప్రాణంబును, సకలపదార్థ పరిజ్ఞానకారణం బయిన యంతఃకరణంబును, మహ దహంకార శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధ తన్మాత్ర తత్కార్యభూత గగన పవనానల సలిల ధరాఖ్య లగు పంచభూతంబులు నాదిగాఁ గల ప్రకృతివికారంబులును, నన్నింటి సంఘాతంబును, బీజాంకుర న్యాయంబునం

1. కనలి (తం. వా.) 2. నందుఁ గఱకంఠ (హ) 3. బరమయినట్టి (హ.)

గార్యకారణ రూప [1]ప్రవాహంబును నై, జగత్కారణ శంకితం బై యుండు. అది యంతయు భవదీయ మాయావిడంబనంబు గాని, యున్నయది కాదు. భవదీయ మాయానివర్తకుండ వయిన నీవు, నానావిధ దివ్యావతారాది లీలలం జేసి, దేవగణంబులను, సత్పురుషులను, లోక నిర్మాణచణు లయిన బ్రహ్మాదులను బరిరక్షింపుచు, లోక హింసాప్రవర్తకు లయిన దుష్ట మార్గగతులం, గ్రూరాత్ముల హింసింపుచుందువు. విశ్వ విశ్వంభరా భార నివారణంబు సేయుటకుఁ గదా భవదీయ దివ్యావతార ప్రయోజనంబు. కావున నిన్ను శరణంబు వేఁడెద.

సీ. [2]శాంత మై మహిత తీక్ష్ణ సుదుస్సహం బై యుదార మై వెలుఁగొందు తావకీన
భూరి భాస్వ త్తేజమునఁ దాప మొందితిఁ గడుఁ గృశించితి నన్నుఁ గరుణఁ జూడు
మితర దేవోపాస్తి రతి మాని మీపాద కమలముల్ సేవించు విమలబుద్ధి
యెందాఁక మదిఁ దోఁప దందాఁక నే కదా ప్రాణులు నిఖిలతాపములఁ బడుట
తే. యవిర ళానన్య గతికుల నరసి ప్రోచు
బిరుదుగల నీకు ననుఁ గాచు టరుదె దేవ!
ప్రవిమలాకార! సంసార భయవిదూర!
భక్తజన పోష పరితోష! పరమపురుష! 427

చ. అనినఁ బ్రసన్నుఁ డై హరి యనంతుఁడు దైత్యవిభేది దాని కి
ట్లనియె మదీయ సాధన మనన్యనివారణ మౌట నీ మదిం
గని నను నార్తిఁ జొచ్చితివి గావున మజ్జ్వర తీవ్రదాహ వే
దన నినుఁ బొంద దింకఁ బరితాపము దక్కుము నీ మనంబునన్. 428

వ. అని మఱియు, న ప్పుండరీకాక్షుం డి ట్లను. ఎవ్వారేనియు నీ యుభయజ్వర వివాదంబును, నీవు మత్ప్రపత్తిఁ జొచ్చుటయుఁ జిత్తంబులఁ దలంతు, రట్టి పుణ్యాత్ములు, శీతోష్ణజ్వరాది తాపంబులం బొరయరు. అని యానతిచ్చిన,న మ్మాహేశ్వర జ్వరంబు పరమానంద భరిత హృదయంబున నా రథాంగపాణికి సాష్టాంగ దండ ప్రణామం బాచరించి, నిజేచ్ఛం జనియె. అంత బాణాసురుండు నక్కడ. 429

—: బాణాసురుఁడు రెండవసారి యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

సీ. కమనీయ కింకిణీ ఘంటికా సాహస్ర ఘణఘణ ధ్వనిచేత గగన మగల
నన్య జనాలోక నాభీల తరళోగ్ర కాంచన ధ్వజ పతాకలు వెలుంగఁ
బృథు నేమిఘట్టనఁ బృథివి కంపింపంగ వలనొప్పు పటు జవాశ్వములఁ బూన్చి
నట్టి యున్నత రథం బత్యుగ్రగతి నెక్కి కరసహస్రముల భీకరతరాసి

1. ప్రభావంబును (హ.) 2. చండమైమహిత తీక్షణ దుస్సహంబై (హ);
"తప్తోఽహం తే తేజసాదుస్సహేన శాంతోగ్రేణ" అని మూలము. (63-29)

తే. శర శరాసన ముఖ దివ్యసాధనములు
దనరఁ జలమును బలము నుత్కటము గాఁగ
హర్ష మిగురొత్త కయ్యంపు టాయితమునఁ
బురము వెలువడెఁ బలిపుత్త్రుఁ డురుజవమున. 430

క. చని రణభూమిని మధ్యం, దిన మార్తాండ ప్రచండ దీప్తాకృతితోఁ
దనరుచుఁ బరిపంథి బలేం, ధన దవశిఖ యైన కృష్ణుఁ దాఁకెం బెలుచన్. 431

ఉ. తాఁకి భుజావిజృంభణము దర్పము నేర్పును నేర్పడంగ నొ
క్కూఁకున వేయిచేతుల మహోగ్ర శరావళి పింజపింజతోఁ
దాఁకఁగ నేసినన్ మురవిదారుఁడు తోడన తచ్ఛరావళి
న్నాఁక [1]గోనాక ద్రుంచె నిశితార్ధశశాంక శిలీముఖంబులన్. 432

వ. అంత. 433

చ. నుత నవపుండరీక నయనుం డన నొప్పు మురారి రోషఘూ
ర్ణిత మహితారుణాబ్జదళనేత్రుఁడుఁ దా నయి పంచె దైత్యుపై
దితిసుత కాననప్రకర దీపితశుక్రము రక్షితాంచితా
శ్రితజన చక్రమున్ సతత సేవిత [2]శక్రము [3]దివ్యచక్రమున్. 434

వ. అదియునుం, బ్రచండ మార్తాండ మండలప్రభా విడంబితంబును, భీషణ శత సహస్రకోటి దంభోళిత నిబిడ నిశిత నిష్ఠుర ధారాసహస్ర ప్రభూత జ్వలన జ్వాలికాపాస్త సమస్త కుటిల పరిపంథి దుర్వార బాహుగర్వాంధకారంబును, సకల దిక్పాల దేవతాగణ జేగీయమానంబును, సమద దానవజన లోక భయంకర దర్శనంబును, సమంచిత సజ్జనలోక ప్రియంకర స్పర్శనంబును నగు సుదర్శనం బసురాంతక ప్రేరితం బై చని, యారామకారుండు కదళికా కాండంబుల నేర్చు చందంబునం బేర్చి, సమద వేదండ శుండాదండ మండితంబును, గనక మణివలయ కేయూర కంకణాంకితంబు నగు తదీయ బాహాసహస్రంబుఁ గరచతుష్ట యావశిష్టంబుగాఁ దునుము నవసరంబున. 435

—: శివుఁడు బాణుని రక్షింప శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

తే. కాలకంఠుఁడు బాణుపైఁ గరుణ గలఁడు
గాన నఖిలాండపతి కృష్ణుఁ గదియవచ్చి
పురుషసూక్తంబుఁ జదివి సంపుట కరాబ్జుఁ
డగుచుఁ బద్మాయతాక్షు నిట్లని నుతించె. 436

1. గోనంగ (తం. వా.) 2. చక్రము (హ.) 3. దేవచక్రమున్ (త.)

వ. దేవా! నీవు బ్రహ్మస్వరూపం బగు జ్యోతిర్మయుండవు. నిఖిలవేద వేదాంత [1]నిగూఢుండవు. నిర్మలుండవు. సమానాధిక రహితుండవు. సర్వ వ్యాపకుండ వైన నిన్ను నిర్మలాంతఃకరణు లైనవార లాకాశంబుపగిది నవలోకింతురు. అదియునుం గాక, పంచోపనిష న్మయం బయిన భవదీయ దివ్యమంగళ మహా విగ్రహ పరిగ్రహంబు సేయునెడ, నాభియం దాకాశంబును, ముఖంబునం గృశానుండును, శిరంబున స్వర్గంబును, శ్రోత్రంబుల దిశలును, నేత్రంబుల సూర్యుండును, మనంబునఁ జంద్రుండును, పాదంబుల వసుంధరయును, నాత్మయం దహంకారంబును, జఠరంబున సప్తసముద్రంబులును, రేతంబున నంబువులును, భుజంబుల నింద్రుండును, రోమంబుల మేఘ మహీరు హౌషధీవ్రాతంబును, శిరోజంబుల బ్రహ్మలును, జ్ఞానంబున సృష్టియు, నవాంతర ప్రజాపతులును, హృదయంబున ధర్మంబునుం గలిగి, మహాపురుషుండ వై, లోకకల్పనంబు కొఱకు నీ యకుంఠిత తేజంబు గుప్తంబు చేసి, జగదుద్భవంబు కొఱకుఁ గైకొన్న భవదీయ దివ్యావతార వైభవం బెఱింగి, నుతింప నెంతవారము. నీవు సకల చేతనాచేతన నిచయంబుల కాద్యుండవు. అద్వితీయుండవు. పురాణపురుషుండవు. సకలసృష్టి హేతుభూతుండవు. ఈశ్వరుండవు. దినకరుండు కాదంబినీ కదంబావృతుం డగుచు భిన్నరూపుం డై, బహువిధ చ్ఛాయలం దోఁచువిధంబున, నీ యఘటిత ఘటనా నిర్వాహకం బైన సంకల్పంబునఁ ద్రిగుణాతీతుండ వయ్యును, సత్త్వాది [2]గుణ వ్యవధానంబుల ననేకరూపుండ వై, గుణవంతు లైన సత్పురుషులకుఁ దమో నివారకం బైన దీపంబు రూపంబునం బ్రకాశింపుచుందువు. భవదీయ మాయా విమోహితు లైన జీవులు, పుత్ర దార గృహ క్షేత్ర సంసారాది [3]రూపం బయిన పాప పారావార మహావర్త గర్తంబుల మునుంగుచుం, దేలుచుందురు. దేవా! భవదీయ దివ్య రూపానుభవంబు సేయంజాలక, యింద్రియపరతంత్రుం డై, భవత్పాద సరసీరుహంబుల నేర్పునఁ జేర నెఱుంగని మూఢాత్ముం డాత్మవంచకుం డనంబడు. విపరీతబుద్ధిం జేసి, ప్రియుండ వైన నిన్ను నొల్లక, యింద్రియార్థానుభవంబు సేయుట, యమృతంబు మాని హాలాహలంబు సేవించుట కాదె. జగ దుదయ పాలన లయలీలా హేతుండ వై, శాంతుండ వై, సుహృజ్జన భాగధేయుండ వై సమానాధిక వస్తుశూన్యుండ వైన నిన్ను నేనునుం, బ్రహ్మయుం, బరిణతాంతఃకరణు లైన మునిగణంబులును, భజియింపుచుందుము.
మఱియును. 437

1. నిరూఢుండవు (హ.) 2. విధానంబుల (తం.) 3. రూపంబయిన పారావార (హ.)

తే. అవ్యయుండ వనంతుండ [1]వచ్యుతుండ
వాది మధ్యాంత శూన్యుండ వఖిలధృతివి
నిఖిలమం దెల్ల వర్తింతు [2]నీవు దగిలి
నిఖిల మెల్లను నీయంద నెగడుఁ గృష్ణ! 438

సీ. అని సన్నుతించిన హరి యాత్మ మోదించి మొగమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
లలిత బాలేందుకళామౌళి కి ట్లను శంకర! నీ మాట సత్య మరయఁ
నేది నీ కిష్ట మై యొసఁగెదు దానిన వేఁడుము నీ కిత్తు వీఁ డవధ్యుఁ
డది యెట్టి దనినఁ బ్రహ్లాదుండు మద్భక్తుఁ డతనికి వరము నీ యన్వయమున

తే. జనన మందినవారలఁ జంప ననుచుఁ
గడఁగి మన్నించితిని నది కారణమున
విశ్వ విశ్వంభరాభార విపుల భూరి
బల భుజాగర్వ మణఁపంగవలయుఁ గాన. 439

క. కరములు నాలుగు చిక్కఁగ, బరిమార్చితి వీఁడు నీదు భక్తుల కగ్రే
సరుఁ డై పొగడొంది జరా, మరణాది భయంబు దక్కి మను నిట మీఁదన్. 440

వ. అని యానతిచ్చిన, నంబికావరుండు, సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యె. అ బ్బలినందనుండు రణరంగవేదిం గృష్ణదేవతా సన్నిధిం బ్రజ్వలిత చక్రకృశాను శిఖాజాలంబులందు నిజబాహాసహస్ర శాఖాసమి త్ప్రచయంబును, దత్క్షతోద్వేల కీలాల మహితాజ్య ధారా శతంబులను, బర భయంకర వీరహుంకార మంత్రంబులతోడ వ్రేల్చి, పరిశుద్ధిం బొంది, విజ్ఞాన దీపాంకురంబున భుజాఖర్వ గర్వాంధకారంబు నివారించినవాఁ డై, [3]యనవరత పూజిత స్థాణుం డగు బాణుండు, భుజవన విచ్ఛేద జనిత విరూపిత స్థాణుం డయ్యును, దదీయ వరదానకలి తానంద హృదయారవిందుం డగుచు, గోవిందునకుఁ బ్రణామంబు లాచరించి, యనంతరంబ. 441

క. పురమున కేఁగి యుషాసుం, దరికిని ననిరుద్ధునకు ముదంబున భూషాంబర దాన దాసికాజన, వర వస్తువితాన మొసఁగి వారని భక్తిన్. 442

క. కనకరథంబున నిడుకొని, ఘన వైభవ మొప్పఁ గన్యకాయుక్తముగా
ననిరుద్ధుని గోవిందుం, డనుమోదింపంగఁ దెచ్చి యర్పించె నృపా! 443

---

1. అచ్యుతుండ 2. నీవుగలిగి (హ.) 3. కర్తృపదము పునరుక్తము.

ఉ. అంత మురాంతకుండు త్రిపురాంతకు వీడ్కొని బాణు నిల్పి య
త్యంత విభూతిమై నిజ బలావళితోఁ జనుదేర నా యుషా
కాంతుఁడు మున్నుగాఁ బటహ కాహళ తూర్యనినాద పూరి తా
శాంతరుఁ డై వెసం జనియె నాత్మపురీముఖుఁ డై ముదంబునన్. 444

మ. కనియెన్ గోప కుమారశేఖరుఁడు రంగ త్ఫుల్ల రాజీవ కో
కనదోత్తుంగ తరంగ సంగత లస త్కాసారకన్ భూరి శో
భన నిత్యోన్నత సౌఖ్య[1]ధారక నుదంచ ద్వైభవోదారకన్
జనసంతాప నివారకన్ సుజన భాస్వ త్తారకన్ ద్వారకన్. 445

వ. కని, డాయంజనఁ, బురలక్ష్మి కృష్ణసందర్శన కుతూహల యై, చేసన్నలం జీరు చందంబున నందంబు నొందు నుద్ధూత తరళ విచిత్ర కేతుపతాకాభిశోభితంబును, మహనీయ మరకత తోరణ మండితంబును, గనకమణి వినిర్మిత గోపుర సౌధ ప్రాసాదవీథికా విలసితంబును, మౌక్తికవితాన విరచిత మంగళ రంగవల్లీ విరాజితంబును, శోభనాకలిత విన్యస్త కదళికా స్తంభ సురభి కుసుమ మాలి కాతుతాలంకృతంబును, [2]గుంకుమసలిల సిక్త విపణిమార్గంబును, శంఖ దుందుభి భేరీ మృదంగ పటహ కాహళాది మంగళారావ కలితంబును, వంది మాగధ సంగీతప్రసంగంబును నై, యతిమనోహర విభవాభిరామం బైన య ప్పురంబు, సచివ పురోహిత సుహృ ద్బాంధవముఖ్యు లెదురుకొన, భూసురాశీర్వాదంబులును, బణ్యాంగనా కరకలిత లలితాక్షతలును గైకొనుచుం, గామినీమణులు కర్పూరనీరాంజనంబులు నివాళింప, నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, య ప్పుండరీకాక్షుండు పరమానందంబున సుఖంబున నుండె. అంత. 446

క. శ్రీకృష్ణుని విజయం బగు, నీ కథఁ బఠియించువార లెప్పుడు జయముల్
గైకొని యిహ పర సౌఖ్యము, లాకల్పోన్నతి వహింతు రవనీనాథా! 447

క. అని చెప్పిన శుకయోగికి, జననాయకుఁ డనియెఁ గృష్ణచరితము విన నా
మన మెపుడుఁ దనియ దింకను, వినవలతుం గరుణఁ జెప్పవే మునినాథా! 448

వ. అనినఁ, బరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 449

---

1. ధారకను శుంభద్వైభవో దారకన్ (క. చ. ట. వ. గ. జ.) 2. కుసుమ సలిలసిక్త (హ.)

అధ్యాయము - ౬౪

—: నృగమహారాజు చరిత్రము :—

సీ. ధరణీశ ! యొకనాఁడు హరితనూజులు రతీశ్వర సాంబ [1]సారణ చారుభాను
లాదిగా యదుకుమారావళి యుద్యానవనమున కతివైభవమున నేఁగి
వలనొప్ప నిచ్ఛానువర్తులై సుఖలీలఁ జరియించి ఘనపిపాసలను బొంది
నెఱి తప్పి సలిల మన్వేషించుచును వేఁగ వచ్చుచో నొకచోట వారిరహిత

తే. కూపమును నందులో నొక కొండవోలె
విపుల మగు మేని యూసరవెల్లిఁ గాంచి
చిత్తమున విస్మయం బంది తత్క్షణమున
దాని వెడలించు వేడుక దగులుటయును. 450

చ. పరువిడి పోయి తెచ్చి ఘన పాశచయంబుల నంటఁగట్టి య
గ్గురుభుజు లందఱుం గదిసి కో యని యార్చుచు దాని నెమ్మెయిన్
దరలఁగఁ దీయలేక [2]వగ దట్టముగా మది [3]దుట్టగిల్ల నొం
డొరుఁ గడవంగ వే చని పయోరుహనాభున కంతఁ జెప్పినన్. 451

చ. విని సరసీరుహాక్షుఁ డతి విస్మితుఁడై జలశూన్య కూప మ
ల్లన కదియంగ నేఁగి కృకలాసము నొక్క తృణంబుఁ బోలె గో
ళ్ళున వెడలించె వామ కరపద్మమున న్నది యంతలోనఁ గాం
చనరుచి మేనఁ గల్గు పురుషత్వముతోఁ బొడసూపి నిల్చినన్. 452

వ. చూచి, కృష్ణుం డతనివృత్తాంత మంతయు నెఱింగియు, నక్కడి జనంబులు,
కుమారవర్గంబునుం, దెలియుకొఱకు నతనిచేతఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱిం
గించు వాఁడై, యి ట్లనియె. 453

చ. కన దురురత్న భూషణనికాయుఁడవై మహనీయమూర్తివై
యనుపమ కీర్తిశోభితుఁడవై విలసిల్లుచు ధాత్రిమీఁదఁ బెం
పొనరిన నీకు నేమిగతి నూసరవెల్లితనంబు చొప్పడెన్
విన నిది చోద్య మయ్యె సువివేకచరిత్ర ! యెఱుంగఁ జెప్పుమా. 454

క. అని యడిగిన మురరిపు పద, వనజంబులఁ దన కిరీట వరమణు లొరయన్
వినయమున మ్రొక్కి యి ట్లను, ఘన మోదముతోడ నిటలఘటి తాంజలి యై.

---

1. గదచారు చారుభాను (హ.) 2. దగ (తం. వా.) 3. "దుట్టగిల్ల" అనియే-అన్ని ప్రతులలోనున్నది. నిఘంటువులలో "తుట్టగిల్లు" లేదు. "తొట్టగిల్లు" కలదు.

తే. విశ్వసంవేద్య ! మహిత ! యీ విశ్వమందుఁ
బ్రకటముగ నీ వెఱుంగని దొకటి కలదె
యైన నాచేత విన నిష్ట మయ్యెనేని
నవధరింపుము వినుపింతు నంబుజాక్ష ! 456

శా. ఏ నిక్ష్వాకు తనూజుఁడన్ నృగుఁడు నా నేపారు భూపాలుఁడన్
దీనవ్రాతము నర్థిఁ బ్రోచుచు ధరిత్రీనాయకుల్ గొల్చి స
మ్మానింపం జతురంత భూభరణ సామర్థ్యుండ నై సంతత
శ్రీ నిండారినవాఁడ నుల్లసిత కీర్తి స్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 457

చ. పలుకులఁ దన్నుఁ దాఁ బొగడఁ బాతక మందు రటుండెఁ దారకా
వలి సికతావ్రజంబు హిమవారి కణంబులు లెక్కపెట్టఁగా
నలవడుఁ గాని యేను వసుధామరకోటికి దాన మిచ్చు గో
వుల గణుతింప ధాతయును నోపఁడు మాధవ! యేమి సెప్పుదున్. 458

వ. అదియునుం గాక. 459

చ. పొలుచు సువర్ణ శృంగ ఖురముల్ దనరన్ దొలుచూలు లై సువ
త్సలు గల పాఁడి యావుల నుదాత్త తపోవ్రత వేదపాఠముల్
గలిగి కుటుంబు లై విహితకర్మములం జరియించు వేదవి
ప్రులకు సదక్షిణంబుగ విభూతి దలిర్పఁగ నిత్తు నచ్యుతా! 460

వ. మఱియును, న్యాయసముపార్జిత విత్తము లగు గో భూ హిరణ్య రత్న నివాస రథ హస్తి వాజి కన్యా సరస్వతీ వస్త్ర తిల కాంచన రజత శయ్యాది బహువిధ దానంబు లనూనంబులుగా ననేకంబులు సేసితి. పంచ మహాయజ్ఞంబు లొనరించితి. వాపీ కూప తటాక వన నిర్మాణంబులు సేయించితి. ఇవ్విధంబునఁ జేయుచో నొక్కనాఁడు. 461

క. అనఘాత్మ ! కశ్యపాఖ్యుం, డను విప్రున కే నకల్మషాత్ముఁడ నై యి
చ్చిన గోవు తప్పి నా మం, దను గలసినఁ దెలియలేక తగ నాగోవున్. 462

క. ఒండొక భూమిసుర కుల, మండనునకు దాన మీయ మసలక యా వి
ప్రుం డా గోవుం గొని చను, చుండన్ మును ధారగొన్న యుర్వీసురుఁడున్.

క. మది రోష మొదవ దోవతి, వదలిన బిగియించుకొనుచు వడిఁ గది సిది నా
మొదవు నడివీథి దొంగిలి, వదలక కొనిపోయె దిట్టవాఁడును గలఁడే. 464

చ. అనవుడు నాతఁ డి ట్లనియె, నాతనితో నిపు డేను దీని న
జ్జనపతి చేత ధారగొని సాధుగతిం జన నీది యంట యె
ట్లనిన నతండు నేనును ధరాధిపుచే మును ధారగొన్న యా
వని [1]వినిపింప నిద్దఱకు నయ్యె నపార వివాద మచ్చటన్. 465

వ. ఇట్లు విప్రు లిద్దఱుం దమలో నంతకంతకు మచ్చరంబు పెచ్చుపెరిఁగి, కలహించి, నా యున్నయెడకుఁ జనుదెంచిరి. మున్ను నాచేత గోదానంబు గొన్న బ్రాహ్మణుఁ డి ట్లనియె. 466

సీ. మనుజేంద్ర ! ప్రజ లధర్మప్రవర్తనముల నడవకుండఁగ నాజ్ఞ నడపు దీవు
మనమున నే ధర్మ మని యాచరించితి మును నాకు నిచ్చిన మొదవు తప్పి
వచ్చి నీ మందలోఁ జొచ్చిన నిప్పు డీ భూసురునకు ధారవోసి యిచ్చి
తగవు మాలితి వీవ దాతవు నపహర్త వైన ని న్నేమన నవనినాథ!

తే. యనినమాటలు చెవులు సోఁకినఁ గలంగి
భూసురోత్తమ ! యజ్ఞానపూర్వకమున
నిట్టి [2]పాతక మొరసి నే నెఱిఁగిసేయఁ
గొనుము నీ కిత్తు నొకలక్ష గోధనంబు. 467

క. అని మఱియును న వ్విప్రుని, సునయోక్తుల ననునయింపుచును ని ట్లంటిన్
ననుఁ గావు నరకకూపం, బునఁ బడఁగాఁజాల విప్రపుంగవ ! యనినన్. 468

తే. ఎంత వేఁడిన మత్సరం బంత పెరిఁగి
మొదలు నా కిచ్చినట్టి యీ మొదవె కాని
యొనయ నీ రాజ్య మంతయు నిచ్చితేని
నొల్ల నని విప్రుఁ డచ్చట నుండ కరిగె. 469

వ. అ ట్లతం డరిగిన, నా రెండవబ్రాహ్మణునిం బ్రార్థించిన నతండును, జలంబు డింపక, పదివే లేటి కోరిన పాడిమొదవుల నిచ్చిన నయినను, దీనిన కాని యొల్ల నని నిలువక చనియె. అంతఁ గాలపరిపక్వం బైన, నన్ను దండధరు కింకరులు గొనిపోయి, వైవస్వతు ముందటం బెట్టిన, నతండును నన్ను నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 470

మ. మనుజేంద్రోత్తమ ! వంశపావన జగన్మాన్య క్రియాచార ! నీ
ఘన దాన క్రతు [3]ధర్మముల్ త్రిభువన ఖ్యాతంబు లై చెల్లెడిన్
మును దుష్కర్మ ఫలంబుఁ బొంది పిదపన్ బుణ్యానుబంధంబు లై
చను సౌఖ్యంబులఁ బొందు పద్మజుని యాజ్ఞం ద్రోవఁగా వచ్చునే. 471

1. విడిపింప (ట. వ.) 2. పాపంబు దొరసె (తం. వా.) 3. కర్మముల్ (వ.)

వ. అని వేగంబున ద్రొబ్బించిన, నే నపుడు పుడమిం బడి, యీ నికృష్టం బైన యూసరవెల్లిరూపంబు గైకొంటి. ఇంతకాలంబును, దద్దోష నిమిత్తంబున ని ద్దురవస్థం బొందవలసె. ప్రాణులకుఁ బుణ్యాపాపంబు లనుభావ్యంబులు గాని, యూరక పోనేరవు. నేఁడు సమస్త దురితనిస్తారకం బైన భవదీయ పాదారవింద సందర్శనంబునం జేసి, యీ ఘోరదుర్దశలం బాసి, నిర్మలాత్మకుండ నైతి. అని పునః పునః ప్రణామంబు లాచరించి, యి ట్లనియె. 472

ఆ. కృష్ణ! వాసుదేవ! కేశవ! పరమాత్మ!
యప్రమేయ! వరద! హరి! ముకుంద!
నిన్నుఁ జూడఁగంటి నీ కృపఁ గనుఁగొంటి
నఖిల సౌఖ్యపదవు లందఁగంటి. 473

వ. అని, యనేకభంగులం గొనియాడి, గోవిందుని పదంబులు దన కిరీటంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి, దేవా! భవదీయ పాదారవిందంబులు నా హృదయారవిందం బునం బాయ కుండు నట్లుగాఁ బ్రసాదింపవే. అని, తదనుజ్ఞాతుం డై, యచ్చటి జనంబులు సూచి, యద్భుతానందంబులం బొంద, నతుల తేజోవిరాజితం బైన దివ్యవిమానమం దాసీనుం డై, దివంబున కరిగె. అంత, నమ్మాధవుండును, నచ్చట నున్న పార్థివోత్తములకు ధర్మబోధంబుగా ని ట్లనియె. 474

సీ. నరనాథకుల కాననము దహించుటకును నవనీసురుల విత్త మగ్నికీల
జననాయకుల నిజైశ్వర్యాబ్ధి నింకింప బ్రాహ్మణక్షేత్రంబు బాడబంబు
పార్థివోత్తముల సంప చ్ఛైలములు గూల్ప భూసురధనము దంభోళిధార
జగతీవరుల కీర్తిచంద్రిక మాయింప సూర్యోదయము ధరాసురుల ధనము
తే. విప్రతతి సొమ్ము కంటెను విషము మేలు
గరళమునకునుఁ బ్రతికృతి కలదు గాని
దాని మాన్పంగ భువి నౌషధములు లేవు
గాన బ్రహ్మస్వములు గొంటఁ గాదు పతికి. 475

క. [1]ఎఱుఁగమి నయినను భూసుర, వరుల ధనం బపహరింప వలవదు పతికిన్
మఱపున ననలము ముట్టిన, దరికొని వెసఁ గాల్పకున్నె తను వెరియంగన్. 476

వ. మఱియును, దన ధనంబు పరులచేతఁ గోల్పడిన విప్రుఁడు దుఃఖమున రోద నంబు సేయ, రాలిన యశ్రుకణంబుల నవనిరేణువు లెన్ని తడియు, నన్నివే లేండ్లు తదుపేక్షాపరుం డైన పతి దారుణవేదనలు గల కుంభీపాక

1. విరసము (హ.)

నరకంబు నొందు. మఱియు నతనితోడఁ గ్రిందటఁ బది తరంబులవారును, ముందటఁ బది తరంబులవారును మహానరకవేదనలఁ బొందుదురు. స్వదత్తం బయినఁ, బరదత్తం బయిన నర్థంబులోభంబునం జేసి దుశ్శీలుం డై, బ్రాహ్మణ క్షేత్ర సంభూత ధాన్య ధనాదికంబు భుజియించు, న ప్పాపాత్ముం డఱువది వేల సంవత్సరములు మలకూపంబునం గ్రిమిరూపంబునన్ వర్తించు. అ ట్లగుట నెఱింగి, విప్రుం డెంత తప్పు చేసిన, నెన్ని గొట్టిన, నెన్ని దిట్టిన, నతని కెదురు పలుకక, వినయంబున వందనం బాచరించు పుణ్యాత్ములు, నాదుపాలిటివారు. అదియునుం గాక, నేనును బ్రతిదివసంబును, భూసురుల నతివినయంబునఁ నిట్లు సేయక విపరీతవర్తను లయిన తామసుల నేను వెదకి దండింతును. అది గావున, మీరలును బ్రాహ్మణజనంబులవలనఁ బరమభక్తి గలిగి, మెలంగుండు. అని యానతిచ్చి, యాదవప్రకరంబులు సేవింప, నఖిలలోక శరణ్యుం డయిన య ప్పుండరీకాక్షుండు నిజ నివాసంబునకుం జనియె. అని చెప్పి శుకుం డి ట్లనియె.

క. ఈ కథ చదివినవారలు, గై కొని వినువారు విగత కలుషాత్మకు లై
లౌకిక సౌఖ్యము నొందుదు, రా కైవల్యంబుఁ గరతలామలక మగున్. 478

అధ్యాయము – ౬౫

—: బలరాముండుఁ సుహృ ద్బంధుజన దర్శనార్థమై వ్రేపల్లెకుఁ బోవుట :—

సీ. నరనాథ! విను మొకనాఁడు తాలాంకుండు చుట్టాల బంధులఁ జూచువేడ్క
సుందర కాంచనస్యంద నారూఢుఁ డై భాసిల్లుచున్న [1]రేపల్లె కరిగి
చిరకాల సంగత స్నేహు లై గోప గోపాంగనా నికర మాలింగనములు
సముచిత సత్కృతుల్ సలుపఁ గై కొని మహోత్సుకలీల నందయశోదలకును

తే. వందనం బాచరించిన వారు మోద
మంది బిగియారఁ గౌఁగిళ్ళ నొందఁ జేర్చి
సమత దీవించి యంకపీఠమునఁ జేర్చి
శిరము మూర్కొని చుబుకంబుఁ గరము పుణికి. 479

వ. మఱియు, నానంద బాష్పధారా సిక్త కపోలయుగళంబులతోడం గుశలప్రశ్నం బుల ని ట్లనిరి. అన్నా! నీవును, నీ చిన్న తమ్ముఁ డగు వెన్నుండును లెస్స యున్నవారె? మ మ్మెప్పుడు నరసి రక్షింపవలయు. మాకు నేడుగడయు మీర

1. వ్రేపల్లె (తం. వా.); "రేపల్లె" అని వాడుక.

కాక యొరులు గలరే? అని సముచిత సంభాషణంబులం బ్రొద్దుపుచ్చు చుండిరి. అంత. 480

క. గోపాలవరులు ప్రమదం, బాపోవని మది నివర్తి తాఖిల గేహ
వ్యాపారు లగుచు హలధరు, శ్రీపాదంబులకు నతులు సేసిరి వరుసన్. 481

క. సీరియు వారికిఁ గరుణా, ధారుం డై నడపె సముచితక్రియ లంతం
గోరి తన యాడుగోపకు, మారులఁ జేచఱచి బలుఁడు మందస్మితుఁ డై. 482

క. నిజ సుందర దేహద్యుతి, రజతాచల రుచులు దెగడ రాముఁడు వారల్
భజియింప నేఁగి యొకచో, విజనస్థలమున వసించి విలసిల్లు నెడన్. 483

కవిరాజవిరాజితము:

చరణములం గనక స్ఫుట నూపుర జాలము ఘల్లనుచుం జెలఁగన్
గరములఁ గంకణముల్ మొరయన్ నలి గొ నసియాడఁ గుచాగ్రములన్
సరులు నటింపఁ గురుల్ గునియన్ విలస న్మణికుండల కాంతులు వి
స్ఫురిత కపోలములన్ బెరయన్ వ్రజసుందరు లంద ఱమందగతిన్. 484

కవిరాజవిరాజితము:

చని బలభద్రుని శౌర్యసముద్రుని సంచితపుణ్యు నగణ్యుని జం
దన ఘనసార పటీర తుషార సుధారుచికాయు విధేయు సుధా
శనరిపు ఖండను సన్మణి మండను సారవివేకు నశోకు మహా
త్మునిఁ గని గోపిక లోపిక లేక యదుప్రభు నిట్లని రుత్కలికన్. 485

చ. హలధర! నీ సహోదరుఁ డుదంచిత కంజవిలోచనుండు స
ల్లలిత పురాంగనాజన విలాస విహార సమగ్ర సౌఖ్యముల్
గలిగి సుఖంచునే మము నొకానొక వేళనయేని బుద్ధిలోఁ
దలఁచునొ నూతనప్రియులఁ దార్కొని యేమియుఁ బల్కకుండునో. 486

క. జననీజనకుల ననుజులఁ, దనుజుల బంధువుల మిత్రతతి విడిచెను నె
మ్మనమున నొండు దలంపక, తను నమ్మినవారి విడువఁ దగునే హరికిన్. 487

సీ. సలలిత యామున సైకతస్థలమున నుండి మ మ్మేమని యూఱడించె
విమల బృందావనవీథి మా చుబుకముల్ బుణుకుచు నేమని బుజ్జగించె
బుష్పవాటికలలోఁ బొల్చు మా కుచయుగ్మ మంటుచు నేమని యాదరించెఁ
గాసారముల పొంతఁ గౌఁగిట మముఁ జేర్చి నయమొప్ప నేమని నమ్మఁబలికె

తే. నన్నియు మఱచెఁ గాఁబోలు వెన్నుఁ డాత్మఁ
గోరి [1]తా జాయలు నైన్నవారి విడుచు
నట్టి కృష్ణుఁడు తము రట్టువెట్టు ననక
యేల నమ్మిరి పురసతుల్ బేల లగుచు. 488

మ. అని యి బ్భంగి సరోజలోచనుని నర్మాలాపముల్ నవ్వులుఁ
[2]ననుబంధుల్ పరిరంభణంబులు రతివ్యాసంగముల్ భావముల్
వినయంబుల్ సరసోక్తులుఁ దలఁచి యువ్విళ్లూరు చిత్తంబులఁ
జనితానంగ శరాగ్నిచేత దురవస్థం బొంది శోకించినఁ. 489

వ. అంత బలభద్రుండు, వారల మనంబుల సంతాపంబులు వారింప నుపాయంబులగు సరస చతుర వచనంబులఁ గృష్ణుని సందేశంబులు చెప్పుచు, విగత ఖేదలం జేసి, యచ్చట మాసద్వయంబు నిలిచి, వసంతవాసరంబులు గడపుచుఁ, గాళిందీ తీరంబున. 490

సీ. మాకంద జంబీర మందార ఖర్జూర ఘనసార శోభిత వనములందు
నేలాలతా లోల మాలతీ మల్లికా వల్లీమతల్లికా వాటికలను
దరళ తరంగ శీకర సాధు శీతల సైకతవేదికా స్థలములందు
మకరందరస పాన మదవ దిందిందిర పుంజ రంజిత మంజు కుంజములను

తే. విమలరుచి గల్గు సానుదేశములయందు
లలిత శశికాంత ఘన శిలాతలములందు
లీల నిచ్ఛావిహార విలోలుఁ డగుచు
సుందరీ జనములు గొల్వఁ జూడ నొప్పె. 491

తే. అట్లు విహరింప వరుణుని యాజ్ఞఁ జేసి
వారుణీదేవి మద్యభావంబు నొంది
నిఖల తరు కోటరములందు నిర్గమించి
మించు వాసనచేత వాసించె వనము. 492

వ. అట్టి యెడ. 493

మ. కర మొప్పారు నవీన వాసనల నాఘ్రాణించి గోపాలనుం
దరులుం దానును డాయనేఁగి యతి మోదం బొప్ప సేవించి యా
తరళాక్షుల్ మణి హేమ కంకణ ఝణత్కా రాను[3]కారంబులై
కరతాళంబులు మ్రోయఁ బాడుచును వేడ్కన్నాడుచుఁ సోలుచుఁ. 494

1. తాఁ జాయఁగా నైన (వా); తాఁ జేయఁగానైన (తం) 2. "ప్రేమపరిష్వంగం" (65-15) 3. రావంబులై (చ-బ)

సీ. తనమీఁది బిరుదాంకితము లైన గీతముల్ పాడుచు రా బలభద్రుఁ డంత
మహిత కాదంబరీ మధుపాన మదవిహ్వ లాతుండు లలిత నీలాలకుండు
నాలోల నవ పుష్పమాలి కోరస్థ్సలుఁ డనుపమ మణికుండ లాంచితుండు
ప్రాలేయ సంయుక్త పద్మంబుగతి నొప్పు సలలి తానన ఘర్మ జలకణుండు

తే. నగుచు వనమధ్యమున [1]సలిలావగాహ
శీలుఁ డయి జలకేళికిఁ జేరి యమున
నిందు రమ్మని పిలువఁ గాళింది యతని
మత్తుఁ డని [2]నడసేయక మసలుటయును. 495

చ. ఘన కుపితాత్ముఁ డై యమునఁ గన్గొని రాముఁడు వల్కె డాయఁ జీ
రిన జనుదేక తక్కితి పురే! నిను నిందఱుఁ జూడ మద్భుజా
సునిశిత లాంగలాగ్రమున [3]సొంపఱ నిప్పుడు నూఱుత్రోవ లై
జన వెసఁ జించివైతు నని చండపరాక్రమ మొప్పు నుగ్రుఁ డై. 496

వ. కట్టలుక రాముం డుద్దామం బగు బాహుబలంబున హలంబు సాఁచి, య మ్మహా
వాహినిం [4]దగిల్చి, పెకలిరాఁ దిగిచిన, న న్నది భయభ్రాంత యై, సుందరీ
రూపంబు గైకొని, యతి రయంబునం జనుదెంచి, య య్యాదువంశ తిలకుండగు
హలధరుని పాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించి, యి ట్లనియె. 497

మ. బలరామా! ఘనబాహా! నీ యతుల శుంభ ద్విక్రమం బంగనల్
దెలియం జాలెడివారె యీ యఖిల ధాత్రీభార ధౌరేయ ని
శ్చలసత్త్వం డగు కుండలీశ్వరుఁడునుం జర్చింప నీ సత్కళా
కలితాంశ ప్రభవుండు నీ గురు భుజాగర్వంబు సామాన్యమే. 498

చ. అని వినుతించి యేను భవదంఘ్రిసరోజము లాశ్రయించెదన్
ననుఁ గరుణింపు మన్న యదునందనుఁ డ న్నదిఁ బూర్వమార్గ వై
చను మని కామినీనికర సంగతుఁ డై జలకేళి సల్పె నిం
పెనయఁ గరేణుకాయుత మదేభముచాడ్పున న మ్మహానదిన్. 499

తే. అంత జలకేళి సాలించి సంతసంబు
నందుచుండ వినీల వస్త్రాది రత్న
మండనంబులుఁ గాంచనమాలికయును
దెచ్చి హలి కిచ్చి చనియె నదీలలామ. 500

---

1. సలిలానురాగ (హ) 2. నడ్డసేయక (తం. వా) 3. సొంపరియుంపుడు (హ)
4. గదల్చి (హ)

క. అవి యెల్లఁ దాల్చె హలధరుఁ, డవిరళగతి నొప్పి వల్లవాంగనలును దా
దివిజేంద్రుఁ బోలి మహితోత్సవమున వర్తింపుచుండె సౌఖ్యోన్నతుఁడై. 501

క. అవనీశ ! యిట్లు హలమునఁ, దివిసినఁ గాళింది [1]క్రయ్య తెలుపై నేఁడుఁ
భువి నుతికెక్కెను రాముని, ప్రవిమల [3]తర మైన బాహుబల సూచకమై. 502

అధ్యాయము – ౬౬

—: శ్రీకృష్ణుండు పౌండ్రక వాసుదేవునిమీఁద దండెత్తుట :—

వ. అంత బలభద్రుండు, వ్రజసుందరీ సమేతుండై, నందఘోషంబునం బరితోషంబు నొందుచుండె. అంత నక్కడఁ గరూశాధిపతి యైన పౌండ్రకుండు, తన దూతం బిలిచి, యిట్లనియె. 503

సీ. మనుజేశ ! బలగర్వమున మదోన్మత్తుఁడై యవనిపై వాసుదేవాఖ్యుఁ డనఁగ
నే నొక్కరుఁడఁ గాక యితరులకీ నామ మలవడునే యని [4]యదటు మిగిలి
తెగి హరి తా వాసుదేవుండ [5]ననుకొను నఁట పోయి వల దను మనుచు దూతఁ
బద్మాయతాక్షుని పాలికిఁ బొమ్మన్న నరిగి వాఁ డంబుజోదరుఁడు పెద్ద

తే. కొలువు గైకొనియుండ సంకోచపడక
వినుము మా రాజుమాటగా వనజనాభ !
యవని రక్షింప వాసుదేవాఖ్య నొంది
నట్టి యే నుండ [6]సిగ్గు వోఁ దట్టినీవు. 504

క. నా పేరును నా చిహ్నము, లేపున ధరియించి తిరిగె దిది పంతమె యిం
తే పో మదిఁ బరికించిన, నే పంత మెఱుంగుఁ గొల్లఁ డేమిట నైనన్. 505

ఆ. ఇంతనుండి యైన నెదిరిఁ ద న్నెఱిఁగి నా
చిహ్నా లెల్ల విడిచి చేరి కొలిచి
బ్రతుకు మనుము కాక పంతంబు లాడెనా
యెదురు మనుము ఘోర కదనమునను. 506

క. అను దుర్భాషలు సభ్యులు, విని యొండొరు మొగము సూచి విస్మితు లగుచో
జనులార ! యెట్టి క్రొత్తలు, వినఁబడియెడి నిచట లెస్స వింటిరె యనఁగన్. 507

వ. అట్టియెడఁ గృష్ణుండు వానికిట్లనియె. 508

---

1. వ్రయ్య (హ. తం. హ) 2. తెలుపై అని తం. వాలలోను వ్రాఁత ప్రతు లన్నిటిలోను పాఠము 3. గతినొప్పు బాహుబల మల్పంబె (హ) 4. యదురు మిగిలి(హ) 5. ననుకొంట యటఁ బోయి నీవు వల్దనుము దూత ! (హ) 6. సిగ్గువోం దట్టి (హ)

మ. వినరా! మీ నృపుఁ డన్న చిహ్నములు నే [1]వే వచ్చి ఘోరాజిలోఁ
దన మీఁదన్ వెస వైవఁ గంకముఖ గృధ్ర వ్రాతముల్ మూఁగఁగా
ననిలో దర్పము దూలి కూలి వికలం బై సారమేయాళికి
న్ననయంబు [2]న్నశనంబ వయ్యెదను మే నన్నట్లుగా వానితోన్. 509

క. అని యుద్రేకముగా నా, డిన మాటల కులికి వాఁడు డెందము గలఁగన్
జని తన యేలిక కంతయు, వినుపించెను నతనిమదికి విరసము గదురన్. 510

వ. అంతఁ గృష్ణుండు, దండయాత్రోత్సుకుం డై, వివిధాయుధ కలితంబును, విచిత్ర కాంచన పతాకా కేతు విలసితంబును, నగు సుందర స్యందనంబును బటు జవ తురంగంబులం బూన్చి దారుకుండు తెచ్చిన నెక్కి, యతిత్వరితగతిం గాశికా నగరంబున కరిగినం, బౌండ్రకుండును, రణోత్సాహంబు దీపింప, నక్షౌహిణీ ద్వయంబుతోడం బురంబు వెడలె. అప్పు డతని మిత్రుం డయిన కాశికాధిపతి యును, మూఁ డక్షౌహిణులతోడం దోడుపడువాఁ డై వెడలె. ఇట్లు ప్రాప్త యుతుం డై వచ్చు వాని. 511

సీ. చక్ర గదా శంఖ శార్ఙ్గాది సాధనుఁ గృత్రిమ కౌస్తుభ శ్రీ నివాసు
మకరకుండల హార మంజీర కంకణ మణిముద్రికా వనమాలికాంకుఁ
దరళ విచిత్ర పతంగపుంగవ కేతుఁ జెలువొందు పీత కౌశేయవాసు
జవనాశ్వ కలిత కాంచన రథారూఢుని రణకుతూహలుని సన్మణికిరీటుఁ

తే. నాత్మసమ వేషు రంగవిహార కలిత
నటసమానునిఁ బౌండ్రకభూనాథుఁ జూచి
హర్ష మిగురొత్త నవ్వెఁ బద్మాయతాక్షుఁ
డంత వాఁడును నుద్వృత్తుఁ డగుచు నడరి. 512

క. పరిఘా శరాస [3]పట్టిస, శర ముద్గర ముసల కుంత చక్ర గదా తో
మర [4]భిండివాల శక్తి, చ్ఛురికాసి ప్రాస పరశు శూలముల వెసన్. 513

చ. పరువడి వైచినన్ దనుజభంజనుఁ డంత యుగాంతకాల భీ
కర మహితోగ్ర పావకునికై వడి నేచి విరోధి సాధనో
త్కరముల నొక్కటన్ శరనికాయములన్ నిగుడించి త్రుంచి భా
స్వరగతి నొత్తె సంచలిత శాత్రవసైన్యము పాంచజన్యమున్. 514

1. వేంచేసి (త. వ. జ.) 2. శరణంబ వయ్యెదను (తం. వా.) "శయిష్యసే హత స్తత్ర భవితా శరణం శునామ్" (66-9) 3. పట్టిస (హ.) 4. భిందిపాల (వా.)

ఉ. వారని యల్కతోఁ గినిసి వారిజనాభుఁడు వారిసైన్యముల్
మారి మసంగినట్లు నుఱుమాడినఁ బీనుఁగుపెంట లై వెసం
దేరులు వ్రాలె నశ్వములు ద్రెళ్లె గజంబులు [1]ద్రుళ్లె సద్భటుల్
ధారుణిఁ గూలి రిట్లు నెటి దప్పి చనెన్ హతశేష సైన్యముల్. 515

వ. అట్టియెడ, మేదో మాంస పంకంబులు రుధిరప్రవాహంబులు నై, సంగరాంగ
ణంబు ఘోరం బయ్యె. అ య్యవసరంబునం గయ్యంబునకుం గాలు [2]ద్రవ్వు న
పౌండ్రకునిం గనుంగొని, హరి సంబోధించి, యి ట్లనియె. 516

మ. మనుజేంద్రాధమ! పౌండ్రభూపసుత! నీ మానంబు బీరంబు నేఁ
డనిలో మాపుదు నెద్దు క్రొవ్వి పెలుచ న్నాఁబోతుపై అంకె వై
చిన చందంబున దూతచేత నను నాక్షేపించి వల్దన్న వే
రును చిహ్నంబులు నీపయిన్ విడుతు [3]నర్చుల్ పర్వ నేఁ డాజిలో. 517

క. అదిగాక నీదు శరణము, వదవడి యేఁ జొత్తు నీవు బల విక్రమ సం
పదగల పోటరివేనియుఁ, గదలక నిలు మనుచు నిశితకాండము లంతన్. 518

మ. చల మొప్పన్ నిగుడించి వాని రథమున్ జక్కాడి తత్సారథిన్
దల వే ద్రుంచి హయంబులన్ నఱికి యుద్దండ ప్రతాప క్రియన్
బ్రళయార్క ప్రతిమాన చక్రమున న పౌండ్రున్ వెసన్ ద్రుంప వాఁ
డిలఁ గూలెన్ గులిశాహతి న్నొరగు శైలేంద్రాకృతిన్ భూవరా! 519

చ. [4]మడవక కాశికావిభుని మస్తక ముద్ధతిఁ ద్రుంచి బంతికై
వడి నది పింజపింజ గఱవన్ విశిఖాళి నిగుడ్చి వాని యే
లెడి పురిలోన వైచె నవలీల మురాంతకుఁ డి ట్లు వైరులన్
గడఁగి జయించి చిత్తమునఁ గౌతుకమున్ జిగురొత్త న త్తఱిన్. 520

క. సుర గంధర్వ నభశ్చర, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గణము నుతింపన్
మరలి చనుదెంచి హరి నిజపురమున సుఖ ముండె నతి విభూతి దలిర్పన్. 521

క. వనజోదరు చిహ్నంబులు, గొనకొని ధరియించి పౌండ్రకుఁడు [5]మత్సరి యై
యనవరతము హరి దనతలఁ, పునఁ దగులుటఁజేసి ముక్తిఁ బొందె నరేంద్రా!

సీ. అక్కడఁ గాశిలో నారాజు మందిరాంగణమునఁ గుండల కలిత మగుచుఁ
బడియున్న తలఁ జూచి పౌరజనంబులు దమరాజు తల యని తగ నెఱింగి
చెప్పిన నా నృపు జీవితేశ్వరులును సుతులు బంధువులును హితులుఁ గూడి
మొనసి హాహాకారముల నేడ్చి రత్తఱిఁ దత్తనూభవుఁడు సుదక్షిణుండు

1. ద్రుగ్గె (తం. వా.) 2. ద్రొవ్వు (హ.) 3. నంచున్ బల్కెనేఁ డాజిలో (హ.)
4. మడవక (హ.) 5. మచ్చరి (తం. వా.)

తే. వెలయఁ దండ్రికిఁ బరలోకవిధు లొనర్చి
జనకు ననిలో వధించిన చక్రపాణి
నడరి మర్దింపఁ దగు నుపాయంబు దలఁచి
చతురుఁ డగునట్టి తన పురోహితునిఁ బిలిచి. 523

క. అతఁడుం దానును జని పశు, పతి పదసరసిజములకును బ్రమదముతో నా
నతుఁ డయి య ద్దేవుని బహు, గతులం బూజింపఁ నతఁడుఁ గరుణానిత్యుఁ డై.

క. మెచ్చితి వర మే మైనను, నిచ్చెద నను వేఁడు మనిన నీశ్వర! నన్నుం
మచ్చిక రక్షింతువు హర, హెచ్చెము సేయక మహేశ! పురహర! యభవా!

క. దేవా! మజ్జనకుని వసు, దేవాత్మజుఁ డాజిలో వధించెను నే నా
గోవిందుని ననిలోపల, నేవిధమున గెల్తు నాన తీవె పురారీ! 526

తే. అనిన శంకరుఁ డతనికి ననియె ననఘ!
నీవు ఋత్విజులును భూసురావళియును
బ్రీతి నభిచార మొనరింప భూతయుక్తుఁ
డగుచు ననలుండు దీర్చు నీ యభిమతంబు. 527

తే. అనిన నా చంద్రమౌళి వాక్యములభంగి
భూరి నియమముతో నభిచారహోమ
మొనరఁ గావింప నగ్ని యథోచితముగఁ
జెలఁగి దక్షిణ వలమాన శిఖల వెలిఁగె. 528

వ. అందుఁ దామ్ర శ్మశ్రు కేశ కలాపంబును, నళినిసంకాశంబు లైన నిడుద కోఱలును, నిప్పు లుప్పతిల్లు చూపులును, ముడివడు బొమలును, జేవురించిన మొగంబును గలిగి, యతి రౌద్రాకారంబునఁ బ్రజ్వరిల్లుచుం, గుండంబు వెలువడి,కృత్యదై నందిన నిహన్యమాన ప్రాణరక్తారుణ మృత్యు కరవాలంబులీలం జూపట్టు నాలుకన్ సెలవుల నాకుచు, నగ్నికీలాభీలం బగు శూలంబు కేలం దాల్చి, భువన కోలాహలంబుగా నార్చుచు, నుత్తాల తాలప్రమాణ పాదద్వయ హతులం దూలు పెంధూళి నింగి మ్రింగ, భూతంబులు సేవింప, నగ్నవేష యై, నిజ విలోచన సంజాత సముద్ధూత నిఖిల భయంకర జ్వాలికాజాలంబు లోలిం బ్రేల్చుచు, నుద్వేగగమనంబున నగధరనగరంబున కరుగుదేరఁ బౌరజనంబులు భయాకుల మానసు లై, దావదహనునిం గని పఱచు వనమృగంబుల చాడ్పునం బఱచి, సుధర్మాభ్యంతరంబునం జూదం బాడు దామోదరుం గని, రక్ష రక్షేతి యార్త రవంబులం గృష్ణ! కృష్ణ! పెనుమంటలం బురంబుఁ గాల్పం బ్రళయాగ్ని చను

దెంచె నన, వారిం జూచి, మీ రోడ కుండుం డని, భయంబు నివారించి, సర్వ రక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుండు, జగదంతరాత్ముండు గావునఁ, దద్వృత్తాంతం బంతయుఁ దనచిత్తంబున నెఱింగి, కాశిరాజపుత్త్ర ప్రేరిత యైన య మ్మహా [1]కృత్యను నిగ్రహింపం దలంచి, నిజ పార్శ్వవర్తి యై యున్న య ద్దివ్యసాధ నంబుఁ గనుంగొని, యప్పుడు. 529

సీ. భీమ మై బహు తీవ్రధామ మై హత రిపు స్తోమ మై సుమహి తోద్దామ మగుచుఁ
జండ మై [2]విజిత మార్తాండ మై పాలితా జాండ మై విజయ ప్రకాండ మగుచు
దివ్య మై నిఖిల గంతవ్య మై సుజన సంభావ్య మై సద్భక్త సేవ్య మగుచు
నిత్య మై నిగమ సంస్తుత్య మై వినమి తాదిత్య మై నిర్జిత దైత్య మగుచు

తే. విలయసమయ సముద్ధూత విపుల భాస్వ
దళికలోచన లోచనానల సహస్ర
ఘటిత పటు సటాజ్వాలికా చటుల సత్వ
భయద చక్రంబు [3]కృత్యపైఁ బంపె శౌరి. 530

వ. అదియును, బ్రళయవేళా సంభూత జీమూతసంఘాత ప్రభూత ఘుమఘు మాటోప నిన దాధరీకృ తాతిదుస్సహ కహకహ నిబిడ నిస్వన నిర్ఘోష పరి పూరిత బ్రహ్మాండ కుహరంబును, నభ్రంలిహ కీలాసముత్కట పటు చిటచిట స్ఫుట ద్విస్ఫులింగ చ్ఛటాఖీలంబును, సకల దేవతాగణ జయజయ శబ్దకలితంబును, ననంత తేజోవిరాజితంబును, నగుచుఁ, గదిసినం, బంటింపక, కంటగించు [4]కృత్యను గెంటి, వెంట నంటినఁ, దన తొంటి రౌద్రంబు విడిచి, మరలి, కాశీపురంబు సొచ్చి, పౌరలోకంబు భయాకులతం బొంది వాపోవ, రోష భీషణాకారంబుతో నప్పుడు బుత్త్వి జ్నికాయ యుతంబుగా సుదక్షిణునిం దహించె. అ త్తఱి జక్రంబును, దన్నగరంబు సౌధ ప్రాకార గోపు రాట్టాలకాది వివిధ వస్తు వాహన నికరంబులతో భస్మంబు గావించి, మరలి, యమరులు వెఱ గందఁ గమలలోచను పార్శ్వవర్తి యై, నిజ ప్రభావపుంజంబు వెలుఁగొందఁ గొల్చి యుండె. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 531

క. మురరిపు విజయాంకిత మగు, చరితము సద్భక్తిఁ దగిలి చదివిన వినినన్
దురితములఁ బాసి జను నిహ [illegible] సౌఖ్యము లతనిచేతఁ బడయుదు రధిపా! 532

వ. అనిన శుకయోగికి రా జి ట్లనియె. 533

1. కృత్తిని (హా) 2. పిహిత (హా) 3. కృత్తిపై (హా): "కృత్యాం మాహేశ్వరీం విభుః విజ్ఞాయ తద్విఘాతార్థం పార్శ్వస్థం చక్ర మాదిశత్ (66.38)" 4. కృత్తిని (తం.); కృత్యను (వా) "కృత్యానలః ప్రతిహతః" (66.40)

—: బలరాముండు ద్వివిదుం డను వానరుని సంహరించుట :—

క. బలభద్రుఁ డప్రమేయుం, డలఘుఁ డనంతుండు నతని యద్భుతకర్మం
బులు వినియుఁ దనియ దింకను, దెలియఁగ నా కానతిమ్ము దివ్యమునీంద్రా! 535

వ. అనిన రాజునకు శుకుం డి ట్లనియె.

క. జననాయక! విను సుగ్రీ, వుని సచివుఁడు మైందునకు సహోదరుఁ డనఁగా
వినుతికి నెక్కిన ద్వివిదుం, డను ప్లవగుఁడు నరకసఖ్యుఁ డతిదర్పితుఁ డై. 536

సీ. చెలికాని పగ దీర్పఁ దలఁచి కృష్ణుం డేలు పురములు జనపదంబులు దహించి
సరి దుపవన సరోవరములు [1]గోరాడి మందలఁ గొందలమందఁ జేసి
ప్రాసాదములు ద్రొబ్బి పరిఘలు మాయించి చతురంగబలముల సమయఁ జేసి
పురుషుల సతులను భూధర గుహాలలోఁ బెట్టి వాకిలి గట్టి బిట్టు నొంచి

తే. ఫలిత తరువులఁ ద్రుంచి సాధుల నలంచి
కోట లగలించి పడుచుల నీట ముంచి
ధరణి ని బ్బంగిఁ బెక్కు బాధల [2]నలంచి
పఱవఁ జేయుచు నొకనాఁడు ప్లవగవరుఁడు. 537

క. చతుర మృదు గీతరవ ము,న్నతి వీతెంచినఁ జెలంగి నగచరుఁ డా రై
వతగిరి కందరమున కా,యతగతిఁ జని యందు నెత్త మాడెడు వానిన్. 538

చ. లలిత వినీలవస్త్రుని విలాసవతీయుతుఁ జంద్ర చంద్రికా
కలిత మహోన్నతాంగు మణి కాంచన దివ్యవిభూష ణోన్నతున్
విలసిత వారుణీసమద విహ్వల లోచనుఁ గాంచె సీర ని
ర్దలిత రిపుక్షితీశ నిజధాముని రామునిఁ గామపాలునిన్. 539

సీ. కనుఁగొని తత్పురోగమ భూమిరుహశాఖలెక్కి యూఁచుచుఁ జాల వెక్కిరించుఁ
[3]గికురింత లిడుఁ బండ్లు గీటుచు నవ్వుచుఁ గొమ్మకొమ్మకు నుఱుకుచు నదల్చుఁ
దోఁక నూరక మేను సోఁకఁగ నులివెట్టు వెడవెడ నాలుక వెళ్లఁబెట్టు
బరుల నఖంబుల గిరగిరఁ గోఁకుచుఁ బోరిఁబోరి ఫలములు గఱచి వైచు

తే. గోళ్ళు తెగఁ గొర్కి యుమియును గుదము సూపు
బలసి మర్కటజాతి య ప్పగిదిఁ [4]జెలఁగ
రోపమున హాలధరుఁ డొక గుండు వైవ
దానిఁ దప్పించుకొని ప్రల్లదమున నతఁడు 540

1. గొల్లాడి (క) 2. ఱల్లంబు వరల (తం. వా.) 3. గికురించుచును బం డ్లిగిల్చి చూపుచు (తం. వా.) 4. జూప (తం. వా.)

క. నగి యాసవకలశముఁ గొని, [1]జగతీరుహశాఖ యెక్కి చాపలమున న
జ్జగతిపయి వైచెఁ దద్ఘట; మగలఁగ నది చూచి కోప మగ్గల మొదవన్. 541

వ. మఱియును. 542

క. సీరినిఁ దన మనమున నొక, చీరికిఁ గైకొనక కదిసి చీరలు చింపన్
[2]వార కతఁడు భువి జనములఁ, గారించుట మాన్పఁదలఁచి ఘన కుపితుం డై.

వ. ఇట్లు కోపోద్దీపిత మానసుం డై, కనుంగొని, హలాయుధుం డప్పుడు. 544

చ. ముసలముఁ దీవ్ర శాత హలముఙ ధరియించి సమస్త చేతన
గ్రసనమునాఁడు పొంగు లయకాలుని భంగి నదల్చి నిల్వ వాఁ
డసదృశ విక్రమక్రమ విహార మెలర్ప సమీప భూజమున్
వెసఁ బెకలించి మస్తకము వ్రేసెఁ జలంబు బలంబు చొప్పడన్. 545

వ. ఇట్లు వ్రేయ బలుం డప్పుడు. 546

చ. ఉరవడి దండతాడిత మహోరగుభంగిఁ గడంగి వీరసా
గర మన నేర్చి హేమకటకంబుల నొప్పు సునందనామ భీ
కర ముసలంబునన్ ద్వివిదు కంఠము వ్రేసినఁ [3]బొల్చె వాఁడు జే
గురుగల కొండచందమునఁ 'గో' యని యార్చి సురల్ నుతింపఁగఙ. 547

మత్తకోకిల. *అంత వాఁ డొకయింత మూర్ఛిలి యంతలోఁ దెలివొంది దు
ర్దాంత భూరి భుజావిజృంభణుఁ డై మహీజము పూని దై
త్యాంతకాగ్రజు వ్రేసె వ్రేసిన నాగ్రహంబున దాని నిం
తింత లై ధర రాలఁజేసె నహీన విక్రమశాలి యై. 548

క. *మఱియును జలముడుగక [4]వెసఁ,దరుచరుఁ డొక తరువు వ్రేయఁదాలాంకుఁ డనా
దరమునఁ దునిమిన వెండియుఁ, దొరఁగించెఁ గుజంబు లతఁడు దోడ్తోఁ దునుమన్.

క. *ఆ చందంబున వనచరుఁ, డేచి మహీరుహచయంబు లెల్లను హలిపై
వైచి తరుశూన్య మగుటయుఁ, జూచి శిలావృష్టి గురిసె సుర లగ్గింపఙ. 550

క. బలుఁ డపుడు రాలు తుము రై, యిల రాలఁగఁజేసి యార్చె నే పుడుగక యా
వలిముఖుఁడు [5]తాల సన్నిభ, ము లయిన నిజ బాహు దండముల నుగ్రుం డై.

---

1. శాఖలెక్కి (హ) 2. వారకదా (హ); వారకఁదా (వా) 3. బొల్చి (హ)
4. తరు, చరుఁ డొకతరు వెత్తి వ్రేయఁ దాలాంకుఁడు (హ) *ఈ మూడు పద్యములును "ట" ప్రతిలో లేవు. 5. తాల సన్నిభ, ములుగల బాహుయుగ దండముల (హ)

క. వడిఁ బిడుగుఁ బోలు పిడికిటఁ, బొడిచిన వడి సెడక బలుఁడు ముసలము హలమున్
విడిచి ప్లవంగుని మెడఁ గడు, వెడవెడ బిగియించె గుడ్లు వెలి కుఱుకంగన్.

క. వదనమునఁ జెవుల రుధిరము, మెదడును దొరఁగంగ వాఁడు మేదినిమీఁదం
జదికలఁబడి యొకయింతయు, మెదలక మిడుకంగ లేక మృతిఁ బొందె నృపా!

తే. వాని పాటున కప్పుడు వనసమేత
మగుచు నా శైలరాజ మల్లల్ల నాడె
సురగణంబులు రాముపై సురభి కుసుమ
వర్షములు గురిసి రతి[1]వైభవము మెఱసి. 554

వ. ఇవ్విధంబున భువన కంటకుం డైన దుష్ట శాఖా మృగేంద్రుని వసుంధరకుం బలిచేసి, సకలజనంబులుఁ బరమానంద కందళిత హృదయారవిందు లై, తన్ను నందింప, నయ్యదునందనుండు నిజనగరంబున కరుదెంచె. అని శుకుండు వెండియు నమ్మనుజపతి కిట్లనియె. 555

అధ్యాయము — ౬౮

బలరాముండు దన హలంబున హస్తినాపురమును గంగలోఁ ద్రోయఁ బూనుట.

సీ. కోరి సుయోధను కూఁతురి సర్వలక్షణములు గల్గి లక్షణ యనంగ
మహి నొప్పు కన్యకామణి వివాహంబునఁ జక్రహస్తుని తనూజాతుఁ డైన
సాంబుఁడు బలసాహసమున నెత్తుకపోవఁ గౌరవు లీక్షించి కడఁగి క్రొవ్వి
పడుచువాఁ డొకఁ డదె [2]బాలికఁ గొనిపోవు చున్నాఁడు గైకొన కుక్కు మిగిలి

తే. యిట్టి దుర్మదుఁ గయిముట్టి పట్టి తెచ్చి
జనులు వెఱఁగందఁ జెఱఁబెట్టి యునుతు మేని
[4]యదువులు మనల నేమి సేయంగఁ గలరొ
యనుచుఁ గురు వృద్ధజనముల యనుమతమున. 556

వ. ఇట్లు గడంగి, యుద్ధ సన్నద్ధు లై, బల శౌర్యోపేతు లగు, కర్ణ శల్య [5]భూరి శ్రవో యజ్ఞకేతు సుయోధనాదులు సమున్నత రథారూఢు లై, కూడ నరిగిన, వారలఁ గనుంగొని, జాంబవతీ నందనుండు, మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు, సింగంబు భంగి గర్జింపుచు, మణిదీప్తం బైన చాపంబుఁ బూని, నిల్చిన, వారు నా సాంబుని నదల్చి, నిలు నిలు మని పలికి. 557

1. వైభవముల (హ); వృష్టిఁ గురియించి రతుల సంతుష్టి మెఱసి (తం. వా.) 2. బాలకి
(జ) 3. జెఱపట్టి (తం. వా.) 4. యాదవులు (హ) 5. భూరిశ్రవ యజ్ఞకేతు (హ)

తే. చండ కోదండముక్త నిశాత విశిఖ
జాల మందంద వఱపి యాభీలముగను
నందనందన నందన స్యందనంబు
ముంచి రచలేంద్రమును ముంచు మంచు పగిది. 558

వ. మఱియును. 559

శా. శౌర్యాటోప విజృంభణంబుల సరోజాతాక్షుసూనున్ సురా
హార్యస్థైర్యుని మీఱనేయ నతఁ డుద్య ద్భూరి బాహాబలా
*వార్యుం డై శిత సాయకాలి నవి మాయం జేసినం దేవతా
తూర్యంబుల్ దివి మ్రోసె నంత నతఁ డస్తోక ప్రతాపోన్నతిన్. 560

వ. ఇట్లు గణంగి బాణజాలంబులు పరఁగించి, యందఱకు నన్నిరూపు లై రథ రథ్య సూత ధ్వజ పతా కాతపత్రంబులు చూర్ణంబులు గావించి, విరథులం జేసి, వారల మెయిమఱువు లఱువుల్లు గావించి, యొక్కొక్కనిఁ బెక్కు బాణంబుల నుచ్చిపో నేసిన, వారలు శోణిత దిగ్ధాంగు లై కుసుమిత కింశు కంబులం బోలి యుండిరి. అంత. 561

ఉ. వార లనేకు లయ్యు బల[1]వంతులు నయ్యు మహోగ్ర సంగరో
దార పరాక్రమ ప్రకట [2]దర్పకు లయ్యుఁ గుమారకుం జగ
ద్వీరుని నొక్కనిం జెనకి ప్రేలును వంపఁగలేక సిగ్గునన్
గూరిన చింత నొండొరులఁ గూడుచు విచ్చుచు వెచ్చ నూర్చుచున్. 562

వ. మగుడి సమరసన్నద్ధు లై, సంరంభించి. 563

ఉ. అందఱు నొక్కపెట్ట దనుజాంతక నందనుఁ జుట్టుముట్టి యు
ద్దండ నిశాత సాయకచయంబుల ముంచి రథంబు నుగ్ర లీ
లం దునుమాడి చాపము [3]చలంబునఁ ద్రుంచి హయాలిఁ జంపి సూ
తుం దెగటార్చి యంత విరథుం [4]డగుటన్ వెసఁ జొచ్చి పట్టినన్. 564

తే. బాలకుఁడు చేయునది లేక పట్టువడియెఁ
గౌరవులు తమ మనమునఁ గౌతుకంబు
లొలయ సాంబునిఁ గన్యకాయుక్తముగను
బురమునకుఁ దెచ్చి రతులవిభూతి మెఱసి. 565

* ఈ పాదమున యతి భంగము. పాఠాంతరము దొరకలేదు.

1. బలవంతులరయ్యు (హ) 2. దక్షులునయ్యు (తం. వా.) 3. రయంబున (హ)
4. డగుచున్ (తం); డగుడున్ (వా)

వ. అంత ద్వారకానగరంబున. 566

ఉ. జాంబవతేయు వార్త యదుజాతులు నారదయోగిచే సమ
స్తంబును విన్నవా రగుచు సంగరకౌతుక ముప్పతిల్లఁ జి
త్తంబులఁ గౌరవాన్వయ కదంబము నొక్కట నుక్కడంచు గో
పంబుల నుగ్రసేన జనపాలు ననుజ్ఞ [1]ననూన సైన్యముల్. 567

తే. కూడి నడవంగఁ గని వారితోడ బలుఁడు
ధార్తరాష్ట్రులు మనకు నెంతయును డాసి
నట్టి బంధులు వారిపై నిట్టియలుక
నెత్తి చనుచుంట యిది నీతియే తలంప. 568

వ. అని వారల వారించి, తత్క్షణంబ బంధుప్రియుం డయిన బలరాముం డనలార్క సంకాశం బగు కాంచనరథం బెక్కి, యనురక్తు లయిన భూసురులును, యుద్ధ వాదు లగు కులవృద్ధులును సేవింపం, గరిపురంబునకుం జని, తత్పురోపకంఠ వనం బున సురభి కుసుమ ఫలభరిత తరుచ్ఛాయా విరచిత చంద్రకాంత శిలాతలంబునందు వసియించి, మహిత గ్రహమధ్యగతుం డైన పూర్ణచంద్రు ననుకరించి యుండె. అంతఁ గార్యబోధనంబు సేయుటకై కౌరవ్యులయొద్దకుం ప్రబుద్ధుం డయిన యుద్ధవుం బనిచినం జని, యతం డాంబికేయునకు ధనురాచార్యాపగాతనూభవ సుయోధనులకుం బ్రణమిల్లి, వారిచేత నభినందితుం డై, యి ట్లనియె. 569

సీ. భూరి యశోధనులార! తాలాంకుఁడు చనుదెంచి నగరోపవనమునందు
నున్నవాఁ డనిన వా రుత్సాహమున బలుఁ బొడగను వేడుక బుద్ధిఁ దోఁపఁ
దనరారఁ గానుకల్ గొని చని యర్ఘ్యపా ద్యాది సత్కృతులు నెయ్యమునఁ జేసి
ధేనువు నిచ్చి సన్మానించి యందఱు నందంద వందనం బాచరించి

తే. యుచితభంగిని నచటఁ గూర్చున్నయెడను
గుశలమే మీకు మాకునుఁ గుశల మనుచుఁ
బలికి రాముఁడు కురునరపాలుఁ జూచి
యచటి జనములు వినఁగ ని ట్లనియెఁ దెలియ. 570

ఉ. మా నరనాథు నాజ్ఞ నిజమస్తములఁ ధరియించి కౌరవుల్
[2]మానుగఁ జేయు టొప్పగుఁ గుమారకు నొక్కనిఁ బెక్కు [3]యూథముల్
పూనిన లావుమై నెదిరి పోర జయించుట మీఁది తప్పు త
పైనను గాచె బాంధవ హితాత్మకుఁ డై మనుజాధినాథుఁడున్. 571

---

1. నమస్త సైన్యమున్ (హ) 2. మానఁగఁ జేయు టొప్పగు(హ) 3. యూథపుల్ (హ.తం.వా.)

క. అను మాటలు విని కౌరవ, జననాయకుఁ డాత్మఁ గలఁగి చాలుఁ బురే! యే
మనఁగలదు కాలగతి చ, క్కనఁ గాలం దొడుగు పాదుకలు దల కెక్కెన్. 572

ఆ. మనము బంధువరుస మన్నించు మన్ననఁ
గాదె రాజ్య భోగగరిమఁ బొందవి
వసుధఁ బేరు గలిగి వాసికి నెక్కుట
తమకు ననుభవింపఁ దగినయట్టి 573

వ. సిత చ్ఛత్ర చామర శంఖ కిరీట చిత్రశయ్యా సౌధ సింహాసనంబులు గైకొనుట మన మందెమేలంబునఁ గాదె. అట్టిచో సరివారునుంబోలె నూరక గర్వించు యదుకులులతోడి సంబంధ సఖ్యంబులు చాలు. పాములకుం బాలు వోసి పెంచిన, విషంబు దప్పునే. మమ్మఁ దమ పనుపుసేయు మనుట సిగ్గు లేకుంటఁ గాదె. అదియునుం గాక, దివ్యాస్త్రకోవిదు లైన గంగానందన గురు కృపా శ్వత్థామ కర్ణాది యోధవీరులకున్ లోఁబడ్డవానిని మహేంద్రునికైన విడిపించ వచ్చునే. అహహా! వృథాజల్పంబుల కేమిపని. అని దుర్భాష లాడుచు, దిగ్గన లేచి నిజమందిరంబునకుం జనియె. అప్పుడు హలాయుధుం డమ్మాటల కదిరిపడి.

ఉ. కౌరవు లాడిపోయిన యగౌరవభాషల కాత్మఁ గిన్కయే
పారఁగ నుల్లస త్ప్రళయ భానునికైవడి మండి చండ రో
పారుణి తాంబకుం డగుచు యాదవవృద్ధులఁ జూచి బల్కెఁ బెం
పారిన రాజ్యవైభవ మందాంధుల మాటలు మీరు వింటిరే. 575

తే. శ్రీమదాంధులు సామముచేతఁ జక్కఁ
బడుదురే [1]యెందు బోయఁడు పసులఁ దోలు
పగిది నుగ్ర భుజావిజృంభణ సమగ్ర
సుమహితాటోప మనిలోనఁ జూపకున్న. 576

క. కౌరవుల సమయఁజేయ ను, దారత యదువీరవరులు దామోదరుఁడున్
రా రా వల దని యచ్చట, వారించితిఁ గాదె బంధు వత్సలయుక్తిన్. 577

వ. అదియునుం గాక. 578

సీ. ఏదేవు భృత్యు లై యింద్రాది దిక్పాలవరులు భజింతురు వరుసతోడ
నేదేవు మందిరం బేపారి దేవతాతరు సభావిభవ సుందరతఁ బెందు
నేదేవు పదయుగం బేప్రొద్దు సేవించు నఖిల [2]జగన్మాత యైన లక్ష్మి
యేదేవు చారు సమిద్ధ కళాంశ సంభవులము పద్మజభవులు నేను

1. యెందుఁబోయెడి (హ) 2. లోకైకమాతైనలక్ష్మి (హ)

తే. నట్టి దేవుండు దుష్టసంహారకుండు
హరి ముకుందుండు పంపుసేయంగ నొప్పు
నుగ్రసేనుని రాజ్య సమగ్రగరిమ
యంతయును దార యిచ్చిన దఁట తలంప. 579

చ. అదియునుఁ గాక యెవ్వని పదాంబుజ చారు రజోవితాన మా
త్రిదివవరాది దిక్పతి కిరీటములందు నలంకరించు భూ
విదితపుఁ దీర్థముౘ గడు పవిత్రము నయ్యేడు నట్టి కృష్ణుచేఁ
బొదలిన రాజ్యచిహ్నములఁ బొందగ రా దఁట యేమిచోద్యమో, 580

క. తామఁట తలపఁగఁ దల లఁట, యేమఁట పాదుకల మఁట గణింపఁగ రాజ్య
శ్రీ మదమున ని ట్లాడిన, యీ మనుజాధముల మాట లేమనవచ్చున్. 581

వ. అని క్రోధమాన మానసుం డై యప్పుడు. 582

క. ధారుణి నిటమీఁదట ని, ష్కౌరవముగఁ జేయకున్నఁ గా దని యుగ్రా
కారుం డై బలభద్రుఁడు, సీరము వెసఁ బూన్చి లావు చేవయు నెసఁగన్. 583

వ. ఇట్లు పూన్చి, కౌరవరాజధాని యైన కరినగరంబు కడతలఁ గరతల హలాగ్రం
బును జొనిపి, పూని, య ప్పుటభేదన విస్తారం బగు నా భూఖండంబు భుజాబల
గర్వ దుర్వారుం డై, పెకలించి తిగిచి, గంగాప్రవాహంబునం బడఁద్రోయ
గమకించిన నప్పుడు, మహాజలమధ్య విలోలం బగు నావచందంబున, న న్నగ
రంబు వడంకుచు, గోపుర వప్ర ప్రాకార సౌధాట్టాలక తోరణ ధ్వజ కవాట
కుడ్య వీథియుతంబుగా [1]నొడ్డగిలఁబడం బౌరజనంబులు పుడమి నడుగు లిడంగ
రాక, వడవడ వడంకుచు, నార్తు లయి కుయ్యిడుచున్న యట్టియెడ, న మ్మహో
త్పాతంబుఁ గనుంగొని, తాలాంకుండు కినుకవొడమి కావించిన యుపద్రవంబుగా
నెఱింగి, దానికిఁ బ్రతీకారంబు లేమిని గళవళంబున భయాకుల మానసు లయి,
పుత్ర మిత్ర కళత్ర బంధు భృత్య పౌరజన సమేతంబుగా భీష్మ సుయోధనాది
కౌరవ్యులు, వేగంబున నతని చరణంబులు శరణంబులుగాఁ దలంచి, సాంబునిం
గన్యకాయుక్తంబుగా ననేక మణిమయ భూషణాంబర జాలంబులతోఁ దోడుక
వచ్చి, దండప్రణామంబు లాచరించి, కరకమలంబులు మోడ్చి, యి ట్లనిరి. 584

క. రామ ! సమంచిత ముక్తా, దామ యశఃకామ ! ఘన సుధాధామ రుచి
స్తోమ ! జయసీమ ! జగ దభి, రామ ! గుణోద్దామ ! నిఖిల రాజలలామా ! 585

1. ఒడ్డగిలి వడం (హ); ఒడ్డగెడవై నం (తం. వా.)

క. నీ మహిమ లెఱిఁగి పొగడఁగ, నే మెంతటివార మఖిలనేతవు త్రిజగత్
క్షేమంకరుఁడవు సుమతివి, తామసులము మమ్ముఁ గావఁ దగు హలపాణీ! 586

క. భూచక్ర మెల్లఁ దాల్చిన, యా చక్రీశ్వరుఁడు తావకాంశుఁడు బలదే
వా! చక్రికి నగ్రజుఁడవు, నీచక్రియ లుడుపఁ జెల్లు నీకు జితారీ! 587

క. రక్షింపుము రక్షింపు ము, పేక్షింపక నమిత నిఖిలబృందారక! ఘో
ర క్షణదాచర విష నిట, లాక్ష! భయాతురుల మమ్ము నరయు మనంతా! 588

వ. మఱియును, దేవా! యీ సచరాచరంబు లయిన జగంబుల నీ లీలావినోదంబులం జేసి దుష్టమర్దనంబును, శిష్టజన రక్షణంబునుం జేయుఁచు, జగ దుత్పత్తి స్థితి లయ హేతు వైన నీకు నమస్కరింతుము. అని వెండియు ని ట్లనిరి. 589

తే. అవ్యయుండవు సర్వ భూతాత్మకుఁడవు
సర్వ శక్తిధరుండవు శాశ్వతుఁడవు
విశ్వకరుఁడవు గురుఁడవు [1]విపులకీర్తి
వయిన నిన్ను నుతింప బ్రహ్మకునుఁ దరమె. 590

చ. అని వినుతించినఁ బ్రముదితాత్మకుఁ డై హలపాణి వారలం
గనుఁగొని యోడ కోడకుఁడు కార్యగతిం దగి లిట్లు మీరు చే
సిన యవినీతిచేత నిటు సేసితి నింక భయంబు దక్కి పొం
డనిన సుయోధనుండు వినయంబున నల్లునిఁ [2]గూఁతురిం దగన్. 591

క. అనుపుచు నరణము దాసీ, జనముల వేయింటి లక్ష సైంధవములఁ దా
నినుమడి యేనుంగులఁ గాం, చన రథముల నాఱువేల సమ్మతి నిచ్చెన్. 592

వ. ఇ ట్లిచ్చి యనిచినం, బలభద్రుండు గొడుకును, గోడలినిం దోడ్కొనుచుఁ బరమానందంబునుం బొందుచు, నక్కడి జనంబులు పదివేలవిధంబులఁ బొగడ, నిజపురంబున కరిగి, యచ్చటి యాదవులతోడఁ దాఁ గరిపురంబునకుం బోయిన విధంబును, వార లాడిన దురాలాపంబులును, దా నందుకై యొనర్చిన ప్రతీకారంబును నెఱింగించి, సుఖంబున నుండె. వారణపురంబు నేఁడును దక్షిణం బెగసి, యుత్తర భాగం బొకించుక గంగకయి క్రుంగి, బలభద్రు మాహాత్మ్యంబుఁ దెలుపుచున్న యది. అని య మ్మహాత్ముని భుజవీర్యం బవార్యం బని చెప్పి, శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న రేంద్రున కి ట్లనియె. 593

---

1. విమలమూర్తి (తం) 2. కూఁతునుం దగఁ (తం. వా.)

అధ్యాయము - ౬౯

షోడశ సహస్ర స్త్రీసంగతుం డైన శ్రీకృష్ణుని మహిమ నారదుండు దెలిసికొనుట

చ. నరవర! యొక్కనాఁడు విను నారదసంయమి మాధవుండు దా
నరకునిఁ ద్రుంచి వాని భవనంబున నున్న బదాఱువేల సుం
దరులను నొక్కనాఁడె ప్రమదంబున నందఱ కన్నిరూపు లై
పరిణయ మయ్యె నా విని శుభస్థితిఁ దద్విభవంబుఁ జూడఁగన్. 594

వ. తలంచి, కృష్ణపరిపాలితం బయిన ద్వారకానగరంబు డాయంజని, ముందట. 595

సీ. శుక శారికా శిఖి పిక కూజిత ప్రసవాంచి తోద్యాన వనౌఘములును
కలహంస సారస కైరవ కమల కల్హార శోభిత కమలాకరములుఁ
గలమాది సస్యసంకుల వరేక్షు క్షేత్ర భూరి లస న్నదీతీరములును
గిరిసాను పతిత నిర్ఝర [1]శరసందోహ సంతత హేమంత సమయములును

తే. గమలసంభవ కాంచనకార రచిత
చిరత రైశ్వర్య నగరలక్ష్మీ కరాబ్జ
ఘటిత నవరత్నమయ హేమకటక మనఁగ
సొబగు మీఱిన కోటయుఁ జూచి మౌని. 596

వ. మఱియు, సముత్తుంగ మణిసౌధ గవాక్షరంధ్ర నిర్గత ఘనసార చందనాగరు ధూపధూమపటల విలోకన సంజనిత పయోధ రాభిశం కాంగీకృత తాండవకేళీ విలోల పురకామినీ జనోపలాలిత నీలకంఠ సముదయంబులును, జంద్రకాంతమణి స్ఫటికస్తంభ సంభృత మరకత పద్మరాగ ఘటిత నవరత్న కాంచన ప్రాసాద శిఖరాగ్ర విన్యస్త బహు సూర్యవిభ్రమకృ దంచిత శాతకుంభ కుంభనిచయంబును, సమస్త వస్తువిస్తార సమర్పిత వైశ్యాగార వీథీ వేదికా కలితంబును, ‡ మహిత తాపనివారణ తరళ విచిత్ర కేతనాబద్ధ మయూర శింజినీ నినదపూరి తాశాంత రితంబును, సరోజనాభ పూతనా చేతనప్రహారాది నూతన విజయసందేశ లిఖిత సువర్ణ వర్ణావళీ విభాసిత గోపుర మణివిటంక ప్రదేశంబులును, యాదవేంద్ర దర్శనోత్స వాహూయమాన సమాగత నానాదేశాధీశ భూరివారణ దానజల ప్రభూతపంక నిరసనైక గతాగత జనసమ్మర్ద కరకంకణ కషణ వికీర్యమాణ రజఃపుంజంబును, వినూత్న రత్నమయ మంగళ రంగవల్లీ విరాజిత ప్రతిగృహ ప్రాంగణంబును, గుంకుమసలిల సిక్త విపణిమార్గంబును, వంది మాగధ సంగీత మంగళారావ విలసితంబును, భేరీ మృదంగ కాహళ శంఖ తూర్యర వాధరీకృత

---

1. కణ (తం. వా.) ‡ "పత త్పతా కా ధ్వజ వారితాతపమ్" అని మూలము (69-6)

సాగరఘోషంబును నై, యమరావతీ పురంబునుం బోలె వసుదేవనందన నివాసం బై, యనల పుటభేదనంబునుం బోలెఁ గృష్ణ మార్గసంచార పూతం బై, సంయమనీ నగరంబునుం బోలె హరి తనూభ వాభిరామం బై, నైరృతి నిలయంబునుం బోలెఁ బుణ్యజ నాకీర్ణం బై, వరుణ నివాసంబుం బోలె గోత్రరక్షణ భువనప్రశస్తం బై, ప్రభంజన పట్టణంబునుం బోలె మహాబల సమృద్ధం బై, యలకాపురంబునుం బోలె ముకుంద వర శంఖ మకరాంక కలితం బై, రజతాచలంబునుం బోలె నుగ్రసేనాధి పార్యాలంకృతం బై, నిగమంబునుం బోలె వివిధ వర్ణక్రమ [1]వివిక్త సంచారం బై, గ్రహమండలంబునుం బోలె గురు బుధ కవిరాజ మిత్ర విరాజితం బై, సంతత కల్యాణవేదియుం బోలె వైవాహికోపేతం బై, బలిదానవ కరతలంబునుం బోలె సంతత దానవారి యుక్తం బై, యొప్పున ప్పురంబుఁ బ్రవేశించి, యందు విశ్వకర్మ నిర్మితం బైన యంతఃపురంబున నుండు షోడశసహస్ర హర్మ్యంబు లందు. 597

సీ. పటికంపుఁ గంబముల్ పవడంపుఁ బట్టెలు మరకత రచితముల్ [2]మదురు లమర
వైడూర్య [3]మణిగణ వలభులఁ బద్మరాగంబుల మొగడుల కాంతు లొలయ
సజ్జాతి వజ్రాల [4]సజ్జాల రుచులతో భాసిల్లు నీల సోపానములును
గరుడపచ్చల విటంకములును ఘనరుచి వెలసిన శశికాంత వేదికలును

తే. వలులు మౌక్తికఘటిత కవాటములును
బ్రవిమల స్వర్ణమయ సాలభంజికలును
మించు కలరవ మెసఁగఁ గ్రీడించు మిథున
లీల నొప్పు కపోతపాలికలుఁ గలిగి. 598

తే. చేటికానీక పద తులాకోటి మధుర
నినద [5]భరిత మై రుచిర మాణిక్యదీప
మాలికలు గల్గి [6]చూపట్టుఁ గ్రాలు నొక్క
జలజలోచన నిజ సౌధతలమునందు. 599

తే. కనక కంకణ ఝణఝణత్కార కలిత
చంద్రబింబాననా హస్త జలజ ఘటిత
చామరోద్ధూత మారుత చలిత చికుర
పల్లవునిఁ గృష్ణు వల్లవీ పల్లవునిని. 600

---

1. విద్యుక్త (తం. వా.) 2. మదిర (హ. తం. వా) 3. మణిగణాళులును (హ)
4. సజ్జాత (హ) 5. భరితంబు (హ) 6. చూపట్టిలీల (హ)

వ. మఱియు, హాటక నిష్కంబు లఱ్ఱులందు వెలుఁగొందఁ, గంచుకంబులు, శిరోవేష్ట నంబులు, కనక కుండలంబులు ధరియించి సంచరించు కంచుకులును, సమాన వయో రూప గుణ విలాస విభ్రమ కలితంబు లైన విలాసినీ సహస్రంబులును, గొలువఁ గొలువున్న య ప్పద్మలోచనుం గాంచన సింహాస నాసీనుం గాంచె. అ ప్పుండరీకాక్షుండును నారదునిం గనుంగొని, ప్రత్యుత్థానంబు సేసి, యప్పుడు.

క. మునివరు పాదాంబుజములు, తన చారు కిరీట మణివితానము సోఁకన్
వినమితుఁ డై నిజ సింహా, సనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి సద్వినయమునన్. 602

క. తన పాదకమల తీర్థ,మ్మున లోకములం బవిత్రముగఁ జేయు పురా
తన మౌనిలోకగురుఁ డ,మ్ముని పదతీర్థంబు మస్తమున ధరియించెన్. 603

వ. ఇట్లు బ్రహ్మణ్యదేవుండును, నరసఖుండును నైన నారాయణుం డశేష తీర్థోప మానం బైన మునీంద్ర పాదతీర్థంబు ధరియించినవాఁ డై, సుధాసారంబు లైన మితభాషణంబుల నారదున కి ట్లనియె. 604

క. ఏ పని పంచినఁ జేయుదుఁ, దాపసవర! యనుడు నతఁడు దామోదర! చి
ద్రూపక! భవదవతార, వ్యాపారము దుష్టనిగ్రహార్థము గాదే. 605

తే. అఖిల లోకైక పతివి దయార్ద్ర మతివి
విశ్వసంరక్షకుండవు శాశ్వతుఁడవు
వెలయ నేపని యైనఁ గావింతు నసుట
యార్తబంధుఁడ విది నీకు నద్భుతంబె. 606

తే. అబ్జసంభవ హర దేవ తార్చనీయ!
భూరి సంసార సాగరోత్తారణంబు
నవ్య యానంద మోక్షదాయకము నైన
నీ పదధ్యాన మాత్మలో [1]నిలువ నీవె? 607

వ. అని యభ్యర్థించి, య ద్దేవునివలనఁ బ్రసన్నత వడసి, తన్మందిరంబు వెడలి, మునివరుం డ మ్మహాత్ముని యోగమాయా ప్రభావంబుఁ దెలియఁగోరి, వేఱొక చంద్రబింబాననా గేహంబునకుం జని, యందు నెత్తమాడుచున్న పురుషోత్తము నుద్ధవ సహితుం గని, యద్భుతంబు నొందుచు, నచట నతనిచేత సత్కృతుం డై, యచ్చోటు వాసి చని. 608

క. మునివరుఁడు గాంచె నొండొక, వనజాయతనేత్రి నిజనివాసంబున నం
దనయుతు జిష్ణు సహిష్ణున్, వినుత గుణాలంకరిష్ణు విష్ణుం గృష్ణున్. 609

1. నిలువనీవె (హ)

క. నారదుఁ డటఁ జని కనె నొక, వారిజముఖి యింట నున్నవాని మురారిన్
హారిన్ దానవకుల సం,హారిన్ గమలా మనోవిహారిన్ శౌరిన్. 610

వ. ఇట్లు కనుంగొనుచుఁ జనుచుండ నొక్కయెడ న మ్మునీంద్రునకు ముకుందుండు ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, మునీంద్రా! సంపూర్ణకాము లైన మిమ్ము, నపూర్ణకాముల మైన యే మేమిటఁ బరితృప్తి నొందంజేయఁ గలవారము. భవదీయ దర్శనంబున నిఖిల శోభనంబుల నందెదము. అని ప్రియపూర్వకంబుగాఁ బలికిన నా నందనందను మాటలకు నానంద కందళిత హృదయారవిందుండును, మందస్మిత సుందర వదనారవిందుండును నగుచు, నారదుండు వెండియుం జని. 610

క. అనఘాత్ముఁడు గనుఁగొనె నొక, వనితామణి మందిరమున వనకేళీ సం
జని తానందుని ననిమిష, వినమిత చరణారవిందు విభు గోవిందున్. 611

క. పరమేష్ఠి సుతుఁడు గనె నొక, తరుణీ భవనంబునందుఁ దనుఁ దాన మనోం
బురుహమునఁ దలఁచుచుండెడి, నరకాసుర దమన శూరు నందకుమారున్. 613

వ. మఱియునుం జని చని. 614

సీ. ఒకచోట నుచిత సంధ్యోపాస నాసక్తు నొకచోటఁ బౌరాణి కోక్తికలితు
నొకచోటఁ బంచయజ్ఞోచిత కర్మని నొకచోట సమ్యత్నోపయోగ లోలు
నొకచోట మజ్జనోద్యో గానుసక్తుని నొకచోట దివ్యభూ షోజ్జ్వలాంగు
నొకచోట ధేనుదానోత్కలి తాత్ముని నొకచోట నిజ సుతప్రకర యుక్తు

తే. నొక్క చోటను గాన వినోద చిత్తు
నొక్క చోటను జలకేళి యుతవిహారు
నొక్క చోటను సన్మంచకోపయుక్తు
[1]నొక్క చోటను బలభద్ర యుక్త చరితు. 615

వ. కని మఱియును. 616

సీ. సకలార్థ సంవేది యొక యింటిలోపలఁ జెలువతో ముచ్చటల్ చెప్పుచుండు
విపుల యశోనిధి వేఱొక్క యింటిలో సరసిజాననఁ గూడి సరసమాడుఁ
బుండరీకాక్షుండు నొండొక యింటిలోఁ దరుణికి హారవల్లరులు గ్రుచ్చుఁ
గరుణా పయోనిధి మఱియొక యింటిలోఁ జెలిఁ గూడి విడియము సేయుచుండు

ఆ. వికచ కమల నయనుఁ డొక యింటిలో నవ్వుఁ
బ్రవిమలాత్ముఁ డొకటఁ బాడుచుండు
యోగిజన విధేయుఁ డొకయింట సుఖగోష్ఠి
సలుపు ననఘుఁ డొకటఁ జెలఁగుచుండు. 617

1. ఒక్కచో బలభద్రునితోఁ జొక్కుచుండు (హ)

వ. ఇట్లు చూచుచుం జని, చని. 618

క. చతురానన నందనుఁ డం,చితమతిఁ జని కాంచె నొక్కచెలి గేహమునన్
గ్రతు కర్మాచరణుని నా,శ్రిత భయహరణుని సురేంద్ర సేవితచరణున్. 619

క. వృత్రారి సుతునిఁ బరమ ప,విత్రుని నారదుఁడు గాంచె వేఱొక యింటన్
బుత్రక పౌత్రక దుహితృ క,ళత్ర సమేతుని ననంతు లక్షణవంతున్. 620

క. సుందర మగు నొక సుందరి, మందిరమునఁ బద్మభవ కుమారుఁడు గాంచెన్
నందిత నందున్ సుజనా, నందున్ గోవిందు నత సనందు ముకుందున్. 621

క. జలజభవ భవుఁడు గనె నొక, నలినాక్షి నివాసమందు నత భద్రేభున్
జలదాభున్ గతలోభు, న్నలకాళి జిత ద్విరేఫు నంబుజ నాభున్. 622

మ. ఒక యింటన్ గజ వాజి రోహకుఁడు నై యొక్కింట భుంజానుఁ డై
సకలాత్ముండు పరుండు షోడశ సహస్రి స్త్రీనివాసంబుల
న్నొక కోటింటను దప్పకుండ నిజమాయోత్సాహుఁ డై యుండ న
య్యకలంకున్ బరమున్ మహాపురుషు బ్రహ్మణ్యున్ నతాబ్జాసనున్. 623

క. అస్తోక చరితు నమిత స,మస్త సుధాహారు వేద మస్తకతల వి
న్యస్త పదాంబుజ యుగళు న,పాస్తాశ్రిత నిఖిలపాపుఁ బరము ననంతున్. 624

ఆ. పరమ భాగవతుఁడు పరమేష్ఠి తనయుండు
మనుజలీలఁ జెంది మహిత సౌఖ్య
చిత్తుఁ డైన యా హృషీకేశు యోగమా
యా ప్రభావమునకు నాత్మ నలరి. 625

క. మాయురె! హరి! హరి! వరద! య, మేయగుణా! యనుచు నాత్మ మెచ్చి మునీంద్రుం
డా యదునాయకు సుజన వి, ధేయుని నిట్లనియె దేవ! త్రిజగములందున్. 626

క. నీమాయఁ దెలియువారలె, తామరసాసన సురేంద్ర తాపసు లైనన్
ధీమంతులు [1]నీభక్తి సు, ధామాధుర్యమునఁ బొదలు ధన్యులు దక్కన్. 627

క. అని హర్షింపుచు నిఁక నేఁ, బనివినియెద నిఖిలలోక పావనమును స
జ్జన [2]హితము నైన నీ కీ, ర్తన మఖిల జగంబులందుఁ దగ నెఱిఁగింతున్. 628

క. అని తద్వచన సుధాసే, చనమున ముదితాత్ముఁ డగుచు సంయమి చిత్తం
బునఁ దన్మూర్తిన్ దగ నిడు, కొని చనియెను హరి నుతైక కోవిదుఁ డగుచున్

1. నిజభక్తి (హ). 2. హితమై చను మీ కీర్తన (హ)

క. ఈపగిది లోకహితమతి, నా పరమేశ్వరుఁడు మానవాకృతిఁ ద్రిజగత్
దీపిత చారిత్రుఁడు బహు, రూపములం బొందె సుందరుల నరనాథా! 630

చ. అని హరి యిట్లు షోడశసహస్ర వధూమణులన్ బ్రియంబునన్
మనసిజకేళిఁ దేల్చిన యమానుషలీల సమగ్రభక్తితో
వినినఁ బఠించినన్ గలుగు విష్ణు పదాంబుజ భక్తియున్ మహో
ధన పశు పుత్ర మిత్ర వనితా ముఖ సౌఖ్యములున్ నరేశ్వరా! 631

అధ్యాయము - ౭౦

వ. అని చెప్పి, య ప్పారాశర్యనందనుం డభిమన్యునందనున కిట్లనియె. ఆ నిశా వసానసమయంబునఁ బద్మబాంధ వాగమనంబు కమలినీలోకంబునకు మునుకలుగ నెఱింగించు చందంబునం,గలహంస సారస రథాంగ ముఖ జలవిహంగంబుల రవం బులు చెలంగ, నరుణోదయంబున మంగళపాఠక సంగీత మృదుమధుర గానని నదంబును, లలిత మృదంగ వీణా వేణు నినాదంబును వీతేర, మేలుకని, తన చిత్తంబునఁ జిదానందమయుం, బరమాత్ము, నవ్యయు, నవికారు, నద్వితీయు, నజితు, ననంతు , నచ్యుతు, నమేయు, నాద్యంత విహీనుఁ, బరబ్రహ్మంబైన తన్నుఁ దా నొకయించుక చింతించి, యనంతరంబ విరోధిరాజన్య నయనకల్హారం బులు ముకుళింప, భక్తజన నయనకమలంబులు వికసింప, నిరస్త నిఖిలదోషాంధ కారుం డైన గోవిందుండు మొగిచిన లోచనసరోజంబులు వికసింపంజేయుచుఁ దల్పంబు డిగ్గి, చనుదెంచి, యంత. 632

సీ. మలయజ కర్పూర మహిత వాసిత హేమ కలశోదకంబుల జలక మాడి
నవ్య లసన్మృదు దివ్యవస్త్రంబులు వలనొప్ప రింగులు వాఱఁ గట్టి
మకరకుండల హార మంజీర కేయూర వలయాది భూషణావలులు దాల్చి
ఘనసార కస్తూరికా హరిచందన మిళిత పంకము మేన నలర నలఁది

తే. మహిత సౌరభయుత కుసుమములఁ దుఱిమి
పొసఁగ రూపైన శృంగారరస మనంగ
మూర్తిఁ గైకొన్న కరుణాసముద్ర మనఁగ
రమణ నొప్పుచు లలిత దర్పణము చూచి. 633

తే. కడఁగి సారథి దెచ్చిన కనకరథము
[1]సాత్యకి హిత ప్రియోద్ధవ సహితుఁ డగుచు
నెక్కి నిజకాంతి దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁ
బూర్వగిరిఁ దోఁచు భానునిఁ బోలి వెలిఁగె. 634

1. ఆదివసాగమ (హ) 2. సత్యక సుత ప్రియోద్ధవ (తం. వా.)

సీ. అభినవ నిజమూర్తి యంతఃపు రాంగనా నయనాబ్జములకు నానంద మొసఁగ
సలలిత ముఖచంద్ర చంద్రికాతతి పౌరజనచకోరముల కుత్సవము చేయ
మహనీయ కాంచన మణిమయ భూషణ దీప్తులు దిక్కులఁ దేజరిల్ల
నల్లనల్లన వచ్చి యరదంబు వెస డిగ్గి హాల కులి శాంకుశ జలజ కలశ
తే. లలితరేఖలు ధరణి నలంకరింప
నుద్ధవుని కరతలం బూని యొయ్య నడచి
మహితగతి దేవతాసభా [1]మధ్యమునను
రుచిర సింహాసనమునఁ గూర్చుండె నెలమి. 635

చ. అతివిభవంబునం దనరి యాత్మ తనుద్యుతి తేజరిల్లఁగా
హితులు పురోహితుల్ వసుమతీశులు మిత్రులు బాంధవుల్ బుధుల్
సుతులును మాగధుల్ కవులు సూతులు మంత్రులు భృత్యులుఁ శుభ
స్థితిఁ గొలువంగ నొప్పె నుడుసేవితుఁ డైన సుధాంశుపోలికన్. 636

క. కరుణార్ద్రదృష్టిఁ బ్రజలం, బరిరక్షింపుచు వివేకభావ కళా చా
తురి మెఱసి యిష్టగోష్ఠిం, బరమానందమున రాజ్యభారకుఁ డగుచున్. 637

-: జరాసంధభీతు లైన రాజుల పంపున విప్రుండు కృష్ణునిసన్నిధి కేతెంచుట :-

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రతిదివసంబును నుండ, నొక్కనాఁ డపూర్వదర్శనుం డయిన భూసురుం డొక్కరుండు చనుదెంచి, సభాస్థానంబునం గొలువున్న ముకుందునిం బొడగని, దండప్రణామం బాచరించి, వినయంబునఁ గరంబులు మొగిచి, యిట్లనియె. 638

క. కంజవిలోచన! దానవ, భంజన! యోగీంద్ర విమల[2]భావన! సద్బో
ధాంజనదృష్టి నిదర్శన, రంజిత శుభమూర్తి! కృష్ణ! రామావరజా! 639

తే. అవధరింపు జరాసంధుఁ డతులబలుఁడు
దనకు మ్రొక్కని ధారుణీధవుల నెల్ల
వెదకి తెప్పించి యిరువదివేల నాఁకఁ
బెట్టినాఁడు గిరివ్రజ పట్టణమున. 640

తే. వారు పుత్తేర వచ్చినవాఁడ నేను
నరవరోత్తమ! నృపుల విన్నపముగాఁగ
విన్నవించెద నామాట వినినమీఁద
ననఘ! నీ దయ వారి భాగ్యంబుకొలఁది. 641

1. సుధర్మాఖ్యాంసభాం (70.18) 2. భావలసత్ (తం. వా.)

వ. అని ధరాధిపుల విన్నపంబుగా ని ట్లనియె. 642

ఉ. వారిజనాభ ! భక్తజనవత్సల ! దుష్టమదాసురేంద్ర సం
హార ! సరోరుహాసన పురారి ముఖామర వంద్య పాదపం
కేరుహా ! సర్వలోక పరికీర్తిత దివ్యమహాప్రభావ ! సం
సారవిదూర ! నందతనుజాత ! రమాహృదయేశ ! మాధవా ! 643

ఆ. ఆర్తజనుల మమ్ము నరసి రక్షించు మ
హాత్మ ! భక్తజన భయాపహరణ !
నిన్ను మది నుతించి నీకు ప్రొక్కెదము నీ
చరణయుగము మాకు శరణ మనఘ! 644

క. బలియుల దండింపను దు, ర్బలులను రక్షింప జగతిపై నిజలీలా
కలితుఁడ వై యుగయుగమున, నలవడ నుదయింతు కాదె యభవ! యనంతా!

క. నీ మదిఁ దోఁపని యర్థం, బీ మేదినియందుఁ గలదె యీశ్వర ! భక్త
స్తోమ సురభూజ ! త్రిజగత్, క్షేమంకర ! దీనరక్ష సేయు మురారీ ! 646

క. నీ పంపు సేయకుండఁగ, నా పద్మభవాది [1]సురుల కయినను వశమే
శ్రీపతి ! శరణాగతులం, జేపట్టి నిరోధ ముడుగఁ జేయుము కృష్ణా ! 647

క. అభవుఁడ వయ్యును జగతిం, బ్రభవించుట లీల గాక భవమొందుటయే
ప్రభువులకుం బ్రభుఁడవు మము, సభయాత్ముల నరసి కావఁ జను నార్తిహరా !

క. కదనమున నీ భుజావళి, కెదిరింపఁగలేక పాఱఁడే విక్రమ సం
పద చెడఁగ జరాసంధుఁడు, పదునెనిమిది మార్లు ధరణిపాలురు నవ్వన్. 649

వ. అట్లు తన పడిన బన్నములన్ దలంపక, సింహంబు సమద దంతావళంబుల నరికట్టి కారించు చందంబున, మమ్ముం జెఱపట్టి బాధింపుచున్న య ప్పాపాత్ముని మర్దించి, కారాగృహావాస బద్ధుల మగు మా నిర్బంధంబులం బాపి, సుత దార మిత్ర వర్గంబులం గూర్చి, యనన్య శరణ్యుల మయిన మమ్ము రక్షింపుము. అని విన్నవించి రని, బ్రాహ్మణుండు విన్నపంబు సేయు నవసరంబున. 650

ధర్మజ రాజసూయాధ్వర రక్షణార్థము కృష్ణుం డింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుట

సీ. శారద చంద్రికా సారంగ రుచితోడ జడముడి కెంపు చేసఱచి నవ్వ
శరదంబు దావృత సౌదామనీ లతాశోభఁ గాంచన కటిసూత్ర మలర
లలిత పూర్ణేందు మండల కలంకము గతి మృదు మృగాజినరుచి మించుఁ జూపఁ
గల్ప శాఖాగ్ర సంగత పుష్పగుచ్ఛంబు లీలఁ గేలను నక్షమాల యమర

1. సురల. (హా తం)

తే. భూరి పుణ్యనదీ తోయ పూరణమునఁ
దగు కమండలు వొక్క హస్తమునఁ దనర
వెల్ల జన్నిద మఱుత శోభిల్ల వచ్చె
నారదుండు వివేక విశారదుండు. 651

క. చనుదెంచె నట్లు ముని నిజ, తనుకాంతుల నఖిల దిగ్వితానము వెలుఁగన్
వనజాప్తుఁ బోలి య య్యదు, జనములుఁ గృష్ణుండు లేచి సంప్రీతి మెయిన్.

క. వినయమున మ్రొక్కి కనకా,సనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి సముచిత వివిధా
ర్చనములఁ దనిపి మురాంతకుఁ, డనియెన్ వినయంబు దోఁప న మ్మునితోడన్.

తే. ఎందునుం డిప్డు వచ్చితి విందులకును
నఖిల లోకైకసంచారి వగుటఁ జేసి
నీ వెఱుంగని యర్థంబు నిఖిలమందు
నరయ లేదండ్రు ని న్నొక టడుగ వలయు. 654

తే. పాండు నందను లిప్పు డేపగిది నెచట
నున్నవారలొ యెఱిగింపు మన్న మౌని
కరసరోజాతములు మోడ్చి కడఁకతోడఁ
బలికెఁ గమలాక్షుఁ జూచి సద్భక్తి మెఱసి. 655

వ. దేవా! నీవు విశ్వనిర్మాణకర్త వై, మాయ వై, సకల కార్యోత్పాదనాది శక్తి
యుక్తుండ వై, పావనుండ వై, పావకుండు దారువులందు నంతర్హిత ప్రకాశుం
డై యున్న చందంబున వర్తింపుచున్న నీదు దురత్యయం బయిన మాయాశతంబులఁ
బెక్కుమార్లు పొడగంటి. అదియును నా కద్భుతంబు గాదు. అట్లుంగాక, నీ సంకల్పం
బున జగం బుద్భవం బై, భవత్పరతంత్రం బగు. అట్టి నీ కిష్టం బయిన వస్తువు
సాధుతరంబుగాఁ దెలియ నెవ్వఁడు సమర్థుండు? ఏ పదార్థంబు ప్రమాణ
మూలంబునం దోఁచు, నదియును లోకవిచక్షణుండ వయిన నీదు రూపంబు.
మఱియును, ముక్తిమార్గంబు నెఱుంగక, సంసార పరవశు లయిన జీవుల
మాయాంధకారంబు నివర్తింపఁ జేయ సమర్థం బగు నీ దివ్యలీలావతారంబులం
గలుగు కీర్తి యను ప్రదీపంబుం బ్రజ్వలింపం జేసి, కృపసేయు నట్టి నీకు నమ
స్కరించెద. అది గావున, నీ ప్రపంచంబున నీ వెఱుంగని యర్థంబు గలదె? అని
కృష్ణునకు నారదుం డి ట్లనియె. 656

సీ. అయినను వినుపింతు నవధరింపుము దేవ! పాండుతనూజుండు పారమేష్ఠ్య
కామానుమోది యై [1]కావింప నున్నాఁడు రాజసూయ మహాధ్వరంబు వేడ్క
శ్రవణింప లోక విడంబనార్థము గాక పరికింపఁ దన కాత్మబాంధవుఁడవు
భక్తవత్సలుఁడవు పరమ పూరుషుఁడవు యజ్ఞరక్షకుఁడవు యజ్ఞభోక్త

తే. వగు భవత్సేవ చాలదె సుగతి వడయ
నయిన నీ మేన బావ ధర్మాత్మజుండు
నతని యజ్ఞంబు రక్షింప నంబుజాక్ష!
వలయు విచ్చేయు మచటికి వలను మెఱసి. 657

క. నీపేరు వినిన నొడివినఁ, బాపంబులు మాసిపోవుఁ బద్మాక్ష! జగ
ద్దీపక! నీ దర్శనమున, నేపారవె భక్తజనుల కిహపర సుఖముల్. 658

మ. భవదీయోజ్జ్వలకీర్తి దిగ్వితతులన్ భాసిల్లు యుష్మత్పదో
ద్భవ నైర్మల్య జలంబు లుత్కలికఁ బాతాళంబునం బాఱు భో
గవతీ నామమునం దనర్చి ధరణిం గంగానదీ రూప మై
దివి మందాకిని యై జగత్త్రియమునం దీపించుఁ గాదే హరి! 659

క. ఆ మఖవేళ సమస్త ధరామండలిఁ గలుగు మేటి రాజులు మౌని
స్తోమంబును భవదీయ మహా మహిమము చూచి సత్కృతార్థత పొందన్. 660

క. కలరని చెప్పిన న మ్మునిపలుకులకున్ ముదము నొంది పంకజనాభుం
డెలనవ్వు మొగమునకుఁ జెలువొలయఁగఁ బాటించి యుద్ధవున కిట్లనియెన్.

క. ఉద్ధవ! మహిత వివేక సమిద్ధ వచోవిభవ! కార్య మేగతి నడచున్
వృద్ధవ రానుమతంబుగ, బోద్ధవ్యము గాఁగఁ జెప్పు పురుషనిధానా! 662

తే. అనఘ చారిత్ర! నీవు నా యక్షియుగము
వంటి వాఁడవు మనకు నవశ్య మగుచుఁ
జేయఁ దగినట్టి కార్యంబు సెప్పు నీవు
నేమి పంచినఁ గావింతు నిద్ధచరిత! 663

—: శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవుని యాలోచన చొప్పున ధర్మరాజు పాలికిఁ బోవుట :—

వ. అని సర్వజ్ఞుం డయిన హరి యజ్ఞుండువోలెఁ దన్ను నడిగినఁ బురుషోత్తముని భాషణంబులకు మనంబున సంతసిల్లి, యతని పాదాంబుజంబులు దన మనంబున నిడికొని, వృద్ధానుమతంబుగా నే నెఱింగిన తెఱంగు విన్నవించెద. అవధరింపుము

1. కావింపఁ గలఁడు సద్(హ); కావించుచున్నాఁడు (వ్రాఁతప్రతు లన్నిట)

అధ్యాయము - ౭౧

దేవా! దేవముని చెప్పినట్లు భవదీయ భక్తుం డయిన యుధిష్ఠిరు యాగపాలనంబు సేయం గైకొనుట కార్యంబు. అదియునుం గాక, నిఖిల దిగ్విజయ మూలం బగు రాజసూయ కృత్యంబునంద జరాసంధ మర్దనంబును, నతనిచేత బద్ధు లయిన రాజుల కారాగృహ విమోచనము గావించుటయును, జేకూరును. అదియునుం గాక, నాగాయుత సత్త్వుండును, శతాక్షౌహిణీ బలాన్వితుండును, నగు మాగధుని వధియింప మన ప్రభంజన నందనుండు గాని యొం డొరులు సమర్థులు గారు. అట్లగుట నతండు భూసురు లేమి గోరిన న య్యర్థంబు [1]వృథాకరించక యిచ్చుం గావునఁ, గపట విప్రవేషంబునం జని, యా జరాసంధుని నాహవభిక్ష వేఁడిన, భవత్సన్నిధానంబున, న ప్పవమానతనయుం డతని వధియించును. అట్టి కార్యంబు చేత బహుళార్థసాధనం బగు. అని పలికిన విని, నారదుండును, యాదవజనంబులును, సభికులును బొగడిరి. అంత. 664

సీ. తరళ [2]విచిత్రక స్థగిత ప్రభావళిఁ దనరారు గరుడకేతనము వెలుఁగఁ
గాంచన చక్రసంగత ఘంటికా ఘణ ఘణ నినాదమున దిక్కరులు బెదర
నలలిత మేఘ పుష్పక వలాహక [3]శైబ్య సుగ్రీవ తురగ విస్ఫురణ దనర
బాలసూర్య ప్రభాభాసమాన ద్యుతి దిగ్వితానంబుల దీటుకొనఁగఁ

తే. ప్రకటరుచి నొప్పు తేరు [4]దారుకుఁడు దేర
నెక్కి వెడలెడు నపుడు పెంపెనయఁ జెలఁగె
శంఖ కాహళ పటహ నిస్సాణ డిండి
మాది రవములు భరిత దిగంతములుగ. 665

క. మనుజేశ్వరునకుఁ దాలాం, కునకును గురు వృద్ధ జనులకును మ్రొక్కి ప్రియం
బున ననుపఁ గాంచనస్యం, దన సామజ వాజి భట కదంబము గొలువన్. 666

తే. వంది మాగధ సూత కైవారరవము
వసుమతీసురకోటి దీవనల మ్రోఁత
లనుగమింపంగ సతులు సౌధాగ్రశిఖర
[5]సీమలం దుండి ముత్యాలసేస లొలుక. 667

క. లీలం జని కృష్ణుఁడు వా, హ్యాళిన్ నవ కుసుమ ఫల భరానత శాఖా
లోల ఘనసార సాల ర, సాల వనస్థలమునందుఁ జతురత విడిసెన్. 668

1. వృథసేయక (తం. వా.) 2. విచిత్రిత (క. చ.) 3. సైన్య (హ.) 4. దారకుఁడు (వా.)
5. జాలములనుండి....శానలొలుక (హ.)

వ. అట్టియెడ సరోజనాభు శుద్ధాంతంబున. 669

సీ. వికచ మరంద నవీన సౌరభ లస న్మందారకుసుమ దామములు తుఱిమి
చారు సుగంధ కస్తూరికా ఘనసార మిళిత చందనపంక మెలమి నలఁది
కనకకుండల కన త్కంకణ నూపుర ముద్రికా భూషణములు ధరించి
యంచిత ముక్తాఫలాంచల మృదుల దివ్యాంబరవములు చెలువారఁ గట్టి

తే. యర్ధచంద్రుని నెకసక్కె మాడునట్టి
యళికఫలకలఁ దిలకము లలరఁ దీర్చి
పెంపు దీపింప నుడురాజ బింబముఖులు
నవ చతుర్విధ శృంగార మవధరించి. 670

తే. జలజలోచను కడకు నుత్కలికతోడఁ
దనరు శిబికంబులందు నందనులుఁ దాముఁ
[1]గనఁగ నేతేర ఫణిహారజనులు వేత్ర
కలితు లై పౌరులను నెడగలుగ జడియ. 671

క. అసమాస్త్రుఁడు పులు కడిగిన, కుసుమాస్త్రములఁ వాసించి కోమలతనువుల్
మిసమిస మెఱవఁగఁ [2]గాంతా, విసరము దాసీజనంబు విభవ మెలర్పన్. 672

ఆ. హరుల వేసడములఁ గరులను నెక్కి తో
నరుగుదేర బహువి ధాయుధములు
దాల్చి సుభటకోటి తగిలి రా నంతఃపు
రాంగనలు సితాంబుజాతుకడకు. 673

వ. వచ్చిరి. అంత. 674

క. నారదుని మాధవుఁడు స, త్కారంబున [3]వీడుకొన నతండును హృదయాం
భోరుహమునఁ గృష్ణునకును, వారక మ్రొక్కుచును వెస దివంబున కరిగెన్. 675

క. నరవరుల దూతయును ముర, హరుచే నభయప్రదాన మంది ధరిత్రీ
వరులకడ కేఁగి పద్మో, దరు వచనము సెప్పి సమ్మదంబునఁ దేల్చెన్. 676

వ. అంతఁ గృష్ణుండును, నిజ కాంతా తనయ బంధు సుహృజ్జన సమేతుం డై, కదలి
చను నెడ. 677

1. జవము (హ.); కడఁక (తం.) 2. వేశ్యా (తం. వా.) 2. వీడుకొలువ నతఁడును
(తం. వా.)

చ. ¹కటపట రత్నకంబళ నికాయ కుటీరము లుల్లసిల్ల ను
త్కటతర చామర ధ్వజపతాక కిరీట సితాతపత్ర వి
స్ఫుట ఘనహేతి దీధితి నభోమణిఁ గప్పఁగఁ దూర్యఘోషముల్
చటుల తిమింగి లోర్మిరవ సాగరఘోషము నాక్రమింపఁగన్. 678

క. కరి హరి రథ సుభట సము, త్కరములు సేవింప మురవిదారుఁడు గడచెన్
సరి దుపవన దుర్గ సరో, వర జనపద పుర పుళిందవన గోష్ఠములన్. 679

వ. ఇట్లు కడచి చనుచు, నానర్తక సౌవీర మరుదేశంబులు దాఁటి, యిందుమతిని దర్శించి, దృషద్వతి నుత్తరించి, సరస్వతీనది దాఁటి, పాంచాల మత్స్య విషయంబులు లోనుగాఁ గడచి,యింద్రప్రస్థపురంబు డాయంజని, తత్పురోపకంఠ వనంబున విడిసిన. 680

—: పాండవులు శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొని తోడ్కొనిపోవుట:—

క. హరిరాక నెఱిఁగి ధర్మజుఁ, డఱలేని ముదంబుతోడ ననుజులు బంధుల్
గురుజన సచివ పురోహిత, పరిచారక కరి రథాశ్వ భట యుతుఁ డగుచున్. 681

క. చిందములు మొరయ గాయక, బృందంబుల నుతులు సెవుల బెరయఁగ భక్తిన్
డెందము దగులఁగఁ బరమా, నందంబున హరి నెదుర్కొనఁగఁ జనుదెంచెన్. 682

వ. అట్లు చనుదెంచి, ధర్మనందనుండు సమాగతుం డైన సరోజనాభునిం బెద్దతడవు గాఢాలింగనంబు చేసి, రోమాంచ కంచుకిత శరీరుం డై, యానంద బాష్పధారా సిక్త కపోలుం డై, నిర్భరానంద కందళిత హృదయుం డై, బాహ్యంబు మఱచి యుండె. అప్పుడు హరిని వాయునందన వాసవతనూభవులుఁ గౌఁగిటం జేర్చి, సమ్మదం బందిరి. మాద్రేయులు దండప్రణామంబు లాచరించిన, సత్కరించి య ప్పుండరీకాక్షుండు విప్ర వృద్ధ జనంబులకు నమస్కారంబులు సేసి, వారలు గావించు వివిధార్చనలం బరితుష్టుం డై, కేకయ సృంజయాది భూవిభుల మన్నించి,సూత మాగధాదుల కనేకపదార్థంబు లొసంగి, చతురంగబల సమేతుం డై, వివిధ మణితోరణాది విచిత్రాలంకృతంబును, అతి వైభవోపేతంబును, నైన పురంబు ప్రవేశించి, రాజమార్గంబునం జనుచుండఁ, బౌరకామిను లట్టియెడ. 683

సీ. కొఱనెలపైఁ దోఁచు నిరులు నాఁ జెలువొందినొసలిపైఁ గురులు తుంపెసలుగునియ
హాటక మణిమయ తాటంక రోచులు గండభాగంబున గంతులిడఁగ
స్ఫురిత విద్రుమని భాధరబింబ రుచితోడ దరహాసచంద్రిక సరసమాడ
నొండొంటితో రాయు నుత్తుంగ కుచకుంభములు మొగంబులకును బుటముతెగయ

1. ఘటపట (హ.)

తే. బడుగునడుములు వడఁకంగ నడుగు లిడఁగ
[1]రవళిమెట్టెలు మణినూపురములు [2]మొరయఁ
[3]బొలుచు కచబంధములు భుజంబుల నటింపఁ
బయ్యెదలు వీడియాడ సంభ్రమముతోడ. 684

వ. అట్లు కృష్ణసందర్శన కుతూహల పరస్పరాహూయమాన లై, గురుపతి సుత బంధు జనంబులు వారింప నతిక్రమించి, సమున్నత కనకహర్మ్య శిఖరాగ్రంబు లెక్కి, కృష్ణుం జూచి, తమలో ని ట్లనిరి. 685

సీ. విశ్వగర్భుండు నా వెలయు [4]మే టిల యశోదానందులకుఁ బ్రియసూనుఁ డయ్యె
బ్రహ్మాది సురులకు భావింపఁగా రాని బ్రహ్మంబు గోపాలబాలుఁ డయ్యె
వేదశాస్త్రంబులు వెదకి కానఁగలేని గట్టి వ్రేతలచేతఁ గట్టువడియె
దివిజుల కమృతంబు దివిరి యిచ్చిన భక్త సులభుండు నవనీతచోరుఁ డయ్యె

తే. నెనయఁ గమలాసతికిఁ జిత్తమీని వేల్పు
[5]వల్లవీ మానసంబులు పల్లవింపఁ
జేసె నని కామినులు సౌధశిఖరములను
గూడి తమలోన ముచ్చట లాడి రధిప ! 686

వ. మఱియును. 687

సీ. గోపాలబాలురఁ గూడి యాడెడి నాఁడు వ్రేపల్లెలోపల నేపు రేఁగి
చల్లమ్మఁబోయెడు సతుల కొంగులఁ బట్టి మెఱుఁగు చెక్కిళ్ళపై మీటి మీటి
కలికి యై సుద్దాడి కౌఁగిటఁ జేర్చిన పూఁబోణి కుచములు పుడికి పుడికి
పాయని యనురక్తిఁ డాయఁ జేరిన యింతి యధర సుధారసం బాని యాని

తే. యురు సమాధిపరాష్టాంగ యోగయుక్తు
లైన యోగీశ్వరులుఁ గాననట్టి జెట్టి
వల్లవీజన నవకల్పవల్లి యయ్యె
ననుచుఁ బొగడిరి కృష్ణు న య్యబ్జముఖులు. 688

మ. అని యి బ్భంగి సరోజలోచనలు సౌధాగ్రంబు లందుండి య
వ్వనజాతాక్షుని దివ్యమూర్తిఁ దమ భావంబందుఁ గీలించి సం
జనితానంద రసాబ్ధిమగ్న లగుచుం సంప్రీతిఁ దద్భవ్య కీ
ర్తన లై చల్లిరి నవ్యలాజములు మందార ప్రసూనావళుల్. 689

1. రవము మెట్టెలు (వా.) 2. మొఱయ (వా.) 3. బోలుకచబంధములు (వా.)
4. వేల్పుల (తం. వా.) 5. గొల్లయిల్లాండ్ర యుల్లముల్ (తం. వా.)

వ. తదనంతరంబున శోభనపదార్థములు గొనివచ్చి, ధరణీసుర క్షత్త్రియ వణిక్పుంగ
వులు దామోదరునకుఁ గానుకలు దెచ్చి, సమర్పించిరి. పుణ్యాంగనా జనంబులు
పసిఁడి పళ్లెరంబులఁ గర్పూర నీరాజనంబులు నివాళింప నంతఃపురంబు సొత్తెంచె.
అంతఁ గుంతిభోజ నందనయుం గృష్ణునిం గని, పర్యంకంబు డిగ్గి, కౌఁగిలింప,
నా యదువల్లభుండు, మేనత్తకు దండప్రణామం బాచరించె. పాంచాలియు
ముకుందునకు నభివందనం బొనరించి, కుంతిపంపున గోవిందు భామిను లగు
రుక్మిణి మొదలైన వారికి గంధాక్షత కుసుమ తాంబూలంబు లిడి, లలిత దుకూల
మణిభూషణంబులం బూజించె. యుధిష్ఠిరుండును గమలనయనుని వధూజనుల
ననుగత బంధు మిత్త్ర పుత్త్ర సచివ పురోహిత పరిచారక సముదయంబుల నుచి
తంబు లగు స్థలంబుల విడియింప నియమించి, దినదినంబును నభినవంబు లగు
వివిధోపచారంబులు గావించుచుండె. 690

క. హరియు యుధిష్ఠిరు సముచిత, పరిచర్యల కాత్మ నలరి పార్థుఁడుఁ దానుఁ
సరస విహారక్రియలను, సురుచిరగతిఁ గొన్ని నెలలు సుఖముండె నృపా ! 691

అధ్యాయము – ౭౨

వ. అంత. 692

సీ. ధరణీశ ! యొకనాఁడు ధర్మతనూజుండు ప్రవిమల నిజ సభాభవనమందు
హితులు మంత్రులు పురోహితులును సుతులును మిత్రులు బంధువుల్ క్షత్త్రవరులు
పరిచారకులు సూత పాఠక కవి బుధవరులును మునులును వరుసఁ గొలువఁ
జిరలీల నవరత్న సింహాసనస్థుఁ డై కొలువుండి వినతుఁ డై నళిననాభు

తే. భువనరక్షణ దక్షు నద్భుతచరిత్రు
యదుకులేశ్వరు మురదైత్య మదవిభేది
నాప్తు నయవేదిఁ జతురుపాయ ప్రవీణుఁ
జూచి యి ట్లని పలికె నస్తోక చరిత ! 693

తే. అనఘ చారిత్ర ! రాజసూ యాధ్వరంబు
నెమ్మిఁ గావించు వేడుక నెమ్మనమున
నెనయుచున్నది యది నిర్వహింప నీవ
కాక మా కాత్మబంధువుల్ గలరె యొరులు. 694

ఉ. ఎవ్వరు నీ పదాంబుజము లెప్పుడు గొల్తురు భక్తినిష్ఠు లై
యెవ్వరు నిన్నుఁ బ్రేమ నుతియింతురు భూరి వివేకశాలు లై
య వ్విమలాత్ము లందుదు రుదంచిత శోభన నిత్యసౌఖ్యముల్
నివ్వటిలంగఁ గృష్ణ ! నిను నేర్చి భజించిన రిత్తవోవునే. 695

—: ధర్మరాజు దిగ్విజయార్థము భీమాదులఁ బంపుట :—

వ. అనినఁ గృష్ణుండు ధర్మనందనుం గనుంగొని, యి ట్లనియె. 696

చ. నయగుణశాలి! పాండునృపనందన! నీ తలఁ పొప్పు నీ క్రతు
క్రియ ముని దేవతా పితృ సుకృత్యము నై నిఖిలోగ్ర శాత్రవ
క్షయమును బాంధవప్రియము సంచితపుణ్యము నిత్యకీర్తియున్
జయము నొసంగు దీనిఁ గురుసత్తమ! వేగ యుపక్రమింపుమా! 697

క. మనుచరిత! నీ సహోదరు, లనుపమ దివ్యాస్త్రవేదు లాహవ భూమిన్
జెనకిన వైరి నృపాలురఁ, దునుమఁగఁ జాలుదురు శౌర్య దుర్దమ భంగిన్. 698

క. గెలువుము వినుత నృపాలుర, వెలయుము బుధవినుత మైన విశ్రుత కీర్తిన్
నిలుపుము నిఖిల ధరామం, డలిని భవచ్ఛాసనము దృఢంబుగఁ జెల్లన్. 699

క. నీ పంపు కార్య మొరులం, జూపక యేఁ జేయ [1]నిన్ను జుట్టన వేళన్
జూపఁగ వచ్చునె సకల ధరాపతులకు నీకుఁ జేయరానిది గలదే. 700

వ. కావున. 701

క. విమలమతి నిట్టి మఖరాజమునకుఁ దెప్పింపవలయు సంభారంబుల్
సమకూర్చుము నీ యనుజుల, సమదగతిం బంపు నిఖిల శత్రుల గెల్వన్. 702

క. అను మాటలు విని కుంతీ, తనయుఁడు మోదమును బొంది తామరసాక్షున్
వినుతించి శౌర్యకలితుల, యనుజులదెసఁ జూచి, పలికె హర్షముతోడన్. 703

క. సృంజయ భూపాలకులును, గుంజర రథ వాజి సుభట కోటులు నినుఁ గొ
ల్వం జను మని సహదేవుని, నంజక పొమ్మనియె దక్షిణాశ జయింపన్. 704

క. ప్రకట చతుర్విధ సేనా, ప్రకరంబులు గొలువఁ బంచెఁ బడమటి దిశకున్
నకులున్ విదళిత రిపు [2]భూపకులున్ శౌర్యంబు మెఱసి పార్థివముఖ్యా! 705

క. దుర్జన భంజను, శౌర్యోపార్జిత విజయ[3]ప్రకాండు నాహవ నిపుణు
న్నర్జున మహిత యశోనిధి, నర్జును నుత్తరపు దిశకు ననిపె నరేంద్రా! 706

ఆ. మహిత శౌర్యనిధులు మత్స్య కేకయ[4] మద్ర
భూతలేంద్ర బలసమేతముగను
దర్ప మొప్పఁ బంపెఁ దూర్పు దిక్కునకు ను
ద్దామ నిహత వైరిధాము భీము. 707

1. నిన్నుఁ జుట్టిన వేళన్ (హ.) 2. భూపకునిన్ (హ.) 3. ప్రతాప (శ. గ.) 4 భద్ర (హ)

చ. పనిచిన వార లేఁగి ఘన బాహుపరాక్రమ విక్రమంబుల
న్ననుపమ శౌర్యులై న చతురంత మహీశుల నోర్చి కప్పముల్
గనక వినూత్న రత్న తురగ ప్రముఖాఖిల వస్తుజాతముల్
గొని చనుదెంచి ధర్మజునకుఁ బ్రణమిల్లి యుదాత్త చిత్తులై. 708

చ. తమతమ పోయివచ్చిన విధంబులు భూపతులన్ జయించుటల్
క్రమమునఁ జెప్ప నందుల జరాతనయుం డరివెట్టఁ డయ్యె నం
చమరవరేణ్య నందనుఁ డహంకృతి తక్కఁగ విన్నవించినన్
యమసుతుఁ డూరకుండె వికలాత్మకుఁ డై విని యంతఁ గృష్ణుడున్. 709

తే. ధర్మనందనుఁ జూచి యుత్కలికతోడఁ
బలికె మాగధుఁ బోరఁ జంపఁగ నుపాయ
మొకటి గల [1]దది దెలిపెద నుద్ధవుండు
నాకుఁ జెప్పినచందంబు నయచరిత్ర! 710

చ. విను మగధేశ్వరుం డెపుడు విప్రజనావలియందు భక్తియున్
వినయము గల్గి [3]యెద్దియును వేఁడినచో వృథసేయ కిచ్చుఁగా
వున [4]విజయుండునుం బవనపుత్రుఁడు నేనును బ్రాహ్మణాకృతిన్
జని రణభిక్ష వేఁడిన వశంవదుఁ డై యతఁ డిచ్చుఁ గోరికల్. 711

వ. అట్టియెడ. 712

—: శ్రీకృష్ణ భీమార్జునులు జరాసంధుని వధింపఁ బోవుట :—

తే. తవిలి యప్పుడు మల్లయుద్ధమున వానిఁ
బిలుకుమార్పింపవచ్చును భీముచేత
ననిన ధర్మజుఁ డిది లెస్స యనిన విప్ర
వేషములు దాల్చి యరిగిరి విశద యశులు. 713

వ. అట్లు కృష్ణ భీమార్జునులు బ్రాహ్మణవేషంబులు దాల్చి, త్రేతాగ్నులుం బోలెఁ దమ శరీర తేజోవిశేషంబులు వెలుంగ, నతిత్వరితగతిం జని, గిరివ్రజపురంబు సొచ్చి, యందు నతిథిపూజలు శ్రద్ధాగరిష్ఠ చిత్తుం డై, కావింపుచున్న జరాసంధునిం గనుంగొని యి ట్లనిరి. 714

క. ధరణీశ! యతిథిపూజా, పరుఁడవు నీ వనుచు దిశలఁ బలుకఁగ విని మే
మరుదెంచితిమి మదీప్సిత, మఱసేయక యిమ్ము సువ్రతాచారనిధీ! 715

1. దెలుఁగ (హ.) 2. యుండియును (హ.) 3. నేపున (హ.); కావునఁ దగ నర్జునుండు పవనోద్భవుఁ డేనును (తం.)

క. అతిథి జనంబుల భక్తిం, సతతముఁ బూజించి యుచిత సత్కారము లు
న్నతి నడుపు సజ్జనులు శాశ్వత కీర్తులు ధరణిఁ బడయఁ జాలుదు రనఘా! 716

క. పరికింపఁగ దేహం బస్థిర మని నిజబుద్ధిఁ దలఁచి చిరతర కీర్తి
స్ఫురణన్ బ్రస్తుతి కెక్కని, పురుషుఁడు జీవన్మృతుండు భూరివివేకా! 717

క. ధారుణిలోన వదాన్యుల, కీరాని పదార్థ మొక్కటేనియుఁ గలదే
కోరిన [1]తన మే నెముకలు, ధీరుం డై యిచ్చె [2]మును దధీచన వినమే! 718

క. అడిగిన వృథ సేయక తన, యొడ లాకఁలిగొన్న [3]యెఱుకు కోగిరముగ నే
ర్పడ నిచ్చి కీర్తి గనె నని, పుడమిన్ మును వినమె యల కపోతము ననఘా!

క. ఆ యింద్రాగ్నులు శ్యేనక, వాయస రూపములఁ దన్ను [4]వలఁతిగ వేఁడన్
ధీయుతుఁ డై మును శిబి తన, కాయముఁ గోసిచ్చె నన జగంబుల వినమే. 720

ఆ. ధీరమతులు రంతిదేవ హరిశ్చంద్ర
[5]బలుల నుంఛవృత్తి బ్రాహ్మణునిని
మున్ను చెప్ప వినమె సన్నుత చరితులు
సన్న నైన నేఁడు నున్నవారు. 721

వ. అనిన విని, జరాసంధుండు వారల రూపంబులును, మేఘగంభీర భాషణంబులును, గుణకిణాంకంబులును, మహాప్రభావంబులునుం జూచి, తన మనంబున వీరలు బ్రాహ్మణవేషధారు లైన [6]రాజేంద్రు లని తలంచి, యి మ్మహాత్ములు గోరిన పదార్థంబె కాదు. ప్రాణం బయిన నిత్తును. అదియునుం గాక, తొల్లి బలీంద్రుండు, విప్రవ్యాజంబున నడిగిన విష్ణుదేవునకు నాత్మపద భ్రష్టుం డగుట నెఱింగియు విచారింపక, జగత్త్రయంబు నిచ్చి, కీర్తిపరుం డయ్యె. క్షత్ర బంధుం డనువాఁడును, బ్రాహ్మణార్థంబు ప్రాణపరిత్యాగంబు చేసి, నిర్మలంబగు యశంబు వడసె. అది గావున, ననిత్యంబయిన కాయంబు విచారణీయంబు గాదు. కీర్తి వడయుట లెస్స. అని విచారించి, యుదారుండై, కృష్ణార్జున భీములం గని యి ట్లనియె. 722

క. భూరి గుణులార! మీ మది, కోరిక లెఱిఁగింపుఁ డేమి కోరిన నైనం
ధీరత నొసఁగుటయే కా, దారయ నా శిరముఁ ద్రుంచి యైనను నిత్తున్. 723

---

1. తనమే యెముకలు(తం.వా.) 2. నని దధీచిని వివమే(తం.వా.) 3. యెరుక కోగిరముగ(హ.)
4. వలగతి వేడగ (హ.) 5. బలిశిలోంఛవృత్తి బ్రాహ్మణులను (తం.) 6. రాజేంద్రులు గానోపుదురని (తం.వా.)

ఉ. నావుడుఁ గృష్ణుఁ డమ్మగధనాథున కిట్లను భూవరేణ్య! నీ
భావము సూనృతవ్రత శుభస్థితిఁ జెందు టెఱుంగవచ్చె మా
కీవలె నాజి[1]భిత్తు మితఁ డింద్ర తనూభవుఁ డే నుపేంద్రుఁడన్
బావని వీఁడె యిం దొకనిఁ [2]బైకొని యొక్కటి పోరఁగాఁ దగున్. 724

చ. అన విని వాఁడు నవ్వి యహహా! విన వింతలు పుట్టె మున్ను న
న్నని మొన నోర్వఁజాలక భయంబునఁ [3]బాఱితి వెక్కుమార్లు వం
చన మధురాపురిన్ విడిచి సాగరమధ్యమునందు డాఁగవే
వనరుహనాభ! నీ బిరుదు వాఁడితనంబును నాకు వింతయే. 725

క. ఇన్నేలఁ జెప్ప మాయలఁ, బన్నినఁ బోవిడువ గోపబాలక! బలసం
పన్నుని మాగధభూవరు, నన్నెఱుఁగవె తొల్లి నందనందన! పోరన్. 726

ఉ. కాన రణోర్వి నన్నెదురఁ గష్టము గాన [4]తలంగు గోత్రభిత్
సూనుఁడు భూరి బాహుబల దుర్దముఁ డయ్యును బిన్న యీ మరుత్
సూనుఁడు మామక ప్రకట దోర్బల శక్తికిఁ జూడఁ [5]దుల్యుఁడౌ
వీని నెదుర్తు నంచుఁ జెయి వీచె జరాసుతుఁ డుగ్రమూర్తియై. 727

శ్రీ కృష్ణ సహాయుం డగు భీముండు జరాసంధునితో యుద్ధము సేయుట.

క. కరువలి సుతునకు నొక భీకర గద నిప్పించి యొక్క గద తన కేలన్
ధరియించి నలువురును [6]గ్ర, చ్చఱఁ బురి వెలికేఁగి యచట సమతల భూమిన్.

సీ. పర్వత ద్వంద్వంబు పాథోధి యుగళంబు మృగపతి ద్వితయంబు వృషభయుగము
పావకద్వయము దంతావళ యుగళంబు దలపడువీక నుద్దండలీలఁ
గదిసి యన్యోన్య భీకర గదాహతుల నుగ్రంబుగ విస్ఫులింగములు చెదరఁ
గెరలుచు సవ్య దక్షిణ మండల భ్రమణములను సింహ చంక్రమణములను

తే. గదిసి పాయుచు డాసి డగ్గఱుచు మింటి
కెగసి క్రుంగుచుఁ గ్రుంగి వే యెగసి భూమి
పగుల నార్చి ఛటచ్ఛటోద్భట మహోగ్ర
ఘన గదాఘట్టన ధ్వని గగన మగల. 729

వ. అంత. 730

1. భిత్తుయితఁ డింద్ర (తం. వా.) 2. పైఁగొని (హ.) 3. పాఱితనేకమార్లు (హ.)
4. ఁగడంగి (హ.) 5. తుల్యమౌ (హ.) 6. మత్సరమున (హ.)

మ. గద సారించి జరాతనూభవుఁడు హుంకార ప్రఘోషంబునన్
జద లల్లాడఁగఁ బాదఘట్టనమునన్ సవ్యాంసభాగమునన్
గదలన్ వాయుజు వ్రేసె వ్రేయ నతఁ డుగ్రక్రోధ దీప్తాస్యుఁడై
యది దప్పించి విరోధి మస్తకము వ్రేయన్ వాఁడు పోఁదట్టుచున్. 731

చ. మడవక భీమసేనుఁడును మాగధరాజుఁ గడంగి బెబ్బులుల్
విడివడు లీల నొండొరుల వీఁపులు మూఁపులునుం బ్రకోష్ఠముల్
నడితల లూరు జాను జఘన ప్రకరంబులు బిట్టు వ్రయ్యఁగాఁ
బిడుగులఁ బోలు పెన్ గదల బెట్టుగ వ్రేయుచుఁ బాయుచున్ వెసన్. 732

లయవిభాతి. బెడగడరు పెన్ గదలు పొడిపొడిగఁ దాఁకఁ బెను
పిడుగు లవనిం దొరఁగ నుడుగణము రాలన్
మిడుఁగుఱులు [1]చెదర నభ మడల హరి దంతములు
[2]వడఁక జడధుల్ గలఁగఁ బుడమి చలియింపన్
వెడచఱువ మొత్తియును దడఁబడఁగ నొత్తియును
నెడమ [3]గుడి లాఁచి తిరుగుడు వడుచు వ్రేయన్
వడవడ వడంకుచును సుడివడక డాసి చల
ముడుగ కపు డొండొరులు వడిచెడక పోరన్. 733

వ. ఇవ్విధంబునం బోరుచుండ, నొండొరుల గదాదండంబులు [4]దుమురులైనం, బెండువడక, సమద దిగ్వేదండ శుండాదండ మండిత ప్రచండంబు లగు బాహు దండంబు లప్పళించి, ముష్టి యుద్ధంబునకు డగ్గఱి. 734

లయగ్రాహి. కాల వెస డాఁచియును గే లెడలఁ ద్రోచియును
దాలుములు దూలఁ బెడకేల వడి వ్రేయన్
ఫాలములుఁ గక్షములుఁ దాలువులు వక్షములు
లీల నెముకల్ మెదడు నేలఁ దుమురై వే
రాల విపుల క్షతవిలోల మగు నెత్తురులు
[5]జాలుకొని యేలఁ బెనుఁ[6]గాలువలుగన్ బే
తాల మద భూతములు [7]ఖేలనలఁ జేతులను
దాళములు దట్టుచు [8]సలీలగతి నాడన్. 735

---

1. పొరిఁజడలనడర (తం. వా.) 2. వెడల (వా.) 3. గుడులొచ్చి (హ.); గుడులాచి (తం.) 4. దురుము (హ.) 5. జాలుగొని (తం. వా.) 6. గాలువలుగొన (హ.) 7. ఖేలనుచు (హ.) 8. సులీలవడి (హ.)

ఉ. ప్రక్కలు చెక్కలున్ మెడలు పాణితలంబులచేఁ బగుల్చుచున్
ముక్కులు [1]నక్కలున్ జెవులు ముష్టిహతిన్ నలియంగ గ్రుద్దుచున్
డొక్కలు బిక్కలున్ ఘన కఠోర పదాహతి నొంచుచున్ నెఱుల్
దక్కక ప్రుక్క కొండొరులఁ దార్కొని [2]బేర్కొని పోరి రుగ్రతన్. 736

ఉ. హుమ్మని మ్రోఁగుచున్ బెలుచ హుంకృతు లిచ్చుచుఁ బాసి డాసి కో
కొమ్మనుచు [3]నొడళ్ళగిలి గుల్లల తిత్తులుగాఁ బదంబులన్
గ్రుమ్మచు ముష్టి ఘట్టనల [4]ప్రుక్కుచు నూర్పులు సందడింపఁగా
[5]సొమ్మలు వోవుచున్ దెలియుచున్ మదిఁ జేవయు లావుఁ జూపుచున్. 737

వ. ఇవ్విధంబున, వజ్రి వజ్ర సన్నిభంబు లగు నితరేతర ముష్టిఘట్టనల భిన్నాంగు లై, రక్త సిక్త శరీరంబులతోడఁ బుష్పితాశోకంబుల వీఁకను, జేగురుగొండల చందంబునను, జూపట్టి పోరుచుండఁ, గృష్ణుండు జరాసంధుని జన్మ మరణ ప్రకారంబు లాత్మ నెఱుంగుటం జేసి, వాయు తనూభవున కలయిక లేక లావును, జేవయుఁ గల్గునట్లు తద్గాత్రంబునందుఁ దన దివ్యతేజంబు నిల్పి, విరోధి నిరసనోపాయంబు నూహించి, సమీరణ నందనుండు సూచుచుండ, నొక్క శాఖాగ్రంబు రెండుగాఁ [6]జీల్చివైచి, వాని నట్లు చీరి చంపు మని, సంజ్ఞగాఁ జూపి చెప్పిన, నతండు నాకీలు దెలిసి, యవక్ర విక్రమ పరాక్రముం డై మాగధుం బడఁద్రోచి, వాని పదంబు పదంబునఁ ద్రొక్కి, బాహుయుగళంబున రెండవ పదంబు కదలకుండం బట్టి, మస్తక పర్యంతంబు ఫెళఫెళ మనుచుఁ జప్పు ళ్లుప్పతిల్ల, మత్తదంతావళంబు తాళవృక్షంబుఁ జీరు చందంబునఁ, బాద జాను జంఘోరు కటి మధ్యోదరాంస కర్ణ నయనంబులు వేఱువేఱు భాగంబులుగా వ్రయ్యలు [7]వాపి యార్చినఁ, బౌరజనంబులు గనుంగొని, భయాకులు లై, హాహాకారంబులు చేసిరి. అంత 738

క. అనిలజుని దేవపతినం, దనుఁడును బద్మాక్షుఁడును నుదారత నాలిం
గనములు సేసి పరాక్రమ, మున కద్భుతమంది మోదమునఁ బొగడి రొగిన్. 739

—: కారాగృహ విముక్తు లగు రాజులు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

క. వనజాక్షుఁ డంతఁ గరుణా, వననిధియును భక్తలోక వత్సలుఁడును గా
వున మాగధసుతు సహదే, వునిఁ బట్టముఁ గట్టెఁ [8]దన్నవోన్నత పదవిన్. 740

క. మగధాధినాథునకు ము, న్నగపడి చెఱసాలలను మహాదుఃఖముల
నొగులుచుఁ దనపాదాంబుజ, యుగళముఁ జింతింపుచున్న యుర్వీశ్వరులన్. 741

---

1. చెక్కలున్(హ.) 2. వేర్కొని(హ.) 3. ఒడళ్ళుబిగి(హ.); ఒడళ్ళగల(తం.వా.) 4. గ్రుక్కుచు (హ.) 5. సొమ్మిల (హ.) 6. జీరివైచి (తం. వా.) 7. వాసి (హ.) 8. దన్మహోన్నత (తం.)

వ. అ య్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు తన దివ్యచిత్తంబున మగధరాజ నిరుద్ధుల మఱవ నవధరింపక చెఱలు విడిపించిన.

అధ్యాయము - ౭౩

వారలు పెద్దకాలంబు కారాగృహంబులఁ బెక్కుబాధలం బడి, కృశీభూతశరీరు లగుటంజేసి, రక్తమాంస శూన్యంబు లై త్వ గస్థి మాత్రావశిష్టంబులును, ధూళి ధూసరంబులు నైన దేహంబులును, గేశపాశంబులు మాసి జటాబంధంబు లైన శిరోజంబులును, మలినవస్త్రంబులునుం గలిగి, చనుదెంచిరి. అప్పుడు. 742

సీ. నవపద్మ లోచను భవబంధ మోచను భరిత శుభాకారు దురితదూరుఁ
గంకణ కేయూరుఁ గాంచన మంజీరు వివిధ శోభిత భూషు విగత దోషుఁ
బన్నగాంతక వాహు భక్త [1]మనోత్సాహు నత చంద్రజూటు నున్నత కిరీటు
హరినీల నిభ కాయు వర పీతకౌశేయుఁ గటిసూత్రధారు జగద్విహారు

తే. హార వనమాలికా మహి తోరువక్షు
శంఖ చక్ర గదా పద్మ శార్ఙ్గ హస్తు
లలిత శ్రీవత్సశోభిత లక్షణాంగు
సుభగచారిత్రు దేవకీసుతునిఁ గాంచి. 743

చ. భరిత ముదాత్ము లై విగత బంధను లై నిజమస్తముల్ మురా
సురరిపు పాదపద్మములు సోఁకఁగఁ జాగిలి మ్రొక్కి నమ్రు లై
కరములు మోడ్చి యో పరమ కారుణికోత్తమ! సజ్జనార్తి సం
హరణ! వివేకశీల! మహితాశ్రిత పోషణ! పాపశోషణా! 744

ఆ. వరద! పద్మనాభ! హరి! కృష్ణ! గోవింద!
దాస దుఃఖనాశ! వాసుదేవ!
యవ్య యాప్రమేయ! యనిశంబుఁ గావింతు
మిందిరేశ! నీకు వందనములు. 745

ఉ. ధీరవిచార! [2]మమ్ము భవదీయ పదాశ్రయులైన జరాసుతో
దార నిబంధనోగ్ర పరితాపము నీ కరుణావలోక నా
సారముచేత నార్చితివి సజ్జనరక్షయు దుష్టశిక్షయు
న్నారయ నీకుఁ గార్యములు యాదవవంశ పయోధిచంద్రమా! 746

1. మహోత్సాహు (తం. వా.) 2. అన్వయము చింత్యము.

సీ. అవధరింపుము మాగధాధీశ్వరుఁడు మాకుఁ బరమబంధుఁడు గాని పగఱ గాఁడు
ప్రకటిత రాజ్యవైభవ మదాంధీభూత చేతస్కులము మమ్ముఁ జెప్పనేల
కమనీయ జలతరంగములకైవడి దీపశిఖవోలెఁ జూడ నస్థిరము లైన
గురుసంపదలు నమ్మి పరసాధనక్రియాగమ మేది తద్బాధకంబు లగుచుఁ

తే. బరఁగ నన్యోన్య వైరానుబంధములను
బ్రజలఁ గారించుచును దుష్టభావ చిత్తు
లగుచు నాసన్న మృత్యుభయంబు దక్కి
మత్తు లై తిరుగుదురు దుర్మనుజు లంత. 747

చ. కడపటిచేత నైహికసుఖంబులఁ గోల్పడి రిత్తకోర్కి వెం
బడిఁ బడిఁ [1]యెండమావులఁ బిపాసువు లై సలిలాశ డాయుచుం
జెడు మనుజుల్ భవాబ్ధి దరి జేరఁగలేక నశింతు రట్టి యా
యిడుములఁ బొందఁజాలము రమేశ! త్రిలోకశరణ్య! మాధవా! 748

ఉ. వేదవధూ శిరో మహితవీథులఁ జాల నలంకరించు మీ
పాద సరోజయుగ్మము శుభస్థితి మా హృదయంబులందు ని
త్యోదిత భక్తిమైఁ దగిలియుండు నుపాయ మెఱుంగఁ బల్కు దా
మోదర! భక్తదుర్భవ మహోదధితారణ! సృష్టికారణా! 749

క. అని తను శరణము వేఁడిన, జననాథులవలను చూచి సదమల భక్తా
వనచరితుఁడు పంకజలో, చనుఁ డిట్లను వారితోడ సదయామతి యై. 750

చ. జనపతులార! మీ పలుకు సత్యము రాజ్యమదాంధ చిత్తు లై
ఘనముగ విప్రులం బ్రజలఁ గాఱియఁ బెట్టుటఁజేసి కాదె [2]వే
న నహుష రావ ణార్జునులు నాశము నొందిరి గాన ధర్మపా
లనమునఁ గాక నిల్పునె కులంబు బలంబు చిరాయు రున్నతుల్. 751

వ. అది గావున, మీ మనంబుల దేహం బనిత్యంబు గాఁ దెలిసి. 752

ఉ. మీరును ధర్మముం దగవు మేరయుఁ దప్పక భూజనాళిఁ బెం
పారుచు సౌఖ్యసంపదల నందఁగఁ బ్రోచుచు భూరి యజ్ఞముల్
గౌరవవృత్తి మత్పరముగా నొనరింపుచు మామకాంఘ్రి పం
కేరుహముల్ భజింపుచు నకిల్బిషు లై చరియింపుఁ డిమ్మలన్. 753

1. మావులను జాలిశులై (తం. వా) 2. వేగనహుష....గాలము నొందిరి(హ.)

వ. అట్లైన మీరలు బ్రహ్మసాయుజ్యప్రాప్తు లయ్యెదరు. మదీయ పాదారవిందంబు లందుఁ జలింపని భక్తియుఁ గలుగు. అని, యానతిచ్చి, యా రాజవరుల మంగళ స్నానంబులు సేయించి, వివిధ మణిభూషణ మృదులాంబర మాల్యానులేపనంబు లొసంగి, భోజనతాంబూలంబులఁ బరితృప్తులం జేసి, యున్నత రథాశ్వ సామజాధి రూఢులం గావించి, నిజరాజ్యంబులకుఁ బూజ్యులం జేసి, యనిచిన. 754

క. నరవరు లీ చందంబున, మురసంహారుచేత బంధమోక్షణులై సు
స్థిర హర్షంబులతో నిజ, పురములకుం జనిరి శుభవిభూతి తలిర్పన్. 755

క. హరి మంగళగుణ కీర్తన, నిరతము గావింపుచును వినిర్మలమతులై
గురు బంధు పుత్ర జాయా, పరిజన మలరంగఁ గృష్ణుఁ బద్మదళాక్షున్. 756

వ. బహుప్రకారంబులం బొగడుచుఁ, దమతమ దేశంబులకుం జని. 757

క. నలినదళ లోచనుఁడు దముఁ, దెలిపిన సద్ధర్మపద్ధతినిఁ దగవరులై
యిలఁ బరిపాలింపుచు సుఖ,ముల నుండిరి మహిత నిజవిభుత్వము లలరన్. 758

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు, జరాసంధవధంబును, రాజలోకంబునకు బంధమోక్షణంబునుం గావించి, వాయునందన వాసవనందనులుం, దానును, జరాసంధతనయుం డగు సహదేవుండు సేయు వివిధంబులగు పూజలు గైకొని, యతని నుండ నియమించి, య చ్చోటు గదలి, కతిపయ ప్రయాణంబుల నింద్రప్రస్థపురంబునకుం జనుదెంచి, తద్ద్వార ప్రదేశంబున విజయశంఖంబులు పూరించినఁ, బ్రతిపక్షభయదంబును, బాంధవప్రమోదంబును నగు నమ్మహాఘోషంబు విని, పౌరజనంబులు జరాతనయు మరణంబు నిశ్చయించి సంతసిల్లిరి. వారిజాక్షుండును, భీమసేనపార్థులతోఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి, ధర్మనందనునకు వందనం బాచరించి, తాము పోయినతెఱంగును, నచ్చట జరాసంధుని వధియించిన ప్రకారంబును, సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన, నతండు విస్మయ వికచలోచనంబుల నానందబాష్పంబులు గురియ, న మ్మాధవు మాహాత్మ్యంబునకుం దమయందలి భక్తి స్నేహ దయాది గుణంబులకుం బరితోషంబు నొందుచుఁ, గృష్ణునిం జూచి యి ట్లనియె. 759

అధ్యాయము - ౭౪

సీ. కమలాక్ష! సర్వలోకములకు గురుఁడవై తేజరిల్లెడు భవదీయమూర్తి
యంశాంశ సంభవు లగు లోకపాలురు నీ యాజ్ఞఁ దల మోచి నిఖిలభువన
పరిపాలనిపుణులై భాసిల్లుచున్నార లట్టి నీ కొకనృపు నాజ్ఞ సేయు
టరయ నీ మాయఁ గా కది నిక్కమే యేక మై యద్వితీయమై యవ్యయంబు

తే. నయిన నీ తేజమున కొక హాని గలదె
చిన్మయాకార ! నీ పాదసేవకులకు
నాత్మ పర భేదబుద్ధి యెందయినఁ గలదె
పుండరీకాక్ష ! గోవింద ! భువనరక్ష. 759

వ. అని గోవిందునిం బొగడి, య ద్దేవు ననుమతంబునం గుంతీసుతాగ్రజుండు పర
తత్త్వవిజ్ఞాను లైన ధరణీసురులను ఋత్విక్కులుగా వరియించి. 760

సీ. సాత్యవతేయ కశ్యప భరద్వా జోపహూతి విశ్వామిత్ర వీతిహోత్ర
మైత్రేయ పైల సుమంతు మధుచ్ఛంద గౌతమ సుమతి భార్గవ వశిష్ఠ
వామదే వాకృతవ్రణ కణ్వ జైమిని ధౌమ్య పరాశ రాధర్వ కవషు
లసిత వైశంపాయ నాసురి [1]కశ్యప క్రతు వీరసేన గర్గ త్రికవ్య

ఆ. ముఖ్యు లైన ఋషుల మునులను గృపుని గాం
గేయ కుంభ జాంబికేయ విదుర
కురుకుమార బంధు కులవృద్ధ ధారుణీ
సుర నరేంద్ర వైశ్య శూద్రవరుల. 761

క. రప్పింప వారు హర్షము, లుప్పతిలఁగ నేఁగుదెంచి యుచితక్రియలం
దప్పక గనుఁగొనుచుండఁగ, నప్పుడు విధ్యుక్తనియతు లై భూమిసురుల్. 762

ఆ. కడఁగి సవనభూమిఁ గనక లాంగలముల
నర్థి దున్ని పాండవాగ్రజునకు
నచట దీక్షచేసి యంచిత స్వర్ణమ
యోపకరణముల నలోపముగను. 763

వ. ఇట్లు నియమంబున సముచిత క్రియాకలాపంబులు నడుపుచుండిరి. అప్పుడు. 764

క. సకలావనీశు లిచ్చిన, యకలంక సువర్ణ రత్న హయ ధన వస్త్ర
ప్రకరంబులు మొదలగు కా, నుక లందుకొనఁగ సుయోధనుని నియమించెన్.

సీ. అర్థిజాతము కోరినట్టి వస్తువు లెల్లఁ దగఁ బంచి యిడఁగ రాధాతనూజు
నర సాన్నపానాది సకలపదార్థముల్ పాకముల్ సేయింపఁ బవనతనయు
బంకజోదరు నొద్దఁ బాయక పరిచర్య దవిలి గావింప వాసవతనూజు
సవననిమిత్త మౌ సంచిత ద్రవ్యముల్ పెంపుతో వేగ తెప్పింప నకులు

1. భార్గవ (తం. వా.)

తే. దేవ గురు వృద్ధ ధాత్రీసురావళులను
నరసి పూజింప సహదేవు నఖిలజనులఁ
బోలుచు మృష్టాన్నతతులఁ దృప్తులను జేయ
ద్రౌపదిని నియోగించెను ధర్మసుతుఁడు. 767

వ. అ య్యవసరంబున. 768

చ. హరి శిఖి దండపాణి నికషాత్మజ పాశి సమీర గుహ్యకే
శ్వర శశిమౌళి పంకరుహసంభవ చారణ సిద్ధ సాధ్య కి
న్నర గరుడోరగామర గణంబులు వచ్చి మఖంబుఁ జూచి య
చ్చెరువడి తొల్లి యెవ్వరును జేయు మఖంబులు నింత యొప్పునే. 769

క. అదిగాక యిందిరావిభు, పదములు సేవించునట్టి భాగ్యము గలుగన్
దుదిఁ బడయరాని బహుసం, పద లెవ్వియుఁ గలవె యనుచుఁ బ్రస్తుతి సేయన్.

వ. అప్పుడు. 771

చ. అమరసమాను లై తనరు యాజకవర్గము లోలి రాజసూ
య మఖవిధాన మంత్రముల నగ్నిముఖంబుగఁ జేసి ధర్మజుం
గ్రమమున వేలిపింపఁ గ్రతురాజ సమాప్తిదినంబునన్ నృపో
త్తముఁడు గడంగి యాజన సదస్య గురు ద్విజకోటిఁ బెంపునన్. 772

వ. పూజించునప్పు డం దగ్రపూజార్హు లెవ్వ రని యడిగిన, సదస్యులు తమకు దోఁచిన విధంబులం బలుక, వారి భాషణంబులు వారించి, వివేకశీలుండును, జతుర వచన కోవిదుండును నగు సహదేవుండు, భగవంతుండును, యదుకుల సంభవుండును నైన శ్రీకృష్ణుం జూపి, యి మహాత్ముని సంతుష్టుం జేసిన, భువనంబు లన్నియుఁ బరితుష్టిం బొందు. అని చెప్పి ధర్మజుం జూచి యి ట్లనియె.

ఉ. కాలము దేశమున్ గ్రతువుఁ గర్మముఁ గర్తయు భోక్తయున్ జగ
జ్జాలము దైవమున్ గురువు సాంఖ్యము మంత్రము నగ్ని యాహుతుల్
వేళలు విప్రులున్ జనన వృద్ధి లయంబుల హేతుభూతముల్
లీలలఁ దాన యై తగ వెలింగెడి నెక్కటితేజ మీతఁడున్. 774

చ. ఇతఁడె యితండు గన్ను లోకయించుక మోడ్చిన నీ చరాచర
స్థిత భువనంబు లన్నియు నశించు నితం డవి విచ్చి చూచినన్
వితతము లై జనించుఁ బ్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు నైనయట్టి యీ
క్రతుఫలదుండు గా కొరుఁ డొకం డెటు లర్హుఁడు శిష్టపూజకున్. 775

ఉ. ఈ పురుషోత్తముం జగదధీశు ననంతుని సర్వశక్తుఁ జి
ద్రూపకు నగ్రపూజఁ బరితోషితుఁ జేయ సమస్తలోకముల్
వే పరితుష్టిఁ బొందుఁ బృథివీవర ! కావున నీవు కృష్ణునిన్
శ్రీపతిఁ బూజసేయు మెడసేయక మాటలు వేయు నేటికిన్. 776

క. అని సహదేవుఁడు పలికిన, విని యచ్చటి జనులు మనుజవిభులును ఋషులున్
మునుకొని మనమున మోదము, దనుకఁగ నిది లెస్స యనిరి ధర్మజుఁ డంతన్.

క. మునిజన మానస మధుకర, వనజాతము లయిన యట్టి వారిజదళలో
చను పదయుగళ ప్రక్షాళన మొగిఁ గావించి తజ్జలంబులు భక్తిన్. 778

క. తానును గుంతియు ననుజులు, మానుగ ద్రుపదాత్మజయును మస్తకములఁ బెం
పూనిన నియతి ధరించి మ, హానందముఁ బొంది రతిశయ ప్రీతిమెయిన్. 779

క. చంచ త్కాంచన రుచిరో, దంచిత వస్త్రముల నూతనార్క ప్రభలన్
మించిన రత్నములం బూజించెన్ ధర్మజుఁడు కృష్ణు జిష్ణు సహిష్ణున్. 780

వ. ఇట్లు పూజించి, యానందబాష్పజల బిందుసందోహ కందళిత నయనారవిందంబులం గోవిందుని సుందరాకారంబు దర్శింపఁ జాలకుండె. అట్లు పూజితుం డయి, తేజ రిల్లు పుండరీకాక్షు నిరీక్షించి, హస్తంబులు నిజమస్తకంబుల ధరియించి, వినుతి సేయుచు, నఖిల జనంబులు జయజయ శబ్దంబు లిచ్చిరి. దేవతలును వివిధ తూర్య ఘోషంబులతోడఁ బుష్పవర్షంబులు గురియించిరి. అ య్యవసరంబున. 781

క. దమఘోష సుతుఁడు తద్విభవముఁ జూచి సహింప కలుక వ్రేటిలఁగాఁ బీ
ఠము డిగ్గి నిలిచి నిజహస్తము లెత్తి మనోభయంబు దక్కిన వాఁడై. 782

వ. అప్పు డప్పుండరీకాక్షుండు వినుచుండ, సభాసదులం జూచి యి ట్లనియె. 783

క. చాలుఁ బురే! యహహా ! యీ, కాలము గడపంగ దురవగాహం బగు నీ
తేలా తప్పెను నేఁ డీ, బాలకు వచనములచేతఁ బ్రాజ్ఞుల బుద్ధుల్. 784

వ. ఇట్లు తప్పిన తెఱం గె ట్లన్నను, బాత్రాపాత్ర వివేకంబు సేయనేర్చిన విజ్ఞాన నిపుణులును, నున్నత సత్త్వగుణ గరిష్ఠులును, బహువిధ తపోవ్రత నియమ నిష్ఠులును, ననల్పతేజులును, [1]మహాదైశ్వర్య శక్తిధరులును, బరతత్త్వ వేదులును, నఖిలలోక పూజ్యులును, విగతపాపులును, బరమయోగీంద్రులు నుండ, వీరిం గైకొనక, వివేకరహితు లై గోపాలబాలునిం బూజసేయుటకు నెట్లు సమ్మ తించిరి. పురోడాశంబు సృగాలంబున కర్హం బగునే ? అదియునుం గాక. 785

1. మహైశ్వర్య (తం. వా.)

సీ. గురు దేవ శూన్యుండు కుల గోత్ర రహితుండు దలిదండ్రు లెవ్వరో తడవఁ గాన
మప్పులఁ బోరలెడు నాది మధ్యావసానంబులం దరయ మానంబులేదు
బహురూపి యై పెక్కుభంగుల వర్తించు వావి వర్తనములు వరుస లేవు
పరికింప విగత సంబంధుండు దలపోయ మా నిమిత్తంబున మాని సయ్యెఁ

తే. బరఁగ మున్ను యయాతి శాపమునఁ జేసి
వాసి కెక్కదు యాదవ వంశమెల్ల
బ్రహ్మతేజంబు నెల్లఁ గోల్పడిన యితఁడు
బ్రహ్మ ఋషిసేవ్యుఁ డగునె గోపాలకుండు. 786

క. జారుఁడు జన్మావధియును, జోరుఁడు ము ప్పోకలాఁడు సుమహిత పూజా
చార క్రియలకు నర్హుఁడె, వారక యితఁ డనుచు నశుభ వాక్యస్ఫూర్తిన్. 787

చ. అని తను దూఱ నాడిన మురాంతకుఁ డా శిశుపాలు వాక్యముల్
విని మదిఁ జీరికిం గొనఁడు విశ్రుత [1]ఫేరవరావ మాత్మ గై
కొనని మృగేంద్రురీతి మునికోటియు రాజులుఁ బద్మనాభు నా
డిన యవినీతి భాషలకు డెందమునన్ గడు వంతనొందుచున్. 788

ఉ. వీనులు మూసికొంచు విన విస్మయ మంచు ముకుంద! మాధవా!
శ్రీనిధి! వీని నేగతికిఁ జేర్చెదొ యంచు దురాత్ముఁ దిట్టుచు
న్నా నరనాథులున్ మునులు నచ్చట నిల్వకపోవఁ బాండు సం
తానము లప్రమేయ బల దర్ప మహోద్ధత రోషచిత్తులై. 789

వ. అప్పుడు కేకయ సృంజయ భూపతులుం దామును వివిధాయుధ పాణులై, యదల్చి నిల్చిన, వాఁడునుం బిఱుతివక, యదల్చి పలుకయు, వాలునుం గైకొని, భుజాగర్వ దుర్వారుం డయి, గోవిందునిం, దదనువర్తను లయిన వారలనుం గుపితుం డయి నిందింప, నమ్ముకుందుం డాగ్రహంబున లేచి, తన కట్టెదుర నెదిర్చి యున్న శిశుపాలుని రూక్షేక్షణంబుల నిరీక్షింపుచు, న క్షణంబ తన్మస్తకంబు నిశిత ధారాకరాళం బయిన చక్రంబున నవక్రపరాక్రముం డయి, రుధిరంబు దొరఁగన్ దునుమ, న మ్మహా కలకలం బాకర్ణించి, చైద్యబలంబులునుం, దదీయ పక్షచరు లయిన భూపతులును, భీతులై పఱచిరి. అ య్యవసరంబున.

క. మునివరులును జనపతులును, గనుఁగొని వెఱ గందఁ జైద్యు [2]గాత్రమునందుం
డనుపమ తేజము వెలువడి, వనజోదరు దేహమందు వడిఁ జొచ్చె నృపా! 791

వ. అనిన మునివరునకు భూవరుం డిట్లనియె. 792

---

1. భైరవ (హ.) 2. గాత్రమునందు, న్ననుపమ (హ.)

క. కమలాక్షుని నిందించిన, దమఘోషతనూభవుండు దారుణ మలకూ
పమునుం బొందక యే క్రియ, సుమహితమతిఁ గృష్ణునందుఁ జొచ్చె మునీంద్రా!

వ. అనిన శుకయోగి రాజయోగి కి ట్లనియె. 794

మ. మధుదైత్యాంతకు మీఁది మత్సరమునన్ మత్తిల్లి జన్మత్రయా
వధి [1]నేఁప్రొద్దుఁ దదీయ రూప గుణ దివ్యధ్యాన పారీణ ధీ
నిధి యౌటన్ శిశుపాల భూవిభుఁడు దా నిర్ధూత సర్వాఘుఁ డై
విధి రుద్రాదుల కందరాని పదవిన్ వే పొందె నుర్వీశ్వరా! 795

వ. అంత ధర్మనందనుండు ఋత్విగ్గణంబులను, సదస్యులనుం బహుదక్షిణలం దనిపి, వివిధార్చనలం బూజించి, యవభృథ స్నానక్రియా పరితోషంబున. 796

సీ. మురజ మృదంగ గోముఖ శంఖ డిండిమ పణవాది రవము లంబరము నిండఁ
గవి సూత మాగధ గాయక వంది వైతాళిక వినుతు లందంద బెరయ
వితత మర్దల వేణు వీణారవంబుల గతులకు నర్తకీ గతులు సెలఁగఁ
దరళ విచిత్రక ధ్వజ పతాకాంకిత స్యందన గజ వాజిచయము లెక్క

తే. సుత సహోదర హిత పురోహిత జనంబు
కటక కేయూర హార కంకణ కిరీట
వస్త్ర మాల్యానులేపన వ్రాతములను
విభవ మొప్పారఁ గై సేసి వెడల నంత. 797

వ. యదు సృంజయ కాంభోజ కేకయ కుకుర కోసల భూపాల ముఖ్యులు చతుర్విధ సేనాసమేతు లై, ధరణి కంపింప వెన్నంటి నడతేర, ఋత్విజ్నికాయంబులును, సదస్యులునుం బ్రహ్మఘోషంబు లొలయ, ము న్నిడికొని, శోభమా నానూన ప్రభా భాసమాన సువర్ణమయ మాలికా మధ్యగత దివ్యమణి హారంబులు కంఠంబునం దేజరిల్ల, నున్నత జవాశ్వంబులం బూన్చిన పుష్పరథంబుఁ గళత్రసమేతుం డై యెక్కి, యతిమనోహర విభవాభిరాముం డై, చనుదెంచుచుండె. అప్పుడు వారాంగనాజనంబులు దమతమ వారలం గూడుకొని. 798

సీ. కనకాద్రి సానుసంగత కేకినులభాతిఁ గ్రొమ్ముళ్లు వీపుల గునిసియాడఁ
దరళ తాటంక ముక్తాఫ లాంశుద్యుతుల్ చెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి సేయఁ
బొలసి యదృశ్య మై పోని క్రొమ్మెఱుఁగుల గతులఁ గటాక్ష దీధితులు దనర
మంచుపై నెగయ [2]నుంకించు జక్కవ లనఁ జన్నులు జిలుఁగు[3]కంచలల నటుమ

---

1. యేప్రొద్దు (వా.) 2. నూకించు (తం. వా.) 3. కంచలను నడుమ (హా.)

తే. మహిత కుచభార కంపిత మధ్య లగుచు
నర్థి మొలనూళ్లు మెఱయఁ బయ్యెదలు [4]జాఱఁ
గరసరోజాత కంకణక్వణనములును
జరణనూపుర ఘోషముల్ సందడింప. 799

వ. మఱియు, న య్యిందువదన లందంద మందగమనంబునం జెందు ఘర్మ జలబిందు సందోహ కందలిత మందహాస చంద్రికా సుందర వదనారవిందంబుల నిందిందిర రుచిర చికురబృందంబులు చిందఱవందఱ లై సందడిగొన, నమందానంద హృదయ లై, సువర్ణశృంగ సంగతంబు లైన సంకుమద మలయజ ముఖ సురభి తోయంబులు సముదాయంబు లై, తమతోయంబుల వారిపయిం జల్లుచుఁ, జెందొవల కెందమ్మివిరుల రచియించిన చిమ్మనఁ గ్రోవులం దావులుగల పూఁదేనియలు నించి, వావులు దెలిపి, తేవలు మీఱఁ, గ్రేవల నుండి, యిమ్ములఁ గవిసి చిమ్ముచు, మృగమద కర్దమంబును, గుంకుమ పంకంబునుం గొంకక, బింకంబులం జంకె లొలయం, బంకజసన్నిభంబు లగు మొగంబుల నేమఱించి [2]చమురుచు, నుల్లంబులు పల్లవింపం బె ల్లడరి, యందియలు ఘల్లుఘ ల్లని మొరయఁ, గ్రేళ్లు దాఁటుచుం, జాఱుచుఁ జారు చంద్రికాధవళ ఘనసార ధూళిమిళిత రజనీపరాగంబు రంజిల్లఁ, గరంబులం బుచ్చికొని, శిరంబులం జల్లుచుఁ, జిత్తంబుల న మ్మత్తకాశినుల వృత్తంబు లగు కుచంబుల కెత్తు[3]వత్తురే యని, బిత్తరించి, పువ్వుగుత్తులం దత్తఱంబున వ్రేయుచుఁ, బరిహసింపుచు, నన్యోన్య కరకిసలయ కనకకరండ భరితం బగు పన్నీటం జెంగావి జిలుఁగుఁబుట్టంబులు దట్టంబులుగాఁ దోఁగిన, మర్మంబులు బయలుపడిన, నగ్గలంబు లగు సిగ్గులకు నొప్పిదంబు లగు తమ కనుఱెప్పల కడ్డంబు సేయుచుఁ, బురుషులునుం దాము నా రామ లభిరామ లీలా రసోక్తు లెనయ నంతరంగంబుల సంతసంబునం బంతంబు లిచ్చుచు, వసంతంబు లాడిరి. అవ్వేళ నతుల విమానారూఢు లై, యింద్ర పురంధ్రీజనంబులంబోలె హాటకశిబిక లెక్కి, నిజ చేటికాజనంబులు సేవింపం జనుదెంచు భూకాంత కాంతా జనంబులు తమకు సరసంబు లగు నర్మంబు లైన ధరణీపాల వధూలలామంబు లాదరించు చెలులపైఁ దన సఖిజనంబులం బురికొల్పి చల్లింపుచు, భావగర్భితంబు లగు వారి చతుర సరసోక్తుల మందహాస చంద్రికలు ముఖకమల లీలా [4]విలోకన లక్ష్మిం బ్రోదిసేయం జెలు వలరం జనిరి. ఇ వ్విధంబున నిజ సామ్రాజ్యవిభవంబు పూజ్యంబుగా నజాతశత్రుండు గంగాప్రవాహంబున కరిగి, యందు నిజ వధూ

1. జీర (తం. వా.) 2. చఱుముచు (తం. వా.) 3. వత్తుమని బిత్తరించు (తం. వా.)
4. విలాస లక్ష్మిం (తం. వా.)

యుక్తుం డై, శాస్త్రోక్త ప్రకారంబున వేదఘోషంబు లెసఁగ, నవభృథస్నానం బాచరించె. ఆ సమయంబున. 800

క. అనిమిష దుందుభి [1]శుభని, స్వనములు వీతెంచెఁ బుష్పవర్షము గురిసెన్
ముని దేవ పితృ మహీసుర, వినుతుల రవ మెసఁగె నపుడు విమలచరిత్రా! 801

క. నరు లెట్టిపాపు లయినను, గర మర్థిని నెద్ది చేసి గతకల్మషు లై
చరియింతు రట్టి యవభృథ, మరుదుగఁ గావించి రెలమి నఖిలజనంబుల్. 802

ఆ. అంత ధర్మతనయుఁ డభినవ మృదుల దు
కూల సురభి కుసుమమాలి కాను
లేపనములు రత్నదీపిత భూషణా
వలులుఁ దాల్చి వైభవమున నొప్పె. 803

వ. అంత నవభృథ స్నానానంతరంబున మరలి చనుదెంచి. 804

ఉ. పాండుతనూభవాగ్రజుఁడు పాండుయశోనిధి [2]భాసమాన మా
ర్తాండనిభుండు యాజక సదస్య మహీసుర యోగి బంధు రా
ణ్మండలిఁ బూజఁ జేసి బుధమాన్య చరిత్రుఁడు వారి కిచ్చె నొం
డొండ దుకూల రత్న కనదుజ్జ్వల భూషణముఖ్య వస్తువుల్ 805

వ. ఇట్లు నారాయణపరాయణు లయి, దేవసమాన ప్రకాశ ప్రభావంబుల సకల నర నారీలోకంబు లనర్ఘ్య రత్నమయ భూషణ మాల్యానులేపనంబుల ధరియించి, పరమానందభరితాత్ము లై, యొప్పియుండిరి. అంత. 806

చ. సునిశితభక్తి తన్మఖముఁ జూడఁగ వచ్చినయట్టి దేవతా
ముని ధరణీసుర ప్రకర భూవర [3]విడ్జన శూద్రకోటి య
జ్జనపతిచంద్రుచే నుచితసత్కృతులం బరితోషచిత్తు లై
వినయముతోడ ధర్మజుని వీడ్కొని పోవుచుఁ బెక్కుభంగులన్. 807

చ. హరి చరణాంబుజాత[4]యుగ ళార్చకుఁ డై పెనుపొందు పాండు భూ
వరసుతు రాజసూయమఖ వైభవమున్ నుతియింపుచున్ సమా
దరమున నాత్మభూముల కుదారత నేఁగిరి ధర్మసూనుఁడున్
[5]సరసిజనేత్రుని న్ననుపఁజాలక యుండు మటంచు వేఁడినన్. 808

---

1. ఘన (తం. వా.) 2. దానమానమా, ర్తాండ (హ.) 3. వైశ్యజ (హ.) 4. యుగ ళార్చకులై (హ.) 5. సరసిజనేత్రుఁ దా ననుపఁజాలక (తం. వా.)

వ. ఇట్లు పాండవాగ్రజు ప్రార్థనన్ గైకొని, దామోదరుండు సర్వయాదవులనుం
గుశస్థలికిం బోవం బనిచి, కతిపయ పరిజనంబులుం, దానును నతనికిం బ్రియంబుగాఁ
దన్నగరంబునఁ బ్రమోదంబున నుండె. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 809

చ. జనవర ! పాండుభూప తనుజాతుఁడు దుస్తర తన్మనోరథా
బ్ధిని సరసీరుహాక్షుఁ డను తెప్పకతంబున దాఁటి భూరిశో
భనయుతుఁ డై మనోరుజలఁ బాసి ముదాత్మకుఁ డై వెలింగె న
వ్వనరుహనాభ దాసజన [1]వర్గముకుం గలవే యసాధ్యముల్. 810

వ. అట్టియెడ. 811

అధ్యాయము – ౭౫

ఆ. రాజసూయకాధ్వర ప్రభావమునకు
నఖిలజనులు మోద మంది రపుడు
కలుషమానసుండు కులపాంసనుఁడు సుయో
ధనుఁ డొకండు దక్క ధరణినాథ ! 812

వ. అనిన విని, శుకయోగీంద్రునకుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 813

ఆ. అఖిలజనుల కెల్ల నానందజనక మై
యెనయు మఖము కురుకులేశ్వరునకుఁ
గర మసహ్య మైన కారణ మె ట్లది
యెఱుఁగఁ బలుకు నాకు నిద్ధచరిత! 814

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డి ట్లను ధరాధిపుతోఁ గురురాజు పాండునం
దనుల దెస న్ననేక దురితంబులు నిచ్చలు సేయుచుండు నై
నను నొకనాఁడు పంకరుహనాభ దయాపరిలబ్ధ [2]సర్వశో
భన జిత దేవ దైత్య నరపాలక రాజ్యరమా మహత్త్వ మై. 815

చ. వెలయు నసూనసంపదల విశ్రుతకీర్తుల మిన్నుముట్టఁ బెం
పలరిన పాండుభూవర సుతాగ్రజుఁ దంతిపురంబులోన ను
జ్జ్వల మణిభూషణాంశు రుచిజాలము పర్వఁ బయోజనాభు ను
త్కలిక భజింపుచున్ ఘన సుఖస్థితి భూరి మనోహరాకృతిన్. 816

వ. ఉండం గనుంగొని, యదియునుం గాక, లలితాష్టమీ శశాంకబింబంబుల విడం
బించుచు, నింద్రనీల రుచినిచయంబు నపహసించు కుటిలకుంతలంబులు నటనంబు

1. వర్యులకున్ (తం. వా.) 2. భూరి (తం. వా.)

సలుపం దనరు నిటలఫలకంబులును, [1]బుష్పచాప చాపప్రచారంబుల యేపు చూపు భ్రూయుగోపాంతము లై, సౌదామనీదామ రుచిస్తోమంబు లై, కర్ణాంతసీమంబు లై, యంజనంబులతోడ రంజిల్లు నేత్రకంజంబులును, నవమల్లికా ముకుళ విభాసిత దంతమరీచికా నిచయోద్దీపిత మందహాసచంద్రికా ధవళితంబులును, ముకురోపమితంబులును నై, కర్ణకుండల మణి మరీచి జాలంబులు బెరసి, బహుప్రకారంబులఁ బర్వం బొలుచు కపోలపాలికలును, విలసిత గ్రైవేయక ముక్తాఫల హారనిచయంబుల కిమ్ముచూపక, మిసమిసని పసగల మెఱుంగులు గిరికొన, మీటినం బగులు ననం బొగడం దగి, మొగంబులకుం బుటంబు లెగయు నుత్తుంగ పీన కుచభారంబుల వ్రేఁగు లాఁగలేకఁ దూఁగాడుచుం, గరతల పరిమేయంబు లగు మధ్యభాగంబులును, ఘన జఘనమండ లావతీర్ణ కాంచన కాంచీ కలాప కింకిణీ కలనిన దోల్లసితంబు లగు కటిప్రదేశంబులును, సల్లలిత హల్లక పల్లవకాంతుల మొల్లంబులఁ గొల్లలుగొని, యభిరామంబు లై శోభిల్లు పద పాణి తలంబులును, నలసగతులం బదంబులం దనరు మణినూపురంబులుం, గోపురంబులం బ్రతిస్వనము లొలయ మొరయ నలరు చరణారవిందంబులును, రత్న వలయ కంక ణాంగుళీయకాది వివిధ భూషణ మణిద్యుతి నిచయంబు లుష్ణ మరీచి కరనిచయంబుల ధిక్కరింప వెలుంగు కరకంజంబులును, మృగమద ఘనసార హరిచంద నాగరు కుంకుమ పంకంబుల భాసురంబు లగు వాసనలు నాసారంధ్రంబులకు వెక్కసంబు లయి [2]సొలయు సౌభాగ్యంబులుం గలిగి, చైతన్యంబు నొందిన మాణిక్యపు బొమ్మల విధంబునం, గగనమండలంబు నిర్గమించి వసుధాతలంబున సంచరించు చంద్రరేఖల చెలువున, శృంగారరసంబు మూర్తీభవించి జగంబుల మోహపరచు మోహినీదేవతల చందంబున విలసించు మాధవ వధూసహస్రంబుల సంగతిని, సౌదామినీలతయునుంబోలి యొప్పుచుండెడు ద్రుపద రాజనందన విభవంబును,రాజసూయ మహాధ్వరోత్సవంబునుం జూచి, చిత్తం బుత్తలపడ, సుయోధనుండు సంతాపానలంబునం గ్రాఁగుచుండె. అంత నొక్కనాఁడు ధర్మనందనుండు నిర్మలం బగు సభాభవనంబునకుం జని. 817

సీ. సుత సహోదర పురోహిత బాంధ వామాత్య పరిచార భటకోటి బలసి కొలువఁ
గలిత మాగధ మంజుగానంబు పాఠక పఠనరవంబును బ్రమద మొసఁగఁ
గంకణ ఝుణఝుణత్కారంబు శోభిల్ల సరసిజాననలు చామరము లిడఁగ
మయ వినిర్మిత సభామధ్యంబునను భాస మాన సింహాసనాసీనుఁ డగుచు

1. పుష్పచాపుచాపంబు రూపు నేపుమాపు (తం. వా.); ప్రచారంబుల నేపుచూపు (హ.)
2. పొలయు (తం. వా.)

తే. సమరగణములు గొలువఁ బెంపారు ననిమి
షేంద్రుకైవడి మెఱసి యుపేంద్రుఁ డలర
వరుసఁ గొలువున్న య త్తఱి దురభిమాని
క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు సుయోధనుండు. 818

ఉ. కాంచన రత్నభూషణ నికాయముఁ దాల్చి సముజ్జ్వల ప్రభో
దంచిత మూర్తి నొప్పి పణిహారులు ముందటఁ గ్రందువాయ [1]వా
రించ సహోదరుల్ నృపవరేణ్యులు పార్శ్వములన్ భజింప నే
తెంచెను రాజసంబున యుధిష్ఠిరుపాలికి వైభవోన్నతిన్. 819

వ. అట్లు చనుదెంచి, మయమాయామోహితం బయిన సభాస్థలంబునందు. 820

క. సలిలములు లేని తావున, వలువలు వెస నెగయఁ దిగిచి వారక తోయం
బులు గలచోటను జేలం, బులు దడియఁగఁ బడియె నిజవిభుత్వము దఱుఁగన్.

క. ఆ విధ మంతయుఁ గనుఁ గొని, పావని నవ్వుటయు నచటి పార్థివులును గాం
తావళియును యమతనయుఁడు, వారిరి చేసన్నఁ దమ్ము వారింపంగన్. 822

వ. దామోద రానుమోదితు లై మహారావంబుగాఁ బరిహాసంబులు చేసిన, సుయో
ధనుండు చిత్తంబు చిన్నఁబోయి, లజ్జావనత వదనుం డై, కుపితమానసుం
డగుచు, న య్యెడ నిలువక, వెలువడి, నిజపురంబున కరిగె. అ య్యవసరంబున
ధీవిశాలు రైన సభాసదు లగు నచ్చటి జనంబుల కోలాహలంబు సంకులం బైన,
నజాతశత్రుండు చిత్తంబున విన్న నై యుండె. అ ప్పుండరీకాక్షుండు భూభార
నివారణకారణుం డగుటం జేసి, దుర్యోధను నప[2]హాసంబునకుం గాదనఁ డయ్యె.
అ య్యెడ. 823

క. హరి ధర్మసుతుని వీడ్కొని, తరుణీ హిత బంధు జన కదంబము గొలువన్
బరితోషమునఁ గుశస్థల, పురమునకుం జనియె మోదమున నరనాథా! 824

చ. జనవర బంధమోక్షణము చైద్యవధంబును బాండురాజ నం
దను మఖరక్షణంబును నుదారతఁ జేసినయట్టి దేవకీ
తనయు చరిత్ర [3]భాషణ కథాపర నాత్మలు గాంతు రిష్టభో
ధన బహుపుత్ర కీర్తులును భవ్యవివేకము విష్ణులోకమున్. 825

1. వారింప (తం. వా.) 2. యశంబునకు (హ.) 3. భాసుర (తం. వా.)

వ. అని యభ్యర్థించినం, బ్రసన్నుం డయి, హరుండు, వాని కోర్కి కనురూపం బైన విమానంబు నిర్మింప మయుని నప్పగించిన, నతండును నట్ల చేసి, కామగమనం బును, నతి విస్తృతంబును గా లోహంబున నిర్మించి, [1]సౌభకం బను నామం బిడి, సాల్వున కిచ్చిన, వాఁడును బరమానందంబునుం బొంది, తద్విమానారూఢుండై, యాదవుల వలని పూర్వవైరంబుఁ దలంచి, దర్పాంధ చేతస్కుం డై, ద్వారకా నగరంబుపైఁ జని, నిజసేనా సమేతంబుగాఁ దత్పురంబు [2]నిరోధించి. 833

సీ. సరి దుపవన సరోవరములు మాయించి బావులు గలఁచి కూపములు చెఱిచి
కోటలు వెస వీటతాటముల్ గావించి పరిఘులు పూడ్చి వప్రములు ద్రొబ్బి
యట్టళ్ళు ధరఁగూల్చి యంత్రముల్ దునుమాడి కాంచన ధ్వజపతాకములు నఱికి
భాసుర గోపుర ప్రాసాద హర్మ్యంబు శాలాంగణములు భస్మములుచేసి

తే. విమల కాంచన రత్నాది వివిధవస్తు
కోటి నెల్లను నందంద గొల్లవుచ్చి
ప్రజలఁ జెఱపట్టి దొరలను భంగపెట్టి
తఱిమి యి బ్బంగిఁ బెక్కు బాధల నలంచి. 834

చ. మదమున నంతఁ బోవక విమానయుతంబుగ నభ్రవీథికిన్
[3]గొదగొని యేపుమై నెగసి కొంకక శక్తి శిలా మహీరుహ
ప్రదరము లోలిమైఁ గురిసి బంధుర భూమిపరాగ శర్కరల్
వదలక చల్లుచున్ [4]వలయ వాయువుచే దిశ లావరింపుచున్. 835

వ. అట్టి యెడ. 836

క. చటుల పురత్రయ దనుజో, త్కట దుస్తర బాధ్యమాన ధారుణిగతి న
వ్పుటభేదన [5]మెంతయు వి,స్ఫుటపీడం జెంది వగల సుడివడుచుండన్. 837

చ. కని భగవంతుఁడున్ రథిశిఖామణియు న్నగు రౌక్మిణేయుఁ డ
జ్జనముల నోడ కుండుఁ డని సంగర కౌతుక మొప్ప దివ్యసా
ధనములఁ బూని సైనిక కదంబము గొల్వ ననూన మీనకే
తనరుచి గ్రాల నున్నత రథస్థితుఁ డై వెడలెన్ రణోర్వికిన్. 838

వ. అ య్యవసరంబున. 839

1. సౌంభకంబను (హ.) 2. వేధించి (హ.) 3. గొదకొని (తం.వా.) 4. వలయు (హ.)
5. మంతయతి (హ.)

చ. సమధిక బాహుశౌర్య జిత చండవిరోధులు [1]వెళ్ళి రున్నత
క్షమ గద భానువింద శుక సాత్యకి సారణ చారుదేష్ణ సాం
బ మకరకేతనాత్మజ శ్వఫల్క తనూభవ తత్సహోదర
ప్రముఖ యదూత్తముల్ వినుతభంజను లై కృతవర్మ మున్నుగన్. 840

క. వారణ వాజి స్యందన, వీరభటుల్ వేగ చనిరి విశ్వము వణఁకన్
ఘోరాకృతి వివిధాయుధ, భూరిద్యుతు లర్కబింబమున్ గబళింపన్. 841

వ. చని, యా గోవింద నందన స్యందనంబునుం, బలసందోహంబునుం దలకడచి, యదు సైన్యంబులు సాల్వబలంబుల తోడం దార్కొని, బెరయునప్పుడు, దేవ దానవ సంకుల సమర విధంబునం దుములం బయ్యె. ఇవ్విధంబున. 842

మ. వితత జ్యాచయ టంకృతుల్ మదజలావిర్భూత శుండాల ఘీం
కృతు లుద్య ద్భట హుంకృతుల్ మహిత భేరీభాంకృతుల్ భీషణో
ద్ధత నిస్సాణ ధణంకృతుల్ ప్రకట యోధవ్రాత సాహంకృతుల్
కుతలంబున్ దివి నిండ మ్రోసె రిపుసంక్షోభంబుగా భూవరా! 843

మ. హరిరింఖా రథనేమి సద్భట పద వ్యాఘట్ట నోద్ధూత దు
స్తర ధూళీపటల ప్రభూత నిబిడ ధ్వాంత ప్రవిధ్వంస కృ
త్కర శాతాసి గదాది హేతిరుచు లాకాశంబు నిండన్ వియ
చ్చర దృక్కుల్ మిఱుమిట్లు గొల్ప సమరోత్సాహంబు సంధిల్లఁగన్. 844

చ. తలకొని సైనికుల్ గవిసి తార్కొని పేర్కొని పాసి డాసి యం
కిలిగొన కిమ్ము లమ్ములఁ బగిల్చి నొగి ల్చితరేతరుల్ తలల్
నలియఁగ నొత్తి మొత్తి నయనంబుల [2]నిప్పులు రాల లీల నా
దలలు లలాటముల్ ఘన గదాహతి నొంచి కలంచి [3]పోరఁగన్. 845

వ. అ య్యవసరంబునం బ్రద్యుమ్నుండు గనుంగొని. 846

మ. అనయంబున్ గలుషించి సౌభపతి మాయాకోట్లు చంచచ్ఛరా
సన నిర్ముక్త నిశాత దివ్య మహితాస్త్రశ్రేణిచేఁ దత్క్షణం
బున లీలాగతి నభ్రగుల్ మనములన్ భూషింప మాయించె న
వ్వనజాతాప్తుఁడు భూరి సంతమసమున్ వారించు చందంబునన్. 847

వ. మఱియును. 848

---

1. వెళ్ళనున్నత (హ.) 2. నంబులురాల (హ.) 3. పోరఁగన్ (హ.)

చ. అతిరథికోత్తముం [1]డన నుదంచిత కాంచనపుంఖ పంచవిం
శతి విశిఖంబుల న్నతని సైనికపాలుని నొంచి యుగ్రుఁడై
శత శతకోటికోటి నిభ సాయకముల్ పరఁగించి సాల్వ భూ
పతి కకుదంబు నొంచి లయభైరవు కైవడిఁ బేర్చి వెండియున్. 849

చ. పదిపది యమ్ములన్ మనుజపాల వరేణ్యుల నొంచి రోషమున్
గదురఁగ మూఁడుమూఁడు శితకాండములన్ రథ దంతి వాజులన్
[2]జదియఁగ నేసి యొక్కొక నిశాత[3]శరంబున సైనికావళిన్
మదము లడంచి యిట్లతఁ డమానుషలీలఁ బరాక్రమించినన్. 850

క. దుర్మానవ హరు నద్భుత, కర్మమునకు నుభయ సైనికప్రకరంబుల్
నిర్మలమతి నుతియించిరి, ధర్మాచల ధైర్యు విగతభయుఁ బ్రద్యుమ్నున్. 851

వ. అ య్యవసరంబున. 852

ఉ. సాంబుని సాల్వభూవిభుఁడు సాయకజాలము లేసి నొంచినన్
జాంబవతీ తనూభవుఁడు చాపము సజ్యము చేసి డాసి సా
ల్వుం బది యేను తూపుల నహోన్నతవక్షము గాఁడ నేసి తీ
క్ష్ణాంబకవింశతి న్నతని సౌభక మల్లలనాడ నేసినన్. 853

చ. గదుఁడు మహోగ్రవృత్తి నిజకార్ముక నిర్గత విస్ఫుర ద్విధుం
తుద వదనాభ బాణవితతుల్ పరఁగించి విరోధిమస్తముల్
గుదులుగఁ గ్రుచ్చి యెత్తుచు నకుంఠిత విక్రమకేళి లోలుఁడై
చదల సురల్ నుతింప రథిసత్తముఁ డొప్పె నరేంద్రచంద్రమా! 854

ఉ. సాత్యకి చండరోషమున సాల్వమహీవరు భూరి సౌధ సాం
గత్య చతుర్విధోగ్ర బల గాఢతమః పటలంబు భాసురా
దిత్య మయూఖపుంజ రుచి తీవ్రశరంబుల మాపి సైనిక
స్తుత్య పరాక్రమ ప్రకట దోర్బలుఁడై విలసిల్లె భూవరా! 855

ఉత్సాహ. భానువిందుఁ డుద్ధతిన్ విపక్షపక్ష సైన్య దు
ర్మాన కాననానలోపమాన చండకాండ సం
తాన మూన నేసి చూర్ణితంబు చేసెఁ జూప వి
ద్యానిరూఢి దేవతావితాన మిచ్చ మెచ్చఁగాన్. 856

1. డును (హ.) 2. గదియఁగ (హ.) 3. శరంబుల (హ.)

ఉత్సాహ. చారుదేష్ణుఁ డాగ్రహించి శత్రుభీష ణోగ్రదో
స్సార దర్ప మేర్పడన్ నిశాత బాణకోటిచే
దారుణ ప్రతాప సాల్వ దండనాథమండలిన్
మారి రేఁగినట్లు పిల్కుమార్చి పేర్చి యార్చినన్. 857

క. శుకుఁ డాయోధన విజయో, త్సుకమతి బాహాబలంబు సొప్పడ విశిఖ
ప్రకరంబులఁ దను శౌర్యా, ధికుఁ డన విద్వేషబలతతిన్ బరిమార్చెన్. 858

ఉ. సారణుఁ డేపుమైఁ గదిసి శాత్రవవీరులు [1]సంచలింప దో
స్సార మెలర్పఁ గుంత శర శక్తి గదా ఛురికాది హేతులన్
వారక వాజి దంతి రథ వర్గములం దునుమాడి కాల్వురన్
వీరముతోడఁ బంపె జమువీటికిఁ గాఁపుర ముగ్రమూర్తి యై. 859

క. అక్రూరుఁడు తదనుజులు న, వక్రపరాక్రమము మెఱసి వైరుల బాహా
విక్రమమున వధియించిరి, చక్ర ప్రాసాది వివిధ సాధనములచేన్. 860

మ. కృతవర్మ క్షితినాయకుండు విశిఖశ్రేణిన్ బ్రమత్తా ర్యధి
శ్రిత వర్మంబులఁ జించి మేనుల శతచ్ఛిద్రంబులం జేయ న
ద్భుతకర్మం బని సైనికుల్ వొగడ శత్రుల్ [2]దూలుచో సంగర
క్షితి ధర్మంబుఁ దలంచి కాచె రథికశ్రేష్ఠుండు భూమీశ్వరా! 861

వ. అత్తఱి సాల్వుండును గోపోద్దీపిత మానసుం డై యుండ, మాయావిడంబక
మయిన సౌభకం బప్పుడు. 862

సీ. ఒకమాటు నభమునఁ బ్రకటంబుగాఁ దోఁచు నొకమాటు ధరణిపై నొనర నిలుచు
నొకమాటు శైలమస్తకమున వర్తించు నొకమఱి చరియించు నుదధినడుమ
నొక్కతోయంబున నొక్కటి యై యుండు నొక్కెడఁ గనుఁగొనఁ బెక్కులగును
నొకమాటు సాల్వసంయుక్త మై పొడసూపు నొకతోయ మన్నియు నుడిగితోఁచు

ఆ. నొక్కతేప కొఱవి యుడుగక త్రిప్పిన
గతి మహోగ్రవృత్తిఁ గానవచ్చు
మఱియుఁ బెక్కుగతుల నరవరుల్ గలఁగంగఁ
దిరిగె సౌభకంబు ధీవరేణ్యా! 863

వ. ఇవ్విధంబున సౌభకంబు వర్తించుటం జేసి, యదు సైన్యంబులచేత దైన్యంబు
నొందిన నిజసైన్యంబుల మరలం బురికొల్పి, సాల్వుం డప్పుడు. 864

---

1. సందడింప (హా.) 2. దూరుచో (హా.)

క. స్ఫుర దనలాభ శరంబులు, [1]పౌరిఁబౌరిఁ బుంఖాను పుంఖములుగా నేయన్
దెరలియు మరలియు మురిసియుఁ, విరిసియుఁ బఱితివకపోరె వెస యదు బలమున్.

క. అ య్యేడ మానము వదలక, డయ్యక మగపాడితోఁ దృఢంబుగఁ బోరన్
దయ్యో మెఱుంగును నెక్కటి, కయ్యం బపు డయ్యెఁ బేరుగల యోధులకున్.

క. మును ప్రద్యుమ్న కుమారుని, ఘన నిశితాస్త్రములచేతఁ గడు [2]నొచ్చిన సా
ల్వుని[3]మంతిరి ద్యుమనాముఁడు, సునిశిత గద చే నమర్చి సుమహిత శక్తిన్.

చ. వెరవును లావు చేవయును వీరము బీరము గల్గి డాసి యా
సరసిజనాభ నందను విశాల భుజాంతరమున్ బగిల్చినన్
విరవిరవోయి మేను నిడువెంగ్రుక వెట్టఁగఁ జేతి సాధనో
త్కరములు దేరిపై [4]వదలఁ గన్నులు మూయుచు మూర్ఛనొందినన్. 868

ఆ. సమర ధర్మవేది సమధిక నయవాది
[5]దారుకుని సుతుండు ధైర్యయుతుఁడు
రథముఁ దోలికొనుచు రణభూమి వెడలి వే
చనియె మూర్ఛదేఱి శంబరారి. 869

చ. సారథిఁ జూచి యి ట్లనియె శాత్రవవీరులు సూచి నవ్వఁగాఁ
దేరు రణక్షితిన్ వెడలఁ దెచ్చితి తెచ్చితి దుర్యశంబు పం
కేరుహనాభుఁడున్ హలియు [6]గెలిగొనన్ యదువంశ సంభవుల్
బీరము దప్పి యి ప్పగిదిఁ బెల్కుఱిపోవుదురే రణంబునన్. 870

వ. అనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 771

క. రథి రిపుచే నొచ్చిన సా,రథియును సారథియు నొవ్వ రథియును గావం
బృథు సమరధర్మ మిఁక న,వ్యథ చిత్తుఁడ వగుచుఁ గడఁగు వైరులఁ గెలువన్. 872

వ. అనిన విని.

అధ్యాయము - ౭౭

ఉ. సంచిత భూరిబాహుబల శౌర్యుఁడు సారథిమాట కాత్మ మో
దించి [7]యుదాత్త కాండరుచి దీపిత చాపముఁ దాల్చి మౌర్వి సా
రించి గుణధ్వనిన్ మహా దరిప్రకరంబుల భీతి ముంచి తో
లించె రథంబు మేదిని చలింపఁగ నా ద్యుమమీఁద నేర్పునన్. 874

1. పురిపురి (హ.) 2. నొంచిన (హ.) 3. మంత్రిద్యుమ (హ.) 4. వదలఁగన్నులు (హ.)
5. దారకుని (హ. తం.) 6. ఁగేలుకొనన్ (హ.) 7. రవిప్రకాండ(తం.వా.); సచిత్రకాండ(ట.)

వ. అట్లు డగ్గఱి. 875

చ. అరితను వష్టబాణముల నాగ్రహవృత్తిఁ బగిల్చి నాల్గిటన్
దురగముల వధించి యొక తూపున సారథిఁ ద్రుంచి రెంట ని
ష్ఠురతర కేతుచాపములు చూర్ణముచేసి యొ కమ్మునఁ భయం
కరముగఁ ద్రుంచె నా ద్యుముని కంఠ మకుంఠిత విక్రమోద్ధతిన్. 876

మ. కని సాంబప్రముఖాది యోధవరు లుత్కంఠాత్ములై మీనకే
తను నగ్గించి సువర్ణపుంఖ నిశితాస్త్రశ్రేణి సంధించి సా
ల్వుని సైన్యావళి మస్తముల్ వెరవు [1]లావున్ మీఱఁగా నొక్కయె
త్తున వేత్రుంచిరి తాటిపండ్లు ధరఁ దోడ్తో రాల్చు చందంబునన్. 877

వ. అట్టియెడ. 878

స్రగ్ధర. కూలున్ గుఱ్ఱంబు లేనుంగులు ధరఁ దొరఁగున్ గుప్పలై నుగ్గునూచై
వ్రాలున్ దేరుల్ హతంబై వడిఁ బడు సుభట వ్రాతముల్ శోణితంబుల్
గ్రోలున్ మాంసంబు నంజుల్ గొఱుకు నెముకలన్ గుంపులై సోలుచున్ బే
తాళ క్రవ్యాద భూతోత్కరములు జతలై తాళముల్ దట్టి యాడున్.

వ. మఱి యొక్కొక్క యెడ. 880

సీ. ఖండిత శుండాల గండముల్ నక్రముల్ భూరి తుండంబులు భుజగసమితి
పదతలంబులు కచ్ఛపంబులు దంతముల్ శుక్తులు కుంభనిర్ముక్త మౌక్తి
కములు రత్నములు వాలములు జలూకముల్ మెదలు భేకంబులు మెదడురొంపి
ప్రేవులు పవడంపు దీవలు నరములు నాచు మజ్జంబు ఫేనంబు లస్థి

ఆ. సైకతములు రక్తచయము తోయంబులు
[2]నొరగు నెడల నొరలు [4]మొఱలు ఘనత
రంగరవముగా మతంగజాయోధన
స్థలము జలధిఁ బోల్పఁ దగె నరేంద్ర! 881

వ. ఇవ్విధంబున యదు సాల్వ బలంబులు చలంబునం బరస్పర జయకాంక్షలం దల
పడి పోరు పూర్వ పశ్చిమ సముద్రంబుల వడువున, నిరువదియేడు దినంబు లతి
ఘోరంబుగాఁ బోరునెడ, నింద్రప్రస్థ పురంబున నుండి, ద్వారకా నగరంబునకు
నగధరుండు చనుదేర, ముందటం గానవచ్చు దుర్నిమిత్తంబులు గైకొని కృష్ణుండు
[4]దారుకునిఁ జూచి యి ట్లనియె. 882

1. తావుల్ నేర్పడ నొక్క (హ.) 2. నొఱలు (హ.) 3. మొఱులు(హ.) 4. దారకుని (హ.)

శా. కంటే [1]దారుక! దుర్నిమిత్తము లనేకంబుల్ మహోఖిలముల్
మింటన్ మేదినిఁ దోఁచుచున్నయవి నెమ్మిన్ ఖాండవప్రస్థ మే
నుంటన్ జైద్యహిత క్షితీశ్వరులు మాయోపాయు లై మత్పురిన్
గెంటింపన్ జనుదేరఁ బోలుదురు పోనీ తేరు వేగంబునన్. 883

వ. అని యతి త్వరితగతిం జనుదెంచి, తత్పురంబు డగ్గఱి, మహాబలపరాక్రమంబులం బ్రతిపక్షబలంబులతోడం దలపడి పోరు యదుబలంబులను, నభోవీథి నభేద్య మాయావిడంబనంబునఁ బ్రతివీరు లెంతకాలంబున కే యుపాయంబున సాధింప రాని సౌభకవిమానంబునం దున్న సాల్వునిం గని, తద్విమానంబు డాయం దన తేరు దోల సారథిని నియమించి, కదియం జను మురాంతకుని వీక్షించి, యదు సైన్య ప్రకరంబులు పరమానందంబునుం బొందిరి. మృతప్రాయం బై యున్న సైన్యంబుఁ గనుంగొని, సౌభకపతి విక్రమ క్రియాకలాపుం డగుచు నురవణించి.

చ. మిణుఁగుఱు లెల్లెడం జెదర మింటను మంటలు పర్వ ఘంటికా
ఘణఘణ భూరి నిస్వననికాయమునన్ హరి దంతరాళముల్
వణఁక మహోగ్రశక్తిఁ గొని వారక దారుకు మీఁద వైవ దా
రుణగతి నింగినుండి నిజరోచులతోఁ బడు చుక్కకై వడిన్. 885

క. వడిఁ జనుదేరఁగఁ గని య, ప్పుడు నగధరుఁ డలఁతిలీల వోలెన్ దానిన్
బొడిపొడి యై ధరఁ దొరఁగఁగ, నడుమన వెసఁ ద్రుంచె నొక్క నారాచమునన్.

చ. గురుభుజుఁ డంతఁ బోవక యకుంఠిత శూరత శత్రుసైన్యముల్
దెరలఁగ నుగ్రతన్ గొలువిఁ ద్రిప్పినకైవడి మింట దిర్దిరన్
దిరుగుచు దుర్నిరీక్ష్య మగు దీపిత[2]సౌభము సాల్వుఁ జండభా
స్కర కిరణాభ షోడశ నిశాతశరంబులఁ గాఁడ నేసినన్. 887

చ. కడువడి నల్గి వాఁడు నిజకార్ముకమున్ జలదస్వనంబు కై
వడి మొరయింపుచున్ వెడఁదవాతి శరంబులఁ బద్మలోచను
న్నెడమభుజంబు గాఁడ వడి నేసినఁ [3]దెం పటి చేతి శార్ఙ్గమున్
విడిచె రథంబుపై గగనవీథి సురల్ భయమంది చూడఁగన్. 888

క. [4]హా! హా! యని భూతావళి, హాహాకారములు సేయ నంతట దేల
న్నా హరిఁ గనుగొని యతఁ డు,త్సాహంబునఁ బల్కె బాహు శౌర్యస్ఫూర్తిన్.

---

1. దారక (హ.) 2 సౌభకు (హ.) 3. దెప్పిరి (హ) 4. ఓహో (హ.) 5. భూతా వలు, లాహాకారములు సేయ (హ. తం. వా.)

చ. నలినదళాక్ష! మత్సఖుఁడు నాఁ దగు చైద్యుఁడు గోరినట్టి కో
మలి నవినీతి వై తగవుమాలి వరించితి వంతఁ బోక దో
ర్బలమున ధర్మనందను సభాస్థలి నేమఱి యున్నవాని స
చ్ఛలమునఁ [1]జంపి తట్టి కలుషంబున నేఁడు రణాంగణంబునన్. 890

క. తల చెడి పాఱక బావో, బల మొప్పఁగ నాదు దృష్టిపథమున ధృతితో
నిలిచిన నిష్ఠుర విశిఖా, ర్చుల ముంచి మదీయసఖుని సూ డిటఁ దీర్తున్. 891

చ. అనిన మురాంతకుండు దరహాసము మోమునఁ దొంగలింప సా
ల్వునిఁ గని యోరి! లావు [2]లగువుం గల పోటరివోలెఁ బ్రేలె దే
[3]మని నను జాటు సన్నిహిత మౌట యెఱుంగవు మూఢచిత్త! పొ
మ్మని గద కేలఁ ద్రిప్పి [4]యభియాత్మని జత్రువు వ్రేసె నుద్ధతిన్. 892

వ. అట్లు వ్రేసిన. 893

క. పెను మూర్ఛ నొంది వెస ము, క్కున వాతను నెత్తు రొల్కఁ గొంతతడవు కొ
య్యన తెలిసి నిలువరింపక, చనె వాఁడు [6]నదృశ్యుఁ డగుచు సౌభముఁ దానున్.

వ. అ య్యవసరంబున. 895

తే. గగనమం దుండి యొకఁ డార్తుఁ డగుచు వచ్చి
నందనందను పాదారవిందములకు
వందనము చేసి యానకదుందుభిని మ
హోగ్రుఁ డై పట్టి తెచ్చె సాల్వుండు గడఁగి. 896

తే. దేవ! మీ కెఱిఁగింపఁగాఁ దివిరి యిటకు
దేవకీదేవి నన్నుఁ బుత్తెంచె ననఁగ
విని సరోరుహనాభుండు ఘన విషాద
మగ్నుఁ డయ్యెను గురుమీఁది మమతఁజేసి. 897

క. నర గంధర్వ సురాసుర, వరులకు నిర్జింపరానివాఁడు బలుం డే
మఱక రయహీనబలుచేఁ, బరికింపఁగ నెట్లు పట్టువడె నొకో యనుచున్. 898

వ. మఱియును. 899

---

1. చంపినట్టి కలుషంబులు (హ.) 2. బలువున్ (తం.వా.) 3. యేమనినను (వ్రాఁతప్రతులు) 4. యభియాతుని శత్రుని (హ.); యభియాతిని శత్రుని (తం. వా.) 5. వడికి నొయ్యన (తం. వా.) 6. నదృశ్యమగుచు (హ.)

క. భావంబు గలఁగ నహహా!, దైవకృతం బెవ్వరికినిఁ దప్పింపఁగ రా
దే విధి నైన నను నని శో, కానిలమతిఁ బలుకుచున్న న త్తఱి వాఁడున్. 900

వ. అప్పుడు దన మాయాబలంబునఁ గ్రమ్మఱం దోఁచి, కృతకవసుదేవునిం గల్పించి, యతనిం బంధించి, కొనితెచ్చి, పుండరీకాక్ష! నిరీక్షింపు. భవజ్జనకుండు వీఁడె. ఇప్పుడు నీవు గనుంగొన వీనితల ద్రుంతు. ఇంక నెవ్వనికింగా మనియెదు. కావం గల శక్తి గలదేనియుం గావుము. అని దురాలాపంబు లాడుచు, మృత్యుజిహ్వాకరాళం బైన కరవాలంబు కేలం బూని, ఝళిపించుచు, న మ్మాయావసుదేవుని శిరంబు దునిమి, తన్మస్తకంబుఁ గొని, వియద్వర్తి యై చరియించు సౌభక విమానంబు సొచ్చెను. అంత గోవిందుండు కొంత ప్రొద్దు మనంబున ఘనం బగు శోకంబునం గుందుచుండి, యాత్మ సైనికులు దెలుపం దెలివొంది, యది మాయోద్దీపితం బైన సాల్వుని యుపాయం బని యెఱింగియుండె. అంతం దనకు వసుదేవుండు వట్టువడె నని చెప్పిన దూతయు, న మ్మాయా కళేబరంబును న క్షణంబ విచిత్రంబుగా మాయం బయిపోయె. తదనంతరంబ. 901

క. మును లపుడు గొంద ఱచటికిఁ, జనుదెంచి విమోహి యైన జలజాక్షున్
గనుఁగొని సమధికభక్తిని, వినయంబునఁ బలికి రంత విష్ణున్ జిష్ణున్. 902

సీ. కమలాక్ష! సర్వలోకములందు సర్వమానవులు సంసార నానావిధైక
దుఃఖాబ్ధి మగ్ను లై తుదిఁ జేరనేరక వికలత్వమును బొందువేళ నిన్నుఁ
దలఁచి దుఃఖంబులు దరియింతు రట్టి స ద్గుణనిధి వై దేవకోటి కెల్లఁ
బట్టుఁగొ మ్మయి పరబ్రహ్మాఖ్యఁ బొగడొంది పరమ యోగీశ్వరప్రకర గూఢ

తే. పర చిదానంద దివ్యరూపమున వెలుఁగు
దనఘ! నీవేడ? నీచజన్మాత్మ జనిత
ఘన భయ స్నేహ మోహ శోకంబు లేడ?
ననుచు సంస్తుతి చేసి వా రరిగి రంత. 903

చ. హరి తనమీఁద ఘోర నిశితాశుగజాలము లేయు సాల్వభూ
వరు వధియింపఁగోరి బహు వారిదనిర్గత భూరివృష్టి వి
స్ఫురణ ననూన తీవ్ర శర పుంజములన్ గగనంబుఁ గప్పి క్ర
చ్చఱ రిపు మౌళిరత్నమును జాపము వర్మముఁ ద్రుంచి వెండియున్. 904

మ. వితత క్రోధముతోడఁ గృష్ణుఁడు జగద్విఖ్యాత శౌర్యక్రియో
ద్ధత శక్తిన్ వడిఁ ద్రిప్పి మింట మెఱుఁగుల్ దట్టంబుగాఁ బర్వ ను
గ్రత చంచద్గద వైచి త్రుంచె వెసఁ జూర్ణం బై ధరన్ రాల నా
యత భూరి త్రిపురాభమున్ మహిత మాయాశోభమున్ సౌభమున్. 905

వ. ఇట్లు కృష్ణుం డమ్మయనిర్మిత మాయావిమానంబు నిజ గదాహతి నింతింత తునియ లై సముద్రమధ్యంబునఁ దొరంగఁ జేసిన, సాల్వుండు కోలుపెట్టిన భుజంగంబుభంగి గం డడంగి, విన్ననై, విగత మాయాబలుం డయ్యును, పొలి వోవని బీరంబున వసుధాతలంబునకు డిగ్గి, యాగ్రహంబున. 906

క. కరమున పవినిభ మగు బీ, కర గద ధరియించి కదియఁగాఁ జనుదేరన్
మురహరుఁ డుద్ధతి సాల్వుని, కరము గదాయుక్తముగను ఖండించెన్నృపా! 907

క. అంతం బోవని కినుక న, నంతుఁడు విలయార్క మండలాయతరుచి దు
ర్దాంతం బగు చక్రంబు ని,తాంతంబుగఁ బూన్చి సాల్వధరణిపుమీఁదన్. 908

క. గురుశక్తి వైచి వెస భా, సుర కుండల మకుటరత్న శోభిత మగు త
చ్ఛిరము వడిఁ ద్రుంచె నింద్రుఁడు, వర కులిశముచేత వృత్రు వధియించుక్రియన్.

అధ్యాయము – ౭౮

—: శ్రీకృష్ణమూర్తి దంతవక్త్రుని సంహరించుట :—

వ. ఇట్లు మాయావి యైన సాల్వుండును, సౌభకంబును గృష్ణుచేతఁ బొలియుట గనుంగొని, నిజసఖు లగు సాల్వ పౌండ్రక శిశుపాల భూపాలకులకుం బరలోక క్రియలు మైత్రిం గావించి, దంతవక్త్రుం డతి భీషణాకారంబుతో నప్పుడు. 910

చ. పెటపెటఁ బండ్లు గీటుచును బెట్టుగ మోయుచుఁ గన్నుఁగ్రేవలన్
జిటచిట విస్ఫులింగములు చింద మహోద్ధత పాదఘట్టన
న్నటయిట యై ధరిత్రి వణఁకాడ వడిన్ గద కేలఁ ద్రిప్పుచున్
మిటమిట మండు వేసవిని మించు దివాకరుఁ బోలి యుగ్రతన్. 911

చ. వడిఁ జనుదేరఁ జూచి యదువల్లభుఁ డుల్లము పల్లవింప న
ప్పుడు గద కేలఁ బూని రథమున్ రయ మొప్పఁగ డిగ్గి యుగ్రతన్
గడఁగి విరోధికి న్నెదురుగాఁ జన వాఁ డతి నీచవర్తి యై
యడరుచు నట్టహాసముఖుఁ డై వలచే గదఁ ద్రిప్పుచున్ హరిన్. 912

వ. కనుంగొని, పరిహాసోక్తులుగా ని ట్లనియె. నీవు మదీయ భాగ్యంబుకతంబున నేఁడు నా దృష్టి పథంబునకు గోచరుండ వైతివి. మిత్రద్రోహి వైన నిన్ను మాతులేయుండ వని మన్నింపక, దేహంబునందు వర్తించు నుగ్రవ్యాధి నౌషధాది క్రియల నివర్తింపం జేయు చికిత్సకుని చందంబున, బంధురూప శాత్రవుండవు గావున దంభోళి సంరంభ గంభీరం బైన మదీయ గదాదండహతిం బరేతనివాసంబున కనిచి, మున్ను నీచేత నిహతు లైన నాదు సఖులఋణంబు దీర్తు. అని దుర్భాష లాడుచుం డగ్గఱి. 913

చ. పెనుగదఁ బూన్చి కృష్ణు తల బెట్టుగ మొత్తిన నంకుశాహతిన్
గనలెడి గంధసింధురము కై వడి [1]దానవభంజనుండు పెం
పున నిజ భాసమానగదఁ బూని బలంబునఁ ద్రిప్పి దంతవ
క్త్రుని యురముం బగిల్చిన గుదుల్కొనుచున్ రుధిరంబు గ్రక్కుచున్. 914

వ. తత్క్షణంబ పర్వతాకారం బగు దేహంబుతో నొఱలుచు నేలం గూలి, కేశపాశంబులు చిక్కులువడం దన్నుకొనుచు, బ్రాణంబువిడిచె. అప్పుడు నిఖల భూతంబులు నాశ్చర్యము నొందఁ దద్గాత్రంబున నుండి యొక్క యతిసూక్ష్మ తేజంబు వెలువడి, గోవిందుని దేహంబుఁ బ్రవేశించె. అ య్యవసరంబున నగ్రజు మరణంబు గనుంగొని, కుపితుం డై, కనుంగవలన్ నిప్పు లురుల, విదూరథుండు కాలానల జ్వాలాభీల కరాళం బై కాలు కరవాలంబునుం, బలకయుం గేలం దాల్చి, దామోదరు దెసం గవయుటం గనుంగొని. 915

చ. జలరుహలోచనుండు నిజసాధన మై తనరారు చక్రమున్
వలనుగఁ బూన్చి వై వ నది వారక వానిశిరంబు ద్రుంచె న
బ్బలియుఁడు సౌభ సాల్వ శిశుపాల సహోదర తత్సహోద రా
వలుల వధించి తత్కులమువారి ననేకులఁ ద్రుంచె నీగతిన్. 916

వ. అ య్యవసరంబున. 917

క. నర ముని యోగి సురాసుర, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ నభ
శ్చర కిన్నర కింపురుషులు, హరిమహిమ నుతించి రద్భుతానందములన్. 918

వ. మఱియు, నప్సరోజనంబులు నృత్యంబులు సలుప, వేల్పులు కుసుమవర్షంబులు గురియ, దేవతూర్యంబు లవార్యంబు లై మొరయ, యదు వృష్ణి ప్రవరులు సేవింపఁ, బరమానందంబునుం బొంది, నిజ విజయాంకితంబు లయిన గీతంబులు

1. సింధుర (తం. వా.)

వందిజనంబులు సంకీర్తనంబు సేయ, నతిమనోహర విభవాభిరామంబును, నూతనాలంకార యుక్తంబును నయిన ద్వారకానగరంబు శుభముహూర్తంబునం బ్రవేశింపం జనునెడ. 919

క. పురసతులు విరులు లాజలు, గురు సౌధాగ్రములనుండి కురియఁగ వికచాం
బురుహాక్షుం డంతఃపుర, వర మర్థిం జొచ్చె వైభవం బలరారన్. 920

వ. అట్లు యోగీశ్వరేశ్వరుండును షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండును, నఖిల జగదీశ్వరుండును నైన పురుషోత్తముండు సుఖంబున నుండె నంత. 921

—: బలరాముండు తీర్థయాత్రకుఁ జనుట :—

క. కౌరవపాండవ పృథు సమ, రారంభ మెఱింగి తీర్థయాత్ర నెపముగా
సీరాంకుఁ డుభయకులులకు, నారయ సముఁ డగుటఁ జేసి యరిగె నరేంద్రా!

వ. అట్లు చని, మొదలం బ్రభాసతీర్థంబున నవగాహనంబు చేసి, యందు దేవర్షి పితృతర్పణంబులు సంప్రీతిం గావించి, విమల తేజోధను లగు భూసుర ప్రవరులు తనతో నరుగుదేరం గదలి చని, క్రమంబున సరస్వతియు, బిందుసరోవరంబును, వజ్రతీర్థంబును, విశాలానదియు, సరయువును, యమునయు, జాహ్నవియును గనుంగొనుచు, నచట నచట నవగాహనంబులును, దేవర్షి పితృ తర్పణంబులును, బ్రాహ్మణసంతర్పణంబులును, భూసుర యుక్తుం డై నడపుచుం జని, సకలలోక స్తుత్యంబును, నిఖిలముని శరణ్యంబు నగు నైమిశారణ్యంబు సొచ్చి, యందు దీర్ఘసత్రంబు నడపుచున్న మునిజనంబులం గనుంగొనిన, వారలు ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, రామునకు వినతు లై యాసనార్ఘ్యాది పూజావిధానంబులు గావించిన, నతండును బ్రముదితమానసుం డగుచు, సపరివారంబుగాఁ గూర్చున్నయెడ. 923

క. ఆనెఱిఁ దనుఁ గని ప్రత్యు, త్థాన నమస్కార విధులు దగ నడపక పెం
పూనిన పీఠముపై నా, సీనుం డగు సూతు శేముషీవిఖ్యాతున్. 924

వ. కనుంగొని, యతని సమీపంబున నున్న విప్రవరులం జూచి, రాముండు రోషించి, వీఁడు నన్నుం గని లేవకుండుటకు హేతు వెయ్యదియొకో! ఈ ప్రతిలోమజాతుండు మునిగణ సభాస్థలంబునం దా నొక్కముఖ్యుండువోలె దురభిమానంబున శక్తిమనుమనివలనం గొన్ని కథలు గాథలుగాఁ గఱచి, విద్వద్గణ్యుని విధంబున విఱ్ఱవీఁగెడు. ఇట్టి నీచాత్ముం డభ్యసించు విద్యలెల్లను మనంబున విచారించి చూచిన, మదకారణంబులు గాని, సత్త్వగుణ గరిష్ఠంబులు గావు. ధర్మసంరక్షణంబు సేయ నవతరించిన మాకు నిట్టి దుష్టమర్దనం బవశ్యకర్తవ్యంబు. అని తలంచి

హస్తంబున ధరియించిన కుశాగ్రంబున సూతుని వధియించిన, నక్కడి మునీంద్రు
లెల్ల హాహాకారంబులతోడం దాలాంకునిఁ జూచి యి ట్లనిరి. 925

క. అనఘా! యితనికి బ్రహ్మా, సన మిచ్చుటఁజేసి నీవు చనుదే నితఁ డా
సనము దిగఁ డయ్యె నింతయు, మును నీమది నెఱుఁగ నర్థముం గలదె హలీ!

క. ఎఱిఁగెఱిఁగి బ్రహ్మహత్యా, దురితంబున నీ మనంబు దూకొనెఁ బాపో
త్తరణ ప్రాయశ్చిత్తము, దొరఁకొని కావింపుమయ్య! దుర్జనహరణా! 927

వ. అదియునుం గాక, పరమపావనుండ వైన నీవు ధర్మంబు దప్పిన, నెవ్వరు మాన్పంగలరు. కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబుగై కొని నడుపకున్న ధర్మంబు నిలువదు. అట్లు గావున, దీనికిం బ్రతీకారంబు బుట్టింపుము. అనిన, నతండు వారలం గనుంగొని, తామసంబున నిట్టి పాపంబు సేయంబడియె. దీనికి ముఖ్యపక్షం బైన [1]ప్రతికృతి యెఱింగింపుఁడు. వీనికి నాయువును, బహుసత్త్వంబును నొసంగిన మీ కిష్టం బగునే? అ ట్లైన నా యోగ [2]మహత్త్వంబునం బునర్జీవితుఁ గావింతు. అనిన న మ్మునులు నీ యస్త్రమాహాత్మ్యంబునకు మృత్యువునకు మాకు నె వ్విధంబున వైకల్యంబు నొందకుండు, నట్లు గావింపుము. అనిన, నతం డందఱం జూచి, యప్పుడు. 928

క. ధాత్రీవర! సమధిక చా, రిత్రుఁడు హలపాణి వలికె ధృతి నాత్మా వై
[4]పుత్రక నామాసి యను ప, విత్ర శ్రుతివాక్యసరణి విశదం బగుటన్. 929

క. ఈ సూత [5]సూనుఁ డిపుడు మ, హాసత్త్వము నాయువును ననామయమును వి
ద్యాసామర్థ్యముఁ గలిగి సు, ధీసత్తములార! యీ క్షితిన్ విలసిల్లున్. 930

వ. అని సూతుం బునర్జీవితుంగాఁ జేసి, మునులం జూచి, యి ట్లనియె. 931

తే. ఏ నెఱుంగక చేసిన యీ యవజ్ఞ
శాంతి నొంద నేయది యభీష్టంబు మీకు
దానిఁ గావింతు ననిన మోదంబు నొంది
పలికి ర త్తాపసులు హలపాణిఁ జూచి. 932

---

1. ప్రకృతి (హ. వా.) 2. మాయచేఁగావింతు (తం.వా.) 3. నీ యోగమాహాత్మ్యంబున మాకు నె వ్విధంబున నైన నితండు మృత్యుగతుండు గాకుండు (హ.) 4. పుత్రనామాసి యనెడి పవిత్ర (హ.) 5. సుతునకిపుడు (హ.)

చ. హలధర ! యిల్వలుం డను సురారితనూజుఁడు పల్వలుండు నాఁ
గలఁ డొక దానవుండు బలగర్వములం బ్రతిపర్వమందునన్
జలమున వచ్చి మా సవనశాలల [1]మూత్ర సురాస్ర పూయ వి
ట్పలలము లోలిమైఁ గురిసి పాడఱఁ [2]జేయును యజ్ఞవాటముల్. 933

వ. కావున, నా దుష్టదానవుం ద్రుంచుటయ మాకుం గరంబు సంతసంబగు. అంతమీఁద నీవును, విమల చిత్తుండవై, భారతవర్షంబునం గల తీర్థంబులు ద్వాదశమాసంబు లవగాహనంబు సేయుము. అట్లైన సర్వపాపనిష్కృతి యగు. అని పలుకు నంతం బర్వసమాగమం బైన. 934

అధ్యాయము - ౭౯

సీ. మునులు యజ్ఞక్రియోన్ముఖులౌట గనుఁగొని పఱతెంచి యసుర తద్భవనములను
రక్త వి ణ్మూత్ర సురా మాంసజాలంబు నించి హేయంబు గావించి వెలుచఁ
బెంధూళి రాలును పెల్లలు నురలెడి చక్రానిలము వీచి చదల నపుడు
కాటుకకొండ సంగతిఁ బొల్చు మేను తామ్రశ్మశ్రు కేశసమాజములును

తే. నవ్య చర్మాంబరము భూరి నాసికయును
కఱకు మిడిగ్రుడ్లు నిప్పులు గ్రక్కు దృష్టి
వ్రేలు పెదవులు దీర్ఘ కరాళ జిహ్వ
కయును ముడివడ్డ బొమలును గలుగువాని. 935

మహాస్రగ్ధర. కనియెన్ దాలాంకుఁ డుద్యత్ కటచటుల నటత్కాలదండాభ శూలున్
జనరక్తాసిక్త తాలున్ సమధిక సమరోత్సాహ లోలున్ గఠోరా
శని తుల్యోదగ్ర దంష్ట్రా జనిత శిఖికణాచ్ఛాది తాశాంతరాలున్
హనన వ్యాపార శీలున్నతి దృఢ ఘన మ స్తాస్థి మాలున్ గరాళున్.

ఉ. వెండియుఁ గ్రొమ్మెఱుంగు లుడువీథి వెలుంగఁగ నుల్లస ద్గదా
దండముఁ గేలఁ ద్రిప్పుచు నుదారత రా బలభద్రుఁ డాసురో
ద్దండ విఘాతులౌ ముసల దారుణ లాంగలముల్ దలంప మా
ర్తాండ నిభంబులై యెదురఁ దత్క్షణమాత్రనఁ దోఁచినన్ వెసన్. 937

వ. అట్లు సన్నిహితంబు లయిన తనకార్యసాధనంబు లగు నిజసాధనంబులు ధరియించి, యప్పుడు. 938

---

1. పురీషపూయవిట్ (వ్రా. ప్ర.) 2. జేసును (హ.)

చ. గగనమునం జరించు సురకంటకు కంఠము చేతినాఁగటన్
దగిలిచి రోకలెత్తి బెడిదం బడరన్ నడునెత్తి మొత్తినన్
భుగభుగ నెత్తు రొల్కి నిల బోరగిలంబడె వజ్రధారచేఁ
దెగి ధరఁ గూలు భూరి జగతీధరమున్ బురుణింప బెట్టుగాన్, 939

వ. అట్లు పల్వలుండు మడిసిన. 940

క. మునివరులు కామపాలుని, వినుతించిరి వేయువేల విధముల వృత్రున్
దునిమిన యింద్రుని నమరులు, వినుతించిన రీతి నపుడు విమలచరిత్రా! 941

తే. అంత నభిషిక్తుఁ జేసి యత్యంత సురభి
మంజు లామ్లాన కంజాత మాలికయును
నంచితాభరణములు దివ్యాంబరములు
నర్థి నిచ్చినఁ దాల్చి యా హాలధరుండు. 942

క. దేవేంద్రుఁ బోలి యొప్పెను, ధీవిలసితుఁ డగుచు మునితతిన్ వీడ్కొని తన్
సేవింపుచుఁ గతిపయ విప్రావలి చనుదేరఁ గౌశికాఖ్యంబునకున్. 943

వ. చని, య మ్మహానదిం గృతస్నానుం డై, యచ్చోటు వాసి, సరయువునందుఁ
గ్రుంకులిడి, ప్రయాగ నవగాహనంబుచేసి, దేవర్షి పితృతర్పణంబు లాచరించి,
పులస్త్యాశ్రమంబు సొచ్చి, గోమతిం దర్శించి, గండకీనది నుత్తరించి, విదళిత భవ
పాశ యగు విపాశయందుఁ దోఁగి, శోణనదమున నాప్లావితుం డై, గయ నాడి,
గంగాసాగర సంగమంబు దర్శించి, మహేంద్ర నగరంబున కరిగి. 944

క. రాముఁడు గనుఁగొనె భార్గవ, రామున్ రజనీశకుల ధరావరనగ సు
త్రామున్ సన్నుత సుగుణ, స్తోమున్ గారుణ్యసీము సుజనలలామున్. 945

ఆ. కని నమస్కరించి కౌతుకం బలరార
నతని వేఁడుకొని హలాయుధుండు
గోమరు మిగిలి [1]సప్తగోదావరికి నేఁగి
యందుఁ దీర్థమాడి యచటు గదలి. 946

వ. [2]వేణీ పంపాసరస్సులఁ జూచి, భీమనది కేఁగి, యందుఁ గుమారస్వామిని దర్శించి,
శ్రీశైలంబునకుం జని, వేంకటాచలంబు దర్శించి, కామకోటి శక్తి నిరీక్షించి,
కాంచీపురంబు గాంచి, కావేరికిం జని, య మ్మహావాహిని నవగాహనంబు సేసి.

---

1. సప్తగోదావరిమ్ (79-12) 2. పెన్నా (వ్రా. ప్ర.)

స్రగ్ధర. సేవించెన్ రంగధామున్ శ్రితనివహ పయస్సింధు సంపూర్ణసోమున్
గావేరీ మధ్యసీమున్ ఘన కలుష మహాకాలకూటోగ్రభీమున్
దేవారి శ్రీవిరామున్ దివిజవినుత సందీపి తానంత[1]నామున్
ధీవిజ్ఞానాభిరామున్ ద్రిభువన విలస ద్దేవతా సార్వభౌమున్. 948

వ. అచ్చోటు వాసి, వృషభాద్రి నెక్కి, హరిక్షేత్రంబుఁ ద్రొక్కి, మధురా పురంబున కరిగి, సేతుబంధనంబు మెట్టి, యచటం బదివేల పాఁడి మొదవుల భూసురులకిచ్చి రామేశ్వరు దర్శించి, తామ్రపర్ణికిం జని, మలయాచలం బెక్కి, యగస్త్యునిం గని నమస్కరించి, దక్షిణసముద్రంబు దర్శించి, కన్యకాఖ్య దుర్గాదేవి నుపాసించి, పంచాప్సరసం బను తీర్థంబున నాప్లవనం బాచరించి, గోకర్ణంబున నిందుమౌళిం దర్శించి, ద్వీపవతి యైన కామదేవి నీక్షించి [2]శూపిం, బయోష్ణిని దర్శించి, నిర్వింధ్యఁ గడచి, దండకావనంబున కరిగి, మాహిష్మతీపురంబున వసియించి, మను తీర్థంబునం దాడి, క్రమ్మఱం బ్రభాస తీర్థంబునకు వచ్చి, యచ్చటి బ్రాహ్మణ జనంబులవలనం బాండవ ధార్తరాష్ట్రుల ఖండనంబు, సకల రాజలోకం బులుం బరలోకగతు లగుటయు, వాయునందన సుయోధనులు గదాయుద్ధ సన్నద్ధు లగుటయు నెఱింగి, వారల వారించు తలంపున నచ్చటికిం జని. 949

తే. ధర్మనందనుఁ దనకు వందనము సేయు
[3]కృష్ణ నరు మాద్రిసుతుల నీక్షించి యేమి
పలుక కుగ్ర గదాదండపాణు లగుచుఁ
గ్రోధమునఁ బొంగు భీమ దుర్యోధనులను. 950

వ. చూచి, వారల డాయంజని, యి ట్లనియె. 951

సీ. వీరపుంగవులార! వినుఁడు మీలోపల భూరి భుజాసత్త్వమున నొకండు
ప్రకటి తాభ్యాస సంపద్విశేషంబున నొక్కఁడు నధికుఁ డై యుంటఁ జేసి
సమబలు లటుగాన చర్చింపఁగా నిందు జయ మొక్కనికి లేదు సమరమందుఁ
గాన యూరక పోరఁగానేల మీ కని వారింప నన్యోన్య వైరములను

తే. నడరి తొల్లింటి దుర్భాష లాత్మలందుఁ
దలఁచి తద్భాషణము లపథ్యములు గాఁగ
మొక్కలంబునఁ బోర నా ముష్టికాసు
రారి వీక్షించి వీరి శుభాశుభములు. 952

1. రామున్ (తం.) 2. దాఁటి (హ.) 3. కృష్ణులను (హ.)

వ. ఎట్లు గావలయు న ట్లయ్యెడుం గాక యని, యచ్చట నిలువక, యుగ్రసేనాది బంధుప్రకరంబులు పరితోషంబున నెదుర్కొన, ద్వారకాపురంబు సొచ్చి, యందుండి మగుడ నైమిశారణ్యంబునకుం జని, య మ్మునిపుంగవు లనుమతింప, నచ్చట నొక్కమఖంబు గావించి, బహుదక్షిణ లొసంగి, యంచిత జ్ఞానసంపూర్ణు లగు నట్లుగా వరంబిచ్చి, రేవతియునుం, దానును బంధు జ్ఞాతియుతంబుగా నవభృథస్నానం బాచరించి, యనంతరంబ. 953

చ. విలసిత మాల్య చందన నవీన విభూషణ రత్న వస్త్రముల్
బొలుపుగఁ దాల్చి యంచిత విభూతిఁ దలిర్చెను బూర్ణ చంద్రికా
కలిత సుధాంశురేఖ యొసకం బెసఁగ న్నిజబంధు లోచనో
త్పలచయ ముల్లసిల్లఁ బరిపాండుర చారు యశోవిలాసుఁ డై, 954

వ. ఇవ్విధంబున ననంతుండును, నప్రమేయుండును, మాయామానుష విగ్రహుండును, ననంత బలశాలియు నైన బలదేవుం డతివిభవంబున నిజపురంబు ప్రవేశించి సుఖంబున నుండె. అని చెప్పి, వెండియు ని ట్లనియె. 955

క. హలధరుఁ డమర్త్య చరితుం, డలఘు భుజాబలుఁ డొనర్చు నద్భుత కర్మం
బులు పెక్కు నాల్గు మొగములు, గలమేటియు లెక్కపెట్టఁగలఁడె నరేంద్రా!

అధ్యాయము – ౮౦

—: కుచేలోపాఖ్యానము :—

చ. అనిన మునీంద్రుఁ గన్గొని ధరాధిపుఁ డి ట్లనుఁ బద్మపత్రలో
చనుని యనంత వీర్య గుణసంపద వేమఱు విన్న నైననుఁ
దనియదు చిత్త మచ్యుత కథావిభవం బొకమాటు వీనులం
వినిన మనోజ పుష్పశరవిద్ధుఁడు నైన [1]విరామ మొందునే. 957

వ. అదియునుం గాక. 958

చ. హరి భజియించు హస్తములు హస్తము లచ్యుతుఁ గోరి మ్రొక్కు త
చ్ఛిరము శిరంబు చక్రధరుఁ జేరిన చిత్తము చిత్త మిందిరా
వరుఁ గను దృష్టి దృష్టి మురవైరి నుతించిన వాణి వాణి య
సురు కథ లాను కర్ణములు కర్ణము లై విలసిల్లుఁ బో భువిన్. 959

1. విరాళినొందఁడే (హ.)

క. హరి పాదతీర్థ సేవా,పరుఁ డై విలసిల్లు నట్టి భాగవతుని వి
స్ఫురితాంగము లంగము లా,పరమేశ్వరు నెఱుఁగ నాకుఁ బలుకు మునీంద్రా!

సీ. అనుడు వేదవ్యాస తనయుఁ డా యభిమన్యు తనయునిఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
జనవర! గోవింద సఖుఁడు కుచేలుండు నా నొప్పు విప్రుండు మానధనుఁడు
విజ్ఞాన రాగాది విరహిత స్వాంతుండు శాంతుండు ధర్మవత్సలుఁడు ఘనుఁడు
విజితేంద్రియుఁడు బ్రహ్మవేత్త దారిద్ర్యంబు బాధింప నొరులఁ గార్పణ్యవృత్తి

తే. నడుగఁ బోవక దనకుఁ దా నబ్బినట్టి
కాసు పదివేల నిష్కముల్ గాఁ దలంచి
యాత్మ మోదించి పుత్రదారాభిరక్ష
యొకవిధంబున నడపుచు నుండునంత. 961

సీ. లలిత పతివ్రతా తిలకంబు వంశాభిజాత్య తద్భార్య దుస్సహ దరిద్ర
పీడచేఁ గడు నొచ్చి పెదవులు దడుపుచు శిశువు లాఁకటి చిచ్చుచేఁ గృశించి
మలమల మాఁడుచు మానసం బెరియంగఁ బట్టెఁ డోరెము మాకుఁ బెట్టు మనుచుఁ
బత్రభాజన ధృతపాణు లై తనుఁ జేరి [1]వేఁడిన వీనులు సూఁడినట్ల

తే. యైన నొకనాఁడు వగచి నిజాధినాథుఁ
జేరి యి ట్లని పలికె నో జీవితేశ!
తట్టు ముట్టాడునట్టి పేదఱిక మిట్లు
నొంప దీని కుపాయ మూహింప వైతి. 962

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 963

తే. బాల సఖుఁ డైన యప్పద్మ పత్రనేత్రుఁ
గాన నేఁగి దరిద్రాంధకార మగ్ను
లయిన మము నుద్ధరింపుము హరి కృపాక
టాక్ష రవిదీప్తి వడసి మహాత్మ! నీవు. 964

వ. మఱియును. 965

చ. వరదుఁడు సాధుభక్తజన వత్సలుఁ డార్తశరణ్యుఁ డిందిరా
వరుఁడు దయాపయోధి భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడుఁ దాఁ గుశస్థలీ
పురమున యాదవప్రకరముల్ భజియింపఁగ నున్నవాఁడు నీ
వరిగిన మిమ్ముఁ జూచి విభుఁ డప్పుడ యిచ్చు ననూనసంపదల్. 966

1. వేఁడ వీనులు చురఁజూడినట్ల (హా.)

మ. కలలోనం దను ము న్నెఱుంగని మహాకష్టాత్ముఁ డై నట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ నిజపదాబ్జాతంబు లుల్లంబులోన్
దలఁప న్నంతనె మెచ్చి యార్తిహరుఁ డై తన్నైన నిచ్చున్ సుని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సంప ద్విశేషోన్నతుల్. 967

క. అని పలికిన నమ్మానిని, సునయోక్తుల కలరి భూమిసురుఁ డా కృష్ణున్
గన నేఁగుట యిహ పర సా, ధన మగు నని మదిఁ దలంచి తన సతితోడన్. 968

తే. నీవు చెప్పినయట్ల రాజీవనేత్రు
పాదపద్మంబు లాశ్రయింపంగఁ జనుట
పరమశోభన మా చక్రపాణి కిపుడు
కాను కే మైనఁ గొంపోవఁ గలదె మనకు. 969

తే. అనిన న య్యింతి యాఁగాక యనుచు విభుని
శిథిల వస్త్రంబు కొంగునఁ బృథుక తండు
లముల నొకకొన్ని ముడిచి నెయ్యమున ననుపఁ
జనియె గోవింద దర్శనోత్సాహి యగుచు. 970

వ. అట్లు చనుచుం దన మనంబున. 971

సీ. ద్వారకానగరంబు నేరీతిఁ జొత్తును భాసు రాంతఃపురవాసి యైన
య ప్పుండరీకాక్షు నఖిలేశు నె ట్లంగి దర్శింపఁగలను దద్ద్వారపాలు
రెక్కడి విప్రుండ విం దేలవచ్చెద వని యడ్డపెట్టిరే నపుడు వారి
కే మైనఁ బరిదానఁ మిచ్చి చొచ్చెద నన్న నూహింప నర్థశూన్యుండ నేను

తే. నయిన నా భాగ్య మతని దయార్ద్రదృష్టి
గాక తలపోయఁ గా నొండుఁ గలదె యాతఁ
డేల నన్ను నుపేక్షించు నేటిమాట
లనుచు నా ద్వారకాపుర మపుడు సొచ్చి. 972

వ. అట్లు ప్రవేశించి, రాజమార్గంబునం జని చని, కక్ష్యాంతరంబు గడచి, చని ముందట. 973

సీ. విశదమై యొప్పు షోడశ సహస్రాంగనా కలిత విశాల సంగతిఁ దనర్చి
మహనీయ తపనీయ మణిమయ గోపుర ప్రాసాద సౌధహర్మ్యములఁ జూచి
మనము బ్రహ్మానందమును బొందఁ గడు నుబ్బి సంతోషబాష్పముల్ జడిగొనంగఁ
బ్రకట మై విలసిల్లు నొక వధూమణి మంది రమున నింతులు చామరములు వీవఁ

తే. దనరు మృదు హంసతూలికా తల్పమందుఁ
దానుఁ బ్రియయును బహువినోదములఁ దనరి
మహిత లావణ్య మన్మథమన్మథుండు
ననఁగఁ జూపట్టు పుండరీకాయతాక్షు. 974

సీ. ఇందీవరశ్యాము వందితసుత్రాముఁ గరుణాలవాలు భాసురకపోలుఁ
గౌస్తుభాలంకారుఁ గామితమందారు సురుచిరలావణ్యు సురశరణ్యు
హర్యక్షనిభ మధ్యు నఖిలలోకారాధ్యు ఘన చక్రహస్తు జగత్ప్రశస్తు
ఖగకులాధిప యానుఁ గౌశేయ పరిధానుఁ బన్నగ శయను నబ్జాతనయను

తే. మకరకుండల సద్భాసు మంజుభాషు
నిరుపమాకారు దుగ్ధసాగర విహారు
భూరి గుణసాంద్రు యదుకులాంభోధి చంద్రు
విష్ణు రోచిష్ణు జిష్ణు సహిష్ణుఁ గృష్ణు. 975

మ. కని డాయం జనునంతఁ గృష్ణుఁడు దళత్కంజాక్షుఁ డ ప్పేదవి
ప్రుని నల్లంత దరిద్రపీడితుఁ గృశీభూతాంగు జీర్ణాంబరుం
ఘన తృష్ణాతురచిత్తు హాస్యనిలయుం ఖండోత్తరీయుం గుచే
లుని నల్లంతనె చూచి సంభ్రమ విలోలుం డై దిగెన్ దల్పముం. 976

క. కర మర్థి నెదురుగాఁ జని, పరిరంభణ మాచరించి బంధుస్నేహ
స్ఫురణన్ దోడ్తెచ్చి సమా, దరమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టెఁ దన తల్పమునం. 977

తే. అట్లు గూర్చుండఁబెట్టి నెయ్యమునఁ గనక
కలశ సలిలంబుచేఁ గాళ్లు గడిగి భక్తిఁ
దజ్జలంబులు దనదు మస్తమునఁ దాల్చి
లలిత మృగమద ఘనసార మిళిత మైన. 978

తే. మలయజము మేన జొబ్బిల్ల నలఁది యంత
శ్రమము వాయంగఁ దాళవృంతముల విసరి
బంధు రామోద కలిత ధూపంబు లొసఁగి
మించు మణిదీపముల నివాళించి మఱియు. 979

వ. సురభి కుసుమమాలికలు సిగముడిం దుఱిమి, కర్పూరమిళిత తాంబూలంబు లిడి, ధేనువు నొసంగి, సాదరంబుగా స్వాగతం బడిగిన, నప్పు డవ్విప్రుండు మేనం బులకాంకురంబు లంకురింప, నానందబాష్ప జలబిందు సందోహంబు డయ్యె. అట్టి

యెడం బద్మలోచనుండు మన్నించు నంగనామణి యగు రుక్మిణి కరకంక ణంబులు మెఱయఁ జామరలు వీవం, దజ్జాత వాతంబు ఘర్మసలిలంబు నివారింపు చుండం జూచి, శుద్ధాంత కాంతాజనంబులు మనంబున నద్భుతం బంది, యి ట్లనిరి. 980

ఉ. ఏమితపంబు చేసెనొకొ యీ ధరణీదివిజోత్తముండు దొల్
జామున యోగివిస్ఫుర దుపాస్యకుఁ డై తనరారు నీ జగత్
స్వామి రమాధినాథు నిజతల్పమునన్ వసియించి యున్నవాఁ
డీ మహనీయమూర్తి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలుం. 981

వ. అదియునుం గాక. 982

చ. తన మృదుతల్పమందు వనితామణి యైన రమాలలామ పొం
దును నెడగాఁ దలంపక యదుప్రవరుం డెదురేఁగి మోదముం
దనుకఁగఁ గౌఁగిలించి యుచితక్రియలన్ బరితుష్టుఁ జేయుచుం
వినయమునం భజించె ధరణీసురుఁ డెంతటి భాగ్యవంతుఁడో. 983

వ. అ య్యవసరంబున. 984

క. మురసంహారుఁడు కుచేలుని, కరము గరంబునఁ దెమల్చి కడక న్మన మా
గురు గృహమున వర్తించిన, చరితము లని కొన్ని తడవి చతురత మఱియుం.

సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ! వేదపాఠన లబ్ధ దక్షతఁ గల చారు వంశంబువలనఁ
బరిణయం బైనట్టి భార్య సుశీల వర్తనములఁ దగ భవత్సదృశ యగునె
తలఁప గృహ క్షేత్ర ధన దార పుత్రాదులందు నీ చిత్తంబు చెందకుంట
దోఁచుచున్నది యేనుఁ దుది లోకసంగ్రహార్థంబు కర్మాచరణంబు సేయు

తే. గతి మనంబునఁ గామమోహితులు గాక
యర్థిమై విహితకర్మంబు లాచరించి
ప్రకృతి సంబంధములు భవ్యనిష్ఠఁ
దగిలి యుందురు గొంద ఱుత్తములు భువిని. 986

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 987

క. [1]ఎఱుఁగుదె గురుమందిరమున, వెఱ వొప్పఁగ మనకు నతఁడు వెలయఁగ దెలుప
న్నెఱుఁగఁగ వలసిన యర్థము, లెఱిఁగి పరిజ్ఞాన మహిమ లెఱుఁగుట లెల్లం. 988

1. ఎఱుఁగుదువె మనము గురుమందిరమున వసియించి యతఁడుదెలుపఁగ వరుసం (తం. వా. ప్రా. ప్ర.)

వ. అని మఱియు, గురుప్రశంస సేయం దలంచి, యి ట్లనియె. 989

తే. తివిరి యజ్ఞాన తిమిర ప్రదీప మగుచు
నవ్యయం బైన బ్రహ్మంబు ననుభవించు
భరిత [1]సత్త్వుండు సత్కర్మ నిరతుఁ డతుల
భూసురశ్రేష్ఠుఁ డనఘుండు బుధనుతుండు. 990

వ. అ మ్మహాత్మునివలన సకల వర్ణాశ్రమంబుల వారికి నేను విజ్ఞానప్రదుండ నగు
గురుండ నై యుండియు, గురుభజనంబు పరమధర్మం బని యాచరించితి. అది
గావున. 991

క. భూసురుల కెల్ల ముఖ్యుఁడ, నై సకల కులాశ్రమంబులందుల నెపుడున్
ధీ సుజ్ఞానప్రదుఁ డన, దేశికుఁ డన నొప్పుచుందు ధృతి నెల్లెడలన్. 992

తే. అట్టి వర్ణాశ్రమంబులయందు నర్థ
కుశలు లగువారు నిఖలైక గురుఁడ నైన
నాదు వాక్యంబుచే భవార్ణవము వెలుచ
దాఁటుదురు మత్పదాంబుజ ధ్యానపరులు. 993

వ. అదియునుం గాక, సకల భూతాత్మకుండ నైన యేను తపో వ్రత యజ్ఞ దాన
శమ దమాదులచేత సంతసింపను. గురుజనంబులఁ బరమభక్తి సేవించువారలం
బరిణమింతు. అని చెప్పి మఱియును, మనము గురుమందిరంబున నున్న యెడ
గురుపత్నీ నియుక్తుల మై, యొక్కనాఁ డింధనార్థం బడవికిం జనిన యవస
రంబున. 994

సీ. ఘుమఘుమారావ సంకుల ఘోరజీమూత పటల సంఛ న్నాభ్ర భాగమగుచుఁ
జటుల జంఝానిలోత్కట సముద్ధూత నానావిధ జంతుసంతాన మగుచుఁ
జండ దిగ్వేదండ తుండని భాఖండ వారిధారాపూర్ణ వసుధ మగుచు
విద్యోతమా నోగ్ర ఖద్యోత కిరణ జిత్ విద్యు ద్ద్యుతిచ్ఛటా విభవ మగుచు

తే. నడరి జడి గురియఁగ నినుం డ స్తమింప
భూరి నీరంధ్ర నిబిడాంధకార మేఁచి
సూచికాభేద్య మై వస్తుగోచరంబు
గాని యట్లుండె మనము న వ్వానఁ దడిసి. 995

---

1. చిత్తుండు (వ్రా. ప్ర.)

ఆ. బయలు గొందియుఁ బెనుమిట్టు [1]పల్ల మంబు
రహిత సహితస్థలంబు లేర్పఱుపరాక
యున్న య త్తఱి మనము నొండొరుల చేతు
లూఁతగాఁ గొని నడచుచు నుండునంత. 996

క. బిసబిస నప్పుడు నుడుగక, విసరెడి వలిచేత వణకు విడువక మనముల్
బసచెడి మార్గముఁ గానక, మసలితి మంతటను నంశుమంతుఁడుఁ [2]బొడిచెన్. 997

క. తెలతెల వాఱిన వనములఁ, గలకల మని పలికె పక్షిగణ మెల్లెడలన్
మిలమిల లని ప్రొద్దు వొడువున, ధళధళ యను మెఱుఁగు దిగ్వితానము నిండెన్.

క. అప్పుడు సాందీపుఁడు మన, చొ ప్పరయుచు వచ్చి వాన సోఁకునను వలిన్
దెప్పిఱిలుటఁ గని ఖేదం, బుప్పతిలన్ బలికె నకట! యో వటులారా! 999

చ. కటకట! యిట్లు మా కొఱకుఁగా జనుదెంచి మహాటవిన్ సము
త్కట పరిపీడ నొందితిరి గావున శిష్యులు మాఋణంబు నీఁ
గుట కిది కారణంబు సమకూరెడిఁ బో యిటమీఁద మీకు వి
స్ఫుట ధన బంధు దార బహుపుత్ర విభూతి [3]జయాయురున్నతుల్. 1000

క. అని గారవించి యాయన, మనలన్ దోడ్కొనుచు నాత్మమందిరమునకున్
జనుదెంచుట లెల్లను నీ, మనమునఁ దలఁతే యటంచు మఱియును బలికెన్. 1001

వ. అనఘా! మన మధ్యయనంబు సేయుచు, నన్యోన్య స్నేహావాత్సల్యంబులం జేయు కృత్యంబులు మఱవవు గదా! అని యవియెల్లనుం దలంచి యాడు మాధవు మాటలు విని, యతనిం గనుంగొని, కుచేలుం డి ట్లనియె. 1002

క. వనజోదర! గురుమందిర, మున మనము వసించునాఁడు ముదమునఁ గావిం
పని పను లెవ్వియుఁ గలవే, విను మవి య ట్లుండనిమ్ము విమలచరిత్రా! 1003

క. గురుమతిఁ దలపఁగఁ ద్రిజగ, ద్గురుఁడ వనందగిన నీకు గురుఁ డనఁగా నొం
డొరుఁ డెవ్వఁ డింతయును నీ, కరయంగ విడంబనంబ యగుఁగాదె హరీ! 1004

అధ్యాయము – ౮౧

వ. అని సాభిప్రాయంబుగాఁ బలికిన పలుకులు విని, సమస్త భావాభిజ్ఞుం డైన పుండరీకాక్షుండు మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు, నతనిం జూచి, నీ విచ్చటికి వచ్చునప్పుడు నాయందుల భక్తిం జేసి, నాకు నుపాయనంబుగా నేమి పదార్థంబు దెచ్చితివి. అ ప్పదార్థంబు లేశమాత్రం బైనఁ బదివేలుగా నంగీకరింతు. అట్లుం

1. పల్లములును (హ.) 2. వొడమఱ (హ.) 3. చిరాయురున్నతుల్ (చ. ట. త. వ)

గాక, నీచవర్తనుం డై, మద్భక్తిం దగులని దుష్టాత్ముండు హేమాచల తుల్యం బైన పదార్థంబు నొసంగిన, నదియును నా మనంబునకు సమ్మతంబు గాదు. కావున. 1005

క. దళమైన పుష్పమైనను, ఫలమైనను సలిల మైనఁ బాయనిభక్తిన్
గొలిచిన జను లర్పించిన, నెలమిన్ రుచిరాన్నముగ నే నేను భుజింతున్. 1006

క. అని పద్మోదరుఁ డాడిన, వినయోక్తుల కాత్మ నలరి విప్రుఁడు దాఁ దె
చ్చిన [1]యటుకులు దగ నర్పం, పనునేరక మోము వాంచి పలుకక యున్నన్.

వ. అ వ్విప్రుండు చనుదెంచిన కార్యంబు గృష్ణుండు దన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి, యితఁడు పూర్వభవంబున నైశ్వర్యకాముం డై, నన్ను సేవింపఁడు. ఐనను, ని క్కుచేలుండు నిజకాంతా ముఖోల్లాసంబుకొఱకు నాయొద్దకుం జనుదెంచిన వాఁడు. ఇతనికి నింద్రాదులకుం బడయరాని బహుప్రకారంబు లైన సంపద్విశేషంబు లీ క్షణంబ యొడఁగూర్పవలయు. అని తలంచి, యతండు జీర్ణవస్త్రంబు కొన ముడిచితెచ్చిన య య్యటుకులముడియఁ గని, యిది [2]యేమి యని యొయ్యన న మ్ముడియఁ దన కరకమలంబున విడిచి, య య్యటుకులు గొన్ని పుచ్చికొని, యివియ సకలలోకంబులను నన్నుఁ బరితృప్తిం బొందింపజాలు. అని యప్పుడు. 1008

క. మురహరుఁడు పిడికెఁ డటుకులు, గర మొప్పఁగ నారగించి కౌతుకమతి యై
మఱియును పిడిఁకెడు గొనఁ ద, త్కర మప్పుడు పట్టెఁ గమల కరకమలములన్.

క. సొంపారఁగ నితనికి బహు, సంపద లందింప నివియ చాలును నీఁక భ
క్షింపఁగ వలవదు త్రిజగ, త్సంపత్కర ! దేవదేవ ! సర్వాత్మ ! హరి ! 1010

వ. అని యిట్లు వారించిన, న క్కుచేలుండు నా రాత్రి గోవిందుని మందిరంబునం దనకు హృదయానందకరంబు లగు వివిధపదార్థంబు లనుభవించి, మృదుల శయ్యాతలంబున నిద్రించి, తన మనంబునం దన్ను సమధిక స్వర్గభోగానుభవుంగాఁ దలంచుచు, మఱునాఁ డరుణోదయంబున మేల్కని, కాలోచిత కృత్యంబులు దీర్చి, యిందిరారమణుండు దన్నుఁ గొంతద వ్వనిపి, యామంత్రితుం జేయఁ జనుచు, నందనందన సందర్శనానంద లోలాత్ముం డై, తనమనంబున ని ట్లనియె. 1011

క. నాపుణ్య మరయ నెట్టిదొ, యా పుణ్యనిధిం బ్రశాంతు నచ్యుతు నఖిల
వ్యాపకుఁ బ్రహ్మణ్యునిఁ జి, ద్రూపకుఁ బురుషోత్తమునిఁ బరుం గనుఁగొంటిన్.

1. అడుకులు (తం. వా.) 2. యేడదని (హ.)

సీ. పరికింపఁ గృపణస్వభావుండ నైనట్టి యే నేడ [1]నిఖిలావనీశ్వ రైన
యిందిరాదేవికి నెనయంగ నిత్య నివాసుఁ డై యొప్పు న వ్వాసుదేవుఁ
డేడ న న్నర్థిమైఁ దోడఁబుట్టినవాని కై వడిఁ గౌఁగిటఁ గదియఁ జేర్చి
దైవంబుగా నన్ను భావించి నిజతల్పమున నుంచి సత్క్రియల్ పూని నడపి
తే. చారు నిజవధూ కరసరోజాత కలిత
చామరానిలమున గతశ్రమునిఁ జేసి
శ్రీకుచాలిప్త చందనాంచిత కరాబ్జ
తలములను నడ్గు లొత్తె వత్సలత మెఱసి. 1113
వ. కావున, 1014
ఉ. శ్రీనిధి యిట్లు నన్నుఁ బచరించి ఘనంబుగ విత్తమేమియు
న్నీని తెఱంగు గానఁబడె నెన్న దరిద్రుఁడు సంపదంధుఁ డై
కానక తన్నుఁ జేరఁ డని కాక శ్రితార్తిహరుండు సత్కృపాం
భోనిధి సర్వవస్తు పరిపూర్ణునిఁగా ననుఁ జేయకుండునే. 1015
వ. అని తనమనంబున వితర్కింపుచు, నిజపురంబునకుం జని చని, ముందట. 1016
సీ. భానుచంద్ర ప్రభా భాసమాన స్వర్ణ చంద్రకాంతోపల సౌధములును
గలకంఠ శుక నీలకంఠ సముత్కంఠ మానిత కూజితోద్యానములును
ఫుల్లసితాంభోజ హల్లక కల్హార కైరవోల్లసిత కాసారములును
మణిమయ కనకకంకణ ముఖాభరణ విభ్రాజిత దాసదాసీజనంబుఁ
తే. గలిగి చెలువొందు సదనంబుఁ గాంచి విస్మ
యమును బొందుచు నెట్టి పుణ్యాత్మునిఁ డుండు
నిలయ మొక్కో యపూర్వ మై నెగడె మహిత
వైభవోన్నత లక్ష్మీనివాస మగుచు. 1517
వ. అని తలపోయుచున్న యవసరంబున. 1018
తే. దివిజవనితలఁ బోలెడు తెఱవ లపుడు
డాయ నేతెంచి యిందు విచ్చేయుఁ డనుచు
విమల సంగీత నృత్యవాద్యములు చెలఁగ
గరిమఁ దోఁకొని చని రంతిపురమునకును. 1019
వ. ఇట్లు చనుదేర నతని భార్య యైన సతీలలామంబు దనమనంబున నానంద రసమగ్న
యగుచు నుండి. 1020

---

1. నీశ్వరియగు (వా.); నిఖిలావనీశుఁ డైన (హ.)

సీ. తన విభు రాక ముందటఁ గని మనమున హర్షించి వైభవం బలర మనుజ
కామినీరూపంబుఁ గైకొన్న యిందిరావనిత చందంబునఁ దనరుచున్న
కలకంఠి తన వాలుఁగన్నుల క్రేవల నానందబాష్పంబు లంకురింప
నతని పాదంబుల కాత్మలో మ్రొక్కి భావంబున నాలింగనంబు చేసె

తే. నా ధరాదేవుఁ డతుల దివ్యాంబరాభ
రణ విభూషిత లై రతిరాజు సాయ
కములగతి నొప్పు పరిచారికలు భజింప
లలిత సౌభాగ్య యగు నిజలలనఁ జూచి 1021

క. ఆ నారీరత్నంబును, దానును ననురాగరసము దళుకొత్తఁగ ని
త్యానందము నొందుచుఁ దెం, పూనిన హరిలబ్ధ వైభవోన్నతి మెఱయన్. 1022

సీ. కమనీయ పద్మరాగ స్తంభకంబులుఁ గొమరారు స్ఫటికంపు కుడ్యములును
మరకత నవరత్నమయ కవాటంబులుఁ గీలిత హరినీల జాలకములు
దీపిత చంద్రకాంతోపల వేదులు నంచిత వివిధ పదార్థములును
దగు హంసతూలికా తల్పంబులును హేమ లాలిత శయనస్థలములఁ దనర

తే. సమధి కోత్తుంగ భద్రపీఠముల సిరులు
మానితోన్నత చతురంతయానములును
వలయు సద్వస్తు పరిపూర్ణ వాటికలును
గలిగి చెలువొందు మందిరం బెలమిఁ జొచ్చి. 1023

వ. సుఖంబున నుండునట్టియెడం, దనకు మనోవికారంబులు వొడమకుండ వర్తించుచు, నిర్మలం బగు తన మనంబున ని ట్లను. ఇంతకాలం బత్యంత దురంతం బగు దారిద్ర్య దుఃఖార్ణవంబున మునింగియున్న నాకుం గడపటఁ గలిగిన విభవంబున నిప్పుడు. 1024

ఆ. ఎన్నఁ గ్రొత్త లయిన యిట్టి సంపదలు నా
కబ్బు టెల్ల హరి దయావలోక
నమునఁ జేసి కాదె నలినాక్షుసన్నిధి
నర్థి నగుచు నేను నరుగుటయును. 1025

క. నను నా వృత్తాంతంబును, దన మనమునఁ గనియు నేమి దడవక ననుఁ బో
మ్మని యీ సంపద లెల్లను, నొనరఁగ నొడఁగూర్చి నన్ను నొడయనిఁ జేసెన్.

వ. అట్టి పురుషోత్తముండు భక్తినిష్ఠు లైన సజ్జనులు, లేశమాత్రం బగు పదార్థం బైన భక్తిపూర్వకంబుగా సమర్పించిన, నది కోటి గుణితంబుగాఁ గైకొని,

మన్నించుటకు నిది దృష్టాంతంబు గాదె. మలినదేహుండును, జీర్ణాంబరుండు నని చిత్తంబున హేయంబుగాఁ జూటింపక, నాచే నున్న యటుకు లాదరంబున నారగించి, నన్నుం గృతార్థునిం జేయుట యతని నిర్హేతుక దయయ కాదె. అట్టి కారుణ్యాసాగరుం డయిన గోవిందుని చరణారవిందంబులయందుల భక్తిప్రాభవంబు గలుగుంగాక ! అని, య ప్పుండరీకాక్షునియందుఁ బూర్వ భక్తితాత్పర్యంబునం దగిలి, పత్నీసమేతుం డయి, నిఖిలభోగంబులయందు నాసక్తిం బొరయక, రాగాది విరహితుండును, నిర్వికారుండును నై, యఖిలక్రియలయందు ననంతుని యనంతధ్యానసుధారసంబునం జొక్కుచు, విగతబంధనుం డై, యపవర్గప్రాప్తి నొందె. మఱియును. 1027

ఆ. దేవదేవుఁ డఖిలభావజ్ఞుఁ డాశ్రిత
వరదుఁ డయిన హరికి ధరణిసురులు
దైవతములు గాన ధారుణీదివిజుల
కంటె దైవ మొకఁడు గలఁడె భువిని. 1028

క. మురహరుఁ డిట్లు కుచేలునిఁ జరితార్థునిఁ జేసినట్టి చరితము విను స
త్పురుషుల కిహ పర సుఖములు, హరిభక్తియు యశముఁ గలుగు నవనీనాథా !

వ. అని మఱియుం, బరాశరపౌత్రున కర్జున పౌత్రుం డిట్లనియె. 1030

అధ్యాయము - ౮౨

—: శ్రీకృష్ణుఁడు సకుటుంబముగా గ్రహణస్నానమునకుఁ బోవుట :—

ఆ. [*దుష్ట శిక్షణంబు దురిత సంహరణంబు
శిష్ట రక్షణంబు సేయఁదలఁచి
భువిని మనుజుఁ డగుచుఁ బుట్టిన శ్రీకృష్ణు
విమలచరిత మెల్ల విస్తరింపు.] 1031

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 1032

సీ. ధరణీశ ! బలుఁడును సరసిజోదరుఁడు నవోన్నత సుఖలీల నుండునంతఁ
జటులోగ్ర కల్పాంత సమయమందును బోలె దృగసహ్యమై సముద్దీప్త మగుచు
రాజిల్లు సూర్యోపరాగంబు చనుదెంచు నెఱిఁగి [1]భూజను లెల్ల వరుసఁ గదలి
మును జమదగ్ని రాముఁడు పూని ముయ్యేడు మాఱులు ఘన బలోదారుఁ డగుచు

* ఈ పద్యమే తాళపత్ర ప్రతులలోను లేదు. 1. భూసురులెల్ల (హ.)

తే. నిజ భుజాదండ మండిత నిబిడ నిశిత
చటుల దంభోళి రుచిర భాస్వ త్కుఠార
మహిత ధారావినిర్భిన్న మనుజపాల
దేహనిర్ము క్త రుధిర ప్రవాహములను. 1033

తే. ఏను మడువులు గావించె నెచటనేని
నట్టి పావన సుక్షేత్ర మగు స్యమంత
పంచకంబున కపుడు సంభ్రమముతోడఁ
జనిరి బలకృష్ణులును సంతసం బెలర్ప. 1034

వ. ఇట్లు నిష్కర్మ లైన రామకృష్ణులు, లోకధర్మానుపాలన ప్రవర్తను లై, ద్వారకానగర రక్షణంబునకుఁ, బ్రద్యుమ్న గద సాంబ సుచంద్ర శుక సారణా నిరుద్ధ కృతవర్మాది యోధవరుల నియమించి, యక్రూర వసుదే వోగ్రసేనాది సకల యాదవులుం గాంతాసమేతు లయి, స్రక్చంద నాభరణ వస్త్రాదులు ధరియించి, శోభనాకారంబులతోడం బుష్పకవిమానంబు లనం బోలుచు నరదంబు లను, మేఘంబుల ననుకరించు గజంబులను, మనోవేగంబు లయిన తురంగంబు లను నెక్కి, వియచ్చరులం బురుణించు పురుషులు దమ్ము సేవింపం జని, య ప్పుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబు చేసి, యుపవసించి, యనంతరంబ. 1035

క. భూసురవరులకు ననుపమ, వాసోలంకార ధేను వసు రత్న ధరి
త్రీ సుమహిత వస్తువు లు, ల్లాసంబున దానమిచ్చి లాలితు లగుచున్. 1036

క. పున రవగాహనములు పెం, పొనరం గావించి బంధు [1]బుధయుతు లై భో
జనకృత్యంబులు దీర్చి స, దనురాగము లుల్లసిల్ల న చ్చోటఁ దగన్. 1037

క. ఘన శాఖాకీర్ణము లై, యినరశ్ములుఁ గానరాక యెసకం బెసఁగ
న్ననిచిన పొన్నలనీడల, ననిచిన వేడుకల నందనందనముఖ్యుల్. 1038

క. తనరిన పల్లవరుచిరా, సనముల నాసీను లగుచు సత్సుఖగోష్ఠిన్
బెనుపొందఁగ నట వసియిం, చినచోఁ దత్పుణ్యతీర్థ సేవారతు లై. 1039

వ. మున్ను చనుదెంచియున్న యౌశీనర మత్స్య కురు కోసల విదర్భ సృంజయ కాంభోజ కేకయ మద్ర కుం త్యారట్ట కేరళాది భూపతులును, మఱియుం, దక్కిన రాజవరులును, హితులును, నందగోపాది గోపాలురును, గోపికాజనంబు లును, ధర్మరా జానుగతు లై వచ్చిన, భీష్మ ద్రోణ ధృతరాష్ట్ర గాంధారీ

1. యుక్తముగా (తం. వా.)

కుంతీ పాండవ తద్దారనివహ సంజయ విదుర కృప కుంతిభోజ విరాట భీష్మక నగ్నజిత్ ద్రుపద శైబ్య ధృష్టకేతు కాశీరాజ దమఘోష విశాలాక్ష మైథిల యుధామన్యు సుశర్మలును, సపుత్రకుం డయిన బాహ్లికుండును, మొదలుగా ననేకులు, నుగ్రసేనాది యాదవప్రకరంబులం బూజలం దృప్తులం జేసి, వారును బ్రముదితాత్ము లైరి. అయ్యెడ. 1040

క. ఆరాజులు గాంచిరి నిజ, నారీయుతు లగుచు నంగనాపరివారున్
ధీరుల దానవకుల సం, హారున్ గోపీ మనోవిహారు నుదారుల 1041

వ. కని, య మ్మాధవ బలదేవులు సేయు సముచిత పూజా విధానంబులం బరితృప్తులై, య మ్ముకుందు సాన్నిధ్యంబు గలిగి, తదీయ సంపద్విభవాభిరామంబుల నభిరాము లై విలసిల్లుచున్న యుగ్రసేనాది యదు వృష్ణిపుంగవులం జూచి, వారలతోడ నా రాజవరులు మాధవుండు విన ని ట్లనిరి. 1042

మ. *మన శాస్త్రంబులు వాక్కులుల మనములున్ మాంగల్యముల [1]బొంది పా
వన మై [2]యొప్పెడి నే రమా విభుని భాస్వ త్పాదపంకేజ సే
చనతోయంబుల నే మహాత్ముని పదాబ్జాతంబు లెందేని సోఁ
కిన చో నెల్లను ముక్తిహేతు వగు నీ కృష్ణుండె పో చూడఁగన్. 1043

చ. సనక సనందనాది మునిసత్తము లంచిత యోగదృష్టిచేఁ
బనివడి యాత్మలల వెదకి పట్ట నగోచర మైన మూర్తి యి
ట్లనవరతంబు మాంసనయనాంచల గోచరుఁ డయ్యె [3]నట్టి యే
మన నగు వీరి పుణ్యమున కాదట నెట్టితపంబు చేసిరో. 1044

మ. నిరయ స్వర్గము లాత్మఁ గైకొనక తా నిర్వాణ మూర్తైన యీ
హరిఁ జూడల హరితోడఁ బల్క హరి మే నంటల హరిం బాడఁగా
హరితో నేఁగ సహాస నా స్తరణ శయ్యా వాసు లై [4]యుండఁగా
హరిబంధుత్వ సఖత్వముల్ గలుగు భాగ్యం బెట్లు సిద్ధించెనో. 1045

తే. అనుచు యాదవ వృష్ణి భోజాంధకులును
హరి దయాలబ్ధ నిఖిలార్థు లగుచు నున్న
మనికిఁ దమచిత్తములఁ బలుమాఱు పొగడి
[5]పరిణమించిరి యంత న ప్పాండుమహిపి. 1046

వ. అప్పుడు. 1047

1. బొందుఁ బావనమై (హ.) 2. యొప్పుచు (హ.) 3. నట్టిదేమననగు (హ.)
4. యుండుటల్ (హ.) 5. యుపరమించిరి (హ.)

క. తన సుతులకు గాంధారీ, తనయులు గావించు [1]నపకృతంబుల కాత్మన్
ఘనమున నెరియుచు నచ్చటఁ, గనుఁగొనె వసుదేవు విగత కల్మషభావున్. 1048

వ. అట్లు గనుంగొని, యతనితో ని ట్లనియె. 1049

క. ఓ యన్న ! పాండుతనయులు, నీ యల్లుం డడవులందు నెఱి మృగములలోఁ
బాయని యిడుమలఁ బడఁ గరు, ణాయత్తుల రగుచు మీర లరయఁగవలదే. 1050

వ. అని బహుప్రకారంబుల సంతాపించుచు, మఱియు ని ట్లనియె. 1051

క. అతిబలవంతపు విధి దాఁ, బ్రతికూలం బైనఁ గలరె బంధువు లనుచున్
ధృతి గలఁగి బాష్పజల పూ, రిత లోచన యగు సహోదరినిఁ జూచి యనెన్.

సీ. తల్లి ! నీకేల సంతాపింప మనమునఁ దలఁపక విధి నేల సొలసె దింత
యఖిలనియామకుం డగు [2]నీశ్వరుని మాయ యవనికాంతరుఁ డైన [3]యట్టి సూత్ర
ధారుని కైవడిఁ దగిలి నటింపంగ మనుజులు కీలుబొమ్మలు దలంప
గావున విధిసేఁత గడచి వర్తింపంగ దేవతలకు నైన దీఱ దట్లు

తే. క్రోధచిత్తుఁడు కంసుండు బాధపఱుప
నిలయములు దప్పి నే మడవులఁ జరింప
ఘన కృపానిధి యీ హరి గలుగఁ బట్టి
కోరి [4]మా కిండ్లు గ్రమ్మఱఁ జేరఁగలిగె. 1053

వ. అని యీ·ఱడిలం బలుకు నవసరంబున. 1054

క. నందయశోదలు గోపక, బృందంబులు గోపికలును బిరిగొని పరమా
నందంబులఁ జనుదెంచిరి, మందరధరుఁ జూచువేడ్క మనమునఁ బొడమన్. 1055

వ. అట్లు చనుదెంచిన. 1056

క. అతి చిరకాల సమాగతు, నతని నిరీక్షించి వృష్ణి యాదవ భోజ
ప్రతతులు నెదురేఁగి సమున్నతితో, నాలింగనములు నడపిరి వరుసన్. 1057

క. వసుదేవుఁడు వారికి సం,తసమునఁ గావించె సముచిత క్రియ లంతన్
ముసలియు హరియున్ మ్రొక్కిరి, వెస నందయశోదలకును వినయం బెసఁగన్.

వ. అట్లు నమస్కృతులు చేసి, యాలింగనంబులు గావించి, నయనారవిందంబుల
నానంద బాష్పంబులు దొరఁగ, నఱలేని స్నేహంబులు చిత్తంబుల నత్తమిల్ల,
నేమియుం బలుకకుండిరి. అంత, న య్యశోదాదేవి రామకృష్ణుల నిజాంకపీఠం

1. అపకృతంబులు నాత్మన్; మనమున నెరియఁగ (హ.) 2. నీశ్వరుఁడు (తం. వా.)
3. జవని కాంతరుఁ డైన యవనిసూత్ర (హ.) 4. మా యిండ్లు (హ.)

బున నునిచి, యక్కునం గదియం దిగిచి, చెక్కులు ముద్దుగొని, శిరంబులు మూర్కొని, చుబుకంబులు పుణుకుచుఁ బునఃపున రాలింగనంబులు గావించి, పరమానందంబునుం బొందుచు నున్నంతఁ బదంపడి. 1059

చ. స్థిరమతితోడ రోహిణియు దేవకియుం దగ నందగోప సుం
దరిఁ గని కౌఁగిలించుకొని తత్కృతు లెల్లఁ దలంచి యింతి నీ
వరుఁడును నీవు బంధుజన వత్సలతన్ మును చేయు సత్కృతుల్
మఱవఁగవచ్చునే తలఁప మా కిఁక నెన్నఁటికిం దలోదరీ! 1060

క.. జననం బందిన మొదలుగ, ఘన మోహముతోడఁ బెంచుకతమునఁ దమకున్
జననీ జనకులు వీ రని, మనములఁ దలపోయలేరు మము నీ తనయుల్. 1061

క. అంటిన ప్రేమను వీరిం, గంటికి ఱెప్పడ్డ మైన గతిఁ బెంపఁగ మా
కంటెఁ జెన రౌటను మీ, యింటఁ వసియించి యుండి రిన్నిదినంబుల్. 1062

వ. అని, యిట్లు ప్రియాలాపంబులు వలుకుచుండు నవసరంబున, గోపాలసుందరు లమందానంద కందళిత హృదయ లై, హృదయేశ్వరుం డైన గోవిందుండు చిర కాల సమాగతుం డగుటం జేసి, యతనిం జూచు తలంపు లుల్లంబుల వెల్లి గొనం జేరి. 1063

చ. నలినదళాక్షుఁ జూచి నయనంబులు మోడ్వఁగఁ జాల కాత్మలన్
వలచి తదీయమూర్తి విభవంబు దలంపుచుఁ గౌఁగిలింపుచున్
బులకలు మేన జాదుకొనఁ బొల్తులు చొక్కిరి బ్రహ్మమున్ మనం
బుల్లఁ గని చొక్కు యోగిజనమున్ బురుణింపఁగ మానవేశ్వరా! 1064

చ. పొలఁతుల భావ మాత్మఁ గని ఫుల్ల సరోరుహ లోచనుండు వా
రల నపు డేకతంబునకు రమ్మని తోకొని పోయి యందు న
ర్మిలఁ బరిరంభణంబు లొనరించి లస ద్దరహాస చంద్రికా
కలిత కపోలుఁ డై పలికెఁ గాంతల భక్తినితాంతచిత్తలన్. 1065

చ. వనజదళాక్షులార! బలవ ద్రిపువర్గములన్ జయింపఁగాఁ
జని తడ వయ్యె దీనికి భృశంబుగ మీ మది నల్గకుండుఁ డీ
యనయము దైవ మిట్లు సచరాచర జాలము నొక్కవేళఁ గూ
ర్చును నొకవేళఁ బాపును మరుద్గతిఁ దూలతృణంబులం బలెన్. 1066

1. దలఁచి (హ.) 2. మరుద్గత తూలతృణంబులుం బలెన్ (తం. వా.)

సీ. తరళాతులార! మద్భక్తి చేతనులకుఁ దనరు మోక్షానంద దాయకంబు
జప తపో వ్రత దాన సత్కర్మముల ముక్తి గలుగంగనేరదు గానఁ దలఁప
విధి శివ సనకాది విమల చిత్తంబులఁ బొడమని భక్తి మీ బుద్ధులందు
జనియించె మీ పూర్వసంచిత సౌభాగ్య మెట్టిదో యది తుదముట్టె నింక

తే. నటమటము గాదు మీకు నెన్నఁటికి నైనఁ
గలుగ నేరవు నిరయ సంగతము లైన
జన్మకర్మము లిటమీఁద మన్మనీష
సుమహిత ధ్యానలార! యో రమణులార! 1067

సీ. అఖిల భూతములకు ననయంబు నాది మధ్యాంత రాంతర్బహిర్ వ్యాప్తి నైన
ఘటపటాదిక భూతకార్యంబులకును ప్రధాన కారణము లై తనరునట్టి
గగ నాని లానల క క్షోణులను భూతపంచకం బైక్యత వడయుఁ గాదె
లోకంబులందుఁ బంచీకరణ వ్యవస్థలచేత నట్టి భూతములరీతి

తే. గగనముఖ భూత తత్కార్యకారణములఁ
దగిలి యాధార హేతుభూతంబ నైన
నాకుఁ [2]బర మన్య మొక్కఁ డెన్నంగ లేదు
విమల మతులార! మాటలు వేయునేల. 1068

తే. అనినఁ దెలివొంది వారు దేహాభిమాన
ములు సమస్తంబు విడిచి యో నలిననాభ!
నిఖిల జగదంతరాత్మ! మానిత చరిత్ర!
భక్తజన మందిరాంగణ పారిజాత! 1069

తే. ఘోర సంసారసాగ రోత్తారణంబు
ధీయుత జ్ఞానయోగి హృద్ధ్యేయ వస్తు
వగుచుఁ జెలువొందు నీ చరణాంబుజాత
యుగళమును మామనంబులఁ దగుల నీవె! 1070

క. అని వేఁడినఁ గృష్ణుఁడు ముని, వినుతుఁడు గరుణించి వల్లవీజనములు గో
రినయట్ల యిచ్చెఁ గరుణా, వననిధి సద్భక్త లోకవత్సలుఁ డంతన్. 1071

---

1. భక్తి (హ) 2. నుపాదానకారణములై (తం.వా.) 3. వరమన్యుఁ డొకఁడు నెన్నంగ లేదు (హ)

అధ్యాయము - ౮౭

ఉ. ధర్మతనూభవుం గని పదంబులకుం నతుఁ డై సపర్యలన్
నిర్మల భక్తి మై నడపి నీవును దమ్ములు బంధుకోటి స
త్కర్మచరిత్రు లై తగు సుఖంబుల నొప్పుచు నున్నవారె నా
నర్మిలిఁ బాండవాగ్రజుఁడు న మ్మధుసూదనుతోడ ని ట్లనున్. 1072

క. సరసిజనాభ! భవత్పద, సరసీరుహ మాశ్రయించు జను లతిసౌఖ్య
స్ఫురణం బొలుపారుచు భువిఁ, జరియింపరె భక్తపారిజాత! మురారీ! 1073

వ. అదియునుం గాక. 1074

సీ. సుమహిత స్వప్న సుషుప్తి [1]జాగ్రత లను మూఁ డవస్థలఁ బాసి వాఁడి మిగిలి
వెలి నుందు లో నుందు విశ్వ మై యుందువు విశ్వంబు నీయందు వెలుఁగుచుండు
భవదీయ మహిమచేఁ బాటిల్లు భువనంబు లుదయించు నొకవేళ నుడిగి మడుఁగు
[2]సచ్చిదానంద సుజ్ఞాని వై యొప్పుచు నవిహత యోగమాయాత్మఁ దనరి

తే. దురితదూరులు నిత్యముక్తులకుఁ జెంద
నలవి యై పెంపు దీపింతు వంబుజాక్ష!
ఘన కృపాకర! నిఖిల వికారదూర!
నీకు మ్రొక్కెద సర్వలోకైకనాథ! 1075

క. అని వినుతించిన నచ్చటి, జనపాలక బంధు మిత్ర సకలజనంబుల్
విని యనురాగిల్లిరి నె, మ్మనముల నానంద జలధి[3]మగ్నులు నగుచున్. 1076

తే. అట్టి యెడ నొప్పగువేళ నెయ్యంబు మెఱసి
యొక్కచోటను సంతోషయుక్తు లగుచు
దానవాంతక సతులును ద్రౌపదియును
గూడి తమలోన ముచ్చట లాడుచుండి. 1077

లక్షణ యను కృష్ణుని యష్టమభార్య ద్రౌపదీదేవికిఁ
దన వివాహవృత్తాంతముఁ దెలుపుట.

వ. అట్టియెడఁ గృష్ణకథావిశేషంబులు పరితోషంబున నుగ్గడింపుచుఁ, బ్రసంగవశం
బున నా రుక్మిణీదేవి మొదలగు శ్రీకృష్ణు భార్యలఁ గనుంగొని, పాంచాలి
యి ట్లనియె. మిమ్మునుం బుండరీకాక్షుండు వివాహం బైన తెఱంగులు

1. జాగరము లన్ (తం. వా.) 2. సంచితాఖండసద్ జ్ఞానివై (హ); సంచితాఖండిత జ్ఞానివై (తం. వా.) 3. మగ్నులరగుచున్ (హ)

వినిపింపుఁ డనిన, వారును దమ పరిణయంబుల తెఱంగులు మున్ను నే నీకుం
జెప్పిన విధంబున వినిపించిరి. అందు సవిస్తరంబుగా నేఁ దెలియం బలుకని మద్ర
రాజకన్యకా వృత్తాంతం బా మానిని పాంచాలికిం జెప్పిన విధంబు వినుము. అని
శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కి ట్లనియె. 1078

సీ. పాంచాలితో మద్రపతిసుత యి ట్లను సంగీతవిద్యా విశారదుండు
నారదుచేతి వీణాస్వనకలిత మై నట్టి గోవిందు కథామృతంబుఁ
దవిలి యేఁ గ్రోలి చిత్తము తన్మయత్వంబు నొంది మోదింపుచు నుండు నంత
దుహితృవత్సలుఁడు మద్గురుఁడు దా నది విని సదుపాయ మొక్కటి మదిఁదలంచి

తే. చదల నె బ్భంగి నైన గోచరము గాక
వారిమధ్యములో నభివ్యాప్తిఁ దోఁచు
మత్స్యయంత్రంబుఁ గల్పించి మనుజు లెంత
వారి కైనను దివ్వ మోవంగ రాని. 1079

తే. ధనువుఁ బవిచండ నిష్ఠురాస్త్రంబు నచట
నంచితం బైన గంధ పుష్పాక్షతలను
బూజ గావించి యునిచి యే పురుషుఁడేని
నిద్ధబలమున నీ చాప మెక్కు వెట్టి. 1080

క. ఈ సాయకంబు నారిం, బోసి వెసఁ మత్స్యయంత్రముఁ ధరఁ గూలఁ
వేసిన శౌర్యధురీణుఁడు, నాసుత వరియించు నని జనంబులు వినఁగన్. 1081

క. చాటించిన న వ్వార్తకుఁ, బాటించి ససంభ్రమముల బాణాసన మౌ
ర్వీ టంకార మహారవ, పాటిత శాత్రవులు బాహుబల [1]సామగ్రుల్. 1082

క. సుందరతనులు తదుత్సవ, సందర్శన కుతుకు లమిత సైన్యులు భూభృ
న్నందను లేతెంచిరి జన, నందిత యశు లగుచు మద్రనగరంబునకున్. 1083

క. చనుదెంచిన వారికి మ,జ్జనకుఁడు వివిధార్చనములు సమ్మతిఁ గావిం
చిన నా బాహుబలాఢ్యులు,ధనువుం జేరంగ నరిగి ధైర్యస్ఫూర్తిఁ. 1084

వ. ఇట్లు డగ్గఱి యద్ధనువుం గనుంగొని. 1085

ఉ. కొందఱు పూనలేక చనఁ గొందఱు పూని కదల్పలేక పోఁ
గొంద ఱొకింత యెత్త నొక కొందఱు మో పిడలేక దక్కఁగాఁ
గొంద ఱొకింత యెక్కిడుచుఁ గోరి నృపాలకు లిట్లు సిగ్గునుం
జెంది తలంగిపోవుచును [2]సీ యిటు కేఁగుట నీతిత ప్పనన్. 1086

1. సంపన్నుల్ (తం. వా.) 2. నిసీ.

వ. అట్టియెడ. 1087

క. భీముఁడు రాథేయుఁడు ను, ద్దామగతి స్నెక్కు ద్రోచి తగ నమ్మీనం
బేమఱక దిరుగుచుంటయుఁ, దా మేమియు నెఱుఁగలేక తలఁగినపిదపన్. 1088

క. అమరేంద్రతనయుఁ డమ్మ, త్స్యము నేయ నుపాయ మెఱిఁగి తగ నేసియు మీ
నముఁ ద్రుంపలేక సిగ్గున, విముఖుం డై చనియె నంత వికలుం డగుచున్. 1089

వ. ఇట్లు సకల రాజకుమారులుం దమతమ ప్రయత్నంబులు విఫలంబు లైన
ముఖారవిందంబులు ముకుళింప, దైన్యంబున విన్ను లై చూచుచున్న సమ
యంబున. 1090

చ. సరసిజపత్రలోచనుఁడు చాపము సజ్యముచేసి యుల్లస
చ్ఛర మరివోసి కార్ముకవిశారదుఁ డై యలవోకవోలె ఖే
చర మగు మీనముం దునిమె సత్వరతన్ సుర సిద్ధ సాధ్య ఖే
చర జయశబ్ద మొప్పఁ జెలుచన్ గురిసెన్ దివిఁ బుష్పవర్షముల్. 1091

వ. అయ్యవసరంబున, నేనుం బరితుష్టాంతరంగ నై, పరమానంద వికచ వదనార
వింద నగుచు, నిందిందిరసన్నిభంబు లగు చికురబృందంబులు విలస దళికఫల
కంబునం దళుకు లొలుకు ఘర్మజలకణంబులం గరంగు మృగమదతిలకంపు
టసలున మసలుకొనినం, గరకిసలయంబున నోసరింపుచు, మిసమిస మను మెఱుంగు
గములు గిరికొన నెఱిగొను వడవడ వడంక, నప్పుడు మందగమనంబున. 1092

చ. లలిత పదాబ్జ నూపుర కలధ్వనితో దరహాస చంద్రికా
కలిత కపోలపాలికలఁ గప్పు సువర్ణ వినూత్న రత్నకుం
డలరుచు లొప్పఁ గంకణ ఝణంకృతు లింపెసలార రంగభూ
తలమున కేఁగుదెంచి ముఖతామరసం బపు డెత్తి చూచుచున్. 1093

చ. నరపతులం గనుంగొని మనంబున వారిఁ దృణీకరించి మ
త్కరజలజాత దివ్య మణికాంచన మాలిక న మ్మురారి కం
ధరమున లీలమై నిడి పదంపడి నవ్య మధూకదామ మా
హరి కబరిం దగిల్చితి నయంబునఁ గన్నుల లజ్జ దేఱఁగన్. 1094

వ. అప్పుడు. 1095

చ. కొలఁదికి మీఱఁగా డమరు గోముఖ డిండిమ మడ్డు శంఖ కా
హళ మురళీ మృదంగ పణ వానకదుందుభి ఢక్క కాంస్య మ
ర్దళ ముర జారజాది వివిధ ధ్వను లేపున ఘూనఘోం తరం
బుల౦ జెలఁగెన్ నటీ నటనముల్ దనరారె మనోహరాకృతిన్. 1096

వ. అంత. 1097

చ. అమరగణంబుఁ దోలి యురగారి సుధాకలశంబుఁ గొన్న చం
దమున సమస్త శత్రువసుధావరకోటిఁ దృణీకరించి య
క్కమలవిలోచనుండు ననుఁ గౌఁగిట నొప్పుగఁ జేర్చి సింహసం
క్రమణ మెలర్పఁ గొంచుఁ జనెఁ గాంచనచారు రథంబు మీఁదికిన్. 1098

వ. అట్లు రథారోహణంబు చేసిన. 1099

చ. తురగచతుష్కమున్ విమతదుర్దమ శూరతఁ బూన్చి దారుకుం
డరదము [1]రొప్ప శత్రునిక రాంధతమః పటల ప్రచండ భా
స్కరరుచి నొప్పునట్టి నిజ కార్ముకయుక్త గుణప్రఘోష సం
భరిత దిగంతరుం డగుచుఁ బద్మదళాక్షుఁడు వోపుచుండఁగన్. 1100

వ. అట్టియెడ సకలరాజలోకంబును గృష్ణుని [2]విభవంబు చూపోపక, యసంఖ్యంబు లగు మూఁకలు గట్టి, య మ్మహాత్ముని మాహాత్మ్యంబు దెలియలేక, దర్పాంధు లై, కణంగి. 1101

ఉ. భావభవ ప్రసూనశర బాధితమానసు లై సమస్త ధా
త్రీవర నందనుల్ [3]బలువుఁ దెంపును బెంపును సొంపు నేర్పడన్
దేవకిరీట రత్నరుచి దీపిత పాదసరోజుఁ డైన రా
జీవదళాక్షుఁ దాఁకిరి విశృంఖలవృత్తి నతిప్రయత్ను లై. 1102

వ. అంత. 1103

చ. సరసిజలోచనుండు నిజ శార్ఙ్గ శరాసన ముక్త హేమ పుం
ఖ రుచిర శాతసాయక నికాయములన్ రిపుకోటి నేసి సిం
ధురరిపు విక్రమ ప్రకటదోర్బలుఁ డై విలసిల్లి యొత్తె దు
స్తరచలి తాన్యసైన్యమును సజ్జనమాన్యముఁ బాంచజన్యమున్. 1104

ఉ. ఆ తఱి భూరి బాహుబలు లైన విరోధినరేశ్వరుల్ మృగ
వ్రాతము లొక్కపెట్ట మృగరాజ కిశోరముపై నెదిర్చి న
[4]ట్లాతురు లై చతుర్విధ సమగ్ర బలంబులతోడఁ గూడి ని
ర్ధూతకళంకుఁ డైన నవతోయజనేత్రునిఁ జుట్టుముట్టినన్. 1105

---

1. ఒప్ప (తం. వా.)

2. విభవంబునకు (తం. వా) 3. బలుపు (తం. వా.) 4. ప్లేతరులై ....సమిద్ధ (తం. వా.)

చ. అలిగి మురాంతకుండు కులిశాభ శరంబుల నూత్న రత్నకుం
డలములతో శిరంబులు రణ న్మణినూపురరాజితోఁ బదం
బులుఁ గటకాంగుళీయక విభూషణ చాపశరాలితోడఁ జే
తులు నిలఁ గూలఁగా విజయదోహలి యై తునుమాడె వెండియున్. 1106

క. హతశేషులు చో క్కాకుల, గతిఁ దూల నిశాత పవనకాండముల సము
ద్ధతి నేసి తోలి విజయో, న్నతుఁ డై నిజనగరి కేఁగె నగధరుఁ డంతన్. 1107

వ. అట్లు మహిత మంగళాలంకృతంబును, నతిమనోహర విభవాభిరామంబును నగు ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచిన, మజ్జనకుండు ప్రియంబునఁ దోడన చనుదెంచి.

చ. రణిత వినూత్న రత్నరుచిర స్ఫుట నూపుర హార కర్ణభూ
షణ కట కాంగుళీయక లస త్పరిధాన కిరీట తల్ప వా
రణ రథ వాజి హేతినికరంబులనుం బరిచారికాతతిన్
బ్రణుత గుణోత్తరుండు నవపద్మదళాక్షున కిచ్చె నెమ్మితోన్. 1109

వ. ఇట్లు మహనీయ తేజోనిధి యైన మాధవ దయాపరిలబ్ధ నిఖిల వస్తువిస్తారుం డయ్యును, నిజాధికార శుద్ధికొఱకు మరలం గన్యారత్నంబును, వినూత్న రత్న వ్రాతంబును సమర్పించె. అని భూసుర గణంబులు వినుతింప, మా తండ్రి యైన బృహత్సేనుండు (నన్నును సమస్త వస్తువులను) గృష్ణునకు సమర్పించి, క్రమంబున సకల యాదవులను బూజించి, మరలి నిజపురంబునకుం జనియె.

అధ్యాయము — ౮౪

అని చెప్పినఁ గుంతియుఁ, గాంధారియుఁ, గృష్ణయు, నఖిల నృపాలకాంతా జనంబులును, గోపికలుం దమతమ మనంబుల సర్వ భూతాంతర్యామియు, లీలామానుష విగ్రహుండును, నైన పుండరీకాక్షు చరణారవింద స్మరణానంద పరవశ లై, కృష్ణుం బ్రశంసించిరి. అంత. 1110

చ. బలవ దరాతి మర్దనులఁ బాండుర నీలనిభ ప్రభాంగులన్
గలిత నిజాననాంబుజ వికాస జితాంచిత పూర్ణచంద్ర మం
డలులఁ బరేశులన్ నరవిడంబనులన్ గరుణాపయోధులన్
విలస దలంకరిష్ణుల నవీన సహిష్ణుల రామకృష్ణులన్. 1111

నారదాది ఋషులు శ్రీకృష్ణ దర్శనము చేసికొని వసుదేవునిచేఁ గ్రతువు చేయించుట.

వ. సందర్శించు తలంపుల నందఱుఁ దమ హృదయారవిందంబులం బ్రేమంబు సందడి గొన, నప్పుడు. 1112

ఉ. ధీరమతిన్ ద్వితత్రితక దేవల సాత్యవతేయ కణ్వులన్
నారద గౌతమ చ్యవన నాకుజ గార్గ్య వసిష్ఠ గాల వాం
గీరస కశ్య పాసిత సుకీర్తి మృకండుజ కుంభసంభ వాం
గీరులు యాజ్ఞవల్క్య మృగ శృంగ ముఖాఖిల తాపసోత్తముల్. 1113

వ. చనుదెంచిన, కృష్ణుండు వారలకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు లాచరించి, వివిధార్చనలు గావించి, యి ట్లనియె. 1114

సీ. సన్మునీశ్వరులార ! జన్మభాక్కుల మైన మాకు ని చ్చోట సమ్మతిని దేవ
నికర [1]దుష్ప్రాపులు నిరుపమ యోగీంద్రు లైన మీ దర్శనం బబ్బెఁ గాదె
ధృతి మందభాగ్యు లింద్రియ పరతంత్రులు నయిన మూఢాత్ముల కనఘులార !
భవదీయ దర్శన స్పర్శన చింతన పాదార్చనలు దుర్లభంబు లయ్యు

తే. నేఁడు మా కిట సులభ మై నెగడెఁ గాదె
జగతిపైఁ దీర్థభూతులు సాధుమతులు
మిమ్ము దర్శించుటయ చాలు నెమ్మితోడ
వేఱ తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల. 1115

వ. అదియునుం గాక, యుదకమయంబు లైన తీర్థంబులును, మృచ్ఛిలా మయంబు లైన దేవగణంబులును, దీర్ఘదేవతా రూపంబులు గాకుండుట లేదు. అయిన, నవి చిరకాల సేవ నార్చనలం గాని పావనంబు సేయవు. సత్పురుషులు దర్శన మాత్రంబునం బావనంబు సేయుదురు. అని, వెండియు, 1116

సీ. ఆదిత్య చంద్రాగ్ని మేదినీ తారాంబు మారు తాకాశ వాఙ్మనము లోలిఁ
బరికింపఁ దత్తదుపాసనంబులఁ [2]బునీతములు చేయఁగ సమర్థములు గావు
సకలార్థ గోచర జ్ఞానంబు గల మహాత్మకులు [3]ముహూర్తమాత్రమున సేవఁ
జేసి పావనములు సేయుదు రదియు నట్లుండె ధాతుత్రయయుక్త మైన

తే. కాయమం దాత్మబుద్ధియుఁ గామినీకు
మారులందు స్వకీ యాభిమానములునుఁ
దివిరి జలమునఁ దీర్థబుద్ధియునుఁ జేయు
నట్టి మూఢుండు పశుమార్గుఁ డనఁగ బరఁగు. 1117

వ. అని, యి వ్విధంబునఁ గృష్ణుం డాడిన, సాభిప్రాయంబు లగు వాక్యంబులు విని, య మ్మునీంద్రులు విభ్రాంత హృదయు లై యూరకుండి, ముహూర్త

---

1. దృష్టాత్ములు (తం. వా)
2. ఁబూని-తపములచే (వా) 3. తారుముహూర్తమాత్ర సేవఁజేసి (తం. వా.)

మాత్రంబున క మ్మహాత్ముని యనుగ్రహంబు వడసి, మందస్మిత ముఖు లై, యప్పుండరీకాక్షున కి ట్లనిరి. దేవా! నేమునుం దత్త్వవి దుత్తము లైన బ్రహ్మరుద్రాదులును, భవదీయ మాయా విమోహితుల మై యుందుము. నిగూఢం బైన నీ యిచ్ఛచేత మమ్ము ననుగ్రహించితివి. భవదీయ చరిత్రంబులు విచిత్రంబులు. ఇ మ్మేదిని యొక్కటి యయ్యును బహురూపంబులఁ గానంబడు విధంబున, నీవును మొదలఁ గారణ రూపంబున నేకం బయ్యును, ననేక రూపం బులు గై కొని, జగ దుత్పత్తి స్థితిలయంబులకు హేతుభూతం బన నద్భుత కర్మం బులం దగిలి, లీలావతారంబులు గై కొని, దుష్టజన నిగ్రహంబును, శిష్టజనరక్ష ణంబును, గావించుచుందువు. అదియునుం గాక, వర్ణాశ్రమ ధర్మంబు లంగీక రించి, పురుషరూపంబున వేదమార్గంబు విదితంబు సేసిన బ్రహ్మరూపివి. తప స్స్వాధ్యాయ నియమంబులచేత నీ హృదయంబు పరిశుద్ధంబు గావున, బ్రహ్మ స్వరూపంబు లైన వేదంబులందు వ్యక్తావ్యక్త స్వరూపంబు లేర్పడఁగా నుందువు. కావున బ్రాహ్మణకులంబు నెల్ల బ్రహ్మకులాగ్రణి వై రక్షించిన మహానుభావుం డవు. [1]మాయాతీతుండ వైన నిన్నును, నీ భూపాల వర్గంబును, నేము దర్శింపం గంటిమి. మా జన్మ విద్యా తపో మహిమలును [2]సాఫల్యంబు లయ్యె. నీకు నమస్కరించెదము. అని, బహువిధంబుల గృష్ణునభినందించి, య మ్మురాంతకుచేత నామంత్రణంబులు వడసి, తమతమ నివాసంబులకుం బోవం దలంచు నవసరంబున.

సీ. అ మ్మునీశ్వరులకు నానకదుందుభి యతి భక్తి వందనం బాచరించి
తాపసోత్తములార! ధర్మతత్త్వజ్ఞులు మన్నించి వినుఁడు మా విన్నపంబు
సత్కర్మ వితతిచే సంచిత కర్మచయంబు వాపెడు నుపాయంబు నాకు
ఘన దయామతిఁ జెప్పుఁ డనిన,న మ్మునివరుల్ భూవరుల్ విన వసుదేవుఁ జూచి

తే. యెలమిఁ బలికిరి నిఖిలయజ్ఞేశుఁ డయిన
కమలలోచనుఁ గూర్చి యాగములు సేయు
కర్మమునఁ బాయు నెట్టి దుష్కర్మ మైన
నిదియ ధర్మంబుగాఁగ నీ మదిఁ దలంపు. 1119

వ. అదియునుం గాక. 1120

క. దేవర్షి [3]పితృ ఋణమ్ములు, భూవర మఖ వేదపాఠ పుత్రులచేతన్
వావిరి నీఁగని పురుషుఁడు, పోవు నధోలోకమునకుఁ బుణ్యాచ్యుతుఁ డై. 1121

వ. అ ట్లగుటం జేసి నీవును. 1122

1. మాయా జవనికాంతరితుండ వైన నిన్నును (తం. వా.) 2. సఫలంబులయ్యె (తం.వా.)
3. పితృజఋణములు (హ)

క. వర తన యాధ్యయనంబులఁ, దరియించితి ఋణయుగంబుఁ దడయక ధరణీ
వరదేవ ఋణము నవనా, చరణుఁడ వై యీఁగు టొప్పు సమ్మతితోడన్. 1123

క. అనవుడు న వ్వసుదేవుఁడు, మునివరులకు ననియె వినయమున మీరలు చె
ప్పినయట్లు మఖము సేసెద, దినకరనిభులార మీరు దీర్పఁగవలయున్. 1124

వ. అని యభ్యర్థించి, య మ్మునీంద్రుల యాజకులంగా వరించి, య ప్పుణ్యతీ
ర్థోపాంతంబున మహేంద్రామిత వైభవంబున, నష్టాదశ భార్యాసమేతుం డై,
దీక్షఁ గైకొని, య మ్మహాధ్వరంబు వేదోపదిష్టవిధిం బరిసమాప్తించి ఋత్వి
జ్నికాయంబుల బహుదక్షిణలం దనిపి, భార్యాసమేతుం డై, యవభృథస్నానం
బాచరించి, వివిధ రత్న మణిమయ భూషణ విచిత్రాంబర సురభికుసు మానులేప
నంబులు ధరియించి, నిఖిల భూదేవ ముని బంధు రాజలోకంబుల నుచిత సత్కా
రంబులఁ బ్రీతులఁ గావించిన, వారును గృష్ణానుమతి నాత్మనివాసంబులకుం
జనిరి. అందు. 1125

ఉ. ఆ తఱి నుగ్రసేన వసుధాధిప పంకజనాభ ముష్టికా
రాతులు దమ్ము నర్థి మధుర ప్రియభాషల నిల్వ వేఁడినన్
గౌతుక మాత్మలన్ వెలయఁగా వసియించిరి గోపగోపికా
వ్రాతముతోడ నచ్చట ధరావర నందయశోద లిమ్ములన్ 1126

క. హరి నయముల హరి ప్రియముల, హరి మధురాలాపములను హరి కథల మనో
హరలీలఁ దగిలి నందుఁడు, నిరుపమగతి నచట మూఁడునెల లుండె నృపా! 1127

చ. జలరుహలోచనాది యదుసత్తము లందఱు నన్నిభంగులన్
గలిత విభూషణాంబర నికాయము లిచ్చి బహూకరించి వీ
డ్కొలిపిన నందముఖ్యులు ముకుందపదాబ్జ మరందపాన స
ల్లలిత నిజాత్మ షట్పదములన్ మరలింపుచు నెట్టకేలకున్. 1128

వ. చని చని. 1129

ఆ. మరలి మరలి కృష్ణ ! మాధవ ! గోవింద !
పద్మనాభ ! భక్తపారిజాత !
దేవదేవ! యనుచుఁ దివిరి చూచుచు మధు
రాభిముఖ్యు లగుచు నరిగి రంత. 1130

క. క్రమమున నచ్చటఁ బ్రావృట్, సమయం బగుటయును బంధుజన యాదవ వ
ర్గము లోలిఁ గొలువ సురగుణ, నమితులు బలకృష్ణు లాత్మ నగరంబునకున్.

వ. వచ్చి, సుఖంబున నుండునంత. 1132

అధ్యాయము - ౮౫

శ్రీకృష్ణబలభద్రులు మృతులయిన తమ సహోదరులఁ దెచ్చి దేవకీదేవికిఁ గనఁబఱచుట

సీ. అవనీశ! యొక్కనాఁ డానకదుందుభి భార్య పద్మాక్షుండు బలుఁడు దొల్లి
శరధిలోఁ జొచ్చిన గురు తనూభవునిని మరలంగఁ దెచ్చిన మహిమ లెల్ల
జనములు దమలోన సన్నుతుల్ సేయంగ విని తనసుతులు దుర్వృత్తుఁ డైన
కంసుచే నిహతు లై కాలునిపురి నున్న వారి నందఱఁ జూడఁ గోరి కృష్ణ

తే. బలులకడ కేఁగి కన్నుల బాష్పకణము
లొలుక నో రామ! రామ! నిత్యోన్నతాత్మ!
పరమ పావనమూర్తి! యో మురవిభేది!
యిందిరానాథ! యోగీశ్వరేశ! కృష్ణ! 1133

క. ముర కంస చైద్య పౌండ్రక, నరక జరాతనయ యవన నరనాయకులన్
దురితాత్ములఁ బోరిగొని భూ, భర ముడిపినయట్టి మేటిబలులు దలంపన్. 1134

ఆ. జనన వృద్ధి విలయసంగతి నిఖిలంబుఁ
బొందఁజేయఁ బరమపురుషులార!
మీకు లీల లౌట మీ రని నమ్మిన
దాన నేను వినుఁ డుదారులార! 1135

వ. అని యనేకభంగుల వినుతింపుచు ని ట్లనియె. మీరలు మహానుభావులరు. మీరు తొల్లి యనేకకాలంబు చనినక్రిందట, మృతుం డై, దండధరు మందిరంబున నున్న గురుకుమారుని మీ మహాప్రభావంబులు లోకంబులఁ బరిపూర్ణంబు లై ప్రకాశింప, న క్కాలుని చెంతనుండి మగుడం దెచ్చి, గురుదక్షిణగా నొసంగితిరి. అ ట్టివిధంబునం గంసునిచేత హతు లైన మత్పుత్రుల నందఱ మరలం దెచ్చి నా మనంబున నున్న దుఃఖంబు నివారింపవలయు. అని దేవకీదేవి ప్రార్థించినం, దమ తల్లి యాడిన మృదువాక్యంబు లత్యాదరంబున నాదరించి, యప్పు డబ్బల కృష్ణులు తమ యోగమాయా మాహాత్మ్యంబున సుతలంబునకున్ జనిరి. అట్టి యెడ. 1136

మ. కనియెన్ దానవుఁ డింద్రసేనుఁడు దశ త్కంజాతులన్ దక్షులన్
ఘనసారాంబుదవర్ణులన్ నిఖిల లోకైక ప్రభాపూర్ణులన్
దనరారన్ హలచక్రపాణులను భక్తత్రాణులన్ నిత్యశో
భన వర్ధిష్ణుల రామకృష్ణుల జయ భ్రాజిష్ణులన్ జిష్ణులన్. 1137

చ. కని హితకోటితో నెదురుగాఁ జనుదెంచి మనోనురాగ సం
జనిత కుతూహలుం డగుచుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి సమగ్ర కాంచనా
సనముల నుంచి తచ్చరణ సారససేచన సర్వలోక పా
వన సలిలంబు తొదల ధ్రువంబుగఁ దాల్చి సుభక్తియుక్తుఁ డై. 1138

సీ. సురభి కాలాగరు హరిచంద నైలాది ధూపంబు లా విశ్వరూపకులకుఁ
గాంచనపాత్ర సంగత రత్న కర్పూర దీపంబు లా జగ ద్దీపకులకుఁ
బాయసాపూ పాన్న పక్వఫలాది నైవేద్యంబు లా వేదవేద్యులకును
దనరు వినూత్న రత్నప్రభా భాసితాభరణంబు లా దైత్యహరణులకును

తే. మిలమిలని మంచుతోఁ బోలువలరు బహు వి
ధాంబరంబుల నీల పీతాంబరులకు
సలలిత కుసుమమాలికా మలయజాను
లేపనంబులు భూరి నిర్లేపులకును. 1139

వ. సమర్పించి, య ప్పుండరీకాక్షుని చరణారవిందంబు లొత్తుచు, నానంద బాష్ప పూరంబు తోరంబుగా రోమాంచ కంచుకిత శరీరుం డగుచుం, దన కరకమలంబులు ఫాలభాగంబునం గదియించి, యి ట్లని స్తుతియించె. 1140

ఉ. ధీయుతుఁ డై నమో భగవతే హరయే పరమాత్మనే ముకుం
దాయ సమస్త భక్తవరదాయ నమః పురుషోత్తమాయ కృ
ష్ణాయ మునీంద్రవంద్య చరణాయ సురారి హరాయ సాంఖ్యయో
గాయ వినీలభాస్వ దలకాయ రథాంగధరాయ వేధసే. 1141

వ. అని యభినుతించి యి ట్లనియె. 1142

ఉ. రాజస తామసాత్ములకు రాదు గదా నినుఁ గాన నవ్యపం
కేజ దళాయతాక్ష! మునిగేయ పవిత్రచరిత్ర! విస్ఫుర
ద్రాజకళాధరాజ సురరాజ ముఖామర మౌళిరత్న వి
భ్రాజిత పాదపీఠ! భవబంధ విమోచన! పద్మలోచనా! 1143

మ. మది నూహింపఁగ యోగివర్యులు భవన్మాయాలతా బద్ధులై
యిది మిథ్యం బనలేరు [1]తామసుల మై యేపారు మాబోఁటి దు
ర్మదు లేరీతి నెఱుంగఁ బోలుదురు [2]సమ్యగ్ధ్యాన ధీయుక్తి నీ
పదముల్ చేరెడిత్రోవఁ జూపి భవకూపంబుఁ దరింపవే. 1144

---

1. తామసధృతిన్నేపారు (హ) 2. సమ్యగ్జ్ఞాన (తం. వా.)

ఉ. వైరముచేతఁ జేదిస్నృపవర్గము కామముచేత గోపికల్
మీఱినభక్తి నాశ్రితులు మిమ్ము నహర్నిశముఁ మనంబులఁ
దారఁగ నీక రూప గుణ తత్పరులై మిముఁ బొందుకై వడిఁ
భూరి వివేక సత్త్వగుణముల్ గల దేవత లంద నేర్తురే. 1145

క. కాన భవత్పద పద్మ,ధ్యానంబునఁ గాని శాస్త్రతత్త్వంబులచేఁ
గానరు శ్రుతి సంవేద్యము, నైన భవత్పదము చిన్మయాకార ! హరి ! 1146

వ. దేవా! యేనరుం డైన నేమి, శ్రద్ధాగరిష్ఠ చిత్తుం డై, మిమ్ము సేవించునట్టి మహా
త్ముండు విధిచోదితం బైన ప్రమాణంబువలన విముక్తుం డై వర్తించును.
అట్లు గావున యోగీశ్వరుండ వైన నీ వీశితవ్యుల మైన మమ్ము నిష్పాపులం
జేయుము. అని నుతియించి, మఱియు ని ట్లనియె. 1147

మత్తకోకిల. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాఁటగఁ గంటి ముక్తి నిధానముఁ
గంటి నీ కరుణావలోకము [1]గంటి పాపము వీడ ను
క్కంటి తామర చూలులం బొడఁగాన నట్టి మహాత్మ! నా
యింటికిం జనుదెంచి తీశ్వర ! యేఁ గృతార్థతఁ బొందితిఁ. 1148

వ. దేవా! యేను భవద్దాసుండ. ఏది పంచినం జేయుదు. ఇచ్చటికి మీరలు విజయంబు
చేసిన కార్యం బానతీయవలయు. అని, కరంబులు మొగిచి, విన్నవించినం బుండరీ
కాక్షుం డతని వాక్యంబులకు సంతసిల్లి, యి ట్లనియె. 1149

సీ. బలిదైత్య ! విను మున్ను ప్రథమయుగంబున నా మరీచికి భార్య యైన వర్ష
యను నింతివలన నందను లార్వు రుద్భవ మైరి వా రొక్కనాఁ డబ్జభవుఁడు
తన పుత్రిపై మోహమునఁ గూడి రతికేళి యొనరింప [2]వీరు నవ్వుటయుఁ గ్రోధ
మంది యాసురయోనియందుఁ బుట్టుం డని ఘనశాప మిచ్చె న వ్వనజజుండు

తే. తన్నిమిత్తమునను వారు తగిలి హేమ
కశిపునకుఁ బుట్టి రంత [3]నాకౌకసార్ధ
మొదవ వీరలఁ దెచ్చి య య్యోగమాయ
యడరి దేవకి గర్భంబునందుఁ జొనుప. 1150

క. దొరఁకొని కంసుఁడు దోడ్తోఁ, బొరిగొనెఁ దత్పుత్ర శోకమునఁ దనచిత్తం
బెరియఁగ దేవకి వారల, దరిసింపఁగఁ గోరి పనుపఁ దగ ననురేంద్రా ! 1151

1. రూపము వీడ (వా) 2. మీఱి (తం. వా.) 3. నాకౌకసులకు నొదవ (వా)

క. వచ్చితిమి వారిఁ గ్రమ్మఱఁ, దెచ్చెద మని తల్లి కోర్కెఁ దీర్పఁగ నిపు డే
మిచ్చటికి నీకడం బోర, పొచ్చెము లేకున్నవారె పో వీ రనఘా ! 1152

క. వీరలఁ దోకొని యిపు డే, ధారుణి కి న్నేఁగి జనని తాపము వాపన్
వీరలు శాపం బంతటఁ, దీఱి మదీయ ప్రసాద ధీయుతు లగుచున్. 1153

క. పొలుపుగ సుగతిం బొందఁగఁ, గల రని హరి యానతిచ్చి కరుణాన్వితుఁ డై
బలిచే ననుమతిఁ గొని వారలఁ దోకొని వచ్చె ని ద్ధరామండలికిన్. 1154

వ. అట్లు వారలం దెచ్చి యి ట్లనియె. 1155

క. కనుఁగొనుము వీరె నీ నందను లని జనయిత్రికడ ముదంబున వారి
న్నునిచిన న ద్దేవకియును, ఘనపుత్ర స్నేహమోహ కలితాత్మక యై. 1156

క. చన్నులు దిగ్గనఁ జేఁపఁగఁ, గన్నుల నానంద బాష్పకణములు దొరఁగన్
గ్రన్నన కౌఁగిట నిడి ననుఁ, గన్నన్నలు వచ్చి రనుచుఁ గౌతుక మొప్పన్. 1157

వ. అట్లు కౌఁగిటం జేర్చి, నిజాంకపీఠంబున నునిచి, శిరంబులు మూర్కొని, చుబుకంబులు పుణుకుచుం, బ్రేమాతిశయంబున మేనం బులక లొలయం జన్నిచ్చిన, వారును వైష్ణవమాయా మోహితు లై, స్తన్యపానంబు సేయుచు, భగవంతుం డైన రథాంగపాణి యంగసంగమంబున విగతకల్మషు లై, విరించి శాపసాగరంబు హరి దయాకటాక్షం బను నావచేతం దరియించి, నిజస్వరూపంబులు ధరియించి, కృష్ణునకుఁ, దల్లిదండ్రులకు వందనం బాచరించి, గగనపథంబున నిజస్థానంబున కరిగిరి. అంత దేవకీదేవి తనమనంబున. 1158

క. చచ్చిన బాలురఁ గ్రమ్మఱఁ, దెచ్చుట గడుఁ జిత్ర మనుచు దేవకి మదిలో
నచ్చెరువడి యది యంతయు, నచ్చపు హరి మాయ గాక యని తలఁచె నృపా !

క. పరమాత్ముఁ డఖిలజగ దీ, శ్వరుఁ డగు కృష్ణుండు సేయు సత్కృత్యంబుల్
పరికింప నెన్నఁ బెక్కులు, ధరణీవర ! యనిన రాజు తా ముని కనియెన్. 1160

అధ్యాయము - ౮౬

—: సు భ ద్రా ప రి ణ య ము :—

సీ. మునినాథ ! పార్థుండు వనజనాభుని సహోదరి సుభద్రను నేవిధమునఁ బెండ్లి
యయ్యె నా విధమంత నొయ్యనఁ గ్రమముతోఁ దెలియంగ నెఱిఁగింపు ధీవిశాల !
యనవుడు నా వ్యాసతనయుఁ డాతనిఁ జూచి వినవయ్య నృప! దేవవిభుని సుతుఁడు
మును దీర్థయాత్రాసముత్సుకుం డగుచును రమణఁ బ్రభాసతీర్థమున నుండి

తే. యా తలోదరితోడి నెయ్యంబు కలిమిఁ
జూడఁగోరుచు రాముండు సుందరాంగిఁ
గౌరవేంద్రున కీ సమకట్టె ననుచుఁ
దనకు నెఱుఁగ రా నా పురందరసుతుండు. 1161

వ. అట్లు సుభద్రాదర్శనోత్సాహంబు దన మనంబున సందడిగొనం, ద్రిదండివేషంబు ధరియించి, ద్వారకాపురంబునకుం జనుదెంచి, య ప్పౌరజనంబులు భక్తిస్నేహంబుల ననిశంబుఁ బూజింపఁ, దన మనోరథసిద్ధి యగు నంతకుం గనిపెట్టుకొని, వానకాలంబు చనునంతకు న ప్పట్టణంబున నుండు సమయంబున. 1162

క. రాముఁడు తత్కపటాకృతిఁ, దా మదిఁ దెలియంగలేక తగ నొకనాఁ డా
భూమీవరతాపసుఁ బో, రామిం గని యాత్మమందిరమునకుఁ దెచ్చెన్. 1163

ఆ. తెచ్చి భిక్షసేయ దేవేంద్రతనయుండు
కుడుచుచుండి యచటఁ గోరి మెలఁగు
ననమబాణు మోహనాస్త్రంబుకై వడి
వీరమోహి నన విహారలీల. 1164

వ. సుభద్ర విహరింపుచున్న సమయంబున. 1165

చ. జలరుహపత్రనేత్రు ననుసంభవ చారు వధూలలామ స
ల్లలిత విహార విభ్రమ విలాసము లాత్మకు విందుసేయ న
బ్బలరిపునందనుండు గని భావజసాయక బాధ్యమాన వి
హ్వల హృదయాబ్జుఁ డై నిలిపె న త్తరుణీమణియందుఁ జిత్తమున్. 1166

ఉ. ఆ తరుణీశిరోమణియు నర్జును నర్జున చారుకీర్తి వి
ఖ్యాతుని నింద్రనందను నకల్మషమానసుఁ గామినీ మనో
జాతునిఁ జూచి పుష్పశరసాయక జర్జరి తాంతరంగ యై
భీతిలియుండె సిగ్గు మురిపెంబును మోహము దేఱు చూపులన్. 1167

వ. అ ట్లా నృపసత్తమ మత్తకాశిను లొండొరుల చిత్తంబులు చిత్తజాయత్తంబులై, కోర్కులు తత్తఱింపం, దాల్మలు వీడి, సిగ్గునం జిట్టుముట్టాడుచున్న యంత, నొక్కనాఁడు దేవతామహోత్సవ నిమిత్తంబున న త్తలోదరి పురంబు వెలుపలికి నరుగుదెంచిన, నర్జునుండును, కృష్ణ వసుదేవ దేవకీదేవుల యనుమతంబు వడసి, తానునుం దోడన చని, యప్పుడు. 1168

సీ. సాంద్ర శరచ్చంద్ర చంద్రికాస్ఫూర్తిచే రాజిల్లు పూర్ణిమా రజనివోలెఁ
బూర్ణేందుబింబ మవతీర్ణ మై యిలమీఁద భాసిల్లు హరిణశాబకమువోలెఁ
సులలిత మేఘమండలమును నెడఁబాసి వసుధఁ గ్రుమ్మరు తటిద్వల్లివోలె
మాణిక్యరచిత సన్మహిత చైతన్యంబుఁ బొందిన పుత్తడిబొమ్మవోలె

తే. లలిత విభ్రమ రుచికళా లక్షణములు
పొసఁగ రూపైన శృంగారరసమువోలె
నర్థిఁ జరియించుచున్న పద్మాయతాక్షిఁ
బ్రకట సద్గుణభద్ర సుభద్రఁ జూచి. 1169

వ. అప్పుడు డాయంజని, యరదంబు పై నిడికొని పోవుచుండఁ గనుంగొని, యదు బలంబులు మదంబున నంటంద్రాఁకిన, నప్పు డయ్యాఖండలనందనుండు, ప్రచండ గాండీవ కోదండ నిర్ముక్త కాండంబులం దూలించి, యఖండ బాహాదండ విజయ ప్రకాండుం డై, ఖాండవప్రస్థపురంబున కరిగె. అట బలభద్రుం డవ్వార్త విని, విలయసమయ సమీరసఖుని కైవడిం, బటు రోషభీషణాకారుం డై, క్రోధించినం గని, కృష్ణుండు మొదలయిన బంధుజనంబు లతని చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి, మృదుమధుర భాషణంబుల ననునయించి, యొడంబడునట్లుగా నాడిన, నతండును, సంతుష్టుం డై, మనంబునఁ గలంకదేఱి యప్పుడు. 1170

క. కరులన్ దేరుల నుత్తమ, హరులన్ మణిహేమ భూషణాంబర భృత్యో
త్కర దాసికాజనంబుల, [1]నరణముఁ దగ నిచ్చి పంపె ననుజకుఁ బ్రీతిన్. 1171

వ. ఇట్లు కృష్ణున కభిమతంబుగా నర్జునసుభద్రల కరణం బిచ్చి, పంపె. అని చెప్పి, యోగీంద్రుండు మఱియు ని ట్లనియె. 1172

—: శ్రీకృష్ణుఁడు ఋషిసమేతుఁ డై మిథిలానగరమునకుఁ బోవుట :—

సీ. నరనాథ! విను భువనప్రసిద్ధంబుగ దీపించునట్టి విదేహదేశ
మందు భూకాంతకు నాననదర్పణం బనఁ దనర్చిన మిథి లను పురమునఁ
గలఁడు శ్రీహరి పాదకంజాత భక్తుండు గళిత రాగాది వికారుఁ డమల
చరితుఁ డక్రోధుండు శాంతుండు నిగమార్థ కోవిదుం డగు శ్రుతదేవుఁ డనెడి

తే. [2]భూసురోత్తముఁ డొకఁ డనిచ్ఛాసమాగ
తంబు [3]తుష మైన హేమశైలంబు గాఁగఁ
దలఁచి పరితోష మందుచుఁ దగ గృహస్థ
ధర్మమున నుండి సముచితకర్ముఁ డగుచు. 1173

1. అరణంబుగ (తం.వా.) 2. భూసురోత్తముఁ డన యదృచ్ఛా (హ) 3. తృణమైన (త. వ.)

ఉ. ఆ పురి నేలువాఁడు బహుళాశ్వుఁడు నా నుతి కెక్కినట్టి ధా
త్రీపతి యా ధరామరుని రీతిని నిష్కలు షాంతరంగుఁ డై
యే పనులందు ధర్మగతి నేమఱ కర్థిఁ జరించుచుండె ల
క్ష్మీపతి వారిపైఁ గరుణఁ జేసి ప్రసన్న ముఖాంబుజాతుఁ డై. 1174

వ. అట్లు కృష్ణుండు వారలం జూచువేడ్క నిజస్యందనారూఢుం డై, నారద వామదే వాత్రి కృష్ణ రా మాసి తారుణ దివిజగురు కణ్వ మైత్రేయ చ్యవనులు, నేనును మొదలయిన మును లనుగమింపం జనుచుఁ, దత్తద్దేశనివాసు లగు నానర్తక ధన్వ కురు జాంగల వంగ మత్స్య పాంచాల కుంతి మధు కేకయ కోసలాది భూవరులు, వివిధ వస్తుప్రచయంబులుఁ గానుక లిచ్చి సేవింప, గ్రహమధ్యగతుం డై దీపించు సూర్యునిం బోలి, య ప్పుండరీకాక్షుండు మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు వారలం గరుణార్ద్రదృష్టిం జూచి, యోగక్షేమంబు లరసి, సాదరం బగు భాషణంబుల నాదరింపుచుం, గతిపయ ప్రయాణంబులం జని, విదేహనగరంబు డాయుటయు, నా బహుళాశ్వుం డ మ్మాధవు రాక విని, మనంబున హర్షింపుచు, వివిధపదార్థంబులు గానుకలుగాఁ గొని, తానును, శ్రుతదేవుం డను మహీసురుండును, నెదురుగాఁ జనుదెంచి, యప్పుడు. 1175

ఉ. ఆ మునికోటికిన్ వినయ మారఁగ వందన మాచరించి యా
తామరసాక్షలోచనుఁ డుదారచరిత్రుఁడు పాపగోత్ర సు
త్రాముఁడు భక్తలోక శుభదాయకుఁ డైన రమేశు సద్గుణ
స్తోముని పాదపద్మములు సోఁకఁగ మ్రొక్కి వినమ్రు లై తగన్. 1176

చ. కరములు మోడ్చి యో పరమకారుణికోత్తమ! నీవు నీ మునీ
శ్వరులును మద్గృహంబునకు వచ్చి మమున్ గృపచేసి యిచ్చుటన్
గర మనురక్తిఁ బూజనలు గైకొనుఁ డంచు నుతించి వేఁడ నా
హరి మనమందు [1]వారి వినయంబుల [2]కెంతొ ప్రమోద మందుచున్. 1177

చ. తిరముగ వారి యిష్టములు దీర్పఁ దలంచి మురాసురారి యొం
డొరుల కెఱుంగకుండ మునియూథముఁ దానును నేఁగె వారి మం
దిరముల కేకకాలమున ధీరత నా ధరణీవరుండు వా
రిరుహదళాయతాక్షు మునిబృందములం గనకాసనంబులన్. 1178

---

1. వారిరి ప్రియంబుల (హ) 2. కెంతఁ బ్రమోద (హ. తం. వా.)

సీ. కూర్చుండ నియమించి కొమరారు కాంచన కలధౌత కలశోదకములచేతఁ
బాదముల్ గడిగి తత్పావన జలములు దానును సతియు బాంధవజనంబుఁ
గర మర్థి నిజమస్తకంబుల ధరియించి వివిధార్చనములు సద్విధి నొనర్చి
మణిభూష ణాంబర మాల్యానులేపన రాజిత ధూపనీరాజనములు

తే. భక్తిఁ గావించి పరిమృష్ట బహువిధాన్న
పాయ సాపూప పరిపక్వ ఫలము లోలి
నారగింపఁగఁ జేసి కర్పూరమిళిత
లలిత తాంబూలములు నెయ్య మలర నొసఁగె. 1179

వ. ఇట్లు సమర్పించిన యనంతరంబ, య మ్మిథిలేశ్వరుం డయిన జనకుండు పరమా
నందంబు నొంది. 1180

చ. హరి పదపద్మయుగ్మము నిజాంకతలంబునఁ జేర్చి యొత్తుచుం
బురుషవరేణ్య! యీ నిఖిలభూతగణావళి యాత్మలందు సు
స్థిరమతిఁ గర్మసాక్షివి సుధీవర! నీ పదభక్తకోటితో
నరయ [1]రమాహినాథ చతురాస్యులుఁ బోల [2]రటందు వెప్పుడుణ్. 1181

వ. అట్టి లోకవిదితం బైన భవద్వాక్యంబు నిక్కంబుగా భవదీయ పాదారవిందంబు
లందు నొకానొకవేళ లేశమాత్రధ్యానంబు గల నాగృహంబున కకించనుండ
నని చిత్తంబునం దలంపక, భక్తవాత్సల్యుండ వగుటం జేసి విజయము చేసితివి.
భవత్పాదపంకేరుహ ధ్యానసేవారతిం దగిలిన మహాత్ములు త్వద్ధ్యానంబులు
వదలం జాలుదురే? నిరంతరంబును శాంతచిత్తు లై, నిష్కించను లై, యోగీంద్రు
లై, నీవలనం గోరిక గల వారలకు నిన్నైన నిత్తువుగదా! అని వెండియు
ని ట్లనియె. 1182

తే. కృష్ణ! పరమాత్మ! యదుకుల క్షీరవార్ధి
పూర్ణచంద్రమ! దేవకీపుత్ర! సుజన
వినుత! నారాయ ణాచ్యుత! వేదవేద్య!
భక్తజనపోష పరితోష! పరమపురుష! 1183

ఉ. శ్రీపురుషోత్తమాఖ్య! యదుసింహకిశోరక! భక్తలోకర
క్షా పరతంత్ర! నీవు మునిసంఘముఁ గొన్నిదినంబు లుండవే
నీ పదపద్మరేణువులు నెమ్మి మదీయగృహంబు సోఁకినన్
దాపసవంద్య! యే నిపుడు ధన్యుఁడ నయ్యెదఁ గాదె మాధవా! 1184

1. రమాధినాథ (హ.); ఉమాధినాథ (తం. వా.) 2. రటందు రెప్పుడున్ (హ)

వ. అని యభ్యర్థించినం బ్రసన్నుం డై, య ప్పుండరీకాక్షుండు నిజకులప్రదీపకుం
డయిన జనకచక్రవర్తిం గరుణించి, య మ్మిథిలానగరంబునం బౌరజనంబులకు
నున్నత శోభనంబులు గావించుచుం, గొన్నిదినంబు లుండె. అంత. 1185

మ. శ్రుతదేవుండును మోది యై మునిజన స్తోమంబుతో నిందిరా
పతిఁ దోకొంచు నిజాలయంబునకు నొప్ప న్నేఁగి య చ్చోట స
మ్మతి దర్భాస్తరణంబుల న్నునిచి సమ్యక్ జ్ఞానపారీణుఁ డై
సతియుం దానుఁ బదాబ్జముల్ గడిగి చంచద్భక్తిఁ దత్తోయముల్. 1186

చ. శిరములఁ దాల్చి నవ్య తులసీదళదామ కుశ ప్రసూన వి
స్ఫుర దరవిందమాలికలఁ బూజ యొనర్చి గృహాంధకూప సం
చరణుఁడ నైన నాకడకుఁ జక్రి దనంత నె వచ్చునట్టి సు
స్థిరమతి నే తపంబు మును చేసితి నంచును సంతసింపుచున్. 1187

తే. మఱియుఁ దత్పాదతీర్థంబు మందిరమునఁ
గలయఁ జిలికించి సంప్రీతి గడలు కొనఁగఁ
బత్ర ఫల పుష్పతోయముల్ భక్తి నొసఁగి
హరి మురాంతక మూర్తి నిజాత్మ నిలిపి, 1188

తే. మానితంబుగ విశ్వనిధానమూర్తి
యైన కృష్ణుండు తన యింట నారగించెఁ
దన మనోరథసిద్ధియుఁ దనకు నబ్బె
ననుచు బయిపుట్ట మల్లార్చి యాడుచుండె. 1189

చ. తరుణియుఁ దానుఁ బుత్రులుఁ బదంపడి కృష్ణు భజింపుచుండఁ ద
చ్చరణము లంకపీఠమునఁ జాఁచిన మెల్లన యొత్తుచున్ రమా
వరుఁ గని పల్కె భక్తజనవత్సల! మామక భాగ్య మెట్టిదో
హర చతురాస్యులు న్నెఱుఁగ నట్టి నినుం గనుఁగొంటి నెమ్మితోఁ. 1190

క. ముని యోగిమానస స్ఫుట, వనజంబుల నెల్లప్రొద్దు వసియించు భవ
ద్ఘన దివ్యమూర్తి నా లోచన గోచర మయ్యెఁ గాదె సర్వాత్మ! హరి! 1191

వ. దేవా! నీ సచ్చరిత్రంబులు గర్ణరసాయనంబులుగా నాకర్ణింపుచు, నీకుం బూజ
లొనర్చుచు, నీ చరణారవిందంబులకు వందనంబు సేయుచు, నీ దివ్యనామసంకీర్త
నంబు చేయుచుం, దమ శరీరంబులు భవదధీనంబులుగ మెలంగు నిర్మల
బోధాత్ము లగువారి చిత్తంబులను దర్పణంబులం గానంబడు చుందువు. కర్మ
విక్షిప్త చిత్తు లైనవారి హృదయంబుల నుండియు, దూరగుండ వగుదువు. అని
మఱియు ని ట్లనియె. 1192

సీ. నీకు మ్రొక్కెదఁ గృష్ణ! నిగమాంత సంవేద్య ! లోకరక్షణ ! భక్తలోకవరద !
నీ పాదసేవనా నిరతుని నన్ను నేపనిఁ బంపెఁ దానతి మ్మనినఁ గృష్ణుఁ
డెలనవ్వు మోమునఁ జెలువొంద నా విప్రు కర మాత్మకరమునఁ గదియఁజేర్చి
పాటించి యతనితోఁ బలికెఁ దపశ్శక్తి వఱలిన యమ్మునివర్యు లెపుడు

తే. తమ పదాంబుజరేణు వితానములను
దగిలి లోకంబులను బవిత్రంబు సేయు
వారు ననుఁ గూడి యెప్పుడు వలయు నెడల
కరుగుదెంతురు నీ భాగ్యగరిమ నిటకు. 1193

వ. చనుదెంచిరి. పుణ్యస్థలంబులును, విప్రులును, దేవతలును, సంస్పర్శన దర్శనార్చ
నంబులం బ్రాణులను సమస్త కిల్బిషంబులం బాయం జేయుదురు. అదియునుం
గాక, బ్రాహ్మణుండు జననమాత్రంబునం జీవకోటియందు ఘనుం డయియుండు.
జప తపో ధ్యానాధ్యయ నాధ్యాత్మములం జతురుం డై, మత్కలాశ్రయుం
డయ్యె నేని, నతం డుత్తముం డై వెలుంగు. అతనిం జెప్పనేల ? అని,
మఱియు ని ట్లనియె. 1194

క. నా మది విప్రులపైఁ గల, ప్రేమము నా తనువునందుఁ బెట్టని కతనన్
భూమీసురు లర్హులు నీ, వీ మునులం బూజసేయు మిద్ధచరిత్రా ! 1195

క. ఇదియే నా కిష్టము ననుఁ, బదివేలవిధంబు లొలయ భజియించుటగా
మది కిం పగు నటు గావున, వదలని భక్తిన్ భజింపు వసుధామరులన్. 1196

క. అని సర్వలోక గురుఁ డగు, వనజోదరుఁ డానతిచ్చు వాక్యంబుల జా
డనె భూమీసురుఁ డమ్మని, జనులకు సద్భక్తిఁ బూజ సలిపెన్ వరుసన్. 1197

చ. ఎనయఁగఁ గృష్ణుఁ డంత మిథిలేశ్వర భూసురులన్ గృపావలో
కన మొలయ న్ననూన సుభగస్థితిఁ బొందఁగఁజేసి వారి వీ
డ్కొని రథ మెక్కి దివ్య మునికోటియుఁ దానును వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్
జనవర ! మోదదం బగు కుశస్థలికిం బ్రముదాంతరంగుఁ డై. 1198

అధ్యాయము – ౮౭

—: శ్రుతి గీతలు :—

వ. అని చెప్పిన, బాదరాయణికి నభిమన్యునందనుం డి ట్లనియె. మునీంద్రా! ఘట
పటాది వస్తుజాతంబుభంగి నిర్దేశింప నర్హంబు గాక, సత్త్వాది గుణశూన్యం బైన
బ్రహ్మంబునందు సత్త్వాది గుణగోచరంబు లైన వేదంబు లే క్రమంబునం

బ్రవర్తించు, నట్టి చందంబు నా కెఱుఁగింపుము. అనిన, భూవరునకు మునివరుం డి ట్లనియె. సకల చేతనాచేత నాంతర్యామి యైన సర్వేశ్వరుండు సర్వశబ్ద వాచ్యుండు గావున, సకల జంతునివహంబులందు బుద్ధీంద్రియ మనః ప్రాణ శరీరంబు లను సృజియించి, చేతనవర్గంబునకు జ్ఞానప్రదుం డగు. కావున, సకల నిగమసమూహంబులును, దత్స్వరూప గుణవైభవ ప్రతిపాదకంబులు గావున ముఖ్యం బై ప్రవర్తించు. శ్రుతిస్తోత్రం బుపనిష త్తుల్యంబు, ననేక పూర్వఋషి పరంపరా యాతంబును నైన దీనిని శ్రద్ధాయుక్తుం డై యెవ్వం డనుసంధించు, నతనికి మోక్షంబు సులభంబు. దీనికి నారాయణాఖ్యాతం బగు నొక్క యుపాఖ్యానంబు గలదు. వినిపింతు, ఆకర్ణింపుము. భగవత్ప్రియుం డైన నారదుం డొక్కనాఁడు నారాయణాశ్రమంబునకుం జని, ఋషిగణసమేతుం డైన నారాయణఋషిం గనుంగొని, నీవు న న్నడిగినట్ల య మ్మహాత్ముని నడిగిన, నతండు ము న్ని యర్థంబు శ్వేతద్వీపవాసు లయిన [1]యోగీంద్రులు ప్రశ్నచేసిన, వారలకు సనందనుండు సెప్పినప్రకారంబు నీ కెఱింగించెద నని చెప్పఁదొణంగె. శయానుం డైన రాజశ్రేష్ఠునిం దత్పరాక్రమ దక్షతాది చిహ్నంబులు నుతియించు వందిజనంబుల చందంబున, జగదవసానసమయంబున ననేక శక్తియుతుం డై, యోగనిద్రావశుం డైన సర్వేశ్వరుని వేదంబులు స్తోత్రంబుసేయు విధంబు నారాయణుండు నారదునకుం జెప్పిన తెఱంగున వినుము. అని యి ట్లనియె.

సీ. జయ జయ హరిదేవ! సకలజంతువులకు జ్ఞానప్రదుండవు గాన వారి
వలన దోషంబులు గలిగిన సుగుణ సంతా నంబుగాఁ గొని జ్ఞానశక్తి
ముఖ్య షడ్గుణ పరిపూర్ణతఁ జేసి మా[2]యాత్మావశిష్టుఁడ వగుచుఁ గార్య
కారణాత్మకుఁడ వై కణఁగి చరింపుచు నున్న నీయందుఁ బయోరుహాక్ష!

తే. తివిరి యామ్నాయములు ప్రవర్తించుఁ గాన
ప్రకట త్రిగుణాత్మకం బైన ప్రకృతితోడి
యోగ మింతయు మాన్పవే యోగిమాన
సాంబుజాత మధువ్రత! యని నుతించి. 1200

వ. అదియునుం గాక. 1201

సీ. పరమ విజ్ఞానసంపన్ను లైనట్టి యో గీంద్రులు మహిత నిస్తంద్ర లీలఁ
బరిదృశ్యమాన మై భాసిల్లు ని మ్మహీ పర్వతముఖర ప్రపంచ మెల్లఁ
బ్రకట బ్రహ్మస్వరూపము గాఁగఁ దెలియుదు రెలమి నీవును జగద్విలయ వేళ
నవశిష్టుఁడవు గాన ననఘ! నీయందు నీ విపుల విశ్వోదయ విలయము లగు

1. సనకసనందనాది దివ్యయోగీంద్రులు (హ. తం. వా.) 2. యాత్మవిశిష్టుఁడ (తం. వా.)

తే. ఘటశరావాదు లగు మృద్వికారములు మృ
దాత్మకం బైన యట్లు పద్మాయతాక్ష!
తవిలి కారణరూపంబు దాల్చి లీలఁ
గడఁగి నీయందు బుద్ధి వా క్కర్మములను. 1202

క. అలవడఁ జేయుచు [1]నుందురు, బలకొని యిలఁ బెట్టఁబడిన పదవిన్యాసం
బులు పతనకారణము గా, నలవున సేవింపుచును గృతార్థులు నగుచున్. 1203

క. లీలం బ్రాకృతపూరుష, కాలాదిక నిఖల మగు జగంబుల కెల్లన్
మాలిన్య నివారక మగు, నీ లలితకళా సుధాబ్ధినిం గ్రుంకి తగన్. 1204

చ. భరిత నిదాఘతప్తుఁ డగు పాంథుఁడు శీతలవారిఁ గ్రుంకి దు
ష్కర మగు తాపముం దొఱఁగు కైవడి సంసర ణోగ్రతాపమున్
వెరవునఁ బాయుచుండుదురు నిన్ను భజించు మహాత్మకుల్ జరా
మరణ మనోగుణంబులఁ గ్రమంబునఁ బాయుట సెప్పనేటికిన్. 1205

వ. అదియునుం గాక. 1206

సీ. అనయంబు దేహి నిత్యానిత్య సద్విలక్షణమునఁ బంచకోశ వ్యవస్థ
లను వృద్ధిఁ బొరయుచు నందులోపల నున్న ప్రాణాన్న బుద్ధి విజ్ఞానమయము
లను చతుష్కోశంబు లవ్వల వెలుఁగొందు నానందమయుఁడవు గాన దేవ!
సురుచిర స్వప్రకాశుండవు నీ పరిగ్రహము గల్గుటఁ జేసి గాదె ప్రకృతి

తే. మహదహంకార పంచతన్మాత్ర గగన
పవన తేజోంబు భూ భూతపంచకాది
కలిత తత్త్వముల్ బ్రహ్మాండకార్య కరణ
మందు నెపుడు సమర్థంబు లగుటఁ జేసి. 1207

క. కోరి శరీరులు భవదను, సారంబున నిహపరైక సౌఖ్యంబులఁ బెం
పారఁగ నందుచునుందురు, ధీరజనోత్తము లనంగ దివిజారిహరా! 1208

ఆ. నిన్ను ననుసరింప నేరని కుజనులు
పవనపూర్ణ చర్మభస్త్రి సమితి
యోజఁ జేయుచుందు రుచ్ఛ్వసనంబులు
బలసి యాత్మదేహ భజను లగుచు. 1209

1. నుందురు........పదవిన్యాసంబు లపతన కారణములుగ (హ) నందఱు....(వా)

సీ. దేవ ! కొందఱు సూక్ష్మదృక్కు లై నట్టి మ హాత్మకు లుదరస్థు లై న వహ్ని
గా మదిఁ దలఁతురు కొ కొని మఱికొంద ఱారుణు లను పేర నమరు ఋషులు
లీల సుషుమ్న నాడీమార్గగతుఁడ వై హృత్ప్రదేశమునఁ జరింపుచున్న
రుచి దహరాకాశ రూపిగా భావింతు రట్టి హృత్పద్మంబునందు వెడలి

తే. వితత మూర్ధన్య నాడికాగతుల నోలి
బ్రహ్మరంధ్రంబుఁ బ్రాపించి పరమపురుష !
సుమహి తానందమయ పరంజ్యోతి వైన
యీశు నినుఁ బొంది మఱి పుట్ట రిల మహీశ ! 1210

వ. మఱియు, వివిధ కాష్ఠాంతర్గతుం డై న వాయుసఖుండు, తద్గత దోషంబునం బొరయక, నిత్యశుద్ధుం డై, తరతమభావంబున వర్తించుచందంబున, స్వసంకల్ప కృతంబు లై న విచిత్రశరీరంబులయందు నంతర్యామి వై ప్రవేశించి, తత్తద్విచిత్ర యోనిగతం బయిన హేయంబులం బొరయక, సకలాత్మసమం బై, బ్రహ్మం బయిన నిన్ను నై హికాముష్మిక ఫలసంగమంబు లేక, విగత రజో గుణంబులం దగిలి, కొందఱు భజియింపుచుండుదురు. అదియునుం గాక, దేవా ! భవదీయ సంకల్పాధీనంబు లయిన శరీరంబులనుం బ్రవేశించియున్న జీవసమూహంబు నీకు శేషభూతం బని తెలిసి, కొందఱు భవనివారకం బై న శ్రీమ
త్త్వచ్చరణారవిందంబులు సేవించి, కృతార్థు లగుదురు, మఱియును. 1211

సీ. అనఘ ! దుర్గమ మైన యాత్మతత్త్వంబు ప్ర వర్తించుకొఱకు దివ్యంబు లైన
యంచిత రామకృష్ణా ద్యవతారముల్ భజియించియున్న నీ భవ్యచరిత
మను సుధాంభోనిధి నవగాహనము చేసి విశ్రాంతచిత్తు లై వెలయుచుండి
మోక్షంబు బుద్ధి నపేక్షింప నొల్లరు మఱియుఁ గొందఱు భవచ్చరణపంక

ఆ. జములఁ దగిలి పుణ్యతము లై న హంసల
వడువు నొంది భాగవతజనముల
నొనరువారు ప్రకట యోగిజన ప్రాప్య
మైన ముక్తిఁ గోర రాత్మలందు. 1212

ఉ. కొందఱు నీ శరీరము లకుశింతభక్తి భవద్వశంబు లై
చెందఁగ నీ పదాబ్జములు సేరి భజింపుచుఁ దత్సుఖాత్ము లై
యుందురు కొంద ఱీ తనువు లోలి ధరించి భవత్పదాబ్జముల్
పొందుగఁ గొల్వలేక యిలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందు రవ్యయా ! 1213

చ. యమ నియమాది యోగమహితాత్మకు లైన మునీంద్రులున్ విరో
ధమునఁ దలంచు చైద్యవసుధావర ముఖ్య నృపుల్ ఫణీంద్ర భో
గము లన నొప్పు బాహువులు గల్గిన మిమ్ము భజించు గోపికల్
క్రమమున నేమునున్ సరియకామె భవత్కృపఁ గంబుజోదరా! 1214

మ. అరవిందాక్ష! భవత్స్వరూప మిలఁ బ్రత్యక్షంబునం గాన నె
వ్వరికిం బోలదు శాస్త్రగోచరుఁడ వై వర్తింతు వీ సృష్టిముం
దర సద్రూపుఁడ వైన నీవలన నే ధాత్రా ద్యమర్త్యుల్ జనిం
చిరి ని న్నంతకు ము న్నెఱుంగఁగలమే చింతింప నే మచ్యుతా! 1215

వ. అట్టి నిన్నుం బరమాణుకారణవాదు లైన కణ్వ గౌతమాదులును, ప్రకృతి కారణవాదు లైన సాంఖ్యులును, దేహాత్మవాదు లైన బౌద్ధులును, వివిధంబు లయిన కుతర్కంబులచేతం బరస్పరావ్యాహతంబు లైన మతంబులు తమతమ కుతర్క వాదంబుల సమర్థింపుచు, నిన్నుం దెలియలేరు. మహాభాగ్యవంతు లైన యోగీంద్రులకు నీవు ప్రత్యక్షం బైన, నివియన్నియు నసత్యంబు లని కానవచ్చు. వెండియుఁ, గొందఱీ సచరాచర వస్తుజాతంబులకు నంతర్యామి వై, సర్వంబు నీవ యగుటం దెలియలేక నిత్యం బనియు, ననిత్యం బనియును, విపరీతబుద్ధిం దెలియుదురు గాని, భవదీయ దివ్యతత్త్వంబు నిక్కంబుగఁ దెలియనేరరు. కొందఱు జగచ్ఛరీరుండవు గాన జగద్రూపకుండ వైన నిన్నుం, గటక మకుట కర్ణికాది వివిధ భూషణభేదంబులం గనకంబు నిజస్వరూపంబు విడువక వర్తించు చందంబున, జగద్వికారానుగతుండ వయ్యును, నిఖిలహేతు ప్రత్యనీక కళ్యాణ గుణాత్మకుండ వై, యుండుదు వని యాత్మవిదు లైనవారు దెలియుదురు, అదియునుం గాక! 1216

మ. వనజాతాక్ష! భవత్పదాబ్జయుగ సేవాసక్తు లైనట్టి య
జ్జనముల్ మృత్యుశిరంబు దన్ని ఘన సంసారాంబుధిన్ దాఁటి పా
వను లై లోకములుం బునీతములుగా వర్తింపుచున్ నిత్య శో
భన మై యొప్పెడి ముక్తిఁ బొందుదురు శుంభద్ వైభవోపేతు లై. 1217

మ. మిము సద్భక్తి భజింప నొల్ల కిల దుర్మేధన్ బ్రవర్తించు నీ
చ మతివ్రాతము నేర్పునం బసులఁ బాశశ్రేణి బంధించు చం
దమునన్ బెక్కగు నామరూపములచేతన్ వారి బంధించి దు
ర్గమ సంసారపయోధిఁ ద్రోతువు దళత్కంజాతపత్రేక్షణా! 1218

వ. దేవా! కర్మమూలంబు లయిన పాణిపాదంబులు లేనివాఁడ వయ్యును, స్వతంత్రుండవు. బ్రహ్మాదులు భవత్ పరతంత్రులై యుండుదురు. స్థిర చర రూపంబులుం

లుం గల చేతనకోటికి నీవు సర్వవిధి నియంతవు. కావున నీ కృపావలోకనంబు
గలవారికి మోక్షంబు కరస్థితం బై యుండు. భవత్కృపావలోకనంబు లేనివారు
కష్టాత్ము లై, దుర్గతిం గూలుదురు. అట్టి జీవులు దేవ తిర్య ఙ్మనుష్య స్థావరాది
శరీరంబులు సొచ్చి, యణురూపులై యుందురు. అందును నీ వంతరాత్మ వగుచు
నుందువు. మఱియును. 1219

క. మదిఁ దలపోయఁగ జలబు, ద్బుదములు ధరఁ బుట్టి పొలియు పోలిక గల యీ
త్రిదశాది దేహములలో, వదలక వర్తించు నాత్మవర్గము నోలిన్. 1220

ఆ. ప్రళయవేళ నీవు భరియింతు వంతకుఁ
గారణంబ వగుటఁ గమలనాథ!
భక్తపారిజాత! భవ భూరి తిమిర ది
నేశ! దుష్ట దైత్యనాశ! కృష్ణ! 1221

చ. అనఘ! జితేంద్రియస్ఫురణు లయ్యుఁ జంచల మైన మానసం
బను తురగంబు బోధమహి తాత్మవివేకపు నూలిత్రాట న
ల్లనఁ గుదియంగఁ బట్టను దలంపుచు ముక్తి కుపాయలాభ మే
యనువున లేమికిన్ వగల నొందెడు నాత్మలు వో తలంపఁగన్. 1222

చ. గురు పదపంకజాతములు గొల్వని వారలు వో మహాబ్ధి ని
స్తరణకుఁ గర్ణధార రహితం బగు నావను సంగ్రహించు బే
హారిగతి భూరి దుస్తర భవాంబుధిలోన మునుంగుచుండు రం
బురుహదళాక్ష! నిత్య పరిపూర్ణుఁడ వై తనరార నీ వొగిన్. 1223

తే. పుత్ర దార గృహ క్షేత్ర భూరివిషయ
ఘన సుఖాసక్తుఁ డగుచు నే మనుజుఁడేని
నర్థిఁ జరియించు వాఁడు భవాబ్ధిలోనఁ
జెంది యెన్నాళ్ళకును దరిఁ జేరలేఁడు. 1224

సీ. జగతిపై బహుతీర్థ సదనంబులనఁ గల్గి పుణ్యానువర్తన స్ఫురితు లగుచుఁ
జాటించి నీయందు బద్ధమత్సరములు లేక భక్తామరానోకహాం బ
వగు భవత్పాదాబ్జయుగళంబు సేవించి భవపాశముల నెల్లఁ బాఱఁదోలి
సమమతు లై యదృచ్ఛాలాభతుష్ట మేరుసమముగాఁ గై కొని సాధు లగుచుఁ

తే. బాదతీర్థంబు గల మహాభాగవత జ
నోత్తమోత్తము లైనట్టి యోగివరుల
వార కెప్పుడు సేవించువాఁడు పొందుఁ
బ్రవిమలానంద మయ మోక్షపదము మఱియు. 1225

వ. సత్తైన ప్రకృతివలన నుత్పన్నం బైన యీ జగత్తు సత్తుగావలయును. అది యెట్లనినం, గనకోత్పన్నంబు లయిన భూషణంబులు కనకమయంబు లై కానం బడు చందంబున. అని సాంఖ్యుండు పలికిన విని, యద్వైతవాది యి ట్లను. ఎయ్యది యుత్పన్నంబు గా దదియు సత్తుం గా దను వ్యతిరేకవ్యాప్తి నియ మంబు నిత్యసత్యం బైన బ్రహ్మంబునందుఁ దర్కహతం బగు. కావున, ప్రపంచంబు మిథ్య యని నిరూపించిన, నా ప్రపంచంబు బ్రహ్మవిశేషణం బై, కార్యకారణావస్థలం గలిగియున్న, నంతమాత్రంబున మిథ్య కానేరదు. ఆ ప్రపంచంబునకుం గార్యకారణావస్థలు నిత్యంబులు గావున, నవస్థాద్వయ యుక్తం బైన ప్రపంచంబు నిత్యంబు. అని, వెండియు నద్వైతి యి ట్లను. బహు గ్రంథప్రతిపాదితం బైన జగన్మిథ్యాత్వము లేమి యెట్లనిన, నదియునుం గర్మవశు లైన జడుల నవిద్యాప్రతిపాదకం బై, కుతర్కసమేతం బైన భారతి యంధపరంపరా వ్యవహారంబునం జేసి భ్రమియింపఁ జేయును. కారణావస్థల యందును బ్రహ్మవిశేషణం బైన సూక్ష్మరూపంబునఁ బ్రపంచంబు సత్తైయుండును. [1]సత్యంబు బాధాయోగ్యంబు గావున, నీకు విశేషణం[2] బై యుండును. నీవు దేహగతుం డైన దేహియం దంతర్యామి వయ్యుం, గర్మఫలంబులం గోరయక, కర్మ ఫలభోక్త యైన జీవునకు సాక్షిభూతంబ వై యుండుదువు. అట్టి నిన్ను నజ్ఞు లైన మానవులు నిజ కంఠలగ్నం బైన కంఠికామణి నిత్యసన్నిహితం బై వెలుంగుచున్నను గానక వర్తించు తెఱంగునఁ, దమ హృదయపద్మ మధ్యంబున ననంత తేజోవిరాజమానుండ వై ప్రకాశించు నిన్నుం దెలియలేరు. సకల బ్రహ్మాండనాయకుండ వైన నీయందు శ్రుతులు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించును. అని శ్రుత్యధిదేవతలు నారాయణు నభినందించిన తెఱంగున, సనందనుండు మహ ర్షుల కెఱింగించిన ప్రకారం బని, నారాయణ ఋషి నారదునకుం జెప్పిన, న మ్మహాత్ముండును, మజ్జనకుం డయిన వేదవ్యాస మునీంద్రునకు నుపన్యసించె. అ య్యర్థంబు నతండు నాకుఁ జెప్పిన విధంబున నీకుఁ జెప్పితిని. ఈ యుపాఖ్యా నంబు సకల వేద శాస్త్ర పురాణేతిహాస సారంబు. ఉపని షత్తుల్యంబు. దీనిం బఠించువారును, వినువారును, విగతకల్మషులై, యిహ పర సౌఖ్యంబుల నొంది, వర్తింతురు. అని చెప్పిన, శుకయోగీంద్రునకు రాజేంద్రుం డి ట్లనియె. 1226

1. అసత్యంబు (హ) 2. శేషం బై యుండు (తం. వా.)

అధ్యాయము - ౮౮

—: విష్ణుసేవా ప్రాశస్త్యము :—

మ. మునినాథోత్తమ ! దేవదానవులలో ముక్కంటి సేవించు వా
రనయంబున్ బహు వస్తుసంపదల సౌఖ్యానందులై యుండ న
వ్వనజాతాక్షు రమామనోవిభుని శశ్వద్భక్తి సేవించు [1]స
న్మునివర్యుల్ గడుఁ బేదలౌటకుఁ గతంబున్ నా కెఱింగింపవే. 1227

సీ. నావుడు శుకయోగి నరనాథుఁ గనుఁగొని విను మెఱింగింతుఁ దద్విధము దెలియ
ఘనశక్తిసహితుండు కాలకంధరుఁడు దా వినుత [2]గుణత్రయాన్వితుఁడు గాన
రాగాది యుక్తమై రాగిల్లు సంపద లాతనిఁ గొల్చువా రందుచుందు
రచ్యుతుఁ బరము ననంతు గుణాతీతుఁ బురుషుతోత్తముని నాదిపురుషు ననఘు

తే. నర్థి భజియించువారు రాగాది రహితు
లగుచు దీపింతు రెంతయు ననఘచరిత !
ధర్మనందనుఁ డశ్వమేధంబు చేసి
పిదప సాత్త్విక కథనముల్ ప్రీతితోడ. 1228

ఉ. నారద సంయమీంద్రువలనన్ వినుచుండి యనంతరంబ పం
కేరుహనాభుఁ జూచి యడిగెన్ దగ నిప్పుడు నీవు నన్ను నిం
డారిన భక్తిమై నడిగినట్ల యతండును మందహాస వి
స్ఫార కపోలుఁడై పలికెఁ బాండుతనూభవుతోడఁ జెచ్చెరన్. 1229

సీ. వసుమతీనాథ ! యెవ్వనిమీఁద నా కనుగ్రహబుద్ధి వొడము నా ఘనుని విత్త
మంతయుఁ గ్రమమున నపహరించిన వాఁడు ధనహీనుఁ డగుచు సంతాప మందు
విడుతురు బంధు లవ్విధమున నొందిలియై చేయునది లేక యఖిలకార్య
[3]భారంబు లుడిగి మద్భక్తులతో మైత్రి నెఱపుచు విజ్ఞాన నిరతుఁ డగుచుఁ

తే. బిదప వాఁ డవ్య యానంద[4] పదము నాత్మ
నెఱిఁగి సారూప్య సంప్రాప్తి నెలమి నొందుఁ
గాన మత్సేవ మిగుల దుష్కర మటంచు
వదలి భజియింతు రితర దేవతల నెపుడు. 1230

క. సేవింప వారు దమకుం, గావించిన శోభనములు గని నిజములుగా
భావించి [5]వారి మఱతురు, భావములఁ గృతఘ్నవృత్తి పని తమ పనిగన్. 1231

---

1. సద్గుణపుణ్యుల్ .... తా కతన జక్కన్ (తం.) 2. గుణక్రియా (హ) 3. భోగంబు (హ)
4. పదమయాత్మఁ, బరఁగ శ్రీవిష్ణులోక సంప్రాప్తినొందు (తం. వా. హ.) 5. వారు (హ)

క. మెలఁగుచు నుందురు దీనికిఁ, గల దొక యితిహాస మిపుడు గైకొని నీకుం
దెలియఁగఁ జెప్పెద దానన, యలవడు నీ వడుగు ప్రశ్న కగు నుత్తరముం.

— శివద్రోహంబు సేయఁ బూనిన వృకాసురుండు విష్ణుమాయచే మడియుట —

క. [1]శకుని యను దైత్యు తనయుఁడు, వృకుఁ డనువాఁ డొకఁడు దుర్వివేకుఁడు సుజన
ప్రకరముల నలఁపఁ దెరువున, నొకనాఁ డొదిగుండి దివ్యయోగిం గనుచుం.

క. కరములు మోడిచి మౌనీశ్వర ! నారద ! లలిత ధీవిశారద ! నన్నుం
గరుణించి యానతీ శుభ, కరు లగు హరి హర హిరణ్య గర్భులలోనం. 1234

ఆ. కడఁగి కొలువ శీఘ్రకాలంబులోఁ దన
యిష్ట మయిన వరము లిచ్చునట్టి
దైవ మెవ్వఁ డనిన దానవుఁ గనుఁగొని
మునివరుండు పలికె ముదముతోడ. 1235

వ. వినుము. దుర్గుణ సుగుణంబులలో నొక్కటి యెచ్చటం గలుగు, నచ్చట న తుణంబ కోప ప్రసాద ఫలంబులు చూపువాఁ డ మ్ముమ్మూర్తులయందును ఫాలలోచనుండు. ఇ వ్విధంబుఁ దెలిసినవా రై, బాణాసుర దశకంధరులు సమగ్ర భక్తియుక్తులై, సేవించి, యసమాన సామ్రాజ్య వైభవంబుల నొంది, ప్రసిద్ధులైరి. అట్లు గావున నీవును న మ్మహాత్ముని సేవింపుము. అతనివలన నభిమత ఫలంబులు వేగంబ ప్రాప్తం బయ్యెడి. అని చెప్పిన, నతం డతుణంబ. 1236

సీ. దీపించు కేదారతీర్థంబునకు నేఁగి యతి సాహసాత్మకుం డైన యసుర
లోకముల్ వెఱఁ గంద నా కాలకంధరు వరదుని నంబికావరునిఁ గూర్చి
తన మేనికండ లుద్దండుఁ డై ఖండించి యగ్ని నాహుతులుగా నలర వేల్చి
దర్పకారాతి ప్రత్యక్షుంబు గాకున్న జడియక సప్తవాసరమునందుఁ

తే. బూని తత్తీర్థమునఁ గృతస్నానుఁ డగుచు
వెడలి మృత్యువు కోఱ నా వెలయునట్టి
[2]గండగొడ్డంటఁ దన మస్తకంబు దునుము
కొనఁగఁ బూనిన న య్యగ్ని[3]గుండమునను. 1237

క. అరుదుగ వెలువడి రుద్రుఁడు, కరుణ దలిర్పంగ వాని కర మాత్మకరాం
బురుహమునఁ బట్టి తెగువకుఁ, జొరవలఁదు మెచ్చువచ్చె సుమహిత చరితా! 1238

1. శకుఁడను దైత్యుని (హ. తం. వా.) 2. గండ్ర (తం. వా.) 3. కుండము (తం. వా.)

క. నీ మదిఁ బొడమిన కోరిక, లే మైనను వేడు మిపుడ యిచ్చెద ననినన్
దా మనమున సంతసపడి, యా మనుజాశనుఁడు హరు పదాంబుజములకున్.

తే. వందనం బాచరించి యో యిందుమకుట !
ఫాలలోచన ! వరద ! మత్పాణితలము
నేను నెవ్వని తలమీఁద నిడిన [1]వాఁడు
మస్తకము నూఱువ్రయ్యలై మడియ నీవె. 1240

క. అని వేఁడిన న మ్మాటలు, విని మదనారాతి నవ్వి విబుధాహితు కో
రిన వరముఁ దడయ కిచ్చిన, దనుజుఁడు తద్వరపరీక్షఁ దాఁ జేయుటకున్. 1241

వ. ఆ క్షణంబ వరదానగర్వంబున నుద్వృత్తుం డై, కడంగి. 1242

క. ఆ హరు మస్తకమునఁ గడు, సాహసమునఁ జేయి వెట్ట జడియక కదియ
న్నోహో ! తన మెచ్చులు దన, కాహా ! పై వచ్చె ననుచు నభవుఁడు భీతిన్.

క. దనుజుఁడు దను వెనువెంటన్, జనుదే ముల్లోకములును సంత్రాసము లై
కోని పాఱ సురలు మనములఁ, దనికిరి దానికినిఁ బ్రతివిధానము లేమిన్. 1244

వ. అట్లు చని చని. 1245

సీ. నిరుపమానంద మై నిఖిల లోకములకు నవల యై యమృతపదాఖ్యఁ దనరి
దినకర చంద్రదీధితులకుఁ జొరరాక సలలిత సహజతేజమున వెలుఁగు
సమధికం బగు శుద్ధసత్త్వ గరిష్ఠ మై కర మొప్ప యోగీంద్రగమ్య మగుచు
హరి పదధ్యాన పారాయణు లైన తద్దాసుల కలరు నివాస మగుచుఁ

తే. బ్రవిమ లానంత తేజో విరాజమాన
దివ్య మణిహేమ కలిత సందీప్త భవ్య
సౌధ [2]మంటప తోరణ స్తంభ విపుల
గోపురాది [3]భాసురము వైకుంఠపురము. 1246

వ. కనుంగొని, య మ్మహాస్థానంబు డాయం జనుటయు, న ప్పుండరీకాక్షుం డఖండ వైభవమునం గుండలీశ్వర భోగతల్పంబునం బరమానంద కందళిత హృదయారవిందుం డై, యిందిరా నయనచకోరంబుల నిజ మందహాస సాంద్ర చంద్రికా వితతిం దేల్చుచు, నార్త భక్తజన రక్షణంబు పనిగా మెలంగుచు, వివిధ వినోదంబులం దగిలియుండియు, ఫాలలోచనుం డ ద్దనుజ పాలునకుం దలంపక యిచ్చిన వరంబు తన తలమీఁద వచ్చినం గలంగి, చనుదెంచుట తన దివ్య

1. వాని (హ) 2. మండప (తం. వా.) 3. రాకీర్ణ సురము (హ.)

చిత్తంబున నెఱిఁగి, య క్కాలకంధరుని యవస్థ నివారింపం దలంచి, య య్యిందిరాదేవితోడి వినోదంబు చాలించి, యప్పుడు. 1247

సీ. తాపింఛ రుచితోడఁ బ్రస్తరించెడు మేను పసిఁడిముంజియుఁ దగు పట్టుగొడుగు ధవళాంశు రుచి జన్నిదంబును దిన్నని దండంబుఁ జేతఁ [1]గమండలంబుఁ [2]బసుపు గోఁచియుఁ జిన్ని పట్టెవర్ధనమును రాజితం బైన మృగాజినంబుఁ దూలాడు సిగయును బ్రేలు మాఱట గోఁచి వేలిమి బొట్టును బ్రేళ్ళ దర్భ

తే. దనర సందీప్త హవ్యవాహన సమాన
కాంతిఁ జెలువొంది యద్భుత క్రమ మెలర్పఁ
జతురగతి నప్డు వటుకవేషంబు దాల్చి
వచ్చి యా నీచ దానవ వరునిఁ జేరి. 1248

వ. కైతవంబున నతనికి నమస్కరించి, మృదుమధుర భాషణంబుల ననునయింపుచు, [3]న య్యసురవరున కి ట్లనియె. ఇ వ్విధంబున మార్గపరిశ్రాంతుండ వై, యింత దూరం బేల చనుదెంచితి? సకల సౌఖ్యకారణం బయిన యీ శరీరంబు నిరర్థకంబు చేసి, వృథాయాసంబున దుఃఖపఱుపం దగునే? ఇ య్యెడఁ గొంత దడవు విశ్రమింపుము. ఈ ప్రయాసంబునకుఁ గతం బెయ్యది? కపటహృదయుండవు గాక నీ యధ్యవసాయం బెఱింగింపం దగునేని నెఱింగింపుము. అని, మృదుమధురంబుగాఁ బలికిన, న మ్మహాత్ముని సుధారస తుల్యంబు లైన వాక్యంబులు విని, సంతసిల్లి, య ప్పిశితాశనుండు తన పూనిన కార్యం బతని కెఱింగించిన. 1249

చ. హరి దరహాస మొప్ప పిశితాశనుఁ గన్గొని పల్కె దానవే
శ్వర ! మును దక్షు శాపమునఁ జాలఁ బిశాచప తౌట సూనృత
స్ఫురణము మాని సంతతము బొంకుచునుండు పురారిమాట నీ
వరయక వెంట నేఁగఁ దగ దాతని నేఁతలు మాకు వింతలే. 1250

ఆ. నిజము పలికెనేని నెఱిఁ దన తలమీఁద
నీ కరంబు మోప నీక తలఁగి
వచ్చు నోటు నితని వలనఁ బ్రత్యయమును
దగుల నేమి కలదు దనుజవర్య ! 1251

---

1. గమండలువును (తం. వా.) 2. పసిఁడి (చ.) 3. నయ్యసురాధమున(హ)

ఆ. † [1]అశుచితోడ నతని నంటఁగఁ బనిగాదు
కాలు చేయి గడిగి కరము వార్చి
యతని వెంట వేడ్క నరుగుదువే నీవు
నవల నంటఁ దగును నసురనాథ ! 1252

మ. అతి దుశ్శంకలు మాని పో మ్మనిన దైత్యారాతి మాయావిమో
హితుఁడై విస్మృతి నొంది తామసమున న్నేపారి వాఁ డాత్మ పా
ణితలంబుల్ దన నెత్తి మోపికొని తా నేలన్ వెసం గూలె వి
శ్రుత దంభోళిహతిన్ వడిం బడు మహాక్షోణీధరంబో యనన్. 1253

వ. అట్లు తన తల నూఱువ్రయ్యలై నేలం గూలిన యసురం గని, యప్పుడు.

క. సుర లసురాంతకు మీఁదను, వర మందార ప్రసూన వర్షము లోలిన్
గురిసిరి తుములంబై దివి, మొరసెన్ సురదుందుభి ప్రముఖ తూర్యంబుల్.

క. పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి దివి నప్సరసలు నన్యోన్యముగన్
గూడిరి గ్రహములు భయముల, వీడిరి ముని కోటు లంత విమలచరిత్రా! 1256

క. మురహరుఁ డెల న వ్వొలయఁగఁ, బురహరుఁ దగఁ జూచి పలికె భూతేశ్వర! యీ
నరభోజనుండు నీ కి, త్తఱి నెగ్గొనరింపఁ దలఁచి తానే పొలిసెన్. 1257

వ. అది యట్టిది కాదె! ఇ జ్జగంబున నధికుం డైన వానికి నపకారంబు గావించిన మానవులకు శుభంబు గలుగునే ? అదియునుం గాక, జగద్గురుండ వగు నీ కవజ్ఞ దలంచు కష్టాత్ముండు వొలియుటం జెప్ప నేల? ఇట్టి దుష్టచిత్తులకిట్టి వరంబులిచ్చుట కర్జంబు గాదు. అని, య ప్పురాంతకుని వీడ్కొలిపిన, నతండు మురాంతకుని ననేక విధంబుల నభినందించి, నిజనివాసంబునకుం జనియె. అని చెప్పి యి ట్లనియె.

అధ్యాయము – ౮౯

క. మానవ నాయక ! యీ యాఖ్యానము చదివినను వినిన ఘనపుణ్యులు ని
త్యానంద సౌఖ్యములఁ జెంపూనుదు రటమీఁద ముక్తిఁ బొందుదు రెలమిన్.

వ. అని చెప్పి, శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కి ట్లనియె. 1260

—: భృగుమహర్షి త్రిమూర్తుల ప్రాశస్త్యంబు శోధించుటకుఁ బోవుట :—

క. జననాయక ! యింకఁ బురాతనవృత్తం బొకటి నీకుఁ దగ నెఱిఁగింతున్
వినుము తపోమహిమలఁ జెందిన మునిజనములు సరస్వతీనది పొంతన్. 1261

† ఈ పద్యము తాళపత్ర ప్రతులలో లేదు. 2. యగుచు (తం. వా.)

క. వితతక్రియ లొప్పఁగ సత్క్రతువుల [1]నొనరించు చచటఁ గైకొని లక్ష్మీ
పతి భవ పితామహులలో, నతులితముగ [2]నెవ్వ రధికు లని తమలోనన్. 1262

వ. ఇట్లు తలపోసి, తన్మహాత్త్వం బంతయుం దెలిసి రమ్మని, భృగుమహాముని,
న మ్మువ్వురు వేల్పుల కడకుం బంపిన, న త్తాపసోత్తముండు చని ముందట.1263

క. జలరుహాసంజాత సభా,స్థలమునకు న్నేఁగి యతని సత్త్వగుణంబున్
దెలియుటకై నుతివందన,ములు సేయకయున్న నజుఁడు ముసముస యనుచున్.

క. మనమునఁ గలఁగుచు భృగుఁ దన, తను జాతుం [3]డనుచు బుద్ధిఁ దలఁచిన వాఁడై
ఘన రోషస్ఫురితాగ్నిని, నయము శాంతోదకముల నల్లన నార్చెన్. 1265

చ. మహిత తపోధనుండు మునిమండనుఁ డయ్యెడఁ బాసి వెండియు
న్నహిపతిభూషుఁ గాన రజతాద్రికి నేఁగిన న గ్గిరీంద్రుపైఁ
దుహినమయూఖశేఖరుఁడు దుర్గయుఁ దానును విశ్రమింపుచున్
† ద్రుహిణ తనూభవుండు సనుదెంచుట కాత్మఁ బ్రమోద మందుచున్. 1266

క. కనుఁగొని భ్రాతృస్నేహం,బునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు ననుచు ముక్కంటి రయం
బున నెదు రేఁగిన ముని రుద్రుని యందలి [4]సత్త్వగుణము దెలియుట కొఱకై.

వ. అతనిఁ గైకొనక యూరకుండిన. 1268

ఉ. ఆ నిటలాంబకుండు కమలాసననందనుఁ జూచి భూరి కా
లానల రోషవేగ భయదాకృతిఁ దాల్చి పటు స్ఫులింగ సం
తానము లొల్క శూలమునఁ దాపసముఖ్యు నురంబు వ్రేయఁగాఁ
బూనినఁ బార్వతీరమణి ఘోరున నడ్డము సొచ్చి చెచ్చెరన్. 1269

క. తన విభు పాదములకు వం,దనముం గావించి సముచిత ప్రియముల న
య్యనలాక్షుని కోపము మా,న్పిన న మ్మునినాథుఁ డచట నిలువక చనియెన్.

సీ. పొలుపొందు వైకుంఠపురమున కర్థితోఁ జని యందు సమధి కైశ్వర్య మొప్పఁ
గమలాంక పర్యంక గతుఁ డై సుఖించు న క్కౌస్తుభభూషు వక్షస్స్థలంబుఁ
దనపాదమునఁ బిట్టు దన్నెఁ దన్నినఁ బాన్పుడిగి వచ్చి మునిఁ జూచి నగధరుండు
పదముల కెఱఁగి యో పరమ తపోధన! యీగతి నీ వచ్చు టెఱుఁగలేక

1. నొనరింప నచట (హా.) 2. నెవ్వఁడధికుఁడని (హా.) 3. డగుట(హా)
† "ద్రుహిణ" యన్ని కవిభావమైయుండును. 4. సత్వగుణమెఱుంగుట (తం.వా.)

తే. యున్న నా తప్పు మన్నించి నన్నుఁ గరుణఁ
జూచి యీ దివ్య మణిమయస్ఫూర్తిఁ దనరు
రుచిర సింహాసనమునఁ గూర్చుండు దివ్య
తాపసోత్తమ ! యభయ ప్రదాననిపుణ ! 1271

క. అలఘు పవిత్ర ! భవత్పద, జలములు నను నస్మదీయ జఠరస్థ జగం
బుల లోకపాలురను బో లు,పలరఁగఁ బుణ్యులనుఁ జేయు ననఘచరిత్రా ! 1272

వ. మునీంద్రా ! భవదీయ పాదాబ్జహతి మద్భుజాంతరంబునకు భూషణం బయ్యె. భవదాగమనంబు మాబోఁటివారికి శుభావహంబు గాదె ! ఏను ధన్యుండ నైతి. అని మృదుమధు రాలాపంబుల ననునయించిన, న మ్మునివరుండు, లక్ష్మీనాథు సంభాషణంబులకుఁ జిత్తంబునం బరమానందంబు నొంది, య మ్ముకుందు ననంత కల్యాణగుణనిధి, నభినందించి, యానంద బాష్పధారా సిక్త కపోలుం డగుచుఁ, దద్భక్తి పారవశ్యంబున నొండు పలుకనేరక, యతనిచేత నామంత్రణంబు వడసి, మరలి, సరస్వతీ తీరంబున నున్న మునుల సన్నిధికిం జనుదెంచి, వారలం గనుంగొని. 1273

సీ. మునినాయకులతోడఁ దను పోయివచ్చిన తెఱఁగును దనమది దృష్టమైన
మూఁడుమూర్తుల విధంబును నెఱిఁగించిన విని వారు మనముల విస్మయంబు
నంది చిత్తంబుల సందేహములు వాసి [1]చిన్మయాకారుఁడు శ్రీసతీశుఁ
డనుపముఁ డనవద్యుఁ డఖిలకల్యాణగు ణాకరుఁ డాది మధ్యాంత రహితుఁ

తే. డై తనర్చిన పుండరీకాక్షుఁ డొకఁడు
గాక [2]ప్రణుతింప దైవ [3]మెక్కడను వేఱ
కలఁడె [4]యని బుద్ధి విజ్ఞానకలితు లగుచు
హరి పదాబ్జాతయుగళంబు నర్థిఁ గొలిచి. 1274

వ. (అట్లు సేవించి) యవ్యయానందం బైన వైకుంఠధామంబు నొందిరి. అని చెప్పి, వెండియు ని ట్లనియె. 1275

—: శ్రీకృష్ణుండు మృతు లైన విప్రసుతులఁ దెచ్చుట :—

సీ. నరనాథ ! యొకనాఁడు నలినాయతాక్షుండు పాలుచు కుశస్థలీ పురమునందు
సుఖముండ నొక్క భూసురవర్యు భార్యకుఁ బుత్రుండు జన్మించి పుట్టినపుడ
మృతుఁడైన ఘనశోకవితతిచేఁ గ్రాఁగుచు నా డింభకునిఁ గొంచు నవనిసురుఁడు
చనుదెంచి వెలుచ రాజద్వారమునఁ బెట్టి కన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుకఁ

1. చిన్మయాకారు లక్ష్మీసతీశు (హ.) 2. గణుతింప (తం. వా.) 3. [illegible]రుఁడు వేఱ (తం. వా.) 4. యను బుద్ధి విజ్ఞాన (తం. వా.)

తే. బాపురే! విధి నను దుఃఖపఱుపఁ దగునె
యనుచు దూఱుచుఁ దనుఁ దిట్టుకొనుచు వగల
డెంద మందంద యెరియ నాక్రందనంబు
సేయుచును వచ్చి యా విప్రశేఖరుండు. 1276

సీ. అధికశోకంబున నలమటఁ బొందుచు నచ్చటి జనులతో ననియెఁ బలుచ
బ్రాహ్మణ విద్వేషవంతుఁ డై తగ శాస్త్ర పద్ధతి నడవక పాపవర్తి
యగు క్షత్రబంధువుఁ డగు వాని దురితంబుచేత మత్పుత్రుండు జాత మైన
యప్పుడె మృతుఁ డయ్యె నక్కటా హింసకు రోయక యెప్పు డన్యాయకారి

తే. యగుచు విషయానుగత చిత్తుఁ డైన యట్టి
రాజు దేశంబు ప్రజలు నిరాశు లగుచు
దుఃఖములఁ [1]జాల వనటఁ బొందుదు రటంచు
నేడ్చుచును నట నిల్వక యేఁగె నపుడు. 1277

వ. ఇ వ్విధంబున మఱియునుం, దనసుతులు మృతు లైనపు డెల్ల వారలం గొని వచ్చి, య వ్విప్రుండు రాజుమొగసాలం బెట్టి, రోదనంబు సేయుచు, నెప్పటి యట్లు కొన్ని గాథలు చదివి పోవుచుండె. ఇ వ్విధంబున నెనమండ్రు సుతులు మృతు లయిన పిదపం, దొమ్మిదవ కుమారుండు మృతుం డయిన, వాని నెత్తి కొని వచ్చి, యెప్పటివిధంబునఁ బలవరింపుచున్న బ్రాహ్మణుం గని, యర్జునుం డి ట్లనియె. 1278

క. ఈవగిది నీవు వగలన్, వాపోవఁగ జూచి యకట! వారింపంగా
నోపిన విలుకాఁ డొక్కం, డీ పురి లేఁడయ్యె నయ్య! యిది పాప మగుణా.

సీ. పుత్రులఁ గోల్పోయి భూరి శోకంబున వనటఁ బొందుచు విప్రవరులు చాల
నే రాజు రాజ్యమం దేని వసించుదు రా రాజు దలపోయ నవనిమీఁద
నటునిగా నాత్మ నెన్నందగు నీ పుత్రు నే బ్రతికించెద నిపుడు పూని
యటు సేయనై తినే ననలంబు సొచ్చెద నని భూసురుఁడు వెఱఁ గందఁ బలుక

తే. నతఁడు [3]విని యీ చెడుగుమాట లాడఁ దగునె
భూరి విక్రమశాలి రాముండు మేటి
బలుఁడు హరియును ధైర్యసంపన్ను లనఁగఁ
దనరు ప్రద్యుమ్నుఁ డతనినందనుఁడు మఱియు. 1280

---

1. జాలవొందుచుందురు నటంచు (తం. వా.) 2. చేతజాలిబొందుదు రటంచు (ట.)
3. కడు వ్రేఁగు మాటలిట్లాడ (తం. వా.)

తే. వినుతబలు లైన యాదవ వీరవరులుఁ
గలుగ వారలచేఁ గాని కార్య మీవు
చక్కఁబెట్టుట యెట్లు నీ చనెడి త్రోవఁ
బొమ్ము నావుఁడు న య్యింద్రపుత్త్రుఁ డపుడు. 1281

క. మనమున దురహంకారము, ఘనముగఁ బొడముటయు నపుడు కవ్వడి విప్రుం
గనుఁగొని యచ్చటి జనములు, వినఁగా ని ట్లనియె రోష విహ్వలమతి యై.

మ. బలుఁడం గాను మురాసురాంతకుఁడఁ గాఁ బ్రద్యుమ్నుడం గాను నేఁ
[1]దెలియం దత్తనయుండఁ గా నని విరోధి వ్రాతముల్ భీషణో
జ్జ్వల గాండీవధను ర్విముక్త నిశితాస్త్ర శ్రేణిచేఁ బిన్నుపెం
టలు గావించు పరాక్రమ ప్రకట చండస్ఫూర్తి నేఁ బార్థుఁడన్. 1283

వ. అదియునుం గాక. 1284

చ. బలిమిఁ బురాంతకుం దొడరి బాహువిజృంభణ మొప్ప నెక్కటిన్
దలపడి పోరునట్టి రణధైర్యుని నన్ను నెఱుంగ వక్కటా!
బెలుకుల మృత్యుదేవతను బింక మణంచి భవత్తనూజుల
న్నలవు చలంబు చూపి కొనియాడఁగ నిప్పుడె తెచ్చి యిచ్చెదన్. 1285

వ. అని నమ్మం బలికిన యర్జును ప్రతిజ్ఞకు భూసురుండు మనంబున నూఱడిల్లి, యతని నభినందించుచు, నిజమందిరంబునకుం జని, కొన్నిదినంబు లుండు నంతం, దనభార్యకుఁ బ్రసూతివేదనా సమయం బయినం, జనుదెంచి, విన్నవించ్చుం గని, తద్విధం బెఱింగించిన, న య్యింద్రతనయుం డప్పుడు. 1286

చ. లలిత విశిష్ట సంచితజలంబుల నాచమనంబు చేసి సు
స్థలమున నిల్చి రుద్రునకు సమ్మతి మ్రొక్కి మహాస్త్ర శస్త్ర ని
ర్మల శుభ మంత్రదేవతల మానసమందుఁ దలంచి గాండివం
బలవడ నెక్కు ద్రోచి బిగియం గదియించి నిషంగయుగ్మముల్. 1287

వ. ఇ వ్విధంబునఁ గట్టాయితం బై యప్పుడు. 1288

సీ. భూసురు వెంట నిమ్ముల నేఁగి సూతికా భవనంబు చుట్టును బాణవితతి
నరికట్టి దిక్కులు నాకాశపథము ధరాతలం బెల్ల నీరంధ్రముగను
శరపంజరముఁ గట్టి శౌర్యంబు దీపింపఁ గడు నప్రమత్తుఁ డై కాచియున్న
యెడ న మ్మహీసురు నింతికిఁ బుత్త్రుండు జనియించె నప్పు డచ్చటి జనంబు

---

1. తలపం దత్తనయుండఁగానని విరుద్ధ (హ)

తే. పోయెఁ బోయెఁ గదే యని బొబ్బ లిడఁగఁ
బొందెతోడన యాకాశమునకు మాయఁ
జెందె నప్పుడ దుఃఖంబు నొంది భూమి
సురుఁడు విలపింపుచును మురహారునికడకు. 1289

వ. చని. 1290

క. ముందట నిల్చి ముకుంద! స, నందనముని వినుత! నందనందన! పరమా
నంద! శరదిందు చందన, కుంద యశస్సాంద్ర! కృష్ణ! గోవింద! హరి! 1291

వ. అవధరింపుము దేవా! యర్జునుం డనెడి పౌరుషవిహీనుం డాడిన వృథాజల్పంబులు నమ్మి, పుత్రుం గోలుపడి, జేలనైన నన్ను నేమందు? నిఖిల విశ్వోత్పత్తి స్థితి లయంబులకుఁ బ్రధానహేతుభూతుండ వైన నీవు, సమర్థుండ వయ్యు, వారింపం జాలక చూచుచుండ, నొక్క మనుష్యమాత్రుండు దీర్పం జాలెడువాఁడు గలఁడే? అని వెండియు. 1292

క. ఎక్కడి పాండుతనూభవుఁ, డెక్కడి విలుకాఁడు వీని కెక్కడి సత్త్వం
బెక్కడి గాండీవము దన, కెక్కడి దివ్యాస్త్ర సమితి యే మనవచ్చున్. 1293

క. అని తను నోడక నిందిం, చిన న య్యర్జునుఁడు చాలఁ జిడిముడి పడుచున్
దన [1]విద్యమహిమ పెంపునఁ, జనియెన్ వెస దండపాణి సదనంబునకున్ 1294

క. చని యందు ధారుణీసుర, తనయులు లేకుంటఁ దెలిసి తడయక యింద్రా
గ్ని నిరృతి వరుణ సమీరణ, ధన దేశా నాలయములు దగఁ బరికించెన్. 1295

వ. వెండియు. 1296

చ. నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నిశాచర సిద్ధ సాధ్య ఖే
చర విహగేంద్ర గుహ్యక పిశాచ నివాసములందు రోసి భూ
సురసుతు లేఁగినట్టి గతి చొప్పడకుండుటఁ జూచి క్రమ్మఱన్
ధరణికి నేఁగుదెంచి జెడిదంబుగ నగ్ని నొరంగఁ బూనినన్. 1297

వ. ఇ వ్విధం బంతయు నెఱింగి, య మ్మురాంతకుండు విప్రనందనుల నీకుం జూపెద. అని యనలంబు నొరకుండ నతని నివారించి, యప్పుడు. 1298

ఉ. సుందర దివ్య రత్నరుచి శోభిత మై తనరారు కాంచన
స్యందన మంబుజాప్తుఁ డుదయాచల మెక్కువిధంబు దోఁపఁ బౌ
రందరి దాను నెక్కి తనురశ్ములు దిగ్వితతిన్ వెలుంగ గో
విందుఁ డుదారలీలఁ జనె విప్రతనూజ గవేషణార్థి యై. 1299

1. దివ్యమహిమ (హ)

చ. చని పుర గోష్ఠ దుర్గ వన జానప దాచల పట్టణప్రభూ
త నద నదీ సరోవర యుత క్షితి నంతయు దాఁటి సప్తవా
రినిధుల దీవులం గులగిరిప్రకరంబుల నుత్తరించి మే
రునగము నాక్రమించుచు మరుద్గతితో రథ మేఁగె న త్తఱిన్. 1300

చ. మసలక భూరి సంతమస మండలముం దరియంగఁ జొచ్చి సా
హసమునఁ బోవఁ బోవఁగ భయంకర మై మది గోచరింపమిన్
వసమఱి మోఁకరిల్లి రథవాజులు మార్గము దప్పి నిల్చినన్
బిసరుహపత్రలోచనుఁ డభేద్య తమఃపటలంబు వాపఁగన్. 1301

సీ. బాలభాను ప్రభా భాసమానద్యుతిఁ గర మొప్పు నిజరథాంగంబుఁ బనుప
న మ్మహాస్త్రం బేఁగి చిమ్మచీఁకటి నెల్ల నఱిముఱి నందంద నఱికివైచి
యగ్రభాగంబున నతులితగతి నేఁగ నా మార్గమున నిజస్యందనంబుఁ
గడువడిఁ దోలి యా కడిఁది తమోభూమిఁ గడవ ముందఱఁ గడఁ గానరాక

తే. [1]మిక్కుటంబుగ దృష్ట్లు మిర్మిట్లు కొనఁగఁ
జదల వెలుఁగొందు దివ్యతేజంబుఁ జూచి
మొనసి గాండీవి కన్నులు మూసికొనుచు
నాత్మ భయ మంది కొంతద వ్వరిగి యరిగి. 1302

తే. కడఁగి దుర్వార మారుతోత్కట విధూత
చటుల సర్వంకషోర్మి భీషణ గభీర
వారిపూరంబు సొచ్చి తన్నీరమధ్య
భాగమునఁ గోటిసూర్య ప్రభలు వెలుంగ. 1303

వ. అది మఱియునుం, జారు దివ్య మణిసహస్ర స్తంభాభిరామంబును, నాలంబిత కమనీయ నూత్న రత్నమాలికాలంకృతంబును, భాను శశి మయూఖాగమ్యంబును, ననంత తేజోవిరాజితంబును, బునరావృత్తిరహిత మార్గంబును, నిత్యైశ్వర్య దాయకంబును, నవ్యయంబును, నత్యున్నతంబును, ననూనవిభవంబును, బరమయోగీంద్ర గమ్యంబును, బరమభాగవత నివాసంబును నై, యొప్పు న ద్దివ్యధామంబునందు. 1304

సీ. సాంద్ర శరచ్చంద్ర చంద్రికా కర్పూర నీహార హారాభ దేహ మమర
నిందిందిరేందీవ రేంద్రనీలద్యుతిఁ గర మొప్పు మేచక కంఠసమితి
నరుణాంశుబింబ భాసుర పద్మరాగ విన్యస్త సహస్రోరు మస్తకములు
వివృతాననోద్గత విష ధూమరేఖల లీలఁ జూపట్టిన నాలుకలును

1. మిక్కుటం దృష్టులను మిఱిమిట్లు గొలిపి (హ)

తే. కలిత సాయంతన జ్వాల జ్వాలనకుండ
ముల విడంబించు వేఁడిచూపులును గలిగి
భూరి కలధౌతగిరి నిభాకార మమరఁ
బరఁగు భోగీంద్ర భోగతల్పంబునందు. 1305

వ. సుఖాసీనుం డై యున్న వాని డాయంజని, యప్పుడు. 1306

సీ. సజల నీలాంబుద శ్యామాయమానాంగు నాశ్రితావన ముది తాంతరంగు
సనకాది యోగిహృ ద్వనజ [1]మదాళీంద్రు ముఖపద్మరుచి జిత పూర్ణచంద్రుఁ
గమనీయ నిఖిలజగద్ధిత చారిత్రుఁ బ్రత్యూష సంపుల్ల పద్మనేత్రు
నిందిరా హృదయారవిం దారుణోల్లాసు శ్రీకర పీత కౌశేయవాసు

తే. హార కుండల కటక కేయూర మకుట
కంక ణాంగద మణిముద్రికా వినూత్న
రత్ననూపుర కాంచీ విరాజమాను
భవ మహార్ణవ శోషు సద్భక్త పోషు. 1307

వ. మఱియు, సనందనాది మునిజన సంతతిసేవితు, నానందకందళిత హృదయార విందు, నరవిందవాసినీ వసుంధరాసుందరీ సమేతు, నారదయోగీంద్ర సంకీర్తనా నందితు, నవ్యయు, ననఘు, ననంతు, నప్రమేయు, నజితు, నవికారు, నాది మధ్యాంత రహితు, భవ లయాతీతుఁ, గరుణా సుధాసముద్రు, నచ్యుతు, మహాను భావుఁ, బరమపురుషుఁ, బురుషోత్తము, నిఖిల జగ దుత్పత్తి స్థితి లయకారణుఁ, జిద చి దీశ్వరు, నష్టభుజుఁ, గౌస్తుభ శ్రీవత్సవతు, శంఖ చక్ర గదా పద్మ శార్ఙ్గాది దివ్యసాధను, సర్వ శక్తిసేవితుఁ, బరమేష్ఠి జనకుం డగు నారాయణుం గనుంగొని, దండప్రణామంబులు సేసి, కరకమలంబులు మొగిచి, భక్తిపూర్వ కంబుగా నభినందించిన, న య్యాదిదేవుండును, వారలం గరుణావలోకనంబులు నిగుడ, నవలోకించి, దరహాసపూరంబు తోరంబుగా సాదరంబుగ ని ట్లనియె.

క. ధరణికి బ్రేఁ గగు దైత్యులఁ, బోరిఁబోరి వధియించి ధర్మముఁ నిలుపుట కై
ధర జనియించితి రిరువురు, నరనారాయణు లనంగ నా యంశమునన్. 1309

క. ఆరూఢ నియతితోఁ బెం, పారిన మిము ని మ్మునీంద్రు లందఱుఁ జూడం
గోరిన మీ వచ్చుట కై, ధారుణిసురసుతుల నిటకుఁ దగఁ దేవలసెన్. 1310

క. అని యా డింభకులను దో, కొనిపొం డని యిచ్చి వీడుకొలిపిన వారల్
వినతు లయి పెక్కు విధముల, వినుతింపుచు నచటు వాసి విప్రుని సుతులన్. 1311

1. మరాళీంద్రు (హ.)

వ. తోడ్కొని, సంప్రాప్త మనోరథు లై, య బ్బాలకులం ద త్త ద్వయోరూపంబుల తోడఁ దెచ్చి, యా బ్రాహ్మణునకు సమర్పించిన, నతండును, సంతుష్టాంతరంగుం డయ్యె. అ య్యవసరంబున. 1312

చ. అనిమిషనాథనందనుఁ డహర్పతితేజుఁడు కృష్ణుతోడఁ దాఁ
జని యచటం గనుంగొనిన సర్వశరణ్యుని పుండరీక నే
త్రుని నిజధామ వైభవ [1]సమృద్ధికిఁ దన్మహనీయ [2]మూర్తికిన్
మనమున మోద మంది పలుమాఱును సన్నుతి చేసె భూవరా! 1313

తే. వారిజాక్షుని భక్తమందారు ననఘుఁ
గృష్ణు నఖిలేశుఁ గేశవు జిష్ణుఁ బరము
వినుతి సేయుచుఁ దత్పాదవనజములకు
వందనము లాచరించి యానంద మొందె. 1314

వ. అంత. 1315

మ. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డభవుం డామ్నాయసంవేది భూ
సుర ముఖ్యప్రజలన్ సమస్త ధన వస్తుశ్రేణి నొప్పారఁగా
బరిరక్షింపుచు ధర్మమున్ నిలుపుచున్ బాపాత్ములం ద్రుంచుచున్
బర మోత్సాహ మెలర్ప భూరి శుభ విభ్రాజిష్ణుఁ డై ద్వారకన్. 1316

క. జనవినుతముగాఁ బెక్కు స, వనములు దనుఁ దాన గూర్చి వైదికయుక్తిన్ నొనరింపుచు ననురాగము, మనమునఁ దళుకొత్త దైత్యమర్దనుఁ డెలమిన్. 1317

అధ్యాయము - ౯౦

—: లీలామానుషవిగ్రహుం డగు శ్రీకృష్ణుని వంశానుక్రమ వర్ణనము :—

వ. అట్లు కృష్ణుండు ద్వారకానగరంబునఁ బూజ్యం బగు రాజ్యంబు సేయుచుఁ, బురందర విభవంబున నిరవొంది, కనక మణిమయ విమాన మంటప గోపుర ప్రాసాద సౌధ చంద్రశాలాంగణాది వివిధ భవనంబులందును, రంగ దుత్తుంగ తరంగడోలా విలోల కలహంస చక్రవాక కారండవ సారస క్రౌంచముఖ జలవిహంగ విలస దుచ్చలిత గరు దనిల దర దమల కమల కుముద కల్హార సందోహ నిష్యంద మకరందరస పాన మదవ దిందిందిరకుల కలగాయక ఝుంకార నినదం బులును, నిరంతర వసంతసమయ సముచిత పల్లవిత కోరకిత బాలరసాలజాల

1. సదున్నత తన్మహనీయకీర్తికిన్ (హ.)

లాలిత కిసలయవిసర ఖాదన జాత కుతూహలాయమాన కషాయకంఠ కలకంఠ కలరవ మృదంగఘోషంబులును, నిశిత నిజచంచూపుట నిర్దళిత సకలజన నయనానంద సుందర నందిత మాకంద పరిపక్వ ఫలరంధ్ర విగళిత మధుర రసాస్వాదన ముదిత రాజకీర శారికానికర మృదుమధుర వచనరచనావళ కృత్యంబులు, నమరఁ, బురంధ్రీజన పీన పయోధరమండల విలిప్త లలిత కుంకుమపంక సంకుల సౌగంధ్యానుబంధ బంధుర గంధానుమోదితుండును, జందనాచల సానుదేశ సంజాత మంజుల మాధవీలతా నికుంజపుంజ మంజుల కింజల్కరంజిత నివాసవిసర విహారమాణ శబరికా కబరికా పరిపూర్ణ సురభి కుసుమ మాలికా పరిమళవహుండును, గళిందకన్యకా కల్లోలసందోహ పరిస్పంద కందళిత మందగమనుండును, నగు మందానిల విదూషకునిచేఁ బోషి తాభ్యాసిత లాలిత లగు నేలాలతా వితాన నటుల నటనంబుల విరాజితంబు లగు కాసారతీర భాసు రోద్యానంబులందును, జారు ఘనసార పటీర బాలరసాల సాల నీప తాపింఛ జంబూ జంబీర నింబ కదంబ ప్రముఖ ముఖ్యశాఖ శాఖాకీర్ణ శీతలచ్ఛాయా విరచిత విమల చంద్రకాంతోపల వేదికాస్థలములందును, నుదంచిత పింఛవిభాసిత బాలనీలకంఠ కేకారవాకులీకృత కృతకమహీధరంబు లందును, లలిత మణివాలు కానేక పులినతలంబు లందును, గప్పురపుం దిప్పలను, గురువేరు చప్పరంబులను, విరచిత దారుయంత్ర నిబద్ధ కలశనిర్యత్ పయోధారా శీకరపరంపరా సంపాదిత నిరంతర హేమంత సమయ ప్రదేశంబులను, ఇందిరారమణుండు షోడశసహస్ర వధూయుక్తుం డై, యందఱు కన్నిరూపు లై, లలిత సౌదామినీలతా సమేత నీలనీరదంబు విడంబించుచుఁ, గరేణుకాకలిత దిగ్గజంబునోజ రాజిల్లుచు, సలిలకేళీ విహారంబులు మొద లైన లీలావినోదంబులు సలుపుచు, నంతఃపురంబునఁ గొలువున్న యవసరంబున, వివిధ వేణువీణాది వాద్యవినోదంబులను, మంజుగానంబులను, కవి గాయక సూత వంది మాగధ జనసంకీర్తనంబులను, నట నటీజన నాట్యంబులను, విదూషక పరిహాసోక్తులను, సరససల్లాప మృదుమధుర భాషణంబులను, బ్రొద్దుపుచ్చుచు, నానందరసాబ్ధి నోలలాడుచుండె. అంత. 1318

మ. అరవిందాక్షు పదాంబుజాత యుగళ ధ్యానానురాగ క్రియా
సరసాలాప విలోకనానుగత చంచత్సౌఖ్య కేళీరతిన్
దరుణుల్ నూఱుఁ బదాఱువేలు మహితోత్సాహంబునం జొక్కి త
త్పర లై యొండు దలంప కుండిరి సవిభ్రాంతాత్మ లై భూవరా! 1319

వ. అదియునుం గాక. 1320

మ. హరినామాంకిత మైన గీత మొకమా టాలించి మూఢాత్ములన్
విరతిం బొందఁగఁ [1]జాలి యుందు రఁట యా విశ్వాత్ము నీక్షింపుచున్
బరిరంభింపుచు నంటుచున్ నగుచు సంభాషింపుచు న్నుండు సుం
దరు లానంద నిమగ్న లౌట కిలఁ జోద్యం బేమి భూ వల్లభా ! 1321

వ. అని చెప్పి, మఱియు ని ట్లనియె. 1322

ఉ. వారక కృష్ణుఁ డి ప్పగిది వైదికవృత్తి గృహస్థధర్మ మే
పారఁగఁ బూని ధర్మమును నర్థముఁ గామము నందుఁ జూపుచున్
గోరిక మీఱ సజ్జనులకుం గతి దాన యనంగ నొప్పి సం
సారిగతిన్ మెలంగె నృపసత్తమ ! లోకవిడంబనార్థ మై. 1323

సీ. హరి యిట్లు గృహమేధి యగుచు శతోత్తర షోడశసాహస్ర సుందరులను
మును నీకు నెఱుఁగఁ జెప్పినరీతి నందఱ కన్ని రూపములు దా నర్థిఁ దాల్చి
కైకొని యొక్కొక్క కామినీమణియందు రమణ నమోఘ వీర్యమునఁ జేసి
పదు రేసి కొడుకులం బడసె రుక్మిణ్యాది పట్టమహిషులకు నుద్భవులు నైన

తే. నందనులలోన ధరణి నెన్నంగ బాహు
బలపరాక్రమ విజయసంప ద్విశేష
మానితాత్ములు పదునెనమండ్రు వారి
నెఱుఁగ వినుపింతు వినుము రాజేంద్రచంద్ర ! 1324

వ. అని యి ట్లను. వారలు ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, దీప్తిమత్. భాను, సాంబ, [2]మిత్ర, బృహద్భాను, మిత్రవింద, వృక. అరుణ, పుష్కర, దేవబాహు, శ్రుతదేవ, సునందన, చిత్రభాను, వరూథ, కవి, న్యగ్రోధు లను నామంబులం బ్రసిద్ధు లైరి. వెండియుం, బ్రివక్రయందు సంభవించిన యుపశ్లోకుం డనువాఁడు, తన జనకుం డైన కృష్ణు పాదారవింద సేవారతుం డగుచు, నారదయోగీంద్రునకు శిష్యుం డై, యఖండిత దివ్యజ్ఞాన బోధాత్ముం డై, స్త్రీ శూద్ర దాసజన సంస్కారం బై, స్మరణ మాత్రంబున ముక్తి సంభవించునట్టి సాత్త్వత తంత్రం బను వైష్ణవ స్మృతి గల్పించె. ఇట్లు మధుసూదన నందనులు బహుప్రజలును, నధి కాయు రున్నతులును, ననల్ప వీర్యవంతులును, [3]బ్రహ్మణ్యులు నయి, విఖ్యాతిం బొందిరి.

1. జాలకుందురఁట (తం.) 2. ఈ పేరు తం వా. ప్రతులలో లేదు. అందువలన సంఖ్య తగ్గినది. 3. అబ్రహ్మణ్యులు (వా)

వారిని లెక్కపెట్టఁ బదివేల వత్సరంబుల కయినం దీఱదు. మున్ను నీ కెఱింగించి నట్లు, తత్కుమారులకు విద్యావిశేషంబులు నియమించు గురుజనంబులు మూఁడు కోట్లు నెనుబదెనిమిదివేలునూర్గు రనం గలిగి యుందురు. ఆ కుమారుల లెక్కింప నెవ్వరికిని వశంబుగాదు. అదియునుం గాక.

క. నరవర! దేవాసుర సం, గరమున మును నిహతు లైన క్రవ్యాద సము
త్కరము నరేశ్వరు లై ద్వా, పరమున జనియించి ప్రజల బాధలఁ బఱుపన్.

క. హరి తద్వధార్థ మై ని, ర్జరులను యదుకులమునందు జనియింపింపం
ధర నూటొక్క కులం బై, పరఁగిరి వారిని గణింప బ్రహ్మకు వశమే!

వ. అట్టి యన్వయంబునందు మాధవునకు రుక్మిణీదేవియందుఁ బితృసముండును సమగ్రభుజా విజృంభణుండును నై, ప్రద్యుమ్నుండు జనియించె. అతనికి రుక్మి కూఁతు రగు శుభాంగివలన ననిరుద్ధుం డుదయించె. అతనికి మౌసలావశిష్టుం డైన [1]వజ్రుండు సంభవించె. అతనికిఁ బ్రతిబాహుండు పుట్టె. వానికి సుబాహుండు జన్మించె. అతనికి నుగ్రసేనుండు ప్రభవించె. అతనికి [2]శతసేనుండు గలిగె. ఇట్లు యదు వృష్ణి భోజాంధక వంశంబులు పరమపవిత్రంబు లై, పుండరీకాక్షుని కటాక్షవీక్షణ శయ్యాసన నామగత సరసాలాప స్నానాశన క్రీడావినోదంబుల ననిశంబునుం జెందుచు, సర్వదేవతార్థంబు సమస్తం బైన క్రతువు లొనరింపుచుఁ, బరమానంద కందళిత చిత్తు లై రి. అని చెప్పి, వెండియు.

మ. పరమోత్సాహముతోడ మాధవుఁడు శుంభల్లీలఁ బూరించు న
మ్మురళీగానము వీనులం జిలికినన్ మోదించి గోపాల సుం
దరు లేతెంతు రరణ్యభూములకుఁ దద్దాస్యంబుఁ గావించి త
త్కరుణావార్ధి భజింపకుందురె బుధుల్ కౌరవ్యవంశాగ్రణీ!

మ. మతి నెవ్వాని యమంగళఘ్న మగు నామం బర్థిఁ జింతించినన్
నుతి గావించిన విన్న మానవులు ధన్యుల్ భూరి సంసార దు
ష్కృతులన్ ద్రోతురు కాలచక్ర [3]మహితాసిం బట్టి యాకృష్ణుఁ డీ
క్షితిభారం బుడుగంగఁ జేయు టిది యే చిత్రంబు భూవల్లభా!

వ. ఇవ్విధంబునం గోపికాజన మనోజాతుం డైన కృష్ణుండు లీలామానుషవిగ్రహుం డై, నిజ రాజధాని యైన ద్వారకాపురంబున నమానుషవిభవంబు లగు సౌఖ్యంబులను బొందలుచుండె. అని చెప్పి, మఱియు ని ట్లనియె.

---

1. వజ్రుఁడు (వా) 2. శ్రుతసేనుఁడు (తం. వా.) 3. మహితాస్త్రం బట్టి యా (తం. వా.)

మ. మనుజేంద్రోత్తమ ! యేను నీకుఁ ద్రిజగ న్మాంగల్య మై యొప్పఁ జె
ప్పిన యీ కృష్ణకథా సుధారసము సంప్రీతాత్ము లై భక్తిఁ గ్రో
లిన పుణ్యాత్ములు గాంతు రిందు సుఖముల్ నిర్ధూత సర్వాఘు లై
యనయంబున్ దుదిఁ గాంతు రచ్యుతపదం బై నట్టి కై వల్యమున్. 1332

క. అని యిట్లు బాదరాయణి, మనమున రాగిల్ల నాభిమన్యునకుం జె
ప్పినవిధమున సూతుఁడు ముని, జనుల కెఱింగింప వారు సమ్మతితోడన్. 1333

క. సూతుని బహువిధముల సం, ప్రీతునిఁ గావించి మహిమఁ బెంపారుచు వి
ఖ్యాతికి నెక్కిన కృష్ణ క, థాతత్పరు లై రి బుద్ధిఁ దఱుఁగని భక్తిన్. 1334

చ. సరసిజపత్రనేత్ర ! రఘుసత్తమ ! దుష్టమదాసురేంద్ర సం
హరణ ! దయాపయోధి ! జనకాత్మభ వానన పద్మ మిత్ర ! భా
స్కరకుల వార్ధిచంద్ర ! మిహికావసుధాధర [1]సూతి సన్నుత
స్ఫురితచరిత్ర ! భక్తజనపోషణ భూషణ ! పాపశోషణా ! 1335

క. మారీచ భూరిమాయా, నీరంధ్ర మహాంధకార నీరేజహితా !
క్ష్మారమణ వినుత పాదాం, భోరుహమహితావతార ! పుణ్యవిచారా ! 1336

మాలిని. శరధిమద విరామా ! సర్వలోకాభిరామా !
సురరిపు విషభీమా ! సుందరీ లోక కామా !
ధరణివర లలామా ! తాపస స్తోత్రసీమా !
సురుచిర గుణధామా ! సూర్యవంశాబ్ధిసోమా ! 1337

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన, శ్రీ మహాభాగవతం బను మహా
పురాణంబునందుఁ బ్రద్యుమ్ను జన్మంబును, శంబరోద్యోగంబును, సత్రాజిత్తునకు
సూర్యుండు స్యమంతకమణి నిచ్చుటయుఁ, దన్నిమిత్తంబునం బ్రసేనుని
సింహంబు వధించుటయు, దాని జాంబవంతుండు దునిమి, మాణిక్యంబుఁ గొని
పోవుటయు, గోవిందుండు ప్రసేనునిం దునిమి, మణి గొనిపోయె నని, సత్రా
జిత్తుండు కృష్ణునందు నింద నారోపించుటయుఁ, గృష్ణుండు త న్నిమిత్తంబున
జాంబవంతునిఁ దొడరి, మణియుక్తంబుగా జాంబవతిం గొనివచ్చి, వివాహం

1. జేశ (హ.)

బగుటయు, సత్రాజిత్తునకు మణి నిచ్చుటయు, సత్యభామా పరిణయంబును, పాండవులు లాక్షా గృహంబున దగ్ధులైరని విని వాసుదేవుండు బలభద్ర సహితుండై హస్తినాపురంబున కరుగుటయు, నక్రూర కృతవర్మాను మతంబున శతధన్వుండు సత్రాజిత్తుం జంపి మణి గొనిపోవుటయుఁ, దదర్థం బా సత్యభామ కరినగరంబున కేఁగి కృష్ణునకు విన్నవించిన నతండు మరలి చనుదెంచి శతధన్వునిం ద్రుంచుటయు, బలభద్రుండు మిథిలానగరంబునకుం జనుటయు, నందు దుర్యోధనుండు రాముని వలనం గదావిద్య నభ్యసించుటయుఁ, గృష్ణుండు సత్రాజిత్తునకుం బరలోకక్రియలు నడపుటయు, స్యమంతక మణి దాఁచినవాఁడై, యక్రూరుండు భయంబునం ద్వారకానగరంబు విడిచి పోయిన నతనిలేమి ననావృష్టి యైనం గృష్ణుం డక్రూరుని మరల రప్పించుటయు, దామోదరుం డింద్రప్రస్థ పురంబున కరుగుటయు, నం దర్జున సమేతుండై మృగయావినోదార్థం బరణ్యంబునకుం జని, కాళిందిం గొని వచ్చుటయు, ఖాండవ దహనంబును, నగ్నిపురుషుం డర్జునునకు నక్షయ తూణీర గాండీవ కవచ రథ రథ్యంబుల నిచ్చుటయు, మయుండు ధర్మరాజునకు సభ గావించి యిచ్చుటయు, నగధరుండు మరలి నిజ నగరంబున కరుగుదెంచి కాళిందిని వివాహం బగుటయు, మిత్రవిందా నాగ్నజితీ భద్రా మద్రరాజ కన్యలం గ్రమంబున వరియించుటయు, నరకాసుర యుద్ధంబును, దద్గృహంబున నున్న రాజకన్యలం బదాఱువేలం దెచ్చుటయు, స్వర్గగమనంబును, నదితికిం గుండలంబుల నిచ్చుటయుఁ, బారిజాతాపహరణంబును, బదాఱువేల రాజ కన్యలం బరిణయం బగుటయు, రుక్మిణీదేవి విప్రలంభంబును, రుక్మిణీ స్తోత్రంబును, గృష్ణకుమారోత్పత్తియుఁ, దద్గురుజన సంఖ్యయుఁ, బ్రద్యుమ్న వివాహంబును, ననిరుద్ధు జన్మంబును, దద్వివాహార్థంబు కుండిన పురంబునకుం జనుటయు, రుక్మి బలభద్రుల జూదంబును, రుక్మి వధయును, నుషాకన్య యనిరుద్ధుని స్వప్నంబునం గని మోహించుటయుఁ, దన్నిమిత్తంబునఁ జిత్రరేఖ సకల దేశరాజులను బటంబున లిఖించి చూపి యనిరుద్ధునిఁ దెచ్చుటయు, బాణాసుర యుద్ధంబును, నృగోపాఖ్యానంబును, బలభద్రుని ఘోషయాత్రయు, కాళిందీ భేదనంబును, కృష్ణుండు పౌండ్రక వాసుదేవ కాశీరాజుల వధియించుటయుఁ, గాశీరాజ పుత్రుం డయిన సుదక్షిణుం డభిచారహోమంబు వేల్చి, కృత్యం బడసి, కృష్ణుపాలికిం బుత్తెంచిన, సుదర్శనంబుచేతఁ గృత్యను సుదక్షిణ సహితంబుగాఁ గాశీపురంబును భస్మంబు సేయుటయు, బలభద్రుండు రైవత నగంబునందు ద్వివిదుం డను వనచరుని వధియించుటయు, సాంబుండు దుర్యో

ధను కూఁతు రగు లక్షణ నెత్తికొని వచ్చినఁ, గౌరవు లతనిఁ గొనిపోయి చెఱం బెట్టుటయుఁ, దద్వృత్తాంతం బంతయు నారదువలన విని, బలభద్రుండు నాగనగరంబునకుం జనుటయుఁ, గౌరవు లాడిన యగౌరవ వచనంబులకు బలభద్రుండు కోపించి, హస్తిపురంబు గంగం బడఁద్రోయం గమకించుటయుఁ, గౌరవులు భయంబున నంగనాయుక్తంబుగా సాంబునిం దెచ్చి సమర్పించుటయు, బలభద్రుండు ద్వారకానగరంబునకు వచ్చుటయు, నారదుండు హరి పదాఱువేల కన్యకల నొక ముహూర్తంబున నందఱ కన్నిరూపు లై వివాహం బయ్యెనని విని తత్ప్రభావంబు దెలియం గోరి యరుగుదెంచుటయుఁ, దన్మాహాత్మ్యంబు సూచి మరలి చనుటయు, జరాసంధునిచేత బద్ధు లయిన రాజులు కృష్ణునిపాలికి దూతం బుత్తెంచుటయు, నారదాగమనంబును, బాండవుల ప్రశంసయును, నుద్ధవ కార్యబోధంబును, నింద్రప్రస్థాగమనంబును, ధర్మరాజు సేయు రాజసూయారంభంబును, దిగ్విజయంబును, జరాసంధ వధయును, రాజబంధ మోక్షణంబును, రాజసూయంబు నెఱవేర్చుటయును, శిశుపాల వధయును, నవభృథంబును, రాజసూయ వైభవదర్శ నాసహమాన మానసుం డై, సుయోధనుండు మయనిర్మిత సభామధ్యంబునం గట్టిన పుట్టంబులు దడియం ద్రెళ్ళుటయును, ద న్నిమిత్త పరిభవంబు నొంది రారాజు నిజపురి కరుగుటయుఁ, గృష్ణుండు ధర్మరాజ ప్రార్థితుం డై, యాదవుల నిలిపి, కొన్ని నెలలు ఖాండవ ప్రస్థంబున వసియించుటయు, సాళ్వుండు తపంబుచేసి, హరుని మెప్పించి, సౌభకాఖ్యం బగు విమానంబు వడసి, నిజ సైన్య సమేతుం డయి, ద్వారకానగరంబు నిరోధించుటయు, యాదవ సాళ్వ యుద్ధంబును, గృష్ణుండు మరలి చనుదెంచి, సాల్వుం బరిమార్చుటయు, దంతవక్త్ర వధయును, విదూరథ మరణంబును, గృష్ణుండు యాదవ బలసమేతుం డయి, క్రమ్మఱ నిజపురంబునకుం జనుటయుఁ, గౌరవపాండవులకు యుద్ధం బగు నని బలదేవుండు తీర్థయాత్ర చనుటయు, నందు జాహ్నవీ ప్రముఖ నదులం గృతస్నానుం డై, నైమిశారణ్యంబునకుం జనుటయు, నచ్చటి మునులు పూజింపం బూజితుం డయి, తత్సమీపంబున నున్నతాసనంబున నుండి సూతుండు దన్నుం గని లేవకుండిన, నలిగి, రాముండు కుశాగ్రంబున నతని వధియించుటయు, బ్రహ్మహత్యా దోషంబు గలిగె నని మునులు పలికిన,

సూతుం బునర్జీవితుం జేయుటయు, న మ్మునులకుం బ్రియంబుగా కామపాలుం
డిల్వల సుతుం డగు పల్వలుం బరిమార్చుటయు, వారిచేత ననుమతుం డై
హాలధరుండు తత్సమీప తీర్థంబుల స్నాతుం డయి గంగాసాగర సంగమంబు
నకుం జనుటయు, మహేంద్ర నగ ప్రవేశంబును, బరశురామ దర్శనంబును,
సప్తగోదావరిం గ్రుంకుటయును, మఱియు, మధ్యదేశమందుఁ గల తీర్థంబు
లాడి, శ్రీశైల వేంకటాచలంబులు దర్శించుటయు, వృషభాద్రి హరిక్షేత్ర
సేతుబంధ రామేశ్వరములం గని, తామ్రపర్ణి తీర్థంబు లాడుటయును, గోదా
నంబు లొనరించి, మలయ గిరియందు నగస్త్యునిం గనుటయు, సముద్ర
కన్యా దుర్గాదేవుల నుపాసించుటయు, నందు బ్రాహ్మణ జనంబువలనం
బాండవ ధార్తరాష్ట్ర ఖండనంబున సకల రాజలోకంబును మృతిఁ బొంది రని
వినుటయు, వాయునందన సుయోధనులు గదాయుద్ధ సన్నద్ధు లగుట
విని, వారి నివారించుట కై రౌహిణేయుం డందుల కరుగుటయు, నచట
వారిచేతం బూజితుం డై, వారిని వారింపలేక, మగిడి, ద్వారక కరుగుటయుఁ,
గొన్ని వాసరంబులకు మరల నైమిశారణ్యంబునకుం బోయి యచట యజ్ఞంబు
నుం జేసి, రేవతియునుం, దానును నవభృథంబాడి నిజపురంబున కేతెంచుటయుఁ,
గుచేలోపాఖ్యానంబును, సూర్యోపరాగంబునఁ గృష్ణుండు రామునితోఁ జేరి
పురరక్షణంబునకుం బ్రద్యుమ్నాది కుమారుల నిలిపి, షోడశ సహస్రాంగనాపరి
వృతుం డై, యక్రూర వసుదే వోగ్రసేనాది యాదవవీరులు దోడరా, శమంత
పంచక తీర్థంబున కరిగి, కృతస్నానుం డై, వసించియుండుటయుఁ, బాండవ
కౌరవాది సకల రాజలోకంబునుం ద త్తీర్థంబునకు వచ్చుటయుఁ, గుంతీదేవి
దుఃఖంబును, నందయశోదా సహితు లై గోప గోపికాజనంబులు చనుదెంచు
టయుఁ, గుశల ప్రశ్నాది సంభాషణంబులును, మద్రకన్యా ద్రౌపదీ సంభాష
ణంబును, దదనంతరంబ సకల రాజలోకంబును శమంతపంచక తీర్థంబుల స్నాతు
లై, రామకృష్ణాది యాదవవీరుల నామంత్రణంబు చేసి, నిజదేశంబులకుం బోవు
టయుఁ, గృష్ణుని దర్శించుటకు మునీంద్రు లేతెంచుటయు, వారి యనుమతిని
వసుదేవుండు యాగము నెఱవేర్చుటయు, నంద యశోదాది గోపికా నివ
హంబుల నిజపురంబున కనిచి, యుగ్రసేనాది యాదవవీరులుం దానును
మాధవుండు నిజపురప్రవేశం బగుటయుఁ, దొల్లి కంసునిచేత హతు లై బలి
పురంబున నున్న దేవకీదేవి సుతుల రామకృష్ణులు యోగమాయా బలంబునఁ
దెచ్చి యామెకు నిచ్చుటయు, నర్జునుండు సుభద్రను వివాహం బగుటయుఁ,
గృష్ణుండు మిథిలానగరంబున కరుగుటయు, శ్రుతదేవ జనకుల చరిత్రంబును,

వారలతో బ్రాహ్మణప్రశంస చేయుటయుఁ, గృష్ణుండు మరలి తనపురంబున కరుగుటయు, శ్రుతిగీతలును, హరి హర బ్రహ్మల తారతమ్య చరిత్రంబును, గుశస్థలి నుండు బ్రాహ్మణుని చరిత్రంబును, నతని తనయులు పరలోకంబునకుం బోయినఁ, గృష్ణార్జునులు తమ యోగబలంబున వారిం దెచ్చి, య వ్విప్రున కిచ్చుటయుఁ, గృష్ణుం డర్జును వీడ్కొని, ద్వారక కరుగుటయు, నందు మాధవుం డ య్యా ప్రదేశంబుల సకల భార్యాపరివృతుం డై విహరించుటయు, యాదవ వృష్ణి భోజాంధక వంశచరిత్రంబును, నను కథలు గల దశమస్కంధంబునందు నుత్తరభాగము సంపూర్ణము.

కుర్వంతి కేఽపి కృతినః క్వచిద ప్యనంతే
స్వాంతం విధాయ విషయాంతరశాంతి మేవ
త్వ త్పాదపద్మవిగళ న్మకరందబిందు
మాస్వాద్య మాద్యతి ముహు ర్మధుభి న్మనో మే.

వంశీవిభూషితకరా న్నవనీరదాభాత్
పీతాంబరా దరుణబింబఫలాధరోష్ఠాత్
పూర్ణేందుసుందరముఖా దరవిందనేత్రాత్
కృష్ణా త్పరం కి మపి త త్త్వ మహం న జానే.

గూఢార్థదీపిక – మధుసూదనసరస్వతి.

ఓమ్

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

ఏ కా ద శ స్కం ధ ము

క. $శ్రీ సీతాపతి ! లంకే, శాసురసంహార చతుర ! శాశ్వతనుత వా
ణీ సత్యధిభూ భవ వృ, త్రాసురరిపు దేవజాల ! రామనృపాలా ! 1

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డైన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డ య్యా జన్మ కర్మ వ్యాధి విమోచనంబునకుం గారణం బగు దివ్యౌషధంబు గావున, శ్రీమన్నారాయణ కథామృతంబు గ్రోలు మని యి ట్లనియె. 2

అధ్యాయము - ౧

—: ఋషిశాపంబున ముసలం బుద్భవించుట :—

మ. బలవత్సైన్యముతోడఁ గృష్ణుఁడు మహా బాహాబలోపేతుఁ డై
కలనన్ రాక్షస వీరవర్యుల వడిన్ *ఖండించి భూభార ము
జ్జ్వల మై యుండఁగ నక్షకేళి కతనన్ [1]గౌరవ్యు తోడ్తోన త
ద్బలముల్ పాండవసైన్యము న్నడచె భూభాగంబు కంపింపఁగన్. 3

వ. అంత. 4

క. మునివరులు సంతసిల్లిరి, యనయము నందాదులకును హర్షం బయ్యెన్
దన నిజ భక్తులు యాదవ, ఘన వీర సమూహ మపుడు గడు నొప్పెసఁగెన్. 5

మ. విదితుం డై సకలామరుల్ గొలువ నుర్వీభారమున్ మాన్పి దు
ర్మదసంయుక్త వసుంధరాధిపతులన్ మర్దించి కంసాదులన్
దుదిముట్టన్ వధియించి కృష్ణుఁ డతిసంతుష్టాత్ముఁ డై యున్నచో
యదుసైన్యంబులు భూమి మోవఁగ నసహ్యం బయ్యె [2]నత్యుగ్ర మై. 6

$ క. శ్రీ సీతావల్లభ ! లం, కాసుర సంహార ! దేవతారాధిత ! వా
ణీసతి కరుణార్చిత ! వృ, త్రాసుర మదహరణ ! వినుము రామనృపాలా ! (క. చ.)

* ఖండించె (?) 1. జావంగఁ గౌరవ్యసత్ (తం. వా.) 2. నత్యున్నతిన్ (హ)

సీ. ఈరీతిఁ గృష్ణుండు నేపారఁ బూతనా శకట తృణావర్త సాల్వ వత్స
చాణూర ముష్టిక ధేను ప్రలంబక ద్వైత్యాఘ శిశుపాల దంతవక్త్ర
కంస పౌండ్రాదిక ఖండనం బొనరించి యటమీఁదఁ గురుబలం బణఁచి మఱియు
ధర్మజు నభిషిక్తుఁ దనరఁగాఁ జేసిన నతఁడు భూపాలనం బమరఁ జేసె.

తే. భక్తు లగు యాదవేంద్రులఁ బరఁగఁ జూచి
యన్యపరిభవ మెఱుఁగ రీ యదువు లనుచు
వీరిఁ బరిమార్ప నేఁ దక్క వే ఱొకండు
దైవ మిఁక లేదు త్రిభువనాంతరమునందు. 7

వ. అని వితర్కించి, జగదీశ్వరుండు, డత్యున్నత వేణుకాననంబు వాయువశంబున
నొఱసి కొన, ననలం బుద్భవం బై దహించుచందంబున, యదుబలంబుల
కన్యోన్య వైరానుబంధంబులు గల్పించి, హతం బొనర్చెద నని, విప్రశాపంబు
మూల కారణంబుగాఁ దలంచి, యదుబలంబుల నడంచె. అని పలికిన, ముని
వరునకు రాజేంద్రుం డి ట్లనియె. 8

క. హరి పాదకమల సేవా, పరు లగు యాదవుల కెట్లు బ్రాహ్మణ శాప
స్ఫురణంబు సంభవించెనో, యరయఁగ సంయమివరేణ్య! యానతి యీవే. 9

క. అనిన జనపాలునకు ని, ట్లని సంయమికుల వరేణ్యుఁ డతిమోదముతో
విను మని చెప్పఁగఁ దొణఁగెను, ఘనతర గంభీర వాక్ప్రకాశ స్ఫురణ౯. 10

—:విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదాదులు శ్రీకృష్ణ దర్శనమునకు వచ్చుట:—

వ. నిరుపమ సుందరం బైన శరీరంబు ధరియించి, సమస్త కర్మతత్పరుం డై,
పరమేశ్వరుండు, యదువుల నడంగింపం దలంచు సమయమున, జటా వల్కల
కమండలు ధారులును, రుద్రాక్ష భూతి భూషణముద్రా ముద్రితులును,
గృష్ణాజి నాంబరులును, నగు విశ్వామి త్రాసిత కణ్వ దుర్వాసో భృ గ్వాంగిరః
కాశ్యప వామదేవ వాలఖి ల్యాత్రి వసిష్ఠ నారదాది మునివరులు స్వేచ్ఛా
విహారంబున ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచి, యందు. 11

సీ. ఘనుని శ్రీకృష్ణునిఁ గౌస్తుభాభరణునిఁ గర్ణకుండల యుగ్మ ఘనకపోలుఁ
బుండరీకాక్షు నంభోధరశ్యామునిఁ గలిత నానారత్న ఘన కిరీటు
నాజానుబాహు నిరర్గళాయుధహస్తు శ్రీవత్సుఁ బీత కౌశేయవాసు
రుక్మిణీ నయనసరోజ దివాకరు బ్రహ్మాది సురసేవ్య పాదపద్ము

తే. దుష్టనిగ్రహ శిష్ట సంతోషకరుణుఁ
గోటిమన్మథ లావణ్య కోమలాంగు
నార్తజన రక్షణైక విఖ్యాతచరితుఁ
గనిరి కరుణాసముద్రుని ఘనులు మునులు. 12

క. వచ్చిన మునిసంఘములకు, విచ్చలవిడి నర్ఘ్య పాద్య విధు లొనరింపన్
మెచ్చగు కనకాసనముల, నచ్చుగఁ గూర్చుండి వనరుహాక్షునితోడన్. 13

క. జనములు నిను సేవింపని, దినములు వ్యర్థంబు లగుచుఁ దిరుగుచునుండున్
దనువులు నిలుకడ గా వఁట, వనములలో నున్ననైన వనరుహనాభా! 14

క. తరణంబులు భవజలధికి, హరణంబులు దురితలతల కాగమముల కా
భరణంబు లార్తజనులకు, శరణంబులు నీ పదాబ్జ [1]సంస్మరణంబుల్. 15

మత్తకోకిల. ఒక్కవేళను సూక్ష్మరూపము నొందు దీ వణుమాత్ర మై
యొక్కవేళను స్థూలరూపము నొందు దంతయు నీవ యై
పెక్కు రూపులుఁ దాల్తు నీదగు పెంపు మాకు నుతింపఁగా
నక్కజం బగుచున్న దేమన నంబుజాక్ష! రమాపతీ! 16

క. శ్రీనాయక! నీ నామము, నానా భవరోగ [2]దుఃఖ నాశమునకు వి
న్నాణం బగు నౌషధ మిది, గానరు దుష్టాత్ము లకట! కంజదళాక్షా! 17

వ. అని, యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించిన, మునివరులం గరుణాకటాక్ష వీక్షణంబుల
నిరీక్షించి, పుండరీకాక్షుం డిట్లనియె. మదీయ ధ్యాన నామస్మరణంబులు భవ
రోగ హరణంబులును, బ్రహ్మ రుద్రాది శరణంబులును, మంగళ కారణంబు
లును నగు. అని మఱియు, నా రూపంబు లయిన మేదినీసురుల పరితాపం
బపహరించు పురుషుల నైశ్వర్య సమేతులఁ గాఁ జేయుదు. అని యోగీశ్వరే
శ్వరుం డానతిచ్చి, యనంతరంబు మీర లిచ్చటికి వచ్చిన ప్రయోజనం బేమి?
అనిన, వారలు భవదీయ పాదారవింద సందర్శనార్థంబు కంటె మిక్కిలి
విశేషం బొం డెద్ది? అని, వాసుదేవ వదనాబ్జామృతంబు నిజనేత్రచకోరంబులం
గ్రోలి, యథేచ్ఛావిహారు లై, ద్వారకానగరంబున కనతిదూరంబున నుండు
పిండారకం బను నొక్క పుణ్యతీర్థంబున కరిగిరి. అంత. 18

క. దర్పించి యాదవులు దమ, నేర్పునఁ గొమరారు సాంబు నెలతుకరూపం
బేర్పడ [3]శృంగారించుక, కర్పూర సుగంధిపోల్కిఁ గావించి రొగిన్. 19

1. సేవానిరతుల్ (హ) 2. కర్మ (హ) 3. శృంగారించియు (తం. వా.)

ఉ. మూఁకలుగూడి యాదవులు ముందటఁ బెట్టుక యార్చి నవ్వుచున్
బోకలఁ బోవుచున్ మునిసమూహము కొయ్యన సాఁగి మ్రొక్కుచున్
బ్రాకట మైన యీ సుదతి భారపు గర్భమునందుఁ బుత్రుఁడో
యేకతమందు [1]బాలకియొ యేర్పడఁ జెప్పుఁ డటన్న నుగ్రు లై. 20

క. యదు డింభకులను గనుఁగొని, మదయుతు లై వచ్చి రనుచు మదిలో రోషం
బొదవి కనుఁగొనల నిప్పులు, సెదరఁగ హాస్యంబు చనునె చేయఁగ ననుచున్. 21

క. వాలాయము యదుకుల ని, ర్మూలకరం బయినయట్టి ముసలం బొక టీ
బాలిక కుదయించును బోం, డాలస్యము లే దటంచు [2]నట పల్కుటయున్. 22

వ. మదోద్రేకు లయిన యాదవబాలకులు మునిశాప భీతు లై, వడవడ వడంకుచు, సాంబ కుక్షి నిబద్ధ చేలగ్రంథి విమోచనంబు చేయు సమయంబున, ముసలం బొకటి భూతల పతితం బైన, విస్మయంబు నొంది, దానిం గొని చని, దేవకీ నందను సన్నిధానంబునం బెట్టి, యెఱింగించిన,నతం డాత్మ కల్పిత మాయారూపం బగుట నెఱింగియు, నెఱుంగని విధంబున వారలం జూచి యి ట్లనియె. 23

క. మది చెడి కన్నుం గానక, మదయుతు లై [3]మునులఁ గల్ల మాటలఁ [4]జెనయం
గదిసి కులక్షయ [5]కారణ, విదితం బగు శాప మొందు వెఱ్ఱులుఁ గలరే? 24

క. ధరణీసుర శాపమునకు, హరి హర బ్రహ్మాదు లైన నడ్డము గలరే
నరు లనఁగ నెంతవారలు, కర మరుదుగఁ బూర్వజన్మ కర్మముఁ ద్రోవన్.

వ. అది గావున, యతినిందా పరత్వంబున యదువంశనాశంబగు. సందియంబులేదు. అని పరమేశ్వరుండు వారలం జూచి, సముద్రతీరంబున నొక మహాపర్వతం బున్నది. అందు నుండు నత్యుచ్ఛ్రయ విశాల భీషణం బగు పాషాణంబున మీ భుజాబలంబు చేత నీ ముసలంబుఁ దివిచి, దీని చూర్ణంబు మహార్ణవ కబంధంబులఁ గలిపి రండు. పొండు. అని, జగద్విభుం డైన కృష్ణుం డానతిచ్చిన, వారును నట్ల చేసి, తత్కీలితం బైన లోహఖండంబును సరకుగొనక, సాగరంబునం బడవైచిన, నొక్క ఝషకంబు గ్రసించిన, దాని నొక్క లుబ్ధకుండు, జాలమార్గంబునఁ బట్టికొని, తదుదరగతం బైన లోహఖండంబుఁ దెచ్చి, బాణాగ్రంబున ముల్కిగా నొనర్చె. అనియు దత్కథా వృత్తాంతంబు సెప్పినఁ, బాదరాయణిం గనుంగొని, రాజేంద్రుం డి ట్లనియె. 28

---

1. బాలికయొ (తం. వా.) 2. నని పల్కుటయున్ (హ) 3. మీరు (హ)
4. మునులన్ (హ) 5. కారియు (హ)

వసుదేవునకు నారదుండు విదేహార్షభ సంవాద మను
పురాతన పుణ్యకథను దెలుపుట.

క. చిత్తం బే క్రియ నిలుచుం, [1]జిత్తజగురు పాదపద్మ సేవ సదా య
త్యుత్తమ మని వసుదేవుఁడు, చిత్తముఁ దగ నిల్పి యెట్లు చెందె మునీంద్రా!

వ. అని యడిగిన, రాజునకు శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 28

అధ్యాయము - ౨

క. వినుము నృపాలక సెప్పెద, ఘన మై విలసిల్లు పూర్వకథ గల దదియుఁ
మును ద్వారక కేతెంచియు, నొనరఁగ నారదుఁడు కృష్ణు నొయ్యనఁ గాంచెన్.

వ. దేవముని కృష్ణ సందర్శనార్థం బరుగుదెంచి, తద్గృహాభ్యంతరమున కరిగిన, వసుదేవుం డ మ్మునీంద్రుని నర్ఘ్య పాద్యాది విధులం బూజించి, కనకాసనాసీనుం గాంచి, యుచిత కథా వినోదంబులం బ్రొద్దు పుచ్చుచు ని ట్లనియె. ఏ నరుండు నారాయణ చరణ సరసీరుహ భజన పారాయణత్వంబు నిరంతరంబు నొందఁ డట్టి వానికి మృత్యువు సన్నిహితం బై యుండు. నీ దర్శనంబునం గృతార్థుండ నైతి. అచ్యుతానంత గోవిందాది నామస్మర ణై కాగ్రచిత్తు లైన మీవంటి పుణ్యపురుషుల సమాగమంబున లోకులు సుఖాశ్రయు లై యుండుదురు. దేవతా భజనంబు సేయువారిని గీర్వాణులు ననుగ్రహింతురు. అట్లు సజ్జనులును, దీనవత్సలులు నగువారలు పూజనాది క్రియలచే నా దేవతలను భక్తి సేయుదురు. కావున శ్రీమన్మహాభాగవత కథాసమూహంబులం గల ధర్మంబు లడిగెద. ఏ యే ధర్మంబులు శ్రవణ సుఖంబులుగా వినిన, దండధర కింకర తాడనంబులం బడక, ముకుంద చరణారవింద వందనాభిలాషు లై, పరమపద ప్రాప్తు లగుదు, రా ధర్మంబు లానతిమ్ము. తొల్లి గోవిందునిం బుత్రునిఁ గా గోరి, ముక్తిమార్గం బెఱుంగలేక దేవతామాయం జేసి, చిక్కి, చిత్తవ్యసనాంధకారం బగు సంసారం బునం దగులువడి యున్నవాఁడ. హరికథామృతంబు వెల్లిగొల్పుము. అట్లైన సుఖంబు గల్గు. అనిన, వసుదేవ కృతప్రశ్నుం డైన నారదుండు వాసుదేవ కథా ప్రసంగ సల్లాప హర్ష సమేతుం డై, సంతసం బంద ని ట్లనియె. 30

క. నను నీవు సేయు ప్రశ్నము, జన సన్నుత! వేద శాస్త్ర సారాంశం బై
ఘన మగు హరి గుణకథనము, విను మని వినుపింపఁ దొణఁగె వేడ్కఁ దలిర్పన్.

క. అతి పాపకర్ము లైనను, సతతము నారాయణాఖ్య శబ్దము మదిలో
వితతంబుగఁ బఠియించిన, చతురులఁ గొనియాడఁ గమలసంభవు వశమే. 32

వ. అట్లు గావునఁ బరమేశ్వర భక్తిజనకం బై, కైవల్యపద ప్రాప్తికరంబై, యొప్పు చున్న విదేహార్షభ సంవాదంబు నాఁ బరఁగు నొక పురాతన పుణ్యకథా విశేషం బెఱింగించెద. సావధాన మనస్కుండ వై యాకర్ణింపుము. అని యి ట్లనియె.

తే. వినుము స్వాయంభువుం డను మనువునకును
రమణ నుదయించె నట ప్రియవ్రతు డనంగఁ
దనయుఁ డాతని కాగ్నీధ్రుఁ డనఁగ సుతుఁడు
జాతుఁ డయ్యెను భువన విఖ్యాతుఁ డగుచు. 34

వ. ఆ యాగ్నీధ్రునకు నాభి యను ప్రాజ్ఞుం డగు తనూభవుం డుదయించి, బలిచక్ర వర్తితో మైత్రిం జేసి, ధరణీభారంబు పూని, యాజ్ఞాపరిపాలనంబున నహిత రాజన్య రాజ్యంబుల స్వవశంబులు గావించుకొని యుండె. అంత నా నాభికి సత్పుత్రుం డైన ఋషభుండు పుట్టె. అతండు హరిదాసుం డై సుతశతకంబు వడసె. అం దగ్రజుం డైన భరతుం డను మహానుభావుండు నారాయణ పరాయణుం డై, యిహలోక సుఖంబులం బరిహరించి, జన్మత్రితయంబున ఘోరతపం బాచరించి, నిర్వాణ సుఖపారవశ్యంబున సకలబంధ విముక్తుం డై, వాసుదేవ పదంబునుం బొందె. అతని పేర భారతవర్షం బను భూఖండ నామ వ్యవహారంబు నెగడి, జగంబులం బ్రసిద్ధం బయ్యె. మఱియు నందుఁ దొమ్మండ్రు కుమారులు బల పరాక్రమ ప్రభావ రూప సంపన్ను లై, నవఖండంబులకు నధిష్ఠాత లైరి. వెండియు, వారలలో నెనుబది[1]యొక్కండ్రు కుమారులు నిత్య కర్మానుష్ఠాన పరతంత్రు లయి, విప్రత్వం బంగీకరించిరి. అందుఁ గొందఱు శేషించిన వారలు, కవి హ ర్యంతరిక్ష ప్రబుద్ధ పిప్పలాయన హవిర్హోత్ర ద్రమిళ చమస కరభాజను లనం బరఁగు తొమ్మండుగు రూర్ధ్వ రేతస్కు లయి, బ్రహ్మవిద్యా విశారదు లగుచు, జగత్త్రయంబునుం బరమాత్మ స్వరూపంబుగాఁ దెలియుచు, ముక్తు లై, యవ్యాహత గమను లగుచు, సుర సిద్ధ సాధ్య యక్ష గంధర్వ కిన్నర కింపురుష నాగలోకంబులందు స్వేచ్ఛావిహారంబు సేయుచు, నిరంతరానందంబు వడసి యుండ, నొక్కనాఁడు. 35

క. జగదేకనాథు గుణముల, మిగులఁగ సంస్మరణతోడ మీఱిన భక్తిన్
బగలును రాత్రియు సంధ్యలు, దగిలి జితేంద్రియులు నయిన తపసులు ధాత్రిన్.

క. ఊహింపఁ బుణ్యుఁ డయిన వి, దేహుని యజ్ఞాంతమందు నేతెంచినచో
గేహము వెడలి యెదుర్కొని, మోహవివర్జితులఁ బుణ్యముని సంఘములన్. 37

తే. అర్ఘ్యపాద్యాది విధులను నర్థితోడఁ
బూజఁ గావించి వారలఁ బొలుపు మిగుల
నుచిత పీఠంబులందుల నునిచి యెలమి
నవ మునిశ్రేష్ఠులను భూమినాయకుండు. 38

---

1. యొక్కండ్రుగురు (హ.)

క. వారల కిట్లను మీరలు, గారవమున విష్ణుమూర్తిఁ గయికొన్న మహా
భూరి తపోధన వర్యులు, సారవిహీనంబు లయిన సంసారములన్. 39

క. *ఏరీతిఁ గడవ నేర్తురు, క్రూరులు బహు దుఃఖ రోగ కుత్సితబుద్ధుల్
[1]నీరసులు నరులు గావున, నారయ సుజ్ఞానబుద్ధి నానతి యీరే. 40

—: ఋషభకుమారుం డగు కవి విదేహునకు పరమార్థోపదేశము చేయుట :—

వ. మఱియు, సకల జంతుసంతానంబుకంటె మానుషాకారంబు నొందుట దుర్లభంబు. అంతకంటె నారాయణ చరణయుగళ స్మరణ పరాయణు లగుట దుష్కరంబు. కావున [2]నాత్యంతికం బైన క్షేమం బడుగవలసె. పరమేశ్వరుండు ప్రపత్తినిష్ఠులకు సారూప్యం బెట్లొసంగు నత్తెఱం గానతిండు. అనిన విని, విదేహభూపాలునకు హరికథామృత పానాతిపరవశు లయిన మునిసమాజంబునందుఁ గవి యను మహానుభావుం డిట్లని చెప్పఁదొణంగె. అరిషడ్వర్గంబునందు నేషణత్రయంబు చేతం దగులువడి, మాత్సర్యయుక్త చిత్తుం డగునట్టి వాని కెవ్విధంబున నచ్యుత పాదారవింద భజనంబు సంభవించు ? విశ్వంబును, నాత్మయు వేఱుగా భావించు వానికి [3]భీరుత్వం బెట్లు లేదు ? అవిద్యాంధకార మగ్నులకు హరిచింతనం బెట్లు సిద్ధించు ? అట్టి నరుండు తొంటి కళేబరంబు విడిచి, పరతత్త్వం బెట్లుంగిఁ జేరు? ముకుళీకృత నేత్రుం డైన నరుండు మార్గభ్రమణంబునఁ దొట్రుపాటువడి చను చందంబున, విజ్ఞాన విమలహృదయ భక్తిభావనా వశంబు లేకున్నఁ బరమ పదంబు వీరి కెవ్విధంబునం గలుగు ? అని యడిగితివి గావునఁ జెప్పెద. సావధానుండ వై యాకర్ణింపుము. 41

క. కరణ త్రయంబు చేతను, నరుఁ డే కర్మంబు సేయు న య్యె వేళన్
హరి కర్పణ మని పలుకుట, పరువడి సుజ్ఞానమండ్రు పరమ మునీంద్రుల్. 42

వ. జ్ఞానాజ్ఞానంబులందు సంకలితుం డైన స్మృతివిపర్యంబు నొందు. అట్లు గావున గురుదేవతాత్మకుం డై బుద్ధిమంతుం డైన మర్త్యుండు, శ్రీవల్లభు నుత్తమోత్తమునిఁ గాఁ జిత్తంబునఁ జేర్చి, సేవింపవలయు. స్వప్నమనోరథేచ్ఛా

---

* ఈ పద్యము వెంట - క. వ. ప్రతులలో ఈ క్రింది పద్యమున్నది.

సార విహీనమై దురితజాల మహోర్మి సమగ్రమై కడుం
గ్రూర రుజాజలగ్రహ విఘూర్ణిత మై కడగానరాని సం
సారమహాంబుధిన్ గడవఁ జాలు నుపాయము నంబుజోదర
స్ఫార కృపాసమృద్ధియును చాలగ నెట్లు ఘటించు చెప్పవే.

1. మీరలు సులభులు గావున (గ.) 2. ఆధ్యాత్మిక స్వరూపం బైన (చ. ట. ద. ప-డ.)
3. బరతత్త్వం బెట్లు లేదు (హ.)

ద్వ్యవస్థలయందు సర్వసంకల్ప నాశం బగుటం జేసి, వానిఁ గుదియంబట్టి, నిరంతర హరిధ్యానపరుం డైన వానికిఁ గైవల్యంబు సులభంబునం గరతలామలకం బై యుండు. 43

సీ. సంతతంబును గృష్ణ సంకీర్తనంబులు వీనుల కింపుగా వినఁగవలయు
హరినామ కథనంబు హర్షంబు తోడుతఁ బాటల నాటలఁ బరఁగవలయు
నారాయణుని దివ్య నామాక్షరంబులు హృద్వీథి సతతంబు నెన్నవలయుఁ
గంజాక్షు లీలలు గాంతారముల నైన భక్తియుక్తంబుగాఁ బాడవలయు.

తే. వెఱ్ఱిమాడ్కిని లీలతో విశ్వమయుని
నొడువుచును లోకబాహ్యత నొందవలయు
నింతయును విష్ణుమయ మని యెఱుఁగవలయు
భేద మొనరింపవలవదు మేదినీశ! 44

ఋషభకుమారు లగు హరియు నంతరిక్షుండును నేసెడు
భాగవత స్వరూపోపదేశము.

వ. అనిన విదేహభూపాలుండు, భాగవతధర్మం బెద్ది, యే ప్రకారంబునం బ్రవర్తించు? అట్టి భాగవతచిహ్నంబు లెవ్వి? ఇంతయు నెఱింగింప మీర యర్హులరు. అనిన, నందులో హరి యను మహాత్ముం డి ట్లనియె. 45

తే. *సర్వభూతమయుం డైన సరసిజాక్షుఁ
డతఁడె తన యాత్మయం దుండు ననెడివాఁడు
[1]శంఖ చక్ర ధరుం డంచుఁ జనెడువాఁడు
భక్తిభావాభిరతుఁడు వో భాగవతుఁడు. 46

క. వర్ణాశ్రమ ధర్మంబుల, నిర్ణయ కర్మములఁ జెడక నిఖిల జగత్సం
పూర్ణుఁడు హరి యను నాతఁడె, వర్ణింపఁగ భాగవతుఁడు వసుధాధీశా! 47

వ. ఇట్లు సర్వసంగపరిత్యక్తుం డై, నిఖిలాంతరాత్మకుం డైన పరమేశ్వరుం డరుణ గభస్తి కిరణ సహస్రంబుల లోకత్రయంబునుం బావనంబు చేయుచందంబున, [2]నందనందనుని చరణారవింద రజఃపుంజంబులచేతం బవిత్రంబు సేయుచు, సురాసుర జేగీయమానం బైన జనార్దన పాదారవిందంబునకు వందనాభిలాషుఁ డై,

---

* "సర్వభూతేషుయః పశ్యేత్ భగవద్భావ మాత్మనః,
భూతాని భగవత్యాత్మన్యేష భాగవతోత్తమః" (2-45)

1. శంఖ చక్రధరుండగు సాధుజనుఁడు (తం.) 2. తన (తం వా.)

భక్తియు లవమాత్రంబునుం జలింపనీక, సుధాకరోదయంబున దివాకరజనిత తాపంబు నివారణం బైన భంగి, నారాయణాంఘ్రి నఖ మణి చంద్రికా నిరస్త హృదయ తాపుండు, నాత్మీయ భక్తి [1]రచనానుబంధ బంధురుండును నై, వాసుదేవ చరణసరోరుహ ధ్యానానంద పరవశుం డగు నతండు, భాగవత ప్రధానుండు. అని యెఱింగించిన, విని విదేహుం డి ట్లనియె. 48

అధ్యాయము - 3

క. గజరాజ వరదు గుణములు, త్రిజగ త్పావనము లగుటఁ దేటపడంగా
సుజన మనోరంజకముగ, విజితేంద్రియ! వినఁగ నాకు వేడుక పుట్టెన్. 49

వ. అనిన విని, యంతరిక్షుం డను ఋషి శ్రేష్ఠుం డి ట్లనియె. 50

క. పరమ బ్రహ్మ మనంగాఁ, బరతత్త్వ మనంగఁ బరమపద మనఁగను నీ
శ్వరుఁ డనఁ గృష్ణుఁ డన జగ, ద్భరితుఁడు నారాయణుండు దా వెలుఁగొందున్.

వ. అవ్యక్త నిర్గుణ పరబ్రహ్మంబునందుఁ దనకు విపర్యయంబుగా జననం బైన జ్ఞానంబె విష్ణుమాయ యనంబడు. పరమేశ్వరుం డట్టి మాయచేత జగంబు నిర్మించి, నిశ్చింతుం డై యుండు. ఇంద్రియార్థ భ్రమణంబు సేసెడు దుర్మతులకు సుషుప్త్యా ద్యవస్థలు వరుసను గలుగుట గాక, పరమేశ్వరునిఁ బొందరాని యను నాలుగవ యవస్థయుఁ గలుగు. స్వప్నంబునందు గ్రాహ్య గ్రాహక [2]గ్రహణంబు లను త్రివిధ భేదంబులుం గలిగియుండు. ఈ చందంబున నవిద్యాంధకార సంవృతం బై, మూఁడు విధంబులఁ బర్యవసించు మనోరథంబు స్వప్నావస్థయం [3]దణఁగిన క్రియఁ, ద్రివిధం బగు మాయయు, నాత్మయందు లీనం బగు. పరమే శ్వరుండు మొదలం బృథివ్యాధి మహాభూతమయం బైన సృష్టినిఁ గలుగఁ జేసి, యందుఁ బంచభూతాత్మకం బైన యాత్మ కేకాదశేంద్రియంబులచేత భేదంబు పుట్టించుచు, గుణంబులచేత గుణంబు లంగీకరించుచు, నాత్మయందుఁ బ్రద్యోతిత గుణంబులవలన గుణానుభావంబు చేయనున్న వాఁ డయి, సృష్టినాత్మీయం బుగా భావించును. దేహి, కర్మమూలంబున నైమిత్తిక కర్మంబు లాచరింపుచుఁ, దత్ఫలం బంగీకరించి, దుఃఖైకవశుం డై వర్తించు. పెక్కు దుఃఖంబులం బడి, యీ దేహి, కర్మఫల ప్రాప్తుం డగుచు, భూతసంప్లవ పర్యంతంబు పరవశుండై, జన్మమరణంబులం బొరలుచుండు. అంత్యకాలం బాసన్నం బైన, ద్రవ్య గుణ స్వరూపం బగు జగంబు ననాదినిధనం బగు కాలంబు ప్రకృతిం బొందించును. అటమీఁద శతవర్షంబులు వర్షంబు లేమిచే నత్యుగ్ర లోకలోచను తేజంబున

1. రళనా (వా.) 2. గ్రాహాయితృత్వంబులను (హ); గ్రాహిత్వంబులను (తం.)
3. స్వప్నావస్థం గడఁగిన (హ)

సకలలోకంబులుదహింపఁబడు.అంతనధోలోకంబున నుండిసంకర్షణముఖజనితానలం బూర్ధ్వ శిఖాజాలంబుల వాయు సహాయం బై, దిక్కులయం దెల్లఁ బ్రవర్తించు. అటమీఁద సంవర్తక వలాహక గణంబులు శతసంవత్సరంబులు సలిలధారా పాతంబుగా వర్షంబులు గురియు. అందు విరాడ్రూపంబు లీనం బగు. అంత నీశ్వరుండు [1]నింధనాగ్నిరూపంబున నవ్యక్తంబుఁ బ్రవేశించు. తదనంతరంబ ధరణీ మండలంబు వాయుహృత గంధం బై, కబంధరూపంబు దాల్చు. ఆ జలంబు హృతరసం బై, తేజోరూపంబు నొందు. ఆ తేజంబు తమోనిరస్తం బై, వాయువం దణంగు ఆ గంధవహుండును స్పర్శవిరహితుం డై, యాకాశంబు నందు సంక్రమించు. ఆ విష్ణుపదంబును విగత శబ్దగుణంబు గలది యై, యాత్మ యం దణంగు. ఇంద్రియంబులును, మనంబును, బుద్ధియు, వికారంబులతోడ నహంకారంబుఁ బ్రవేశించు. ఆ యహంకారంబు స్వగుణయుక్తం బై, పరమా త్మనుం జేరు. ఇట్లు త్రివర్ణాత్మక యై, సర్గ స్థితి లయకారిణి యగు మాయ యిట్టిది యని, తత్స్వరూప మాహాత్మ్యంబులు వివరించిన, నరపాలుం డి ట్లనియె.

ఉ. [2]జ్ఞానవిహీన మైన [3]నరసంఘము గానఁగరాని మాయఁ దా
లోన నడంచి యెట్లు హరి లోకముఁ జెందుదు రంతయుం దగన్
భూనుత! సత్యవాక్య గుణ భూషణ! యి క్కథ వేడ్కతోడుతన్
[4]బూనుక చెప్పు మన్నను బ్రబుద్ధుఁడు ని ట్లను గారవంబునన్. 53

ఋషభకుమారులలోఁ బ్రబుద్ధ పిప్పలాహ్వయులు సెప్పెడు పరమార్థోపదేశము.

వ. సూర్యోదయాస్తమయంబులం బ్రతిదినంబు నాయువు క్షయంబు నొంద, దేహ కళత్ర మిత్ర భ్రాతృ మమత్వ పాశబద్ధు లై విడివడు నుపాయంబు గానక, సంసారాంధకారమగ్ను లై, గతాగతకాలంబుల నెఱుంగక, దివాంధంబు లగు జంతుజాలంబుల భంగి, జన్మ జరా రోగ విపత్తి మరణంబు లందియు, శరీరంబ మే లనుచుఁ బ్రమోద మోహ మదిరాపాన మత్తు లై, విషయాసక్తతం జిక్కి తమ్ముం దా రెఱుంగక యుండి, విరక్తిమార్గంబు దెలియక వర్తించు మూఢు లగు జనంబుల పొంతలం బోవక, కేవల విష్ణుభక్తి భావంబు గల సద్గురులం బ్రతిదినంబును భజియించి, సాత్త్వికంబు, భూతదయయును, హరి కథామృత పానంబును, బ్రహ్మచర్య వ్రతంబును, విషయంబుల మనంబు చేరకుండుటయు, సాధు సంగంబును, సజ్జన మైత్రియు, వినయసంపత్తియు, శుచిత్వంబు, తపంబును,

1. "నిరింధన ఇవానలః" (3-16) 2. విహీనులైన (తం. వా.) 3. సంఘముఁగానఁగరాని మాయఁదాలోన నడంచి (తం. వా.) 4 బూనిక (తం. వా.)

క్షమయు, మౌనవ్రతంబును, వేద శాస్త్రాధ్యయన త దర్థానుష్ఠానంబును, నహింసయు, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వసహిష్ణుతయు, నీశ్వరుని సర్వగతునిఁగా భావించుటయు, ముముక్షుత్వంబును, జనసంగ వర్జనంబును, వల్కలాది ధారణంబును, యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టియు, వేదాంత శాస్త్రార్థ జిజ్ఞాసుత్వంబును, దేవతాంతర నిందా వర్జనంబును, కరణత్రయ శిక్షణంబును, సత్యావాక్యతయు, శమదమాది గుణవిశిష్టత్వంబును, గృహారామ క్షేత్ర కళత్ర పుత్ర విత్తాదుల హరి కర్పణంబు సేయుటయు, నితరదర్శన వర్జనంబు సేయుటయును, భాగవతోత్తమ ధర్మంబులు. అని చెప్పి, యి ట్లనియె. 54

క. హరిదాసుల మిత్రత్వము, మురరిపు కథ లెన్నికొనుచు మోదముతోడన్
[1]హరుషాశ్రు పులకితుం డయి, పురుషుఁడు హరిమాయ గెలుచు భూపవరేణ్యా!

వ. అనిన రాజేంద్రుండు వారల కి ట్లనియె. భాగవతులారా! సకలలోక నాయకుం డగు, నారాయణుం డనం బరఁగిన పరమాత్ముని ప్రభావంబు వినవలతు. ఆనతిండు. అనిన, పిప్పలాహ్వయుం డి ట్లనియె. 56

సీ. నరవర! విను జగన్నాథుని చారిత్ర మెఱిఁగింతు నీ మది కింపు మిగుల
లస దుద్భవ స్థితి లయ కారణం బయి దేహేంద్రియాదులఁ దిరము గాఁగఁ
జొనుపు నెప్పుడు పరంజ్యోతి స్వరూపంబు [2]జ్వాల లనలునందుఁ జనని పగిది
నింద్రియంబులు నాత్మ నెనయవు శబ్దంబు [3]పొరయక సుషిరంబుఁ బొందు సత్య

తే. మనఁగ సత్త్వ రజ స్తమోమయగుణంబు
మహ దహంకార రూప మై మహిమ వెలయుఁ
జేతనత్వంబు గల దీని జీవమందు
రిదియ సదస త్స్వరూప మై యెన్నఁబడును. 57

వ. దీనికిం బెక్కైనది పరమాత్మగా నెఱింగి, కమలసంభవాదులు నుతియింతురు. ఇట్టి పరమాత్మ, స్థావర జంగమంబుల నధిష్ఠించి, వృద్ధిక్షయంబులం బొందక, నిమిత్తమాత్రంబునం దరు లతాదులందు జీవంబు లేక, తదంతరస్థుం డై వర్తించు. అంత సర్వేంద్రియావృతం బైన యాకారంబు నష్టం బైన, మనంబునుం బాసి, శ్రుతివిరహితుం డై, తిరుగుచుండు. నిర్మల జ్ఞానదృష్టి గలవానికి భాను ప్రభాజాలంబు తోఁచినక్రియను, సుజ్ఞానవంతుండు హరిభక్తిచేత గుణ కర్మార్థంబు లైన చిత్తదోషంబులు ఖండించి, భగవత్సదనంబుఁ జేరు. అనిన, విని, రాజి ట్లనియె. 58

---

1. భరితాశ్రు (తం. వా.) 2. జ్వాలల ననలుండు జననివగిది (తం. వా.) 3. చొరకయ (వా.) శబ్దోఽపి బోధక నిషేధత యాత్మమూల మర్థోక్త మాహాయ దృతేన నిషేధ సిద్ధిః (8-40.)

క. పురుషుం డే యే కర్మము, పరువడిఁ గావించి పుణ్యపరుఁ డై మనుఁ దా
దురితములఁ దొరఁగి మురరిపు, చరణయుగం బెట్లు చేరు సన్మునివర్యా! 59

—: ఋషభ కుమారులలో నావిర్హోత్రి ద్రమీళులు తెలుపు పరమార్థోపదేశము :—

వ. అనిన విని, [1]యం దావిర్హోత్రుం డిట్లనియె. కర్మాకర్మ ప్రతిపాదకంబు లగు శ్రుతి వాదంబు ల[2]లౌకిక వర్ణితంబులు. అట్టి యామ్నాయంబులు సర్వేశ్వర స్వరూపంబులు గాన విద్వాంసులు [3]న్నెఱుంగ లేరు. అవి కర్మాచారంబు లనం బడు. మోక్షంబుకొఱకు నారాయణ భజనంబు పరమపావనంబు. వేదోక్తంబుల నాచరింపక, ఫలంబులకు వాంఛ సేయువార లనేక [4]జన్మాయుతంబులం బడయు దురు. మోక్షంబు నపేక్షించువాఁడు విధిచోదిత మార్గంబున హరిం బూజింప వలయు. అట్టి పూజాప్రకారం బెట్లనినఁ, బవిత్ర గాత్రుం డై, జనార్దను సన్నిధిం బూతచిత్తుం డై, విధ్యుక్త ప్రకారంబునఁ జక్రధరుని ధ్యానించి, గంధ పుష్ప ధూప దీప నైవేద్యంబులు సమర్పించి, సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి, భక్తిభావనా విశేషుం డగు నతండు హరిం జేరు. అని చెప్పిన విని, విదేహుం డిట్లనియె. ఈశ్వరుం డేయే కర్మంబుల నాచరించె నంతయు నెఱింగింపుము. అనిన ద్రమీళుం డిట్లనియె. 60

అధ్యాయము - ४

క. తారల నెన్నఁగ వచ్చును, భూరేణుల లెక్కపెట్టఁ బోలును ధాత్రిన్
నారాయణ గుణకథనము, లారయ వర్ణింపలేరు హర బ్రహ్మాదుల్. 61

వ. ఇట్లు గావున నాత్మసృష్టం బైన మనంబునఁ, బంచభూత నికరం బను పురం బొన రించి, యందు నిజాంశంబునం బ్రవేశించి, సగుణ నిష్ఠుం డై, నారాయణాభి ధానంబునుం గల ఋషీశ్వరుం డగు పరమేశ్వరుండు వెలుఁ గొందెను. అతని దశేంద్రియంబులచేతఁ బాలితంబు లైన దేహంబులు ధరియించి, జగద్రక్షకత్వ సంహారకత్వాది గుణంబులు గలుగుటం జేసి, గుణనిష్ఠుం డై, రజ స్సత్త్వ తమో గుణంబుల బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రమూర్తు లనం బరఁగి, త్రిగుణాత్మకుం డనంబడు నారాయణాఖ్యుని చరిత్రం బెఱింగించెద. ఆకర్ణింపుము. 62

క. ధర్ముండు దక్షపుత్రిక, నిర్మలమతిఁ బెండ్లియాడి నెఱిఁ బుత్రుని స
త్కర్ముని నారాయణఋషి, నర్మిలిఁ గనె నతఁడు బదరికాశ్రమమందున్. 63

1. యందు హరిర్హోత్రుండు (హ.) 2. లౌకిక (హ. తం. వా.); "కర్మాకర్మ....వేదవాదోన లౌకికః" (3-47) 3. ఎఱుంగుదురు (త. ప గ. జ.) 4. జన్మాంతరంబులం (తం. వా.)

తే. అట్టి నారాయణాహ్వయుం డైన మౌని
బదరికాశ్రమ మందు నపార నిష్ఠఁ
దపముఁ గావింప బలభేది దలఁకి మదిని
మీనకేతను దివిజకామినులఁ బనిచె. 64

వ. వారు నారాయణాశ్రమంబునకు నతని తపోవిఘ్నంబు సేయ వచ్చునప్పు డ
వ్వనంబు, సాల రసాల బిల్వ కదళీ ఖర్జూర జంబు జంబీర చందన పున్నాగ
మందారాది వివిధ వృక్ష నిబిడంబును, బుష్ప ఫల భరిత శాఖావనమ్ర తరు
లతా బృందంబును, మాధవీ కుంజ మంజరీపుంజ మకరందపాన మత్త మధుకర
నికర ఝుంకారరవ ముఖరిత హరిదంతరంబును, గనకకమల కల్హార విలస త్సరో
విహారమాణ చక్రవాక బక క్రౌంచ మరాళ దంపతి మండల మండి
తంబును, మృణాళభోజ నాసక్త సారసచయ చంచూపుట విపాటిత కమల
ముకుళ కేసరవిసర వితత ప్రశస్త సరోవరంబును నై, వెలయు. అ వ్వనంబున
నిందువదన లందంద మందగమనంబులం జెందు ఘర్మజలబిందు బృందంబులు
నఖాంతంబుల నోసరింపుచు డాయం జనునప్పుడు. 65

చ. మదనుని బాణజాలమున మగ్నుతఁ బొందక ధైర్యవంతుఁ డై
ముదితల వాఁడిచూపులకు మోహము నొందక నిశ్చలాత్ముఁ డై
హృదయమునందు నచ్యుతు రమేశు ననంతు జగన్నివాసునిన్
వదలక భక్తి నిల్పుకొని వారికి ని ట్లనె మౌని పెంపునన్. 66

క. జంభారి పంపునను మీ,రంభోరుహ వదనలార! యరుదెంచితి రా
శుంభ ద్విహారవాంఛా,రంభంబునఁ దిరుగుఁ డనిన లజ్జించి వెసన్. 67

సీ. దేవమౌనీశ! నీ దివ్యచారిత్రంబు నెఱిఁగి సన్నుతి సేయ నెవ్వఁ డోపుఁ
బుత్ర మిత్ర కళత్ర భోగాదులను మాని తపము గావించు సద్ధర్ములకును
విఘ్నముల్ చెందునే విశ్వేశుఁ గొల్చిన యతనికి నంతరాయంబు [1]గలదె
కామంబు క్రోధంబు గలిగిన తపములు పల్వలోదకముల భంగిఁ గావె

తే. నిన్ను వర్ణింప నలవియే నిర్మలాత్మ!
రమణ లోఁగొను మా యపరాధ మనుచు
సన్నుతించిన నతఁడు ప్రసన్నుఁ డగుచుఁ
దనదు సామర్థ్య మెఱిఁగింపఁ దలఁచి యపుడు. 68

1. వలన (హ.)

వ. అమ్మునీశ్వరుండు పరమాశ్చర్య నిధానంబుగా నిజ తనూరుహాంబుల వలనం ద్రికోటి కన్యకా నివహంబుల నుద్భవింపం జేసిన, గంధర్వ విబుధ కామినీ సముదయంబులు పరమాద్భుత భయంబులు మనంబులం బొడమ సన్నుతించి, య వ్విలాసినీ సమూహంబులో నూర్వశి యను దానిం గొని చని, పాకశాసను సభాభవనంబునం బెట్టి, తద్వృత్తాంతం బంతయు విన్నవించిన, నాశ్చర్యయుక్త హృదయుం డై, సునాసీరుం డూరకుండె. ఇట్టి నారాయణ మునీశ్వరు చరిత్రంబు వినువారలు, పరమ కల్యాణగుణవంతు లగుదురు. అని చెప్పిన. 69

తే. ఋషభునకు నాత్మ[1]యోగ మీ రీతిఁ జెప్పి
యచ్యుతుఁడు భూమిభారము నడఁప నంత
నొరిది నవతారములు దాల్చి [2]సొంపుమీఱ
రాత్రిచరులను జంపె నీరసముతోడ. 70

వ. అట్టి పరమేశ్వరుని లీలాగృహీతంబు లగు, మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, నారసింహ వామన, రామ, రఘురామ, రామ, బుద్ధ, కల్క్యా ద్యవతారంబు లనేకంబులు గలవు. శేషభాషాపతుల కైన వర్ణింప నలవిగాదు. మఱియును. 71

సర్వలఘు సీసము :

నవ వికచ సరసిరుహ నయనయుగ! నిజచరణ గగనచర నది! [2]నిఖిల నిగమ వినుత!
జలధి[3]సుత కుచకలశ లలిత మృగమద రుచిరపరిమళిత నిజహృదయ! ధరణిభరణ!
ద్రుహిణముఖ సురనికర విహిత నుతికలిత గుణ! కటిఘటిత రుచిరతర కనకవసన!
భుజగ రిపు వరగమన! రజతగిరిపతి వినుత! సతత [4]వృత జప నియమసరణి చరిత!

తే. తిమి! కమఠ! కిటి! నృహరి! [5]ముదిత బలినిహి
త పద! పరశుధర! [6]దశవదన విదళన!
మురమథన! కలికలుష [7]సుముదప హరణ!
కరివరద! ముని [8]నర సుర గరుడ వినుత! 72

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రవర్తిల్లిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావిలాసంబు లనంతంబులు గలవు. మనో వాక్కాయ కర్మంబుల హరిపూజనంబు సేయక, విపరీత గతులం దిరుగుచుండు జడుల కె వ్విధంబున గతి గలుగు ? అనిన, న ప్పుడమిఱేఁ

---

1. యోగంబు రూఢిఁ జెప్పి నచ్యుతుఁడు (తం.); యోగమీరీతిఁ జెప్పి నచ్యుతుఁడు (వా.)
2. సొంపు నెవఁడు (హ.) 2. జనిత (తం. వా.) 3. జని (హ.) 4. జపరత(వ్రా. ప్ర.) 5. నమిత(హ.)
6. దనకరవిదళన (హ.) 7. ముదపహృతి నిపుణ (హ.) 8. మనుజసుర (హ.)

డ ప్పరమపురుషులం జూచి, యట్టి జడులు ముక్తినొందు నుపాయం బెట్టులు. అంతయు నెఱింగింపుము. అనిన, [1]చమసుం డి ట్లనియె. 73

అధ్యాయము - ౫

—: ఋషభకుమారు లగు చమస కరభాజనులు సేసెడు పరమార్థోపదేశము :—

సీ. హరి ముఖ బాహూరు వర పదాబ్జములందు వరుసఁ జతుర్వర్ణ వర్గసమితి
జనియించె నందులో సతులును శూద్రులు హరిఁ దలంతురు కలిహాయనముల
వేద శాస్త్ర పురాణ విఖ్యాతు లయి కర్మకర్తలై విప్రులు గర్వ మెసఁగి
హరిభక్తిపరులను హాస్యంబు సేయుచు నిరయంబు నొందుట నిజము గాదె

తే. [2]మృదుల పక్వాన్నములను దా మెసఁగఁగోరి
జీవహింసకుఁ జనువానిఁ జెందు నఘము
హరి నుతింపక స్త్రీలోలుఁ డైనవాఁడు
నరకవాసుండు నగుచుండు ననవరతము. 74

వ. అట్లు గావున, గృహ క్షేత్ర పుత్ర కళత్ర ధన ధాన్యాదులందు మోహితుం డయి, ముక్తి మార్గంబు లప్రత్యక్షంబు లని, నిందించువాఁడును, హరిభక్తి విరహితుండును, దుర్గతిం గూలుదురు. అని మునివరుం డానతిచ్చిన, విదేహుం డి ట్లనియె. 75

ఆ. ఏ యుగంబునందు నేరీతి వర్తించు
నెట్టి రూపువాఁడు నె వ్విధమున
మును నుతింపఁబడెను ముని దేవ గణముచే
విష్ణుఁ డవ్యయుండు విశ్వవిభుఁడు ? 76

వ. అనిన విని, యందుఁ గరభాజనుం డి ట్లనియె. నానావతారంబులును, నానా రూపంబులును, బహువిధ వర్ణంబులునుం గలిగి, రాక్షసులను సంహరించి, దుష్టజన నిగ్రహంబును, శిష్టజన పరిపాలనంబును జేయుచుం, గృతయుగంబున శుక్లవర్ణుం డై, చతుర్బాహుం డై, జటా వల్కలకృష్ణాజినోత్తరీయ జపమాలికా దండ కమండలు ధరుం డై, హరి, నిర్మల తపో ధ్యానానుష్ఠాన గరిష్ఠు లైన పురుష శ్రేష్ఠులచేత హంసుండు, [3]సుపర్ణుండు, వైకుంఠుండు, ధర్ముండు, అమలుండు, యోగీశ్వరుండు, ఈశ్వరుండు, పురుషుండు, అవ్యక్తుండు, పరమాత్ముండు అను దివ్యనామంబులం బ్రసిద్ధి వహించి, మొదటియుగంబున గణుతింపంబడు.

---

1. చ్యవనుం డి ట్లనియె (క. చ. గ. జ. డ.) 2. మృదుల పక్వాన్న భోజనములను మాని (తం. వా.) 3. సువర్ణుండు (తం. వా.)

త్రేతాయుగంబున రక్తవర్ణుం డై, బాహుచతుష్క మేఖలాత్రయ విశిష్టుం డై, హిరణ్యకేశుండును, వేదత్రయ స్వరూపుండును, స్రుక్ స్రువా ద్యుపలక్షణ శోభితుండును నై, విష్ణు యజ్ఞ పృశ్నిగర్భ సర్వదే వోరుక్రమ వృషాకపి జయం తోరుగాయాఖ్యల బ్రహ్మవాదులచేత నుతియింపంబడు. ద్వాపరంబున శ్యామల దేహుండును, పీతాంబర ధరుండును, బాహుద్వ యోపశోభితుండును, దివ్యా యుధ ధరుండును, శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలికా విరాజమానుండును, మహారా జోపలక్షణుండును నై, జనార్దన వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యు మ్నానిరుద్ధ [1]ఋషి [2]పురుష [3]మహాత్మ విశ్వ నారాయణ విశ్వరూప సర్వభూతాత్మకాది నామంబుల వెలసి, మూర్ధాభిషిక్తులచేత సన్నుతింపంబడు. కలియుగంబునఁ గృష్ణ వర్ణుండును, గృష్ణనామకుండు నై, భక్త సంరక్షణార్థంబు పుండరీకాక్షుండు, వివిధ యజ్ఞంబులచే సంకీర్తనాదులచేతం బ్రస్తుతింపంబడు. హరిరామ నారాయణ నృసింహ కంసారి నళినోదరాది బహువిధ నామములచే బ్రహ్మవాదులును, మునీంద్రులును, నుతియింపుదురు. మఱియును. 77

తే. ద్రవిడదేశంబునందులఁ దామ్రపర్ణి
[4]సహ్యజా కృతమాలాది సకలనదుల
నెవ్వఁడేనియు భక్తితో నేఁగి యచటఁ
బొదలి తర్పణ మొగిఁ జేయఁ బుణ్య మొదవు. 78

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రశంసింపం దగిన కావేర్యాది మహానదీ పావన జలస్నాన పాన దానంబులను, విష్ణుధ్యాన కథా సుధారస సానుభవంబుల న్నిరూఢు లగు భాగవ తోత్తములు గలిగిరేనియుం, జెడనిపదంబు బొందుదురు. అని, ఋషభకుమారులు భగవత్ ప్రతిబింబంబు లయిన, పరమపురుషులువోలె, విదేహ జనపాలునకు నిశ్శ్రేయస పదప్రాప్తికరంబు లయిన, భగవద్భక్తిధర్మంబు లుపదేశించి, యంత ర్ధానంబు నొందిరి. మిథిలేశ్వరుండును సుజ్ఞానయోగం బంగీకరించి, నిర్వాణ పదంబు నొందె. ఈ యుపాఖ్యానంబు వ్రాసినఁ, బఠించిన, వినిన, నాయు రారో గ్యైశ్వర్యంబులు గలిగి, పుత్ర పౌత్రవంతు లయి, సకల కలికల్మష రహితు లై, విష్ణులోక నివాసు లగుదురు. అని, నారదుండు వసుదేవునకుం జెప్పి, మఱియు.

సీ. కమలాక్షు పదభక్తి కథనముల్ వసుదేవ! విని యఘంబులఁ బాసి వెలసి తీవు
భువనప్రసిద్ధిగాఁ బొలుపొందు సత్కీర్తి కై వల్యలక్ష్మియుఁ గలుగు మీఁద
నారాయణుండు నీ నందనుం డను మోహమెడలించి విష్ణుఁగా నెఱిఁగి కొలువు
మతఁడు నీ తనయుఁ డై యవతరించుటఁ జేసి సిద్ధించె దేహసంశుద్ధి నీకు

1, 2, 3 తం. వా. లలో లేవు. 4. యిలనుగావేరియై ప్రవహించె గాన (అన్ని వ్రా ప్ర.)

తే. సరస సల్లాప సౌహార్ద సౌష్ఠవమునఁ
భావనం జైతి శిశుపాల పౌండ్ర నరక
ముర జరాసంధ యవనులు ముదముతోడ
వాసుదేవునిఁ జెందిరి వైరు లయ్యు. 80

క. దుష్టజన నిగ్రహంబును, శిష్ట ప్రతిపాలనంబు సేయఁగ హరి దా
సృష్టి నవతార మొందెను, స్రష్టృముఖానేక దివిజసంఘము వొగడఁగ. 81

—: బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకుఁ బిలువ వచ్చుట :—

వ. అట్లు గావున లోకరక్షణార్థంబు కృష్ణుం డవతార మెత్తె. అని, హరి భక్తిపరంబు లగు నుపాఖ్యానంబులు నారదుం డుపన్యసించిన విని, విస్మితచిత్తులై, దేవకీ వసుదేవులు కృష్ణునిం బరమాత్మునింగా విచారించిరి. అని, శుకుండు రాజునకుం జెప్పిన, నతండును, "మునీంద్రా! యదువుల నే ప్రకారంబున హరి హరి యించె. సపరివారు లగు బ్రహ్మ రుద్రేంద్ర దిక్పాలక మునీంద్రులు ద్వారకా నగరప్రవేశం బెట్లు చేసిరి. ఏమయ్యె. మఱియుం బరమేశ్వర కథామృతంబు నీను లలరం జవిగొనియు నింకం దనివి సనదు. భక్తరక్షకుం డగు హరి చారిత్రం బే రీతిం జాఁగె. తర్వాతివృత్తాంతం బంతయు నెఱింగింపుము. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 82

అధ్యాయము - ౬

క. సుర గరుడ ఖచర విద్యాధర హర పరమేష్ఠిముఖ సుధాశనులు మునుల్
సరసిజనయనుని గనుఁగొన, నరుదెంచిరి ద్వారవతికి నతిమోదమునన్. 83

క. కని పరమేశుని యాదవ, వనశోభిత పారిజాతు వనరుహనేత్రుం
జనకామిత ఫలదాయకు, వినుతించిరి దివిజు లపుడు వేదోక్తులతోన్. 84

తే. అఖిలలోకేశ! సర్వేశ! యభవ! నీవు
నుదయ మందుట భూభార ముడుపు కొఱకుఁ
బంచ వింశోత్తర శతాబ్ద [1]పరిమితంబు
[2]నయ్యె విచ్చేయు వైకుంఠ హర్మ్యమునకు. 85

వ. అనినఁ గమలభవ భవముఖ నిఖిల సురగణంబుల వచనరబు లి య్యకొని, కృష్ణుండు వారలతోడ యాదవుల కన్యోన్య వైరానుబంధంబులు గల్పించి, వారల హతంబు గావించి, భూభారం బడంచి, యిదె వచ్చెదం బొం డని చెప్పి, వీడ్కొలిపినఁ గమలాసనాది బృందారకులు నిజస్థానంబులకుం జనిరి. అంత. 86

1. పరిమితమ్యెఁ (హ.) 2. గోరివిచ్చేయుమయ్య వైకుంఠమునకు (హ.)

శ్రీకృష్ణుండు దుర్నిమిత్తంబులం గని యాదవులను బ్రభాసతీర్థమునకుఁ బంపుట.

సీ. కాక ఘూకంబులు కనక సౌధములలోఁ బగలు వాపోయెడి బహువిధముల
నశ్వవాలంబుల ననల ముద్భవ మయ్యె నన్నంబు మొలిచె మహాద్భుతముగ
శుకశారికలు రాత్రి సొగసె విస్వరముల జంతువు వేఱొక్క జంతుఁ గనియె
నొగిఁ బౌరగృహముల నుల్కలు నుదయించె బెరసెఁ గావిరి రవిబింబ మపుడు

తే. గాన నుత్పాతములు చాలఁ గానఁబడియె
నరయ నిం దుండవలవదు యదువులార !
తడయ కిపుడ ప్రభాస తీర్థమున కరుగుఁ
డనుచు శ్రీకృష్ణుఁ డెంతయు నానతిచ్చె. 87

క. నారాయణు వచనముల క,పారం బగు సమ్మదమున బలములతోడన్
దార సుత మిత్రయుతు లై, వారణ హయ సమితితోడ వడి నేఁగి రొగిన్. 88

—: శ్రీ కృష్ణమూర్తి యుద్ధవునికి పరమార్థోపదేశము చేయుట :—

వ. అంత. 89

క. జ్ఞానమున నుద్ధవుఁడు దన, మానసమున నెఱిఁగి శ్రీరమాధిప ! హరి ! యో
దీనజన కల్పభూజము !, శ్రీనాయక ! [2]దిక్కు నీవె శ్రితభయహరణా ! 90

వ. ఇట్లు నుతియించి, దేవా ! నీవు యదుక్షయంబు గావించి, చన నే మే విధంబున నిర్వహింతుము. నీ సహచరుల మై, గడపిన మజ్జన భోజన శయనాసనాది కృత్యంబులు మఱవ వచ్చునే. అని యుద్ధవుం డాడిన వాసుదేవుం డి ట్లనియె.

అధ్యాయము - ౭

బ్రహ్మాదిదేవతా ప్రార్థనంబునం జేసి, ధాత్రీభారంబు నివారించితి. ఇంక ద్వారకా నగరంబు నిందుకు సప్తమ దివసంబున సముద్రుండు ముంపంగలవాఁడు. యదు క్షయంబునుం గాగలయది. అంతటం గలియుగంబు ప్రాప్తం బయ్యెడి. అందు మానవులు ధర్మవిరహితులును, నాచారహీనులును, నన్యాయపరులును, నతిరోషులును, [1]మందమతులును, నల్పతరాయువులును, బహురోగ పీడితులును, నిష్ఫలారంభులును, నాస్తికులు నై, యొండొరుల మెచ్చక యుందురు. కావున నీవు సుహృ ద్బాంధవ స్నేహంబు వర్జించి, యింద్రియ సౌఖ్యంబులఁ బోరయక, క్షోణీతలంబునం గల పుణ్యతీ ర్థావగాహనంబు సేయుచు, మానస వా గక్షి శ్రోత్ర ఘ్రాణేంద్రియ గృహ్యమాణం బగు వస్తుజాతంబు నశ్వరంబుగా నెఱుం

1. నుల్కములుదయించె (తం.); నుత్పల లుదయించె (హ.) 2. మాకు నీవెదిక్కని పొగడెన్ (హ.)

గుము. పురుషుండు నానార్థ కామంబుల నంగీకరించి, నిజ గుణదోషంబుల మోహితుం డై యుండు. కావున హస్తిపకుండు గంధనాగంబులను బంధించు చందంబున, నింద్రియంబులను మనోవికారంబులను నిగ్రహించి, యీషణ త్రయంబును వర్జించి, మోదఖేదంబుల సముండవుగా వర్తింపుచు, నీ జగం బంతయు నాత్మాధిష్ఠితంబుగా నెఱింగి, మాయాదుల నాత్మ తత్త్వాధీనంబులుగఁ దెలియుచు, జ్ఞానవిజ్ఞాన యుక్తుండ వై, యాత్మానుభవ సంతుష్టుండ వై, విశ్వంబును నన్నుగా భావించి, వర్తింపవలయు. అని, వాసుదేవుం డానతిచ్చిన, నుద్ధవుండు భక్తివినయంబులం గరంబులు మొగిడ్చి, *మహాత్మా! సన్న్యస్త లక్షణంబు దుష్కరంబు. పామరు లగువా రాచరింపలేరు. నీ మాయచేత భ్రాంతు లై, చేయునది తెలియని సాంసారికులు భవాబ్ధిం గడచి, యెట్లు ముక్తి వడయుదురు. భృత్యుండ నైన నామీఁది యనుగ్రహంబునం జేసి యానతిమ్ము. బ్రహ్మాది దేవతా సముదయంబును బాహ్య వస్తువుల భ్రాంతు లై, పర్యటనంబు సేయుదురు. నీ భక్తు లైన పరమభాగవతులు నమ్మాయావిరసనంబు సేయుదురు. గృహిణీ గృహస్థుల కైన, యతుల కైనను, నిత్యంబును నీ నామ స్మరణంబు మోక్ష సామ్రాజ్యప్రదంబు. కావునఁ బరమేశ్వర! నీదు చరణంబుల శరణంబు నొందెద. కృపారసంబు నాపై నిగుడింపుము. అని, ప్రియసేవకుం డైన యుద్ధవుండు వలికిన, నతనికిఁ గంసమర్దనుం డిట్లనియె. అట్లు పురుషున కాత్మకు నాత్మయె గురు వని యెఱుంగుము. కుపథంబులకుం జనక, సన్మార్గవర్తి వై, పరమం బయిన మన్నివాసంబునకుం జనుము. సర్వ మూలశక్తి సంపన్నుండ నైన నన్ను సాంఖ్యయోగపరులు నిరంతర భావంబులందుఁ బురుషభావంబుగా భావించి, తలంపుచుండుదురు. మఱియు, నేక ద్వి త్రి చతుష్పాద బహుపా దాపాదంబులు నై యుండు జీవజాలంబులలోన ద్విపాదంబులు గల మనుష్యులు మేలు. వారలలోన నిరంతర ధ్యానగరిష్ఠు లైన యోగీంద్రు లుత్తములు. వారలలో సందేహపరులచే నగ్రాహ్యుండగు నన్ను, సత్త్వగుణ గ్రాహ్యునిఁగా నెఱింగి, నిజ చేతః పంకజంబునందు జీవాత్మ పరమాత్మల నేకంబుగాఁ జేసి, శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గ కౌమోదకీ కౌస్తుభాభరణ యుక్తుంగాఁ దలంపుచు నుండు వారలు, పరమ యోగీంద్రు లనియును, పరమ జ్ఞాను లనియును జెప్పి

---

* ఈ వచన భాగమునకు "వ" ప్రతిలో ఈ క్రింది కందములున్నవి.

" నరులు సన్న్యస్తులై? భువి, బరగుట దుష్కరము దాని బరికించితగన్
నిరుపమ నిష్కాముఖులై, చరియింపగలేరు చక్రి చెపు మేర్పడగన్"

" నీ మాయా భ్రాంతులు నై, సామాదిగుణంబులేక సంసారికులై
కామాది గుణము జెందక, భూమిని నెట్లుండవచ్చు పుణ్యచరిత్రా!"

మఱియు, నవధూత యదు సంవాదం బను పురాతనేతి హాసంబు గలదు. చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 91

—: అవధూత యదు సంవాదము :—

ఉ. పంకజనాభుఁ డుద్ధవుని పైఁ గల కూర్మినిఁ జెప్పె నొప్ప [1]నెం
దంకిలి లేక యన్ని దిశలందుఁ జరింపుచు నిత్యతృప్తుఁ డై
శంకర వేషధారి [2]యొక సంయమి యా యదురాజుఁ జేర నే
వంకను నుండి [3]వచ్చి తన వానికి ని ట్లనె నర్థి నేర్పడన్. 92

క. అవధూత వల్కె నంతటఁ, బ్రవిమల విజ్ఞాననిపుణ భవ్యులు గురువుల్
తవిలిన నిరువది నలువురు, నవనిన్ విజ్ఞాని నైతి నని పల్కుటయున్. 93

వ. అంత యదుప్రవరుం డి ట్లనియె. దేహి లోభమోహాదుల వర్జించి, జనార్దనుని సేవిధంబునఁ జేరవచ్చు? నెఱింగింపుము. అనిన, నతం డి ట్లనియె. 94

సీ. పరధన పరదార పరదూషణాదులఁ బరవస్తు చింతఁ దాఁ బరిహరించి
ముదిమిచే రోగము లుదయింప కట మున్న తనువు చంచలతను దగులకుండ
బుద్ధి సంచలతచేఁ బొదలక యటమున్న శ్లేష్మంబు గళమునఁ జేరకుండ
శక్తియుక్తులు మది [4]సన్నగిల్లకమున్న భక్తిభావనచేతఁ బ్రౌఢుఁ డగుచు

తే. దైత్యభంజను దివ్యపాదారవింద
భజన నిజ భక్తిభావనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు
నవ్యయానందమును బొందు ననుదినంబు
[5]నతఁడు గర్మవిముక్తుఁ డౌ ననఘచరిత! 95

ఉ. దారలయందుఁ బుత్త్ర ధన ధాన్యములందు ననేకభంగులం
గూరిమిచేయు మర్త్యుఁ డతిఘోర వియోగజ దుఃఖమగ్నుఁ డై
నేరుపు దక్కి చిక్కువడి నీతి వివేకవిహీనుఁ డై మనో
భారముతోఁ గపోతపతిభంగి నిజంబుగఁ బోవు నష్టమై. 69

---

1. నా, శంకములేక నన్నిదిశలందు (హ.); నా, శంకుఁడు మత్పితామహుఁడు దాఁ బు నాల్గవ తాత యున్నచో (తం.) 2. యగు సంయమి యొక్కరుఁ డేఁగుదేర (తం.) 3. వచ్చితని వానితో ని ట్లనె (హ.); వచ్చితని వానికి ని ట్లనె (తం.)

" అవధూతం ద్విజం కంచి చ్చరంత మకుతోభయం, కవిం నిరీక్ష్యతరుణం యదుః పప్రచ్ఛ ధర్మవిత్ " (7-25) 4. చేవదీయకమున్న (హ.) 5. నరుఁడు (హ.)

వ. ఇందు కొక్క యితిహాసంబు గలదు. మహారణ్యంబున నొక్క కపోతంబు దార సమేతంబుగా నొక్క నికేతనంబు నిర్మించి, యన్యోన్య మోహాతిరేకంబునఁ గొంతకాలంబునకు సంతానసమృద్ధిగలది యై, యపరిమితంబు లైన పిల్లలు దిరుగాడుచుండఁ, గొన్ని మాసంబులు భోగానుభవంబునం బొరలుచుండం, గాల వశంబున నొక్క లుబ్ధకుం డురులొడ్డిన, నందు దారాపత్యంబులు దగులుపడిన, ధైర్యంబు వదలి, మోహాతిరేకంబునం గపోతంబు గళత్ర పుత్ర స్నేహంబునం దాను నందుఁ జొచ్చియు, నధిక చింతాభరంబునం గృశీభూతం బయ్యె. కావున నతితీవ్రం బైన మోహంబు గొఱగాదు. అట్లుగాన, నిరంతర హరి ధ్యాన పరుం డై, భూమి పవన గగన జల కృపీటభవ సోమ సూర్య కపోత [1]తిలిత్స జలధి శలభ ద్విరేఫ గజ మధుమక్షికా హరిణ పాఠీన పింగళా కురర డింభక కుమారికా శరకృ త్సర్ప లూతా సుపేశకృత్తుల సముదయంబు నుండి వాని గుణంబు లెఱింగికొని, యోగీంద్రులు మెలంగుదురు. అనిన. 97

అధ్యాయము - ౮

క. ఇవి దెలియవలయు నాకును, బ్రవిమలమతి వానిఁ దెలియఁబలుకు మనంగ౯ [3]వివరము విను మని కృష్ణుఁడు, సవినయుఁ డగు నుద్ధవునికిఁ జయ్యన చెప్పె౯.98

వ. ఇ వ్విధంబున, భూమివలన సైరణయు, గంధవహునివలన బంధురం బగు పరోప కారంబును, విష్ణుపదంబువలనఁ [4]గాలసృష్ట గుణసాంగత్యంబు లేమియు, నుద కంబు వలన నిత్యశుచిత్వంబును, నగ్నివలన నిర్మలత్వంబును, నిశాకర ప్రభా కరులవలన నధికాల్ప సమత్వ జీవగ్రహణ మోక్షణంబులును, గపోతంబువలనఁ గళత్ర పుత్ర స్నేహంబును, నజగరంబువలన స్వేచ్ఛాసమాగ తాహారంబును, వననిధివలన నుత్సాహ [5]శోషణంబులును, శలభంబువలన శ క్త్యనుకూల కర్మా చరణంబును, భృంగంబువలన సార మాత్రగ్రహణ విశేషంబును, స్తంబేర మంబువలనం గాంతా వైముఖ్యంబును, సరఘువలన నిరంతర సారసంగ్రహ గుణంబును, హరిణంబువలనఁ జింతాపరత్వంబును, జలచరంబువలన జిహ్వాచాప ల్యంబును, బింగళవలన యథాలాభ సంతుష్టియుఁ, గురరంబువలన మోహ పరిత్యాగంబును, డింభకువలన విచారపరిత్యాగంబును, కుమారికవలన సంగ త్యాగంబును, శరకారునివలనం దదేకనిష్ఠయు, దందశూకంబువలనం బరగృహ వాసంబును, నూర్ణనాభివలన సంసారపరిత్యాగంబును, కణుందురువలన లత్యాగత జ్ఞానంబు విడువకుండుటయు, ననంగల వీని గుణంబు లెఱింగి, కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యంబు లను నరిషడ్వర్గంబుల జయించి జరామరణ

1. తిలిప్స (హ. తం. వా.) 2. గ్రమమున (హ.) 3. సృష్టి (హ.) 4. స్వేచ్ఛా విహార సమాగతాహారంబును (తం. వా.) 5. రోషణంబులు(తం. వా.)

విరహితంబుగా వాయువు వశంబు చేసి, గాత్ర [1]పవిత్రత్వంబు కొఱకు షట్కర్మ నిరతుం డై, పుర నగర గ్రామంబులు పరిత్యజించి, పర్వతారణ్యంబుల సంచ రింపుచు, శరీర ధారణార్థంబు నియమిత స్వల్పభోజనుం డై, ఖేదమోదంబులు సరియకా భావించి, లోభమోహంబులు వర్జించి, నిర్జితేంద్రియుం డై నన్నేకాని యొం డెఱుంగక, యాత్మనిష్ఠచేఁ బవిత్రాంతఃకరణుం డైన యోగి నాయందుఁ గలయు. కావున. 99

క. మోహితుఁ డై వసుకాంతా, వాహినిలోఁ జిక్కి క్రూరవశుఁ డై యెవ్వం
డూహాపోహ లెఱుంగక, దేహము నలఁగంగఁ జేయు దీనత నొందున్. 100

వ. ఇందుకుఁ బురాతనవృత్తాంతంబు గలదు. సావధానచిత్తుండ వై వినుము. మిథిలా నగరంబునఁ బింగళ యను గణికారత్నంబు గలదు. దానివలనఁ గొంత పరిజ్ఞా నంబు గొంటి. అ దె ట్లనిన, న మ్మానిని వసుకాంక్షం జేసి, యాత్మసఖుని మొఱంగి, ధనం బిచ్చువానినిం జేకొని, నిజ నికేతనాభ్యంతరంబునకుం గొని, చని, రాత్రి నిద్ర లే కుండుచుం, బుటభేదన విపణి మార్గంబులఁ బర్యటనంబు సలుపుచు, నిద్రాలస్య భావంబున జడను వడి, యర్థాపేక్షం దగిలి, తిరిగి, యలసి, యాత్మసుఖంబు సేయు నాతండే భర్త యని చింతించి, నారాయణు నిట్లు చింతింప, నతని కైవల్యంబు చేరవచ్చు నని విచారించి, నిజ శయనాది స్థానంబులు వర్జించి, [2]వేగిన వాసుదేవ చరణారవింద [3]వందనాభిలాషిణి యై, దేహంబు విద్యుత్ప్రకారం బని చింతించి, పరమతత్త్వంబునందుఁ జిత్తంబు గీలుకొలిపి, ముక్తురా లయ్యె. అని యెఱింగించి. 101

అధ్యాయము – ౯ – ౧౬

క. దేహము నిత్యము గా దని, మోహముఁ దెగఁగోసి శుద్ధ మునివర్తనుఁ డై
గేహము వెలువడి [4]నరుఁ డు,త్సాహమునం జెందు ముక్తిసంపద ననఘా! 102

వ. మఱియు, నొక్క పురాతన పుణ్యకథ వినుము. కనకావతీపురంబున నొక్క ధరా సురుని గన్యకారత్నంబు గలదు. అ వ్వధూతిలకంబు రత్నసమేతంబు లగు కంక ణంబులు ధరియించి, బంధుజనంబులకు నాతిథ్యంబు గావించుకొఱకు, శాలితండు లంబులను రహస్యంబుగా ముసలంబుఁ జేకొని దంచునప్పుడు, కంకణంబు లతి రావంబుగా మ్రోయుచుండ, న ప్పరమపతివ్రత యందుకు [5]నసహ్యపడి, యన్నియు డులిచి, యొక్కటి నిలిపె. అ ట్లేకచిత్తంబునం దత్తఱపడక భగవ దాయత్తం బైన యేక చిత్తంబునం బ్రసన్నచిత్తు లై, నరులు ముక్తు లగుదురు.

1. పవిత్రత్వంబున కరుగుచు (హ.) 2. వేగిరంబ (తం. వా.) 3. వందనాభిలాష యై(హ.)
4. జన, ను (హ.) 5. నసహ్యయై (హ.)

అట్లు గాన, నవిద్యావిద్యలు నా మాయగా విచారించి, కేవల పశుమార్గులుగాక షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్ను లైన యోగీంద్రుల పగిది, సుఖంబు గోరక యుండు వారలు ముక్తులగుదురు. సర్వంబును విష్ణుమాయఁగాఁ దెలియుము. అని, యుద్ధవునికిం జెప్పిన, నతండు, దేవా! నీ రూపం బేలాగునం గానవచ్చు. అనిన, నతం డి ట్లనియె. భక్తి భావనా పరాయణుం డై, కృపాపరతంత్రుం డై, మిత భాషణుం డై, బొంకక, కర్మంబుల మదర్పణంబుగాఁ జేసిన యతండు భాగవతుండు. మత్కథలును మజ్జన్మకర్మంబులును వినుచు, మత్సేవకు లయిన భాగవతులం జూచి, తన గృహంబునకుం గొనిపోయి, మజ్జన పూజన భోజన శయన వినయ ధ్యానంబులం బరితుష్టులం జేసిన యతండును భాగవతుం డనంబడు. ఇ ట్లెంతకాలంబు జీవించు నంతకాలము నడపు నతండు మద్రూపమున వైకుంఠనిలయంబు నొందు. అదియునుం గాక, గంధ పుష్ప ధూప దీప నైవేద్యంబుల లక్ష్మీసమేతుండ నై, శంఖ చక్ర గదా శార్ఙ్గాది యుక్తుండ నైన నన్ను శుక సనకాది యోగీంద్రులు, నంబరీష విభీషణ రుక్మాంగదులు మొదలు గాఁగల భాగవతులు, శాస్త్రాచార చోదితులు గాక, భక్తి భావనా విశేషంబున న న్నెఱుక, నిత్యంబును జింతనాయుక్తు లై న న్నెఱింగిరి. మధురానగరంబునకు హలాయుధ సమేతుండ నై యే నరుగుచో గోపిక లోపికలు లేక భక్తి యోగంబునం జింతించి, ముక్త లైరి. ఇది భక్తియోగ ప్రకారంబు. అని యుద్ధవునికిం జెప్పిన. 103

క. ధ్యానం బే క్రియ నిలుచును, ధ్యానం [1]బే రీతి దగు నుదాత్తచరిత్రా!
ధ్యాన ప్రకార మంతయు, నూనంబుగఁ జెప్పుమయ్య! యుర్వీరమణా! 104

వ. అని యడిగిన, న య్యాదవేంద్రుం డి ట్లని పలుకం దొణంగె. దారు మధ్య భాగంబున ననలంబు సూక్ష్మరూపమున వర్తించుచందంబున, నందం బై, సకల శరీరులయందు నచ్ఛేద్యుండును, నదాహ్యుండును, నశోష్యుండును నైన జీవుండు వసియించియుండు. అనిన, నుద్ధవుం డి ట్లనియె. సనక సనందనాది యోగీంద్రులకు యోగమార్గం బే రీతి నానతిచ్చితివి. అది యే విధం బానతీవే. అని, యభ్యర్థించిన, నతం డి ట్లనియె. వారలు చతుర్ముఖు నడిగిన, నతండు నేనును దెలియనేర ననిన, వారలు విస్మయం బందుచుండ, నే నాసమయంబున హంస స్వరూపుండ నై, వారల కెఱింగించిన తెఱంగు వినుము. పంచేంద్రియంబులకు దృష్టం బైన పదార్థం బనిత్యంబు. నిత్యదృష్టి బ్రహ్మం బని తెలియ

1. ఏరీతిఁదగు (తం. వా.)

వలయు. దేహి కర్మార్జిత దేహుం డై, సంసార మమతల నిరసించి, నిశ్చల జ్ఞాన యుక్తుం డై, మత్పద ప్రాప్తుం డగు. స్వప్నలబ్ధ పదార్థంబు నిజముగాని క్రియఁ గర్మానుభవ పర్యంతంబు కళేబరంబు వర్తించు. అని, సాంఖ్యయోగంబున సన కాదులకు నెఱింగించిన విని, బ్రహ్మ మొదలైన దేవత లెఱింగిరి. వారల వలన భూలోకంబునందుఁ బ్రసిద్ధం బయ్యె. అది గావున నీవును నెఱింగి కొని పుణ్యాశ్రమంబులకుం జనుము. అస్మదీయ భక్తియుక్తు లను హరిపరాయ ణులను నిరసింపక, యట్టి భాగవతుల చరణ రజఃపుంజంబు తన శరీరంబు సోఁకఁ జేయు నతండును, ముద్రాధారణ పరులకును హరి దివ్యనామంబును ధరియించు వారలకును నన్నోదకంబులు నిడు నతండును, వాసుదేవభక్తులం గని హర్షించు వాఁడును, భాగవతులు. అని చెప్పి, మఱియు, సర్వసంగ పరిత్యాగంబుచేసి, యొం డెఱుంగక, నన్నే తలంచు మానవునకు భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకుండ నై, యుండుదు. అని యానతిచ్చిన నుద్ధవుండు, జ్ఞానమార్గం బెరీతి యానతీవలయు. అనిన, హరి యి ట్లనియె. ఏకాంతమానసుం డై, హస్తాబ్జం బూరుద్వయంబున సంధించి, నాసాగ్రంబున నీక్షణంబు నిలిపి, ప్రాణాయామంబున నన్ను హృదయ గతుంగాఁ దలంచి, యష్టాదశ ధారణాయోగ సిద్ధు లెఱింగి, యందు నణిమాదులు ప్రధానసిద్ధులుగాఁ దెలిసి, యింద్రియంబుల బంధించి, మనం బాత్మయందుఁ జేర్చి, యాత్మ నాత్మతోఁ గీలించిన బ్రహ్మపదంబుఁ బొందు భాగవతశ్రేష్ఠు లితరధర్మం బులు మాని, నన్నుం గాంతురు. తొల్లి పాండునందనుం డగు నర్జునుండు యుద్ధ రంగంబున విషాదంబు నొంది, యిట్లు యడిగిన, నతనికి నేఁ జెప్పిన తెఱంగు నెఱింగించెద. [1]భూతంబులందు నాధారభూతంబును, సూక్ష్మంబుల యందు జీవుండును, దుర్జయంబులయందు మనంబును, దేవతలయందుఁ బద్మగర్భుండును వసువులయందు హవ్యవాహుండును, నాదిత్యులయందు విష్ణువును, రుద్రులందు నీలలోహితుండును, బ్రహ్మలయందు భృగువును, ఋషులలోన నారదుండును, ధేనువులయందుఁ గామధేనువును, సిద్ధులలోనం గపిలుండును, దైత్యులలోఁ బ్రహ్లా దుండును, గ్రహంబులలోఁ గళానిధియును, గజంబులలో నైరావతంబును, హయంబులలో నుచ్చైశ్శ్రవంబును, నాగంబులలోన వాసుకియును, మృగంబుల లోనఁ గేసరియును, నాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబును, వర్ణంబులలోన నోంకారంబును, నదులయందు గంగయును, సాగరంబులలో దుగ్ధసాగరంబును, నాయుధంబులలోఁ గార్ముకంబును, గిరులయందు మేరువును, వృక్షంబులలో

---

1. "వా" ప్రతిలో ఈ క్రిందిభాగ మధికముగానున్నది.
చరాచరభూతం బైన జగంబంతయు మదాకారంబుగా భావించి.

నశ్వత్థంబును, నోషధులలోన యవలును, యజ్ఞంబులయందు బ్రహ్మయజ్ఞంబును, వ్రతంబులం దహింసయు, యోగంబులందు నాత్మయోగంబును, స్త్రీలలోన శతరూపయును, భాషణంబులలోన సత్యభాషణంబును, ఋతువులందు వసంతాగమంబును, మాసంబులలో మార్గశీర్షంబును, నక్షత్రంబులలో నభిజిత్తును, యుగంబులయందుఁ గృతయుగంబును, భగవదాకారంబులందు వాసుదేవుండును, యక్షులలోఁ గుబేరుండును, వానరులయం దాంజనేయుండును, రత్నంబులయందుఁ బద్మరాగంబును, దానంబులలో నన్నదానంబును, దిథులయం దేకాదశియు, నరులయందు వైష్ణవుం డై భాగవతప్రవర్తనం బ్రవర్తించు వాఁడును, నివి యన్నియు మద్విభూతులుగా నెఱుంగుము. అని, కృష్ణుం డుద్ధవున కుపన్యసించిన, వెండియు నతం డిట్లనియె. 105

అధ్యాయము - ౧౭ - ౨౮

క. వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు, నిర్ణయముగ నానతిమ్ము నీరజనాభా !
కర్ణ రసాయనముగ నవి, వర్ణింపుము వినెద నేఁడు వనరుహనేత్రా ! 106

వ. అనినఁ గృష్ణుండు నాలుగువర్ణంబుల యుత్పత్తియు, నాలుగాశ్రమంబుల కిట్టిట్టి వర్ణంబు లనియును, నాలుగువేదంబులం జెప్పిన ధర్మంబులును, బ్రవృత్తి నివృత్తి హేతువు లగు పురాణేతిహాస ధర్మశాస్త్రంబులును, వైరాగ్య విజ్ఞానంబులును, నివి మొదలుగాఁగల వన్నియు నెఱింగించి, "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ" అను నుపనిషత్తుల్యం బగు గీతావచన ప్రకారంబున, నెవ్వఁడేనియు నాయందుల మతిఁ దగిలి వర్తించు వాఁడు నే నని పలుకంబడు. పెక్కువిధంబుల వాదంబు లేల? ఎందునుం దగులువడక నామీఁద తలంపు గలిగి వర్తింపుము. అనిన, నుద్ధవుం డిట్లనియె. 107

క. తెలియనివి కొన్ని చెప్పితి, తెలియఁగఁగల వెల్ల నింకఁ దెలుపుము కృష్ణా !
వల నెఱిఁగి తెలియవలయును, నలినాసనజనక ! భక్తనతపదయుగళా ! 108

వ. అని యుద్ధవుం డడిగినఁ, బుండరీకాక్షుండు నీ ప్రశ్నంబులు దుర్లభంబు లైనను, వినుము. నియమ శమ దమాదులు తపంబు లనంబడు. సుఖదుఃఖంబులు స్వర్గనరకంబు లనంబడు. అవి యెవ్వి యనిన, మౌనవ్రత బ్రహ్మచర్య క్షమా జపతపంబులును, నతిథి సత్కారంబులును, నరహితంబును, నివి మొదలయినవి నియమంబులు. ఇంద్రియనిగ్రహంబును, శత్రు మిత్ర సమత్వంబును, శమం బనఁ బరఁగు. మూఢజనులకు జ్ఞానోపదేశార్థంబుగఁ గామ్యత్యాగంబును, సమదర్శనంబును, వైష్ణవసమూహంబులందు భక్తియుఁ, బ్రాణాయామంబునఁ జిత్తశుద్ధి నొంది, నిత్యతృప్తుఁ డౌటయు దమంబు, ఇట్టి నియమాది గుణసహితత్వంబును, మద్భక్తి

సాహిత్యంబును, ననునదియె సుఖంబు. న న్నెఱుంగక తమోగుణంబునం బరఁగు టయే దుఃఖం బనంబడు. బంధు గురు జనంబు లనియెడు భేదబుద్ధి నొంది, శరీరంబు నిజ గృహంబుగా భావించినవాఁడె దరిద్రుండు. ఇంద్రియ నిరసనుండును, గృపణ గుణ విరక్తుండు నైన వాఁడే యీశ్వరుండు. నాయందుఁ దలంపు నిలిపి, కర్మ యోగంబునందును, భక్తియోగంబునందును, వాత్సల్యంబు గలిగి, జనకాదులు కైవల్యంబుఁ జెందిరి. భక్తియోగంబునం జేసి, [1]శబరీ ప్రహ్లాద ముచుకుందాదులు పరమపద ప్రాప్తులైరి. అది గావున, నిది యెఱింగి, నిరంతర భక్తియోగం బధికంబుగా మనంబున నిలుపుము. మృణ్మయం బైన ఘటంబున జలంబులు జాలుగొను తెఱంగున, దినదినంబునకు నాయువు క్షయం బై, మృత్యువు సన్ని హితం బై వచ్చు. కావున, నిది యెఱింగి, నిరంతరంబును న న్నేమఱక తలంచు నతండు నాకుం బ్రియుండు. 109

క. గర్భమునఁ బరిజ్ఞానము, నిర్భర మై యుండు జీవునికిఁ దుది నతఁ డా
విర్భూతుఁ డైనఁ జెడు నం, తర్భావంబునను బోధ మంతయు ననఘా! 110

వ. అట్లు గావున, జనుండు బాల్య కైశోర కౌమార వయోవిశేషంబుల వెనుక నైన న న్నెఱింగెనేనిఁ, గృతకృత్యుం డగు. సంప ద్గర్వాంధుఁ డైన, నంధకార కూపంబునం బడు. వానిని దరిద్రునిఁగాఁ జేసిన జ్ఞాని యై, యస్మత్పాదారవింద వందనాభి[2]లాషి యై ముక్తుం డగు. అట్లు గావున దేహాభిమానంబు వర్జించి, యైహికాముష్మిక సుఖంబులం గోరక, మనంబుఁ గుదియించి, యేప్రొద్దు న్నన్నుఁ దలంచువాఁడు వైకుంఠపద ప్రాప్తుం డగు. నేను నతని విడువం జాలక, వెంట నరుగుదు. నారదాది మునులు భక్తిభావంబునం జేసి, నాస్వరూపం బై మనిరి. అని యుద్ధవునకుం జెప్పిన, నుద్ధవుం డి ట్లనియె. 111

క. అయ్యా! దేవ! జనార్దన!, నెయ్యంబున సృష్టికర్త నేర్పరి యై తా
నొయ్యన నడపును నెవ్వఁడు, చయ్యన నెఱిఁగింపు నాకు సర్వజ్ఞనిధీ! 112

వ. అనుటయు, హరి యుద్ధవునకుం జెప్పె. ఇట్లు మత్ప్రేరితంబు లై, మహదాది గుణంబులు కూడి, యండం బై, యుద్భవించె. ఆ యండంబువలన నే నుద్భ వించితిని. అంత నా నాభివివరంబున బ్రహ్మ యుదయించె. అంత సాగరారణ్య నదీ నద సంఘంబులు మొదలుగాఁగల జగన్నిర్మాణంబు నతనివలనం గల్పించి తిని. అంత శతానందునకు, శతాబ్దంబులు పరిపూర్ణం బయిన, ధాత్రి గంధంబం దడంగును. ఆ గంధం బుదకంబునం గలయును. ఉదకంబు రసంబున లీనం బగును.

1. బలి శబరీ (తం. వా.) 2. లాషుఁడై (హ.)

ఆ రసంబు తేజోరూపం బగును. ఆ తేజంబు రూపంబున సంక్రమించును. ఆ రూపంబు వాయువందుం గలయు. వాయువు స్పర్శ గుణ సంగ్రాహ్యాం బైన, నా స్పర్శగుణం బాకాశంబున లయం బగును. ఆ యాకాశంబు శబ్దతన్మాత్రలచే గ్రసియింపఁబడిన, నింద్రియంబులు మనో వైకారిక గుణంబులం గూడి, యీశ్వరునిం బొంది, యీశ్వరరూపంబుఁ దాల్చు. ఏను రజస్సత్త్వ తమోగుణ సహితుండ నై, త్రిమూర్తులు వహించి, జగదుత్పత్తి స్థితి లయ కారణుండ నై వర్తించుదు. కావున నీ రహస్యంబు నీకు నుపదేశించితి. పరమ పావనుండవుఁ బరమభక్తి యుతుండవుఁ గమ్మని చెప్పె. అంత. 113

అధ్యాయము - ౨౭

తే. రూపు లేని నీకు రూఢిగా యోగులు
రూపు నిల్పి నిన్ను రుచిర భక్తిఁ
గొల్చి యుండ వారి కోర్కెల నిచ్చెద
వేమిలాగు మాకు నెఱుఁగఁ బలుకు. 114

వ. అని యుద్ధవుం డడిగిన, నారాయణుం డిట్లనియె. నేను సర్వవర్ణంబులకు సమం బయిన పూజాప్రకారం బెఱింగించెద. ఆచారంబునం జేసి, యొక్క స్వరూపంబును, బాషాణ మృణ్మయ దారువులం గల్పించి, [1]నారూపంబుగా నిల్పికొని, కొందఱు పూజింతురు. కాంస్య, త్రపు, రజత, కాంచన, ప్రతిమా విశేషంబు లుత్తమంబులు. ఇట్లు నా రూపంబులందు మద్భావం బుంచి, కొల్చిన వారలకు నేఁ బ్రసన్నుండ నగుదును. ఈ లోకంబున మనుష్యులకు ధ్యానంబు నిలువనేరదు. కావునం బ్రతిమా విశేషంబు లనేకంబులు గలవు. వానియందు సౌందర్య సారంబులును, మనోహారంబులును నైన రూపంబుల నే నుందు. కావున దుగ్ధార్ణవ శాయిగా భావించి, ధౌతాంబరాభరణ మాల్యానులేపనంబులను, దివ్యాన్నపానంబులను, షోడశోపచార పూజా ప్రకారంబులను, రాజోపచారం బులను, బాహ్యపూజా విధానంబులను నాచరించి, మనస్సంకల్పితంబు లయిన పదార్థంబులు సమర్పించి, నిత్యంబును నాభ్యంతర పూజావిధానంబులఁ బరి తుష్టునిం జేసి, దివ్యాంబరాభరణ మాల్యాను శోభితుండును, శంఖ చక్ర కిరీటా ద్యలంకార భూషితుండును, దివ్యమంగళ విగ్రహుండునుం గాఁ దలంచి, ధ్యాన పరవశుం డయిన యతండు నాయందులం గలయు. ఉద్ధవా! నీవు నీ ప్రకా రంబు గరిష్ఠనిష్ఠాతిశయంబున యోగనిష్ఠుండ వై, బదరికాశ్రమంబుఁ జేరి మత్కథితం బైన సాంఖ్యయోగం బంతరంగంబున నిలుపుకొని, కలియుగావ

1. యందు వారూపంబు (హ.)

సాన పర్యంతంబు వర్తింపుము. అని య ప్పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన, నుద్ధవుండు నానందభరి తాంతరంగుం డై, తత్పాదారవిందంబులు హృదయంబునం జేర్చి కొని, పావనం బయిన బదరికాశ్రమంబునకు నరిగె. అని, శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పుటయును. 115

క. చెప్పిన విని రాజేంద్రుఁడు, చొప్పడ శ్రీకృష్ణుకథలు చోద్యము గాఁగన్
జెప్పినఁ దనియదు చిత్తం, బొప్పుగ మునిచంద్ర! నాకు [1]నుత్తము లొప్పన్.

అధ్యాయము-౩౦

యాదవు లన్యోన్య కలహంబున మడియ శ్రీకృష్ణ బలరాములు వైకుంఠంబున కరుగుట.

తే. అంతటను గృష్ణుఁ డేమయ్యె నరసిచూడ
యదువు లెట్టులు వర్తించి రేర్పడంగ
ద్వారకా పట్టణం బె వ్విధమున నుండె
మునిజనశ్రేష్ఠ! యానతీ ముదముతోడ. 117

వ. అనిన రాజునకు శుకుం డి ట్లనియె. వాసుదేవుం, డన్యాయ ప్రవర్తకు లగు దుష్టుల సంహరించి, న్యాయప్రవర్తకు లగు శిష్టులఁ బరిపాలనంబు చేసి, బలరామ సమేతంబుగా ద్వారకానగరంబు వెడలినం గని, యాదవులు దమలోఁ దాము మదిరాపాన మత్తు లై, మత్సరంబున నుత్సాహకలహంబునకుం గమకించి, కరి తురగ రథ పదాతి బలంబులతో ననర్గళంబుగా యుద్ధసన్నద్ధు లై యుద్ధంబునకుం జొచ్చి, మునిశాప కారణంబున నుత్తుంగంబు లైన [2]తుంగ సమూహంబులం బడలు వడం బొడుచుచునుం [3]దాఁకు నప్పుడు, నవియును వజ్రాయుధ [4]సమానంబు లై తాఁకిన, ఖండనంబునం గడికండంబు లై [5]యొరగు కబంధంబులును, వికలంబు లైన యంగంబులును, విభ్రష్టంబు లైన రథంబులును, వికటంబు లైన శకటంబులును, వ్రాలెడి యశ్వంబులును, మ్రొగ్గెడి గజంబులు నై, య య్యాయోధనంబున నందఱుం బొలియుటకు నగి, నగధరుండును రాముండునుం జని చని, యంత నీలాంబరుండు వేఱొక త్రోవం బోయి, యోగమార్గంబున ననంతునిం గలసె. అ ప్పరమేశ్వరుండును మఱియొక మార్గంబునం జని, యొక్క నికుంజపుంజంబు చాటున విశ్రమించుటం జేసి, చరణంబు వేఱొక చరణంబుమీఁద సంఘటించి, చంచలంబుగా వినోదంబులు

1. యోగులు చెప్పన్ (క.); యోగులు మెచ్చన్ (తం. వా.) 2. తురంగ(హ. తం. వా.) 3. తాఁక నవియును వజ్రాయుధ (హ.); తాఁకునప్పుడు వజ్రాయుధ (తం. వా.) 4. సమానంబులై యొండొరులం దాఁకి (హ. తం. వా.) 5. యొఱలు (హ. తం. వా.)

సలుపు సమయంబున, నొక్క లుబ్ధకుండు మృగవధార్థంబుగా వచ్చి, దిక్కులు నిక్కి నిరీక్షింపుచుండ, వృక్షంబు చాటున న ప్పరమపురుషుని చరణంబు హరిణ కర్ణంబు గాఁబోలు నని, దానిఁ గని, శరంబు శరాసనంబునందు సంధానంబుచేసి, యేసిన, నతండు హాహారవంబునం గదలుచుండ న ప్పరమేశ్వరుని సన్నిధానంబు నకు వచ్చి, జగన్నాథుంగాఁ దెలిసి, భయంబున, మహాపరాధుండను, బాపచిత్తుం డను, గుటిలప్రచారుండ నని, యనేకవిధ దీనాలాపంబులం బలుకుచు, బాష్పజల ధారాసిక్త వదనుం డైన, సరోజనేత్రుండు వానిం గరుణించి, యి ట్లనియె. నీ వేల జాలింబడెదు. పూర్వజన్మ కర్మంబు లెంతవారికి నైన ననుభావ్యంబులు గాని, యూరకపోవనేరవు. నీవు నిమిత్తమాత్రుండ [1]వింతియ. అని వానికిం దెలిపిన, వాఁడు మహాపరాధు లైన వా రూరక పోవరు. దేవ బ్రాహ్మణ గురు ద్రోహులకు నిలువ నెట్లగు? అని పవిత్రాంతఃకరణుం డై, ప్రాయోపవేశంబునం బ్రాణంబులు వర్జించి, వైకుంఠ పదప్రాప్తుం డయ్యె. అప్పుడు. 118

క. దారుకుఁడు గనియె నంతటఁ, జారు నిరూఢావధాను సర్వజ్ఞు హరిన్
మేరుసమధీరు దనుజవి, దారుని నేకాంతపరునిఁ దద్దయు వేడ్కన్. 119

వ. కని, యత్యంత భయ భక్తి తాత్పర్యంబుల ముకుళిత కరకమలుం డై, యి ట్లనియె. 120

తే. నిన్నుఁ జూడని కన్నులు నిష్ఫలములు
నిన్ను నొడువని జిహ్వ దా నీరసంబు
నిన్నుఁ గానని దినములు నింద్యము లగుఁ
గన్నులను జూచి మమ్మును గారవింపు. 121

వ. అనుచు, నా దారుకుండు నిర్వేదనపరుం డై, యి ట్లని విన్నవించె. యాదవ సముద్రం బడంగె. బంధు గురు మిత్ర జనంబు లక్కడక్కడం బోయిరి. ద్వార కకుం బోయి, సుహృజ్జనంబులం గూడి, యే నుందు. అని పలుకు నవసరంబున, దివ్యాయుధంబులును, దివ్యరథ రథ్యంబులును, నంతర్ధానంబు నొందె. నారాయ ణుండును వానితో, నక్రూర విదురులకు నీ వృత్తాంతం బంతయుఁ జెప్పుము. సవ్యసాచిం గని, స్త్రీ బాల గురు వృద్ధజనంబులఁ గరిపురంబునకుఁ గొని చను మనుము. పొమ్ము. అనిన, వాఁడును మరలి చని, కృష్ణుని వాక్యంబులు సవిస్త రంబుగాఁ జెప్పె. అట్లు చేయ, నక్షణంబ ద్వారకానగరంబు పరిపూర్ణజలం బై మునింగె. అంత, నెవ్వరికిం జనరాక యుండె.

1. ఇంతియకాని (హ. తం. వా.)

అధ్యాయము - ౩౧

అప్పరమేశ్వరుండును శతకోటి సూర్య దివ్యతేజో విభాసితుం డై వెడలి, నారదాది మునిగణంబులును, బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలును, జయ జయ శబ్దంబులతోడం గదలి రా నిజపదంబున కరిగె. నారాయణ విగ్రహంబు జలధిప్రాంతంబున జగన్నాథస్వరూపం బై యుండె. అని శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె. అని చెప్పి. 122

క. ఈ కథ విన్నను వ్రాసినఁ, బ్రాకటముగ లక్ష్మి యశము భాగ్యము గలుగుఁ
జేకొని యాయువు ఘనుఁ డై, లోకములో నుండు నరుఁడు లోకులు వొగడన్.

క. రాజీవసదృశనయన ! వి, రాజిత [1]శుభదాభిధేయ ! రాజవినుత ! వి
భ్రాజితకీర్తి [2]లతావృత ! రాజీవభవాది జనక ! రఘుకుల తిలకా! 124

మాలిని. ధరణిదుహితృ రంతా ! ధర్మమా ర్గావగంతా !
నిరుపమ నయవంతా ! నిర్జరారాతి హంతా !
గురు బుధ సుఖకర్తా ! [2]కోసల క్షోణిభర్తా !
సురభయ పరిహర్తా ! సూరి చేతోవిహర్తా ! 125

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రియశిష్య వెలిగందల నారాయణాఖ్య ప్రణీతం బైన, శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందుఁ గృష్ణుండు భూభారంబు వాపి, యాదవుల కన్యోన్య వైరానుబంధంబు గల్పించి, వారల హతంబు గావించుటయు, విదేహర్షభ సంవాదంబును, నారాయణముని చరిత్రంబును, నాల్గుయుగంబుల హరి నాల్గు వర్ణంబు లై వర్తించుటయు, బ్రహ్మాదిదేవతలు ద్వారకానగరంబునకుం జని, కృష్ణుం బ్రార్థించి, నిజపదంబునకు రమ్మనుటయు, నవధూత యదు సంవాదంబును, నుద్ధవునకుఁ గృష్ణుండు నానావిధంబు లైన యుపాఖ్యానంబు లెఱింగించుటయు, నారాయణప్రకారం బంతయు దారుకుం డెఱింగి వచ్చి, ద్వారకావాసులకుం జెప్పుటయుఁ, గృష్ణుండు దన దివ్యతేజంబుతోఁ బరమాత్మం గూడుటయు నను కథలు గల యేకాదశస్కంధము సంపూర్ణము.

---

1. సుగుణా ! విదేహా. (వ్రా. ప్ర.) 2. సుధావృత, రాజీవ భవాండభాండ (తం. వా.)
3. క్రూరమారీచ హర్తా (క.)

ఓమ్

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

ద్వా ద శ స్కం ధ ము

—: భవిష్య న్నరపాలరాజ్య పరిపాలన కాలనిర్ణయానువర్ణనము :—

క. శ్రీమరుదశనపతి శయన!, కామిత ముని రాజయోగి కల్పద్రుమ! [1]భూ
కామ! ఘన జనక వరనృప, జామాతృవరేశ! రామచంద్రమహీశా! 1

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డయిన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు పరీక్షిన్న రేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుండు వాసుదేవ నిర్యాణపర్యంతంబు తజ్జన్మకర్మంబులు సెప్పిన విని, సంతసం బంది, య న్నరపాల పుంగవుండు, మహాత్మా! నారాయణ కథాప్రపంచంబును, దద్గుణంబులును, నాచారవిధియును, జీవాత్మ భేదంబును, హరిపూజా విధానంబును, జ్ఞానయోగ ప్రకారంబును, మొదలయినవి యెఱింగించి, జ్ఞానవంతుంగాఁ జేసి, మన్నించితివి. ఇంక భావికార్యంబు లన్నియు నెఱింగింపుము. అనిన శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 2

అధ్యాయము - ౧

క. నరవర! యీ ప్రశ్నమునకు, సరి చెప్పఁగరాదు నాదు సామర్థ్యముచేఁ
బరికించి నీకుఁ జెప్పెదఁ, గర మొప్పఁగ భావి కాలగతులన్ వరుసన్. 3

వ. అందు రాజులప్రకారం బెఱింగించెద. బృహద్రథునకుం బురంజయుండు పుట్టును. వానికి శునకుం డనెడువాఁడు మంత్రి యై, పురంజయునిం జంపి, తాను రాజ్యం బేలుచుండ, నంతఁ గొంతకాలంబున కతనికిం గుమారుఁ డుదయించిన, వానికిం బ్రద్యోతననామం బిడి, యతనికిం బట్టంబు గట్టును. ఆభూభుజునకు[2]విశాఖయూపుం డుదయించఁగలఁడు. ఆతనికి [3]నందివర్ధనుండు జనియించు. ఈ యేవురు నూట ముప్పదియెనిమిది సంవత్సరంబులు వసుంధరాపరిపాలనంబునం బెంపు వడయుదురు. తదనంతరంబ, [3]శిశునాభుం డను పార్థివుం డుదయించు. ఆ మూర్ధాభిషిక్తు

---

1. ఉద్దామ (తం. వా.) 2. విశ్వరూపుండు (హ.); విశాఖరూపుండు (తం. వా.)
3. "నందివర్ధః" (మూ 1-3) 4. శిశునాగుండను (తం. వా.)

నకుఁ [1]గాకవర్ణుండు జనియించు. ఆ రాజన్యునకు [2]క్షేమవర్మ్ముఁ డుదయించఁ గలఁడు. ఆ పృథ్వీపతికి [3]క్షేత్రజ్ఞుఁడును, నతనికి విధిసారుండును, విధిసారున కజాతశత్రుండును, నా భూపాలునకు దర్భకుండును, దర్భకునికి నజయుండును, నతనికి [4]నందివర్ధనుండును, నతనికి మహానందియు ననంగల శైశునాభులు పదుగురు నరపాలకు లుద్భవించి, షష్ట్యుత్తర త్రిశతహాయనంబులు కలికాలమందు ధరాతలం బేలెదరు. అంతట మహానందికి శూద్రస్త్రీ గర్భంబున నతిబలశాలి యైన మహాపద్మపతి యను నందుం డుదయించు. అతనితో క్షత్త్రియవంశం బణఁగిపోఁగలదు. ఆ సమయంబున నరపతులు శూద్రప్రాయు లై, ధర్మవిరహితు లై, తిరుగుచుండ, మహాపద్మునకు సుమాల్యుండు మొద లయిన యెనమండ్రు కుమారు లుదయించెదరు. వారు నూఱు సంవత్సరంబులు క్షోణీతలం బేలెదరు. అంతటఁ గార్మ్మకుండు మొదలుగా రాజనవకంబు నందాఖ్యలం జనియించు. ఆ నవనందుల నొక భూసురోత్తముం డున్మూలనంబు సేయు. అప్పుడు వారు లేమిని మౌర్యులు గొంతకాలం బీ జగతీతలంబు నేలుదురు. అత్తఱి నా భూదేవుండు చంద్రగుప్తుం డను వాని నందరాజ్యమునందు నభిషిక్తునిఁగాఁ జేయఁ గలఁడు. అంత నా చంద్రగుప్తునకు [5]వారిసారుండును, వానికి నశోకవర్ధనుండును, నతనికి సుయశస్సును, వానికి సంయతుండును, న మ్మహానీయునకు శాలిశూకుండును, నతనికి సోమశర్మ్మండును, వానికి శతధన్వుండును, న వ్వీరునకు బృహద్రథుండు నుదయించెదరు. మౌర్యులతోఁ జేరిన యీ పదుగురును, సప్తత్రింశ దుత్తరశతాబ్దంబులు నిష్కంటకంబుగా భూపరిపాలనంబు సేసెదరు. [6]ఆ సమయంబున బృహద్రథుని సేనాపతి యగు పుష్యమిత్రుఁడు, శుంగాన్వయుఁ డతని వధించి, రాజ్యంబు గైకొను. అతనికి నగ్నిమిత్రుం డను నరపతి పుట్టఁ గలవాఁడు. వానికి సుజ్యేష్ఠుండును, సుజ్యేష్ఠునకు వసుమిత్రుండును, నతనికి భద్రకుండును,భద్రుకునకుఁ [7]బుళిందుండును, నాశూరునకు [8]ఘోషుండును, వానికి [9]వజ్రమిత్రుండును, అతనికి భాగవతుండును, వానికి [10]దేవహూతియు, జనించెదరు. ఈ శుంగులు పదుగురును [11]ద్వాదశోత్తరశత హాయనంబు లుర్వీపతు లయ్యెదరు. అంతమీఁదట [12]నల్పగుణు లైన కణ్వులు భూమినిఁ బాలింతురు. శుంగకుల కంజాతుం డయిన దేవహూతిని [13]గణ్వుఁడును, నమాత్యుండు నగు వసుదేవుం

1. "కాంకవణః" (మూ.) 2. "క్షేమధన్వా" (మూ.) 3. "క్షేత్రజక్షత్ర ధర్మజః" (1-4) 4. శైశునాగుండును (హ.) 5. వారిసాభుండును (హ.) 6. "పుష్యమిత్రస్తు శుంగాహ్వ స్స్వయం రాజ్యం కరిష్యతి" (1-16) 7. కళిందుఁడు (మూ1-17) 8. యోగుఁడు (మూ.) 9. ధ్వజమిత్రుఁడు (మూ.) 10. దేవభూతి(తం.వా.) 11. "వర్ష శతాధికమ్"అని మూలము. 12. చూ. మూ. (1-19) 13. చూ. మూ. (1-20)

డనువాఁడు వధియించి, రాజ్యం బేలు. వానికి భూమిత్రుండును, నా మహానుభావు నకు నారాయణుండును గలిగెదరు. కణ్వవంశజు లయిన వీరలు మున్నూట నలువదేను సంవత్సరంబులు మేదినీతలం బేలుదురు. మఱియును. 4

క. చతురత నీ క్షితి నేలియు, మతి మోహము విడువలేక మానవనాథుల్
సతతముఁ దమ కీ కాలం, బతిచంచల మగుట నెఱుఁగరయ్యా! మహాత్మా! 5

క. నరపతుల మహిమ నంతను, నురగాధిపుఁ డైన నొడువ నోపఁడు ధాత్రిం
జిరకాల మేలి యుండే, పరువడి నణఁగుదురు వారు భ్రాంతులు నగుచున్. 6

క. గజతురగాది శ్రీలను, నిజ మని నమ్మంగరాదు నిత్యమును హరిన్
గజగిజ లేక తలంచిన, సుజనులకును నతనియందుఁ జొరఁగావచ్చున్. 7

వ. మఱియును, గణ్వవంశజుఁ డగు సుశర్మం డను రా జుదయించిన, వాని హింసించి, తద్భృత్యుం డంధ్రజాతీయుం డయిన వృషలుం డధర్మమార్గవర్తియై, వసుమతీచక్రం బవక్రుం డై యేలు. అంత వాని యనుజుండు [1]కృష్ణుం డను వాఁడు రాజై, నిలుచు. ఆ మహామూర్తికి శాతకర్ణుండును, వానికి పౌర్ణమాసుండును, నతనికి లంబోదరుండును, వానికి [2]శిబిలకుండును, నతనికి మేఘ[3]స్వాతియును, వానికి దండమానుఁడును, వానికి హాలేయుం డగు నరిష్టకర్మయు, నతనికిఁ దిలకుండును, నతనికిఁ [4]బురీషసేతుండును, వానికి [5]సునందనుండును, నా రాజశేఖరునకు [7]వృకుండును, వృకునకు జటాపుండును, జటాపునకు [7]శివస్వాతియును, వానికి నరిందముండును, నా భూమీశునకు గోమతియును వానికిఁ [8]బురీమంతుండును, [9]నతనికి దేవశీర్షుండును, వానికి శివస్కందుండును, నతనికి యజ్ఞ[10]శీలుండును, నా భవ్యునకు శ్రుతస్కందుండును, వానికి యజ్ఞశత్రుఁడును, వానికి విజయుండును, విజయునకుఁ జంద్రబీజుండును, నతనికి సులోమధియును, నిట్లు పెక్కం డ్రుదయించి, నన్నూట యేఁబదియాఱు సంవత్సరంబులు ధాత్రిం బాలించెదరు. అంతట నాభీరు లేడుగురు, [11]గర్దభులు పదుండ్రును, గంకవంశజులు పదార్గురు, యవను లెనమండ్రు, బర్బరులు పదునలుగురు దేశాధీశు లై యేలెదరు. మఱియుఁ [12]మురుండులు పదుముగ్గురును, బదునలుగురు [13]మౌనులును, [14]వెయ్యిన్ని తొమ్మనూట తొమ్మిది హాయనంబులు

---

1 కృష్ణనాథుండనువాఁడు (హా.) 2. జిబిలకుండు (హా.); ఁజిబిలకుండు (తం. వా.); "శిబిలకః" అని మూలము. 3. "స్వాది" (మూ.) 4. బురుషసేనుండును (హా) 5. "సుదర్శనః" (అని మూ.) 6. చకోరుఁడు (మూ.) 7. శివస్వామి (హా.); "శివస్వాతి రరిందమః" (మూ. 1-26) 8. పూతిమంతుఁడు (హా.) మూ. (1-26) 9. "వీరోవేద శ్శివస్కందః" మూ. (1-27) 10. శీర్షుండును (హా.) 11. బర్బరులు....పదునలుగురు (హా.) 12. గరుండులు (హా.); గురుండులు (తం.వా.) 13. మౌలులు (హా.) 14. వేయుం దొమ్మ (తం. వా.)

గర్వాంధు లై, యేలెదరు. అటమీఁద నా మౌలివంశజు లగు పదునొకండు మంది త్రిశతయుతం బైన వత్సరంబులు మత్సరంబున నేలెదరు. ఆ సమయం బునఁ గై లికిలు లను యవనులు భూపతు లగుదురు. అందు [1]భూతనందుండును; [2]యవభంగిరుండును, శిశునందుండును, దద్భ్రాత యగు యశోనందుండును, ప్రవీరకుండును, వీరలు వీరు లై, పదుత్తరశత హాయనంబు లేలెదరు. అంత నా రాజులకుఁ బదుముగ్గురు కుమారు లుదయించి, యందు నార్గురు బాహ్లిక దేశాధిపతు లయ్యెదరు. కడమ యేడ్గురును కోసలాధిపతు లయ్యెదరు. అంత వైడూర్యపతులు నిషధాధిపతు లై యుండెదరు. పురంజయుండు మగధదేశాధి పతి యై పుట్టు. అంత నతండు పుళింద యదు మద్రదేశ వాసు లగు హీనజాతి జనులు బ్రహ్మజ్ఞాన హీను లై, హరిభక్తి విరహితు లై యుండ, వారికి ధర్మోపదేశంబు చేసి, నారాయణభక్తి నిత్యంబు నుండునట్లుగాఁ జేసి, బల పరాక్రమవంతుం డై, క్షత్త్రియవంశంబు లడంచి, [3]పద్మావతీ నగర పరిపాలకుం డై, గంగానది మొదలు ప్రయాగవఱకుఁ గల భూమి నేలఁగలఁడు. సౌరాష్ట్ర, అవంతి, ఆభీర, అర్బుద మాళవదేశాధిపతులు వ్రాత్యబ్రాహ్మణు లయి, శూద్ర ప్రాయు లై, యుండఁగలరు. వారు సింధుతీరంబులను, చంద్రభాగా ప్రాంతం బులను, గాంచీ కాశ్మీర మండలంబు నేలెదరు. మఱియు నత్తఱి శూద్రులును, మ్లేచ్ఛులును, బ్రహ్మతేజో హీను లయిన బ్రాహ్మణులును, భూభాగంబులం బరిపాలింతురు. మఱియు, వీరలు రాజరూపు లయిన మ్లేచ్ఛు లై, ధర్మ సత్య దయా హీను లై, క్రోధ మాత్సర్యంబుల, స్త్రీ బాల గో ద్విజాతుల వధి యింప రోయక, పరధన పరస్త్రీ పరు లై, రజ స్తమో గుణరతు లై, యల్ప జీవు లై, యల్పబలు లై, హరి చరణారవింద మకరంద రసాస్వాదులు గాక, తమలో నన్యోన్య వైరానుబంధు లై, సంగ్రామరంగంబుల హతు లయ్యెదరు. ఆ సమయంబునం బ్రజలు తచ్ఛీల వేష భాషాదుల ననుసరించి యుండెదరు. 8
కావున.

అధ్యాయము - ౨

క. దినదినమును ధర్మంబులు, ననయము ధర నడఁగిపోవు నాశ్చర్యముగా
విను వర్ణచతుష్కములో, నెనయఁగ ధనవంతుఁ డైన [4]నేలు ధరిత్రిన్. 9

క. బలవంతుఁ డైనవాఁడే, కులహీనుం డైన దొడ్డ గుణవంతుఁ డగున్
గలిమియు బలిమియుఁ గలిగిన, నిలలోపల రా జతండె యే మనవచ్చున్. 10

---

1. అంత (హా. వా.) 2. అవభంగిరుండు (హా. వా.); వంగిరుండు (తం.) 3. "పద్మ వతి" (మూ.) 4. నెగడు (హా.)

వ. అట్లుగాన, జనంబులు లోభు లై, జారత్వ చోరత్వాదులచేత దయాహీను లై, వన్యశాక మూల ఫలంబులను భుజింపుచు, వన గిరి దుర్గంబులం గృహీభూతు లై, దుర్భిక్ష శీతవాతాతప క్షుధాతాపంబుల చేత భయపడి, ధైర్యహీను లై, యల్పాయుష్కులు, నల్పతర శరీరులు నై యుండ, రాజులు చోరు లై, సంచరింపుచు, నధర్మ ప్రవర్తను లై, వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు వదలి, శూద్రప్రాయు లై, యుండెదరు. అంత నోషధు లల్పఫలదంబులు, మేఘంబులు జలశూన్యంబులు, సస్యంబులు నిస్సారంబులు నగును. ఇట్లు ధర్మ మార్గంబు లేకయున్న యెడ, ముకుందుండు దుష్టనిగ్రహ శిష్టపరిపాలనంబు కొఱకు, శంబలగ్రామంబున విష్ణుయశుం డను విప్రునకుఁ బుత్రత్వంబు నొంది, కల్క్యవతారుం డై, దేవతాబృందంబులు నిరీక్షింప, దేవదత్త ఘోటకారూఢుం డై, దుష్ట మ్లేచ్ఛ జనంబులఁ దన మండలాగ్రంబున ఖండీభూతులం జేయు. అప్పుడు, ధాత్రీ మండలంబు విగత క్రూరజన మండలం బై, తేజరిల్లును. అంత నరులు విష్ణుధ్యాన వందన పూజాది విధానాసక్తు లై నారాయణపరాయణు లై, వర్తిల్లెదరు. ఇట్టులా కల్క్యవతారంబున నిఖిల జనులు ధన్యు లయ్యెదరు. అంతటఁ గృతయుగ ధర్మం బై నడచుచుండు. చంద్ర భాస్కర శుక్ర గురువు లేకరాశిగతు లయినం, గృతయుగం బై తోఁచు. రాజా! గత వర్తమాన భావికాలంబులు, భవజ్జన్మంబు మొదలు పంచదశాధికోత్తర శతసహస్ర హాయనంబు లై, నందాభిషేక పర్యంతంబు నుండు. అంత నారాయణుం డఖిల దుష్టరాజధ్వంసంబు గావించి ధర్మంబు నిలిపి, వైకుంఠ నిలయుం డగు. అని చెప్పిన. 11

క. మునినాథ! యే విధంబున, ఘనతరముగఁ జంద్రసూర్య గ్రహముల జాడల్
[1]చనుఁ గాల వర్తన క్రమ, మొనరఁగ నెఱిఁగింపవయ్య! ముదము దలిర్పన్.

వ. అనిన, నట్లకాక యని చెప్పఁ దొడంగె. వినుము. సప్తర్షి మండలాంతర్గతంబు లయిన, పూర్వఋక్షద్వయ సమ మధ్యంబునందు, నిశాసమయంబున, నొక్క నక్షత్రంబు గానుపించిన, నా కాలంబు మనుష్య మానంబున శతసంవత్సర పరిమితం బయ్యె నేని, నా సమయంబున జనార్దనుండు నిజపదంబునం బొదలు. ఆవేళనె ధాత్రీమండలంబు కలిసమాక్రాంతం బగు. కృష్ణుం డెంతకాలంబు భూమి యందుఁ బ్రవర్తించు, నంతకాలంబు కలి సమాక్రాంతంబు గాదు. మఘా నక్షత్రంబందు సప్తర్షులు నేఘస్రంబున జరియింతు రా ఘస్రంబునఁ గలి ప్రవేశించి వేయు నిన్నూరు వర్షంబు లుండు. అంత నా ఋషిసంఘంబు పూర్వాషాఢ

1. విను (హ.)

కరిగినం, గలి ప్రవృద్ధంబు నొందు. ఏ దివసంబున హరి పరమపద ప్రాప్తుం డయ్యె న ద్దివసంబునందె కలి ప్రవేశించి, దివ్యాబ్ద సహస్రంబులు చనిన యనంతరంబ, నాలుగవ పాదంబునఁ గృతయుగ ధర్మంబు ప్రాప్తం బగు. 13

చ. నరవర ! తొంటి భూపతుల నామ గుణంబులు వృత్త చిహ్నముల్
సిరియును రూపసంపదలు చెన్నగు రాజ్యము లాత్మ విత్తముల్
వరుస నణంగెఁ గాని యట వారల కీర్తులు నిర్మలంబు లై
యురవడి భూమిలో నిలిచి యున్నవి నేఁడును రాజశేఖరా! 14

వ. శంతను ననుజుం డగు దేవాపియు, నిక్ష్వాకువంశజుం డగు [1]మరుత్తును, యోగ యుక్తు లై, కలాపగ్రామ నిలయు లై, కలియుగాంతంబునందు వాసుదేవ ప్రేరితు లై, ప్రజల నాశ్రమాచారంబులు దప్పకుండ నడపుచు, నారాయణ స్మరణంబు నిత్యంబునుం జేసి కైవల్య పదప్రాప్తు లగుదురు. ఇ వ్విధంబున నాలుగు యుగంబుల రాజులును, నే నెఱింగించిన పూర్వరాజన్యులును, వీ రందఱును సమస్త వస్తు సందోహంబులయందును మమతం బొంది, యుత్సాహ వంతు లై యుండి పిదప, నీ భూతలంబు వదలి, నిధనంబు నొందుదురు. కావునఁ గాలంబుజాడ నెవ్వరికిం గానరాదు. (కీర్తి సుకృత దుష్కృతంబులు వెంట నంటం గలయవి.) ఇదియునుం గాక మత్పూర్వులు హరి ధ్యానపరవశు లై, దయా సత్య శౌచ శమ దమాదిక ప్రశస్తగుణంబులం బ్రసిద్ధు లై నడచిరి. అట్లు గావున. 15

క. ధర్మము సత్యముఁ గీర్తియు, నిర్మలదయ విష్ణుభక్తి నిరుపమ ఘన స
త్కర్మ మహింసావ్రతము, న్నర్మిలి గలవారె పుణ్యు లవనీనాథా ! 16

తే. ఈ జగం బేలు తొల్లిటి రాజవరులు
కాలవశమున నాయువుల్ గోలుపోయి
నామమాత్రావశిష్టు లై నారు కాన
[2]సలుపవలవదు మమత నెచ్చట నృపాల ! 17

అధ్యాయము - ౩

వ. గర్వాంధు లైన నరపతులం జూచి, భూదేవి హాస్యంబు సేయు. శత్రుతుయంబు చేసి యెవ్వరికి నీక, తామె యేలుచుండెద మనియెడి మోహంబునం బితృ పుత్ర భ్రాతలకు భ్రాంతి గల్పించి, యన్యోన్య వైరానుబంధంబులం గలహంబు చేసి, రణరంగంబులం దృణప్రాయంబులుగా దేహాదులు వర్జించి, నిర్జరలోక ప్రాప్తు లయిన పృథు యయాతి గాధి నహుష భరతార్జున మాంధాతృ సగర

1. మరుత్తువున్ను (హ.) 2. సంపవలవదు మమతను పెంపుతోడ (హ.)

రామ ఖట్వాంగ దుందుమార రఘు తృణబిందు పురూరవశ్శంతను గయ భగీరథ కువలయాశ్వ కకుత్స్థ నిషధాదు లగు రాజులును, హిరణ్యకశిపు వృత్ర రావణ నముచి శంబర భౌమ హిరణ్యాక్ష తారకాదు లయిన దైత్యులును, ధరణి మమత్వంబునం జేసికదా కాలవశంబున నాశంబు నొందిరి. ఇది యెంతయు మిథ్య గాన సర్వంబునుం బరిత్యజించి, జనార్దన వైకుంఠ వాసుదేవ నృసింహాది హరినామామృతపానంబు నిరంతరంబు చేసి, జరారోగ వికృతులం బాసి, హరి పదంబు నొందుము. అని చెప్పి. 18

తే. ఉత్తమశ్లోకుఁ డన నెవ్వఁ డున్నవాఁడు
సన్నుతుం డగు నెవ్వఁడు సకలదిశల
నట్టి పరమేశ్వరునిఁ జిత్తమందు నిలిపి
తద్గుణంబులు వర్ణింపు ధరణినాథ! 19

—: యుగధర్మ ప్రాప్తిక్రృతాది ప్రళయచతుష్టయ వివేచనము :—

వ. అనిన, శుకయోగీంద్రునకు రాజేంద్రుం డిట్లనియె. కలియుగం బతిపాప సమ్మిశ్రితంబు గాన దురితంబు లేలాగున నరు లొందకుండెదరు. కాలం బే క్రమంబున నడచు. గాలస్వరూపకుం డయిన హరిప్రభావం బేలాగునం గానంబడు. ఈ జగజ్జాలం బె వ్విధంబున నిలుచు. అని యడిగిన, రాజునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. కృత త్రేతా ద్వాపర కలియుగంబు లను యుగచతుష్టయంబును, గ్రమముగాఁ బ్రవర్తించు. ధర్మంబునకు సత్య దయా తపో దానంబులు నాలుగు పాదంబు లై నడచు. శాంతి దాంతి వర్ణాశ్రమాచారంబులు మొదలయినవి కలిగి, ధర్మంబు మొదటియుగంబున నాలుగు పాదంబులం బరిపూర్ణం బై ప్రవర్తిల్లు. శాంతి దాంతి కర్మాచరణాది రూపం బగు ధర్మంబు మూఁడు పాదంబుల రెండవ యుగంబునం బ్రవర్తిల్లు. విప్రార్చనా హింసా వ్రత జపానుష్ఠానాది లక్షణంబులు గలిగి ధర్మంబు రెండు పాదంబుల మూఁడవ యుగంబునం దేజరిల్లు. మఱియు, జనులు కలియుగంబున ధర్మరహితులును, అన్యాయకారులును, క్రోధ మాత్సర్య లోభ మోహాది దుర్గుణ విశిష్టులును, వర్ణాశ్రమాచార రహితులును, దురాచారులును, దురన్న భక్షకులును, శూద్రసేవా రతులును, నిర్దయులును, నిష్కారణ వైరులును, దయా సత్య శౌచాది విహీనులును, నన్నృతవాదులును, మాయోపాయులును, ధనవిహీనులును, దోషైక దృక్కులును నై, పాపచరితు లగు రాజుల సేవించి, జననీ జనక సుత సోదర బంధు దాయాద సుహృజ్జనులం బరిత్యజించి, సురతాపేక్షు లై, కులంబులం జెఱుపుచుండెదరు.

మఱియు, కామ డాంబరంబులం బ్రజాక్షయం బగు. బ్రాహ్మణులు దుష్ప్రతి గ్రహ విహారులై యజ్ఞాదికర్మంబులు బరార్థపరు లై చేయుచు, హీను లై నశించె దరు. అట్లు గాన, నీ కలియుగంబున నొక్క ముహూర్త మాత్రం బయిన నారాయణస్మరణ పరాయణు లై, మనంబున శ్రీ నృసింహ వాసుదేవ సంకర్షణాది నామంబుల నచంచలభక్తిం దలంచెడు వారలకుం గ్రతుశత ఫలంబు గలుగు. అట్లుగావున రాజశేఖరా! నీ మది ననవరతంబు హరిం దలంపుము. కలి యనేక దురితాలయంబు గాన, నొక్క నిమిషమాత్రంబు ధ్యానంబు చేసినం, బరమ పావనత్వంబు నొంది, కృతార్థుండ వగుదువు. అని పలికి, మఱియును. 20

క. మూఁడవ యుగమున [1]నెంతయు, వేడుక హరికీర్తనంబు వెలయఁగ లెస్సన్
బాడుచుఁ గృష్ణా! యనుచుం, గ్రీడింతురు కలినిఁ దలఁచి కృతమతు లగుచున్.21

అధ్యాయము – ౪

వ. అంతఁ గల్ప ప్రళయప్రకారం బెట్లనిన, నతం డిట్లనియె. చతుర్యుగ సహస్రం బులు చనిన, నది బ్రహ్మకు నొక్క పగ లగును. అదే క్రమంబున రాత్రియు వర్తిల్లును. అంత బ్రహ్మకు నొక్కదినం బగుటవలన, నది నైమిత్తిక ప్రళయం బనంబడును. అందు విధాత సమస్తలోకంబులం దన యాత్మయందు నిలిపి శయనింపం, బ్రకృతి వినష్టం బయిన, నది ప్రాకృతప్రళయం బని చెప్పంబడును. ఆ ప్రళయప్రకారంబు వినుము. ఇట్లు పగలు నైమిత్తిక ప్రళయంబును, రాత్రి ప్రాకృతప్రళయంబును, నగుట గలిగిన నజునకు నది దినప్రమాణంబు. అట్టి దినప్రమాణంబున మున్నూట యఱువది దినంబు లయిన, నలువకు నొక్క సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బగును. తద్వత్సరంబులు శతపరిమితంబు లయిన. 22

సీ. అంత లోకేశున కవసానకాలంబు వచ్చిన నూఱేండ్లు వసుధలోన
వర్షంబు లుడిగిన వడి దప్పి మానవుల్ దప్పి నాఁకటఁ జిక్కి నొప్పినొంది
యన్యోన్యభక్షకు లై యా కాలవశమున నాశ మొందెద రంత నలినసఖుఁడు
సాముద్ర భౌతిక ద్యాత్మజాత రసములఁ జాతురిఁ గిరణాళిచేతఁ గాల్ప

తే. నంతఁ గాలాగ్ని సంకర్షణాఖ్య మగుచు
మిన్నుఁ గలయఁగ నది యాక్రమించు నట్టి
యెడను శతవర్షములు దడఁబడక గూడి
వీఁకతోడుత వాయువుల్ వీచు నవుడు. 23

వ. ఇట్లు వర్షశతంబు వర్షశూన్యం బగును. అంత శతవర్షంబులు ద్వాదశభాస్కర ప్రచండకిరణ తాండవం బగును. పిదప శతవర్షంబులు ప్రళయాగ్ని దందహ్యా మానం బగును. పిమ్మట సప్తమారుత ఝంఝానిల వేగతాడితం బగును. అందు

1. చేయుచు (వా.) 2. యెడ నూఱు వర్షంబు లాడుకొనఁగ (తం. వా.)

మీఁద శతహాయనంబులు నవధారాధరంబులు మహాఘోషంబులతోడం గరికరోప మానంబు లయిన నీరధారల నిఖిలజగంబును శంబరమయంబు చేసిన, బ్రహ్మాండం బెల్ల జలమయం బగుటం జేసి, భూమి హృత గంధగుణం బై కబంధంబున లీనం బగును. అ న్నీరంబును జీర్ణ రసగుణం బై తేజంబున నణంగును. ఆ తేజంబు వాయువందు నష్టరూపం బై కలయును. ఆ పవనుండు గత స్పర్శగుణుం డయి నభంబున సంక్రమించును. ఆ యాకాశంబు విగతశబ్దం బయి, భూతాది ప్రకృతి యందు నణంగును. ఆ ప్రకృతియు ననాది యై, వా జ్మానస గోచరంబు గాక సత్త్వ రజ స్తమోగుణ రహితం బై, మహదాది సన్నివేశంబు లేక, స్వప్నా ద్యవస్థారహితం బై, యప్రతర్క్యం బగు నాత్మయందు లయం బగు. అదియె సర్వాధారభూతం బయిన పదం బని చెప్పంబడు. కాలవిపర్యయం బయి పురుషా వ్యక్తులు లీనంబగును. అది ప్రాకృతప్రళయం బనం బరఁగు. అని చెప్పి, మఱియు నొక్క విశేషంబు వినుము. బుద్ధీంద్రియార్థ రూపంబులచే జ్ఞానంబు తదాశ్రయం బయి, వెలుంగు. దృశ్యత్వా వ్యతిరేకంబులచే నది యాంద్యంతములు గలదై యుండు. తేజంబు దీపచక్షుస్స్వరూపంబులకు వేఱు గానియట్లు, బుద్ధీంద్రియార్థం బులు పరార్థమూర్తికి నన్యంబులు గావు. జాగ్ర త్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థలు బుద్ధి ధర్మంబు లగు. ప్రత్యగాత్మయందు నానాప్రకారంబులం దోఁచు, నీదృశ్యప్రపంచం బంతయు, మిథ్య యని తెలియుము. ఒక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులఁ గానంబడు తెఱంగున, నొక్కయాత్మ పెక్కు[1]దేహంబులఁ దోఁచఁబడు. హాటకంబు పెక్కురూ పంబులు గలదై యనేకం బయిన తెఱంగునఁ, బరమాత్మ వివిధచేతనాచేతన శరీర ముల యందుఁ బెక్కువిధంబులఁ గనఁబడిన నేకంబుగా భావింపవలయు. నేత్రంబు లకు [2]మేఘావరణంబు దలంగినప్పుడు భాస్కరమండలంబు గనుపించు తెఱం గున, బంధహేతు వయిన యహంకారం బాత్మజ్ఞానంబునఁ దిరస్కృతం బయిన యప్పుడే పరమాత్మ నిర్మలం బయి తోఁచు. ఆ పరమాత్మను నిరంతరంబును దలంచుచు, యోగులు తదేకాయత్తచిత్తు లై యుండుదురు. కాలంబును వేగంబు న సర్వప్రపంచమునకు నవస్థాంతరంబులం గల్పించుచుండు. పరమేశ్వరమూర్తి యైన కాలంబు, నభంబునం గలుగు తారకంబులు గానరానికరణిం గానఁబడక, కల్పావస్థలం జరించు. నిత్య నైమిత్తిక ప్రాకృతి కాత్యంతికంబు లను ప్రళయం బులు చతుర్విధంబు లయి పరఁగు. అందుఁ గల నారాయణు లీలావతారంబులఁ గమలభవ భవాదు లయినను వచింపలేరు. నే నెఱింగి నంతయుం జెప్పితి. సంసార

1. విధంబుల భావింపఁబడు (తం. వా.) 2. నిర్మలాంబువులయందు (హ.)

సాగరంబుదాఁట హరికథ యనెడి నావయె సహాయంబు గాని, వేఱొకటి లేదని చెప్పి. 24

అధ్యాయము - ౫

ఉ. ఏను మృతుండ నౌదు నని యింత భయంబు మనంబులోపలన్
మానుము సంభవంబు గల మానవకోట్లకుఁ జావు నిత్య మౌఁ
గాన హరిం దలంపు మికఁ గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రిపై
మానవనాథ! పొందెదవు మాధవలోక నివాససౌఖ్యముల్. 25

పరీక్షిత్తు తక్షకునిచే దష్టుం డై మృతి నొంద నతని పుత్త్రుండు సర్పయాగము చేయుట

వ. జరా మరణ హేతుకం బయిన శరీరంబున నుండు జీవుండు, ఘటంబులలోఁ గనఁబడెడు నాకాశంబు ఘటనాశం బయిన మహాకాశంబునం జేరుచందంబున, నీశ్వరుం గలయు. తైలనాశనపర్యంతంబు వర్తి తేజంబుతోడ వెలుంగుకరణి, దేహాకృతం బగు భవంబు రజస్సత్త్వతమోగుణంబులచేతఁ బ్రవర్తించు. ఆత్మ నభంబుమాడ్కి ధ్రువం బై, యనంతం బై, వ్యక్తావ్యక్తంబులకుఁ బరం బై యుండు. ఇట్లాత్మ స్వరూపినిఁగా హరిని నిరంతరంబు భావించుచుండుట విశేషంబు. నిన్నుఁదక్షకుండు [1]గఱచు నను భయంబు నొందవలదు. హరిం దలంపుము. ధన గృహ దారాపత్య క్షేత్ర పశుప్రకరంబుల వర్జించి, సమస్తంబును నారాయణార్పణంబు చేసి, విగత శోకుండ వై, నిత్యంబును హరిధ్యానంబు సేయుము. అని వినిపించిన, రాజేంద్రుండును, గుశాసనాసీనుం డై, జనార్దనుం జింతింపుచుండెను. అంత శుకుండును, యథేచ్ఛావిహారుం డై చనియె.

అధ్యాయము - ౬

ఇట్లు క్రుద్ధుం డయిన బ్రాహ్మణోత్తమునిచేఁ బ్రేరితుం డయిన తక్షకుండు, ద్విజ రూపంబు దాల్చి, పరీక్షి ద్వధార్థంబుగా నేతెంచుచుండి, మధ్యమార్గంబునఁ గాశ్యపుం డను సర్పవిష హరణసమర్థుం డగు వేఱొక విప్రునిం గని, యతని నపరిమిత ధనప్రదానంబునఁ దృప్తుం గావించి, పరీక్షి న్నికటంబునకు రాకుండు నట్లు నొనర్చి, [2]యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజు చెంతకుం జని, కామరూపుం డగుటం జేసి, యురగం బై, రాజుం గఱచిన, నతండు నా క్షణంబ విషాగ్నిచే భస్మీభూతుం డయ్యె. అట్టి యవసరంబున భూమ్యంతరిక్షంబుల నుండు నిఖిలప్రాణు లాశ్చర్యకరం బగు తన్మరణంబు గని, హాహారవంబులు సేసిరి. అంత, నీ యర్థంబు

1. కఱవసమర్థుండుగాఁడు (తం. వా.); న త్వాం ధక్ష్యతి తక్షకః (5–10)
2. అంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజు చెంతనున్న వారలచేతి కొక్క ఫలంబిచ్చి చనిన వారాఫలంబు రాజున కిచ్చిన నతం డా ఫలంబు నాస్వాదించినం గ్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి మహాభయంకర రూపంబునఁ గాకోదరం బై రాజుం గఱచిన (తం. వా.)

నతని తనయుండైన జనమేజయుండు విని, క్రోధావేశంబున సర్పప్రళయం బగు నట్లు యజ్ఞంబు సేయుచుండ, సహస్రసంఖ్యలంగల సర్పంబులు హతంబు లయ్యె. ఆ సమయంబునఁ, దక్షకుండు రాకుండుట నెఱింగి "సహేంద్ర తక్షకా యాను బ్రూహి" అను ప్రేషవాక్యము నొడువ, నంత తక్షక సహితుం డయి విమాన ముతో నింద్రుండు స్థాన భ్రంశంబు నొంది పడుచుండ, న త్తఱి బృహస్పతి యేతెంచి, పరీక్షిత్తనయునిం గీర్తింపఁ దొణంగె. 26

చ. మృతియును జీవనంబు నివి మేదినిలోపల జీవకోటికిన్
సతతము సంభవించు సహజం బిది చోర హుతాశ సర్పసం
హతులను దప్పి యాఁకటను బంచత నొందెడు నట్టి [1]జీవుఁడున్
వెతలను బూర్వకర్మభవ వేదన లొందుచుఁ గుందు నెప్పుడున్. 27

వ. అట్లు గావున, నసంఖ్యంబు లయిన దందశూకంబులు హతంబులయ్యె. శాంతమాన సుండ వై క్రోధంబు వర్జించుము. అనఁ గురూపదిష్టప్రకారంబున సర్పయాగంబు మానియుండె. అంత దేవతలు కుసుమవృష్టి గురియించిరి. ఆ రాజన్యుండును మంత్రిసమేతుం డై, నగరప్రవేశంబు సేసె. బాధ్యబాధక లక్షణంబులు గల విష్ణు మాయా గుణవ్యాపారంబుల నాత్మ మోహింపంబడుం గావున, నట్టి మాయా వికారంబులం బరిత్యజించి, నిర్మలమానసుం డై వర్తించువాఁడును, బరనింద సేయక, వైరంబు వర్జించి, భగవ త్పాదాంభోజభక్తి సంయుక్తుం డై తిరుగు నతండును, హరిపదంబుఁ జేరు. అని చెప్పి, మఱియు సూతుండు పరమ హర్ష సమేతుం డై, శౌనకున కిట్లనియె. 28

—: వ్యాసుఁడు వేదములం బురాణములను లోకమందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట :—

క. ధారుణిఁ బారాశర్యున, కార్యులు పైలుఁడు సుమంతు జైమిని మునులున్
ధీరుఁడు వైశంపాయనుఁ, డారయ నలువురును శిష్యు లై యుండి రిలన్. 29

వ. వారలు ఋ గ్యజు స్సామాథర్వణంబు లనియెడు నాలుగువేదంబులును, వ్యాసో పదిష్ట క్రమంబున లోకంబులం బ్రవర్తింపఁజేసిరి. అని చెప్పిన, నాక్రమం బెట్లని శౌనకుం డడిగిన, సూతుండు సెప్పం దొణంగె. ఆదియందు చతుర్ముఖుని హృద యంబున నొకనాదం బుద్భవించె. అది వృత్తినిరోధంబువలన మూర్తీభవించి వ్యక్తంబుగాఁ గనఁబడె. అట్టి నాదోపాసనవలన యోగిజనంబులు నిష్పాపు లై ముక్తి నొందుదురు. అందున నోంకారంబు జనియించె. అదియె సర్వమంత్రోపనిష

---

2. జీవుఁ డా, వదలనుగుంది పూర్వమగు పాపఫలంబు భుజించు నెప్పుడున్ (వా.)

న్మూలభూత యగు వేదమాత యని చెప్పఁబడు. ఆ యోంకారంబు త్రిగుణాత్మకం బై, అకార ఉకార మకారంబు లనెడు త్రివర్ణరూపం బయి ప్రకాశింపుచుండె. అంత భగవంతుం డగు నజుం డా ప్రణవంబువలన స్వర స్పర్శాంతస్థోష్మాది లక్షణలక్షితం బగు నక్షరసమామ్నాయంబుఁ గల్పించి, తత్సహాయంబుననే తన వదనచతుష్టయంబువలన వేదచతుష్టయంబు గలుగఁజేసె. అంత నతని పుత్రు లగు బ్రహ్మవాదు లా వేదంబులం దదుపదిష్ట ప్రకారంబుగా నభ్యసించి, యాక్రమంబునఁ దాముని దమ శిష్యపరంపరలకు నుపదేశించిరి. ఇట్లు వేదంబులు సమగ్రంబులుగాఁ బ్రతియుగంబునను మహర్షులచే నభ్యసింపంబడును. అట్టి వేదంబుల సమగ్రంబుగఁ బఠియింప నశక్తు లగువారలకు సహాయంబు సేయుటకై ద్వాపరయుగాదియందు భగవంతుండు సత్యవతీదేవియందుఁ బరాశరమహర్షికి సుతుఁడుగా నవతరించి, యా వేదరాశిం గ్రమమున, ఋక్కు యజుస్సు సామము అథర్వణము అను నాలుగు విధంబులుగ విభజించి, పైల వైశంపాయన జైమిని సుమంతు లనియెడు శిష్యవరులకుఁ గ్రమంబుగ నా ఋగాదివేదంబుల నుపదేశించె. అందుఁ బైలమహర్షి చేకొన్న ఋగ్వేదం బనంతంబు లగు ఋక్కులతోఁ జేరియుండుటం జేసి, బహ్వృచశాఖ యని చెప్పంబడు. అంత నా పైలుండు ఇంద్రప్రమితికి బాష్కలునకు నుపదేశించె. అతం డా సంహితం జతుర్విధంబులు గావించి, బోధ్యుఁడు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు పరాశరుఁడు అగ్నిమిత్రుఁడు ననువారికి నుపదేశించె. ఇంద్రప్రమితి తన సంహిత మాండూకేయున కుపదేశించె. మాండూకేయుఁడు దేవమిత్రుండను వానికిం జెప్పె. అతనికి సౌభర్యాది శిష్యు లనేకు లై ప్రవర్తిల్లిరి. అందు సౌభరిసుతుం డగు శాకల్యుఁడు తా నభ్యసించిన శాఖ నైదు తెఱఁగులుగ విభజించి, వాత్స్యుఁడు మౌద్గల్యుఁడు శాలీయుఁడు[1] గోముఖుఁడు శిశిరుఁడు ననెడు శిష్యుల కుపదేశించె. అంత జాతుకర్ణి యనువానికి వా రుపదేశింప, నతఁడు బలాకుఁడు పైంగుఁడు వైతాళుండు విరజుండు ననువారి కుపదేశించె. ఇదియునుం గాక ముందు చెప్పిన బాష్కలుని కుమారుఁ డయిన బాష్కలి వాలఖిల్యాఖ్య సంహితం బాలాయని, గార్గ్యుఁడు, కాసారుం డను వారలకుం జెప్పె. ఇత్తెఱంగున బహ్వృచసంహిత లనేక ప్రకారంబులం బూర్వోక్త బ్రహ్మర్షులచే ధరియింపంబడె. అంత యజుర్వేదధరుం డగు వైశంపాయనుని శిష్యసంఘంబు నిఖిలక్రతువుల [2]నాధ్వర్యవకృత్యంబుచేఁ దేజరిల్లిరి. మఱియు నతని శిష్యుం డగు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు గుర్వపరాధంబు చేసిన, నా గురువు కుపితుం డై, యధీతవేదంబుల మరలం దన కిచ్చిపొ మ్మనిన, నతండుఁ దాను జదివిన యజు

1. "గోఖిల్యః" (మూ) 2. ఆధ్వర్య (హ. తం.)

ర్గణంబును, దదుక్తక్రమంబునఁ గ్రక్క, నవి రుధిరాక్తం బగు రూపంబుఁ దాల్చిన, నా యజుర్గణాధిష్ఠిత శాఖాధిదేవతలు తిత్తిరిపక్షు లయి, [1]వాటిని భుజియించిరి. దానంజేసి యా శాఖలు తైత్తిరీయంబు లయ్యె. అంత నిర్వేది యగు నా యాజ్ఞవల్క్యుఁ డపరిమిత నిర్వేదంబు నొంది, యుగ్రతపంబున సూర్యుని సంతుష్టుం గావింప, నతండు సంతసిల్లి, హయరూపంబు దాల్చి, యజుర్గణంబు నతని కుపదేశించె. కాన నవి వాజసనేయశాఖ యని చెప్పంబడె. అంత నా యజుర్గణంబు కాణ్వ మాధ్యందినాదులచే నభ్యసింపఁబడె. ఇట్లు యజుర్వేదంబు లోకంబునం బ్రవర్తిల్లె. సామవేదాధ్యేత యగు జైమినిమహర్షి తన సుతుం డగు సుమంతుని కుపదేశించె. అతండును సుకర్ముఁ డను తన కుమారునికిఁ దెలిపె. అతం డా వేదమును సహస్రశాఖలుగా విభజించి, కోసలుని కుమారుఁ డయిన హిరణ్యనాభునికిం దన కుమారుం డగు [2]పౌష్పింజి యనువానికి నుపదేశించె. అంతట వా [3]రిరువురును బ్రహ్మవేత్త లగు నావంత్యులు, నుదీచ్యులు నను నేనూర్గురికి నుపదేశించి, వారిని సామవేదపారగులుగాఁ జేసిరి. ఇట్లు సామవేదంబు లోకంబున వినుతినొందె.

అధ్యాయము – ౭

మఱియు నథర్వవేత్త యగు సుమంతు మహర్షి దానిఁ దన శిష్యున కుపదేశింప నతండు [4]పథ్యుఁడు వేదదర్శుఁడు నను శిష్యుల కుపదేశించె. అందు వేదదర్శుఁ డనువాఁడు శౌల్కాయని బ్రహ్మబలి నిర్దోషుండు పిప్పలాయనుండు అనువారలకును, బథ్యుం డనువాఁడు కుముదుఁడు శునకుఁడు జాబాలి బభ్రువు అంగిరసుఁడు సైంధవాయనుఁడు అను వారలకును నుపదేశించి, ప్రకాశంబు నొందించిరి. ఇత్తెఱంగున నథర్వవేదంబు వృద్ధి నొందె. ఇట్లఖిలవేదంబుల యుత్పత్తి ప్రచారక్రమం బెఱింగించితి. ఇంకఁ బురాణక్రమం బెట్టి లనిన, వినిపింతు నని, చెప్పఁదొణంగె. లోకంబునఁ బురాణ ప్రవర్తకు లనం బ్రసిద్ధు లగు త్రయ్యారుణి, కశ్యపుఁడు, సావర్ణి, అకృతవ్రణుఁడు వైశంపాయనుఁడు, హారీతుఁడు నను నార్గురు మజ్జనకుండును వ్యాస శిష్యుండు నగు రోమహర్షణుని వలన గ్రహించిరి. అట్టి పురాణంబు సర్గాది దశలక్షణ లక్షితంబుగా నుండు. మఱియుఁ, గొంద ఱా పురాణంబు పంచలక్షణ లక్షితం బనియు నొడువుదురు. అట్టి పురాణ నామానుక్రమంబుఁ బురాణవిదు లగు ఋషులు సెప్పెడు తెఱంగున నే నెఱింగింతు వినుము. బ్రాహ్మము పాద్మము వైష్ణవము

1. వానిని (తం. వా.) 2. పౌష్పంజి (హ. తం. వా.) 3. ఇరువరులు (హ)
4. అవధ్యుఁడు (హ)

శైవము భాగవతము భవిష్యోత్తరము నారదీయము మార్కండేయము ఆగ్నేయము బ్రహ్మకైవర్తము లైంగము వారాహము స్కాందము వామనము కౌర్మము మాత్స్యము బ్రహ్మాండము గారుడము అను పదునెనిమిదియు మహాపురాణంబులు. మఱియు నుపపురాణంబులుం గలవు. [1]వీటిని లిఖియించినం, జదివిన, వినిన దురితంబు లణంగు. అని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన, వారును నారాయణ గుణవర్ణనంబును, దత్కథలును జెప్పితివి. ఇంక దోషకారులును, బాపరతులు నెన్నె వ్విధంబునం భవాబ్ధిం దరింతు, రా క్రమంబు చెప్పవే. అని యడిగిన, నెఱింగింపం దలంచి, యి ట్లనియె. 30

క. తొల్లిటి యుగమునఁ దపముల, బల్లిదు లగు ఋషులు మహిమ భాషింపఁగ రంజిల్లెడు మార్కండేయుం, డుల్లంబున హరిని నిలిపి [2]యుడుగక ప్రతికెఁ. 31

అధ్యాయము - ౮

— మార్కండేయోపాఖ్యానము —

వ. లోకంబులు కల్పాంతసమయంబునం, గబంధమయంబు లై, యంధకారబంధురంబు లై, యున్నయెడ, నేకాకి యై చరింపుచుం, బాలార్కకోటి తేజుం డయిన బాలుని హృదయంబునం బ్రవేశించి, యనేక సహస్ర వర్షంబులు తిరిగి, వటపత్రశాయి యయిన య బ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱం గనియె. అని చెప్పిన, శౌనకాదులు సూతుని సన్నుతించి, యా మునీంద్రునకు నీ ప్రభావం బెట్లు గలిగెఁ? అని యడిగిన, నతం డి ట్లనియె. 32

క. భూవినుత బ్రహ్మచర్యము, వే వదలక నిష్ఠచేత విశదము గాఁగన్
భావించి హరిఁ దలంపుచుఁ, గోవిదనుతుఁ డై మృకండు గుణముల వెలసెఁ.

వ. ఇట్లు తపంబు సేయు నతనికి, హరిహరులు ప్రత్యక్షం బయి, వరం బడుగు మనిన, గుణగణాఢ్యుం డయిన కుమారు నడిగిన, నట్లకాక యని, యతండు కోరినవరం బిచ్చి, యంతర్ధానంబు నొందిరి. అనంతరంబ య మ్మునికి మార్కండేయుం డుదయించి, నియమ నిష్ఠాగరిష్ఠుం డై యుండ, మృత్యువు వానిం బాశబద్ధుం జేసిన నెదిర్చి, య మ్మృత్యుని ధిక్కరించి, పదివేల హాయనంబులు తపంబు సలుప, నింద్రుండు భయపడి, య మ్మునివరుని యుగ్రతపంబు భంగపఱుచుటకు దేవతాంగనలం బంప, వా రేతెంచునెడఁ బుష్ప ఫల భరితంబును, మత్తమధుకర

1. వీని (తం. వా.) 2. యూర్జిత శక్తిఁ (క. చ.)

శుకపికాది శకుంతారవ నిరంతర దిగంతరంబును, జాతివైర రహిత మృగ పక్షికుల సంకులంబును, సారస చక్రవాక బక క్రౌంచ కారండవ కోయష్టికాది జలవిహంగ మాకులిత సరోవరసహస్ర సందర్శనీయంబు నగు నా తపోవనంబున జటావల్కల ధారి యై హవ్యవాహనుండునుం బోలి, తపంబు సేయు న మ్మునీంద్రునిం గని, యంగనలు వీణా వేణు వినోదగానంబుల నలవరింప, మెచ్చక, ధీరోదాత్తుం డగు న మ్మునీంద్రుని గెల్వనోపక, యింద్రునికడకుం జనిరి.

అధ్యాయము - ౯

అంత హరి యతని తపంబునకుం బ్రసన్నుం డై యావిర్భవించినం గనుంగొని, దేవా! నీ దివ్యనామ స్మరణంబునం జేసి యీ శరీరంబుతోడన యనేకయుగం బులు బ్రతుకునట్లుగాఁ జేయవే. అనినం, గరుణించి యచ్చుటయును. 34

తే. జగము రక్షింప జీవులఁ జంప మనుపఁ
గర్త వయి సర్వమయుఁడ వై కానుపింతు
వెచట నీ మాయఁ దెలియంగ నెవ్వఁ డోపు
విశ్వసన్నుత! విశ్వేశ! వేదరూప! 35

మ. బలభిన్ముఖ్య దిశాధినాథ వరులున్ ఫాలాక్ష బ్రహ్మేంద్రులున్
జలజాతాక్ష పురందరాది సురులున్ జర్చించి నీ మాయలన్
దెలియన్ లేరఁట నా వశంబె తెలియన్ దీనార్తి నిర్మూల! యు
జ్జ్వల [1]తేజోవిభ వాతిసన్నుత! గదా చక్రాంబుజా ద్యంకితా! 36

వ. అని వినుతించి, దేవా! నీ మాయం జేసి జగంబు భ్రాంతం బై యున్నయది. అది తెలియ నానతీయవలయు. అని యడిగిన, నతండు నెఱింగించి చనియె. మునియును శివపూజ సేయుచు, హరిస్మరణంబు సేయ మఱచి, శతవర్షంబులు ధారాధరంబులు ధారావర్షంబుచే ధరాతలంబు నింప జలమయం బై, యేకార్ణవం బై, యంధకార బంధురం బయిన, నంత మార్కండేయుండు, నా తిమిరం బునం గానక భయపడి యున్నయెడ, నా జలమధ్యంబున నొక వటపత్రంబునం బద్మరాగ కిరణపుంజంబుల రంజిల్లు పాదపద్మంబులు గల బాలునిం గని, మ్రొక్కి, యతని శరీరంబు ప్రవేశించి, యనేకకాలం బనంతం బగు జఠరాంతరంబునం దిరిగి, యతని చరణారవింద సంస్మరణంబునం జేసి వెలువడి, కౌఁగిలింపం బోయిన, మాయ యై కొని, యంతర్ధానంబు నొంద, మునియు నెప్పటియట్ల స్వాశ్రమంబు చేరి, తపంబు సేయుచున్న సమయంబున. 37

1. పంకేరుహ పత్రలోచన (తం. వా.)

అధ్యాయము - ౧౦

చ. నిలిచిన శంకరుం గనియు నిత్యసుఖంబుల నిచ్చు గౌరి యి
మ్ముని హర! భూతిభూషణ! సముజ్జ్వల గాత్రునిఁ గంటె యెంతయున్
వలనుగ వానితోడ నొక వాటపుమాటను బల్కఁగాఁ దగున్
సలలిత మైన యీ తపసిజాడ వినం గడు వేడ్క యయ్యెడిన్. 38

వ. అనిన, శంకరుండును, శాంకరితోఁగూడ, నభంబుననుండి ధరణీతలంబునకు నేతెంచి, నిర్గుణ బ్రహ్మైకత్వైక్యాను సంధానంబు చేసి, శుద్ధ చైతన్య స్వరూపుం డై, యితరంబుఁ గానక యేకాగ్రచిత్తుం డగు న మ్మునిం గని, తన దివ్య యోగ మాయా ప్రభావంబుచే నతని హృదయంబు ప్రవేశించి, చతుర్బాహుండును, విభూతి రుద్రాక్షమాలికా ధరుండును, త్రిశూల డమరుకాది దివ్యసాధన సమేతుండును, వృషభవాహ నారూఢుండును, నుమాసమేతుండు నై, తన స్వరూపంబు గనఁబఱిచిన, విస్మయంబు నొంది, య మ్ముని యా పరమేశ్వరుని ననేక ప్రకారంబుల స్తుతియించిన, నప్పు డమ్ముని తపః ప్రభావంబునకు మెచ్చి, మహాత్మా! పరమ శైవుండ వని పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన, మార్కండేయుండును శంకరు నిరీక్షించి, దేవా! హరి మాయా ప్రభావంబు దుర్లభంబు. భవత్సందర్శనంబునం గంటి. ఇంతియ చాలు. ఐన నొక్క వరంబు గోరెద. నారాయణ చరణాంబుజ ధ్యానంబును, మృత్యుంజయంబునుం గలుగునట్లుగాఁ గృపసేయవే. అని, ప్రార్థించినఁ, గృపాసముద్రుం డై, యట్ల కాక యని, జరా రోగ వికృతులు లేక కల్పకోటి పర్యంతంబు నాయువుం, బురుషోత్తముని యనుగ్రహముం గలుగు నని, యానతిచ్చి, య మ్మహాదేవుం డంతర్ధానంబు నొందె. అని చెప్పి, యీ మార్కండే యోపాఖ్యానంబు వ్రాసిన, విన్నం, జదివినను, మృత్యువు దొలంగు నని, మఱియు, హరిపరాయణుం డగు భాగవతుండు దేవతాంతర మంత్రాంతర సాధనాంతరంబులు వర్జించి, దుర్జనులం గూడక, నిరంతరంబు నారాయణ గోవిందాది నామస్మరణంబు సేయుచుండె నేని, నట్టి పుణ్యపురుషుండు వైకుంఠంబున వసించు. మఱియు, హరి విశ్వరూపంబును, జతుర్విధ వ్యూహభేదంబులును, జతుర్మూర్తులును, లీలావతారంబులునుం జెప్ప నగోచరంబులు. అన మును విట్లనిరి. 39

అధ్యాయము - ౧౧

క. హరికథలు హరి చరిత్రము, హరి లీలావర్తనములు నంచిత రీతిన్
బరువడి నెఱిఁగితి నంతయు, సురనుత! యనుమాన మొకటి చెప్పెదెడి మదిన్.

—: చైత్రాది మాసంబుల సంచరించెడు ద్వాదశాదిత్యుల క్రమమును దెలుపుట :—

వ. అది యెయ్యది యనిన, లోకచక్షువు చైత్రమాసంబు మొదలుగా నేయే మాసంబున నే యే నామంబునఁ బ్రవర్తించు. చెప్పవే. అని యడిగినఁ, జైత్రము మొదలగు ద్వాదశమాసంబుల సౌరగణ సప్తకం బీశ్వర నియుక్తం బై, నానా ప్రకారంబుల సంచరించెడు క్రమము తొల్లి శుకుండు విష్ణురాతునికిఁ దెలిపిన చందంబునఁ జెప్పెద. అని సూతుం డి ట్లనియె. శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపుం డగు మార్తాండుం డేకస్వరూపుం డైన, నతనిం గాల దేశ క్రియాది భేదంబులం బట్టి, ఋషు లనేక క్రమంబుల నభివర్ణించి భావింపుచున్నారు. ఆ ప్రకారం బె ట్లనినఁ, జైత్రంబున సూర్యుండు ధాత యను నామంబు దాల్చి, కృతస్థలి హేతి వాసుకి రథకృత్తు పులస్త్యుఁడు తుంబురుఁడు అనెడు పరిజనులతోఁ జేరికొని, సంచరింపుచుండు. వైశాఖంబున అర్యముం డనుపేరు వహించి, పులహుండు ఓజుడు ప్రహేతి పుంజికస్థలి నారదుండు కంజనీరుం డను ననుచర సహితుం డై, కాలంబు గడుపుచుండు. జ్యేష్ఠంబున మిత్రుం డను నభిధేయధరుం డై, అత్రి పౌరుషేయుఁడు తక్షకుండు మేనక హాహా రథస్వనుఁడు అనెడు వారితోఁ జేరి, కాలయాపనము సేయుచునుండు. ఆషాఢంబున వరుణుం డను నామ్వాయంబు నొంది, వసిష్ఠుండు రంభ సహజన్యుండు హూహువు, శుక్రుండు, చిత్రస్వనుండు అను సహచర సహితుం డై, కాలక్షేపణము సేయుచుండును. శ్రావణంబున ఇంద్రుం డను నామముచే వ్యవహృతుఁ డై, విశ్వావసువు శ్రోత యేలాపుత్రుండు అంగిరస్సు ప్రమ్లోచ రాక్షసుఁడు చర్యుఁడుఅను నభికులతోఁ జేరి కాలంబు నడుపుచుండు. భాద్రపదంబున వివస్వంతుండను నామంబు దాల్చి ఉగ్రసేనుండు వ్యాఘ్రుండు అసారణుండు భృగువు అనుమ్లోచ శంఖపాలుండు అను పరిజనావృతుం డై కాలయాపనంబు సేయుచుండు. 41

క. ధరలోఁ ద్వష్ట్రాహ్వాయమును, బిరుదుగ ధరియించి యెపుడుఁ బెంపు దలిర్పన్
జరియించుచు నభమందును, సరసిజహితుఁ డాశ్వయుజము చయ్యన గడపున్.

వ. ఈ మాసంబున, ఋచీకతనయుండు కంబళాశ్వుండు తిలోత్తమ బ్రహ్మోపేతుండు శతజిత్తు ధృతరాష్ట్రుండు ఇషంభరుఁడు అను సభ్యులతోఁ జేరికొని, కాలంబు నడుపుచుండు. కార్తిక మాసంబునందు విష్ణువని వ్యవహరింపఁబడి, అశ్వతరుఁడు రంభ సూర్యవర్చసు సత్యజిత్తు విశ్వామిత్రుండు మఘాపేతుఁడు అను పరిజన వర్గముతోఁగూడి కాలంబు నడుపుచుండు. మార్గశిరంబునందు

అర్యము నామ వ్యవహృతుఁ డై, కశ్యపుండు తార్క్ష్యుండు ఋతసేనుండు ఊర్వశి విద్యుచ్ఛత్రుండు మహాశంఖుండు అనెడు ననుచరులం గూడి, చరింపుచునుండు. పుష్యమాసంబున భగుం డనునామంబుఁ దాల్చి, స్ఫూర్జుండు అరిష్టనేమి ఊర్ణుండు ఆయువు కర్కోటకుండు పూర్వచిత్తి అనెడు సభ్యజన పరివృతుం డై కాలక్షేపణము సేయుచుండు. మాఘమాసంబునందు పూషాహ్వయము వహించి ధనంజయుండు వాతుండు సుషేణుండు సురుచి ఘృతాచి గౌతముండు అను పరిజన పరివృతుం డై చరియింపుచుండు. 43

క. క్రతునామంబు ధరించియుఁ, జతురతఁ జాలింపుచుండుఁ జాతుర్యకళా
రతుఁ డై సహస్రకిరణుఁడు, మఱియుతు లౌ ననఁ దపస్యమాసము లీలన్. 44

వ. అందు వర్చసుండు భరద్వాజుండు పర్జన్యుండు సేనజిత్తు విశ్వేదేవతలు ఐరావతుండు అను వారలతోఁ జేరుకొని, కాలయాపనంబు సేయుచుండు. ఇట్లు ద్వాదశ మాసంబుల నపరిమేయ విభూతులచేఁ దేజరిల్లుచు, నుభయ సంధ్యల నుపాసించు జనుల పాపసంఘంబుల నున్మూలంబు సేయుచుఁ, బ్రతిమాసంబును బూర్వోక్త పరిజన షట్కంబు వెంటనంట, నుభయలోక నివాసు లగు జనంబుల కైహికాముష్మిక ఫలంబుల నొసంగుచు, ఋగ్యజుస్సామాథర్వ మంత్రంబులఁ బఠియింపుచు ఋషిసంఘంబులు స్తుతియింపఁ, బురోభాగంబున నప్సరస లాడ, గంధర్వులు పాడ, బ్రహ్మవేత్త లగు నఱువదివేల వాలఖిల్య మహర్షు లభిముఖు లై స్తుతియింపుచు నరుగ, నధిక బల వేగ రాజమానంబు లగు నాగరాజంబులు రథోన్నయనంబులు సలుప, బాహాబల ప్రతిష్ఠా గరిష్ఠు లగు నైరృతశ్రేష్ఠులు రథ పృష్ఠభాగంబు మోచి త్రోయుచుండ, ననాది నిధనుం డగు నాదిత్యుండు ప్రతికల్పంబున నిట్లు కాలయాపనంబు సేయుచుఁ దేజరిల్లుచుండు. అట్లు గావున నివి యన్నియు వాసుదేవ మయంబులుగాఁ దెలియుము. అని పౌరాణికోత్తముం డగు సూతుండు, శుకయోగీంద్రుండు ప్రాయోపవిష్టుం డగు పరీక్షిన్నరపాలున కుపదేశించిన తెఱంగున, నైమిశారణ్యవాసు లగు శౌనకాది ఋషిశ్రేష్ఠులకుఁ దెలిపి, మఱియు నిట్టి పురాణ రత్నంబగు భాగవతంబు వినువారును, బఠియించు వారును, లిఖియించువారును, నాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులు గలిగి, విష్ణు సాయుజ్యంబు నొందుదురు. అదియునుం గాక. 45

తే. పుష్కరంబందు ద్వారకా పురమునందు
మథురయందును రవిదినమందు నెవఁడు
పఠనసేయును రమణతో భాగవతము
వాఁడు దరియించు సంసారవార్ధి నపుడ. 46

క. శ్రీరమణీ రమణకథా, పారాయణ చిత్తునకును బతికిఁ బరీక్షి
ద్భూరమణున కెఱిఁగించెను, [1]సారమతిన్ శుకుఁడు ద్వాదశస్కంధములన్. 47*

వ. మఱియు నష్టాదశపురాణంబు లందలి గ్రంథ సంఖ్య లెట్లనిన బ్రాహ్మపురాణంబు దశసహస్ర గ్రంథంబు. పాద్మం బేఁబది యైదువేలు. విష్ణుపురాణం బిరువది మూఁడు సహస్రంబులు. శైవంబు చతుర్వింశతి సహస్రంబులు. శ్రీభాగవతం బష్టాదశ సహస్రంబులు. నారదంబు పంచవింశతి సహస్రంబులు. మార్కండేయంబు నవసహస్రంబులు. ఆగ్నేయంబు పదియేనువేల నన్నూఱు. భవిష్యోత్తరంబు పంచశతాధిక చతుర్దశ సహస్రంబులు. బ్రహ్మకైవర్తం బష్టాదశసహస్రంబులు. లైంగం బేకాదశ సహస్రంబులు. వారాహంబు చతుర్వింశతి సహస్రంబులు. స్కాందం బెనుబదివేల నూఱు. వామనంబు దశసహస్రంబులు. కౌర్మంబు దశసహస్రంబులు. మాత్స్యంబు చతుర్దశ సహస్రంబులు. గారుడంబు పందొమ్మిది సహస్రంబులు. బ్రహ్మాండంబు ద్వాదశ సహస్రంబులు. ఇట్లు పురాణగ్రంథ సంఖ్యా ప్రమాణంబులు ప్రవర్తిల్లు. ఈ పదునెనిమిది పురాణంబుల మధ్యంబున [2](నదులయందు భాగీరథి విధంబున దేవతలయందుఁ బద్మగర్భుని మాడ్కిఁ దారకలందుఁ గళానిధిగరిమ సాగరంబులందు దుగ్ధార్ణవంబు చందంబున నగంబులను హేమనగంబు భాతి గ్రహంబుల విభావసుకరణి దైత్యులందుఁ బ్రహ్లాదుని భంగి మణులయందుఁ బద్మరాగంబు రేఖ వృక్షంబులందు హరిచందన తరువు రీతి ఋషులందుఁ నారదుమాడ్కి ధేనువులందుఁ గామధేనువు పోల్కి సూక్ష్మంబులందు జీవుని తెఱంగున దుర్జయంబులందు మనంబు చొప్పున వసువులందు హవ్యవాహనుని పోఁడిమి నాదిత్యులందు విష్ణువు కరణి రుద్రులయందు నీలలోహితునిరీతిని బ్రహ్మలయందు భృగువు సొబగున సిద్ధులయందుఁ గపిలుని లీల నశ్వంబులందు నుచ్చైశ్శ్రవంబు లాగున దర్వీకరంబులందు వాసుకి రూపున మృగములందుఁ గేసరి చెలువున నాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబు క్రియ

---

1. గారవమొప్పార (హ.)

* 47 వ పద్యము తరువాత తం. వా. ప్రతులలో 48-51. గద్య పద్యములున్నవి. ఇవి మూలమునందలి ౧౨, ౧౩ అధ్యాయములందలి విషయమును దెల్పుచున్నవి. పెక్కు వ్రాఁత ప్రతులలో నివి లేవు.

వర్ణంబులలో నోంకారంబు నిరవున నాయుధంబులఁ గార్ముకంబు సోయగంబున యజ్ఞంబులలో జపయజ్ఞంబు చాడ్పున వ్రతంబులం దహింస కరణి యోగంబులం దాత్మయోగంబు రమణ నోషధులయందు యవల సొబగున భాషణంబులందు సత్యంబు తేవ ఋతువులందు వసంతంబు ప్రౌఢి మాసంబులందు మార్గశీర్షంబు మహిమ యుగంబులందుఁ గృతయుగంబు నోజఁ) దేజరిల్లు. ఇట్టి భాగవత పురాణంబు పఠియించి విష్ణు సాయుజ్యంబుఁ జెందుదురు. అని మఱియు ని ట్లనియె.

క. సకలాగమార్థపారగుఁ, డకలంక గుణాభిరాముఁ డంచిత బృందా
రక వంద్య పాదయుగుఁ డగు శుకయోగికి వందనంబు సొరిది నొనర్తున్. 49

సీ. సకలగుణాతీతు సర్వజ్ఞు సర్వేశు నఖిలలోకాధారు నాదిదేవుఁ
బరమదయారసో ద్భాసితుఁ ద్రిదశాఖి వందిత పాదాబ్జు వనధిశయను
నాశ్రితమందారు నాద్యంత శూన్యుని వేదాంత వేద్యుని విశ్వమయునిఁ
గౌస్తుభ శ్రీవత్స కమనీయవక్షుని శంఖ చక్ర గదాసి శార్ఙ్గధరుని

తే. శోభనాకారుఁ బీతాంబ రాభిరాము
రత్నరాజిత మకుట వి భ్రాజమానుఁ
బుండరీకాక్షు మహనీయ పుణ్యదేహుఁ
దలఁతు నుతియింతు దేవకీ తనయు నెపుడు. 50

మ. అని యీరీతి నుతించి భాగవత మా ద్యంతంబు సూతుండు సె
ప్పిన సంతుష్ట మనస్కులై విని మునుల్ ప్రేమంబునం బద్మనా
భునిఁ జిత్తంబున నిల్పి తద్గుణములన్ భూషించుచున్ ధన్యులై
చని రాత్మీయ నికేతనంబులకు నుత్సాహంబు వర్ధిల్లఁగన్. 51

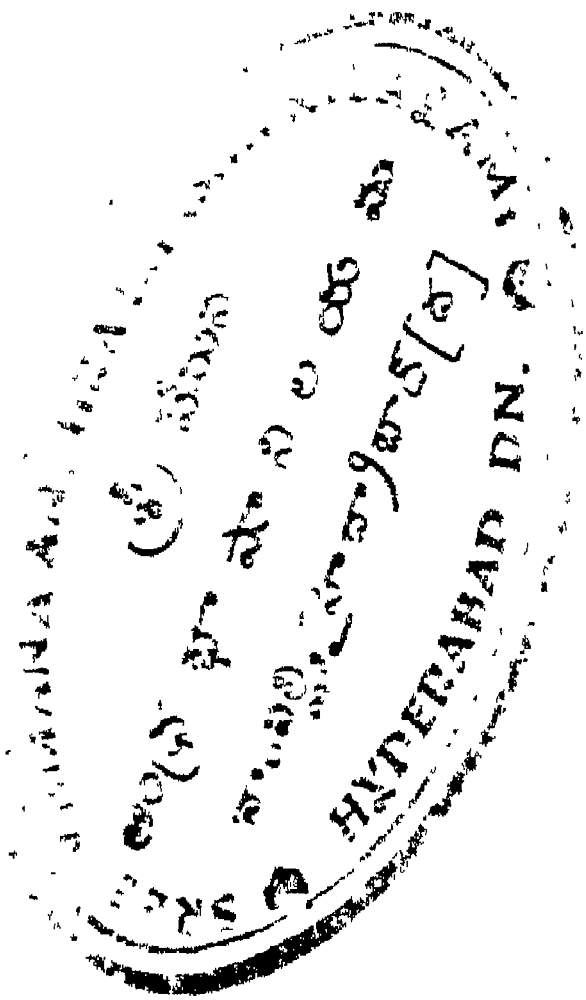
క. జనకసుతా హృచ్చోరా!, జనక[1]వచః పాలనాత్త శైలవిహారా!
జనకామిత మందారా!, [2]జననాదిక నిత్యదుఃఖచయసంహారా! 48

మాలిని. జగదవన విహారీ! శత్రులోక ప్రహారీ!
సుగుణవన విహారీ! సుందరీ మానహారీ!
విగత కలుష పోషీ! వీరవర్యాభిలాషీ!
స్వగురు హృదయ పోషీ! సర్వదా సత్యభాషీ. 49

---

1. వచోలబ్ధ విపినశైల (హ) 2. జనకాదిక (హ) జనకాది మహీశ్వరాతిచయ సంచారా(తం.)

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర, కేసనమంత్రిపుత్ర, సహజ పాండిత్య, పోతనామాత్య ప్రియశిష్య, వెలిగందల నారాయణాఖ్య ప్రణీతంబైన, శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందు రాజులయుత్పత్తియు, వాసుదేవ లీలావతార ప్రకారంబును, గలియుగ ధర్మప్రకారంబును, బ్రహ్మప్రళయ ప్రకారంబును, బ్రళయవిశేషంబులును, దక్షకునిచే దష్టుండై పరీక్షిన్మహారాజు మృతినొందుటయు, సర్పయాగంబును, వేదవిభాగ క్రమంబును, బురాణానుక్రమణికయు, మార్కండేయోపాఖ్యానంబును, సూర్యుండు ప్రతి మాసంబును వేవ్వేఱు నామంబుల వేవ్వేఱు పరిజనులతోఁ జేరుకొని సంచరించు క్రమంబును, తత్తత్పురాణగ్రంథ సంఖ్యలు నను కథలు గల ద్వాదశస్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీమహాభాగవతము సంపూర్ణము.

